ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՄԱՐՏ
MARDI 2 MARS 1971
LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12053
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.053

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ «ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐ»Ը

Խորհրդային «Թաս» հեռագրական գործակալութիւնը Փետրուար 13ին միջազգային հանրային կարծիքի սեփականութիւն դարձուց Խորհրդային Միութեան «իններորդ հնգամեայ ծրագրին» ամփոփ մէկ պատկերը:

Տեղեկատուութեանց կարգին կը շեշտուէր, թէ ծրագրի ամբողջական պատճէնը տեղ գտած է խորհրդային մամուլի մէջ՝ ուր ամբողջ հինգ էջեր կը գրաւէ աւ:

Այս յաւելուածական ծանօթութիւնը բաւական է, ենթադրելու համար թէ Կրեմլինի պատասխանատուները այս անգամ եւս զօրաշարժի ենթարկած պէտք է ըլլան իրենց տաղանդը՝ յուսադրելու համար խորհրդային քաղաքացիները մօտաւոր ապագայի փայլուն հեռանկարներով, եւ յատկապէս կոչ ուղղելու համար բանուորական զանգուածներուն ու երկրագործ դասակարգին՝ որպէսզի «գերակատարեն» իրենց արդիւնաբերական եւ արտադրողական աշխատանքները:

Խորհրդային հեռագրական գործակալութեան ամփոփ տեղեկատուութիւնն ալ կասկած չի թողուր արդէն մտքերու մէջ, թէ «իններորդ հնգամեայ ծրագիրը» կոչուած է նոր անկիւնադարձ ստեղծելու Խորհ. Միութեան տնտեսական կեանքին մէջ՝ նախ բարելաւելու համար քաղաքացիներու ապրուստի մակարդակը եւ բնակութեան պայմանները, ապա մանաւանդ երկրի վարչական եւ մատակարարական կեանքը պատշաճեցնելու համար դարու արդիական պայմաններուն, — տարբեր խօսքով՝ «հաշուիչ մեքենաներու» եւ մեքենայական ընդհանուր դրութեան մը:

Աւելորդ չըլլայ հաւանօրէն ճշդել, ամէն բանէ առաջ, որ 1971–1975 հնգամեակի յատուկ ծրագիրը իններորդը ըլլալով հանդերձ ցարդ մշակուած «պլան»ներուն, իններորդ հնգամեայ ծրագիրը չէ: Նախորդ ութը՝ կը ներկայացնեն հետեւեալ պատկերը.— Առաջին հինգ հնգամեաները կ'ընդգրկէին 1928–1932, 1933-1937, 1938–1942, 1946–1950 եւ 1951–1955 հնգամեակները: Վեցերորդը, որ կ'առաջադրէր 1956–1960 հնգամեակի աշխատանքները, չեղեալ նկատուեցաւ 1958ին ու իր տեղը տուաւ եօթներորդ ծրագրի մը՝ 1959—965 եօթնամեայ շրջանին յատուկ: Ութերորդը եղաւ դարձեալ հնգամեայ, 1965–1970 տարիներուն համար:

Թէ ի՛նչ ճակատագիր կը սպասէ իններորդին (1971–1975)՝ չենք կրնար նախատեսել անշուշտ: Իրենք, զայն մշակողները կը թուին համոզուած ըլլալ թէ այս անգամ պիտի իրագործուին բոլոր այն նպատակակէտերը, որոնք ճամբայ պիտի հարթեն խորհրդային ժողովուրդներու հաւաքական բարեկեցութեան, — աւելի «լայն» միջոցներով ապրելու, բնակարանային թէ ապրուստի յատուկ աւելի նախանձելի պայմաններու հասնելու տեսակէտով:

Շօշափելի դարձնելու համար ծրագրի բնորոշիչ կէտերը, հետեւեալ դասաւորումին կրնանք ենթարկել համայնավար աւագանիի խոստումները.

1.— Ապահովել բարեկեցութեան հաստատուն տուեալներ՝ խորհրդային քաղաքացիներու համար, — դարմանել տագնապը կարգ մը սննդեղէններու, փարատել բնակարանային անձկութիւնը, տնտեսապէս աւելի ինքնաբաւ դարձնել քաղաքացին:

2.— Սրբագրել այն բոլոր թերացումները, որոնք կան հանրային – հաւաքական կեանքի մէջ, ժողովուրդի բոլոր տեսակի պահանջներուն ընթացք տալու կոչուած հաստատութիւններէն եւ գրասենեակներէն ներս:

3.— Անյապաղ պատշաճիլ արդի ժամանակներու արհեստագիտական – մեքենական (թեքնոլոժիք) պահանջներուն. ազգային տնտեսութիւնը հաստատել շատ աւելի մասնագիտօրէն կազմակերպուած դրութեան մը վրայ, ելեկտրոնիկ հաշուիչ մեքենաներու ալ գործածութեամբ:

4.— Գլխաւոր սեւեռակէտ ունենալ ապրուստի եւ մշակութային մակարդակի զարգացումը խորհրդային ժողովուրդներու. ըստ այնմ զարկ տալ արտադրողական եւ արդիւնաբերական ճիւղերու:

5.— «վերադաստիարակել» կուսակցական պաշտօնէութիւնը՝ իրենց մտածողութեան եւ արտայայտութեանց մէջ, որպէսզի կարենան քայլ յարմարցնել արդի ժամանակներու պարտադիր պահանջներուն:

6.— Ուժ տալ «փոքր ճարտարարուեստներուն», — սատարելու համար ժողովրդային ապրուստի մակարդակի բարելաւման:

Այս կարգի առաջադրանքներ, աւելորդ իսկ է ընդգծել, արտակարգ նորութիւն մը չեն կազմեր:

Բարձրաձա՛յն յայտարարուած կարգախօսներէն մէկը միայն յիշեցուցած ըլլալու համար, պիտի ուզենք դիտել տալ՝ որ Խրուշչեւ Միացեալ Նահանգներու մէջ իրականացած ապրուստի մակարդակն ու բարօրութիւնը կը խոստանար իր ժողովուրդին, ամէնէն ուշ մինչեւ 1967 թուականը:

Սակայն տեսանք, թէ մինչեւ ո՛ւր կրցաւ սուրալ խորհրդային տնտեսութիւնը: Այսօր ալ, տակաւին, համեմատութեան եզր կարելի չէ գտնել երկու երկիրներու քաղաքացիներուն վերապահուած ապրուստի մակարդակներուն միջեւ:

Իր յաջորդներն ալ, հակառակ պոռոտ խոստումներու, կէս ճամբան մնացին ու յաճախ հիասթափ եղան տարրական մարզերու մէջ անգամ:

Այս օրերուն, բացառապէս տարբեր ազդակներ ալ դեր կը խաղան խորհրդային ղեկավարութեան առաջադրանքներուն մէջ, եւ, ընդունելով հանդերձ որ յաջողելու ձգտումը կիրքի մը վերածուած է բրեժնեւեան իշխանութեան համար, կարելի չէ ապահովութիւն ունենալ դրական ու ամբողջական նուաճումներու մասին:

Բացառիկ է, արդարեւ, հոգեբանական այն մթնոլորտը որ գոյութիւն ունի մեր օրերուն համայնավար գլխաւոր երկիրներուն մէջ: Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա թատր հանդիսացան աշխատաւորական եւ տնտեսական մարզերէ ընկերային ընդհանուր կեանք փոխադրուած տագնապներու՝ որոնք արիւնալի ընդհարումներու եւ համաժողովրդային սուր դժգոհանքի յանգեցան:

Որքան ալ կացութիւնը դարմանելու նպատակով հիմնական փոփոխութիւններ կատարուած ըլլան համայնավար ղեկավարական դասերու մէջ, «գաղափարակից» երկիրներու նախընթացը չէ դադրած մտահոգիչ ըլլալէ Խորհ. Միութեան համար:

Ամէնէն հաւատաւոր համայնավարէն մինչեւ յետին քաղաքացի՝ իրենց գոհունակութեան համար չափանիշ կը դաւանին «մարդավայել» կեանքի եւ ապրուստի ապահովութիւնը: Իսկ այս տեսակէտով, նաե՛ւ Խորհ. Միութիւնը կը մնայ խոցելի:

Եթէ գիտական յառաջընթացքը ակներեւ է եւ դէպի Արուսեակ «նաւարկելու» չափ յաջողութիւն արձանագրած են Կրեմլինի ղեկավարները, չեն յաջողած սակայն խորհրդային քաղաքացիի առօրեայ տարրական պահանջներն իսկ բաւարարել:

Արդ, հնգամեայ նոր ծրագրի հեղինակները աւելի քան որեւէ ատեն՝ պիտի փորձեն ցրուել ամէն տարակոյս ու մշուշ մտքերու մէջ: Յատկապէս 24րդ Համագումարի նախօրեակին, ակնկալելի է որ Համամիութենական Կոմկուսը զօրաշարժի ենթարկէ իր բոլոր միջոցները, նախ հոգեբանօրէն գոյութիւն ունեցող անվստահութիւնը փարատելու համար, ապա նաեւ փորձելու՝ որ նոր թափ ու զարկ ստանայ աշխատաւորութիւնը:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

Իսրայելեան յուշագիրը, որ կը բովանդակէր ՄԱԿի բանագնացին հարցումներուն պատասխանը, յոռետեսութիւն ստեղծեց ՄԱԿի շրջանակներուն մօտ: Թէեւ յուշագրին բովանդակութիւնը դեռ հրապարակուած չէ, բայց կը շեշտուի, թէ Իսրայէլ պատրաստակամութիւն կը յայտնէ խօսակցութիւններ ունենալ Եգիպտոսի հետ՝ սահմանային հարցերու եւ խաղաղութեան դաշնագրի մը կնքումին շուրջ: Յուշագրին մէջ ոչ մէկ խօսք կայ հողերու պարպումի մասին, ինչ որ նախապայմանը կը կազմէ եգիպտական կառավարութեան պահանջներուն:

Քաղաքական դէտերու կարծիքով, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը հարկադրուած պիտի ըլլայ հաղորդելու Ապահովութեան Խորհուրդի նախագահին, թէ Եարինկի առաքելութիւնը անելի առջեւ կը գտնուի: Այս պարագային Չորս Մեծերն են, որ պիտի թելադրեն շարունակել բանակցութիւնները: Այս ձեւով կարելի կ'ըլլայ շարունակել հրադադարը, որ վերջ կը գտնէ Մարտ 7ին:

Խորհրդային կառավարութիւնը Թել Ավիվի յուշագիրի մասին արտայայտուելով դիտել տուաւ, թէ «Իսրայէլ բացէ ի բաց յարձակողի նման կը գործէ», եւ Մ. Նահանգներն ալ կը բաժնեն պատասխանատուութիւնը այս գետնի վրայ:

Եգիպտոսի Հանրապետութեան նախագահը պաղեստինեան ազգային համագումարին առջեւ յայտարարեց, թէ Եգիպտոս խաղաղութեան առանձին դաշնագիր մը պիտի չկնքէ Իսրայէլի հետ, որովհետեւ այսօրուան հարցը լոկ եգիպտական կամ սուրիական եւ կամ ալ յորդանանեանու պաղեստինեան չէ, այլ ընդհանուր արաբական:

Անգլիական «Օպզերվըր» թերթի թղթակցին հետ խօսելով, Հիւսէյն տրամադիր գտնուեցաւ առանձին դաշնագիր մը ստորագրելու Իսրայէլի հետ:

ՖԵՐՆԱՆՑԷԼԻ ՄԱՀԸ

Մեծ դերասան մըն է որ կ'անհետանայ, 67 տարեկանին, յետ անողոք հիւանդութեան մը, որ աւեր կը գործէ ամէն կողմ:

Ամէնէն ժողովրդական դէմքը ֆրանսական շարժանկարի, Ֆերնան Քոնթանտէն (յետագային Ֆերնանտէլ) ծնած է Մարսէյլ եւ մինչեւ մահը, պահած էր արեւոտ քաղաքին լաւատես խառնուածքը: Զինքը կը նկատեն «խինդ ու ժպիտի արքան», ծիծաղի դերասան մը, մինչ պարզապէս կարելի է ըսել թէ մեծ դերասան մըն էր, եւ իսկական մեծ դերասան մը կարելի չէ սահմանափակել դասակարգի մը մէջ. կը մնայ մեծ ամէն ճիւղի մէջ:

Իր ասպարէզը կը սկսի երգելով 30ական թուականներուն, դառնալէ առաջ այն ժողովրդական դէմքը, զոր Ֆրանսացի հասարակութիւնը պիտի չդադրէր սիրելէ: Իր ծանօթ ժապաւէններն են.— Անժէլ, Ռըկէն, Լա Ֆիյլ տիւ Փուիզաթիէ, Լէ սէն սու տը Լավառէտ, Թոփազ եւ մանաւանդ՝ Տոն Քամիյլօներու շարքը, որու վերջինը՝ «Տոն Քամիյլօ եւ առարկողները» զոր չկրցաւ լրացնել:

Առանձին հարկ է յիշատակել այն ֆիլմերը զորս դարձուցած է Աշոտ Մալաքեանի հետ, որու մեծ օժանդակութիւն մը կը բերէր 1946ին, սիրայօժար կերպով մասնակցելով «Էսքալ օ Սոլէյ» կարճ ժապաւէնին, որ 1947ին կը ներկայացուէր Շարժանկարի Քանի Փառատօնին: Այսպէս կը սկսէր Մալաքեանի ասպարէզը, որու հետ պիտի դարձնէր բազմաթիւ այլ ժապաւէններ ինչպէս՝ «Վալորկի Հացագործը», «Կովը եւ Գերին», «Լա Թապլը օ Քռվէ», եւայլն, եւայլն:

Երկուշաբթի օր կը կատարուէր իր յուղարկաւորութիւնը, Սէն թ'Օնորէ տ'Էյլօ եկեղեցւոյ մէջ, ուր բարեկամներ, հիացողներ կամ պարզ անցորդներ դժուար կը զսպէին իրենց յուզումը: Ֆերնանտէլ բացառիկ տաղանդի տէր էր, վասնզի շատ դժուար է մարդ խնդացնել, անկեղծօրէն խնդացնել, մինչ ամբողջ ժողովուրդ մը յուզելու համար, բաւեց, պարզապէս, որ մեռնի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐԱԿԱՆ Էլէֆթերիա թերթին խմբագիրը կը գրէ թէ Թուրքիա այնպէս կը միջամտէ Կիպրոսի մէջ, որ կրնայ պատերազմի տանիլ եւ այս առթիւ կ'ոգեկոչէ կիպրական ջուրերու բռնաբարումը թրքական երեք նաւերու կողմէ: Ըստ պաշտօնական աղբիւրներու, կառավարութիւնը բողոք մը պիտի յանձնէ թրքական կառավարութեան:

ՖՈԼՔՍԹՈՆԻ բացերը ընկղմած է յոյն նաւը՝ Նիքի, ըստ եղած ենթադրութիւններուն: Արդարեւ ցարդ դիակներ կը գտնուին եւ կը կարծուի որ յունական նաւունն են:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ հռչակաւոր մայր տաճարը սկսած է կքիլ: Երկու տարուան մէջ, արդէն երկու սանթիմեթր կքած է:

ՌԷՃԻՕ ՏԻ ՔԱԼԱՊՐԷՆ ետք, բախումներ տեղի ունեցան Հռոմի մօտ՝ Աքուիլա լեռնային քաղաքին մէջ, ուր քառասուն վիրաւոր կայ: Պատճառները նոյնն են ինչ որ կը նշանակէ նաեւ թէ նման խառնակութիւններ կրնան տարածուիլ ամբողջ երկրին մէջ:

ՔՈԼՈՄՊԻԻ մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուեցաւ, երբ երկրին երրորդ մեծ քաղաքին՝ Քալիի մէջ արիւնալի կռիւներ պատահեցան ցուցարարներու եւ ոստիկանութեան միջեւ, պատճառ դառնալով տասնեակ մը անձերու մահուան: Ցոյցերը տեղի ունեցան ապրուստի սղութեան հետեւանքով:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ կը փափաքի 80–120 մեծ օդանաւեր գնել Մ. Նահանգներէն, համաձայն ամերիկեան պատկերասփիւռի երկու թղթակիցներու: Այժմ բանակցութիւններ կը կատարուին մէկ միլիառ տոլարի արժողութեամբ գնումին մասին: Օդանաւերը ճամբորդատար են:

ԼԱՈՍԻ կռիւները շատ բուռն նկարագիր ստացան: Երկու կողմերը յաղթանակներու մասին կը խօսին: Ամերիկեան ուժեր փոխադրուած են կռուի սահմանին մօտ:

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ անգլիացի զինուոր մը եւ երկու ոստիկան սպաննուեցան բախումներու ընթացքին:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

Ս. ՂԱԶԱՐ ԿՂԶԻՆ (*)

—o—

Հայր Ալիշանը, միաբանութեան աւագագոյն անդամը, որ ընդհանուրի յարգանքի եւ խնամքի առարկան է, այժմ 82 տարեկան է. Նա վանքում անց է կացրել 72 տարի, անդուլ ու բեղնաւոր աշխատանքով լի մի կեանք, որ քիչ է մնում դար լինի. սա մի երեւոյթ է, մի փաստ, որ մենակ բաւական է պատկառանք ներշնչելու դէպի վաստակաւոր միաբանութիւնը. օտարներն անգամ հիացմունքով են նկատում այդ եւ այս զարմանալի գործունէութեան մէջ հայ ժողովրդի կենսունակութեան, քաղաքակրթական յատկութիւնների մի փայլուն ապացոյց տեսնում:

Երէկ, վանք գնալիս, ծովափին սպասող նաւակի մէջ նստայ գտայ Հ. Ալիշանին. Նա այդտեղ էլ կարդում էր:

— Հայր Նահապետ, քաղաք էք եկել:

— Այս տարի առաջին անգամն է, եղաւ պատասխանը:

Այո, Հ. Նահապետը քաղաք չի գնում, նա Վենետիկի բնակիչ չէ, այլ Ս. Ղազարի, ուր նա ապրում է իր երեւակայական հայրենիքում, իր կարմրիկ Աւարայրում, ուր, աւա՜ղ, դարերը անընդհատ թարմացնում են արիւնը, իր Տղմուտի ափերում, որ հազար հինգ հարիւր տարի է՝ էլ վճիտ չի հոսում. Նա ապրում է իր զարմանալի խոհերով, որոնք թանձրանում՝ ծնունդ են տալիս «Այրարատին», «Սիսուանին», «Շիրակին», ուր աւերակների ծուխն աւելի թանձր է, քան թխպոտ երկնքի ամպերը եւ ուր արցունքն աւելի առատ է, քան ջրաշատ Հայաստանի աղբիւրների օրերը: Վաղ առաւօտից նա ոտքի վրայ է երերալով եկեղեցի է գնում՝ մրմնջելով Շնորհալու «Զարթիքը» եւ ուշ գիշերին անկողին է մտնում մրմնջալով իր այրուած սրտի ղեղմունքը:

«Ո՞վ դու ի վաղուց մոռցուած հայրենիք,
Ո՞վ դու իմ սրտիս անմոռաց տեղիք…»

Բայց էլ շրթունքները չեն զօրում ասել… «Ահա՛ գարունիկդ եկել է, հասել…»: Մեծ ծերունուն ես տեսայ իր սենեակում, ո՛չ, իր խցում: Եթէ աչքովս չտեսնէի նրան իր բնակարանում, դժուարութեամբ պիտի հաւատայի, թէ մեր Նահապետն է այնտեղ ապրում. այն աստիճան պարզ, անպաճոյճ է այդ սենեակի սարք ու կարգը. ո՛չ մի տարբերութիւն սովորական սարկաւագի սենեակից, — նոյն անկողինը, նոյն հասարակ աթոռը, նոյն սեղանը. աւելին այստեղ միայն գրքերն են: Բոլոր նրանք, որոնք կրօնական պարզութիւնից, համեստութիւնից, առաքելական վարք ու փառքից են խօսում, բայց ճոխ վերարկուների աստառն էլ ատլասից են կարում եւ իրենց փարթամ սենեակներում քայլում են պարսկական փափուկ, թանկագին գորգերի վրայ, արժէ որ գէթ մի անգամ այցելեն այս մարդու բնակարանը եւ տեսնեն, թէ գաղափարի մարդը ի՛նչպէս կարող է կտրուել աշխարհի վայելքներից եւ թէ ինչպէս հնարաւոր է խօսքի եւ գործի ներդաշնակութիւնը, երբ առաքինութեան քարոզները կեղծ շրթունքների մրմունջ չեն միայն, այլ ազնիւ սրտի խորքերից են բխում:

Նպատակ չունեմ միաբանութեան անդամների բնորոշումը տալ առանձին-առանձին. ասացի, որ նրանք շատ են նման իրար. իսկ եթէ մի քանիսի մասին, Հ. Ալիշանից բացի, գրում եմ, պատճառն այն է, որ հանգամանքների բերմամբ նրանց աւելի մօտիկից տեսայ:

Միջին սերունդն է ներկայացնում Հ. Բարսեղ Սարգսեան, ալեխառն կլոր միրուքով, փոքր հասակով, եռանդուն, գիտնական վարդապետը (Շիրակեցի), որի «Ագաթանգեղոս եւ իր բազմադարեան գաղտնիքը» աչքի ընկնող գիտնական երկասիրութիւն է եւ արժանի գնահատութիւն ստացաւ հայագէտ օտարների կողմից, թողնենք նրա բազմաթիւ այլ աշխատութիւնները, որոնք իբրեւ մասնագիտական գործեր, շատ անգամ յայտնի չեն դառնում ամէնքին: Միաբանութեան երկհարիւրամեակի առիթով Հ. Սարգսեան պատրաստում է մի լուրջ աշխատութիւն, որով պիտի պատկերանայ ուխտի գործունէութիւնը սկզբից մինչեւ մեր օրերը: Հ. Սարգսեանին դժուար է մի վայրկեան պարապ գտնել. իր զբօսանքի կարճատեւ ժամերին անգամ նա անընդհատ կարդում է պարտէզի ծառերի տակ. վանքում միակ վարդապետն է գուցէ, որ ընթացիկ կեանքի վերաբերեալ վէճերում շուտով տեղի տալու սովորութիւն չունի, այս պատճառով նրա հետ խօսակցութիւնը միշտ ընդունում է կենդանի եւ հետաքրքիր կերպարանք:

Երիտասարդ վարդապետների մէջ ինձ վիճակուեց տեսնել խիստ համակրելի տիպեր, որոնք մի մեծ ապագայ են խոստանում: Հ. Թորոսեան, վանական լիսէի տեսուչը, միանգամայն եւ ուսուցչապետ, մի աչքի ընկնող անձնաւորութիւն է թէ՛ իր լայն կրթական պատրաստութեամբ եւ թէ իր վերին աստիճանի համակրելի արտաքինով եւ ազնուական ձեւերով: Քիչ անգամ է վիճակուել ինձ տեսնել մի կրօնաւոր, որ այնքան յիշեցնէր մեր Ե. դարի թարգմանիչներին, այնպէս՝ ինչպէս մեր երեւակայութեան հաճելի է լինում պատկերացնել նրանց: Բարձրահասակ, սիրուն մի տղամարդ, արեւելեան շեշտուած դիմագծերով, սեւ երկայն փառահեղ միրուքով եւ նազելի քայլուածքով մի կրօնաւոր, որի բոլոր շարժումները, խօսքի իւրաքանչիւր դարձուածքը, յայտնած իւրաքանչիւր միտքը հեզութեան կնիք են կրում իրենց վրայ: Նա գիտէ եւրոպական բոլոր ժամանակակից գլխաւոր լեզուները, ինչպէս նաեւ դասականները. վանքից դուրս իր ուսումը կատարելագործել է, եթէ չեմ սխալւում, Հռոմում եւ Գերմանիայում, ինչպէս նաեւ Հ. Սարգիս: Սիրալիր բարեհամբութեամբ առաջնորդեց ինձ իր խնամքին յանձնուած լիսէն եւ ծանօթացրեց իր սաների հետ, տասնի չափ Հայաստանցի երիտասարդներ, որոնցից մի քանիսը իմ այնտեղ եղած ժամանակ ուխտի մէջ մտան:

«Բազմավէպ»ի խմբագիրն է Հ. Սիմէոն Երեմեան, շիկահեր երիտասարդ վարդապետը, ամէնից աւելի մօտիկ ծանօթ, ռուսահայ արդի գրականութեան եւ գործիչներին, գուցէ շնորհիւ իր պաշտօնի: Այդ ամբողջ թերթը, մանաւանդ գործի բէճնիք մասը, համարեա մենակ է վարում. ես նրան գտայ իր խցում, երբ մեն-մենակ համարներն էր ծրարում եւ նամականիշներ փակցնում: Հ. Երեմեանը համեստաբար նոր մարդ է եւ աշխատում է իր ղեկավարութեան յանձնուած թերթին մի փոքր ժամանակակից գոյն տալ: Գովելի ձգտում, որ որքան յաջողուի, նոյնքան հետաքրքիր պիտի դարձնի գործը եւ նոյնքան յարգելի՝ իր խմբագրին. իսկ դրա համար անհրաժեշտ է «Բազմավէպից» ի սպառ դուրս ձգել Թրքահայերին յատուկ քննադատական այն եղանակը, ուր իրերի արժէքը որոշելու չափը շատ առաձգական է, եւ, միւս կողմից, ցաւալի երեւոյթները պէտք չէ հեռաւոր, մեղմ ակնարկներով յայտնել, այլ անուն – անուն եւ դառնացած շեշտով, այլապէս խօսքերը անցնում են առանց խոր հետք թողնելու:

Տպարանի տեսուչն է Հ. Սարեան, որ առաւօտից – երեկոյ իր պաշտօնատեղից չի հեռանում: Նրան կարելի է տեսնել մերթ շարողի մօտ, մերթ սրբագրութեամբ զբաղուած, մերթ իր անվերջ հաշիւներով: Տպարանումն է նոյնպէս Հ. Սուքիաս Էփրիկեան, «Բնաշխարհիկ բառարանի» հմուտ հեղինակը: Մշտապէս խոհուն այդ բոլորովին երիտասարդ մարդը՝ ծերունու լրջութիւն է կրում իր վերին աստիճանի համակրելի դէմքին. Նա այնպէս մտացրաղ է, որ կարծես տարուած է մի մեծ հարցով, որի վճիռը նրա համար կենսական նշանակութիւն ունի. այդ հարցը իր սկսած մեծ գիտական գործն է, իր բառարանը, որի համար աշխատում է անդադրում. Նրան տեսնելիս՝ ինձ միշտ թւում էր, թէ մի նոր բան է գտել, որ վազում է շուտով գրի առնելու:

Հ. Եսայի Տայեցին, լայնաթիկունք, յաղթանդամ մի տղամարդ, ինչ որ լեռնական բան է բերել Հայոց լեռներից: Նա անխոնջ գրադարանապետն է. սիրալիր պատրաստակամութիւնը, որով նա աշխատում է գոհացնել գրադարանում ըզբաղուող հիւրին, վկայում է նրա բուն արեւելեան, բուն հայկական, աւելի կ'ասեմ՝ հայ գեղջկական հիւրասիրութիւնը:

Ցերեկուայ ուղիղ 12 ժամին բոլոր միաբանները եկեղեցի են իջնում աշակերտների հետ. դասում, սեղանի առաջ, աջ ու ձախ տեղ են բռնում աշակերտները, որոնք միեւնոյն ժամանակ երգիչներն ու փոխասացներն են: Իսկ նրանցից ներքեւ, դասը բաժանող վանդակապատի առաջ — միաբանները: Սկսւում է ճաշու ժամերգութիւնն իր անվերջ «ողորմեաներով», որ քաղում են ցածր ձայնով, բայց արագ-արագ: Ժամերգութիւնից անմիջապէս յետոյ դիմում են դէպի սեղանատուն, ամէնքը հաւաքւում են սեղանատան նախասենեակում՝ սպասելով աբբահօրը, որ շուտով յայտնւում է: Ողջոյն է փոխանակւում. Նա առաջ է անցում, միւսները հետեւում են եւ լռութեամբ գրաւում իրենց տեղերը: Աբբահայրն օրհնում է սեղանը մի բաւական երկար օրհնութեամբ, որ լսում են յոտնկայս, ապա նստում են եւ սկսւում է ճաշը՝ կատարեալ լռութեան մէջ. միայն լսւում է մի աշակերտի ձայն, որ վերնատնից կարդում է Ս. Գիրքը: Մխիթարեանների ճաշը նոյնպէս ուշագրաւ է. ինչ ասել կ'ուզի, որ վանական ճաշ է, ճոխութիւնից շատ հեռու, բայց դրա հետ միասին մաքուր է, սննդարար եւ ախորժելի: Ճաշից յետոյ նոյն կարգով դուրս են գնում, դարձեալ սպասում աբբահօրը նախասենեակում, որի հեռանալուց յետոյ ետ են գալիս սեղանատուն՝ իրենց մի-մի բաժակ սուրճը խմելու: Ինձ թւում է, որ Մխիթարեանների սուրճի այդ կարճատեւ ժամը նրանց կեանքի ամէնից ուրախ, ամենահաճելի ժամերից մէկն է. այդ ժամանակն է, որ նրանք ուրախ-ուրախ խօսում են, կատակներ են ունենում, մի խօսքով զուարճանում, ինչպէս որ կարելի է զուարճանալ Ս. Ղազարում: Քիչ յետոյ այլեւս ոչ-ոք չի երեւում ո՛չ սեղանատանը եւ ոչ պարտէզում: Լռութիւնը տիրում է չորս կողմում եւ աշխատանքը վերսկսւում է. այսպէս օրեր ու տարիներ, ամբողջ կեանքը:

Սիրում եմ հաւատալ, որ հռչակաւոր մենաստանի երկհարիւրամեայ տարեդարձին հայ ժողովուրդը ցոյց կը տայ, որ գիտէ գնահատել այս վաստակաւոր մարդկանց անձնուիրութիւնը, գիտէ վարձատրել արժանիքը, քաջալերել եռանդը: Մխիթարեան միաբանութիւնը երբեք ձեռք չի մեկնել եւ նա երբեք էլ չի մեկնի, բայց նրան յանձնուած իւրաքանչիւր լուման միշտ հայ ժողովրդի փառքին եւ նրա վերածնութեան գործին է ծառայել եւ, յուսանք, կը ծառայի: Այս չպէտք է մոռանալ:

ԱԽ. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

(*) Ահարոնեանի այս գեղեցիկ գրութեան մէկ այլ գլուխը հրատարակած էինք «Յառաջ»ի Յունուար 31ի թիւով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Երբ գացին բազմեցան գարեջրատան մը սեղանին առջեւ, Սերգիսի առաջին գործը եղաւ իր ընկերոջ վիճակին մասին տեղեկութիւններ հարցնել:

Գարեգին մի առ մի ըրաւ Սաթենիկի եւ իր պատմութիւնը, Ղուկաս էֆէնտիի եւ Փերովբէ էֆէնտիի ընթացքը եւս. վերջապէս իր երկու չարաթուան արկածները:

Սերգիս շատ յուզուեցաւ իր բարեկամին գլխուն եկած դժբախտութիւնները լսելով:

— Ծօ, վա՜յ շունշանորդի այդ ինչ գազան մարդ է եղեր Ղուկաս էֆէնտի ըսածդ, գոչեց բռունցքը սեղանին մարմարին զարնելով ու գաւաթները դողդողացնելով:

— Բայց, ըսաւ Գարեգին վճռաբար, ինքզինքս պարտուած պիտի չհամարիմ եւ կրցածիս չափ պիտի կռուիմ հետը:

— Անշուշտ, պատասխանեց Սերգիս, խերը անիծելու է այդ գարշելի արարածին, եւ եթէ ասոր համար մէկու մը պէտք ունենաս՝ ես պատրաստ եմ ձեռքս եկածը ընելու:

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ Գարեգին, որ գիտէր թէ իր ընկերոջ խօսքերը պարապ խօսքեր չէին եւ թէ կրնար իրաւցնէ յոյս դնել անոր անձնուիրութեան վրայ:

— Նախ աշխատինք, որ գործ մը գըտնես սակայն, առաջ տարաւ Գարեգին ընկերոջը, ամէնէն կարեւորը այդ է… իսկ գալով Ղուկաս էֆէնտիին, կը մտածենք, թէ ինչ կրնանք ընել այդ մարդուն…:

Երկու բարեկամները երկարօրէն տեսակցելէն ետքը միասին ճամբայ ելան եւ ուղղուեցան Բերա:

— Ո՞ր կողմ կը բնակիս, հարցուց Գարեգին իր ընկերոջը:

— Դեռ սենեակ չբռնեցի, առայժմ պանդոկն եմ, բայց հաւանօրէն Բանկալթիի կողմը պիտի հաստատուիմ:

Եւ Սերգիս պատմեց, թէ այլեւս Պոլիս պիտի մնար մնայուն կերպով եւ ամսականի յաւելումով: Իր մեծերը շատ գոհ են իրմէ եւ կը յուսար թէ քանի մը տարիէն պիտի կրնար կարեւոր դիրք մը գըրաւել իր գտնուած անգլիական մեծ հաստատութեան մէջ:

Եւ խօսակցելով հասան մինչեւ Ֆերիգեղ ու կրկին նստան շիտակ ճամբու վրայ սրճարան մը: Երկար բացակայութենէ մը ետքը, երկու բարեկամներ չէին կըրնար դիւրաւ իրարմէ կարօտնին առնել, մանաւանդ որ Գարեգին, իր ներկայ վիճակին մէջ պէտք կը զգար մտերիմ ընկերոջ մը խորհուրդներուն:

Հազիւ թէ քառորդ մը ի վեր նստած էին սրճարանը, երբ որ գինեպան Հաճի Թումիկ ներս մտաւ եւ ուղղուեցաւ խումբի մը, որ Գարեգինի ու Սերգիսի սեղանէն քիչ մը անդին կը գտնուէր:

— Բարեւ, աղաներ, ըսաւ Թումիկ:

— Աստծու բարին, Հաճի Թումիկ աղա, եկուր տեսնենք, ի՞նչ կայ չկայ: Գինեպանը աթոռ մը առաւ եւ բազմեցաւ իր ծանօթներուն քով: Յետոյ գրպանէն թուղթ մը հանեց եւ ներկաներուն երկարելով ըսաւ.

— Ըստեղ մէյ մէկ ստորագրութիւն դրէք:

— Ի՞նչ է, հարցուց մէկը:

— Ջանըմ, թաղերնիս դէշ մը եկեր է, իր սիրողին հետ, անոր համար այս թուղթը պիտի ստորագրենք քի Պէյ Օղլու Թաղական Խորհուրդին տանք ալ, ատոնք տունէն հանեն:

Իր սովորութեան համեմատ Հաճի Թումիկ բարձրաձայն կը խօսէր ու Գարեգին եւ Սերգիս կատարելապէս կը լսէին զինքը իրենց նստած տեղէն:

— Ո՞վ է քի…

— Սաթենիկ կ'ըսեն, սա պախալ Մանոլին տունը կը նստի եղեր, առաջ տարաւ Հաճի Թումիկ:

Գարեգին այդ բառերը լսելով գունաթափ ու շանթահարուած մնաց:

— Ի՞նչ եղար, գոչեց Սերգիս, որ տակաւին իրողութիւնը լաւ չէր ըմբռնած:

— Մեկնինք այս տեղէն անմիջապէս, մռմռաց Գարեգին ոտքի ելլելով ու գարեջուրին դրամը վճարելով:

Երբ փողոց ելան, Գարեգին գոչեց.

— Տեսա՞ր հիմա եղածը:

— Շիտակը դեռ չհասկցայ քու յանկարծական յուզումիդ պատճառը այդ մարդուն խօսքերէն:

— Հանրագրութիւն կը պատրաստեն տունէն հանել տալու համար Սաթենիկն ու զիս… իբրեւ բոզ ամբաստանելով խեղճ կինը:

— Ի՜նչ կ'ըսես, եղբայր, գոչեց Սերգիս, չուզելով իր ականջներուն հաւատալ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԹԵՀՐԱՆԻ ՀԱՅ ԹԵՄԻ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ-ԱԶԳԱՅԻՆ-ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԵՌԱՄԵԱՅ (1967–1970) ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Թեհրանի հայ թեմի առաջնորդ Արտակ Արքեպս. Մանուկեան իր եռամեայ (1967–1970) եկեղեցական – ազգային – կրթական գործունէութեան մասին ընդարձակ տեղեկագիր մը ներկայացուցած էր վերջերս, Թեհրանի Պատգամաւորական ժողովին:

Ստորեւ, Արտակ Արք.ի տեղեկագրին գլխաւոր մասերը, ամփոփ գիծերու մէջ:

Թեհրանի Թեմի Հայոց Թիւը կարելի է հաշուել շուրջ 110 հազար հոգի, որուն հարիւր հազարը կ'ապրին Թեհրանի մէջ:

Ա.) ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ամէն կիրակի եւ տօնական օրեր, պատշաճօրէն, քահանայ հայրերը հերթով կը պատարագեն եւ Ուրբաթ օրերը տեղի կ'ունենան հոգեհանգստեան արարողութիւններ: Կրօնական դաստիարակութեան օժանդակելու եւ ժողովուրդին եկեղեցական գիտելիքներ հասկցնելու եւ բացատրելու համար, յաջորդաբար հրատարակեցինք հետեւեալ գիրքերը.— 1) Խօսք ժողովրդին, 2) Աւետարանի շունչով, 3) Հաւատքի հարցը արդի ընկերութեան մէջ, 4) Աստուածաշունչ մատեանը եւ 5) Հայ եկեղեցու տօները:

Թեհրանի մէջ կան հետեւեալ եկեղեցիները.

1) Թադէոս Բարթողիմէոս եկեղեցի.— Կը գտնուի երբեմնի Թեհրանի Հայութեան կեդրոն համարուող Շահար – դօլաթի Թաղամասին մէջ: Թեհրանի ամէնէն հին եկեղեցին է: Այժմ Հայեր չկան: Եկեղեցին առարկայ է մեծ հետաքրքրութեան: Վերջերս, արեւմտեան պատի ծեփին տակէն դուրս եկած են գունաւոր զարդաքանդակներ, ինչ որ ենթադրել կու տայ, թէ եկեղեցին ժամանակին նկարազարդուած է:

2) Ս. Գէորգ եկեղեցի.— Կը գտնուի երբեմնի Հայութեան կեդրոն համարուող Դարուազէ Ղազուին Թաղամասին մէջ: Ներկայիս, շրջակայքը Հայեր չկան: Ունի մնայուն քահանայ: 1970ին, Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան ջանքերով կառուցուեցաւ շէնք մը:

3) Ս. Աստուածածին եկեղեցի.— Մինչեւ երկու տարի առաջ, Թեհրանի Հայութեան միակ գործածական եկեղեցին էր, ուր բոլոր քահանայ հայրերը հերթով կը պատարագէին: Եկեղեցւոյ կից առաջնորդարանն ու գրասենեակները, շուտով պիտի տեղափոխուին ազգային նորակառոյց առաջնորդարան:

1969ին, Ալեքսան Աւագեանի բարերարութեամբ գնուեցաւ եկեղեցւոյ կից գտնուող երկյարկանի շէնքը, իսկ 1970ին, Քուչեչ-Դաւթեան դպրոցի հոգաբարձութեան ջանքերով, գնուեցաւ եկեղեցւոյ կից 800 քառ. մեթր հողամասը, ուր պիտի կառուցուի Քուչեչ տարրական դպրոցի համար արդիական շէնք մը:

4) Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցի.— Կը գտնուի Վահիդիէ – Զարքէշ Թաղամասին մէջ: Օծումը կատարուեցաւ 1968ին: Ունի երկու քահանաներ: Թեհրանի այդ Թաղամասը, իր եկեղեցական, կրթական, մշակութային եւ մարզական հաստատութիւններով դարձած է տիպար շրջան մը:

5) Ս. Մինաս եկեղեցի.— Կը գտնուի Վանագի մէջ, ուր կ'ապրին շուրջ 35 ընտանիք Հայեր:

6) Ս. Սարգիս եկեղեցի.— Կը գտնուի Թեհրանի լաւագոյն եւ առաջնակարգ պողոտաներէն Զհէլ մեթրիի վրայ: Փառահեղ եւ փառաւոր եկեղեցի մըն է: Հողամասը ունի 2300 քառ. մեթր տարածութիւն: Կառուցուած է Գարեգին եւ Վազգէն Սարգսեան եղբայրներու կողմէ, յաւերժացնելու համար իրենց հօր՝ ազգային բարերար Մարգար Սարգսեանի յիշատակը:

Հէշմաթիէ Թաղամասին մէջ կ'ապրին շուրջ 8 հազար Հայեր: Եկեղեցի չունին:

Մաջիդիէ Թաղամասին մէջ կ'ապրին շուրջ 8 հազար Հայեր: Եկեղեցի չունին: Ալեքսան Աւագեանի նուիրատուութեամբ գնուած է 700 քառ. մեթր տարածութեամբ հողամաս: Թեհրանահայ Յովսէփ Յովսէփեան իր հօր յիշատակին, խոստացած է եկեղեցի մը կառուցանել:

Բ) ՇՐՋԱՆՆԵՐ

1) Ղազուին.— Կ'ապրին 30 տուն Հայեր: Ունին Ս. Հռիփսիմէ եկեղեցին եւ հոգեւոր հովիւ մը: Դպրոցը ունի 200 աշակերտութիւն, որուն միայն 15 հոգին Հայ են: Ունին կալուածային առկախ հարցեր:

2) Ռաշտ— Կ'ապրին շուրջ 50 տուն Հայեր: Ունին եկեղեցի եւ դպրոց, ուր կ'ուսանին շուրջ 50 հայ աշակերտներ:

3) Փահլաւի.— Կ'ապրին 40 ընտանիք Հայեր: Ունին եկեղեցի եւ դպրոց, ուր կ'ուսանին միայն 14 հայ աշակերտներ: Այցելու քահանան պարբերաբար պատարագ կը մատուցանէ:

4) Արաք.— Կ'ապրին շուրջ 110 ընտանիք Հայեր: Ունին եկեղեցի, դպրոց եւ մնայուն հովիւ մը: Դպրոցի աշակերտութեան 150 հոգին Հայեր են: Արաքի այլ շրջաններուն մէջ եւս կ'ապրին փոքրաթիւ Հայեր:

5) Համադան.— Կ'ապրին շուրջ 15 ընտանիք Հայեր: Երբեմնի Հայութեան կեդրոն համարուող եկեղեցւոյ շրջակայքը այժմ բացարձակապէս Հայեր չկան: Եկեղեցւոյ բակին մէջ կը գտնուի նաեւ դպրոցի շէնքը:

6) Քերմանշահ.— Կ'ապրին շուրջ 45 տուն Հայեր: Ունին դպրոց: Տօնական օրերուն, այցելու քահանան եկեղեցական արարողութիւններ կը կատարէ դպրոցի սրահին մէջ:

7) Մաշհադ.— Կ'ապրին շուրջ 40 ընտանիք Հայեր: Ունին եկեղեցի, դպրոց եւ մնայուն քահանայ մը: Դպրոցի աշակերտութեան շատ փոքր տոկոսը կը կազմեն Հայերը: 1945ին կառուցուած Ս. Աստուածածին եկեղեցին օծուեցան 1970ին:

8) Ղարաղան.— Կ'ապրին փոքրաթիւ Հայեր: Ունին մատուռ մը եւ հանգստեան կոչուած քահանայ մը:

9) Գորգան.— Կ'ապրին փոքրաթիւ Հայեր: Եկեղեցի, դպրոց չունին:

Այլ շրջաններու մէջ եւս կ'ապրին Հայեր: Տօնական օրերուն, քահանաներ կ'այցելեն տնօրհնէքի համար:

Գ) ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ ԴԱՍ

Թեհրանի Թեմի 13 եկեղեցիներուն մէջ կը պաշտօնավարեն 16 քահանաներ: Նոր Ջուղայի մէջ բացուեցաւ քահանայից պատրաստութեան համար միամեայ ծրագրով դպրոց: 1966ին, տեղի ունեցաւ եօթը քահանաներու ձեռնադրութիւն:

Բարեփոխութեան ենթարկեցինք Թաղումէն առաջ մատուցուող պատարագը եւ անոր յաջորդող հոգեճաշի հարցը: Յանձնարարեցինք, որ ննջեցեալներուն համար, Մաշտոցի մէջ մատնանշուած արարողութիւնը կատարուի եւ հոգեճաշի փոխարէն նուիրատուութիւններ կատարուին բարեսիրական եւ կրթական հաստատութիւններուն:

Դ) ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

Հանգուցեալ ազգային բարերար Մարգար Սարգսեան յանձն առաւ Առաջնորդարանի կառուցումը: Իր անակնկալ մահէն ետք, հանգուցեալին հարազատները յանձն առին իրենց հօր խոստումը կատարել: Այժմ շէնքը կառուցուած է: Անոր կից կառուցուած է նաեւ Ազգային Մատենադարան, Արփենիկ եւ Կոկոն Մանասէրեաններու յիշատակին: Մատենադարանին մէջ պիտի հաւաքուին ազգապատկան գրքերը: Նախատեսուած է ընթերցանութեան սրահը:

Առաջնորդարանի կից պիտի կառուցուի մեր բիւրաւոր նահատակներուն նուիրուած Յուշարձանը, ինչպէս նաեւ Աղբիւր-յուշարձանը:

Ե) ԱԶԳԱՅԻՆ «ԱՒԵՏԻՍ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ» ԲՈՒԺԱՐԱՆ

Թեհրանի ազգայիններէն Գէորգ Աւետիսեան, յանուն Աւետիսեան գերդաստանի կատարած բարերութեամբ, հիմնադրուեցաւ եւ պաշտօնապէս բացումը կատարուեցաւ ազգ. «Աւետիս Աւետիսեան» բուժարանին, որ մեծ ծառայութիւն կը մատուցանէ Թեհրանի մեր համայնքին:

Բարերարը կը շարունակէ նիւթապէս օժանդակել բուժարանին, մինչեւ որ բարեսիրական այս հաստատութիւնը ինքնաբաւ դառնայ:

Զ) ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆ

Թեհրանի, Դուլաբի ազգային գերեզմանատունը մեծ մտահոգութիւն պատճառեց Թեմի ազգային իշխանութեանց, որովհետեւ, ամբողջապէս լեցուած է: Իսկ նոր հողամաս գտնելը բաւականին դժուար էր: Վարչապետին դիմում կատարուեցաւ եւ 200.000 քառ. մեթր տարածութեամբ հողամաս մը տրամադրուեցաւ Ազգ. Առաջնորդարանին:

Է) ԿՐԹԱԿԱՆ

Թեմի կրթական հաստատութիւնները սեփական եւ արդիական շէնքերու մէջ են: Անցնող երեք տարիներու ընթացքին, կատարուեցան նոր նուաճումներ:

Ազգային իշխանութեան ջանքերով, գնուեցաւ նոր հողամաս մը «Արաքս» դպրոցին համար եւ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան բարերարութեամբ, կառուցուեցաւ «Արաքս» դպրոցի արդիական շէնքը:

Ընդարձակուեցաւ «Թունեան» դպրոցը, 24 դասարաններու յաւելումով: Շնորհիւ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան օժանդակութեան, բոլորովին նոր եւ արդիական շէնքի կառուցումով, ամբողջացուեցաւ դպրոցը:

Թեհրանայ ազգային բարերար Թովմաս Թովմասեան, Վահիդիէ – Զարքէշ Թաղամասին մէջ, 4000 քառ. մեթր տարածութեամբ հողամասի մը վրայ, իր հօր յիշատակին կառուցանել տուաւ ազգային «Յովհաննէս Թովմասեան» երկսեռ միջնակարգ դպրոցը: Արդիական փառաւոր շէնք մը, որուն կառուցումը աւարտեցաւ 1970ին:

Թեհրանի եւ շրջաններուն մէջ կան 17 տարրական, մէկ մանկապարտէզ եւ 4 միջնակարգ դպրոցներ:

ԱՆՀԱՃՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

Մարդոց առօրեայ կեանքին մէջ յաճախ կացութիւններ կը ստեղծուին, որոնք առնուազն անհաճոյ կը նկատուին: Ահա անոնցմէ փունջ մը.

— Հարկադրուիլ բարեկամի մը ներկայացնելու մէկը, որուն անունն ու մականունը կը վրիպի ձեր յիշողութենէն:

— Մեկնելու վրայ եղող շոգեկառքին հեւ ի հեւ վազելու պահուն, ճամբու վրայ կանչուիլ մէկու մը կողմէ, որուն հետ յարդալիր բարեկամութիւն հաստատուած է:

— Ներս մտնել սրահէ մը այն պահուն, երբ բոլոր ներկաները լուռ են:

— Սխալմամբ տիկին կոչել օրիորդ մը:

— Սպասել մէկու մը, որ չի գար, զարնել դուռ մը, որ չի բացուիր, պառկիլ ու չյաջողիլ քնանալ:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Լալագին եւ փարանոտ ձայնով մը կը խօսէր. յայտնի էր թէ առաջին անգամը չէր որ այս շնորհը կը խնդրէր, եւ արդէն մերժումներու ենթարկուած էր:

Այս ենթասպան Նիքոլա Ռոստովն էր: Թուշին հրաման տուաւ զայն թնդանօթին վրայ դնելու, ուրկէ նոր վար առած էին մեռած սպայ մը: Թնդանօթին վրայ փռուած վերարկուն արիւնով ծածկուած էր, եւ Ռոստովի ձեռքերն ու տաբատը աղտոտեցան:

—Վիրաւորուա՞ծ ես, սիրելիս, հարցուց Թուշին՝ Ռոստովի նստած թնդանօթին մօտենալով:

— Ոչ, պարզ ճմլում մը միայն:

— Հապա սայլակին վրայի արի՞նը:

— Քիչ առաջ մեռնող սպայինն է ան, պատասխանեց թնդանօթաձիգը, թեզանիքովը արիւնը սրբելով, եւ թնդանօթին պատճառած աղտոտ վիճակին նկատմամբ ինքզինք արդարացնելու կերպարանքով:

Կոնտէրսթորֆ գիւղը հասնելով զինուորները հանգիստ ըրին: Գիշերը արդէն այնքան առաջած էր որ տասը քայլ անդին կարելի չէր այլեւս զինուորներուն համազգեստները որոշել:

Յանկարծ ձախակողմէն լսուեցան աղաղակներ եւ ահաւոր հրացանաձգութիւն մը: Ֆրանսացիներուն վերջին յարձակումն էր ան, որուն պատասխանեցին գիւղին տուներուն մէջ պահուըտող զինուորները: Դարձեալ ամէնքն ալ գիւղէն դուրս վազեցին, բայց Թուշինի թնդանօթները չէին կրնար տեղափոխուիլ, եւ թնդանօթաձիգը, Թուշին ու Ռոստով լուռ ու մունջ իրարու երես նայեցան, ճակատագրին վճիռին սպասելով:

Ցառաջապահական կռիւը սկսաւ մեղմանալ, եւ զինուորներ իրարու հետ խօսակցելով դուրս ելան կողմնակի փողոցէ մը:

— Դեռ ո՞ղջ ես, Փեթրով, կը հարցնէր անոնցմէ մին:

— Աղէկ խաշեցինք զանոնք, պատասխանեց միւսը, ալ գալիք չունին անգամ մըն ալ, սիրտերնին պիտի խառնէ: Գիշերը այնքան մութ է որ սկսան զիրար ջարդել: Բայց կարելի չէ՞ խմելիք մը գտնել այս կողմերը:

Վերջին անգամ բլլալով, Ֆրանսացիք ետ մղուեցան, եւ Թուշինի թնդանօթները ամէնկայից հետեւակներէն շրջապատուած նորէն ճամբայ ելան:

Կարծես մթեւնոյն ուղղութեամբ միշտ հոսող մութ գետ մըն էր, խօսքերու ճօնչիւնով: Բայց ալիքներու այս խուլ շառաչիւնէն գերիվեր կը բարձրանային վիրաւորներուն սուր ճիչերը եւ հեծեծանքները: Անոնց վայնասունները կարծես կը լեցնէին զինուորները շրջապատող բոլոր այս խաւարը:

Ժամանակ մը վերջ, յորձանք մը առաջ եկաւ այս շարժուն զանգուածին մէջ, ճերմակ ձիու մը վրայ նստող, իր հետեւորդներէն շրջապատուած զօրավար մը անցաւ, բան մը ըսելով: Իսկոյն հեւ ի հեւ հարցումներ բարձրացան ամէն կողմերէ.

— Ի՞նչ ըսաւ: Ո՞ւր կ'երթանք հիմա: Պիտի կենա՞նք հանգչելու համար: Շնորհաւորութիւններ ուղղե՞ց:

Բովանդակ շարժուն զանգուածը սկսաւ իրարու մօտ սեղմուիլ, եւ շուտ տարածուեցաւ թէ հրաման տրուած էր հանգիստ ընելու:

Ամէնքն ալ կեցան ճամբուն վրայ: Կրակներ վառեցին եւ խօսակցութիւնները վերսկսան:

Հարիւրապետ Թուշին զինուորներէն մին ղրկեց բժիշկ մը կանչելու վիրաւոր ենթասպային համար, եւ զինուորներէն մէկուն քով նստաւ: Ռոստով ինքզինքը քաշելով քաշքշելով անոր մօտ գնաց: Տենդէն, ցաւէն, պաղէն եւ խոնաւութենէն կը դողդղար: Քունը կը թմրեցնէր զայն, եւ սակայն չէր կրնար քնանալ վիրաւոր ձեռքի մէջ զգացած կծու ցաւին պատճառաւ: Երբեմն աչքերը կը գոցէր, երբեմն կը դիտէր լայնաճաճանչ կրակը, երբեմն դիտէր նստող Թուշինի աւրուած դէմքը, եւ Թուշինի խոշոր բարի խելացի աչքերը դէպի իրեն կը դառնային համակրութեամբ եւ կարեկցութեամբ:

Ամէն կողմ կը լսուէր գիշերը տեղաւորուելու համար պատրաստութիւն տեսնող հետեւակ զինուորներուն եռուզեռը: Մութին մէջ անտեսանելի կերպով հոսող գետ մը չէր այլեւս, այլ չարագուշակ ծով մը՝ որ փոթորիկէն վերջ կը սկսէր հանդարտիլ:

Ռոստով կը դիտէր եւ անգիտակցաբար մտիկ կ'ընէր բոլորտիքը անցած դարձածները: Հետեւակ մը կրակին մօտենալով կծկեցաւ, եւ ձեռքը դէպի բոցը երկնցնելով գլուխը դարձուց ուրիշ կողմ:

— Կը հաճի՞ք մտիկ ընել ինծի, տէր իմ, ըսաւ, խօսքը Թուշինի ուղղելով, ջոկատս կորսնցուցի եւ չեմ գիտեր ինչ ընեմ զայն գտնելու համար:

Ցետոյ վրայ հասան երկու զինուոր-ներ, հայհոյելով եւ նախատելով զիրար, ճամբան գտնուած զոյգ մը հին կօշիկը իրարու ձեռքէ խլելու համար:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(121 – Շար.)

40-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի 7 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique — Paris (7e) — Métro Invalides
Կը նախագահէ Պ. ԼԱՍԼՕ ՆԱՃԻ
Ընդհ. քարտուղար Համաշխարհային Սկաուտական Պիւրոյին
որ յատկապէս կուգայ ներկայ ըլլալու հանդէսին

Սկաուտական տողանցք, ներկայացումներ, բանակումի կրակը, Հայկական պարեր եւ երգեր: Սկաուտական խաղեր. բոլոր շրջանը կը տօնէ 40րդ տարեկան հանդէսը

Միջնարարին ընդունելութիւն ի պատիւ Լասլօ Նաճիի Հայ Արիներու Միութեան վարչութեան եւ բարերար ու պատուակալ անդամներուն կողմէ

Ցարակից սրահի մը մէջ ցուցադրութիւն Հայ Արիներու Միութեան գործունէութեան եւ ձեռագրական աշխատանքներու Արենոյշներուն եւ Արիներուն կողմէ եւ միջազգային սկաուտական կեանքէն

ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Օգափոխութեան կայանի կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.

Տէր եւ Տիկին Երուանդ Արապեան (Օրմէսոն սիւր Մառն), Տիկին Սապոնճեան (Նուազի 'լը Սէք), Նշան Քէչեան (Քոլոմպ), Տիկին Հերմինէ Գասապեան, Ալթայլաճ (Քոլոմպ), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ծօլօլեան, Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Կարապետեան (Փավիյոն սուս Պուա), Ներսէսեան Ռէյմոն (Կանեի), Տոքթ. Ժաք Գազանճեան (Վիթրի), Վարդան Գասիկեան (Մոնթրուռ), Տէր եւ Տիկին Միսաք Քարթխաօղլու (Պուա Քոլոմպ), Ժան Վարդանեան (Փանթէն), Վահրամ Սէֆէրեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Տէյիրմէնճեան, Տիկին Սոֆի Սէֆիլեան 20ական ֆրանք: Տոքթ. Նուպար Ակոբոֆ, Հայկ Քնարեան, Տէր-Սահակեան (Մալաքոֆ), Պուճուլեան (Պուա Քոլոմպ), Տիկին Վ. Խասեան, Գառնիկ Երէցեան, Մ. Եգնիկեան (Պրզանսոն), Տէր եւ Տիկին Հրանդ Սէտէֆ, Խաչատուրեան (Վիլնէօվ Լուպէ), Գեղամ Սայապալեան (Թուլոն), Տէր եւ Տիկին Մամաս Մանկըրեան (Մարսէյլ), Տիկին Վեհանոյշ Զանաքեան, Օր. Մելինէ Պէօճէքեան 10ական ֆրանք:

(Շար.)

ԱՐԵՒԱԳԱԼ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ մեծ պահոց տեւողութեան ընթացքին ամէն Չորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն եւ Ուրբաթ օր ժամը 4,30ին Հսկումի արարողութիւն: Կը հրաւիրէ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Սրբուհի Ալեքսանեան իր ամուսնոյն Ալեքսան Ալեքսանեանի մահուան 5րդ տարեդարձին ի յիշատակ 100 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Մշակութային Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իր տան շինութեան համար, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Զէրչեանէ 50 ֆր., իրենց մօրեղբօր (Մարսէյլ), Միսաք Մէրտինեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

Ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Էֆիլանեանէ 50 ֆր., Խաչատուր Պէկտէմուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Ալֆորվիլէն Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Գարաճեան 500 ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան շինութեան ֆոնտին:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ-ՄՕՐԻՍ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Մօրիսի «Վրացեան» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Չորեքշաբթի ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ Ահարոնեան ակումբի մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

VOYAGES WASTEELS
87 La Canebière
13 MARSEILLE 1er
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

DELIVRE tous billets :
de chemin de fer - de bateau - d'avion

PROPOSE : *des séjours — des voyages organisés individuels et groupes — des croisières.*

MET les servics de
Mr JACQUES CHELELEKIAN
à votre entière disposition

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Նախագահութեամբ
Կաթող. Պատուիրակ ՍԵՐՈ ՎՐԴ. ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կիրակի 7 Մարտ ժամը 16-20
Maison des Centraux, 8, Rue Jean Goujon
Սիրուած արուեստագէտներու կողմէ մեներգ, նուագ, արտասանութիւն եւ պար
Զութակ ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԷ (Ա. մրցանակ Պետ. Երաժշտանոցի)
Կը ներկայացուի էտմոն Ապուի
ԽԵՆԹԵՐՈՒ ԲԺԻՇԿԸ կատակերգութիւնը
Կը մասնակցին Օր. Վիքի Մոստիչեան, Պ. Պ. Ն. Պշտիկեան, Բ. Հապէշեան, Ա. Պետրոսեան եւ Ս. Մոստիչեան
Ծախսերու մասնակցութիւն 15 ֆր. օշարակի եւ թէյի սպասարկութեամբ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES — Tél. : 027-18-28

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը ներկայացուին

1. *ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԸ, պատմական տրամ մէկ արար*
2. FETE AU MANOIR, opérette en un acte
3. *ՍԱՍՍՆԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ, զաւեշտ մէկ արար*

Կիրակի 14 Մարտ 1971, ժամը 16,30ին
Մուտք 5 ֆրանք
Տոմսերը տեղւոյն վրայ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին Փաթրոնաժի *սրահը՝* Ռիւ տիւ Թուլոն:

Օրակարգ.— 1) Տարեկան գործունէութեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: 3) Զանազան հարցեր:

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ
Հրապարակային դասախօսութիւն 5 Մարտ, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին
Դասախօս՝ Տոքթ. ՁԱՏԻԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
(Փարիզի Աստղադիտարանէն)
Դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ:
Նիւթ՝
L'UNIVERS QUI ENTOURE L'HOMME
(Լուսանկարչութեան առթիւ)
Լուսարձակով ցոյց կը տրուին տիեզերական նկարներ:
Հարցազրոյցը տեղի պիտի ունենայ հայերէն եւ ֆրանսերէն:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը՝ Համբարձման տօնին 20 Մայիս:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս-ճաշ»ը Մարտ 27ին:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութիւնը ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները Մարտ 4 Հինգշաբթի ժամը 8,30էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:
Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Հ. ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ
Նիւթ.— *Զեկուցում քաղաքական ծրագրային հարցերու շուրջ:*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ
ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

—○—

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութիւնը կը կազմակերպէ հայկական պարի ձրի դասընթացք մը՝ մասնագէտ պարուսոյցի մը կողմէ, 13էն 25 տարեկան աղջիկներու եւ տղոց համար:

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին ծանօթանալ հայկական տոհմիկ պարերուն, միաժամանակ համախումբ կերպով քանի մը հաճելի ժամեր անցընել հայկական միջավայրի մէջ շարթուան որոշ մէկ օրը, վառ պահելով հայ ոգին, բարեհաճին դիմել Միութեանս, գրաւոր կերպով, հետեւեալ հասցէով.

Mlle Hilda Kalfayan
25, Av. du Maréchal Lyautey,
Paris (16e)

Կը խնդրուի նամակի մէջ ճշդել անուն, մականուն, սեռ, տարիք եւ հասցէ:

Սոյն դասընթացքները տեղի պիտի ունենան շաբաթ կէսօրէ վերջերը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

SALLE DES SPORTS DU GRAND ENSEMBLE
Շաբաթ, Մարտ 6, ժամը 21,30էն 4
ժամը 21,30էն 4
Կը նախագահէ ԺՕԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍԿԻ
(Քաղաքապետ Ալֆորվիլի, Վալ տը Մառնի ընդհ. խորհրդատու)
Նուագախումբ՝ ՀԷՔԻՄԵԱՆ
եւ երգի նոր աստղը՝ ԷՎԸԼԻՆ ՌԸՍՏԻԿԵԱՆ
Կը մասնակցի Միջի - Կովկաս *պարախումբը*
Պիւֆէ — շամփուրով խորոված
ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐ.
Պատշաճ զգեստաւորումը պահանջելի է:

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Մարտ 14ին կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, 8 Ռիւ ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ:

Կ'երգէ ԱՍՏՂԻԿ ՏԻՏԻԵԱՆ
ՍՕՍԻ պարախումբ
Մենապար՝ Տիկին Եւա Արզումեան
ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբ
Գեղարուեստական ընտիր բաժին:
Հարուստ պիւֆէ իզմիրեան ուտելիքներով եւ անուշեղէններով ճոխացած:
Մուտք 15 ֆրանք
Ուսանողներու մասնաւոր գին
Տոմսակները կը ծախուին բոլոր անդամներուն մօտ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՐՏ
MERCREDI 3 MARS 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12054

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.054

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

Թուրքիոյ Հայոց պատրիարք Շնորհք Արքեպս. Գալուստեան 1969ի ամառը Անգարա այցելեց, պաշտօնական առաքելութեամբ: Ուզեց անձնապէս վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլի ներկայացնել Պոլսոյ հայ համայնքը հետաքրքրող կարգ մը խնդիրներ, որոնց կարգադրութեան դէմ արգելքներ կը յարուցանէին տեղական իշխանութիւնները:

Ինչպէս մանրամասնօրէն գրած էինք ժամանակին, Վոսփորի վրայ նոր կամուրջի մը շինութեան պատճառով փլուզումի դատապարտուած էին Խասգիւղի հայկական բոլոր հաստատութիւնները, — պատմական եկեղեցի մը, անոր յարակից մանչերու գիշերօթիկ վարժարան մը, Գալփաքեան որբանոցը՝ հիմնուած 104 տարի առաջ եւ Թաղին հայ գերեզմանատունը: Քանիցս զուր փորձեր կատարուած էին Պատրիարքարանին կողմէ, պահանջելով հատուցում, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ նոյն հիմնարկութիւնները վերականգնել այլուր: Ճարահատ, պատրիարքը որոշած էր դիմել ուղղակի Անգարա:

Վարչապետը սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց տուաւ Հայոց պատրիարքին եւ խոստացաւ անմիջապէս գոհացում տալ իր պահանջներուն: Դժբախտաբար սակայն ցարդ չեն իրականացած խոստումները եւ խնդիրները կը մնան անլոյծ:

Անգարա այցելութեան առիթէն օգտուելով, Շնորհք Սրբ. այն ատեն շրջապտոյտ մը կատարեց Անատոլուի մէջ եւ հանդիպումներ ունեցաւ կարգ մը քաղաքներու մէջ ցիրուցան Հայերու հետ: Տեղւոյն վրայ քննեց իր հօտին ցաւերը եւ տեսաւ, որ պէտք է աւելի լուրջ միջոցներ ձեռք առնել օգնութեան հասնելու համար կորուստի դատապարտուած բեկորներուն:

Առաջին անգամն է, որ Թուրքիոյ Հայոց պատրիարք մը կ'այցելէր Անատոլու:

Անցեալ Նոյեմբեր 25ին Թօրոնթօյի (Քանատա) Հայոց Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ քարոզ մը խօսեր է Շնորհք Սրբ., որ անդրադառնալով իր կատարած շրջապտոյտին, ըսեր է.

« Այսօր Անատոլուի զանազան մասերուն մէջ ունինք հայ գաւակներ...: Այդ այցը անսահման մխիթարութիւն եղաւ մեզի համար: Անոնք ալ անշուշտ ունեցան այն վստահութիւնը թէ իրենց հովուապետը կը հետաքրքրուի իրենցմով... Այդ ժողովուրդին անձամբ այցելելէ յետոյ տեսանք թէ անոնք մեծապէս կը փափաքին գաղթել Իսթանպուլ, ուր կը հաւատան թէ պիտի կարենան իրենց զաւակներուն համար ստեղծել աւելի լաւ պայմաններ: Այդ ժողովուրդը տեսնելէ յետոյ աւելի զօրաւոր համոզում գոյացուցինք թէ պէտք է անոնց անունով անձամբ այցելենք Ամերիկայի այս վայրերը եւ պէտք է բարոյապէս ու նիւթապէս բարդաւաճ այս ժողովուրդին ըսենք թէ ունին եղբայրներ ու քոյրեր, որոնց պէտք է բերեն իրենց օժանդակութիւնը: Այսօր ձեզի կը բերենք այդ ժողովուրդին եղբայրական սէրը»: (Մարմարա, 19 Դեկտեմբեր 1970):

Ուրեմն Մեծ Եղեռնի մնացորդացի բեկորներուն նիւթական միջոցներ ապահովելու նպատակով է, որ Շնորհք պատրիարք « Նուիրակ »ի առաքելութեամբ Սեպտեմբերի սկիզբը Պոլսէն մեկնեցաւ հիւսիսային Ամերիկա, ուր մնաց մէկուկէս ամիս: Հոկտ. 14ին հասաւ Քալիֆորնիա (Լոս Անճելըս), Նոյ. 13ին Շիքակօ: Յետոյ այցելեց Քանատա եւ Մ. Նահանգներու հայաշատ քաղաքները — Նիւ Եորք, Պոսթըն, Ուաշինկթըն եւն.: — Աւելի քան երեք ամիս տեւեց իր շրջապտոյտը:

Պատասխանելով Պոսթընի Պայքարի թղթակցի հարցումներուն, պատրիարքը տուած է կարգ մը տեղեկութիւններ Թուրքիոյ Հայութեան մասին:

Վիճակագրական ստոյգ տեղեկութիւններ չկան, սակայն « կ'ենթադրէ », որ Թուրքիոյ մէջ մնացած Հայերուն թիւն է 75–80.000, որոնց 60.000ը կեդրոնացած է Պոլսոյ մէջ, մնացեալ 20.000ը ցրուած Անատոլուի ներքին գաւառները: «Շօշափելի թիւով» Հայեր կան Անգարայի, Ամասիոյ, Կեսարիոյ, Սեբաստիոյ, Մալաթիոյ, Խարբերդի, Տիգրանակերտի, Մարտինի, Սղերդի եւ Իսկէնտէրունի շրջաններուն մէջ, ուր ընդամէնը վեց գործօն եկեղեցիներ կան՝ երկու քահանաներով:

Պոլսոյ մէջ հայ լուսաւորչականներն ունին 35 եկեղեցի, կաթոլիկները՝ 15, բողոքականները՝ 2: Պատրիարքարանը քառասուն հոգեւորականներ ունի իր իրաւասութեան տակ: Հայ կաթոլիկ արքեպիսկոպոսարանը՝ 12 եւ հայ բողոքականք՝ 2: Կան 32 հայ վարժարաններ, որոնց 7ը հայ կաթոլիկ, մէկը՝ հայ բողոքական: Այս դպրոցներէն երկուքը որբանոց են, երեքը՝ գիշերօթիկ, հինգը՝ բարձրագոյն վարժարան: Աշակերտներու ընդհանուր թիւն է շուրջ 10.000:

Գաղտնիք մը չէ, որ թշուառութիւն կը տիրէ Թուրքիոյ ներքին գաւառներուն մէջ: Մարդիկ ապրուստ ճարելու համար կը լքեն իրենց հայրենի տուները եւ կը դիմեն դէպի մեծ քաղաքներ: Պատրիարքը կ'ըսէ թէ Պոլսոյ այսօրուան բնակչութեան գրեթէ կէսը Անատոլուէն եկած է:

Համեմատութիւնը նոյնն է Հայերու համար: Սակայն վերջին 5–6 տարիներու ընթացքին գաւառէն Պոլիս ապաստանող Հայերու մեծագոյն մասը չափազանց աղքատ են եւ երթալիք տեղ չունենալով ափ կ'առնեն Գում Գափուի պատրիարքարանի դիմացի Մայր Եկեղեցիին առջեւ:

Ժամանակ մը այնքան շատցեր են գաղթականները, որ տեղ չէ մնացեր Մայր Եկեղեցիին մէջ: Ստիպուեր են 60–70 տարիէ ի վեր լքուած և իբրեւ շտեմարան գործածուած եկեղեցի մը տրամադրել անոնց: Կազմուած է յանձնախումբ մը բնակարան եւ գործ հայթայթելու համար մեծերուն եւ դպրոցներու մէջ տեղաւորելու՝ անոնց զաւակները:

Պատրիարքին ամերիկեան առաքելութիւնը պսակուած է յաջողութեամբ: Հանգանակուած գումարները մաս մաս պիտի ղրկուին Պոլիս, օրինական ճամբով՝ յատկացուելու համար իր նպատակին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

—o—

Դիւանագիտական լուռ աշխատանք կը կատարուի ներկայիս, ՄԱԿի եւ մեծ Պետութեանց շրջանակներու մէջ, որպէսզի շարունակուի Միջին Արեւելքի հրադադարը, որ վերջ կը գտնէ Մարտ 7ին: Թէեւ քաղաքական շրջանակները համոզուած են, որ Եգիպտոս չի փափաքիր վերսկսիլ կռիւները կամ վերջ տալ հրադադարին, սակայն, Գահիրէ պէտք ունի երեւոյթները փրկող պատճառաբանութեան մը, արդարացնելու համար ներքին թէ արտաքին հանրային կարծիքին մօտ, հրադադարի երկարաձգման իր նոր որոշումը:

Եգիպտոսի Հանրապետութեան նախագահը քանի մը առիթներով շեշտած էր, թէ հրադադարի երկարաձգումը կապ ունի այն դրական աշխատանքներուն հետ, որոնք կ'արձանագրուին դիւանագիտական ճամբով: Այլ խօսքով՝ Գահիրէ պատրաստ է շարունակելու ներկայ դրութիւնը, եթէ երբեք նկատէ դրական գիծ մը Եարինկի առաքելութեան գործունէութեան մէջ:

Արդ, Իսրայէլի վերջին պատասխանը յուսախաբ ըրաւ Գահիրէն, որու համար Թել Ավիվի յուշագիրը կը փակէ դուռը խաղաղ լուծման: Արդարեւ, Իսրայէլ ոչ մէկ խօսք կ'ընէ հողերու պարպումի մասին, որ Գահիրէի համար հիմնական նախապայմանը կը նկատուի խաղաղութեան համաձայնագրի մը կնքման համար:

Ամերիկեան շրջանակներու համաձայն, Սպիտակ Տունը ճնշում բանեցուցած էր Իսրայէլի վրայ, որպէսզի այս վերջինը չընդգծէ իր մերժումը հողերու պարպումի մասին: Տիկին Կոլտա Մէյր մերժած է նկատի առնել Սպիտակ Տան փափաքը:

Գահիրէ այժմ կ'աշխատի, որ Չորս Մեծերն ու Ապահովութեան Խորհուրդը յայտարարեն, թէ այժմու անել կացութեան պատասխանատուն է Իսրայէլ եւ, միեւնոյն ժամանակ, պահանջեն այս վերջինէն յարգել Ապահովութեան Խորհուրդի ծանօթ որոշումը:

Նման պարագայի՝ Գահիրէ կրնայ արդարացնել հրադադարի երկարաձգման նոր որոշումը՝ հանրային կարծիքին առջեւ:

Մոսկուա աշխատանք կը տանի Չորս Մեծերու նոր հանդիպում մը դիւրաբերելու, որու դէմ չէ Ուաշինկթըն:

Օրը Օրին

ԱՇԽԱՐՀԻ ՀՈԳԵՐԷՆ

—o—

Մարդ կայ որ հոգ ունի եղեր, մարդ կայ որ հոգ չունի եղեր: Այսպէս Աշխարհի, այսինքն *իր* հոգերը շալկած, մեր դրացի պաշտօնակիցը, շատ ցաւ կը զգայ որ «Յառաջ» հոգ չունի եւ կը զբաղի ուրիշին հոգերով, այսինքն Հայաստանի հոգերով: Եղա՞ւ ասիկա: Ի՞նչ իրաւունքով: «Յառաջ» չի՞ գիտեր որ Հայաստան Ամենայն Հայոց Հայրենիք չէ այլ մենաշնորհեալ ապրանք է եւ առտուն կանուխ ելլողը (այսինքն՝ «Յառաջ»ի խմբագիրը...) իրաւունք չունի Հայաստանի հոգերը իրը ընելու: Ո՛չ, «Յառաջ» շատ-շատ Հայաստանի վերելքով միայն կրնայ զբաղիլ: Մնաց որ Հայաստան բնաւ հոգ չունի եղեր: Բնա՛ւ երբեք: Ամերիկա հոգ ունի, Ափրիկէ հոգ ունի, Ֆրանսա հոգ ունի Անգլիա հոգ ունի, Խ.Միութիւն հոգ ունի, բայց մեր միհնուճար Հայաստանը հոգ չունի: Յիսուն տարիներու ընթացքին ունեցած հոգերն ալ «տրորեր ու փոշիացուցեր է»: Մոռցեր-գացեր է: Եղածը ի՞նչ էր որ: Քանի մը Զարենցներու սպանութիւն, քանի մը Մահարիներու աքսոր, քանի մը հարիւր հազար երիտասարդներու մահ պատերազմական ճակատը, կենսական տարածութեան պակաս ոչ միայն ի շահ մեր մեծ թուրք թշնամիին այլեւ ի շահ «քոյր» Հանրապետութեանց, լեզուի աղճատում, ուղղագրութեան այլանդակութիւն, տնտեսական « պլաններու ռէալիզացիայի » ուշացում, քիչ մը ռուսացում, քիչ մը զրկանք, աղետալի արտագաղթ եւայլն եւայլն: Ասոնց խօ՞սքը կ'ըլլայ: Ո՛չ, ի հարկէ ոչ: Մանաւանդ ոչ անոնց համար, որ հայրենասիրութիւն կը ծախեն, տարին քանի մը անգամ Հայաստանի կոնեակը եւ Սեւանայ լճին իշխան ձուկը ճաշակելով եւ այնքան փոքր հոգի ունին որ կը համարձակին ամբաստանել «Յառաջ»ը որ Հայաստանի բարգաւաճումին մասին չի գրեր: Որքա՜ն պիտի ուզէր որ բամբը ճիշդ ըլլար եւ ֆրանսահայ ընթերցողը «Յառաջ»էն չխաղէր իր տեղեկութիւնները Հայաստանի ոգեւորիչ նուաճումներուն մասին, տասնեակ տարիներէ ի վեր: Որքա՜ն պիտի նախընտրէր որ « Յառաջ »ի մէջ լոյս տեսած չըլլային առաջին զբօսաշրջիկներու խումբին (1956) այցելութեան առթիւ ականատեսի տպաւորութիւնները հայրենիքի վերելքին մասին (*): Բայց մարդը բախտ չունի և ստիպուած է աժան-աժան սուտեր շարել: Բանե՞ց: Լաւ, չբանե՞ց, ի՞նչ արած: Ճիշդ բան մը կ'ըսէ սակայն, արդար ըլլանք: Կ'ըսէ թէ «Յառաջ» Հայաստանի հոգերով կը զբաղի: Այո՛, կը զբաղի: Վասնզի Հայաստանի հոգերը հոգերն են համայն հայ ժողովուրդին, Աշխարհ ուզէ թէ չուզէ: Եւ մինչ ինք կ'ուզէ ժամ առաջ մեզ թաղել, մենք որ չենք սիրեր մարդիկը գերեզման ղրկել, ի սրտէ կը մաղթենք, որ ինք շատ ապրի, երկար ապրի եւ միշտ անհոգ ապրի:

ՇԱՀԷՆ

(*) *«Տասը օր Հայաստանի մէջ», Լեւոն Տօնիկեան («Յառաջ»՝ 1956, Հոկտեմբեր 9–21):*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ Մարտ 2էն սկսան բարձրանալ էսանսի եւ մազութի գիները, իբրեւ հետեւանք Թեհրանի համաձայնութեանց քարիւղի մասին: Էսանսը կը սղէ մէկ կամ երկու սանթիմ լիթրը իսկ ծանր ֆիւէլը 6 առ հարիւր:

ՓԻՒԹՈՅԻ դէպքէն ետք, երեք հոգի ձերբակալուեցան իբրեւ պատասխանատու կամ մեղսակից աղջի առուան սպանութեան: Ծանօթ է որ ընտրապայքարի առթիւ հանրաքուէ փակցնող մը, սպաննուած է երբ կը պատրաստուէր ընկերվարական նախկին քաղաքապետ (Փիւթոյի) Տարտէլի ազդերը փակցնել: Ձերբակալուած են Թաղապետական Խորհուրդի երկու անդամներ եւ ներկայ քաղաքապետին աներձագը:

ՖԵՐՆԱՆՏԷԼԻ յուղարկաւորութեան ներկայ եղած են աւելի քան 5000 հոգի, ծանօթ թէ անծանօթ: Առժամեայ թաղումէ մը ետք, ամիսէ մը մարմինը պիտի փոխադրուի Մարսէյլ:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ «Արտաքին նախարարը»՝ Գերպ. Քազարոլի Մոսկուայէն Հռոմ վերադարձին որոշ լաւատեսութիւն մը արտայայտած է ինչ կը վերաբերի Վատիկան – Խորհ. Միութիւն յարաբերութեանց: Գերպ. Քազարոլի Մոսկուա գացած էր ստորագրելու համար հիւլէական զէնքերու ոչ-բազմացման դաշինքը եւ այդ առթիւ ուսումնասիրած էր նաեւ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ եւ Խորհ. Միութեան յարաբերութիւնները: Ճիշդ է որ Յովհաննէս ԻԳ.ի Փաչէմ ին Թեռիս կոնդակէն ի վեր, Մոսկուա որոշ չափով դադրած է Վատիկանը դրամատիրական աշխարհի գործիքը նկատելէ:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ բնակչութեան թիւը վեց միլիոնի կը մօտենայ: 986.023ը օտարականներ են, այսինքն՝ բնակչութեան 15,9 տոկոսը:

ՅՍՏԱԿ ԵՒ ԻՐԱՏԵՍ ՈՒՂԵԳԻԾ

Ա.

Ուրուկուէյի խորհրդարանը, 1970 Նոյեմբեր 18ի իր նիստին մէջ, տուաւ պատմական որոշում մը, պարտականութիւն տալով երկրի Արտաքին Գործոց նախարարութեան, որ «յարմար նկատած առիթով ՄԱԿի մօտ արտայայտուի եւ միջազգային կազմակերպութեանց պահանջէ միջոցներ ձեռք առնել՝ իրականացման համար Սեւրի դաշնագրի արամադրութեանց, — դաշնագիր, որուն յիսնամեակը կ'աւարտի 10 Օգոստոս 1970ին։ Իր այս կեցուածքով, Ուրուկուէյ կը պատուէ բարեկամութիւնն ու արտակցութիւնը հերոսական եւ նահատակ հայ ժողովուրդին, որուն անկախութիւնն ու հողային իրաւունքները նուիրագործուած են այդ դաշնագրով»։

Ուրուկուէյի խորհրդարանի այդ քայլը մեծ խանդավառութիւն առաջացուց հայ ժողովուրդին մէջ եւ երախտագիտութեամբ լեցուց բոլոր սրտերը։ Խանդավառութիւնը ընդհանրական էր, համայն Հայութեանն էր։ Այդ ուղղութեամբ իր գոհունակութիւնը կը յայտնէր ՌԱԿի գլխաւոր օրգան «Զարթօնք», միաժամանակ իր դիրքը ճշդելով այդ առթիւ, իր 14 եւ 15 Յունուար 1971ի խմբագրականներով։

ՌԱԿը, իր ուրախութիւնը յայտնելով հանդէպ Ուրուկուէի խորհրդարանին տըրուած որոշման առթիւ, կ'արտայայտէ կարգ մը մտահոգութիւններ ուրուկուէյցի կամ հայ անհատներու որոշ ելոյթները մատնանշելով եւ վախ յայտնելով, որ «Ուրուկուէյի Խորհրդարանի այսօր ժեստը քաղաքական չիլ հաշիւներու ծառայեցնելու փորձ մը» կրնայ պահուըտած ըլլալ տեղ մը։

ՌԱԿի օրգանը այս առթիւ կը ճշդէ, թէ որոշ սահմանափակումներով՝ ՌԱԿը պատրաստ է «գործակցելու որեւէ կազմակերպութեան հետ, քարոզչական թէ այլ մարզերու մէջ»։

Համոզուած որ ո՛րքան լայն գետնի վըրայ կարենան գործակցիլ հայ քաղաքական կազմակերպութիւնները, հոսանքներն ու խմբաւորումները, ա՛յնքան աւելի կ'ամրապնդուի հայ ժողովուրդի միակամ կեցուածքը հիմնական հարցերու վերաբերմամբ, ստորեւ կը քննենք ՌԱԿի օրգանին կողմէ մատնանշուած մտահոգութիւններն ու կը ներկայացնենք մեր դիրքը Հայ Դատի վերաբերմամբ։

ՌԱԿի օրգան «Զարթօնք»ի խմբագրականը կը ներկայացնէ նախ Հայկական Հարցի սահմանում մը՝ իր հողային ձեւին տակ միայն. «Հայկական Հարցը, այսինքն Թուրքիոյ կողմէ բռնագրաւեալ եւ Ուիլսընի կողմէ սահմանագծուած Հայաստանի հողամասի պահանջը հայ ժողովուրդի կողմէ»։ ՌԱԿի օրգանը լռութեամբ կ'անցնի Հայկական Հարցի քաղաքական երեսին վրայէն։

Ապա, «Զարթօնք» կը ճշդէ իր պահանջին երկրորդ մասը՝ «ազատագրեալ հողերուն միացումը՝ ներկայ հայկական պետութեան»։ «Ներկայ հայկական պետութիւն» բացատրութեամբ անշուշտ ըսել կ'ուզուի խորհրդային Հայաստանը։ «Զարթօնք» չի ճշդեր սակայն, թէ «ներկայ հայկական պետութիւն»ը ազա՞տ է հայապատկան հողերը պահանջելու աշխարհէն, իբրեւ իրեն պատկանող եւ իրեն կցելի հողեր. չի ճշդուիր նաեւ, թէ խորհրդային Միութիւնը ինք, որուն մէկ մասն է ներկայ Հայաստանը, պահանջատէ՞ր է կամ տէր պիտի կանգնի՞ Թուրքիոյ բռնագրաւման տակ գտնուող հայապատկան հողերու ազատագրումի պահանջին, եթէ պահանջուի զանոնք կցել «ներկայ հայկական պետութեան»։ Հակառակ բոլոր այս անորոշութեանց, ՌԱԿը կը գտնէ, թէ պէտք է պահանջել հայապատկան հողերը ազատագրել եւ կցել ներկայ հայկական պետութեան։

Երկրորդ հիմնական կէտը, որ ՌԱԿի օրգանը իբրեւ պահանջ կը դնէ, «Խորհրդային Հայաստանի անկախութեան» կամ անոր քաղաքացիներու «ինքնորոշման» հարցերը չարծարծելն է, ինչ որ վատ պիտի տրամադրէ խորհրդային Միութիւնը եւ ան, ընկերակցութեամբ «ընկերվարական եւ ափրիկեւասիական երկիրներու», դէմ պիտի ըլլայ Հայ Դատին։ Կրկին չի քններ եւ ճշդուիր, թէ հայապատկան հողերու ազատագրումը պահանջած ատեն, եթէ միաժամանակ պահանջուի անոնց կցումը ներկայ Հայաստանին, այսինքն՝ փաստօրէն խորհրդային Միութեան, արեւմտեան աշխարհի պետութիւնները, առաջնորդութեամբ Միացեալ Նահանգներու, դէմ պիտի ըլլա՞ն նման պահանջի մը թէ ոչ։

Քիչ մը վարը, «Զարթօնք» կը կրկնէ հողային պահանջը, այս անգամ առանց յիշատակելու խորհրդային Միութեան կցումի հարցը եւ ընդգծուած ձեւով կը գրէ, թէ «Հարցը պէտք է կայանայ Թուրքիոյ բռնագրաւած եւ Սեւրի դաշնագրով նուիրագործուած հայկական հողամասերուն իրենց հարազատ տիրոջ վերադարձուելուն մէջ» եւ կը յայտնէ իր պատրաստակամութիւնը գործակցելու այդ կէտին մէջ ո՛եւէ կուսակցութեան հետ, «քարոզչական թէ այլ մարզերու մէջ»։ Կրկին արտայայտելով ռուս ժողովուրդը չբըրշնամացնելու անհրաժեշտութիւնը եւ իր մերժումը «դառնելու Խորհրդային Հայաստանի գոյութեան դէմ»։

Արդ, այս բոլոր մտավախութիւնները տեղ չունին Հայ Դատի հետապնդման աշխատանքներուն շուրջ միակամ գործակցութիւն մը առաջացնելու ճիգին մէջ։

Յստակ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հայ Դատի ըմբռնումը։ Մեր առաջին տարուան առաջին թիւի «Նպատակը» խմբագրականին մէջ կը գրէինք. «Արդար է, որ աշխարհի բոլոր ազգերը, անոնց կարգին նաեւ Հայ ազգը, ունենան իրաւունքը ապրելու իրենց սեփական, ամբողջական հայրենիքին մէջ, իրենք տէրը իրենց հայրենիքին. ազատ՝ բարեկամութեան ձեռք երկարելու բոլորին, եղբայրօրէն ապրելու բոլոր դրացիներուն հետ, առանց ընկճելու ուրիշները, առանց ընկճուած ըլլալու ուրիշներէն...»։

Մեր օրգանի առաջին տարուան 6րդ թիւի խմբագրականին մէջ կ'ըսէինք. «Կը հարցնենք ուղղակի.— Ի՞նչ է հայ ժողովուրդի քաղաքական գերագոյն նպատակը։

«Եւ կը պատասխանենք անվարան.— Հայ Դատի լուծումը։

«Միացեալ Հայաստանի եւ անկախ ու ամբողջական Հայութեան վերակերտումը։ Վերահայացումը հայկական լեռնաշխարհին եւ հայրենացումը սփիւռքահայութեան»։

Ինչ կը վերաբերի հայ ժողովուրդի քաղաքական դիրքաւորման, ուղղութեան, մենք կ'ըսէինք յստակօրէն եւ կը կրկնենք ահա. «Ոչ մէկ քաղաքական դիրքորոշում, ո՛չ մէկ ուղղութիւն, ըստ ինքեան, նախապայման է։ Նախապայմանը մեր հիմնական շահերուն ու ձգտումներուն գիտակցութիւնն է։ Այդ շահերուն ու ձգտումներուն հաւատարմութիւնն ու անշեղ հետապնդումը ամէ՛ն ատեն, ամէ՛ն տեղ, ամէ՛ն ձեւով։ Ահա թէ ինչու ոչ Արեւելքի հետ ենք ըստ ամենայնի եւ ոչ ալ Արեւմուտքի հետ՝ ըստ էութեան։ Ուրիշ կողմէն համոզուած ենք, որ հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերու ապահովութիւնը արտաքին դիրքաւորումի հարց չէ անպայման, այլ գլխաւորաբար՝ ներքին ամրութեան։

. . . .

«Մեր վերաբերումը պայմանաւոր է մեզ շրջապատող երկիրներու եւ պետութիւններու վերաբերումով մեզի՛ հանդէպ եւ անոնց դիրքով՝ Հայ Դատին հանդէպ։ Կը հետեւի յայտնապէս, թէ մեր օրիանտացիան պարզապէս հայկական օրիանտացիա է եւ այս ճամբան պիտի շարունակուի անշեղօրէն» (նոյն խմբագրականէն)։

Հայ Դատի լուծման համար 1965ին մեր ներկայացուցած Յուշագիրը կը ճշդէր արդէն, թէ միակողմանի լուծում մը Հայկական Հարցին անկարելիութիւն էր քաղաքական ներկայ պայմաններուն մէջ. եւ կ'եզրակացնէր.

«Երբ Արեւմտեան եւ Արեւելեան չահագրգռուած մեծ պետութիւնները անդրադառնան ծանրակշիռ կացութեան, որ տեւարար գոյութիւն ունի Միջին Արեւելքի գլխուն կախուած եւ իրենց դռնեrուն առջեւ կանգնած, երբ անդրադառնան, որ ցարդ որդեգրուած ձեւերը՝ Հայաստանը բաժնելու երկուքի եւ տիրելու անոր մէկ մասին, յուսալով այդ ճանապարհով տիրանալ մնացեալին կամ արգելք հանդիսանալ ուրիշներու տիրացումին, ոչ մէկ դրական արդիւնք տուած է, այլ միայն ու միայն տեւական կռուադաշտի մը վերածած է Հայաստանը իրենց միջեւ եւ տեւական լարումի, պայքարի ու պատերազմի սպառնալիքի մը վերածած է զայն ու իր վրայ տիրող գոյավիճակը. այն ատեն, կրնան համաձայնութեան մը գալ իրարու միջեւ եւ երկուստեք, փոխադարձ զիջումներով կրնան ստեղծել Միջին Արեւելքի միացուած, ազատ եւ անկախ տանիքը, ազատ ու անկախ միացած Հայաստան մը, որ բոլորի երաշխաւորութեամբ ապահովուած, չէզոք քաղաքական դիրք մը կը ստանայ այդ ձեւով, եւ կը դառնայ ապահովութիւն մը բոլորին համար, խաղաղութեան ազդակ մը՝ Միջին Արեւելքի եւ աշխարհի համար»։

«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ԴԷՊՔԵՐ

ՄԱՐԻ ՏԻՖԼԻՍԻ ԿԱՄ ԳԱՄԷԼԻԱԶԱՐԴ ՏԻԿԻՆԸ

(1824–1867)

Ա.

Գամելիազա՛րդ Տիկինը։ Ո՞ր ընթերցողը չէ լսած այս անունը, ո՞վ չէ յուզուած՝ կարդալով սիրոյ մեհեանին առջեւ զոհուող այս գեղեցկուհիին դառն ճակատագիրը։ Այս դարուս իսկ, անոր անունը կը պահէ տակաւին իր կախարդանքը, փաստ՝ որ պատանի եւ բեմի մեծագոյն արուեստագիտուհիները պատիւ կը համարին իրենց կեանքին մէջ անգամ մը մտնել անոր մորթին մէջ։ Ալեքսանդր Տիւմա Որդի եղած է այդ վէպին թէ՛ հերոսը, թէ՛ հեղինակը եւ անմահութիւն ապահոված է շնորհիւ այդ գործին։

Ո՞վ էր սակայն սիրոյ այդ քրմուհին, ա՛յս նոր Մանոն Լեսքոն։

Ալֆոնսին Փլեսի ծնած է 1824ին, Նորմանտիի աննշան գիւղերէն մէկուն մէջ։ Մայրը, թէեւ ազնուական սերունդէ, այլասերած ու դարձած էր գիւղացի ամոլ-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Այո, կատարելապէս լսեցի, մեր բնակած տան մասին էր... պախալ Մանոլին տունը... բայց ո՞վ էր հանրագրութիւնը ստորագրել տուող այդ մարդը... ըսաւ Գարեգին, դէմքը անծանօթ չէ ինծի, թաղեցի է, բայց լաւ մը չեմ կրնար յիշել... խեղճ տիկին Սաթենիկ, երբոր իմանայ՝ խելքին պիտի գայ, ինք որ այնքան նախանձախնդիր է իր պատիւին եւ երբեք չուզեր, որ որեւէ կերպով իր վրայ խօսեցնէ...։

Ու խեղճ երիտասարդը, շուարած, տահմռկած, չէր գիտեր ինչ ընելը։

— Բայց ի՞նչ կ'ուզեն այդ մարդիկը մեզմէ, ի՞նչ ըրած ենք իրենց, կը գոչէր ատեն–ատեն։

— Ինծի նայէ, ըսաւ Սերգիս վճռաբար, պարապ հառաչանքները օգուտ մը չունին, պէտք է չէնք շնորհք ճար մը մտածենք... եկուր նախ ուրիշ տեղ մը նըստինք, սանկ առանձին տեղ մը, մենք մեզի։

Եւ ուղղուեցան Օսման պէյի սրճարանը, ուր այդ եղանակին բոլորովին թափուր էր։

Գարեգին լուռ կը մնար, մտքին մէջ փնտռելով հանրագրութեան մարդը, որ վստահ էր, թէ անծանօթ մը չէր իրեն համար։

Վերջապէս յաղթական ճիչ մը արձակեց։

— Գտայ, գոչեց, մեր բնակած տան մօտերը գինեպան մըն է, նոյնիսկ մէկ անգամ գացած եմ խանութը... այո, յիշեցի, բոլորովին վստահ եմ, նոյնինքն է ... բայց ինչո՞ւ համար այդ թշնամութիւնը մեզի դէմ։

— Ո՛վ գիտէ, գուցէ ուրիշի մը դրդումով կը գործէ։

— Ամէն պարագայի, ասիկա նոր սկսած գործ մը չէ, որովհետեւ երբ թուղթը հանեց, աչքիս ծայրովը տեսայ, որ ստորագրութիւններով ծածկուած էր... կը տեսնե՞ս, ամբողջ թաղը մեզի դէմ ելած է... բայց ի՜նչ սարսափելի բան է այս։

— Ըստ իս, գործելու մէկ եղանակ մը կայ, ըսաւ Սերգիս, երթալ այդ գինեպանը գտնել եւ իրմէ բացատրութիւն ուզել։

— Բայց գուցէ ինծի կը ճանչնայ եւ այն ատեն այդ անկիրթ մարդոց հետ խնդիրը կրնայ անհաճոյ հետեւանքներ ունենալ։

— Ուրեմն ես առանձին կ'երթամ, զիս ոչ ոք կը ճանչնայ, դուրսէն նոր եկած մէկն եմ. այդ մարդը կը խօսեցնեմ եւ գուցէ յաջողիմ դայթակղութեան առաջքը առնելու։

Սերգիսի առաջարկութիւնը շատ խոհական եւ օրինաւոր էր եւ Գարեգին որեւէ առարկութիւն չգտաւ ընելիք, նոյնիսկ շնորհակալութիւնը յայտնեց ընկերոջ անձնուիրութեանը համար։

Յետոյ միասին դուրս ելան եւ Գարեգին հեռուէն ցոյց տուաւ Հաճի Թումիկի գինետունը։

Երկու բարեկամները որոշեցին, որ Գարեգին դարձեալ երթայ Օսման պէյի սըրճարանը եւ հոն սպասէ իր ընկերոջ վերադարձին, տեսակցութեան արդիւնքը իմանալու համար։

Երբ Սերգիս մտաւ գինետունէն ներս, ներկաներու ուշադրութիւնը իր վրայ հրաւիրեց։ Նախ որ ինք նոր դէմք մըն էր այդ միջավայրին մէջ, յետոյ յայտնի կ'երեւար, որ այդ գինետան յաճախորդը ըլլալու սահմանուած մէկը չէր։ Իր վրայ սեւեռած ակնարկներէն նեղուած՝ գնաց անկիւն մը նստաւ եւ օղի մը ապսպրեց գինետան աշկերտին։

Երբ մանչը օղին բերաւ, երիտասարդը հարցուց.

— Ո՞ւր է վարպետը։

— Հաճի Թումիկ աղա՞ն։

— Այս խանութին տէրը։

— Հա, էյ իշտէ Հաճի Թումիկ աղան է խանութին տէրը, պատասխանեց մանչը, որ կը զարմանար, թէ ինչպէս կարելի է չգիտնալ այդ բանը։

— Աղէկ, ըսէ Հաճի Թումիկ աղային, որ քիչ մը հոս գայ։

Սերգիսին մօտ նստող յաճախորդ մը, որ ուշադրութեամբ կը հետեւէր այս խօսակցութեան, պէտք համարեցաւ միջամտելու։

— Միսիւ, Հաճի Թումիկը գործ ունէր քիչ մը, դուրս ելաւ, հիմա կուգայ։

— Լաւ, կը սպասեմ։

Եւ Սերգիս սիկառէթ մը վառեց, ումպ մը առաւ օղիէն եւ սկսաւ սիկառէթին ծուխը դուրս տալ՝ աչքերով անոր բռնած ուղղութեան հետեւիլ։

— Հաճի Թումիկին հետ գո՞րծ մը ունիս, հարցուց։

— Ոչ, կարեւոր բան մը չէ, միայն կ'ուզեմ քիչ մը հետը տեսնուիլ։

— Կը ճանչնա՞ս զինքը...

— Ոչ, դեռ նոր պիտի տեսնեմ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

րական կին մը: Հայրը ախտաւոր ու չար մարդ մը եղած է, որմէ կը սարսափէին գիւղին բոլոր բնակիչները: Ալֆոնսին կը մեծնայ առանց խնամքի. ո՛չ ուսում, ո՛չ դպրոց: Կը թափառի դաշտերու մէջ, հօտեր կ'արածէ: 15 տարեկանին՝ ան դարձած է վայրի, բայց գեղեցիկ աղջիկ մը: Կ'ըսուի, թէ հայրը դրամի պէտք ունենալով՝ զայն ծախած է գնչուներու, որոնք զայն տարած են Փարիզ ու յանձնած կարուհիի մը խնամքներուն:

Հոն է, որ գրել-կարդալ կը սորվի ու երիկուները գործէն ետք անյագաբար կը կարդայ օրուան հռչակաւոր վէպերը: Կիրակի օրերը, ուսանողներու հետ պարելու կ'երթայ ու ժամանակ կ'անցընէ անոնց հետ: Այսպէս կ'ապրէր նաեւ «Թըշուառներ»ու ծանօթ հերոսուհին՝ Ֆանթինը: Ուսանողները ընդհանրապէս պարապ քսակ կ'ունենան: Երբեմն, Ալֆոնսին կ'ընդունէր հասուն մարդոց հըրաւէրները: Ճաշելու կ'երթային քաղաքէն դուրս, Սէնի եզերքը գտնուող ճաշարաններուն մէջ, յետոյ կ'առանձնանային ծառերուն տակ ու կը յանձնուէին սիրոյ խաղերուն:

Բարեկեցիկ ճաշարանատէր մը կ'ուզէ Ալֆոնսինը ունենալ իր տրամադրութեան տակ, անոր համար կը վարձէ կահաւորուած սենեակ մը Փալէ-Ռուայեալի մօտերը, հոգ կը տանի անոր հագուստկապուստին: Մէկ կողմ դրած ասեղ ու դերձան՝ ան կը հագուի, կը շքուի ու կը ճեմէ պողոտաներուն վրայ: Այնքան գեղեցիկ է ու շնորհալի, որ գլուխը կը դարձնէ ամէնէն կնահաճոյ երիտասարդներուն: Շթաքըլպերկի կոմսը, Ռուսիոյ նախկին դեսպան, մեծահարուստ բայց վաթսունամեայ, Ալֆոնսինը կ'առնէ իր պաշտպանութեան տակ ու անոր համար կը վարձէ շքեղ յարկաբաժին մը՝ Մատլէն պողոտային վրայ: Ալֆոնսին կը դառնայ կոմսին պաշտօնական հոմանուհին:

Ալֆոնսին այն ատեն հազիւ քսան տարեկան է: Կը փոխէ իր անունը և կը դառնայ Մարի Տիւփլէսի: Կը վարձէ ուսուցիչներ ու կը լծուի տենդագին աշխատանքի՝ իր թերատ զարգացումը կատարելագործելու համար: Իր դահլիճը կը յաճախեն օրուան անուանի արուեստագէտները եւ բանաստեղծները, ինչպէս Ժօրժ Սանտ, Ալֆրէտ տը Միւսէ եւ ուրիշներ...

Գրադարանին մէջ, քով քովի շարուած են Սերվանթէսի, Մոլիէրի, Սքոթի, Հիւկոյի, Լամարթինի գործերը: Յաճախ ան կ'անցնի դաշնակին առջեւ ու կը նուագէ թեթեւ կտորներ:

1844ին, ան նկատուած էր Փարիզի, այսինքն՝ ամբողջ աշխարհի ամէնէն վայելուչ կինը: Եւ հակառակ անոր որ միշտ պատրաստ էր իր մարմինը յանձնելու ամէնէն շատ վճարողին, զինք ճանչցողներուն ան կը պարտադրէր համակրութիւն եւ արգահատանք:

Ի՞նչպէս այս զգայուն ու նուրբ աղջիկը, որ ունէր անկեղծ սիրահարներ, կը շարունակէր այդ նուաստացուցիչ արհեստը: Նոյն հարցումը պիտի ընէինք մեր դարու կարգ մը երիտասարդ ուսանողուհիներուն, որոնք մեծահարուստ ընտանիքներու պատկանելով հանդերձ, չեն խղճեր դրամի փոխարէն ծախելու իրենց մարմինը:

Մարի Տիւփլէսի ունէր երեք պատճառ. նախ՝ իր աղքատ ու թշուառ երիտասարդութիւնը. երկրորդ՝ ծախսելու անդիմադրելի հակում մը, եւ երրորդ՝ այն մահացու հիւանդութիւնը, թոքախտը, որ սահմանած էր իր ապրելիք օրերը:

Մարի շատ կը սիրէր ծաղիկները, բայց կը սարսափէր վարդերու արբեցնող բոյրէն, կը նախընտրէր գամելիաները: Այդ պատճառաւ տունը կը յորդէր գամելիաներու փունջերով, ուրկէ իր անունը՝ Գամելիազարդ Տիկինը:

Մարի կը քնանար ցերեկները: Երեկոները կ'երթար թատրոն: Ունէր իր անձնական օթեակը: Երբ ներկայացումը վերջանար, հիացողներու եւ սիրահարներու խումբով մը կ'երթային ընթրել քաղաքի լաւագոյն ճաշարաններուն մէջ, կամ կ'ուղղուէին Մատլէն պողոտայի իր յարկաբաժինը, ուր երեկոյթը կը շարունակուէր մինչեւ այգաբաց:

Իրիկուն մը, նստած էր Վարիէթէ թատրոնի իր օթեակին մէջ, աւելի գեղեցիկ ու կախարդող, քան թագուհի մը: Նոյն սրահին մէջ կը գտնուէին երկու երիտասարդներ, որոնք ձիով կտրած էին քան քիլոմեթր ճամբայ մը, տեսնելու համար օրուան փիէսը: Այդ երիտասարդներէն մէկը կը կոչուէր Ալեքսանդր Տիւմա, «Երեք հրացանակիրները» անուն վէպի հեղինակին զաւակը: Յանկարծ Ալեքսանդրի աչքը հանդիպեցաւ օթեակին մէջ նստող գեղեցկուհիին, որուն վրայ կեդրոնացած էին հանդիսականներու հետադիտակները: Երիտասարդը շանթահարուեցաւ խելոյն: Ահա իր նկարագրութիւնը. «Բարձրահասակ, նուրբ, սեւ մազերով, ճերմակ ու վարդագույն դէմքով, փոքրիկ գլուխ մը. աչքերը նշաձև փայլուն ու մեղմ. կերասի գույնով շրթներ, կարապի վիզ մը, ճերմակ սնդուսէ երկար շրջազգեստ մը: Վիզին՝ ադամանդէ մանեակ մը, թեւին՝ ոսկի ապարանջան մը...»:

Ընկերը, որ դերասանուհիի մը զաւակն էր, Տիւմային տուաւ պէտք եղած տեղեկութիւնները եւ խոստացաւ իր ընկերը ներկայացնել անմերձենալի կուռքին: Երբ ներկայացումը վերջացաւ, երկու երիտասարդները շտապեցին դէպի Մատլէն պողոտայ ու մտան շէնքի գետնայարկը բնակող տիկնոջ մը տունը, որ ծանօթ էր իրենց եւ ազատ մուտք ունէր Մարիի տունէն ներս:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Շար. - 1)

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի Հինգշաբթին՝ Վարդանանց տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ դպրոցական հանդիսութիւններ տեղի ունեցան Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ պատ. Հոգաբարձութիւնը հրաւիրած էր Փարիզի եւ արուարձաններու աշակերտութիւնը մասնակցելու Վարդանանցի տօնախմբութեանց իրենց երգերով ու արտասանութիւններով:

Ահա կը հասնին անոնք խումբ առ խումբ Մուրատեանէն, Դպրոցասէրէն, Փարիզէն, արուարձաններէն իրենց ուսուցիչներով:

Ի՜նչ փոյթ տեղատարափանձրեւը, պաղ հովն ու անհամ օդը, անոնք կուգան իրենց անմեղ հոգիներով եւ անմեղ շրթներով Վարդան զօրավարի յիշատակը ոգեկոչող արտասանութիւններ ընելու, ու իւրաքանչիւր դպրոց կը գրաւէ իր տեղը շատ կարգապահօրէն:

Պատարագի խորհրդաւոր պահն է. ջերմեռանդ հաւատացեալներ վերացումով, բազկատարած կ'աղօթեն «Փա՜ռք քեզ Տէր»ի, «Հաւատամք»ի հոգեզմայլ երգեցողութեանց հետ, բուրվառներու խնկաւէտ ծուխերու մէջէն «Տէր ողորմեա»յի աղօթքներուն հետ հաւատացեալներու աղերսանքներ կը բարձրանան դէպի վե՛ր, «Տո՛ւր հիւանդաց առողջութիւն եւ հայ ազգի ազատութիւն», ու կը շարունակուի պատարագը հոգեպարար մեղեդիներով եւ շարականներով:

Սերովբէ Արք. Մանուկեան՝ հակիրճ կերպով կը բացատրէ օրուան տօնին նշանակութիւնը, Քաջն Վարդանի հերոսական պայքարը՝ յանուն կրօնքի եւ ազատութեան Պարսիկներուն դէմ, տարած յաղթանակները եւ հերոսաբար Աւարայրի դաշտին վրայ իր 1036 վկաներով ու կը յորդորէ աշակերտները որ հետեւին Վարդանի օրինակին, պահեն իրենց ազգութիւնը, կրօնքը եւ ճշմարիտ քրիստոնեայ զաւակներ ըլլան Հայութեան պարծանք:

Շատ զգայնութեամբ երգուեցաւ միահամուռ կերպով Էջմիածնի կրօնաշունչ շարականը:

Յաւարտ պատարագի՝ սկսաւ դպրոցական հանդէսը, իւրաքանչիւր դպրոցէն երկու երեք աշակերտներ լաւ առոգանութեամբ արտասանեցին Քաջն Վարդանի եւ Հայաստանի ձօնուած արտասանութիւններ: Ուրկէ վերջ սկսաւ աւանդական բաշխումը փոխինդներու: Հոգաբարձութիւնը փոխինդներով պզտիկ ծրարիկներ պատրաստած էր, բոլոր աշակերտներն ալ լայնօրէն ստացան իրենց բաժինը, նոյնիսկ մեծ մայրիկներն ալ մասնակից եղան այդ բաշխումին ու բոլորը մեկնեցան գոհունակութեամբ հայկական շունչով կազդուրուած:

Վերջացնելէ առաջ պէտք է գնահատանքով ըսել որ փոխինդներու հետ միասին բաժնուեցան՝ շատ գեղեցիկ պատկերով եւ Վարդանանքի մասին Ֆրանսերէն գըրուած գեղեցիկ տպագրութեամբ թռուցիկներ: Պատկերին մէջ կ'երեւին Ղեւոնդ Երէց խաչը ձեռքին՝ իր կրօնաւորներով, յետոյ Վարդան զօրավար իր քաջերով սուրը ձեռքին Աւարայրի դաշտին վրայ, իրենց յաղթական գնացքով:

Այս գեղեցիկ գաղափարը որ դաստիարակչական բնոյթ ունէր, կրնանք Խաչեան Սանուց Միութեան օգտաշատ ձեռնարկներէ մէկը նկատել:

ՀՌ. ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան 1971 Փետրուար 18ի ընդհանուր ժողովի խօսք եւ հաշուետուութիւն

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութիւնը իր երրորդ տարին բոլորեց. Միութեան նպատակն է նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւն ընծայել հայ ուսումնատենչ, արժանիքի տէր ուսանողներու, մանաւանդ անոնց որոնք իրենց ծնողքի անմիջական հոգածութենէն հեռու կը գտնուին, ըլլայ Ֆրանսահայ եւ կամ արտասահման եկած. — Ուրախ ենք յայտնելու որ Միութեան գործունէութիւնը ընդունելութիւն գտաւ Ֆրանսայի հայ գաղութին կողմէ եւ այժմ ունինք շուրջ 400 անդամ, նուիրատու եւ բարերարներ:

Միութիւնս նոյնքան իր օժանդակութեան բաժինը կը բերէ Անուվիլի Հայ Քոյրերու վարժարանին, հոն ապաստանած անհեցուկ փոքրիկներուն բարերարներ գտնելով եւ հետաքրքրութիւն ցոյց տալով վարժարանին կրթական ընթացքին: Մեր ուսանողներու թիւը կը հասնի 30ի: Համալսարանի բոլոր ֆաքիւլթէներուն եւ գեղարուեստի վարժարաններուն մէջ ունինք ուսանողներ: Անշուշտ փափաքելի է որ մեր Միութեան պիտոյքն երթալով ընդարձակուի նորանոր անդամներով ու բարերարներով:

Հայ ուսանողին օժանդակել կը նշանակէ սատարել հայ մշակոյթին. բոլորս կը գիտակցինք թէ մշակոյթն է որ ժողովուրդները կը դարձնէ մեծ եւ յաւիտենական. միաժամանակ, մեր նպատակն է երիտասարդութիւնը ուծացումի վտանգէն զերծ պահել կարելի եղածին չափ: Այս ուղղութեամբ մեր Միութիւնը կը կազմակերպէ մտերմիկ հաւաքոյթներ, թատերական ներկայացումներ, եւ գեղարուեստական հանդէսներ, ինչպէս օրինակ անցեալ Յունուար 17ի մեր ցերեկոյթը:

Միութիւնս ունեցած է 1970 Յունուար ամիսէն մինչեւ Դեկտեմբերի վերջը 23 հազար 50 ֆրանքի մուտք մը. մնացած 1969էն 13.029.42 Ֆր., ընդհանուր գումար 36.072.42 Ֆր. իսկ իբրեւ ելք 1970 Յունուարէն մինչեւ Դեկտեմբերի վերջը 30.105.50 ֆրանք:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(կնիք)

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Նիհար, տժգոյն, արիւնոտ թաշկինակով մը վիզը փաթթած զինուոր մը բարկացած ձայնով ջուր կ'ուզէր, եւ կը պոռար.

— Հօս չան մը պէս մարդ սատկելո՞ւ է:

Թուշին հրաման ըրաւ որ ջուր տան անոր:

Ուրախ զուարթ զինուորներ ալ կուգային:

— Ահա կրակ, տաք կրակ զինուորներու համար: Շնորհակալութի՛ւն այս կրակին համար, տոկոսովը պիտի հատուցանենք զայն, կ'ըսէին, մութին մէջ տանելով բոցավառ խանձող մը:

— Նորէն կը ցաւի՞, հարցուց Թուշին Ռոստովի:

— Շատ դէշ:

Բայց այդ միջոցին Թուշին զօրավարին կողմէ կանչուեցաւ:

Թնդանօթաձիգներուն պահականոցէն քիչ մը անդին, պարապային համեմատ շտկուած տնակի մը մէջ Փակրատիոն իշխան նստած ճաշ կ'ընէր, քանի մը զօրավարներու հետ խօսակցելով: Շնորհակալութիւններ կ'ուղղէր անոնց եւ կռիւին վրայ մանրամասնութիւններ կը ստանար: Պրաունայի մէջ իր զօրքերը Քութուզովի ներկայացնող զօրավարը պատմեց թէ կռիւը հազիւ թէ սկսած էր, ինք անտառէն դուրս ելլելով հաւաքեց փայտահատ զինուորները, եւ զանոնք առաջնորդէ գըրկելով, ինք երկու վաշտերով խոյացաւ, սուսերամերկ, Ֆրանսացիներուն վրայ եւ անոնց շարքերը դղրդեց: Զրսաւ թէ իր ըսել ուզելիքը այս էր, այլ այդ բանը ըրած չըլլալուն համար այնքան ցաւ կը յայտնէր որ համոզուած էր թէ ըրած էր:

— Սա ալ պէտք է գիտել տամ ձեր վսեմութեան, շարունակեց, յիշելով Տոլոխովի մասին Քութուզովի ցոյց տուած բարեացակամութիւնը, թէ ստորաճանաչ Տոլոխով իմ առջեւս գերի բռնեց Ֆրանսացի սպայ մը, յայտնի քաջութիւն ցոյց տալով:

— Այն միջոցին էր որ ես աչքովս տեսայ Փավլոկրատեան գունդին յարձակումը, ըսաւ Կէօրքով մտահոգ նայուածքներ ուղղելով ներկաներուն վրայ, որովհետեւ ինքնապէս այդ օրը ինք հիւսարները տեսած չէր, եւ լսածը միայն կը կրկնէր. «Անոնք երկու շարք Ֆրանսացի զինուորներ ջախջախեցին»:

Կէօրքով բերանը բանալուն պէս միւս սպաները խնդացած էին, իրմէ ամէն ատենուան պէս կատակի մը սպասելով, բայց որովհետեւ անոր ըսածը զինուորներուն փառքը կ'աւելցնէր, ուստի խոկոյն լուրջ կերպարանք մը առին, թէեւ գիտէին որ ըսածը անհիմն սուտ մըն էր:

— Ամէնուդ ալ շնորհակալ եմ, պարոններ, ըսաւ Փակրատիոն, զինուորներուն ամէն դասակարգերը դիւցազնօրէն վարուեր են, հետեւակ, ձիաւոր եւ թընդանօթաձիգ:

— Բայց ինչէ՞ն է որ կեդրոնին մէջ երկու թնդանօթներ թշնամիին ձեռքը թողուեր են, ըսաւ, աչքերովը մէկը փնտռելով:

Այդ պահուն Թուշին երեւցաւ սենեակին սեմին վրայ, զօրավարներուն կռնակներուն մէջտեղէն համեստօրէն ճամբայ մը բանալով իրեն համար: Գլխիկոր, ինչպէս միշտ իր պետերուն ներկայութեանը, չնշմարեց պատին կռթնցուած Ֆրանսական դրօշը, յաղթանակի այդ կողոպուտը, եւ ոտքը անոր բունին դըպաւ: Քանի մը սպաներ խնդացին:

— Թնդանօթները ի՞նչպէս լքուեցան, հարցուց Փակրատիոն յօնքերը պռստելով, բայց ոչ այնքան հարիւրապետ Թուշինին, այլ խնդացողներուն դէմ, որոնց մէջ կ'որոշուէր Կէօրքովի ձայնը:

Այն ատեն միայն, իր պետին պժգոհութեան առջեւ, Թուշին հասկցաւ թէ յանցանք մը գործած էր՝ երկու թնդանօթներուն կորուստէն վերջ ողջ մնացած ըլլալով:

Այնքան սաստիկ յուզումներ ունեցած էր որ այդ բանին վրայ չէր մտածած: Սպաներուն ծիծաղը ա՛լ աւելի վրդովեց զայն: Փակրատիոնի առջեւ կեցած էր, ծնօթը կը դողար, եւ կը կակազէր:

— Չեմ գիտեր, տէր իմ, մարդ չունէի, տէր իմ:

— Կրնայիր վերջապահ գունդէն մարդ առնել:

Թուշին չպատասխանեց թէ վերջապահ գունդ չկար: Կը վախնար ուրիշ պետ մը պատասխանատու ընելէ: Անխօս մնաց, Փակրատիոնի երեսը միայն կը նայէր, ինչպէս շուարող աշակերտ մը քննիչին երեսը:

Լռութիւնը բաւական երկար տեւեց. Փակրատիոն չէր ուզեր խիստ ըլլալ եւ ըսելիքը չէր գիտեր: Միւս զօրավարները չէին համարձակեր խօսակցութեան խառնուիլ:

Անդրէյ իշխան վարէն կը նայէր Թուշինի. իր մատները ջղայնօրէն կը կարկամէին:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(122 - Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Մարգար Ալեքսանեան 100 Ֆր· կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան, իր հարազատներուն մահուան տարեդարձին առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇԱՒԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի: Արեւագալի արարողութիւնները՝ յա – ւարտ պատարագի ժամը 11,30ին:

ԱՐԵՒԱԳԱԼ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ մեծ պահոց տեւողութեան ընթացքին ամէն Չորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն եւ Ուրբաթ օր ժամը 4,30ին Հսկումի արարողութիւն: Կը հրաւիրէ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին Փաթրոնաժի սրահը՝ Ռիւ տիւ Թույոն:

Օրակարգ․— 1) Տարեկան գործունէութեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: 3) Զանազան հարցեր:

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ· Ֆրանսայի Ազգ· Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հրապարակային դասախօսութիւն 5 Մարտ, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին

Դասախօս՝ Տոքթ· ԶԱՏԻԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

(Փարիզի Օպսերվաթուարէն)

Դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ:

Նիւթ՝

L'UNIVERS QUI ENTOURE L'HOMME

(Լուսնագնացութեան առթիւ)

Լուսարձակով ցոյց կը տրուին տիեզերական նկարներ:

Հարցազրոյցը տեղի պիտի ունենայ հայերէն եւ ֆրանսերէն:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ-ՄՕՐԻՍ․— Հ· Յ· Դաշնակցութեան Սէն Մորիսի «Վրացեան» խումբը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Չորեքշաբթի ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ․— Հ· Յ· Դ· Սողոմոն Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէն ընդհ· անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ Ահարոնեան ակումբի մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Մարտ 14ին կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, 8 Ռիւ Ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ:

Կ'երգէ ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ

ՍՕՍԻ պարախումբ

Մենապար՝ Տիկին Եւա Արզումեան

ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին:

Հարուստ պիւֆէ իզմիրեան ուտելիքներով եւ անուշեղէններով ճոխացած:

Մուտք 15 ֆրանք

Ուսանողներու մասնաւոր գին

Տոմսակները կը ծախուին բոլոր անդամներուն մօտ:

40-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

կիրակի 7 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint Dominique — Paris (7e) — Métro Invalides

Կը նախագահէ Պ· ԼԱՍԼՕ ՆԱՃԻ

Ընդհ· քարտուղար Համաշխարհային Սկաուտական Պիւրոյին որ յատկապէս կուգայ ներկայ ըլլալու հանդէսին

Սկաուտական տողանցք, ներկայացումներ, բանակումի կրակը, հայկական պարեր եւ երգեր: Սկաուտական խաղեր· բոլոր շրջանը կը տօնէ 40րդ տարեկան հանդէսը

Միջնարարին ընդունելութիւն ի պատիւ Լասլօ Նաճիի Հայ Արիներու Միութեան վարչութեան եւ բարերար ու պատուակալ անդամներուն կողմէ

Յարակից սրահի մը մէջ ցուցադրութիւն Հայ Արիներու Միութեան գործունէութեան եւ ձեռագրական աշխատանքներու Արենոյշներուն եւ Արիներուն կողմէ եւ միջազգային սկաուտական կեանքէն

ՊԻՒՖԷ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութիւնը ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները Մարտ 4 Հինգշաբթի ժամը 8,30էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Հ· ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ

Նիւթ․— Զեկուցում քաղաքական ծրագրային հարցերու շուրջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ: Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը՝ Համբարձման տօնին 20 Մայիս:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս-ճաշ»ը Մարտ 27ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ–Պարահանդէսը 21 Մարտ:

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Նախագահութեամբ

Կաթող· Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի 7 Մարտ ժամը 16–20

Maison des Centraux, 8, Rue Jean Goujon

Սիրուած արուեստագէտներու կողմէ մեներգ, նուագ, արտասանութիւն եւ պար կը մասնակցին Իրիս Պիւլպիւլեան – Փափազեան, Օր· Նալճեան, Պ· Փեթեր Նիքոլոֆ (մեներգ), Տիկին Զ· Անտոնեան, Օր· Աթմաճեան (արտասանութիւն), Ջութակ ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԷ (Ա· մրցանակ Պետ· Երաժշտանոցի)

Օր· Այտա Պասմաճեան (դաշնակ)

Խմբերգ, կատակերգութիւն մը, եւայլն

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆր· օշարակի եւ թէյի սպասարկութեամբ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

SALLE DES SPORTS DU GRAND ENSEMBLE

Շաբաթ, Մարտ 6, ժամը 21,30էն 4

ժամը 21,30էն 4

Կը նախագահէ ԺՕԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍԿԻ

(Քաղաքապետ Ալֆորվիլի, վալ տը Մառնի ընդհ· խորհրդատու)

Նուագախումբ՝ ՀԷՔԻՄԵԱՆ

եւ երգի նոր աստղը՝ ԷՎԸԼԻՆ ՌԸՍՏԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցի Միճի – Կովկաս պարախումբը

Պիւֆէ — համփուրով խորոված

ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐ·

Պատշաճ զգեստաւորումը պահանջելի է:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50 LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ՄԱՐՏ
JEUDI 4 MARS 1971

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12055
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.055

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՆԱԿԸ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՔԻՆ

Խառնայոյզ վիճակ մը կը տիրէ Թուրքիոյ մէջ:

Իրերայաջորդ ուսանողական եւ բանուորական ցոյցերը մեծապէս կը մտահոգեն իշխանութիւնները:

Անգարայի եւ Պոլսոյ համալսարաններուն մէջ ռումբեր կը պայթին: Մեծ քաղաքներու մէջ դրամատուններ կը կողոպտուին: Խուզարկութիւնները ուժանակ, ձեռնառումբ, զանազան պայթուցիկ նիւթեր, չէնքեր ու ռազմամթերք երեւան կը հանեն անհատներու, մասնաւորաբար ձախակողմեան ուսանողներու մօտ: Սովորական դարձած են եղեռնափորձերը ամերիկեան հաստատութեանց դէմ:

Ոստիկանութիւնը չի կրնար առաջքն առնել ցոյցերուն եւ ընդհարումներուն:

Վերջերս Ներքին նախարար Հալուք Մէնթէշօղլու Խորհրդարանին առջեւ ճառ մը խօսելով կը շեշտէր թէ Անգարայի համալսարանի վերջին դէպքերը նախափորձ մըն են համայնավարական ապստամբութեան մը, որուն նպատակն է «տապալել ո՛չ թէ կառավարութիւնը, այլ ժողովրդավարական վարչաձեւն ու Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը»:

Ըստ ոստիկանութեան, «ծայրայեղեան» խռովարարները կը պահանջեն հեռացումը ամերիկեան զինուորներուն, որոնք Ատլանտեան Ուխտի անունով Թուրքիա կը մնան:

Հակառակ ձեռք առնուած խիստ միջոցներուն, խռովութիւնները կը շարունակուին: Համայնավարական շարժումին հետ միաժամանակ կը խօսուի քրտական վտանգին մասին:

Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ ամէն առթիւ կը սպառնայ համայնավարներուն ու կը հաստատէ թէ վարչաձեւը շատ ամուր է եւ կրնայ ջախջախել հակակառավարական ամէն շարժում:

Երկրին ներքին կացութիւնը մեծապէս կը մտահոգէ նաեւ զինուորական իշխանութիւնները: Յունուար 22ին մայրաքաղաքին մէջ գումարուեցաւ Զինուորական Բարձրագոյն Խորհուրդը, որուն կը մասնակցէին ոչ միայն ցամաքային, ծովային եւ օդային ուժերու հրամանատարները, այլեւ բարձրաստիճան զինուորականներ երկրի զանազան շրջաններէն: Օրակարգի գլխաւոր հարցն էր երկրի ներքին ապահովութեան ամրապնդումը:

Ընդհ. Սպայակոյտի նախագահ Զօր. Մէհտուհ Թաղմաչ ժողովէն առաջ Չանքայայի մէջ այցելած է Հանրապետութեան նախագահ Զօր. Ճէվտէթ Սունայի եւ յայտնած՝ թէ «ծայրայեղ հոսանքները վտանգի տակ պիտի դնեն Թուրք Պետութեան ապագան», եթէ փութով եւ իրատեսութեամբ միջոցներ ձեռք չառնուին: Երկիրը կ'ապրի այնպիսի վիճակ մը, որ կատարելապէս կը նմանի 1960 Մայիս 27ի նախօրեակի կացութեան:

Զինուորական Բարձրագոյն Խորհուրդի ժողովին մէջ իւրաքանչիւր հրամանատար պարզած է իր մտահոգութիւնները: Անատոլուի մէջ պաշտօնավարող հրամանատարները մատնանշած են յետադիմութեան եւ քրտականութեան վտանգը, որ կարծուածէն աւելի արագ կը զարգանայ: Մեծ քաղաքներու հրամանատարներն ալ շեշտը դրած են «ծայրայեղ ձախ»ին վրայ եւ հաստատած՝ որ «համայնավարութիւն»ը ընդունակ է արագօրէն տարածուելու իրենց շրջաններուն մէջ:

Խորհուրդը կարեւոր որոշումներ առած է ամէն գնով զսպելու համար քրտական եւ ծայրայեղեան շարժումները, ի հարկին զինուորական աջակցութիւն ընձեռելով կառավարութեան:

Ընդդիմադիր կուսակցութիւնները շարունակ կը պահանջէին Սիւլէյման Տէմիրէլի հրաժարումը՝ իբրեւ միակ դարման վերջ տալու տիրող խռովայոյզ կացութեան: Այժմ, որ բանակը բացէ ի բաց ցոյց տուաւ թէ կանգնած է կառավարութեան կողքին, վարչապետին ձայնը աւելի բարձր կը հնչէ:

Երկաթեայ բռունցք մը պէտք է միշտ Թուրքիան կառավարելու համար:

«Ազգային վտանգ»ին առաջքն առնելու պատրուակին տակ բանակն է, որ պատնէշի վրայ կանգնած՝ աչալուրջ կը հսկէ երկրի ապահովութեան, կառավարութեան կողքին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԱՈՍ

Մինչ քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Միջին Արեւելքի վրայ, ուր, ինչպէս հաղորդած էինք, հրադադարը վերջ կը գտնէ Մարտ 7ին եւ, հետեւաբար, անհրաժեշտ է եւ երեւոյթները փրկող պատճառ մը ներկայացնել Գահիրէի, որպէսզի այս վերջինը երկարաձգէ զինադուլը, անդին Լաոսի եւ Քամպոճի մէջ կը շարունակուի պատերազմը:

Լաոսի մէջ երկու կողմերն ալ, այսինքն Հիւսիսային եւ Հարաւային Վիէթնամցիք, արտակարգ ճիգ կը թափեն ապահովելու համար յաղթանակ մը ճակատին վրայ: Կռիւները շատ բուռն են եւ արդէն կը խօսուի հազարաւոր սպաննուածներու եւ վիրաւորներու մասին: Հնդկաչինի պատերազմի մէջ առաջին անգամ ըլլալով, հրասայլերու ճակատամարտներ ալ տեղի կ'ունենան:

Հիւս. Վիէթնամեան ուժերը իրենց ձեռքին մէջ կը պահեն նախաձեռնութիւնը՝ յարձակելով Սայկոնի ուժերու դիրքերուն վրայ, լուրջ վնասներ հասցնելով այս վերջիններուն: Սայկոն հարկադրըուած է նորանոր ուժեր ղրկել ճակատ:

Դէպքերու համոզումով, Հանօյ ամէն գնով կ'ուզէ պահպանել Հօ Շի Մին երթուղին, որպէսզի պարենաւորէ իր ուժերը Քամպոճի, Լաոսի եւ Հարաւ. Վիէթնամի մէջ: Հարաւ. Վիէթնամցիք ներկայիս պաշտպանողական կռիւներ կը մղեն, առանց կարենալ յառաջանալու դէպի իրենց նպատակակէտերը:

Արձակագէններ առջի օր յաջողեցան քանդել Փոմփոնկ Սոն (նախկին Սիհանուքվիլ) քաղաքի զտարանին 80 առ հարիւրը, հակառակ Խմեր ուժերու ձեռք առած ապահովութեան միջոցներուն: Քամպոճի համար վառելանիւթի լուրջ դժուարութիւն կը ստեղծուի այս ձեւով:

Ամերիկեան օդանաւեր կրկին ռմբակոծեցին հակօդային հրթիռներու կեդրոններ Հիւսիս. Վիէթնամի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Ծերակոյտի շէնքին մէջ զօրաւոր ռումբ մը պայթեցաւ Երկուշաբթի օր, նիւթական կարեւոր վնաս հասցնելով: Անծանօթ մը պայթումէն առաջ հեռաձայնով ազդարարած էր, թէ խափանարարական արարքը կը կատարուի իբրեւ բողոք Լաոսի դէմ կատարուած յարձակման:

ՊՐԱԶԻԼԻ երկու նահանգներու մէջ ողողումներ եղան: Ռիօ տէ Ժանէյրօ եւ Կուանապարա մեծ վնասներ կրած են: 135 հոգի մեռած եւ 400 հոգի ալ անհետացած են: Անպատսպարեալներու թիւը 40.000 է:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հինգ միլիոն հեկտոլիթր գինի պիտի գնէ այս տարեշրջանին Ալժերիայէն: Այս իմաստով համաձայնագիր մը կնքուեցաւ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ կառավարութիւնը Արեւմտեան Պերլինի Ծերակոյտին առաջարկեց խօսակցութիւններ սկսիլ փութով՝ Պերլինի երկու շրջաններու միջեւ հաղորդակցութեան մասին: Արեւմտեան Պերլինի բնակիչները 1961էն ի վեր իրաւունք չունին Արեւելեան Պերլին այցելելու:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութենէն հեռանալու եւ Իսրայէլ մեկնելու արտօնութիւն ստացան երեսուն Հրեաներ, որոնք երկու ամիսներով «գրաւած» էին Կրեմլինի մեծ դահլիճը՝ մերժելով մեկնիլ հոնկէ մինչեւ որ արտօնութիւն չստանան հեռանալու Խորհ. Միութենէն:

ԿՈՆՔՈՒՌԻ Ակադեմիան առջի օր Պերնար Քլավէլը ընտրեց Ժան Ժիոնոյի աթոռին: Այս ընտրութիւնը պատճառ եղաւ սակայն որ երեք անդամներ՝ Արման Սալաքրու, Ֆիլիփ Էռիա եւ Ռէմոն Քընօ ձգեն նիստը ու մեկնին: Ասոնց դժգոհութիւնն այն է թէ նախապէս համաձայնած էին — բոլորն ալ, մէջն ըլլալով նախագահը՝ Տորժըլէս, որ Ֆելիսիէն Մարսօ պիտի գրաւէ Ժիոնոյի տեղը, եւ վերջին պահուն խաղ խաղացուած է: Կ'ըսուի նաեւ թէ հրատարակչականի եւ քաղաքական պատճառներ կան: Այս առընչութեամբ կը շեշտուի թէ տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը երեք հրաժարեալները, ինչպէս նաեւ իրենց թեկնածուն՝ Մարսօ, Կալիմարի կը պատկանին: Գալով թեկնածուներուն Մարսօ աջ նկատուած է եւ Քլավէլ՝ ձախ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

Ո՞Վ Է ՊՈՒՄԵՏԻԷՆ

Ալժերիոյ ներկայ ղեկավարը, որ «գլուխ կը բռնէ» Ֆրանսայի, անծանօթ դէմք մըն է ընդհանրապէս: Ծնած է 1932ին Պոնի նահանգին մէջ եւ բուն անունն է Մոհամէտ Պուխարուպա: Եօթներորդ զաւակն է գիւղացի ընտանիքի մը: Հայրը՝ համոզուած մահմետական մըն էր եւ գործունեայ ազգայնական: Իր զաւկին տուած է զուտ արաբական դաստիարակութիւն մը նախ Կոնստանդինի ապա Թունուզի մէջ: Այն ատեն զինքը ճանչցողները կը նկատեն թէ լուռ եւ երկչոտ երախայ մըն է: 1952ին Մոհամէտ իր ուսումը կը շարունակէ Գահիրէի Ալ Ազհար նշանաւոր համալսարանին (իսլամական ուսում) մէջ: Հոն է որ առաջին անգամ կը հանդիպի Պէն Պելլայի: Երբ Ալժերիա կը վերադառնայ 1955ի ըմբոստութենէն քիչ առաջ, խանդավառուած է արդէն, ականատես եղած ըլլալով Եգիպտացի երիտասարդ սպաներու յեղափոխութեան Ֆարուքը տապալելու համար: Օրէ օր ինքզինքը կը պարտադրէ իր կատաղի ազգայնականութեամբ եւ արաբական զարգացումով եւ 1957ին Օրանիոյ շրջանի Վիլլայայի գլուխը կ'անցնի եւ վերջնապէս կ'առնէ Գնդ. Պումետիէն անունը:

1958ին գլխաւոր հրամանատար կը նշանակուի Ազգ. Ազատագրական Բանակի եւ իր սպայակոյտը կը հաստատէ Ուճտա (Մարոք), ապա՝ Ղարտիմաու (Թունուզ) եւ «Սահմաններու Բանակին» տէրը կը դառնայ: Այդ բանակը 20էն 30 մարդ ունի: Իրեն համար, անկախութիւնը առաջին հանգրուանն է միայն ընկերվարական յեղափոխութեան: Իր կեդրոնատեղին պատերուն վրայ կարելի է կարդալ՝ «կառավարութիւնները կ'անցնին, ժողովուրդը կը մնայ»:

Իր տեսակէտները շուտով կը բախին Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութեան պաշտօնական պատասխանատուներու տեսակէտներուն: Այս լուռ պայքարը իր սաստկութեան պիտի հասնի 1962ին. — Ֆրանսա տեղի տուած է եւ իշխանութիւնը առնելու ատեն է, Պումետիէն որ իր ընկերվարական տեսակէտները արտայայտած է Էֆ. Էլ. Էն.ի (Ազգ. Ազատ. Ճակատ) Թրիփոլիի համագումարին, պաշտօնանկ կ'ըլլայ առժամեայ կառավարութեան կողմէ: Կը մերժէ սակայն ենթարկուիլ եւ իր հեղինակութիւնը պահելով մաքիներու ռազմիկներուն մեծ մասին վրայ, իր կողմը կ'առնէ Ֆերհաթ Ապպաս եւ Պէն Պելլա: Առժամեայ կառավարութեան «կեդրոնապաշտները» պարտուած են, Պէն Պելլա եւ Պումետիէն յաղթական մուտք կը գործեն Ալժէ: Ժպտելով կ'ըսէ. «քիչ մը ճամբայ կ'ընեմ ասոնց հետ»:

1963ին Պէն Պելլա Հանրապետութեան նախագահ է բայց Պումետիէն կը պահէ կարեւոր պաշտօն մը՝ Ազգ. Պաշտպանութեան Նախարարութիւնը եւ գործի կ'անցնի որպէսզի իրագործէ ընկերվարական ընկերութիւնը:

1965ին, Պէն Պելլա որ շատ լուրջի առած է դրօշակիրի իր դերը կը պատրաստուի ձերբակալել տալու Պումետիէնը: Այս վերջինը աւելի արագ կը շարժի, Յունիս 19ի պետական հարուածով, մէջտեղէն վերցնելով իր մրցակիցը: Այլեւս պիտի չթողու իշխանութիւնը, հակառակ ձախողած պետական հարուածի մը (1967), անժողովրդականութիւն մը, որ հողը չէ եւ քանի մը մահափորձերու:

Երկչոտ եւ լուռ, Ալժերիոյ պետը միշտ այդպէս ալ մնացած է: Երկրի մը մէջ, ուր շատ կը խօսին, հռետոր չէ եւ ամբոխ չի կրնար խանդավառել:

Կասկածամտութիւնը գլխաւորներէն է իր նկարագրի յատկանիշներէն: Կասկածամտութիւն մը բոլորին նկատմամբ՝ օտար լրագրողի, իր շրջապատին իսկ, Ազգ. Ժողովի (զոր ջնջեց դրչի մէկ հարուածով) եւ նոյնիսկ «ժողովուրդին», զոր փառաբանած է տարիներու ընթացքին, բայց որու կարծիքը կը նախընտրէ չառնել ընտրութիւններով:

Ամուրի (միայն բանակին հետ ամուսնացած է կ'ըսէ իր մէկ մտերիմը), միշտ առանձին կ'ապրի եւ կը սիրէ ուշ աշխատիլ, քանի մը գաւաթ սուրճ պարպելով:

Հեռու կը տեսնէ եւ գիտէ թէ ի՛նչ կ'ուզէ: Հինգ տարուան մէջ, հրապարակ նետած է ճարտարարուեստականացումի լայն ծրագիր մը եւ հետապնդած ագարակացումի ծրագիրը զոր սկսած էր Պէն Պելլա: Մաքրած է ընդդիմութիւնը (Խիտէր եւ Պելքասէմ մեռած են): Կոչ ըրած է Խորհ. Միութեան որպէսզի կազմածը ապահովէ ժողովրդական ազգ. բանակին: Ապաստան կուտայ աշխարհի բոլոր յեղափոխական ապստամբութեանց պատուիրակութեանց եւ յստակ դիրք բռնած է Իսրայէլի դէմ: Բայց դեռ չէ կրցած դարմանը գտնել անգործութեան եւ գիւղատնտեսական բարեփոխումը ձախողութիւն մըն է: Իր մղձաւանջն է՝ նոր գրամատիրութիւնը, Պումետիէն կը խորհի ինչպէս Տը Կօլ, թէ քաղաքական անկախութիւն չկայ առանց տնտեսական անկախութեան: Ոչ Մաոյական է, ոչ Մարքսիստ, կը մերժէ որեւէ վարդապետութիւն եւ կը վախնայ բառերէն: Վերջերս կ'ըսէր «մեր ընկերվարութիւնը առանց փիլիսոփայութեան է»:

ՅՍՏԱԿ ԵՒ ԻՐԱՏԵՍ ՈՒՂԵԳԻԾ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երբ աշխարհի *մեծերուն փոխադարձ համաձայնութեամբ* կարելի կը համարինք Հայ Դատի լուծումը, կը նշանակէ, թէ թշնամական կեցուածք չունինք ի յառաջագունէ անոնցմէ ոչ մէկուն վերաբերմամբ. ընդհակառակն, ակնկալութիւններ ունինք երկուքէն ալ, երկուքին ալ օժանդակութիւնը կը պահանջենք Հայ Դատի լուծման համար:

Միացեալ Հայաստանի առաջացումը Ռուսաստանի հանդէպ թշնամական դիրքաւորումով մը չէ որ կը պահանջենք, ընդհակառակն, կը կարծենք, որ Ռուսաստան պիտի ըմբռնէ, թէ իր ալ շահերը կը պահանջեն ներկայ, իր սահմաններուն մաս կազմող Հայաստանը դարձնել կորիզը վաղուան միացեալ, ազատ ու անկախ Հայաստանին, որ իրեն համար բարեկամութեան ու խաղաղութեան կամուրջ մը միայն կրնայ ըլլալ եւ թշնամական ոչ մէկ կեցուածք կ'ունենայ իրեն դէմ: Կը փափաքինք, որ Ռուսաստան ըմբռնէ այս իրողութիւնը եւ ինքն իսկ տէր կանգնի Հայ Դատի իրականացման: Սակայն չենք հետապնդեր թշնամական ձեւով Հայաստանը Ռուսաստանէն փրցնելու ծրագիր մը: Դէմ ենք նման որեւէ մտածումի կամ աշխատանքի:

Նման իրողութիւններ կրնան իրականանալ միայն քաղաքական դէպքերու հասունացումով, –քաղաքական իմաստութեան տիրապետութեամբ, որ կը մղէ մեծ պետութիւնները՝ տալու իրենց ենթակայ ժողովուրդներուն անհրաժեշտ անկախութիւնն ու ազատութիւնը, ինչպէս Մեծն Բրիտանիան ըրաւ Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմէն ետք, յաջորդաբար տալով ամբողջական ազատութիւն ու անկախութիւն իր դեկավարութեան տակ գտնուող բոլոր գաղութներուն:

Ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքի ընդգծումը չի նշանակեր թշնամական կեցուածք ունենալ Ռուսաստանի հանդէպ, կը նաշնակէ իրաւունքի մը յիշեցումը: Չենք կարծեր, թէ կարելի է Լենինը անուանել խորհ. Միութեան թըշնամի, իր հետեւեալ արտայայտութեան համար. *«Կայ պարագայ մը, ուր մարքսիստները, եթէ չեն ուզեր դաւաճանել ժողովրդավարութեան եւ պրոլետարիատին, բացարձակապէս պարտաւոր են պաշտպանելու մասնաւոր պահանջ մը՝ ազգերու ինքնորոշման իրաւունքի պահանջ»* (Լենին, *Ամբողջական Գործեր*, 1922ի հրատարակութիւն, հատոր 12րդ, էջ 718):

Այսօր, երբ Սեւրի դաշնագրով Հայութեան համար միջազգայնօրէն ճանչցուած իրաւունքներն ու սահմանները կը պահանջուին, պարզ է որ, ինչպէս շատ ճիշդ արտայայտած է Փրոֆ. Էնրիքէ Ռոտրիկէզ Ֆաբրեկաթ, Ուրուկուէյի երկար տարիներու ներկայացուցիչը ՄԱԿի մօտ, *«Երբ կը բարձրանայ արդարութեան ձայնը ի նպաստ Հայկական Հարցին, անիկա ուղղուած չէ ներկայ Հայկական Հանրապետութեան դէմ, որ մաս կը կազմէ Խորհրդային Միութեան: Մեր խօսքը Ուիլսընի գծած սահմաններով Սեւրի դաշնագրի մասին է, այն հողերու մասին, զորս գրաւած են հայ ժողովուրդի դահիճները, այն հողերուն, զորս դահիճները յօղած են արիւնով, իսկ Հայերը պէտք է գտնենք հերկեն քրտինքով, յոյսերով եւ ապագայի հաւատքով»*:

Հայ Դատի հետապնդման աշխատանքներուն մէջ, Սեւրի դաշնագրով հայ ժողովուրդին ճանչցուած իրաւունքներուն հետապնդումը պէտք է առնել ինքն իր մէջ, իբրեւ միջազգային յանձնառութեան մը կատարումի պահանջ: Միջազգային քաղաքական աշխարհը դեռ պատրաստ չէ այդ իրաւունքին ճանաչումը վերըստին հաստատելու: Ուստի, բնականաբար պատրաստ չէ տակաւին զայն գործադրութեան դնելու: Վաղաժամ է Սեւրի սկզբունքի ճանաչումին հաստատումը պահանջելէն տարբեր բան պահանջելը: Մինչեւ որ գայ ժամանակը այդ իրաւունքի միջազգային վերաճանաչման, շատ բան փոխուած պիտի ըլլայ քաղաքական ներկայ կացութենէն, մեծ ու փոքր ազգերու քաղաքական յարաբերութեանց ներկայ վիճակէն:

Մինչ այդ, անշուշտ պիտի շարունակուին աշխատանքները, որպէսզի Ուրուկուէյի օրինակին հետեւին նաեւ այլ երկիրներ ու խորհրդարաններ. անշուշտ՝ ուժերու ներած չափով ամէն ճիգ պէտք է թափուի, որպէսզի Հայկական Հարցը, մեզմէ խլուած ու բռնագրաւուած հողերուն հարցը, հայ ժողովուրդի իրաւունքներու հարցը, կարելի ըլլայ արծարծել ՄԱԿի մէջ: Բայց դեռ չենք հասած այդ կէտին. եւ եթէ հասնինք իսկ, ատիկա չի նշանակեր, թէ անմիջապէս որ ՄԱԿին տարուի ան, պիտի լուծուի ի նպաստ Հայութեան պահանջներուն: Քաղաքական բոպէն եթէ նման լուծումի մը համար նպաստաւոր ըլլայ, իրենք՝ մեծ պետութիւններն իսկ կը գտնեն առիթն ու պատրուակը Հայկական Հարցը արծարծելու ՄԱԿի մէջ: Այս արտայայտութիւնը չի նշանակեր, թէ քանի որ քաղաքական պայմանները ներկայիս նպաստաւոր չեն Հայկական Հարցի ՄԱԿի մէջ արծարծման, ուրեմն պէտք չէ աշխատանք տանիլ այդ ուղղութեամբ. ընդհակառակն, պէտք է կրկնապատկել ճիգերը, պէտք է բազմապատկել թիւը այն ժողովուրդներուն, որոնք քաջութիւնը ունին իրենց ձայնը բարձրացնելու, «պատուելու համար հերոսական եւ նահատակ հայ ժողովուրդի բարեկամութիւնն ու սրտակցութիւնը». համաշխարհային հանրային կարծիքը այդ ճանապարհով է որ կը պատրաստուի. քաղաքական նպաստաւոր պայմաններու առաջացման նախադրեալներէն մէկն ալ այդ է: Վերի յիշեցումը կատարելով՝ նպատակ ունինք միայն դիտել տալու բոլորին, թէ կանուխ է եզրակացութիւններու յանգիլ, մտավախութիւններ արտայայտելու համար, առայժմ անհրաժեշտ է միակամ հետապնդել Հայ Դատի իրականացման աշխատանքները, միշտ պահանջելով Սեւրի դաշնագրով միջազգայնօրէն ճանչցուած իրաւունքները Հայուն:

Պէտք չէ Հայութեան առջեւ ցցել արուեստական դժուարութիւններ, անհասկացողութեան արուեստական մարզեր գտնել եւ անոնց կառչելով անկարելի դարձնել համադրուած գործունէութիւնը համայն սփիւռքի Հայութեան:

Աւելորդ հարցում է ներկայիս այն հարցումը, թէ *«որո՞ւն կ'ուզէք որ ըլլուին Հայապատկան հողերը, եթէ անոնք ազատագրուին Թրքական լուծէն»*: Մտքի խաղեր են նման հարցումները, անիրապաշտ մօտեցում է նման հարցումներով կանգ առնելը, փոխանակ շարունակ, տեւաբար, հետեւողականօրէն գործելու: Ոչ ոք կրնայ հիմնաւորել գիտնալ, թէ ի՞նչ պայմաններ գոյութիւն պիտի ունենան, երբ միջազգային աշխարհը հասնի այն համոզումին, թէ անհրաժեշտ է վերահաստատել հայ ժողովուրդի միջազգայնօրէն, Սեւրով ճանչցուած իրաւունքները. ուստի ոչ մէկ իմաստ ունի այժմէն վճռել, թէ որո՞ւն պիտի տրուին այդ հողերը: Ոչ ոք թող կարծէ, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը բոպէ մը իսկ կրնայ տրխրիլ, եթէ օր մը, խորհրդային Միութեան օժանդակութեամբ, հայապատկան հողերը ազատագրուին թրքական լուծէն եւ միացուին ներկայ խորհրդային Հայաստանի: Հայապատկան հողերը ազատագրուած կ'ըլլան գէթ, Հայաստան անունը կը կրեն իրենց վրայ, Հայութեամբ կը վերաբնակեցուին, եթէ Հայաստանի միացած ըլլան. ինչ որ իսկական քայլ մը պիտի ըլլար ինքնին դէպի հայ ժողովուրդի իտէալի իրականացումը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը սակայն կը տեսնէ, թէ խորհրդային Միութիւնը նըման պահանջ չունի, ոչ իսկ անուղղակի արտայայտութիւն մը ունեցած է, թէ այդ հողերը հայապատկան են, ուստի հայ ժողովուրդն է անոնց իրաւատէրը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը տեսնէ, թէ ներկայ խորհրդային Հայաստանը չունի ազատութիւնը իբրեւ անկախ, առանձին միաւոր արտայայտուելու եւ սեփական պահանջները դնելու, պաշտպանութեամբը խորհրդային Միութեան:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը տեսնէ, թէ Արեւմտեան կամ միջազգային աշխարհն ալ տակաւին չունի նպաստաւոր կեցուածք հայապատկան հողերու ազատագրման հանդէպ, ուր մնաց որ համաձայնի անոնց խորհ. Միութեան կցումին:

Հետեւաբար, պարզ եւ յստակ կերպով կ'ըսէ·— հայ ժողովուրդը Սեւրի դաշնագրով ձեռք բերած է իր բոլոր իրաւունքներուն եւ մասնաւորաբար Հայկական Բարձրաւանդակին իրեն պատկանելուն միջազգային ճանաչումը: Աշխարհին պէտք է ներկայանալ միակամ եւ պահանջել հայապատկան հողերուն ազատագրումը թրքական լուծէն եւ անոնց վերադարձուիլը իրենց իրաւատիրոջ՝ հայ ժողովուրդին: Թէ այդ վերադարձը ե՞րբ կը կատարուի եւ, երբ որոշուի, ի՞նչ ձեւ կը ստանայ, ապագայի հարց է. ինչպէս ապագայի հարց է ամբողջացած Հայաստանի Ազատութեան, Անկախութեան հարցը, որուն տեւաբար պէտք է ձգտիլ, առանց թշնամանալու ասոր կամ անոր հետ:

Մեր առաջին խմբագրականով կ'ըսէինք (Ա. տարի, թիւ 1, էջ 2). *«Իրաւունքի հետապնդման մէջ թող ոչ ոք թշնամանք տեսնէ: Իրաւունքը ընդհանրական է, իրաւունքը յաւիտենական է եւ մարդկութեան ընտանիքին մաս կազմելու իրաւունք ունին այն ազգերը, որ ուրիշ ազգերու իրաւունքները ոտքի տակ չեն տար, կը յարգեն զանոնք, գիտակցելով, թէ ուրիշին իրաւունքները յարգելը սեփական իրաւունքները արժեցնելու կը ծառայէ»*:

Կը կրկնենք, թշնամական կեցուածք չունինք որեւէ ազգի հանդէպ, որ հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն պաշտպանութիւնը իրեն ուղղուած թշնամանք մը չի համարիր: Կը յայտարարենք սակայն ահա, որ, եթէ մեզ բարեկամ համարելու համար, մեզմէ պահանջուի հրաժարիլ հայ ազգի իրաւունքներու ամբողջական պաշտպան կանգնելէ, մեր պատասխանը *ոչ* պիտի ըլլայ: Համոզուած ենք, որ, ինչպէս աշխարհի բոլոր ազգերը, հայ ազգը եւս իրաւունք ունի ձգտելու եւ հասնելու իրաւ գոյութեան, ինքը տէրը իր սեփական հայրենիքին, ազատ եւ անկախ: Այն ատեն է, ազատօրէն շնորհուած բարեկամութիւնն է միայն, որ հայ ժողովուրդի բերած հիմնական նպաստը պիտի ըլլայ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ մնայուն խաղաղութիւն մը ապահովելու համար, երկուքին միջեւ, երկուքին ալ բարեկամ Միացեալ, Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի կամրջումովը:

«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»

ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ԴԷՊՔԵՐ

ՄԱՐԻ ՏԻՒՓԼԻՍԻ ԿԱՄ ԳԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ՏԻԿԻՆԸ

(1824–1867)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ժամը տասներկուքը անցած էր, երբ աւիթը ներկայացաւ: Մարի պատուհանէն կանչեց տիկինը, որ գայ եւ ժամանակ անցընէ: Տիկինը հետը առաւ երկու երիտասարդները ու ելաւ վեր: Մարի, որ կը ձանձրանար այդ գիշեր, լաւ ընդունելութիւն ըրաւ անոնց, սեղան շարեց ու միասին ընթրեցին: Մարի կը պարպէր գաւաթ գաւաթի վրայ: Ընթրիքի վերջաւորութեան՝ սկսաւ հազալ ու վազեց իր սենեակը:

— Ի՞նչ ունի, հարցուց Տիմա:

— Շատ խմեց, շատ խնդաց ու հիմա արիւն կը թքնէ, պատասխանեց տիկինը:

Տիմա ղուրս ելաւ ու Մարին գտաւ իր սենեակին մէջ, բազկաթոռի մը վրայ երկնցած: Արծաթէ ամանի մը մէջ կային արեան հետքեր:

Տիմա աջիկան ձեռքը առաւ ափին մէջ եւ յուզուած ձայնով մը ըսաւ.

— Տիկին, դուք ձեզ կը սպաննէք: Պիտի ուզէի ձեր բարեկամը, ձեր ազգականներէն մէկը ըլլալ, որպէսզի կարելի ըլլայ ձեզ խնամելու համար:

— Ուրեմն զիս կը սիրէք, խոստովանեցէք անմիջապէս, առանց քաշուելու:

— Եթէ այդ բանը պէտք է ձեզի յայտնեմ, պիտի նախընտրեմ ուրիշ օր մը:

— Լաւ կ'ընէք, որ միշտ լուռ մնաք այդ մասին:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ այն ատեն պիտի դադրինք բարեկամներ ըլլալէ: Կա՛մ կը մեր-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Սերգիս ի բնէ շատախօս, երբեք չէր խրտչեր անծանօթի մը հետ խօսակցելէ, նոյնիսկ հաճոյք կը զգար ատկէ եւ յետոյ կը խորհէր, որ թերեւս իր պատահական խօսակցէն կրնար բան մը իմանալ՝ դինքը հոն մղող խնդրին մասին:

— Ըսել է, որ դուն աստեղացի չես, առաջ տարաւ միւսը, որովհետեւ եթէ Շիշլի, Ֆերիգիւղ կամ Բանկալթի նըստէիր, անպատճառ պիտի ճանչնայիր Հաճի Թումիկը:

— Այդչափ նշանաւոր մա՞րդ է, ըսաւ երիտասարդը թեթեւ մը ժպտելով:

— Նշանաւորն ալ խօ՞սք է, հինգ տարիէ ասդին Հաճի Թումիկը կը ճանչնայ...

— Արդեօք ո՞ւր կուղայ:

— Չեմ կարծեր, հոս մօտերը սրճարան մը գնաց, քանի մը բարեկամներ տեսնելու, ստորագրութիւն կը ժողվէ... ալ լմննալու մօտ է, թուղթին վրայ արդէն ստորագրութիւն դնելիք տեղ չմնաց... ուրիշ մը ըլլար նէ՝ տասը ստորագրութիւն չէր կրնար ժողվել, սակայն Թումիկին խաթրը ամէն մարդ կը սեպէ... անոր չէ չեն կրնար ըսել:

— Ի՞նչ թուղթ է որ...

Միւսը տեսնելով, որ երիտասարդը իր խօսքերովը կը հետաքրքրուի, օղիին շիշն ու գաւաթը առաւ եւ եկաւ անոր սեղանը բազմելու:

— Ծօ, Գառնիկ, սա մէզէները հոս բեր, գոռալով գինետան աշկերտին:

— Էֆէնտիմ, շարունակեց յետոյ, ձայնը ցածցնելով ու իբր թէ խորհրդաւոր գաղտնիք մը հաղորդելու ձեւով, Թաղերնիս դէշ մը կայ եղեր, մէկը առած նստած, մեր Հաճի Թումիկը կ'իմանայ, յանկարծ թուղթ մը գրել կուտայ, որ այդ խայտառակները տունէն հանուին, որ ամէնուս պատիւը տեղը գայ, ահա այդ թուղթը ստորագրել տալու համար բան գործ ձգած է, ինչու որ սա գիշեր պիտի տանի Թաղական Խորհուրդին պիտի յանձնէ:

— Դուն ալ ստորագրեցի՞ր...

— Հարկաւ, չէ թէ ստորագրել, հապա պէտք ըլլայ նէ՝ հասակովս կը պառկիմ տակը:

— Ըսել է այդ կնոջ ու երիտասարդին անբարոյական ըլլալուն վստահ ես:

— Ոչ կինը կը ճանչնամ, ոչ ալ երիտասարդը, մինչեւ այսօր ալ խօսքերնին լսած չէի, անուննին ալ չեմ գիտեր...

— Ուրեմն ի՞նչպէս առանց թուղթ մը կը ստորագրես:

— Հաճի Թումիկը ստորագրէ ըսաւ, անիկա պարապ տեղը բան չըներ:

— Ուրեմն միայն անոր խօսքին վստահելո՞վ ստորագրեցիր...

— Ծանըմ, Հաճի Թումիկը անանկ թեթեւ գործի մէջ չի մտներ... յետոյ, կարելի՞ է անոր խաթրը կոտրել, ուզածը ինչ է որ... ստորագրութիւն մը, փարայով չէ՞ ես...:

Ու մարդը իր օղիի գաւաթը պարպեց եւ ուրիշ մը ապսպրեց:

Երիտասարդը տխուր մտածումներու մէջ ինկած էր. կը դիտէր այդ մարդը, որ ներքնապէս բարեմիտ մէկը կը թուէր, եւ որ սակայն իր տգիտութեամբ, խորհելու եւ դատելու կարողութենէ զուրկ ըլլալուն պատճառով, անգիտակցաբար ու միամտօրէն՝ չարութեան մը, գուցէ ստորին վրէժխնդրութեան մը գործիք կ'ըլլար:

— Ինծի մտիկ ըրէ, բարեկամ, ըսաւ Սերգիս, այդ ստորագրութիւնը, որ առանց գործը մօտէն քննելու դրեր ես թուղթին տակը, գիտես ի՞նչ պիտի ընէ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ժեմ ձեր առաջարկը եւ դուք ոխ կը պահէք ինծի դէմ, կամ կ'ընդունիմ եւ այն ատեն պիտի ունենաք ջղային, տխուր եւ հիւանդ հոմանուհի մը, որ ամէն վայրկեան արիւն կը թքնէ եւ ամէն տարի կը ծախսէ աւելի քան 100.000 ոսկի ֆրանք: Իմ բոլոր երիտասարդ սիրահարներս շուտ ձանձրացած են ինծմէ:

Եւ պատահեցաւ անխուսափելին. եղան սիրահար եւ սիրուհի: Տիւմա աղքատ էր, բայց ունէր վեհ զգացումներ եւ վիպապաշտ հոգի մը: Ալեքսանդր ապօրինի զաւակ էր. մայրը կը պատկանէր Մարիի դասակարգին: Համակրանք ունէր այն բոլոր կիներուն հանդէպ, որոնք ինկած էին կեանքի լուսանցքին վրայ, եւ ենթարկուած կեղծաւոր ընկերութեան արհամարհանքին: Տիւմայի եւ վիպապաշտ բոլոր բանաստեղծներուն համար, անոնք մեղաւորներ չէին, այլ զոհեր՝ արժանի մեծարանքի եւ գուրգուրանքի:

Ատեն մը, Մարի մէկ կողմ ձգեց իր հարուստ յաճախորդները եւ տարուած այս նոր սիրոյ կախարդանքէն, վերագտաւ իր մանկական զուարթութիւնը: Թեւ թեւի անցած՝ անոնք շրջեցան պուլվարներու եւ Շան զ'Էլիզէի մայթերուն վրայ. ճաշեցին Պուա տը Պուլոնի ծառերուն տակ. իսկ գիշերները ապրեցան միսի հեթանոս արարողութիւնները, որովհետեւ Մարի կը մնար սիրոյ խաղերուն անդերազանցելի քրմուհին: Անոր մարմինը հեշտանքի բագին մըն էր եւ տարփանքի սեղան:

Եւ սակայն, մարդ ո՛չ միայն սիրով կեցցէ՝ այլեւ, հացիւ: Մարի գոց գիտէր Ապպէ Փրեվոյի «Մանոն Լեսքօ» վէպը, եւ կ'ուզէր, որ Տիւմա խաղայ Տէ Կրիէօյի դերը, այսինքն՝ յօժարի ատեն-ատեն տեղը տալ քսակը լեցուն սիրահարներուն: Խեղճ երիտասարդը, անդադար հօրը կը դիմէր եւ անկէ ատեն-ատեն կը փրցնէր 100 ֆրանքնոց մը, կարծելով, որ այս չնչին գումարը կը բաւէ իր սիրուհիին պէտքերուն: Մարի գաղտնի ժամադրութիւններ կու տար իր նախկին պաշտպաններուն, բացը գոցելու համար: Խեղճ աղջիկը ամէն ճիգ կը թափէր չկորսնցնելու համար իր սիրահարը:

Երկու ամիս տեւեց անոնց երջանկութիւնը: Յետոյ սկսան կասկածները եւ վէճերը, մինչեւ որ պատահեցաւ անխուսափելին: Տիւմա պատրանքներով լեցուն, կը գտնուէր Քորնէյլեան երկընտրանքի մը առջեւ. մէկ կողմէ՝ կար Սէրը եւ Մարին, միւս կողմէ՝ կար Պատիւը առանց Մարիի: Եւ տարուելով սին ու մեծ բառերու խաբկանքէն, 1845 Օգոստոս 30ի կէս գիշերին, կը գրէր խզման նամակ մը, որուն մէջ կը կարդանք հետեւեալ տողերը. «Պաշտելիդ իմ Մարի, ես բաւական հարուստ չեմ՝ քեզ սիրելու համար ուզած ձեւովս, ոչ ալ բաւական աղքատ՝ քեզ սիրելու համար քու ուզած ձեւովդ...»:

1846ին, լքելով Փարիզը, հօրը հետ կը մեկնէր շրջապտոյտի մը դէպի Սպանիա եւ Հիւսիսային Ափրիկէ:

Մարի ատեն մը չհաւատաց պատահածին, սպասեց, որ վերադառնայ իր սիրածը, բայց աւա՜ղ, կեանքը ունէր իր պահանջները: Մարի կրկին իր դուռը բացաւ ու մարմինը վաճառեց: Ասուպի մը պէս յայտնուեցաւ Ֆրանց Լիսթ, բայց անոնց կենակցութիւնը երկար չտեւեց: Լիսթ մերժեց իր անունը տալ այս նոր Մարիամ Մագթաղենացիին: Այն ատեն յայտնուեցաւ Էտուար տը Փերրկօ կոմսը: Կոմսը հետը առնելով Մարին՝ մեկնեցաւ Լոնտոն եւ հոն կնքեցին սիվիլ ամուսնութիւն մը եւ Ալֆոնսին Փլեսի դարձաւ Կոմսուհի տը Փերրկօ: Ի՞նչ էր այս ասպետական ժեսթին նշանակութիւնը: Փերրկօ կը պաշտէր Մարին: Գիտէր, որ անոր օրերը համրուած են. ուստի՝ անոր բրաւ այս իշխանական նուէրը, զայն պերճաղիճի մակարդակէն բարձրացնելով մինչեւ ազնուականութեան մակարդակը: Փերրկօ դարձաւ Մարիին պաշտօնական ամուսինը, բայց ապրեցաւ անջատ կեանք մը:

Մարի ատեն մըն ալ շողաց Փարիզի դահլիճներուն եւ թատրոններուն մէջ, բայց զպանակ մը կոտրուած էր իր հոգիին մէջ: Եւ սկսաւ անկումը: Մէկիկ-մէկիկ ծախեց իր կահկարասին եւ զոհարեղէնները իր պարտքերը վճարելու համար: Կը խամրէր ծաղիկի մը պէս, որ զրկուած է արեւին ճառագայթներէն:

1847 Փետրուար 3ի գիշերը, Մատլէն եկեղեցիի ժողովրդապետը կանչուեցաւ իր սնարին եւ անոր մատակարարեց վերջին խորհուրդները, եւ այսպէս 23 տարեկան հասակին մէջ, ԺԹ. դարու Մարիամ – Մագթաղենացին կը մտնէր իր յաւիտենական սիրահարին անկողինը:

Ինչքերը աճուրդի հանուեցան: Եւ Փարիզի եւ աշխարհի ընտրանին եկաւ յափշտակելու այն առարկաները, որոնք պատկանած էին գեղեցիկ մեղաւորուհիին: Հոն էր նաեւ անգլիացի մեծ վիպասան Չարլզ Տիքընզ, որ գնեց Մարիի ժամացոյցին ոսկի շղթան: Պարտքերը վճարուեցան եւ աւելցաւ բաւական կոկիկ գումար մը: Մարիի ձգած կտակին համաձայն, այդ գումարը պիտի յանձնուէր քրոջը աղջկան, պայմանաւ, որ ան երբեք ոտք չկոխէ Փարիզ:

Տիւմա, իր սիրուհիին մահուան գոյժը առաւ, երբ ոտք կոխած էր Մարսէյլի քարափը: Ինքզինքը մեղադրեց այն անարդար կեցուածքին համար, զոր ունեցած էր կեանքէն զարնուած այդ գեղեցիկ թիթեռնիկին հանդէպ ու որոշեց վէպով մը քաւել իր յանցանքը ու մեղմացնել իր խղճին ձայնը:

Եւ ծնաւ «Գամելիազարդ Տիկինը» անունով հռչակաւոր վէպը, որուն մէջ հերոսը՝ Արման Տիւվալ (Տիւմա) կը փորձէ ամէն գնով փրկել հերոսուհին՝ Մարկրիթ Կօթիէն (Մարի Տիւփլեսի), բան մը, որ իրական կեանքին մէջ, Տիւմա չէր համարձակած փորձել:

Վէպը յափշտակուեցաւ ձեռքէ ձեռք, վերածուեցաւ թատերախաղի, բեմապարի եւ ժապաւէնի՝ բազմիցս անգամ: Թարգմանուեցաւ աշխարհի բոլոր լեզուներով եւ յուզեց սերունդներ, ապահովելով հեղինակին մեծ համբաւ մը:

Սիրոյ յաւիտենական պատմութիւն մը:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՁԵԿՈՅՑ

—o—

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

—o—

1971–72 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

1) Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 1971–72 ուսումնական տարեշրջանին համար, վերանորոգելի նախկին կրթաթոշակներէն զատ, պիտի յատկացնէ նաեւ որոշ թիւով նոր կրթաթոշակներ արժանաւոր հայ ուսանողներու:

2) Հիմնարկութեան ներկայ ծրագիրը կը վերաբերի միմիայն այն ուսանողներուն՝ որոնք համալսարանական լրիւ մակարդակ ունեցող ուսումնական հաստատութեան մը մէջ կը փափաքին կանոնաւորաբար հետեւիլ մասնագիտութեան մը: Գիշերային, մասնակի կամ ոչ – ակադեմական դասընթացքներ մաս չեն կազմեր ներկայ ծրագրին:

3) Կրթաթոշակներու յատկացումը կը կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու՝ որոնք իրենց բնակավայրին եւ կամ այլ երկրի մը կրթական հաստատութիւններէն մէկուն մէջ բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար զուրկ են նիւթական անհրաժեշտ միջոցներէն: Սկզբունքով Հիմնարկութիւնը չի հովանաւորեր ուսանողներ՝ որոնք իրենց ուսման կ'ուզեն հետեւիլ հեռաւոր երկիրներու համալսարաններուն մէջ: Շատ բացառիկ պարագաներու տակ է միայն որ կրթաթոշակներ կրնան տրամադրուիլ այս վերջիններուն՝ եթէ նախընտրուած մասնագիտութեան կարելի չէ հետեւիլ տեղական համալսարանի մը մէջ:

4) Թեկնածուներ պարտին ունենալ ուսումնական բարձր մակարդակ, լրացնել անհրաժեշտ բոլոր պայմանները եւ ընդունուած ըլլալ նուազագոյն «Սոֆոմոր» դասարանը ամերիկեան համալսարաններու մէջ՝ կամ համապատասխան դասարան մը այլ համալսարաններու պարագային:

5) Կրթաթոշակներու Յանձնախումբը ներկայացնող թեկնածուներէն կ'ընտրէ իր դատողութեամբ արժանաւորագոյն նըկատուածները միայն:

6) Միեւնոյն ընտանիքին պատկանող երկու անդամներ միաժամանակ չեն կրնար օգտուիլ Հիմնարկութեան ներկայ ծրագրէն, եւ նախընտրութիւնը կը տրուի արժանաւոր այն ուսանողներուն՝ որոնց ընտանեկան անմիջական պարագաներէն օգտուող չէ եղած անցեալին Հիմնարկութեան համալսարանական կրթաթոշակներէն:

7) Թեկնածուները իրենց ձեռագիր դիմումնագիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան ստորեւ նշանակուած հասցէներէն մէկուն — պարագային համաձայն — ամէնէն ուշ մինչեւ 31 Մայիս, 1971, (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար այս թուականը պիտի ըլլայ 15 Դեկտեմբեր 1971): Ի պատասխան՝ թեկնածուներուն կը ղրկուին հարկ եղած տեղեկութիւններն ու հարցաթերթիկները:

8) Շփոթութիւններ կանխելու համար, դիմողները պարտին իրենց անունն ու մականունը թղթակցութեանց եւ հարցաթերթիկներուն մէջ գրել միօրինակ ձեւով, այնպէս ինչպէս կ'երեւին անոնք ենթակային ինքնութեան թուղթին կամ անցագրին մէջ:

9) Հիմնարկութիւնը սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներու համար նկատի պիտի ունենայ նաեւ դիմումներ թեկնածուներէ՝ որոնք արդէն տիրացած են համալսարանական վկայականի մը եւ կը փափաքին կատարելագործել իրենց ուսումը իրենց բնակած երկրին կամ արտասահմանի ուսումնական բարձրագոյն հաստատութիւններէն մէկուն մէջ: Նախընտրութիւն պիտի տրուի արժանաւորագոյն թեկնածուներէն անոնց՝ որոնք նախապէս բնաւ չեն օգտուած Հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն: Դիմումները պէտք է կատարուին վերոյիշեալ ձեւով դարձեալ, նկատի ունենալով նոյն պայմանաժամերը:

10) Ներկայացուած բոլոր թղթածրարները ի վերջոյ կը կեդրոնացուին Լիզպոն՝ ուր Հիմնարկութեան Կրթաթոշակներու Յանձնախումբը իր վերջնական որոշումները կու տայ Օգոստոս – Սեպտեմբեր ամիսներու ընթացքին (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն եւ Աւստրալիոյ պարագային՝ Փետրուարի վերջը): Յանձնախումբին որոշումները թեկնածուներուն կը հաղորդուին ուղղակի Լիզպոնի կեդրոնէն:

11) Անհրաժեշտ հարցարանները ստանալու համար դիմումները պէտք է ներկայացնել հետեւեալ հասցէներուն,

Ա) Լիբանան բնակող թեկնածուներ՝
Educational Committee of the
Calouste Gulbenkian
Foundation in Lebanon,
Stephen Building, Riad Solh Street,
BEIRUT — LEBANON

Բ) Ֆրանսա բնակող թեկնածուներ՝
Service Arménien des Bourses d'Etudes
Fondation Calouste Gulbenkian
51, Avenue d'Iéna,
PARIS (16e —) FRANCE

Գ) Անգլիա բնակող թեկնածուներ՝
Calouste Gulbenkian foundation
U.K. et British Commonwealth Branch,
98 Portland Place,
LONDON WIN 4ET — ENGLAND

Դ) Վերոյիշեալներէն տարբեր երկիրներ բնակող թեկնածուներ, ինչ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը, պէտք է դիմեն ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին, հետեւեալ հասցէով,
Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs,
Avenida de Berna,
LISBON - 1 — PORTUGAL

12) Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին Հիմնարկութենէն համալսարանական կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ իրենց կրթաթոշակները 1971–72 տարեշրջանին վերանորոգել տալու համար պարտին իրենց դիմումները ղրկել ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին, Մարտ 1էն մինչեւ Մայիս 31, 1971 (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար՝ Սեպտեմբեր 15էն մինչեւ 15 Դեկտեմբեր 1971) ստանալու համար հարկ եղած հարցաթերթիկները: Նշանակուած պայմանաժամերը չյարգող ուսանողներու դիմումները նկատի չեն առնուիր:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, 1 Մարտ, 1971

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Տէ՛ր իմ, ըսաւ իր թնդուն ձայնով, զիս Թուշինի հարիւրապետին մարտկոցը ղրկեցիք, ուր սպաննուած գտայ մարդոց ու ձիերուն երկու երրորդը, երկու թնդանօթներ անգործածելի վիճակի մէջ, իսկ վերջապահ գունդէն շուք անգամ չկար:

Փակրատիոն եւ Թուշին անթարթ կը նայէին Անտրէյ իշխանին, որ զգուշաւորութեամբ կը խօսէր, թէեւ անոր յուզումը կը գուշակուէր:

— Եւ եթէ ձեր վսեմութիւնը կ'արտօնէ զիս կարծիքս ըսելու, շարունակեց Անտրէյ իշխան, օրուան կռիւին յաջողութիւնը կը պարտինք այդ մարտկոցին գործունէութեան եւ հարիւրապետ Թուշինի եւ իր ջոկատին դիւցազնութեանը:

Փակրատիոն Թուշինին նայեցաւ, եւ չուզելով անվստահութիւն ցուցնել Փոլղոնալլի վճռուկ դատաստանին համար, բայց կատարեալ վստահութիւն ալ տալու անկարող զգալով ինքզինքը, գլուխը ծռեց եւ Թուշինի ըսաւ թէ կրնար քաշուիլ:

Անտրէյ իշխան հարիւրապետին ետեւէն գնաց:

— Է՛, ազնուեակս, շնորհակալ եմ, փրկեցիք զիս:

Անտրէյ իշխան Թուշինի նայեցաւ, եւ առանց բան մը ըսելու հեռացաւ: Տխուր էր, տաժանելի խորհուրդներ ունէր, իր տեսածները արտառոց էին եւ իր երազածներուն բոլորովին աննման:

— Ո՞վ են այս բոլոր մարդիկը, հոս ի՞նչ գործ ունին, ինչի՞ կը սպասեն, եւ այս ամէնուն վերջը ե՞րբ պիտի գայ, կը խորհէր Ռոստով միւսները դիտելով:

Ձեռքին վրայ զգացած ցաւը մերթ ընդ մերթ աւելի անտանելի կը դառնար: Քունը կ'ընկճէր զինքը, կարմիր շրջանակներ կ'անցնէին աչքերուն առջեւէն, եւ զինքը շրջապատող այն ձայներուն եւ դէմքերուն տպաւորութիւնը, ինչպէս նաեւ իր լքումին զգացումը կը խառնուէին իր ֆիզիքական տառապանքին հետ:

Երկրորդ օրը Ֆրանսացիք յարձակումը չկրկնեցին, եւ Փակրատիոնի զօրաբաժնին մնացորդ մասը կրցած էր միանալ Քութուզովի բանակին:

—•—

ԻԲ.

Վասիլի իշխան իր ծրագիրներուն վրայ մտածած չունէր, ա՛լ աւելի չէր մտածեր ի շահ իրեն ուրիշներուն վնաս հասցնելու:

Պարզապէս աշխարհիկ մարդ մըն էր ինքը որ յաջողութիւններ ունեցած էր, եւ որուն համար յաջողութիւնները պէտք մը դարձած էին: Պարագաներուն եւ հանդիպած մարդոց համեմատ, կը շինէր ծրագիրներ, խորհուրդներ կը յղանար, որոնց մասին ինք ալ սակայն վերջնական լուծումի մը չէր յանգեր, բայց ատոնք էին ամբողջ կեանքին հրապոյրը եւ շահեկանութիւնը:

Գլուխին մէջ մէկ կամ երկու ծրագիր չկար միայն, այլ տասնեակներով, որոնց ոմանք հազիւ կազմուած էին, միւսները ելքի մը յանգած, եւ երրորդները ջնջուած: Լաւ դիրքի տէր մարդու մը հանդիպելուն պէս, իր բնազդումը անմիջապէս կ'ազդարարէր իրեն թէ կրնար այդ մարդը օգտակար ըլլալ իրեն, եւ Վասիլի իշխան կը շրջապատէր զայն, կը շողոմէր եւ կը մտերմանար անոր:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(123 Շար.)

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իր երկրորդ տարելիցին առթիւ (4 Մարտ 1969) Զարուհի Թորոսեան կ'ընէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

50 ֆր. Մայր Եկեղեցիի պայծառութեան,

50 ֆր. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի,

50 ֆր. Սեւրի Սամուէլ Մուրատ հայրերու վարժարանին,

50 ֆր. Կապոյտ Խաչի անկար հիւանդներուն,

50 ֆր. Մայր եկեղեցւոյ դպրաց դասուն:

50 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն:

Հանգուցեալ Յ. Խաղնաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկ. Լ. Մանուկեան 50 ֆր. եկեղեցիին, Պր. Ա. Խաղնաճեան 50 դպրոցին, Տիկ. Տէոէեան 30, Պր. Ժ. Ծառուկեան 20, Պր. Մ. Պալիօզեան 20, Պր. Է. Մարկոսեան 20, Պր. Մ. Էժտահարեան 20, Պր. Մ. Մնայեան 10 եկեղեցիին:

Հանգ. Յովսէփ Տէյիրմէնճեանի մահուան առթիւ փոխ. ծաղիկի՝ Օր. Ընծայ Տէր-Ստեփանեան 50 դպրոցին, Մարսիլիայէն Պ. Կ. Հաճի Տէր-Վարդանեան 20 եկեղեցիին, Ոմն 110 եկեղ. պայծառութեան համար, Տիկ. Ֆլան 50 եկեղ. եւ 50 Աղք.ին, Տէր եւ Տիկին Զատիկեան 50, Օր. Նահապետեան 20, Տիկ. Տէր-Մարտիրոսեան 10 եկեղեցիին:

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Իգմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Մարտ 14ին կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, 8 Ռիւ ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ:

Կ'երգէ ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ
ՍՕՍԻ պարախումբ
Մենապար՝ Տիկին Եւա Արզուեան
ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբ
Գեղարուեստական ընտիր բաժին:
Հարուստ պիւֆէ իզմիրեան ուտելիքներով եւ անուշեղէններով ճոխացած:
Մուտք 15 ֆրանք
Ուսանողներու մասնաւոր գին
Տոմսակները կը ծախուին բոլոր անդամներուն մօտ:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ Ահարոնեան ակումբի մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը իր երկու տարուան նստաշրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ անդամները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումները եւ ընտրելու նոր հոգաբարձութիւնը:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 19 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆալանթին):

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ
Հրապարակային դասախօսութիւն 5 Մարտ, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին
Դասախօս՝ Տոքթ. ԶԱՏԻԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
(Փարիզի Օպսերվաթուարէն)
Դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ:
Նիւթ՝
L'UNIVERS QUI ENTOURE L'HOMME
(Լուսնագնացութեան առթիւ)
Լուսարձակով ցոյց կը տրուին տիեզերական նկարներ:
Հարցազրոյցը տեղի պիտի ունենայ հայերէն եւ ֆրանսերէն:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՐԵՒԱԳԱԼ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ մեծ պահոց տեւողութեան ընթացքին ամէն Չորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն եւ Ուրբաթ օր ժամը 4,30ին հսկումի արարողութիւն: Կը հրաւիրէ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին Փաթրոնաժի սրահը՝ Ռիւ տիւ Թուլոն:

Օրակարգ.— 1) Տարեկան գործունէութեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: 3) Զանազան հարցեր:

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

SALLE DES SPORTS DU GRAND ENSEMBLE
Շաբաթ, Մարտ 6, ժամը 21,30էն 4
ժամը 21,30էն 4
Կը նախագահէ ԺՕԶԷՖ ՖՐԱՆՋԵՍԿԻ
(Քաղաքապետ Ալֆորվիլի, Վալ տը Մառնի ընդհ. խորհրդատու)
Նուագախումբ՝ ՀԷՔԻՄԵԱՆ
եւ երգի նոր աստղը՝ ԷՎԸԼԻՆ ՌԸՍՏԻԿԵԱՆ
Կը մասնակցի Մինի - Կովկաս պարախումբը
Պիւֆէ — ճաշիւրով խորոված
ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐ.
Պատշաճ զգեստաւորում մը պահանջելի է:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի: Արեւագալի արարողութիւնները՝ յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կատարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

VOYAGES WASTEELS
87 La Canebière
13 MARSEILLE 1er
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

DELIVRE tous billets : de chemin de fer - de bateau - d'avion

PROPOSE : des séjours — des voyages organisés individuels et groupes — des croisières.

MET les servics de
Mr JACQUES CHELELEKIAN
à votre entière disposition

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Նախագահութեամբ
Կաթող. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կիրակի 7 Մարտ ժամը 16-20
Maison des Centraux, 8, Rue Jean Goujon
Սիրուած արուեստագէտներու կողմէ մեներգ, նուագ, արտասանութիւն եւ պար
Կը մասնակցին Իրիս Պիւլպիւլեան - Փափազեան, Օր. Նալճեան, Պ. Փերեր Նիքոլոֆ (մեներգ), Տիկին Զ. Անտոնեան, Օր. Արմանեան (արտասանութիւն),
Ջութակ ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԷ (Ա. մրցանակ Պետ. Երաժշտանոցի)
Օր. Այտա Պասմաճեան (դաշնակ)
խմբերգ, կատակերգութիւն մը, եւայլն
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆր. օշարակի եւ թէյի սպասարկութեամբ

40-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի 7 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique — Paris (7e) — Métro Invalides
Կը նախագահէ Պ. ԼԱՍԼՕ ՆԱՃԻ
Ընդհ. քարտուղար Համաշխարհային Սկաուտական Պիւրոյին
որ յատկապէս կուգայ Ժնեւէն ըլլալու հանդէսին
Սկաուտական տողանցք, ներկայացումներ, բանակումի կրակը, հայկական պարեր եւ երգեր: Սկաուտական խաղեր. բոլոր շրջանը կը տօնէ 40րդ տարեկան հանդէսը
Միջնարարին ընդունելութիւն ի պատիւ Լասլօ Նաճիի Հայ Արիներու Միութեան վարչութեան եւ բարերար ու պատուակալ անդամներուն կողմէ
Յարակից սրահի մը մէջ ցուցադրութիւն Հայ Արիներու Միութեան գործունէութեան եւ ձեռագրական աշխատանքներու Արենոյշներուն եւ Արիներուն կողմէ եւ միջազգային սկաուտական կեանքէն
ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութիւնը ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները Մարտ 4 Հինգշաբթի ժամը 8,30էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Հ. ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ

Նիւթ.— Զեկուցում քաղաքական ծրագրային հարցերու շուրջ:

CHEZ VOUS ET SANS MAITRE

APPRENEZ L'ARMENIEN EN 3 MOIS

En y consacrant 1/4 d'heure par jour

GRACE AU NOUVEAU MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE REDIGE PAR :

HAROUTIOUN KURKDJIAN

chargé de cours au « Haïgazian Collège »
Professeur de français au Lycée Arménien Palandjian de Beyrouth

CONÇU D'APRES LES METHODES PEDAGOGIQUES LES PLUS RECENTES ET ACCOMPAGNE D'UN DISQUE 33 TOURS

PRIX DE LANCEMENT : 20 F. (25 F. avec le disque)

PUBLICATION
UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE
EDITIONS « HAMASKAINE »

388 pages, 72 leçons + supplément + lexique

EN VENTE :
Maison des Etudiants Arméniens, 57 Bd. Jourdan — Paris (14e)
Librairie « Le Petit Prince », 121 Bd. St Michel — Paris (5e)
Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris (9e)
Tzerikiantz 13, Rue des Dominicaines, Marseille

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՄԱՐՏ

VENDREDI 5 MARS 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — 12056

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.056

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԲՈՒԺԵԼԻ ՀԻՒԱՆԴԸ

Քաղաքական կայունութիւնը չէ միայն, որ մտահոգութիւն կը պատճառէ Անգարայի իշխանութեանց: Երկրին տնտեսական - ելմտական վիճակն ալ շատ հեռու է նախանձելի ըլլալէ:

Համատարած թշուառութիւն կը տիրէ ամէն կողմ, մանաւանդ Անատոլուի խորերը, ուր առաջին աշխարհամարտէն ի վեր ո՛չ մէկ յառաջդիմութիւն արձանագրուած է: Մուսթաֆա Քէմալի բարենորոգումները կէս դարէ ի վեր արձագանգ չեն գտած գաւառներու, մասնաւորաբար արեւելեան — հայկական — նահանգներուն մէջ, ուր կեանքը կը շարունակուի բստ առաջնոյն: Գրեթէ բան չէ փոխուած:

Թշուառութեան հետ զուգընթաց կ'ընթանայ նաեւ տգիտութիւնը: Հին-գլուխ հօճաներ ու մոլլաներ կը հրահրեն ռամիկ, տգէտ գիւղացիներու կրօնական մոլեռանդութիւնը: Կարծես թէ միջին դարու մէջ կ'ապրին այնտեղ մարդիկ: «Նուրճի»ներ եւ այլ աղանդաւորներ վտանգաւոր դառնալու սատիճան օրէ օր կը բազմանան ամէն կողմ: Կառավարութիւնը չի յաջողիր առաջքն առնել յետադիմական այս շարժումներուն: Թուրք թերթերը ամէն օր դառնութեամբ կը չէշտեն Անատոլուի գիւղացիներու ողբալի վիճակը, ի զուր թելադրելով կառավարութեան, որ դարման տանի կացութեան: Անօգուտ:

Անգործութենէ տառապող գիւղացիներ կը խուժեն դէպի Պոլիս եւ մեծ քաղաքները, ուր բնակչութիւնը ուսեալներու եւ տգէտներու, քաղաքացիներու եւ շինականներու խառնուրդ անճանաչելի խառնիճաղանճ մը կը կազմէ:

Գործ գտնելու յոյսով Պոլիս գացողները կը համակերպին ամէնէն սեւ աշխատանքներու — բեռնակիր, գիշերապահ, դռնապան եւայլն: Գիշերօթիկ տուներու մէջ կը պառկին: Եւ յաճախ անգործ մնալով, իբրեւ բանուոր աշխատելու համար կ'երթան Եւրոպա, ուր գործարաններու մէջ աշխատողներու թիւը կը հասնի շուրջ 600.000ի, — կէս միլիոնը Գերմանիոյ մէջ:

Թիֆլիսն տը ժրնեւի 20-21 Փետրուարի թիւին մէջ յօդուածագիր մը շատ տխուր գոյներով կը նկարագրէ Թուրքիոյ տնտեսական ողբալի վիճակը: Ինքնին պերճախօս է յօդուածին խորագիրը, որ կը գրուէ թերթին չորս սիւնակները. — «Թրքական տնտեսութիւնը մեծ հիւանդ մըն է, զոր կարելի չէ բուժել տոլարի պանգուածային ներարկումներով»:

Աշխատավարձերու անարդարութիւնը աչքի կը զարնէ: Մինչ ճարտարագէտ մը ամսական 9000 եւ իր քարտուղարուհին 2000 ոսկի կը շահին, Պոլսոյ ամէնէն լաւ վճարուած բանուորներու ամսականն է 600-1000 ոսկի, իսկ Անատոլուի գիւղացիներու մեծ մասը 300 ոսկի անգամ չի շահիր (մէկ թրք. ոսկին կ'արժէ շուրջ 36 սանթիմ):

Միջակ դասակարգի վճարած տուրքերը շատ ծանր են: 5000 ոսկիէն աւելի շահողները 100ին 40 տուրքի ենթակայ են: Շատեր այդ պատճառաւ կը հեռանան Թուրքիայէն: Ամերիկեան կամ միջազգային հիմնարկութիւններ թոշակ կը յատկացնեն մասնագիտութիւն սորվող ուսանողներուն: Ասոնցմէ շատեր — ոմանք որ կրնան — դպրոցը աւարտելէ ետք արտասահման կը մեկնին:

Անցեալ տարուան Օգոստոս 10ին թրքական դրամը արժեզրկուեցաւ 66 առ հարիւր համեմատութեամբ: Արդիւնքն եղաւ ա՛ն, որ ապրուստի անհրաժեշտ նիւթերը 15-20 առ հարիւր յաւելում կրեցին: Պոլսէն Անգարա հեռախօսելու համար երեք սակ կայ: Ա) «Եըլտըրըմ» (կայծակ), սպասում մէկ ժամ, գինը՝ վեցպատիկ: Բ) «Արագ». սպասում 2-3 ժամ, գինը եռապատիկ: Գ) «սովորական». այսինքն՝ ո՛չ մէկ յոյս հեռախօսելու:

Ջախկողմեան թերթ մը կը գրէ, որ եթէ պաղ պատերազմի օրերուն Ամերիկացիք եւ Ատլանտեան Ուխտը ռազմագիտական խճուղիներ շինած չըլլային, երկիրը ներկայիս գրեթէ անդամալուծութեան պիտի դատապարտուէր: Թրակիան ու Անատոլուն կը մնան Օսմանցիներու ձգած վիճակին մէջ:

Զուիցերական թերթի յօդուածագրին համաձայն, Թուրքիա տնտեսական յաւիտենական սնանկութեան մը եզրը կը գտնուի: Ամերիկացիք արժեզրկումէն ի վեր Տէմիրէլի կառավարութեան տուած են 100 միլիոն տոլար, որուն 45ը Համաշխարհային Դրամատան կողմէ: Դաշնակցային Գերմանիան տուած է միանուագ 60 միլիոն տոլար, Եւրոպայի դրամական Հիմնադրամը՝ 75 միլիոն, Ֆրանսա՝ 18ուկէս, Իտալիա՝ 15 միլիոն, եւն.: Գումար՝ 300 միլիոն տոլար: Խորհրդային Միութեան օգնութիւնը այս գումարին հազիւ մէկ տասներորդը կը կազմէ:

Հակառակ այսքան արտաքին օգնութեան եւ արտասահմանի մէջ աշխատող Թուրք գործաւորներու փոխադրած օտար դրամներուն, — որոնք կը հաւասարին արտաքին պարտքի գումարին, — յոյս չկայ որ թթուածինի այս ներարկումները կարենան բուժել երկիրը տնտեսական եւ ընկերային տագնապներէ:

Շատ մը տնտեսագէտներու կարծիքով այս օգնութիւնները ոչ միայն տեւական դ ա ր մ ա ն պիտի չընծայեն հիւանդին, այլ ընդհակառակն աւելի պիտի չէշտեն աշխատավարձերու եւ գիներու կախարդական շրջանակը: Գործադուլները օրէ օր կը սաստկանան: Յունուարի առաջին կիսուն տասնեակ մը քաղաքներու մէջ ծայր տուած գործադուլները անշարժութեան դատապարտած են շուրջ երեսուն գործարաններ:

Մէկ խօսքով, ուսանողական խռովութիւններն ու բանուորական գործադուլները կուգան անգամ մը եւս հաստատելու թէ մութ է Թուրքիոյ ապագան:

Միլիոնաւոր տոլարներու ներարկումով կարելի չըլլար հիմնապէս դարմանել անբուժելի հիւանդը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԸ ՉԻ ՀԱՆԴԱՐՏԻՐ

Լիբանան դիմում կատարեց Չորս Մեծերուն, որպէսզի փութով աշխատին առաջքն առնել խաղաղութեան ձախողութեան, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Լիբանանի Արտաքին Նախարարն է՝ Խալիլ Աբու Համատ, որ առջի օր հրաւիրած է իր մօտ ամերիկեան, ֆրանսական, անգլիական եւ Խորհ. Միութեան դեսպանները, խնդրելով անոնցմէ, որ իրենց կառավարութիւնները ճնշում բանեցնեն Իսրայէլի վրայ, որպէսզի այս վերջինը խոստանայ պարպել գրաւեալ հողերը:

Համաձայն Արտաքին նախարարին՝ Չորսերը պէտք է շարժին արագ, հրադադարի աւարտէն առաջ, այսինքն՝ Մարտ 7:

Լիբանանի նախաձեռնութիւնը հիմնուած էր Մոսկուայի մտահոգութեան վրայ: Արդարեւ, պաշտօնական նամակով Մոսկուա վախ կը յայտնէր Եարինկի առաքելութեան ձախողութեան մասին:

Հակառակ Թել Ավիվի ճիգերուն, որպէսզի Չորսերը միացեալ յայտարարութիւն մը չկատարեն այժմու վիճակի մասին, այս վերջինները, գլխաւորութեամբ Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի, մտադիր են միացեալ զեկոյց մը հրատարակել, որով հաստատուի կրկին Եարինկի առաքելութեան անհրաժեշտութիւնը՝ Մերձաւոր Արեւելքի հարցի լուծման համար:

Արեւմտեան դիւանագէտներու համաձայն՝ Չորսերը «իրենց զայրոյթը» պիտի յայտնեն Իսրայէլի անզիջող դիրքին նկատմամբ: Ֆրանսա, Անգլիա եւ Խորհ. Միութիւն կը փափաքին շատ աւելի խիստ կամ անզիջող յայտարարութիւն մը կատարել, սակայն ի վերջոյ պիտի ընդունին Ամերիկայի ներկայացուցած բանաձեւումը:

Նոյն շրջանակներու կողմէ գիտել կը տրուի նաեւ, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը՝ Ու Թան տեղեկագիր մը պիտի ներկայացնէ Ապահովութեան Խորհուրդին՝ Եարինկի աշխատանքներու մասին: Ու Թան ապահովաբար նկատի պիտի առնէ Եգիպտոսի տրամադրութիւնը՝ խաղաղութեան դաշնագիր մը կնքելու Իսրայէլի հետ: Միւս կողմէ նկատի պիտի առնէ նաեւ Իսրայէլի մերժումը՝ յանձնառու ըլլալու պարպել արաբ հողերը: Այս երկու կէտերն ալ մասնանշուած պիտի ըլլան, ըստ դէտերուն, Ու Թանի տեղեկագրին մէջ:

Ցամենայն դէպս կ'ենթադրուի, թէ Ապահովութեան Խորհուրդը կրկին կոչ պիտի ուղղէ երկու կողմերուն երկարաձգել հրադադարը, շեշտելով եւ հաստատելով նոյնպէս իր 1967 Նոյեմբեր 22ի որոշումը, որ կը նախատեսէր իսրայէլեան ուժերու հեռացումը գրաւուած շրջաններէն:

ԼԱՈՍ

Հարաւ. Վիէթնամի նախագահը ճառի մը ընթացքին վերստին անդրադարձաւ յարձակման մը հաւանականութեան մասին, Հիւսիս. Վիէթնամի վրայ:

Նըկուլյէն Վան Թիէօյի տեսակէտով, նման յարձակում մը կրնայ անհրաժեշտութիւն դառնալ, եթէ երբեք Հանոյ չքաշէ իր ուժերը Հարաւ. Վիէթնամէ... Հանոյի կը թողունք որոշել — կ'ուզէ՞ն թէ ոչ յարձակում մը Հիւսիս. Վիէթնամի վրայ մեր կողմէ... կը բաղձամ, որ Հիւսիս. Վիէթնամցիները ըմբռնեն կացութիւնը եւ չհարկադրեն մեզի յարձակիլ իրենց հողին վրայ»:

Թիէօ գիտել տուաւ նաեւ, թէ Հիւսիս. Վիէթնամցիներու յարձակումը Հարաւի եւ, նոյնիսկ Քամպոճի եւ Լաոսի վրայ, կը տեւէ վեց տարիէ ի վեր, եւ ինչ որ իրենք կ'ընեն՝ զուտ պաշտպանողական բնոյթ ունի: Համաձայն Հարաւ. Վիէթնամի նախագահին՝ Հիւսիս. Վիէթնամցիները ներկայիս կորսնցուցած են իրենց նախաձեռնութիւնը եւ այժմ գիտեն, թէ «մենք կրնանք յարձակիլ հոն ուր որ կ'ուզենք»:

Հակառակ այս լաւատես յայտարարութիւններուն՝ ճակատի վրայ դժուար կացութեան մատնուած են Հարաւ. Վիէթնամցիք, որ առջի օր հարկադրուեցան պարպել ճակատ մը՝ Լաոսի մէջ: Ցամենայն դէպս, կռիւները շատ բուռն են, որովհետեւ երկուստեք մեծ ճիգ կը թափեն շօշափելի յաջողութիւններ արձանագրելու ուղղութեամբ ռազմաճակատի վրայ: Սայկոն նոր ուժեր կը ճամբէ ճակատ, իսկ Հանոյ նոյնիսկ կռուի դաշտ կը նետէ խորհրդային լաւագոյն հրասայլերը:

Դէտերու հաստատումով, Լաոսի կռիւները կրնան իրենց ներկայ թափով տասնեակ հազարաւոր զոհեր խլել երկու կողմերէն:

Վիէթնամի պատերազմին մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Հիւսիս. Վիէթնամցիք իրենց երկրէն երեք հակօդային հրթիռներ արձակեցին՝ Լաոսի ճակատի վրայ թռչող ամերիկեան օդանաւերու դէմ: Հրթիռները «Սամ» տեսակէն էին: Ատ ի փոխադարձութիւն՝ ամերիկեան օդուժը ռմբակոծեց հրթիռներու կայաններ:

Հանոյի պատուիրակութեան նախագահը, Փարիզի խորհրդաժողովին, անդրադառնալով ամերիկեան ռմբակոծումներուն, Հիւսիս. Վիէթնամի վրայ, յայտարարեց, թէ այս յարձակումները «կը սպառնան վերջ տալ Փարիզի բանակցութիւններուն»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդէն ետք, կառավարութեան բանբերը յայտնեց թէ Ֆրանսա իր դիրքը ճշդած է Ալժերիոյ նկատմամբ բայց չուզեց յայտնել թէ ի՛նչ է այդ դիրքը: Ամէն պարագայի մէջ յստակ է թէ Ալժէի հետ խօսակցութիւնները պիտի վերսկսին քարիւղային ընկերութեանց միջոցաւ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ օդանաւային ընկերութեանց թռիչքներու ընդհատումը կը շարունակուի: Կողմերէն ոչ մէկը կը զիջի: Ծանօթ է որ օդաչուներու գործադուլին իբրեւ հետեւանք Էռ-Ֆրանս, Էռ-Էնթէռ եւ Իւթա որոշեցին դադրեցնել բոլոր թռիչքները մինչեւ վերջնական համաձայնութիւն: Թէեւ բանակցութիւններ կը տարուին բայց արդիւնք ձեռք չի ձգուիր եւ ընկերութիւնները չեն ուզեր թռիչքները վերսկսիլ համաձայնութեան ստորագրութենէ առաջ: 13 օրուան մէջ կորուստը եղած է 13 միլիառ հին ֆր.:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Պերլինի երթուղին երթեւեկը կրկին խափանուեցաւ, Արեւելեան Գերմանիոյ իշխանութիւններու կողմէ: Այս պատճառով ընդհատուեցաւ երկու Գերմանիաներու խօսակցութիւնը՝ Արեւմտեան եւ Արեւելեան Պերլինի բնակչութեան տեղափոխութեան մասին:

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ Թուփամարօները ազատ արձակեցին ամերիկացի գիւղատնտես մը, երբ այս վերջինը սրտի տագնապ մը ունեցաւ: Գիւղատնտեսը առեւանգուած էր անցեալ տարի, Օգոստոս 7ին:

ԿԱՐՏԻՆԱԼ Վիշինսկի, Լեհաստանի առաջնորդը, երկու ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ լեհ վարչապետին հետ, այս վերջինին հրաւէրով: Տասնեւմէկ տարիէ ի վեր ոչ մէկ հանդիպում տեղի ունեցած էր կաթողիկէ եկեղեցիին եւ լեհ իշխանութիւններուն միջեւ: Խօսակցութեան նպատակն էր բնականոն յարաբերութիւն հաստատել համայնավար իշխանութեան եւ եկեղեցիին միջեւ: Վերջին բանուորական ըմբոստութիւններու ընթացքին, լեհ վարչապետը բարեկամութեան ձեռք երկարեց լեհ կաթողիկէներուն, որոնք բնակչութեան 90 տոկոսը կը ներկայացնեն:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ արուեստական նոր արբանեակ մը արձակեց: Թիւով 399րդն է: Չինաստան, իր կարգին, իր երկրորդ արուեստական արբանեակը արձակեց:

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ վարչապետը հրաժարեցաւ: Հաւանական կը նկատուի ընկերվարականներու իշխանութեան գլուխ գալը՝ քոալիսոն կառավարութեան մը կազմութեամբ:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ԱՆԾԱՆՕԹ ՀՈԳԻՆԵՐ»

Ներքին հոգեկան ուժգին ալեկոծու-թիւն մը կը մատնէ Յակոբ Կարապենցի գրիչը, որ վերոյիշեալ խորագրին տակ 13 պատմուածքներ մէկտեղած է գեղեցիկ հատորի մը մէջ, 380 մեծադիր էջ։

Առաւելաբար հոգեկան տուայտանքներ, կէտկիտուած զգացումներ, յոյսեր եւ յուսախաբութիւններ են, որ հիւսք կազմած կը պատկերանան ընթերցողին աչքին առջեւ։

Զգացական եւ մտածական զոյգ լարերու վրայ՝ հեղինակը տարահալած Հայութեան մասնիկներու «ներքին կեանքը» կը բացայայտէ, առաջին գիծի վրայ դնելով միշտ իրը, որ գլխաւոր դերակատարն է հատորին գրեթէ բոլոր պատմուածքներուն մէջ, թէկուզ տարբեր անուններու տակ ներկայացուած։

Յ. Կարապենցի գրութիւններուն փոնը, կամ անոնց թատերաբեմը յարափոփոխ նկարագիր եւ դիմագիծ ունեցող վայրեր են — Նիւ Եորքի բանուկ պողոտաներէն մինչեւ երկնաքերեր, նաւու մը ըմպելարանէն մինչեւ ռուս տարագրի մը համեստ յարկաբաժինը, այլ խօսքով հոն ո՛ւր մարդիկ — առաւելաբար հայ — օրուան մեքենական դոհուրոհին մէջ կը սիրեն խորհրդածել, երկխօսութիւն մը ստեղծել իրենց ներքին «ձայնին» եւ «անծանօթ հոգիներու» հետ։

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ Կարապենց կը քրքրէ ու կը պեղէ մարդոց ներաշխարհը, անկէ պոկելու համար կեանքի երեւոյթներուն եւ իրադարձութիններուն հայող դամուած հայեացքներ։ Եւ որովհետեւ պեղողը խառնուածքով ու խմորով արեւելքցի է եւ առաւել եւս Հայ, այդ հայեացքները անխուսափելի կերպով կը զգեստաւորուին թախծոտ նկարագրով, որ խորհրդածական բնոյթ ալ ունի։

Թախիծը, որ ներքին եռուն տառապանքի մը յայտարար նշանն է, թանձր քօղի մը նման բազմած է «անծանօթ հոգիներու» դէմքին վրայ։ Վասնզի այդ «հոգիները» — Հայեր առաւելաբար — կը զգան թէ պարզ կղզեակներ են լայնածաւալ եւ ամեհի ծովի մը մէջ, որ իր ալեկոծ եւ մրրկայորդ բիւրաւոր թեւերով, գորշ փոթորիկով եւ անսանձ որոտումով, խոլ թափով մը պիտի փշրէ իրենց աւանդական ամբարտակները՝ ծովամոյն ընելու, կամ տրորելու համար դեռ իրենց ետը յուցադրող այդ կղզեակները։

Ասկէ նաեւ անոնց խարխափումը իրերու եւ երեւոյթներու հակադիր ուղիներու մէջ։ Տրամադրութիւններու մակընթացութիւնը եւ տեղատուութիւնը։ Ապրումներու վերիվայրումը՝ մշտանորոգ երազներու եւ նոյնքան մշտանորոգ յուսախաբութիւններու միջեւ։ Անհանգրուան վազք մը՝ տենդագին եւ, նոյնիսկ, խելակորոյս։

Ուրեմն «հոգիներու» մշտնջենական փոթորիկ։

Անդոհանքը, որ կը բխի դառն իրականութեան պարտադիր հաստատումէն, առիթ կուտայ հեղինակին բանալու ներաշխարհներու փականքները՝ հոն, այդ մենութեանց մէջ որոնելու համար այն հեռաւոր զգացումը, որ տեղ մը իր հերոսներէն մէկուն նշանածին անունով կը յայտնուի (Մեղա), ուրիշ տեղ մը՝ Հայաստանէն Նիւ Եորք ժամանած դրօշակիրի մը դիմագիծին տակ (Սօնա), այլ տեղ՝ «Կապոյտ թռչունի» սեղանի շուրջ պատկերացուած երազով, եւ որոնք բոլորն ալ ձեւ ու մարմին առնելով, յղկուելով եւ բիւրեղանալով ի վերջոյ կը բնորոշեն այդ թաքուն զգացումին նկարագիրը — հայրենի հող։

Ուրեմն անանուն կարօտ՝ հեռաւոր «աշխարհի», անլսելի կանչ՝ վերադարձի, տառապանք, որ այնքան կամուրջներ անցնելէ ետք այլեւս կորսուած է ետ դարձի ճամբան… «ուշ է, շատ ուշ է այլեւս»։

— Երանի՛ այնտեղ ծնուած լինէի, երանի՛ ես ես չլինէի, այլ Արարատի շուքի տակ հասակ նետած պարզ մի գեղջուկ՝ ականջալուր հայրենի հողի ձայնին եւ ականատես՝ իմ ժողովրդի վշտին ու երջանկութեանը… սակայն ուշ է այլեւս…», կը հառաչէ դալուկ աչքերով Արմէնը, հեղինակին յաջող տիպարներէն մին։

Կարապենց գիտէ հոգեկան այլամերժ ելեւէջներէն ստեղծել կուռ միասնութիւն մը, առանց, սակայն, աննշան գիծի վրայ դնելու « մանրամասնութիւնները », առանց երբեք անտեսելու անոնցմէ իւրաքանչիւրին առանձնայատկութիւնները։ Ըսել կ'ուզենք, թէ ան կը յաջողի մէկ կողմէ դիտել եւ պատկերացնել հոգիներու մշտնջենական փոթորիկները եւ, միւս կողմէ, անընդմէջ ամբողջացնել ձեւը, կառոյցը, միտքերու եւ յոյզերու յորձանքէն կազմել ամբողջութիւն մը, որով ցայտուն կը դառնան ներբին վիճակները հայ մարդոց տառապած ներաշխարհին։

Այս ճամբով է, որ ան կը ստեղծէ ներքին միութիւն մը այլազան եւ յաճախ իրարու հակոտնեայ նկարագիրներէ, տրամադրութիւններէ, հոգեվիճակներէ եւ ապրումներէ։ Միութիւն մը՝ ագուցուած գրական ներքին գիծով, ինչ որ անոր 13 պատմուածքներուն կուտայ կեանքի մը «վէպը» ըլլալու առանձնայատկութիւնը։

Ցատկանիշ մը եւ՝ Կարապենց փոնն ու հոգեվիճակը կը կապէ իրարու, կը ներդաշնակէ զանոնք… փոթորկայորդ ծով եւ ալեխռով Ջուլթակահար, Նիւ Եորքեան հանդարտ գիշեր եւ երկու սիրտերու մտերմիկ խօսակցութիւն եւ այսպէս շարունակ։

Պատկերաւոր համեմատութիւններու շարքը, որուն կարելի է հանդիպիլ շատ յաճախ, աւելի եւս կը շեշտեն տռամաթիկ վիճակները, քանի որ անոնք ձեւով մը լուսարձակի տակ կ'առնեն տիպարներու հոգեվիճակները, որոնք որոշ յարանմանութիւն մըն ալ կը ցուցաբերեն անկասկած։

Օտար ցուրտ ցանցերու մէջ բանտարկուած «հոգիներ» են Կարապենցի հերոսները եւ պարզ է, որ այդ իրողութիւնը ինքնին տագնապ ու անդոհանք կը ստեղծէ մարդոց համար, որոնց մարդկայնական ապրումները ունին հայեցի նկարագիր։ Անոնք երեւան կը հանեն անյողդողդ ձգտում մը՝ պահպանելու իրենց նկարագիրը օտար թելերով հիւսուած սարդոստայնին մէջ։

Ասկէ նաեւ տռամաթիկ վիճակներու եւ պահերու բացայայտումը պատմուածքներուն մէջ։

Կարապենցի լեզուն կոկ եւ մաքուր է, այլ մանաւանդ զերծ աւելորդ դարձուածքներէ, ոչինչ աւելցնող ածականներէ, երկար նկարագրութիւններէ։ Պիտի ըսէինք նոյնիսկ, որ «չարժուն» եւ կենդանի նկարագիր ունին անոր էջերը, քանի որ առաւելաբար երկխօսութեան եւ պատկերաւոր համեմատութիւններու վրայ կառուցուած են անոնք։

Ընթերցողը գրական գեղեցիկ յայտնութեան մը առջեւ պիտի գտնուի կարդալով Յ. Կարապենցի «Անծանօթ հոգիներ»ը։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«Անծանօթ հոգիներ», հեղ. Յակոբ Կարապենց, 380 էջ. տպ. Պէյրութ։

ՀԻՆ ԲԱՐՔԵՐ

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅ ԲԱՐՔԵՐ

Ա.

Սեբաստահայուն մէջ կարելի է տեսնել հայ ժողովուրդին նկարագրին գլխաւոր ցցուն գիծերը։ Ան չափազանց ըսուելու չափ աշխատասէր է. չարքաշ, համբերատար եւ վստահելի երբ խօսք կուտայ կամ գործ մը կը ստանձնէ։ Ուսման փափաք եւ ընդունակութիւն ունի։ Կը սիրէ ուսանելով եւ աշխատելով բարձրանալ, մեծ մարդ ըլլալ։ Խնայասէր է, ժուժկալ եւ գործունեայ՝ աղքատին եւ ճակատագրէն հարուած կրողին հանդէպ։ Սրտով եւ հոգիով կ'օգնէ բարեկամին, ազգականին, դրացիին, նոյնիսկ անծանօթ օտարականին, պանդուխտին, նիւթապէս եւ բարոյապէս։ Կը հասնի անոնց նեղ օրերուն առանց ակնկալութեան եւ շուտով կը մոռնայ ըրածը։ Սկզբունքի տէր ըլլալով, ապերախտին, չարին եւ անօգտային հանդէպ աններող է։ Մեծ հոգի է, չափազանց զգայուն, նենգութեան չի հանդուրժեր եւ այսպիսիներու հանդէպ վրէժխնդիր է։ Երբ վիրաւորուած է, առաջին ու վերջին բանն է, խզել այսպիսիներու հետ ամէն յարաբերութիւն։

Սեբաստահայը հաստատ նկարագիր ունի եւ սկզբունքներուն կապուած է խորապէս։ Զիջողութիւն ընել, միջին ճամբան գտնել չի գիտեր, ճկունութիւն չունի։ Խիստ է, աւանդապահ, ընտանեսէր, հայրենասէր, գուրգուրոտ, կրօնասէր է, առանց կրօնամոլ ըլլալու։ Օտար կրօններու եւ դաւանանքներու հանդէպ լայնախոհ է եւ յարգալից։ Բայց չի հանդուրժեր որ անոնք զինք մոլորեցնեն։ Կաթոլիկներու համար կ'ըսէին՝ կատուի տոտիկ։ Իսկ բողոքականներուն համար ունէին հետեւեալ ոտանաւորը.

Ժողովարանին դուռը բաց է
Ներս մտնելն արգիլուած է
Պատուելին նստած հաւկիթ կ'ածէ
Ան ալ հոտած է։

Կը յարգէ եւ կը գուրգուրայ ընտանեկան սրբութիւններուն, աւանդութիւններուն եւ տոհմիկ ամէն բանի վրայ։ Չափազանց զգայուն եւ նախանձախնդիր է իր արժանապատուութեան։ Երբ վիրաւորուելով քէն ընէ, անդրդուելի է հաշտութեան ամէն փորձի առջեւ։ Ուստի մեծ դէպք մըն է, երբ երկու քէնովներ կարելի կ'ըլլայ հաշտեցնել։ Այսպիսի պարագայի մը, հաշտութիւնը յաւերժացնելու համար, սովորաբար ճոխ սեղանի մը շուրջ խնջոյք կը սարքուի, առհասարակ հաշտեցնողին կողմէ, մօտիկ բարեկամներու եւ ազնուականներու ներկայութեան։

Սեբաստահայուն հեզնանքը իր հաստատ նկարագրին համաձայն բացառութիւն չընդունիր։ Ինքզինքն ալ կը ծաղրէ։ Այսպէս, երբ բառ մը կամ անուն մը չյիշէ, անոր տեղ Իէն բառը կը գործածէ, Իսթանպուլցին բան կ'ըսէ։ Ու Սեբաստացին ինքզինքը հեգնելով կ'ըսէ.

— Ըլլայ գացի իքենցը, իրենց իքն ալ հոն էր, ըլլաւ ինծի անանկ իք մը բսաւ որ, գիտես թէ ես իրեն իքուն իքն եմ։

Անուս մարդը երբ բան գիտութիւն ընէ, կը ծաղրեն ըսելով — Քէչոենց գուլէճէն ելած է — որ կը նշանակէ, այդ տեսակ վարժարան մը չկայ, ուստի անուս մարդ մըն է որ կը յանդգնի բանգիտութիւն ընել։

Իսկ անտեղի օրէն փափկութիւն ցուցադրող, քիչ ուտողը կը ծաղրեն ըսելով — Զգեցէք օձիքը, ստամոքսի տկարութիւն ունի, չի կրնար ուտել — ստամոքսի տկարութիւնը փափկացած, կրթուած մարդու յատկանիշ տկարութիւն է, քա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Ի՞նչ, հարցուց միւսը։

— Գուցէ երկու անմեղ անձեր խայտառակաբար տունէն վռնտելու պատճառ ըլլայ, խեղճ աղքատ որբեւայրիի մը պատիւը պիտի արատաւորէ, պարկեշտ երիտասարդի մը երեսին մուր պիտի քսէ … Խիղճդ կը ներէ՞, որ այդ դէշութիւնը ընես մարդիկներու, զորս չես ճանչնար իսկ, եւ որոնք քեզի չարութիւն մը չեն ըրած, միմիայն Հաճի Թումիկի խաթրը չկոտրելու համար…

Միւսը, որ կառքի նորոգութիններ ընող վարպետի մը քով գործաւոր էր, պարկեշտ, պարզամիտ եւ իրաւմբ բարեսիրտ, այս խօսքերէն յուզուեցաւ, ուզեց ինքզինք արդարացնել, կրկին զինեպանին վկայութեան դիմելով։

— Բայց Հաճի Թումիկ աղան անանկ մարդ չէ, հարկաւ համոզուեր է, որ մեզ ալ համոզեց։

—Կարելի է զինքը խաբած են… մարդս անսխալ չէ։ Ասանկ ծանր խնդիրներու մէջ թեթեւ գործ տեսնելը մեծ ոճիր է… ես վստահ եմ, որ այդ կինն ու երիտասարդը անմեղ են… որչա՞փ ատեն է, որ Ցերիգիւղ եկած են։

— Վեց ամիսէ ի վեր հոս են եղեր։

— Լաւ, այդ վեց ամսուան միջոցին օր մը օրանց վրանին խօսք մը լսուեցա՞ւ, տուներնին խնդիր մը, կռիւ մը եղա՞ւ, թաղին մէջ գայթակղութեան պատճառ եղա՞ն…

— Իրաւ որ ես բան մըն ալ չեմ իմացած, միւսներն ալ, որոնք թուղթը ստորագրեցին, անոնք ալ բան մը չէին գիտեր։

— Տեսա՞ր, գոչեց Սերգիս, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ մէկ օրէն միւսը այս կինը դէշ եղած եղաւ, անբարոյական ու բոզ եղաւ։

Գործաւորը բոլորովին պղտորեցաւ, իր մտքի անդորրութիւնը խախտեցաւ եւ յանկարծ երիտասարդին դառնալով հարցուց.

— Է, հիմա ի՞նչ ընելու է… Հաճի Թումիկն ալ չեկաւ, որ գործը անկէց աղէկ մը հասկնայինք։

Սերգիս մտքին մէջ ծրագիր մը պատրաստած էր. աչքը գինետան նստողներուն վրայ ժուռ ածեց եւ ըսաւ.

— Հոս նստողները ամէնքն ալ ստորագրա՞ծ են թուղթը։

— Գրեթէ ամէնքն ալ ստորագրած են, միայն սա նստողը չուզեց ստորագրել, պատասխանեց գործաւորը, իրենցմէ երկու սեղան վեր գտնուող մէկը ցոյց տալով։

— Ո՞վ է որ։

— Ուստա Սիմոն կ'ըսեն, ատաղձագործ է…

Այս այն սակաւաթիւ անձերէն մէկն էր, որ ինչպէս ընթերցողները գուցէ կը յիշեն, թեթեւ կերպով պաշտպան կանգնած էր այրի կնոջ։

— Ի՞նչպէս մարդ է։

— Շնորհքով, ամուսնացած, զաւակներու տէր մարդ է… հէմ ատ կնկան նստած փողոցը կը նստի, երկու տուն վեր… ուստա Սիմոնը ալ չստորագրեց, ըսելով որ ինք անոնց մօտը կը նստի եւ օր մը օրանց մէկ անպատիւ վարմունքնին չէ տեսած։

Սերգիս ներքին ուրախութիւն մը ըզգաց, բայց յայտնի չըրաւ։ Գինեպանին աշկերտը կանչեց եւ ըսաւ, որ իրենց շիշ մը օղի բերէ, յետոյ գործաւորին դառնալով.

— Սա ուստա Սիմոնը քովերնիս հրաւիրէ, աւելցուց գործաւորին։

Ատաղձագործը, առանց դժուարութեան, ընդունեցաւ հրաւէրը։

Սերգիս տեսաւ, որ Սիմոն աղա կատարեալ դաշնակից մըն էր իրեն, որ բացարձակ կերպով կը պնդէր այրի կնոջ ու երիտասարդին պատուաւորութեան վրայ։

— Անմեղ կնկան արիւնը պիտի մըտնէք, ինտո՞ր ադ թուղթը ստորագրեցիք, ըսաւ գործաւորին յանդիմանական շեշտով մը։

— Բայց Հաճի Թումիկը երբոր ըսաւ…

— Ճանըմ, Հաճի Թումիկ աղէկ մարդ է, բայց քիչ մը դիւրահաւատ է, պատասխանեց Սիմոն, շուտով մըն ալ կը բռնկի, կ'օգտէ որ քիչ մը կոնակը ծեծես, «դուն ես» ըսէ. այս գործին մէջ կը խաբուի անիկա, մէկու մը ձեռքը խաղալիկ կ'ըլլայ, բայց չեմ գիտեր որո՛ւ… եաքը մէջտեղ պիտի ելլէ հարկաւ։

— Ծօ, անանկ է նէ, հիմա դալուն պէս ես իմ ստորագրութիւնս ետ կ'առնեմ, գոչեց գործաւորը, որ արդէն կը սկսէր խղճահարութենէ տառապիլ… ես իմ հոգիիս վրայ ասանկ բեռներ չեմ ուզեր, մանաւանդ ասանկ Ծնունդի օրերուն…

Եւ ահա, կամաց-կամաց, խառնութին մէջ գտնուող միւս յաճախորդներն ալ խօսքի խառնուեցան։

ԵՐՈՒԽԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

նի որ Սեբաստացին առ հասարակ առատօրէն միս եւ իւղոտ խմորեղէն ուտելէ շատ կ'ախորժի :

Ծանօթ է թէ Սենեքերիմ Թագաւորը շուրջ հազար տարի առաջ Վանէն Սեբաստիա գաղթած է երեք–չորս հարիւր հազար ժողովուրդով եւ շինել տուած է Ս. Նշան վանքը ու գեղակերտ եկեղեցին, նշանաւոր իր պատերուն յախճապակիներով : Քաղաքէն հազիւ երկու քիլոմեթր հեռուն կայ Դաւրա գիւղը, որուն բնակչութիւնը պահած է իր նախնի ըմբոստ նկարագիրը եւ արհամարհանքը քաղաքացիի հանդէպ : Հողով աղքատ այս գիւղին այրերը, ցրուած են շրջակայ գաւառներուն մէջ ջաղացպանութեան արհեստով : Ուր որ ջաղացք մը կայ, պիտի գտնաս որ զայն աշխատցնողը Դաւրացի մըն է :

Ցեղական ծեծը եւ ծեծկռուքը անպակաս է, քաղաքացիին ե՛ւ կրքոտ ե՛ւ կռուազան Դաւրացիին միջեւ : Ս. Նշան վանք գացող քաղաքացին երբ ամայի ճամբան երկու Դաւրացիի հանդիպի, անպայման մեծ կ'ուտէ : Որովհետեւ Դաւրացին կը կատղի անոր ճերմակ օսլայուած շապիկն ու փողկապը տեսնելով, կ'ուզէ բզկտել, պատառ պատառ ընել զանոնք, կարմիր տեսնող ցուլի կատաղութեամբ : Այս ծեծ ու կռիւը սակայն երբեք արիւնահեղ հանգամանք չունենար : Ոչ քար, ոչ փայտ կամ բիր կը գործածուի : Կը գործէ բռունցքը եւ մանաւանդ մէջքի կաշիէ լայն գօտին, իր ծայրի երկաթէ մասով, զոր այսպիսի պարագաներու համար երբ զէնք կը կրեն գիւղացիք : Կը ծեծեն անխնայ, ոսկորները ջարդ ու փշուր ընելու աստիճան, որովհետեւ··· փողկապ կը կրես, օսլայուած շապիկով : Ասոր փոխարէն Դաւրացի հերոսները զգուշութեամբ քաղաք կ'երթան, գիտեն թէ ձերբակալուելու պարագային ինչպիսի ընդունելութեան մը պիտի արժանանան :

Դանիէլ Վարուժանի ծնած Բրգնիկ գիւղը Ս. Նշան վանքին միւս կողմն է, Ալիս գետին եզերքը, Մերեքիմ լերան ստորոտը, նոյնպէս քաղաքին շատ մօտիկ : Այս գիւղն ալ շատ հող չունի եւ անոնց այրերը ձի կը բուծանեն, ներկուած չքեղ կառքերով ամբողջ գաւառին առեւտրական եւ պետական փոխադրութիւնները կ'ընեն :

Իրենց ձիերը կապոյտ ուլունքներով եւ կլոր զանգակներով կը պճնեն ու փառքով եւ շքեղութեամբ մը քաղաք մուտք կը գործեն : Կ'երթան Սամսոն եւ Պաղտատ եւ աւելի հեռաւոր գաւառներ : Հուժկու, բարձրահասակ եւ քաջ բարեհամբոյր մարդիկ են : Ունին գեղեցիկ ձայն եւ երկար ճամբորդութեան ատեն, մօսին ուսերնին կ երգեն հայրենաբաղձ երգեր անուշ մեղեդիներով :

ՍԻՆԱՆ ԹԱՆՏՐԵԱՆ

(Շար.)

ՄԵԾ ՊԱՀՔԸ

Պահեցողութիւնը, որ եկեղեցական պատուէր մըն է եւ որ բարեպաշտներու հաւատքին մէկ մասը կը կազմէ, նախապէս հաստատուած է առողջապահական նպատակով : Այսպէս եղած է Մեծ Պահքը, որ գարնան կը զուգադիպի, այսինքն անանկ եղանակի մը, երբ մարդուն ախորժակը կը նուազի, արիւնը եռուն շարժման մէջ է եւ տեսակ մը վերանորոգում կը զգայ իր գործունէութեան մէջ : Հարկ է ձմեռուան ռեժիմը փոխել, արիւնոտ միս չուտել, համեմներէ եւ գրգռիչ ըմպելիներէ ետ կենալ եւ կարելի եղածին չափ սնանիլ կանաչեղէնով, ճերմակ միսով եւ թեթեւ ուտելիքներով : Ձուկն ալ ասոնց կարգին է : Այս պատճառով է, որ Եկեղեցին ուտելիքներու համար արգելքներ սահմանած է տարուան որոշ օրերուն : Այսօր թէեւ ծիծաղելի՝ սակայն անցեալին խստօրէն կը յարգուին անոնք, որովհետեւ անսաստողները ոչ միայն երկինքի շանթերու սպառնալիքն ունէին իրենց գլխուն վերեւ, ինչպէս կը յայտարարէին կրօնաւորները, այլեւ օրէնքին տրամադրած պատիժներուն կ'ենթարկուէին : Խաղմ կը պատմէ, թէ ԺԵ. դարուն կը տանջէին այն անձերը, որոնք արգիլուած օրերուն խոզ կ'ուտէին : Տուգանքը, խարազանը գործադրութեան դրուած պատիժներ էին Մեծ Պահքի միջոցին միս ծախողներուն եւ գնողներուն համար : 1491ին Պըրթօնն Աննա Թագուհին Պապէն թոյլտուութիւն ստացաւ կարագ գործածելու, որովհետեւ իր գտնուած շրջանին մէջ ձէթ չկար : Գրեթէ ամբողջ Ֆրանսա անոր օրինակին հետեւեցաւ : Կարագին նման կաթն ալ արգիլուած էր : Կարոլոս Ե. ստամոքսէ սաստիկ կը տառապէր եւ քիչ էր մնացեր, որ թունաւորուէր · իր բժիշկներուն եւ իր խոստովանահօր կամքին հակառակ՝ շատ մեծ դժուարութեամբ կրցաւ Գրիգոր ԺԱ. Պապէն թոյլտուութիւն ստանալ Մեծ Պահքի ատեն կաթ խմելու : ԺԶ. դարուն էր, որ Յուլիոս Գ. Պապը կաթը, կարագն ու պանիրը Պահքի ուտելիք նկատեց : 871ին, այսինքն էքս–լա–Շափէլի կրօնականներու ժողովէն առաջ, Պահքի օրը ներելի էր հաւեղէն ուտել, զոր Աստուածաշունչը ձուկերու սերունդէն կը նկատէր : Այդ ժողովը սակայն տարբեր որոշում տուաւ · վանականներուն արտօնուեցաւ հաւեղէն ուտել տարին երկու անգամ միայն · չորս օր Զատկին, չորս օր Ծնունդին : Այժմ խօսինք պատիժներու եւ խստութիւններու մասին : 1549ին հրատարակուած Հանրի Բ.ի հրովարտակը բացարձակապէս կ'արգիլէր Պահքի օրերը միս ուտել · Քլեման Մառօ Ուրբաթ օր մը քիչ մը խոզեղէն կերած ըլլալուն համար բանտարկուեցաւ եւ քիչ մնաց որ ողջ–ողջ այրուէր : Պռանթօն կը պատմէ, թէ կին մը, որ թէեւ բարեպաշտներու դասին կը պատկանէր, քանի որ բոպիկ հետեւած էր Թափօրի մը, վերադարձին կտոր մը գառնուկի միս եւ խոզապուխտ եփած ըլլալուն համար, խորոված հոտէն խմբուած ամբոխը՝ հայհոյանքներով քաղաքին փողոցները պտըտցուց զայն՝ պատրաստուած ճաշն ալ կռնակէն կախուած : Կրօնական պատերազմներու ժամանակ այս խստութիւնները աւելի սաստկացան : Հիւկնոներն իսկ ստիպուեցան հպատակիլ Կարոլոս Թ.ի հրամաններուն · հիւանդանոցներու մէջ միայն կրնային միս ուտել, ուր իրենցմէ կը պահանջուէր ոչ միայն իրենց տունին հասցէն եւ բժիշկէն ալ վկայական մը, այլ նաեւ թոյլտուութիւն մը խոստովանահօրմէն՝ որ որոշած պիտի ըլլար միսին տեսակը, քանի որ մանաւանդ խոզ, հաւեղէն եւ որսեղէն խստիւ արգիլուած էին : Օթէլ Տիէօ հիւանդանոցի 1660ի ծախքերէն կը հաստատուի, թէ Մեծ Պահքին, հիւանդները աղած տառեխ կ'ուտէին : Նոյնիսկ 1775ին, ոստիկանութիւնը իրաւունք ունէր, տարւոյն այդ օրերուն, յանցաւորներէն գրաւելու միսը : Ոստիկանութիւնը կրնար խուզարկել կասկածելի անձերու տունը : Յանցանքի պարագային՝ տուգանք եւ բանտ : Ուստի խորովածներու անուշ հոտը անհետացնելու նպատակով, թարմ տառեխ կը խորովէին դուռներու առջեւ :

Մեծ Պահքի տեւողութիւնը 40 օր է Հայերու համար :

Բ.

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ

40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին Սալ տը լա Շիմիի սրահին մէջ, Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանը կազմակերպած է իր 40րդ տարեկան հանդէսը : Քառասուներորդ անգամն է 1926էն ի վեր որ ամէն տարի, բացի պատերազմի եւ գրաւման տարիներէն, Հայ Արիները կանոնաւորապէս Մարտ ամսուն կը կազմակերպեն այս հանդէսը, որ տարուան գործունէութեան արդիւնքն է :

Բայց այս տարի բացառիկ հանդէս մըն է, եւ Հայ Արիները կ'ուզեն աւելի փայլուն կերպով տօնել զայն :

Համաշխարհային սկաուտական Պիւրոյի ընդհ. քարտուղարը, մասնաւորապէս պիտի գայ երկու օր հիւրը ըլլալու Հայ Արիներու Միութեան : Պ. Լասլօ Նաճի, պիտի նախագահէ հանդէսին, եւ միեւնոյն ժամանակ պիտի մասնակցի զանազան հաւաքոյթներու՝ կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան վարչութեան եւ խմբապետներուն եւ խմբապետուհիներուն կողմէ :

Հանդէսի ընթացքին տեղի պիտի ունենայ նաեւ մասնաւոր ընդունելութիւն մը իրեն ի պատիւ :

Հանդիսասրահէն դուրս, Հայ Արիները քովընտի ընդարձակ սրահի մը մէջ կը կազմակերպեն նաեւ մեծ ցուցադրութիւն մը իրենց գործունէունէն, եւ շատ մը նկարներ ու յիշատակներ Միութեան 42 տարուան գործունէութենէ :

Բոլոր հանդիսատեսները առիթը պիտի ունենան այցելելու միջնարարի ընթացքին :

Հանդէսին ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Լոնտոնի շրջանի, Անգլիական Սկաուտներու պետը Թոնի Պոլհան, եւ Սկանտինաւիէն ալ մասնաւորաբար պիտի գայ Տրկլաս Տէվիս, Շրջանային պետ Սկովտիոյ սկաուտներու, որ Սկովտիոյ ճէմպորիներու ընթացքին ճանչցաւ Հայ Արիները :

Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ Ֆրանսական Սկաուտական Միութեան վարիչները, շատ մը սկաուտական, արենոյշ եւ գայլիկ խումբեր :

Հրաւիրուած են նաեւ բոլոր հայկական կազմակերպութեանց եւ դպրոցներու վարիչները : Հանդէսին յայտագիրն ալ շատ խնամքով պատրաստուած է, Արիներուն, Արենոյշներուն եւ Գայլիկներուն կողմէ — շատ մը նորութիւններ սկաուտական կեանքէ, երգեր, պարեր եւ շատ մը գեղեցիկ ներկայացումներ :

Հրաւիրուած են եւ գաւառէն պիտի գան նաեւ Հայ Արիներու Միութեան Վալանսի եւ Լիոնի շրջանի ներկայացուցիչ խմբապետներ, խմբապետուհիներ եւ սկաուտներ :

Ամիսներէ ի վեր Հայ Արիները կը պատրաստեն իրենց 40րդ տարեկան հանդէսը մեծ խանդավառութեամբ : Կը յուսանք որ այս տարի ա՛լ աւելի մեծ բազմութիւն մը կուգայ ներկայ ըլլալու հանդէսին թէ՛ քաջալերելու Հայ Արիները եւ թէ շատ հաճելի հայկական եւ միջազգային հաւաքոյթի մը ներկայ ըլլալու :

Հ. Ա.

ՊՈՒՏ'Մ ԺՊԻՏ

Տէր Հօր առջեւ ծունկի եկած՝ խոստովանելու պահուն, քսակահատ մը անոր ոսկի ժամացոյցը ճշմարելով մէջքէն կախ,

— Տէր Հա՛յր, կը կմկմայ, գողնալու վրայ եմ···

— Ի՞նչ բսիր, տղաս :

— Տէր Հայր, գողցայ (ժամացոյցը բռեր էր տեղէն) :

— Գողնալը մեղք է, օրհնած, գողցածը պէտք է որ տիրոջը վերադարձնես :

— Ձեզի տամ, Տէր Հայր, չըլլա՞ր :

— Ինչո՞ւ տաս · տար անոր որմէ գողցեր ես :

— Բայց ան չուզեր ետ առնել···

— Եթէ անանկ է քեզի պահէ : Աստուած թողութիւն շնորհէ :

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Աչքերը կախելով եւ կարմրելով, ցաւ յայտնեց մինչեւ ցարդ իրենց միջեւ գըտնուած թիւրիմացութեան վրայ, եւ ըսաւ թէ արդեօք կրնա՞յ համարձակիլ քանի մը շաբաթ մնալու այդ տան մէջ զոր այնքան կը սիրէր եւ ուր այնքան զոհողութիւններ ըրած էր :

Իշխանուհին այլեւս չկրնալով զսպել իր յուզումը մինչեւ իսկ սկսաւ լալ այս խօսքերը արտասանելով :

Փիէրի հանդիպած էր Մոսկուայի մէջ, եւ իսկոյն իրեն սենեկապան ընելով զայն, համոզած էր իրեն հետ Փեթերսպուրկ դառնալ եւ իր տունը մնալ : Վասիլի իշխան ձեռքէն եկածը կ'ընէր իր աղջիկը Փիէրին տալու համար, բայց այնպէս մը ցոյց կուտար թէ անդիտակցաբար եւ անուշադրութեամբ կ'ընէր :

Փիէր մէկ օրէն միւսը հարուստ Պէզուքով կոմս ըլլալով, այն աստիճան շրջապատուեցաւ մարդոցմէ եւ ձեռքէ ձեռք խլուեցաւ որ անկողինին մէջ միայն մինակ կը գտնէր ինքզինքը :

Ստորագրելիք թուղթեր ունէր, պիտի ներկայանար այնպիսի գրասենեակներ, որոնց գոյութիւնն իսկ միտքէն չէր անցած, յետոյ պիտի այցելէր իր կալուածներուն եւ պիտի ընդունէր խել մը մարդիկ, որոնք քիչ առաջ իր ո՛վ ըլլալը չէին գիտեր, եւ հիմա նախատուած պիտի ըզգային զիրենք, եթէ իշխանէն չընդունուէին :

Բոլոր այս անձերը, ազգական, բարեկամ, գործի տէր մարդիկ, ամէնքն ալ երիտասարդին համար լաւ տրամադրուած էին, եւ քաղաքավարական մեծարանքներով կ'ընկճէին զինքը :

Նոյնիսկ առաջուընէ զինքը ատող մարդիկ համակրող ու սիրալիր դարձած էին իրեն հանդէպ :

Ժամանակ մը Փիէրին բնաւ չհամակրող անդրանիկ իշխանուհին յուղարկաւորութենէն վերջ անոր տունը մտաւ :

Խստաբարոյ իշխանուհիին այս փոփոխութեան վրայ այնքան խորապէս ազդուեցաւ Փիէր, որ ձեռքը բռնելով ներում խնդրեց, առանց գիտնալու թէ ի՛նչ բանի համար : Այդ օրն իսկ իշխանուհին սկսաւ գօտի մը հիւսել Փիէրին համար, եւ անոր նկատմամբ իր դիրքը բոլորովին փոխեց :

Քանի մը օր վերջը, Վասիլի իշխան ստորագրելու համար Փիէրին ներկայացուց երեսուն հազար րուպլիի պարգեւ մը իշխանուհիին :

— Ըրէ ասիկա անոր համար, սիրելիս, ըսաւ հանգուցեալին ձեռքէն շատ բաներ քաշեց խեղճը :

Վասիլի իշխան որոշած էր այս ոսկորը նետել իշխանուհիին, որպէսզի բնաւ չփորձուի յիշել իր դերը մոզայիքէ դրամապանակին գործին մէջ :

Փիէր ստորագրեց պարգեւը, եւ այդ վայրկեանէն սկսեալ իշխանուհին աւելի սիրալիր երեւցաւ :

Երկու մանկամարդ քոյրերը շատ ալ շնորհալի կ'երեւային, եւ մանաւանդ փոքրը, գեղեցիկը, որ աղուորութեան ծաղիկ ունէր, կը խռովէր զինքը իր ժպիտներով, եւ ամէն ատեն, որ զայն տեսնէր՝ բան մը կ'ըլլար :

Այս առաջին ժամանակներուն մէջ Վասիլի իշխանն էր որ ինք մինակ տիրացած էր Փիէրի գործերուն, նոյնիսկ Փիէրի անձին : Պէզուքով կոմսին մահէն ի վեր, Փիէր Վասիլիին ափին մէջ էր :

Անդադար իրեն մօտը կը կանչէր Փիէրին կամ ինք անոր տունը կ'երթար, եւ ըսելիքին մասին թելադրութիւններ կ'ընէր անոր :

Վերջապէս օր մը Փիէրին տունը գնաց, եւ աչքերը գոցելով ու իր եղունգներով քերելով Փիէրին արմուկը, կարծես երկար ատենէ ի վեր խօսուած, լուծուած բաներու վրայ ըլլար խնդիրը, անանկ շեշտով մը ըսաւ անոր ·

— Է՛, բարեկամս վաղը ճամբայ կ'ելլենք : Քեզ կառքս կ'առնեմ, սաստիկ ուրախ եմ մեկնելուս վրայ : Ամէնէն կարեւորը եղաւ լմնցաւ : Վարչապետութեան քարտուղարէն նամակ մը ստացայ, խնդրած էի որ դիւանագիտութեան ասպարէզին մէջ պաշտօն մը տան քեզի, հիմա այս ճամբան բաց է առջեւդ :

Փիէր պիտի պատասխանէր, բայց Վասիլի իշխան ընդմիջեց զայն :

— Բայց, սիրելիս, ինծի պարտք սեպեցի ասիկա ընել, խիղճս հանդարտեցնելու համար, հետեւաբար, շնորհակալ ըլլալու հարկ չկայ : Մնաց որ ազատ ես, եթէ ուզես՝ վաղն իսկ կրնաս ասպարէզէն քաշուիլ, բայց հիմա պէտք է ճամբայ ելլենք :

Վասիլի իշխան հառաչեց :

— Ա՜հ, քիչ մնաց պիտի մոռնայի··· Գիտես, բարեկամս, որ հանգուցեալին հետ հաշիւներ ունէի · Ռիազանիոյի կալուածին ամսականները եկած են ձեր հաշւոյն, առ այժմ դուն պէտք չունիս այդ դրամին, ինծի համար պիտի պահեմ, յետոյ կը կարգադրենք :

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(124 – Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Լուի Սեսիյլոն մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր՝ Նշան Կօշկարեանի (Լիոն) :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Սիրվարդ Ղուկասեան 20 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի եւ 30 Ֆր. Տէ-սինի Ապրիլեան յուշարձանին, Տիկին Բենիամին Պալեանի (ծնեալ Սիւզան Պօ-ղոսեան) մահուան առթիւ :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Ոմն, 2000 Ֆր. կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, «Յառաջ»ի մի-ջոցաւ :

ՃԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի : Արեւագալի արարողութիւնները՝ յա-ւարտ պատարագի ժամը 11,30ին :

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Ութերորդ ցանկ

Պր. Հայկազ Աստուրեան (Բաղապ-լանքա, Մարոք) 1000 Ֆր., Պ. Յակոբ Տէր–Թոմայեան (Իսի–լէ–Մուլինօ) 500, Տէր եւ Տիկին Ազատ Պալեան, Պ. Մխի-թար Ալօեան, Պր. Կարապետ Նուրիջան-եան, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Տէօվլէթ-եան, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Նաճար-եան, Պր. Աբրահամ Խրիմեան (Լիոն), Պր. Շաւարշ Խաչատուրեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Բարունակ Աթանասեան, Տէր եւ Տիկին Խաչօ Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Օհանեան, այրի Տիկին Թագու-հի Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Թու-թալեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Համ-բարձումեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Պարտաքճեան, Տէր եւ Մինաս Պարտաք-ճեան 100ական ֆրանք :

Նախկին գումար 50.430, ութերորդ ցանկի գումար 3000, ընդհ. գումար 53.430 ֆրանք :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ

Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կա-տարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գու-մարները, եկեղ. կից Ազգ. Տան նոր շէն-քի շինութեան հաշւոյն եւ շնորհակալու-թիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն :

Պր. Արման Ուզունեան 5000 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Ա. Օհաննէսեան 5000, Օր. Զար-դիկ Դաբանեան 2000, Պր. Մ. Մուրատ-եան 2000, Պր. Աս. Օհաննէսեան 1000, Լիոնի Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէ 1000, Պր. Կէվիկեան 1000, Պր. Շ. Մա-նուկեան 1000, Պր. Շ. Սինանեան 1000, Մինասեան եղբայրներ 1000, Պր. Ա. Պա-հատուրեանի միջոցաւ զանազան անձերէ 800 ֆրանք :

(Շար.)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Նախագահութեամբ
Կաթող. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կիրակի 7 Մարտ ժամը 16–20
Maison des Centraux, 8, Rue Jean Goujon

Սիրուած արուեստագէտներու կողմէ մեներգ, նուագ, արտասանութիւն եւ պար
Կը մասնակցին Իրիս Պիւլպիւլեան – Փափազեան, Օր. Նալճեան, Պ. Փեթեր Նիքոլոֆ (մեներգ), Տիկին Ձ. Անտոնեան, Օր. Աքմանեան (արտասանութիւն), Ջութակ ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԷ (Ա. մրցանակ Պետ. Երաժշտանոցի)
Օր. Այտա Պասմաճեան (դաշնակ)
խմբերգ, կատակերգութիւն մը, եւայլն
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆր. օշարակի եւ թէյի սպասարկութեամբ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերմի եկեղեցւոյ հոգաբարձու-թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Ողբացեալ այրի Տիկին Արամեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Մինասեան ընտանիք 20 Ֆր. դպրոցին, Գրիգոր Տօրումեան 20 եկեղեցիին, Յա-կոբ Գէորգեան, Յովհաննէս Սրապեան, Ժորժ Բուրուտեան, Գրիգոր Մարուք-եան, Բարգէն Բուրուտեան, Աբրահամ Մանկասարեան 10ական Ֆր. եկեղեցիին, Երուանդ Տօրումեան 20 եկեղեցիին, 20 Ազգ. Տան, Յակոբ Էսկիճեան 10 եկեղ., 10 Ազգ. Տան :

×

Ողբացեալ Օննիկ Աստուրեանի մահ-ուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Սեդ-րակ Սամուէլեան կը նուիրէ 20 եկեղե-ցիին, 30 Մշակոյթի Տան, Գրիգոր Նա-ճարեան 10 եկեղեցիին :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ Ահարոնեան ակումբի մէջ : Բոլոր ընկեր-ներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մինասեան եւ զաւակը կը նուի-րեն 30 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի կահաւորման, փոխան ծաղկեպսակի, այրի Տիկին Ա-րուսեակ Հալվաճեանի մահուան ա-ռիթով : Տէր եւ Տիկին Արարատ Կզե-րունի, կը նուիրեն 50 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի կահաւորման, այրի Տիկին Ալիդէ Յով-հաննէսեանի մահուան քառասունքին առ-թիւ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

SALLE DES SPORTS DU GRAND ENSEMBLE
Շաբաթ, Մարտ 6, ժամը 21,30էն 4
ժամը 21,30էն 4

Կը նախագահէ ԺՕԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍԿԻ
(Քաղաքապետ Ալֆորվիլի, Վալ տը Մառնի ընդհ. խորհրդատու)
Նուագախումբ՝ ՀԷՔԻՄԵԱՆ
եւ երգի նոր աստղը՝ ԷՎԸԼԻՆ ՌԸՍՏԻԿԵԱՆ
Կը մասնակցի Միճի – Կովկաս պարախումբը
Պիւֆէ — չամփուրով խորոված
ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐ.
Պատշաճ զգեստաւորու մը պահանջելի է :

40-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի 7 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique — Paris (7e) — Métro Invalides

Կը նախագահէ Պ. ԼԱՍԼՕ ՆԱՃԻ
Ընդհ. քարտուղար Համաշխարհային Սկաուտական Պիւրոյին
որ յատկապէս կուգայ ներկայ ըլլալու հանդէսին

Սկաուտական տողանցք, ներկայացումներ, բանակումի կրակը, հայկական պա-րեր եւ երգեր : Սկաուտական խաղեր. բոլոր շրջանը կը տօնէ 40րդ տարեկան հանդէսը

Միջնարարին ընդունելութիւն ի պատիւ Լասլօ Նաճիի Հայ Արիներու Միութեան վարչութեան եւ բարերար ու պատուակալ անդամներուն կողմէ

Յարակից սրահի մը մէջ ցուցադրութիւն Հայ Արիներու Միութեան գործունէու-թեան եւ ձեռարուեստական աշխատանքներու Արենոյշներուն եւ Արիներուն կողմէ եւ միջազգային սկաուտական կեանքէն

ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պոմոնի Թաղականութիւնը կը ծանու-ցանէ թէ մեծ պահոց տեւողութեան ըն-թացքին ամէն Չորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն եւ Ուրբաթ օր ժամը 4,30ին հսկումի արարողութիւն : Կը հրա-ւիրէ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց :

ՃԱՇ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը ճաշ մը կազմա-կերպած է ի նպաստ Մշակոյթի Տան, Պոմոնի մէջ, Մարտ 28ին ժամը 12ին եկեղեցւոյ կից սրահը : Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք Մշակոյթի Տուն, 12–14 Ռիւ Սէնթ Պազիլ կամ եկեղեցւոյ սրահը, Պ. Թիւ-թէլեանի մօտ :

Ճաշագին.— 15 Ֆր. ճաշերը կը պատ-րաստուին հայ տիկիններու կողմէ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Մարտ 14ին կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, 8 Ռիւ Ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ :

Կ'երգէ ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ
ՍՕՍԻ պարախումբ
Մենապար՝ Տիկին Եւա Արգունեան
ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբ
Գեղարուեստական ընտիր բաժին :
Հարուստ պիւֆէ իզմիրեան ուտելիքներով եւ անուշեղէններով ճոխացած :
Մուտք 15 ֆրանք
Ուսանողներու մասնաւոր գին
Տոմսակները կը ծախուին բոլոր անդամ-ներուն մօտ :

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռ-նութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ
Հրապարակային դասախօսութիւն 5 Մարտ, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին
Դասախօս՝ Տոքթ. ՋԱՏԻԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
(Փարիզի Օպսերվաթուառէն)
Դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ :
Նիւթ՝
L'UNIVERS QUI ENTOURE L'HOMME
(Լուսնագնացութեան առթիւ)
Լուսարձակով ցոյց կը տրուին տիեզերական նկարներ :
Հարցազրոյցը տեղի պիտի ունենայ հայերէն եւ ֆրանսերէն :
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միու-թեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին Փաթրոնաժի սրահը՝ Ռիւ տիւ Թուլոն :

Օրակարգ.— 1) Տարեկան գործունէու-թեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւ-թական : 2) Նոր վարչութեան ընտրու-թիւն : 3) Զանազան հարցեր :

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը ան-հրաժեշտ է :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը իր երկու տարուան նստաշրջանը աւարտած ըլլալով, կը հը-րաւիրէ Վալանսի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ անդամները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումները եւ ընտրե-լու նոր հոգաբարձութիւնը :

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 19 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ե. Հիւսիսեան սրա-հին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանթին) :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցու-թեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունե-նայ Հինգշաբթի ՄԱՐՏ 25ԻՆ ժամը 20,30-ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ Փարիզ :

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համա-ձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորո-գելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնա-մի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 11ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ըն-թեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց ա-նունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն ան-դամները, որոնք իրենց անդամավճար-ները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մա-նաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը՝ Համբարձման տօնին 20 Մայիս :

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս–ճաշ»ը Մարտ 27ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 6 ՄԱՐՏ
SAMEDI 6 MARS 1971
LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12057
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.057

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանը, ինչպէս ամէն տարի Մարտ ամսու առաջին Կիրակի օրը, այս անգամ եւս, հաւատարիմ աւելի քան չորս տասնեակ տարիներու աւանդութեան, կուտայ իր տարեկան ցերեկոյթը — 40րդը — վաղը՝ Կիրակի կէսօրէ վերջ Սալ տը լա Շիմիի մէջ, բացառիկ հանդիսութեամբ:

1908ին է, որ անգլիացի վաստակաւոր զինուորական մը՝ Ռոպէրթ Պէյտըն Փաուէլ հիմը դրաւ սկաուտական շարժման, որ արտակարգ արագութեամբ ծաւալեցաւ ամբողջ աշխարհի մէջ:

Հայերը, իբրեւ արեւելքի ամէնէն յառաջադէմ ազգերէն մէկը, առաջիններէն եղան, որ յարեցան այս շարժումին, որուն նպատակն էր պատրաստել գործունեայ, զուարթ եւ օգտակար քաղաքացիներ, որոնք կարենային տոկալ առանձնութեան եւ դիմակալել չնախատեսուած դժուարութեանց:

Ներկայիս աւելի քան եօթը միլիոն անդամներ կը հաշուէ համաշխարհային այս կազմակերպութիւնը, որ սովորական առեն չորս տարին անգամ մը կը կազմակերպէ իր ճէմպորին, — միջազգային ճամբարը, — ուր իրարու կը հանդիպին անդամ երկիրներու սկաուտները:

Հայ Արիներու Միութեան հիմը դըրուեցաւ 1928ին, սկաուտապետ Գուրգէն Մեծատուրեանի նախաձեռնութեամբ: Նուտով պաշտօնապէս ճանչցուեցաւ Համաշխարհային Սկաուտական Բիւրոյին (Լոնտոն) կողմէ: Շնորհիւ այս ճանաչման, Հայ Արիները մասնակցեցան միջազգային բոլոր ճամբարներուն (ճէմպեբի), իբրեւ ուրոյն հայկական կազմակերպութիւն, հայկական եռագոյնի հովանիին տակ:

Այսպէս, անոնք ներկայ էին՝ 1929ին Անգլիա (Լիվըրփուլ), 1933ին Հունգարիա, 1937ին Հոլանտա, 1946ին Ֆրանսա, 1951ին Աւստրիա, 1957ին Քանատա (50-ամեակի տօնակատարութիւն), 1963ին Յունաստան (Մարաթոն), 1967ին Ամերիկա: Յաջորդ ճէմպորին տեղի կ'ունենայ այս տարուան Օգոստոսին Ճափոնի մէջ: Հոն պիտի մասնակցին բացի Ֆրանսահայերէն նաեւ Արժանթինի (Պուէնոս Այրէս) հայ սկաուտական մասնաճիւղէն տասը հոգի:

Ներկայիս Հայ Արիներու Միութիւնը փարիզեան շրջանին մէջ ունի աւելի քան 200 անդամ, բաղկացած կէս առ կէս Արիներէ եւ Արենոյշներէ, բաժնուած 9 խումբերու.— Փարիզ, Սէվրան, Շաւիլ, Իսի-լէ-Մուլինօ (3 խումբ) եւ Պանեէօ-Քաշան: Ունի երեք խումբ Գայլիկներ (8-11 տարեկաններ), երեք խումբ Սկաուտներ (12-16 տարեկան), մէկ խումբ Թեւիկ (8-10 տարեկան աղջիկներ), երկու խումբ Արենոյշներ (12-18 տարեկան):

Փարիզէն դուրս Լիոնի մէջ վերջերս կազմուած է Գայլիկներու խումբ մը (30 հոգի): Վալանսի մէջ կան Սկաուտներու, Գայլիկներու եւ Արենոյշներու խումբեր:

Ժամանակին Հայ Արիները ուժեղ մասնաճիւղ մը ունէին Եգիպտոսի մէջ — 1933էն ի վեր: Նոր օրէնքներով այժմ անոնք կապուած են տեղական սկաուտական կազմակերպութեան: Սակայն կայ կորիզ մը, որ կապ կը պահէ Փարիզի հետ:

Ներկայիս Եգիպտոսէն Քանատա գաղթած Հայերուն մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն անոնք, որ Հայ Արիներու անդամ են եղած: Անոնցմէ ոմանք կապ կը պահեն Փարիզի կեդրոնին հետ եւ յոյս կայ, որ յառաջիկային մասնաճիւղ մը կազմեն այնտեղ:

Սակայն ամէնէն ուշագրաւը Արժանթինի պարագան է: Պուէնոս Այրէսի 150-200 հոգինոց սկաուտական կազմակերպութիւնը, բաղկացած արիներէ եւ արենոյշներէ, անցած տարուընէ ի վեր միացած է Փարիզի Հայ Արիներու Կեդրոնին հետ, եւ ինչպէս վերը յիշեցինք, տասը հոգիով պիտի մասնակցի այս տարուան ճէմպորիին, Ճափոնի մէջ:

Վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին Ֆրանսայի մէջ կազմուեցան բազմաթիւ միութիւններ, որոնցմէ շատերու հետքը չէ մնացած այսօր: Հայ Արիներու Միութիւնը կանգուն է 43 տարիէ ի վեր եւ միշտ պատնէշի վրայ: Հաւատարիմ կը մնայ իր նշանաբանին՝ Միշտ պատրաստ: Հազարաւոր հայ տղաք ու աղջիկներ անցած են իր շարքերէն եւ շաղախուած «հայկականութեամբ»: Հայերէն են խօսած ու երգած:

Բարոյական գետնի վրայ հետեւած են սկաուտական տասնաբանեայ պատուիրաններուն: Կեանքի պայքարին պատրաստուած են ինքնութեամբ եւ նախաձեռնութեան ոգիով, առաջնորդուած իրեր օգնութեան եւ եղբայրասիրութեան սկըզբունքներով:

Գնահատութեան արժանի է աշխատանքը, զոր տարած է պետը՝ Գուրգէն Մեծատուրեան՝ ա՛յնքան տարիներ, յամառօրէն եւ անընկճելի կամքով, կանգուն պահելու հայ Արիներու Միութիւնը, նոր սերունդի ազգապահպանման նուիրուած այս երիտասարդական կազմակերպութիւնը, որուն վրայ պէտք է գուրգուրանք բոլորս:

Կեդրոնական Վարչութիւն, Շրջանային Վարչութիւն եւ անդամներ ինքնաբաւ են դարձուցած Միութիւնը, որուն հասոյթները կը գոյանան անդամավճարներէ, նուէրներէ, հանդէսներէ եւ տղոց սարքած վիճակախաղերէն:

Տարեդարձին առթիւ կը մաղթենք յարատեւութիւն եւ երկար կեանք Հայ Արիներու Միութեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՉՈՐՍ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄԸ

ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆ Կ'ԵԼԼԷ

Թուրքիոյ մէջ ահաբեկչական արարքներն ու ցոյցերը ընթացիկ երեւոյթներ դարձած են: Մասնաւորապէս վերջին շրջանին ահաբեկչական արարքներ գործուեցան ամերիկեան հաստատութիւններու դէմ: Նոյնիսկ ռումբով փորձ կատարուեցաւ սպաննելու ամերիկացի օդանաւորդի մը կինն ու երախան Անգարայի մէջ:

Այս անգամ շատ աւելի յանդուգն միջոցի մը դիմած են գաղտնի կազմակերպութիւնները, որոնցմէ մին՝ «Թուրքերու Ազատագրման Ժողովրդական Բանակը», Հինգշաբթի օր, Անգարայի արուարձաններէն մէկուն մէջ, օր ցերեկով առեւանգեց ամերիկացի չորս օդանաւորդ:

Զինուորականները, որոնք մաս կը կազմեն Ատլանտեան Ուխտի կայանի անձնակազմին, Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մօտերը հաստատուած զինուորական բանակատեղիի մը մէջ, ինքնաշարժով կը շրջագայէին, երբ զինուած հինգ անձեր յանկարծակի կերպով կը կեցնեն կառքը եւ ատրճանակի սպառնալիքի տակ կ'առեւանգեն զանոնք: Ականատեսներու համաձայն՝ առեւանգողները իրենց կառքով ուղղուած են դէպի Գոնիա տանող երթուղին:

Առեւանգուած Ամերիկացիներու ինքնաշարժին վարորդն է (թուրք), որ կըրցած է ազատիլ իր կապանքներէն եւ լուրը հաղորդել ոստիկանութեան: Ապահովութեան ուժերը — ոստիկանութիւն եւ բանակ — անմիջապէս շղթայի տակ առած են քաղաքին կարեւոր հանգոյցները:

Առեւանգումէն անմիջապէս ետք, երիտասարդներ ներկայացած են Անատոլու գործակալութեան գրասենեակը եւ ցոյց տալով ամերիկացի զինուորներուն մէկուն անձնագիրը, պահանջագիր մը յանձնած են յանուն առեւանգիչ կազմակերպութեան: Այս վերջինը օդանաւորդներուն ազատ արձակման իբրեւ փրկագին 400.000 տոլար կը պահանջէ, այսինքն՝ երկուքեւկէս միլիոն ֆրանք: Այս գումարը նախապէս պէտք է յանձնուէր ամէնէն ուշը մինչեւ Ուրբաթ ժամը 18, այլապէս չորսն ալ պիտի գնդակահարուին: Ուրբաթ օր, սակայն, առեւանգիչները կ'երկարաձգէին պայմանաժամը մինչեւ Շաբաթ առտու ժամը 5 (ֆրանսական ժամ):

Անկախ փրկագինի յանձնումէն, երկու այլ պահանջներ եւս ներկայացուցած են: Առաջին՝ ձայնասփռել եւ մամուլի մէջ հրատարակել իրենց «մանիֆեստ»ը, որ կոչ մըն է ուղղուած թուրք ժողովուրդին՝ «ազատագրել Թուրքիան, պայքարի ճամբով», ազատագրումը՝ «Մ. Նահանգներէ եւ անոր հրահանգներուն ենթարկուող անձերէ Թուրքիոյ մէջ»: Երկրորդ, կամ աւելի ճիշդ իրենց վերջին պահանջն էր, որ ոստիկանութիւնը հրաժարի հետապնդում կատարելէ, գտնելու համար առեւանգողները:

Մանիֆեստ»էն օրինակ մըն ալ յանձնած են «Ճիւմհուրիէթ» թերթին, որ ամէնէն շատ տարածուած թերթն է Թուրքիոյ մէջ:

Ոստիկանութիւնը յաջողած է ձերբակալել 24 տարեկան ձախակողմեան ուսանող մը, Մեթէ Էրթեքին, երբ այս վերջինը առեւանգուած ամերիկեան կառքը կը զետեղէր Անգարայի խորհըրդային դեսպանատան առջեւ: Ձերբակալուած ուսանողը խոստովանած է իր մասնակցութեան մասին, յայտնելով նաեւ իր ընկերներուն անունները:

Առեւանգող կազմակերպութեան ղեկավարը կը նկատուի Տէնիզ Կեզմիշ, որ երկու ամիսէ ի վեր փախստական վիճակի մէջ կը գտնուի:

Աւելցնենք, որ Փետրուար 15ին, երեք Թուրքեր երկու ամերիկացի զինուորներ առեւանգած էին, սակայն, քանի մը օր ետք ազատ արձակած էին զանոնք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ կրկին դիմած է Անգարայի կառավարութեան պահանջելով Լիթուանացի ծագումով իր երկու հպատակներու յանձնումը: Ծանօթ է որ անոնք Այերոփլոթի օդանաւ մը շեղեցուցած են անցեալ Հոկտեմբերին եւ օթէսն ալ սպաննած: Այս անգամ Նախագահ Պոդգորնին է որ գրած է Նախագահ Սունայի:

ԱՄՍԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒ մասին համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ Խ. Ս. Թէ. Փէ.ի (Հանրակառք – մեթրօ) տնօրէնութեան եւ կարգ մը սենտիքաներու միջեւ: Արդարեւ Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.ն եւ Սէ. Ժէ. Թէ.ն ցարդ չեն ստորագրած: Այս համաձայնագրութիւնը կը նախատեսէ 7 առ հարիւր յաւելում 1971ի համար:

ՓԱՐԻԶԻ ոստիկանները եւ պահակները գործադուլ ըրին Հինգշաբթի օր եւ փորձեցին «գրոյց» ստեղծել ժողովուրդին հետ, բացատրելու համար իրենց դիրքը: Այս ուղղութեամբ թռուցիկներ ալ բաժնեցին: Ձախապաշտներն ալ մասնակցած են խօսակցութեանց եւ վիճաբանութեանց, յաճախ հեգնանքով: Միջադէպեր չեն պատահած:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ խոստացած է Եգիպտոսի՝ ճնշում բանեցնել Իսրայէլի վրայ, որպէսզի այս վերջինը հրաժարի իր անզիջող դիրքէն: Զօրսերը ներքին տարակարծութիւն ունեցած են իրենց միացեալ յայտարարութեան պատրաստութեան ժամանակ: Ռուսիա կը պահանջէ, որ բացէ ի բաց քննադատուի Իսրայէլի դիրքը: Ամերիկա դէմ է այս տեսակէտին:

ՅՈՒՐՏԸ բոլոր մրցանիշները կոտրեց Փարիզի մէջ, Մարտի համար: Հինգշաբթի օր զերոյէն վար 6 աստիճան էր եւ օրուան մէջ միայն մէկի բարձրացաւ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ եւ Յունաստանի միջեւ երթուղիներու հաղորդակցութիւնը խըզուեցաւ զօրաւոր ձիւնին հետեւանքով, որ անանցանելի դարձուց ճամբաները: Իտալիոյ մէջ եւս արտակարգ ձիւն տեղաց: Լեռնային անցքերն ու երթուղիները փակուեցան:

ՏԱՔՔԱՅԻ մէջ 13 հոգի սպաննուեցան: Փաքիստանի մէջ բուռն ցոյցեր տեղի կ'ունենան իշխանութեան կողմնակիցներուն եւ ընդդիմադիրներուն միջեւ:

ՆԻՔՍԸՆ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ Հիւսիս. Վիէթնամի վրայ որեւէ յարձակում կատարելու մտադրութիւն չկայ, սակայն, Հարաւ. Վիէթնամցիք ազատ են իրենց երկրին մէջ գործելու իրենց ճշդած քաղաքականութեամբ:

ՉԵԽ իշխանութիւնները իրենց պաշտօնէն հեռացուցած են 61 մարզական պատասխանատուներ: Անոնք կը մեղադրուին՝ «քաղաքական անբաւարար դաստիարակութեամբ»:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Փաքիստանի մէջ նոր կռիւներ ծագեցան, որոնց ընթացքին 30 հոգի սպաննուեցաւ: Հարիւրի մօտ ալ վիրաւոր կայ: Կալկաթայի մէջ ալ երեք հոգի սպաննուեցաւ, ցոյցի ընթացքին:

ԱՆԳԼԻՈՅ Թղթատարի գործադուլը վերջ գտաւ առջի օր, 44 օր տեւելէ ետք: 200 հազար Թղթատարական պաշտօնեայ կը վերսկսին աշխատանքը, բայց մեծ դժգոհութեամբ: Արդարեւ սենտիքաները պարտադրուած են տեղի տալ կառավարութեան անզիջողութեան առջեւ, ինչ որ բողոքի տեղի տուած է բանթողներուն մօտ, որոնք կ'ուզէին մինչեւ ծայրը կռուիլ: Յետպատերազմեան պատմութեան ամէնէն երկար գործադուլն էր որ 25 միլիոն անգլիական ոսկիի նստաւ: Իւրաքանչիւր բանթող 175 ոսկի (2310 ֆր.) կորսնցուցած է եւ անհաշուելի է ժողովուրդին հասած վնասը:

ԲԵԼՕՌՈՒՍԻՈՅ մէջ ուր կ'ապրի կաթողիկէ կարեւոր համայնք մը, եկեղեցի մը վերաբացուեցաւ: Այդ եկեղեցին փակուած եւ մթերանոցի վերածուած էր, բայց կոլխոզին բանուորներու գործադուլին հետեւանքով, իշխանութիւնները տեղի տուին:

ԻՏԱԼԻՈՅ կառավարութեան տագնապին առաջքն առնուած է շնորհիւ քաղաքական հաւաքական յայտարարութեան մը, զոր ըրած են կառավարութեան անդամ կուսակցութիւնները եւ որ վստահութիւն կը յայտնէ վարչապետ Քոլոմպոյի:

ԿԱՄԱՒՈՐ ԾՈՄ

Անկախութիւնը հիմնական պայմանն է մարդոց կեանքին։ Պէտք է ունել ապրելու համար թէ մեր բնազդը եւ մեր իմացականութիւնը կը պարտադրեն մեզի ունել, եւ ոչ ոք կրնայ տոկալ անօթութեան։

Շատ մը փիլիսոփաներ, հին դարերու ընթացքին, քարոզած են հրաժարիլ ուտելէ։ Սկսած են կամաւոր ծոմը, ցոյց տալու համար թէ իրենք իրաւունք ունին, եւ կամքի տէր են, իրենց տեսակէտները պաշտպանելու համար չեն վախնար մեռնելէ, անօթի մնալով։

Կրօնքներն ալ յօրինած են չատ մը ծոմակալութիւններ, ըլլայ ապաշխարելու, ըլլայ մասնակցելու յիշատակի մը տօնակատարութեան։ Քրիստոնեայ եկեղեցին ունի Մեծ Պահքը, ծոմակալութիւնը կամ պահք Չորեքշաբթի կամ Ուրբաթ։ Շատ անգամ ծոմը կը նկատուի նաեւ զոհողութիւն մը, կամ ապաշխարութիւն, կամ միջամտութիւն ուրիշներուն դժբախտութեան համար։

Շատ մը ժամանակաւոր ծոմապահութիւններ ալ կ'որոշուին անձերու կամ խումբերու կողմէ, որոնք կը հրաժարին սնունդ առնելէ, որոշ ժամանակ մը ըլլայ իբր ուխտ, ըլլայ ինքզինքնին պատժելու, ըլլայ ցոյց տալու իրենց կամքի ուժը կամ անվախութիւնը եւ կամ մեղքը քաւելու։

Նոր ժամանակներու ընթացքին ա՛լ աւելի կարեւոր տեղ գրաւած է մարդոց մէջ կամաւոր ծոմը, իբր բողոքի ցոյց մը եւ միջոց մը ուշադրութիւնը գրաւելու հանրային անտարբեր վերաբերմունքին իրենց պայքարին, կամ դոյավիճակին։ Վերջին յիսուն տարիներուն ընթացքին եղած են կամաւոր ծոմեր որոնք դարձած են պատմական եւ դեռ կը յիշուին։

Համաշխարհային առաջին պատերազմէն ետք Իրլանտայի Գորք քաղաքի քաղաքապետը, յանուն Իրլանտայի կատարեալ ազատութեան, եւ բողոքելու համար Անգլիոյ կառավարութեան քաղաքականութեան դէմ, հրաժարեցաւ ուտելէ, եւ իր ծոմը ողբերգութեամբ վերջացաւ, ամբողջ ազգը հետեւեցաւ իր չարաթներ տեւող հոգեվարքին եւ իր մահով ազգային հերոս մը դարձաւ ան։

Պատմութեան անցած են նաեւ Կանտիի ծոմերը։

Հնդիկ խաղաղասէր փիլիսոփան որուն նպատակը Հնդկաստանի անկախութիւնն էր, միայն խաղաղ միջոցներով կ'ուզէր տեսնել իր իտէալին իրագործումը։ Եւ քանի անգամներ, ըլլայ բանտերուն մէջ, ըլլայ իր գործին մէջ, Կանտի ժամանակ առ ժամանակ կը սկսէր կամաւոր ծոմ մը, ըլլայ բողոքելու ըլլայ ուրիշներուն մեղքերը քաւելու համար։

Իր ծոմերը, որոնք գինքը մահուան դուռը կը հասցնէին, իր խաղաղ կամքը, միշտ մեծ համակրանք կը ստեղծէին աշխարհի մէջ, իր հայրենիքին՝ Հնդկաստանի հանդէպ։

Բայց զօրաւոր կամք պէտք է եւ ըլլալ խորհրդապաշտ, սկսելու եւ շարունակելու համար կամաւոր ծոմը որ չատ քիչ ժամանակէն վտանգաւոր կը դառնայ ծոմապահին կեանքին համար։ Վերջերս սկսած է տարածուիլ կամաւոր ծոմը, պատանիներու եւ երիտասարդներու շրջանակներու մէջ, եւ չատ անգամ մաս կը կազմէ անոնց քաղաքական կամ ընկերային բնոյթ ունեցող բողոքներուն։

Շատ անգամ քաղաքական յանցանքով ամբաստանուած կամ դատապարտուած բանտարկեալներն են որ կը դադրին ուտելէ բողոքելու համար իրենց կամ իրենց ընկերներուն բանտարկութեան պայմաններուն դէմ։ Շատերը բանտէն հիւանդանոց կը փոխադրուին երբ իրենց առողջական վիճակը կը ծանրանայ։ Ուրիշներ ալ, բաւարարութիւն ստանալով կը դադրեցնեն իրենց ծոմը։ Քանի մը տարիէ ի վեր խմբական ծոմը սկսած է մաս կազմել պատանիներու եւ ուսանողներու բողոքներուն եւ ցոյցերուն։

Նոյնիսկ լիսէի աշակերտներ, երկու տարի առաջ Պիաֆրայի պատերազմի ընթացքին խումբերով որոշեցին «կամաւոր ծոմ»ի եւ բողոքի օր մը, եւ խաղաղօրէն ջանացին հանրութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել այս դժբախտ երկրին վրայ։

Սկովտիոյ, Հոլանտայի, Անգլիոյ եւ նոյնիսկ Ֆրանսայի մէջ հազուադէպ չեն այս ցոյցերը։ Խումբ մը պատանիներ, չատ անգամ իտէալիստ, որոնք ընդհանրապէս մաս կը կազմեն խաղաղասէր կազմակերպութեանց կը սկսին ծոմ բռնել, խաղաղ ցոյցեր կը կազմակերպեն։

Կը պատահի նաեւ որ զինուորական ծառայութեան դէմ խիղճով ընդդիմացող երիտասարդները, որոնք ենթակայ են պատիժներու եւ կամ բանտարկութեան կը սկսին կամաւոր ծոմը, չկրելու համար զինուորական համազգեստը։ Բայց ինչ որ ալ ըլլայ իրենց որոշումին հիմնական պատճառը, միշտ տեսակ մը խղճահարութիւն եւ համակրութիւն կը ստեղծուի անոնց հանդէպ։ Ուրիշներ ալ որոնք անտարբեր էին եւ կամ կ'անգիտանային այս ծոմապահները դրդող պատճառները կը սկսին հետեւիլ անոնց պայքարին, կամ կը հասկնան զանոնք։ Մասնաւորապէս ազատ երկիրներու մէջ, ըլլայ կառավարութիւնը, ըլլայ պատասխանատու իշխանութիւնները միշտ կը ջանան որ ողբերգութեամբ չվերջանայ իրենց ծոմը, եւ չատ անգամներ տեղի կուտան, կը մեղմացնեն պատիժները, կը բարելաւեն պայմանները, խնամքի տակ կ'առնեն ծոմապահները մինչեւ որ անոնք դարձեալ գտնեն իրենց բնական վիճակը։ Մասնագէտները եւ հոգեբանները «ինք-նապատիժ»ի փափաքին կը վերագրեն կամաւոր ծոմը։ Իրենց համար չատերը կեանքէն յուսահատած են եւ կամ մտային հիւանդներ են։

Կան նաեւ կեղծ ծոմապահներ, որոնք չատ անգամ գաղտնի սնունդ կը ստանան իրենց շրջապատէն, եւ կամ առանց անոնց գիտութեան, գաղտնի կ'ուտեն, հերոսանալու փափաք ունին բայց երկար չի տեւեր իրենց խաղը։ Ընդհանրապէս երիտասարդներն են որ անկեղծօրէն կուզեն իրենց տառապանքով ուրիշները ազատել, բողոքի ձեւ մըն է իրենց համար կամաւոր ծոմը, որ ոչ մէկուն վնաս կը բերէ, իրենք համոզուած են, որ իրենց զոհողութիւնը պիտի բարելաւէ անարդարութիւնները, հալածանքները եւ գործուած քաղաքական սխալները... Իրենց անմիջական նպատակն է, բողոքել եւ ինչպէս ըսինք, հանրային ուշադրութիւնը իրենց վրայ հրաւիրել։ Եւ ընդհանրապէս ժողովուրդին համար անոնք տեսակ մը հերոսներ կը դառնան. չատ անգամ կը նկատուին իբր մարտիրոսներ։ Իրենց հանդէպ կը ստեղծուի թէ կարեկցութիւն եւ թէ համակրութիւն, ինչ որ ալ եղած ըլլայ ծոմին պատճառը կամ վախճանը։

Անկասկած, կամաւոր ծոմ պահողները զօրաւոր կամք ունին, եւ ընդհանրապէս գաղափարապաշտներ են, բայց պէտք է անտեսել անոնց «երազապաշտութիւնը»։

Զօրաւոր կամքի տէր են, բայց չատ անգամ մանկական հոգիներ ունին, անկեղծ են եւ լաւատես։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐԸ

Փրոֆ. Ուլրիխ Տրումփեների «Գերմանիա եւ Օսմանեան Կայսրութիւնը 1914–1918ին» գիրքին մէկ գլուխը ներկայացուած է թարգմանաբար, «Բանբեր Հայաստանի արխիւների» հանդէսի անցեալ տարուան երկրորդ եւ երրորդ թիւերուն մէջ։ Փրոֆեսէօրը կը դասաւանդէ Նիւ Եորքի (Քանատա) Ալպերտ համալսարանը։ Գիրքը լոյս տեսած է Փրինսթաուն (Մ. Նահանգներ) 1968ին։ Եօթներորդ գլուխին խորագիրն է՝ «Հայկական հալածանքները»։

Ռ. Սահակեան (*), որ թարգմանաբար կը ներկայացնէ նիւթը, գիտել կուտայ, թէ փրոֆեսէօրը թերեւս առաջին հեղինակն է, որ յաջողած է օգտագործել եւ հրապարակել եւրոպական քանի մը մեծ դիւաններու (Փոցտամ, Կոպլենց, Պոն, Վիէննա) փաստաթուղթերը՝ առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին եւ պատերազմի տարիներուն Գերմանիոյ վարած քաղաքականութեան մասին, Թուրքիոյ նկատմամբ։

«Պալքանեան ժողովուրդներու յաջող պայքարներէն ետք, որոնք տեղի ունեցան անցեալ դարաշրջանին եւ, որու հետեւանքով, անոնք ձեռք ձգեցին իրենց անկախութիւնը, օսմանեան կայսրութեան մէջ 1914ին ամէնէն բազմամարդ քրիստոնեայ ժողովուրդը մնացած էր միայն Հայը։ Հայերու մեծամասնութիւնը կ'ապրէր Անատոլուի արեւելեան շրջանները, կը կարդանք քննատայի պատմաբանի գիրքին եօթներորդ գլուխին սկիզբը։ Դարերով հանդուրժելով օրինականացուած խտրական ոգին, տաղնապներն ու բիրտ տիրապետութիւնը, որու հետեւանքով անոնք «հաւատարիմ քաղաքացի» մակդիրն էին ստացած իրենց թուրք տէրերուն կողմէ, Թրքահայաստանի Հայերէն չատերը դարձան յամառ ազգայնականներ, ԺԹ. դարուն։ Եւ որովհետեւ արդար ձեւով կառավարուելու, ընդհանուր արդարութիւն տեսնելու եւ տեղական ինքնավարութիւն ստանալու անոնց պահանջները բազմիցս մերժուած էին Բարձրագոյն Դրան կողմէ, իսկ եւրոպական պետութիւններու դիւանագիտական ջանքերը պարզ թուղթէ բարենորոգումներու միայն յանգած էին, Հայերէն ոմանք որդեգրեցին ուժի դիմելու «անօրինական» եղանակը՝ թրքական լուծը թօթափելու համար։ 1860ական թուականներէն ետք մէջտեղ եկան չարք մը յեղափոխական կուսակցութիւններ, եւ 90ական թուականներու սկիզբները հայ յեղափոխական շարժումին կործնականացումն ու ձեւաւորումը իր արտայայտութիւնը գտաւ Հնչակեան կուսակցութեան եւ Հայ Յեղափոխական Միութեան կամ Դաշնակցութեան մէջ։ Ու մինչդեռ Հնչակեան կուսակցութիւնը նպատակ ունէր ստեղծել անկախ Հայկական Պետութիւն, Դաշնակցութիւնը հետամուտ էր քաղաքական եւ ընկերային արմատական բարեփոխումներ մտցնել Օսմանեան Կայսրութեան մէջ։ Երկու կազմակերպութիւններն ալ յոյս ունէին ստանալու Եւրոպայի ջերմ աջակցութիւնը Հայկական Հարցին մէջ, սակայն այդ յոյսը պատրանք էր»։

Գերմանիոյ դերը հայկական ջարդերուն մէջ տակաւին կը մնայ վէճի նիւթ եւ լուրջ հետազօտութեան կը կարօտի։

«Հակառակ ժամանակակից հեղինակներէ ոմանց պնդումին, կը գրէ պատմաբանը, օսմանեան Հայերու հալածանքը պատերազմի տարիներուն ոչ հրահրուած եւ ոչ ալ հաւանութեանը արժանացած է գերման կառավարութեան։ Սակայն, անշուշտ, կան ուրիշ ծանրակշիռ փաստարկութիւններ, որոնք կրնան յիշատակուիլ իբրեւ ամբաստանութիւն Գերմանիոյ եւ Աւստր–Հունգարիոյ դէմ։ Կեդրոնական զոյգ Պետութիւններու պետական դէմքերը եւ անոնց քանի մը ներկայացուցիչները Կ. Պոլսոյ մէջ յանցաւոր են իրենց սխալ մեկնաբանութիւններուն եւ բարոյական անգութ անտարբերութեան համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Սերգիս իր ամբողջ պերճախօսութիւնը թափեց։ Բաւական մօտէն ծանօթ էր ժողովրդական դասակարգի մարդոց պարզ հոգեբանութեանը, գիտէր անոնց սրտին փափուկ թելերը։ Նոյնիսկ յայտնեց, թէ ինք խնդրոյ առարկայ երիտասարդին մտերիմ բարեկամն էր եւ այս առթիւ երկարօրէն Գարեգինի գովեստը ըրաւ, յետոյ խօսեցաւ նաեւ Սաթենիկի վրայ, պատմեց ինչ որ ինք լսած էր իր բարեկամէն, խեղճ այրի կնոջ թշուառ վիճակը, Աղքատախնամին ըրած դիմումը, Նպաստի մերժումը, վերջապէս մեզի ծանօթ ամբողջ եղերական մանրամասնութիւնները։

Բոլոր ներկաները խորին ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէին երիտասարդը՝ որուն հետ միացած էր նաեւ ատաղձագործ Սիմոն աղա, որ Սերգիսի բացատրութիւնները լսելով ինքն ալ այժմ ջերմ պաշտպանը կը հանդիսանար զրպարտուած այրիին ու երիտասարդին։

Գինետան մէջ գտնուող յաճախորդներու մեծամասնութիւնը ստորագրած էր այդ հանրագրութիւնը՝ Հաճի Թումիկի վստահելով եւ հիմա տրտունջներ կը բարձրանային անոր դէմ։

Սերգիս կրկին խօսեցաւ, ըսաւ թէ գործուած սխալին առաջքն հարկ էր առնել, որպէսզի ամէն մարդու խիղճը հանդարտէր. եւ ասոր միակ միջոցն էր համոզել Հաճի Թումիկը, որ այդ թուղթը մէջտեղէն վերցնէ, առանց իր հասցէին տանելու։

Իսկ եթէ յամառէր, այն ատեն անոնք, որ կը զղջային ստորագրութիւն դրած ըլլալուն, թող նոր թուղթով մը յայտնէին Թաղական Խորհուրդին, թէ անգիտակցաբար տուած են իրենց ստորագրութիւնները։

Այս առաջարկութեան ամէնքն ալ հաւանեցան, նոյնիսկ անհամբեր խնդրեցին երիտասարդէն, որ անմիջապէս յետս կոչումի գիր մը պատրաստէ, որպէսզի նոյն վայրկեանին ստորագրեն։

— Չէ, նախ սպասենք Հաճի Թումիկի գալուն, պնդեց Սերգիս, պէտք չէ որ այդ մարդը վշտացնենք, քանի որ կ'ըսէք թէ բարեմտութեամբ այս գործին ձեռնարկած է։

Բայց գինեպանը կ'ուշանար, ժամանակը բաւական առաջացած էր եւ Սերգիս ստիպուեցաւ շարունակել օղի խմել, սպասելով Հաճի Թումիկի վերադարձին։

Վերջապէս ներկաներէն մին գոչեց.

— Ահա եկաւ։

Այո, նոյնինքն էր, ուրախ, յաղթական։

— Ո՞ւր մնացիր, Հաճի Թումիկ աղա, բարձրացան ձայները ամէն կողմէ։

— Տղաք, գործը լմնցուցի, քանի մը հոգիի ալ ստորագրել տուի, ալ թուղթին վրայ տեղ չէ մնացած, միտքէս ըսի, որ անանկ ալ եղաւ, անանկ ալ, փոխանակ վաղը առտու տանելու, այս իրիկուընէ տանիմ թուղթը տեղը տամ, լմննայ...

— Էյ, տարի՞ր, տուի՞ր, հարցուց Սիմոն աղա դող եկած։

— Հա, անկէ կուգամ...

Այսպէս ուրեմն, չարիքը գործուեր էր։ Սերգիս գաւաթը բարկութեամբ սեղանին զարկաւ. մինչ միւսները ապշութեամբ իրարու երես կը նայէին։

Հաճի Թումիկ իր խօսքերուն առաջ բերած յուզումը նշմարեց եւ զարմացած հարցուց.

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղաք...

Նախ ոչ ոք պատասխանեց, գինեպանին հեղինակութիւնը այնքան մեծ էր, որ չէին համարձակեր բողոքի կամ դիտողութեան խօսք մը ուղղել իրեն։

Վերջապէս ամէնէն յանդուգն ձկնավաճառ Համբիկը խօսեցաւ։

— Մենք մեր ստորագրութիւնները ետ պիտի առնենք, Հաճի Թումիկ աղա...

Գինեպանը այս խօսքերէն ցնցուեցաւ, չուզեց ականջներուն հաւատալ։ Ի՞նչպէս կարելի էր այդպիսի բան մը։ Ընդվզում մը չէ՝ ապստամբութիւն մըն էր այդ իր իշխանութեան դէմ։

— Ինչո՞ւ համար, գոչեց բարկաճայթ յօնքերը պռստելով։

— Ան կնիկը ու երիտասարդը պարկեշտ, խեղճ մարդիկ են եղեր, մենք խաբուեր ենք, չենք ուզեր, որ մեր ստորագրութեամբ անոնց պէչութիւն ըլլայ... մենք խղճի տէր մարդիկ ենք։

— Ատ խալքը ո՞վ խառնեց, գոչեց այս անգամ Հաճի Թումիկ բարկութենէն փրփրած։

Ձկնավաճառ Համբիկ, որ ամէնուն կողմէ խօսք առածի ձեւով կը խօսէր, չպատասխանեց. միւս ներկաներն ալ լուռ մնացին։

— Ո՞վ էձեր խելքը դարձնողը, հարցուց գինեպանը։

Այն ատեն, ընդհանուր լռութեան մէջ ձայն մը բարձրացաւ.

— Ես ըսի, որ այդ կնիկն ու երիտասարդը անմեղ են։

Խօսողը Սերգիսն էր։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Հակառակ համոզիչ ապացոյցներուն, անոնք համաձայն գտնուեցան Բ. Դրան կեղծ մեղադրանքներուն, որով իբր թէ հակահայկական քաղաքականութիւնը կը թելադրուի հայկական խռովութիւններու փաստով, արեւելեան նահանգներու մէջ։ Աւելին, նոյնիսկ երբ ակնյայտնի դարձաւ, որ թրքական «ապահովութեան միջոցները», որոնց չարքին մաս կը կազմէր ամբողջ նահանգներու դաժան տեղահանութիւնը, կանխամտածուած ծրագիր մըն էր, որ կը ձգտէր ոչնչացնել Փոքր Ասիոյ հայ բնակչութիւնը, գերման եւ աւստր-հունգար կառավարութիւնները վճռական կերպով հրաժարեցան այդ ուղղութեամբ որեւէ գործնական քայլ առնելէ»։

1915 Մայիս 24ին բրիտանական, ֆրանսական եւ ռուսական կառավարութիւնները հրապարակային միացեալ արդարութիւն մը ուղղեցին Բ. Դրան, յայտարարելով թէ՝ Օսմանեան Կայսրութեան մէջ տեղի ունեցող վերջին հալածանքները եւ զանգուածային սպանութիւնները, որոնց զոհ կ'երթան Հայերը «մարդկութեան եւ քաղաքակրթութեան դէմ» ուղղուած ոճիր մըն է, որուն համար անձնական պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին Օսմանեան Կայսրութեան «բոլոր անդամները», ինչպէս նաեւ անոնց ենթակայ այն պաշտօնեաները, որոնք յանցաւոր կը նկատուին այդ գործին մէջ։ Միացեալ յայտարարութիւնը կազմուած էր ռուս Արտաքին Նախարարութեան մօտ։ Անգլիացիները դժկամութեամբ համաձայնած էին անոր։ Ֆրանսացիները պահանջած էին, որ «յանցագործութիւն ընդդէմ քրիստոնէութեան եւ քաղաքակրթութեան» արտայայտութիւնը փոխարինուի «յանցագործութիւն ընդդէմ մարդկութեան եւ քաղաքակրթութեան» բանաձեւումով՝ Ֆրանսական գաղութներու մահմետական բնակչութեան զգացումները չվիրաւորելու համար։ Ի պատասխան ասոր, Յունիս 24ին Բ. Դուռը, Կ. Պոլսոյ գերման դեսպան Վանկենհայմի հետ խորհրդակցելէ ետք, հրապարակաւ յայտարարեց, թէ Բ. Դուռը կ'օգտագործէ իր իրաւունքը՝ պաշտպանելու յեղափոխական շարժումներուն դէմ։ Մնաց որ՝ իրադարձութեանց պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ Դաշնակիցներու վրայ, քանի որ անոնք կազմակերպած եւ ուղղութիւն տուած են յեղափոխական շարժումին։ Բ. Դուռը կը հերքէր նաեւ կանխամտածուած կամ կազմակերպուած ջարդերու փաստը։

«Մինչ Վիլհելմշտրասէ կը շարունակէր դիւանագիտութիւն խաղալ լուռ մնալով հայկական ջարդերու մասին, Լեփսիուս զօրաւոր արշաւ մը կը կազմակերպէր Ռայխի կրօնական եւ լրագրական շրջանակներու մէջ՝ Թուրքերու կազմակերպած ջարդին դէմ։ Աւելորդ է ըսել, թէ Գերմանիոյ դաշնակցին կատարած ոճիրներուն մերկացումը անյարմար կացութեան մատնեց Պերլինի Արտաքին Նախարարութիւնը, սակայն այս վերջինը կամ գերման կառավարութիւնը զարմանալի կերպով շատ քիչ ճիգ թափեց լռեցնելու համար Լեփսիուսը։

Իրարանցումը, որ ստեղծուած էր Լեփսիուսի մերկացումներուն հետեւանքով, չփոթեցուց գերման արտաքին քաղաքականութիւնը վարողները, ինչ որ կը հաստատէ հարցին կարեւորութիւնը։ Զանազան շրջանակներ հարցումներ ուղղեցին Վիլհելմշտրասէի՝ Հայկական Հարցի կապակցութեամբ անոր բռնելիք դիրքի մասին, իսկ «Ցայտունկսֆերլակ» թերթի խմբագիրը՝ Տոքթ. Ֆայքէր փափաքեցաւ գիտնալ, թէ ի՛նչ ձեւով թերթերը պէտք է մեկնաբանեն խնդիրը, քանի որ կղերական շրջանակներ կը պահանջէին երեւան հանել Հայաստանի իրադարձութիւնները։

Արտաքին փոխ-նախարարը՝ Ցիմերման, որ բարեկամական տրամադրութիւններ ունէր Օսմանեան Կայսրութեան հանդէպ, Հոկտեմբեր 4ին հետեւեալ պատասխանը կուտայ Ֆայքէրի. «Առանց պէտքն զգալու եկեղեցական շրջանակներու յիշեցումին, Արտաքին նախարարութիւնը եւ քայզերական Գերմանիոյ ներկայացուցիչները Թուրքիոյ մէջ իրենց սեփական կամքով ըրած են այն ինչ որ հնարաւոր է դիւանագիտական ճամբով Հայերու տառապանքները մեղմացնելու համար։ Հայկական Հարցին պատճառով խզել կապերը Թուրքիոյ հետ մենք յարմար չենք նկատած եւ ոչ ալ կը նկատենք այժմ։ Որքան ալ որ ցաւալի է քրիստոնէական տեսակէտէ, որ անմեղ մարդիկ տուժեն Թուրքերու ձեռքէն, ի վերջոյ պէտք է յիշել, որ Հայերը այնքան ալ մօտ չեն մեզի, որքան մեր զաւակներն ու եղբայրները, որոնց սրբազան, արիւնալի պայքարը Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ մէջ անուղղակի կերպով պաշտպանութիւն կը գտնէ Թուրքերու ռազմական օժանդակութեամբ»։

Ի՞նչ նորութիւն կը բերէ Փրոֆ. Տրումպեներ հարցի լուսաբանութեան մէջ, կը հարցնէ նիւթը ներկայացնողը՝ Ռ. Սահակեան։ «Նորը հոս այն է, կը գրէ ան, որ մինչ այդ անյայտ, բայց կասկած չյարուցող փաստաթղթերով, իթթիհատական առաջնորդների իսկ կողմից արուած յատկանշական խոստովանութիւններով հեղինակը վեր է հանած նրանց հակահայկական, ցեղասպան քաղաքականութեան կանխամտածուած ու ինքնուրոյն բնոյթը, չանտեսելով միաժամանակ գերմանական կառավարողների շահագիտական վարքագծի դերը այդ քաղաքականութեան յաջող ու անարգել կիրառման գործում։

«Ցիրաւի անգլո-ֆրանսական պատմագրութեան մէջ, ինչպէս եւ մեր, սովետական որոշ պատմաբանների աշխատութիւններում գործն այնպէս է ներկայացւում, թէ իբր գերմանական իմպերիալիզմի ջատագովներն են յղացել, մշակել եւ եռանդուն կերպով հրահրել Հայերի ի սպառ ոչնչացման ծրագիրը, առանց որի երիտ. թրքական կառավարութիւնը իբր կարող էր չկիրառել այդ քաղաքականութիւնը։ Նման պնդումները ցայսօր մնում են իբրեւ անհիմն ենթադրութիւններ։ Ուրիշ խնդիր է, որ քայզերական Գերմանիան (ինչպէս նաեւ Աւստրո-Հունգարիան), որպէս Թուրքիոյ դաշնակից, պատասխանատու է այն բանի համար, որ ելնելով շահագիտական նպատակներից, ըստ էութեան նպաստել է երիտ. Թուրքերի յանցաւոր քաղաքականութեան իրականացմանը, ուրեմն եւ մեղսակից է հայկական եղեռնին»։

Փափաքելի է, որ Ուլրիխ Տրումպեների գիրքը ամբողջութեամբ թարգմանուի եւ հրատարակուի հայերէն, կը գրէ «Սով. Գրականութիւն» հանդէսի խմբագրութիւնը, ներկայացնելէ ետք «Բանբեր Հայաստանի արխիւների» զրոյթիւնը։

X

Ռ. Սահակեանի գրքին կը պատկանին կարգ մը արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ Թուրքիոյ վերաբերեալ։ Շահեկան է անոր «Սովետա-թուրքական յարաբերութիւնների պատմութեան հակագիտական լուսաբանումը ժամանակակից թուրք պատմագրութեան մէջ» գործը, տպ. Երեւան, 1964ին։

ԹԱՌԸ ԵՒ ԱՆՏՈՒԷ ՀՈՍԷՅՆ

Թառը արեւելեան երկիրներու յատուկ գործիք մըն է որ մօտ երկու հազար տարիներ առաջ արդէն հնարուած էր։

Հնդկաստանի մէջ ան ունէր միայն երեք թելեր, յետոյ՝ անցնելով Պարսկաստան ձեւափոխութիւններ կրած է ունենալով վեց եւ կամ աւելի թելեր։

Միջին դարուն Ղարաբաղի մէջ թառեր շինուած են մինչեւ տասներեք թելերով։

Թառը մետաղեայ հնչականութիւն ունի, քիչ մը աղմկարար, բայց որ ճարտար մատներու տակ կրնայ ունենալ նաեւ զգայուն նուագածութիւն մը։

Գործածական է Հայաստանի, Պարսկաստանի եւ առ հասարակ կովկասեան երկիրներու մէջ։

Այս գործիքով է որ ներկայիս հրապարակ կուգայ աչքառու նուագածու մը Անտուէ Հոսէյն, որ Ալիանս Ֆրանէզի թատրոնին մէջ ամէն Երկուշաբթի իրիկունները, մինչեւ Մարտի վերջը նուագահանդէսներ կը սարքէ իր երգացանկին լաւագոյն կտորները մեկնաբանելով հետաքրքիրներէ բաղկացած հասարակութեան մը առջեւ։

Նուագածուին կ'ընկերանան երկու ուրիշ արուեստագէտներ, թմբուկներու ընկերակցութեան համար։

Այս բոլորը ձեզ կը փոխադրեն արեւելեան խորհրդաւոր երազանքներու մէջ։

ՌԻՆԿՆԴԻՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Ազգային Միութեան վարչութեան ընտրութիւնը կատարուեցաւ ընդհանուր ժողովի մը ընթացքին, որու ներկայ գտնուելու հրաւիրուած էին գաղութի անդամները։

Ներկաները նախ լսեցին հրաժարող վարչութեան նիւթական գործառնութեան եւ բարոյական գործունէութեան զոյգ տեղեկագրերը, որոնք արժանացան գնահատանքի։ Ժողովը գոհացուցիչ նկատեց վարչութեան գործունէութիւնը։

Համաձայն կանոնագրութեան՝ ժողովականները ընտրեցին ընտրողական մարմնի երեք անդամները, որոնք, իրենց կարգին, պիտի կազմէին վարչութեան յառաջիկայ մարմինը երեք յարանուանութեանց ներկայացուցիչներով։

Գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցան Լեւոն Տէր-Սարգիսեան, Միհրան Տէր-Սարգիսեան եւ Գէորգ Քիրէճեան, որոնք նշանակեցին նոր վարչութեան անդամները հետեւեալ կազմով.—

Ատենապետ՝ Բժ. Գոհարեան, փոխատենապետ՝ Արսէն Տէր-Սարգիսեան, ֆրանսերէնի քարտուղար՝ Բժ. Թորոսեան, հայերէնի քարտուղար՝ Վարդգէս Վարդանեան, գանձապահ՝ Պօղոս Ահարոնեան, խորհրդականներ՝ Սարգիս Մարգարեան, Լեւոն Մուրատեան, Պետրոս Դեղինեան եւ Գէորգ Մեսրոպեան։

Գաղութի մէջ իր կատարած ազգօգուտ գործերու համար Յակոբ Անտոնեան պատուոյ նախագահ ընտրուեցաւ։

Ընդհանուր ժողովը վարեց Նարեկ Քհնյ. Վարդանեան։

Վ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ներկաներուն համար շատ հաճելի երեկոյթ մը եղաւ Իսիի Կապոյտ Խաչի կազմակերպած պարահանդէսը, Սեւրի Մուրատեան վարժարանի սրահը, Շաբաթ, Փետրուար 20ին։

Իսիի գաղութը խուռներամ փութացած էր քաջալերելու իր սիրած կազմակերպութեան ձեռնարկը։ Վարչութիւնը, որ ի մի կը խմբէ երէց եւ երիտասարդ Խաչուհիներ, վերջին երկու տարիներուն օրինակելի աշխատանք կատարած է զանազան մարզերէ ներս։

Երեկոյթի բացման խօսքը արտասանեց վարչութեան քարտուղարուհին՝ Տիկին Շաքէ Կիրակոսեան, որմէ ետք խօսք առաւ Բժ. Գ. Մեծատուրեան, որ անդրադարձաւ Կապոյտ Խաչի եւ Հայ Արիներու կատարած ազգանուէր աշխատանքին, արտասահմանի մէջ։

Ապա խօսեցաւ Մուրատեան վարժարանի տեսուչը՝ Հայր Խորէն Վրդ. Տիլիզեան, որ գնահատեց Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը՝ համանմանութիւն մը գտնելով այդ կազմակերպութեան եւ Մուրատեան վարժարանի գործունէութիւններուն միջեւ, քանի որ երկուքն ալ կը ծառայեն հայապահպանման նուիրական գործին։

Գողտրիկ երգերու շարք մը հրամցուց Օր. Շաքէ Պէնկեան, իր գեղեցիկ ձայնով։

Երեկոյթը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր։

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Փեթերսպուրկի մէջ ալ Փիէր շրջապատուեցաւ համակրութեան մթնոլորտով մը։ Վասիլի իշխանին իրեն համար ճարած պաշտօնէն կամ մանաւանդ տիտղոսէն չէր կրնար հրաժարիլ, բայց յանկարծ այնքան յարաբերութիւններու կեդրոն եղաւ, ամէն կողմէ այնքան թախանձողներու եւ բոլորտիքը յածողներու խումբով մը պարուրուեցաւ, որ Մոսկուայի մէջ եղածէն աւելի հիմա փաթթուած էր տենդոտ կեանքի մը հանդոյցին մէջ, որ խորհրդածելու ժամանակ չէր թողուր իրեն։

Իր ազատական կեանքի ընկերները ցրուած էին. Տոլոխով աստիճանազուրկ եղած էր, Անաթոլ զաւառ կը գտնուէր բանակին մէջ, Անտրէյ իշխան արտասահման գացած էր, եւ Փիէր չէր կրնար ոչ իր գիշերները զուարճութիւններով անցընել, ինչպէս կ'ընէր երբեմն, ոչ ալ երթալ կազդուրուիլ Պոլքոնսքի բարեկամին խօսակցութեան մէջ։

Իր ամբողջ ժամանակը գրաւուած էր հացկերոյթներով եւ պարահանդէսներով, եւ մանաւանդ Վասիլի իշխանին կնոջ եւ անոր աղջկան՝ գեղանի Էլէնայի ընկերութեամբ։

Աննա Փավլովնա Շէրէր իր ընթացքով ցոյց տուաւ Փիէրի թէ իրեն նկատմամբ իր առաջին կարծիքը բոլորովին փոխուած էր։ Հիմա Փիէրի բոլոր ըսածները հիանալի էին այլեւս։

1805-1806ի ձմրան սկիզբը, Փիէր վարդագոյն տոմս մը ստացաւ Աննա Փավլովնայէ, որ զինքը երեկոյթի կը հրաւիրէր իր տան մէջ։ Յետ գրութեան մը կար այսպէս.— «Տունս պիտի գտնուի նաեւ Էլէնան, որուն մասին հիացումէն անկարելի է որ մարդ կշտանայ»։

Այս բառերը կարդալով, Փիէր առաջին անգամ ըլլալով զգաց թէ Էլէնայի եւ իրեն միջեւ կազմուած էին յարաբերութիւններ, զորս ուրիշներ ալ գիտեն էն, եւ այս գիտը թէ՛ սարսափ եւ թէ ուրախութիւն առթեց իրեն։

Աննա Փավլովնայի երեկոյթը ամէն կերպով նմանեցաւ առաջինին, սա բացառութեամբ որ այն իրիկունը իր հիւրերուն մեծարած նշանաւոր մարդը այլեւս Մոռթմարը չէր, այլ Պերլինէն նոր եկած դիւանագէտ մը, որ ամէնէն աննշան մանրամասնութիւնները գիտէր Ալեքսանդր ցարին Փոցտամի մէջ բնակութեան, եւ մարդկային ազգին թշնամիին (Նափոլէոն) դէմ կռուելու համար միաբան գործելու մասին երկու օգոստափառ բարեկամներուն (Ռուսիոյ եւ Փրուսիոյ վեհապետները) կնքած երդումին վրայ։

Աննա Փավլովնա իր սովորական արուեստով խումբերը կը կազմէր իր սրահին մէջ. առաջին խումբը՝ ուր կը գտնուէին իշխան Վասիլի եւ զօրավարները՝ կը զուարճանար դիւանագէտին ներկայութեամբ։

Ուրիշ խումբ մը կազմուած էր թէյի սեղանին շուրջ։ Փիէր ուզած էր առաջին խումբին միանալ, բայց Աննա Փավլովնա, զանիկա նշմարելով, մատներուն ծայրովը հպեցաւ անոր, ու ըսաւ.

— Սպասեցէք, այս իրիկուն միտքս բաներ կան ձեզի համար։

Էլէնային նայեցաւ ու ժպտեցաւ։

— Սիրելի՛դ իմ Էլէնա, այս իրիկուն պէտք է ողորմութիւն ընես քեզ հոգիին պէս սիրող խեղճ մօրաքրոջս համար, տասը վայրկեանի չափ անոր մօտ մնացիր, եւ որպէսզի շատ չձանձրանաս, մեր սիրեցեալ կոմսը պիտի բարեհաճի ընկերանալ քեզի։

Գեղանի աղջիկը ուղղուեցաւ դէպի ծերուկ կին մը, բայց Աննա Փավլովնա վար դրաւ Փիէրը։

— Շքեղ չէ՞, պաշտելի չէ՞, եւ ի՛նչ ալ աղուոր կեցուածք։ Այսքան աղուոր աղջիկ եւ միեւնոյն ատեն այսքան ալ հիանալի զգուշաւորութիւն։ Ասիկա սրտի խնդիր է... Ասոր հետ կարգուողը երջանիկ պիտի ըլլայ։ Ամէնէն նուաղ աշխարհիկ էրիկ մարդն անգամ ամենափայլուն դիրքը պիտի գրաւէ ասով ընկերութեան մէջ։ Դուն ալ այսպէս չէ՞ս կարծեր, պարոն Փիէր։

Փիէր հաստատական պատասխան տուաւ բոլոր այս հարցումներուն։ Որ ատեն որ արդէն Էլէնայի վրայ մտածած էր, գլխաւորաբար կը հիանար անոր գեղեցկութեան եւ ընկերութեան մէջ անոր պաղարիւն պատկառանքին վրայ։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(125 – Շար.)

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

SALLE DES SPORTS DU GRAND ENSEMBLE
Շաբաթ, Մարտ 6, ժամը 21,30էն 4
ժամը 21,30էն 4

Կը նախագահէ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍԿԻ
(Քաղաքապետ Ալֆորվիլի, Վալ տը Մառնի ընդհ. խորհրդատու)
Նուագախումբ՝ ՀԷՔԻՄԵԱՆ
եւ երգի նոր աստղը՝ ԷՎԸԼԻՆ ՌԸՍՏԻԿԵԱՆ
Կը մասնակցի Մինի – Կովկաս *պարախումբը*
Պիւֆէ — չամփուրով խորոված
ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐ.

Պատշաճ զգեստաւորումը պահանջելի է։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կրոլէէն Պ. Պետրոս Տագէսեան Ապրիլեան Եղեռնի բիւրաւոր նահատակներուն յիշատակը յաւերժացնելու համար կը նուիրէ 100 Ֆր. Տէսինի Ապրիլեան յուշարձանին, 50 Ֆր. Իսիի Մշակոյթի Տան, 50 Ֆր. Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի։ Արեւագալի արարողութիւնները՝ յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները, եկեղ. կից Ազգ. Տան նոր շէնքի շինութեան հաշւոյն եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն։

Պր. Մ. Մարգարեան 500, Պր. Ա. Մանուկեան 400, Պր. Հ. Գարագիւլահեան եւ Յ. Մկրտիչեան 300ական։ Ն. Միհրանեան եւ Գ. Յարութիւնեան 250ական։ Տէր-Յակոբեան ընտանիք, Յ. Հաբէլեան, Լիոնի Հայ Աւետ. եկեղեցի, Պ. Գապաղճեան, Բ. Օհաննէսեան 200ական։ Տիկ. Միսլիճեան 150, Պր. Զ. Փէհլիվան 120, Վ. Միսքճեան, Ն. Պէնէգեան, Մ. Մուրատեան, Տ. Խաչատուրեան, Տիկին Վ. Նշանեան 100ական։ Պր. Վ. Թիրեաքեան 60, Է. Քօթօնեան, Տիկ. Վ. Դերձակեան, Պր. Գրիգորոֆ, Տիկ. Տիգրանեան, Տիկ. Մ. Գույումճեան, Պր. Ա. Գէորգեան, Տիկ. Խաչէրեան, Պր. Ժ. Ծառուկեան, Մ. Էժտահարեան, Ա. Պասմաճեան, Ա. Թուֆայեան, Մարտիրոսեան, Տիկ. Մ. Տէր-Պաղտասարեան, այրի Տիկին Օհաննէսեան 50ական, Տիկին Ա. Զավուշեան 30 ֆրանք։

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին Փաքրոնածի *սրահը՝* Ռիւ տիւ Թուլոն։

Օրակարգ.— 1) Տարեկան գործունէութեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական։ 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ 3) Զանազան հարցեր։

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ Ահարոնեան ակումբի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի վարչութիւնը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է 20 Փետրուարին, իր ճաշին առթիւ, հետեւեալ սրտաբուխ նուիրատուութիւնները.

Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան 40 Ֆր., այրի Տիկ. Ատանալեան 90, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Դարբինեան 10, Ալֆորվիլի վարչութիւն 100։

×

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. ընկերուհի Տիկ. Մալվինէ Անտոնեանէ ի նպաստ դպրոցի, Տիկ. Շախնար Նիկողոսեանի մահուան առթիւ. նոյն նպատակին Հաճըեան ընտանիքը կը նուիրէ տեղւոյս Ազգ. Եկեղ. Միութեան 50 ֆրանք։

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Հաճըեանի եւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն։

Պ. Միսաքեան 10 Ֆր. կը նուիրէ ի նպաստ դպրոցի ֆոնտին։

ՆՈՒԷՐ

Կարօ եւ Յակոբ Երանեան եղբայրները իրենց հօր Պետրոսի մահուան 71րդ տարեդարձին եւ մօր՝ Մարիամի մահուան 36րդ տարեդարձին ի յիշատակ կը նուիրեն 100 Ֆր. Տէսինի Ապրիլեան յուշարձանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՃԱՇ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է ի նպաստ Մշակոյթի Տան, Պօմոնի մէջ, Մարտ 28ին ժամը 12ին եկեղեցւոյ կից սրահը։ Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք Մշակոյթի Տուն, 12–14 Ռիւ Սէնթ Պազիլ կամ եկեղեցւոյ սրահը, Պ. Թիւթէլեանի մօտ։

Ճաշագին.— 15 Ֆր. ճաշերը կը պատրաստուին հայ տիկիններու կողմէ։

VOYAGES WASTEELS
87 La Canebière
13 MARSEILLE 1er
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

DELIVRE tous billets :
de chemin de fer - de bateau - d'avion

PROPOSE : *des séjours — des voyages organisés individuels et groupes — des croisières.*

MET les servics de
Mr JACQUES CHELELEKIAN
à votre entière disposition

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Նախագահութեամբ
Կաթող. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կիրակի 7 Մարտ ժամը 16–20
Maison des Centraux, 8, Rue Jean Goujon

Սիրուած արուեստագէտներու կողմէ մեներգ, նուագ, արտասանութիւն եւ պար
կը մասնակցին Իրիս Պիւլպիւլեան – Փափազեան, Օր. Նալեեան, Պ. Փեթեր Նիքոլոֆ (*մեներգ*), Տիկին Զ. Անտոնեան, Օր. Աբմաճեան (*արտասանութիւն*),
Օր. Էվա Ռըստիկեան (*երգ*), Պ. Օննիկ Ժամկոչեան (*արտասանութիւն*)։
Ջութակ ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԷ (Ա. մրցանակ Պետ. Երաժշտանոցի)
Օր. Այտա Պասմաճեան (*դաշնակ*)
Խմբերգ, կատակերգութիւն մը, *եւայլն*
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 Ֆր. օշարակի եւ թէյի սպասարկութեամբ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի *մէջ։*

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphon er au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի ՄԱՐՏ 25ԻՆ ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ *Փարիզ։*

Կանոնագրի Թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան։

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 11ին։

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն։

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր։

ՃԱՄԲՈՐԴԵՑԷՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼ 9-ԷՆ 24
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ ԳԻՆ 2.150 ՖՐ.

ԱՅՍ ԳԻՆԻՆ ՄԷՋՆ ԵՆ.— օդանաւով երթուդարձի տոմսը։ Ա. կարգի պանդոկի բնակութիւն եւ ճաշ Մոսկուայի մէջ եւ Երեւանի (Արմենիա *կամ* Անի *պանդոկ*)։

Բոլոր պտոյտները.— քաղաքի շրջապտոյտ, Մատենադարան, Զուարթնոց, Հոփսիմէ, Էջմիածին, Ծաղկաձոր, Սեւանայ լիճ, Գառնի, Գեղարդ, Օշական, Սարդարապատ, դպրոցներու եւ թանգարաններու այցելութիւններ, ազգային արտադրութեանց ցուցահանդէսներ, եւայլն։
ԵՒ ՃԱՇԻԿԻՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

40-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի 7 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique — Paris (7e) — Métro Invalides

Կը նախագահէ Պ. ԼԱՍԼՕ ՆԱՃԻ
Ընդհ. քարտուղար Համաշխարհային Սկաուտական Պիւրոյին
որ յատկապէս կուգայ ներկայ ըլլալու հանդէսին

Սկաուտական տողանցք, ներկայացումներ, բանակումի կրակը, հայկական պարեր եւ երգեր։ Սկաուտական խաղեր. բոլոր շրջանը կը տօնէ 40րդ տարեկան հանդէսը

Միջնարարին ընդունելութիւն *ի պատիւ* Լասլօ Նաճիի *Հայ Արիներու Միութեան վարչութեան եւ բարեբար ու պատուակալ անդամներուն կողմէ*

Յարակից սրահի մը մէջ ցուցադրութիւն *Հայ Արիներու Միութեան գործունէութեան եւ ձեռագրական աշխատանքներու Արենոյշներուն եւ Արիներուն կողմէ եւ միջազգային սկաուտական կեանքէն*

ՊԻՒՖԷ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 7 MARS 1971
LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12058
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.058

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Կէս դար անցաւ Հայաստանի անկախութեան կորուստէն ի վեր: Ի սփիւռս աշխարհի ցրուած վտարանդի Հայութիւնը ի զուր յուսաց վերադառնալ հայրենիք: Երկար տեւեց սպասումը: Պարբերաբար կազմակերպուած զանգուածային ներգաղթը չտուաւ ակնկալուած արդիւնքը: Քառորդ դարէ ի վեր դադրած է լայն ատրճանաչափով հայրենադարձը: Տարեկան չորս հազարը դարման չի տանիր մեզ տանջող ցաւին: Յիսուն տարուան մէջ Հայաստան չհասաւ այն բարգաւաճ ստորճանին, որ հնարաւորութիւն տար իրեն լայն բանալու իր դուռները տարագիր Հայութեան առջեւ, փրկելու համար զայն օտարացումի, ձուլումի անխուսափելի վտանգէն:

Յոյսը կորած հայրենիք վերադառնալէ եւ վերջնական ու մնայուն բնակութիւն հաստատելէ այնտեղ, գաղթական Հայը հետզհետէ տեղաւորուեցաւ օտար, հիւրընկալ հողերու վրայ եւ իր գլխուն ճարը նայեցաւ:

Ու ամէն բանէ առաջ մտածեց ինքնապաշտպանութեան մասին: Սկզբնական շրջանին կազմեց զանազան միութիւններ: Ժամանակի ընթացքին անոնցմէ շատերը կազմալուծուեցան: Սերունդ փոխուեցաւ:

Անտարբերութեան շրջանէ մը ետք, այժմ նոր զարթօնք մը նշմարելի է սփիւռքի Հայութեան մէջ: Մասնաւորաբար նոր սերունդը՝ տոգորուած հայրենասիրական զգացումներով՝ շինարար աշխատանքի է լծուած: Նուիրուած է Հայ Դատի պաշտպանութեան եւ ազգապահպանման սրբազան գործին:

Օտար հողի վրայ կը հիմնէ Հայ Մշակոյթի Տուներ, իբրեւ ժամադրավայր երիտասարդութեան, հաւաքատեղի՝ դաստիարակութեանց, ընթերցասրահ՝ Հայերէն գրքերու եւ թերթերու, հանդիսասրահ՝ հայկական արուեստի, թանգարան եւ կեդրոնատեղի մշակութային ու բարեսիրական կազմակերպութեանց:

Փարիզի օրինակը վարակիչ դարձած է: Վկայ՝ Իսի-լէ-Մուլինօ ու Ալֆորվիլը:

Անտարբեր չէր կրնար մնալ Մարսիլիան, որ ամէնէն հինն է սփիւռքի Հայկ. գաղութներուն: ԺԷ. դարուն բարգաւաճ համայնք մըն ենք ունեցած այնտեղ: Ոսկան վարդապետ Ամսթէրտամէն Մարսիլիա փոխադրած էր իր տպարանը 1673ին: Մկրտիչ Փորթուգալեան հոն էր հիմնած Արմենիան՝ 1885ին: 1922ին, Իզմիրի աղէտէն վերջ, գաղթականներու հոսանքը Մարսիլիա ցամաք կ'ելլէր իբրեւ առաջին հանգրուան, անկէ տարածուելու համար աշխարհի չորս հովերուն:

Այսօր Մարսիլիոյ եւ իր արուարձաններուն մէջ համախումբ կ'ապրին աւելի քան 50.000 Հայեր: Մեր հայրենակիցները 5-6 եկեղեցիներ ունին այդ շրջանին մէջ. սակայն չունին ո՛չ մէկ ամէնօրեայ հայկական դպրոց: Զունին նաեւ հաւաքատեղի մը, կեդրոնական ժամադրավայր մը. մեր զանազան կազմակերպութեանց համար ազգային տուն մը:

Գոհունակութեամբ կ'արձանագրենք, որ այժմ իրականացած է ազգօգուտ այդ ծրագիրը:

Մարսիլիոյ մեր հայրենակիցները, հետեւելով Փարիզի օրինակին, վերջապէս քաջութիւնն են ունեցած գնելու, կեդրոնական թաղամասի մը մէջ, ներկայանալի շէնք մը, իբրեւ Հայ Մշակոյթի Տուն, տրամադրելի մշակութային, երիտասարդական ու բարեսիրական բոլոր կազմակերպութեանց, անխտիր:

Նախաձեռնողները ճամբայ ելած են իրենց յոյսը դնելով մեր հայրենակիցներու նիւթական առատաձեռն աջակցութեան վրայ: Ուրախ են, որ յուսախաբ չեն եղած: Առաջին առթիւ իսկ որոշ թիւով բարեսէր ու գրասէր Հայեր փութացած են կարեւոր գումարներով քաջալերել իրենց ձեռնարկը:

Սակայն ցարդ հանգանակուած գումարով կարելի չէ եղած ամբողջովին վճարել շէնքին փոխարժէքը: Պարտք ունին դեռ: Զայն փակելու համար կը կարօտին մեր բոլորի լումաներուն: Համերաշխութեան ոգիով զինուած՝ փութա՛նք օժանդակել Մարսիլիոյ մեր արենակիցներուն ինքնապաշտպանութեան, ազգապահպանման ճիգերուն:

Լումաներով է, որ կառուցուած են մեր ազգային ու հանրային բոլոր հաստատութիւնները: Հանգանակիչ յանձնախումբը սրտագին կոչ կ'ուղղէ Ֆրանսահայ գաղութի բոլոր դասակարգերուն՝ այն հաստատ հաւատքով, որ իր ձայնը լսելի պիտի դառնայ սրտցաւ հայրենակիցներու կողմէ: Ու շնորհիւ ստացուելիք լումաներուն, պիտի կրնայ փակել իր պարտքը եւ վերջնապէս տէր դառնալ Հայ Մշակոյթի Տան:

Ուրեմն, կատարե՛նք մեր պարտականութիւնը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԻՒՆ - ՑՄԵՌ ԳԱՐՆԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

—o—

ՓԱՐԻԶԸ ՄՐՑԱՆԻՇԸ ԿՈՏՐԵՑ

—o—

ՔՈԹ Տ'ԱԶԻՒՐԸ ՁԻՒՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

Բացառիկ ցուրտ մը, որ այս եղանակին համար աննախընթաց է, տարածուեցաւ Ֆրանսայի վրայ: Նոյնպէս Իտալիա, Զուիցերիա, Նիւ Եորք, Մոնթրէալ եւ այլուր:

Փարիզի մէջ, օրինակ, չորաթաւերջին զերոյէն եօթը աստիճան վար արձանագրեց ջերմաստիճանը առաւօտները, իսկ կէսօրէ ետք՝ նոյնպէս զերոյէ վար: Արդ, 1892էն ցայսօր երբեք այսքան ցուրտ չէր ըրած այս օրերուն Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ:

Երկրին կարգ մը վայրերուն մէջ, ինչպէս Լիւքսէօյլ, Շաթօ-Շինոն, Սէն Տիզիէ եւ այլուր ջերմաստիճանը զերոյէ վար 12-18 արձանագրեց:

Նոյնիսկ Քոթ տ'Ազիւրի շրջանը զերծ չմնաց ցուրտէ եւ ձիւնէ: Արդարեւ, Թուլոնէն Մանթոն ձիւնը 10-20 սանթիմեթր խտութիւն ունեցաւ: Սէն Թրոփէզ, որ 1873էն ի վեր երբեք ձիւն չէր տեսած, ձիւնի սպիտակ սաւանի տակ ծածկուեցաւ:

Քորսիքայի մէջ եւս ձիւնեց, որուն հետեւանքով յիսունի մօտ գիւղեր կտրուեցան դուրսի աշխարհէ հետ: Տեղ-տեղ ձիւնի շերտը 25 սանթիմեթրէն մինչեւ մէկ մեթր խտութիւն ունեցաւ:

Յանկարծական ցուրտին եւ ձիւնին հետեւանքով փակուեցան կարգ մը կարեւոր երթուղիներ, ինչպէս նաեւ ընդհատուեցաւ հեռաձայնային կապը կարգ մը շրջաններու մէջ:

Զուիցերիոյ եւ Իտալիոյ մէջ եւս ցուրտը աննախընթաց աստիճանի հասաւ չարաթաւերջին: Ժընեւ արձանագրեց -9, այլ խօսքով Մոսկուայի ցուրտը, իսկ Ժիւրայի մէջ ջերմաստիճանը զերոյէն մինչեւ 21 աստիճան ցած իջաւ: Սիկիլիոյ մէջ բազմաթիւ գիւղեր կտրուեցան իրենց կեդրոններէն եւ ոստիկանութիւնը հարկադրուեցաւ օգնութեան փութալ հովիւներու՝ զանոնք պաշտպանելու համար սոված գայլերու յարձակումէն:

Նիւ Եորք, իր կարգին, ձիւնամրրիկի ենթարկուեցաւ: Երկու հարիւր քիլոմեթր երթուղի փակուեցաւ, իսկ ձիւնի շերտը 50 սանթիմեթրի հասաւ: Քեպէքի նահանգը, Քանատա, արտակարգ վիճակ հռչակուեցաւ, երբ զօրաւոր ձիւնամրրիկ մը ոչ միայն փակեց երթուղիները, այլեւ անշարժութեան մատնեց Մոնթրէալի եւ շրջաններու կեանքը:

Մեքսիկայի ծոցին մէջ թաթառ մը 15 նաւաղի մահուան պատճառ դարձաւ:

Շարաթ օր Փարիզ ձիւներու մէջ թաղուած էր:

ԾԱՆՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

—o—

2 ՄԵՌԵԱԼ, 25 ՎԻՐԱՒՈՐ

Իբրեւ հետեւանք չորս Ամերիկացիներու առեւանգումին, Թուրք ոստիկանութիւնը Ուրբաթ օր կոխեց Անգարայի Թեքնիք Համալսարանը եւ արիւնալի բախումներ տեղի ունեցած են: Ըստ անգլիական Ռոյթըր գործակալութեան, 2 մեռեալ կայ (ուսանողներէն) եւ 25 վիրաւոր: Կռիւները աւելի քան չորս ժամ տեւած են: Կռիւներու ընթացքին ուսանողները կը պոռային «Անկախ Թուրքիա», «Անկցի՛ ամերիկեան աշխարհակալութիւնը» եւայլն, եւայլն:

Պետական նախարար՝ Հասար Տինկէր, խօսք առնելով Խորհրդարանի արտակարգ նիստին առեն, շեշտած է թէ Ամերիկացիներու առեւանգումը «նոր ոճիրն է ահաբեկչական խմբակին, որուն կը մասնակցին Տէնիզ Կէզմիշ, Եուսուֆ Արսլան, Հիւսէյն Ինան եւ ուրիշ «իբրեւ թէ յեղափոխականներ»:

Յիշենք որ յարձակում մը եղած է Պոլսոյ Ակլամսըզ Թաղին դրամատան վրայ եւ կը կարծուի որ այս ալ անոնց գործն է:

Ամէն պարագայի մէջ, առեւանգողներու պայմանաժամը լրացած էր Շաբաթ առաւօտ եւ մինչեւ ցերեկ ոչ մէկ լուր կար չորս Ամերիկացիներուն մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒ. ՎԻԷԹՆԱՄՑԻՆԵՐԸ յաջողեցան շարունակել իրենց յառաջխաղացումը: Այժմ սահմանէն 25 մղոն հեռու են՝ Լաոսի մէջ: Գունդ մը թռաններով դիրքեր գրաւեց Սեփոնի մօտերը: Քաղաքը կարեւոր հանգոյց մըն է Հօ Շի Մին երթուղիին վրայ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Փաքիստանի ցոյցերը ծանր համեմատութեան հասան վերջին օրերուն: Երեք օրուան մէջ 250 հոգի սպաննուած են: Արեւելեան Փաքիստանի բնակչութիւնը ներքին ինքնավարութիւն կը պահանջէ: Շատեր նոյնիսկ կը ջատագովեն անջատումը երկրին արեւմտեան բաժնէն, ուր կեդրոնացած է կեդրոնական իշխանութիւնը:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Ազգային Խորհուրդը վաւերացուց ծրագիր մը, որով բոլոր պաղեստինեան կազմակերպութիւնները կը միանան մէկ անունի մը տակ: Գահիրէի խորհրդաժողովը միայն պայքարի մէջ կը տեսնէ Պաղեստինի ազատագրութեան հեռանկարը:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ վարչապետը՝ Փիէր Թրիւտօ, 51 տարեկան, ամուսնացաւ 22 տարեկան երիտասարդ կնոջ մը հետ, սուղի մատնելով երկրին մանկամարդուհիները: Աղջկանց կարգ մը դպրոցներ նոյնիսկ Քանատայի դրօշը կէս պարզած են ի նշան սուգի: Համոզուած ամուրի, Թրիւտոյի ամուսնութիւնը անակնկալ մը եղած է բոլորին համար:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ Հրէական համագումարին պրեզիտիումին անդամները հեռագիր մը ղրկած են Կոսիգինի, ուր կ'ըսեն. — «կ'ուզենք Մոսկուա ընդունուիլ խօսելու համար Հրեաներու արտագաղթելու իրաւունքին մասին»:

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ 19 երիտասարդներ կը դատուին զինփակ նիւթի մը ընթացքին: Իրենց դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է թէ խափանարարական գործունէութիւն ունեցած են եւ թռուցիկներ ցրուած են որոնք «թրոցկիստ» են:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՎԻՇԻՆՍԿԻԻ տեսակցութենէն ետք Լեհաստանի վարչապետին հետ, կրկին կը խօսուի Պապին Վարշաւա այցելութեան մասին:

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ կատաղի կռիւները վերսկսած են: Երիտասարդ կաթողիկէներ հանրակառք մը կրակի տուած են եւ պատնէշներ բարձրացուցած բազմաթիւ փողոցներու մէջ:

Ձմրան Պարզ Գիշեր

—o—

Համբոյրիդ գիշե՜ր, պատուհանս է բաց,
Թո՛ղ որ լիառատ ծըծեմ՝ հեշտագին
Կաթը մեղմահոս լոյսիդ տարփանքին՝
Ու զով շաղերուդ կախարդանքը բաց:

Պարզ, լուսածածան, հրաշալի՜ գիշեր,
Հոսէ՛ սրտիս մէջ դիւթանքիդ ալիք.
Ճերմակ երազիդ ցայտերէն մեղմիկ
Պուտ պուտ կաթեցո՛ւր հոգւոյս սիրաչեր:

Կ'ուզեմ որ դաղրին ձայները այս պատիր,
Ու ծնկտարիդ դողն ըմպեմ ես անձայն.
Կ'ուզեմ որ մեռնի՜ն տիւ ու ժամանակ՝
Ու դաքիրներուդ իջնամ ծնրադիր:

Ու դաքիրներո՛ւդ իջնամ ծնրադիր
Այս պաղատագին շարժուձեւիս մէջ.
Ու մինչ կ'ողողեն զիս ցոլքերդ անշէջ՝
Աչքերս ալ մոռնան տակաւ այս նատիր:

Յնորաբե՛ր գիշեր, ա՛հ, ընդունէ՜ զիս,
Ընդունէ՛, միստիք ո՛վ անդորրութիւն,
Իմ աղերսակոծ շունչիս սօսափիւն,
Եւ համբոյրն անանց՝ զոր կուտայ հոգիս:

Սենեակս է լեցուն յուշքերովն աղի
Երէկի հովին վայրագ տարփանքին.
Ու դեռ կը հծծեն խորշերն ողբագին
Վախը գրգանքին անոր կատաղի:

Նե՛րս խուժէ ուժգին, նե՛րս պատուհանէս
Ու լեցուր խցիկս, մինչեւ կաթոգին
Քու սրբութիւնովդ իր խորշերն յորդին,
Եւ ես արթննամ վաղնջուց քունէս:

Համբոյրիդ գիշե՛ր, պատուհանս է բաց,
Թո՛ղ որ լիառատ ծըծեմ՝ հեշտագին
Կաթը մեղմահոս լոյսիդ տարփանքին՝
Ու զով շաղերուդ կախարդանքը բաց:

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻԻ ԸՆԿԵՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՅԵԱՑՔՆԵՐԸ

—o—

Ա.

Քերթողահայրը հետաքրքրուած է ընկերաբանական հարցերով՝ նպատակ ունենալով բարեփոխել եւ բարելաւել հանրութեան կարգուսարքը: Նոյնիսկ Քաղդէացիներու, Ասորեստանցիներու, Եգիպտացիներու եւ Հելլէններու գիտական ճառերն ու պատմական գրութիւնները ուսումնասիրելու ժամանակ, ան յատուկ ուշադրութիւն դարձուցած է «աշխարհական կարգերու գիտութեան» եւ «քաղաքական կարգերու» վրայ եւ աշխատած է իւրացնել այդ ասպարէզին մէջ անոնց ձեռք ձգած փորձառութիւնը:

Ե.–Զ. դարերու հայ մատենագիրներու ընկերաբանական տեսութիւնները վերլուծութեան ենթարկելու պարագային՝ եզակի տեղեկութիւններ պիտի քաղուին աւատատիրական գաղափարախօսութեան ծագումին եւ ձեւաւորումին մասին, յատկապէս անոնց ընդհանուր օրինաչափութիւնները բացայայտելու տեսակէտէն: Համաշխարհային պատմութեան մէջ անոնք առաջիններէն եղած են, որ ձեռնարկած են համակարգել աւատատիրութեան յարաբերութիւնները ներքին ճակատի վրայ:

Աւատատիրութիւնը առաջին անգամ ձեւաւորուեցաւ Փոքր Ասիոյ մէջ: Իսկ այդ երկրամասին հայկական լեռնաշխարհին մէջ աւատապետութիւնը շատ աւելի շուտ հաստատուեցաւ: Արդարեւ, Գ.–Դ. դարերուն արդէն իսկ տիրական էր այդ վարչաձեւը Հայաստանի մէջ: Ե. դարու հայ իմաստասէրներ իրենց ընկերաբանական հայեացքներուն մէջ կ'արտայայտէին ստրկատիրական կարգէն դէպի աւատապետական կարգ անցնելու հոլովոյթը եւ կը պաշտպանէին նորաստեղծ, աւելի յառաջադէմ նախարարական յարաբերութիւնները: Աւելցնենք, որ գոյաբանական, իմացաբանական եւ տրամաբանական հարցերու մէջ հայ մատենագիրները հնարաւորութիւն ունէին լայնօրէն օգտուելու յոյն–հռոմէական փիլիսոփայութենէն, սակայն նոյնը չենք կրնար ըսել ընկերաբանական միտքի համար: Ստրկատիրական յարաբերութիւնները պատկերացնող յոյն – հռոմէական ընկերաբանութիւնը չէր կրնար օգտակար հանդիսանալ, կամ շատ քիչ չափով միայն՝ աւատապետական մտքի մշակման համար:

Այս ուղղութեամբ առաջին լուրջ փորձը կատարած է Մովսէս Խորենացի:

Արդարեւ, ան առաջիններէն եղած է, որ շարադրած է ժողովուրդի մը ծագման, զարգացման եւ գոյատեւման պատմութիւնը: Պատմահօր հիմնական նպատակն է եղած ոչ թէ նկարագրել դէպքերը, այլ բացայայտել հայ ազգին հազարամեայ պատմութեան իմաստը: Յետադարձ հայեացքը միջոց էր՝ ներկան հասկնալու, մարտնչող ուժերը զօրակոչի ենթարկելու եւ զանոնք հայրենասիրութեան ոգիով դաստիարակելու համար: Անոր գործին նպատակն է ցոյց տալ հայ ազգի, անոր նախարարական կառոյցին ծագումը եւ հայկական ազգային արժէքներու հոլովոյթին պատմութիւնը: Այդ պատճառով ալ ան մեծ հիացումով կը խօսի բնիկ հայ թագաւորներու եւ ցեղային տարբեր ծագում ունեցող ցեղերու հայացման հոլովոյթին մասին, առանց նկատի առնելու, որ անոնք հեթանոս էին եւ ստրկատէր: Անոր պատմութեան հիմը ո՛չ թէ կրօնական գործօնն է, այլ ազգայինն ու մշակութայինը: Այդ պատմութեան նպատակն էր կերտել հայ ժողովուրդին հաւաքական ինքնագիտակցութիւնը եւ ապացուցանել, որ Հայերն ալ ունին հպարտանալու արժէքներ, որոնք իրաւունք կուտան անոր գոյատեւելու իբրեւ առանձին ազգ:

Ինքնատիպ են Խորենացիի կիրարկած այն եղանակները, որով կը փորձէ ուսումնասիրել երկրին ընկերային պատկերը:

Մեծ մտածողը կը ձգտի ընկերային իրականութիւնը դիտել իր պատճառներով, քանի որ անոնք պատրաստ ձեւով ներկայացուած չեն եւ ոչ ալ անփոփոխ են: Խորենացի յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնէ ընկերային ձեւերու փոփոխութեան եւ մարդկային յարաբերութիւններու օրինականացման տարբեր արտայայտութիւններուն վրայ, քաղաքակրթութեան զարգացման վրայ:

Մարդկութեան սկզբնական շրջանին գոյութիւն ունեցած են քոչուոր ցեղեր, որոնցմէ յետագային կազմուած են ազգերը: Ասոնք տարբեր ցեղագրական ծագում ունեցող ցեղերու իւրայատուկ համադրութիւն մըն են: Հայ ժողովուրդը, օրինակ, կազմուած է բնիկ եւ եկուոր ցեղերէ: Այդ ժամանակաշրջանին միջցեղային եւ ցեղերէն ներս յարաբերութիւնները «կանոնաւորուած» չեն, կը գտնուէին բարբարոս վիճակի մէջ: Այդ յարաբերութիւններուն առաջին մեծ կանոնաւորումը կը սկսի Հայկ Նահապետի օրէն: Հայկական ցեղերու եւ հողերու միացումով, հայկական կեդրոնական թագաւորութեան ստեղծումով հայ քաղաքակրթութիւնը ապրեցաւ զարգացման նոր շրջան մը: Յարաբերութիւններու օրինականացման եւ քաղաքակրթութեան զարգացման ընթացքին, համաձայն Խորենացիի ընդգծումին, կարեւոր դեր խաղացած են Արշակունիները, քրիստոնէութիւնը եւ մեսրոպեան մշակոյթը:

Այս շրջագիծին մէջ Խորենացի նախ կը շեշտէ փաստերու առարկայական ներկայացման անհրաժեշտութիւնը: Փաստերու ճշդութեան երաշխիքը ան կը տեսնէ զանոնք ճիշդ ժամանակի եւ վայրի շրջագիծին մէջ տեղաւորելու կարելիութիւնը: Ան ալ անշուշտ, շատերու նման, փաստերու պակասին պատճառով երեւակայութեամբ կը լրացնէ պատմութիւնը, ինչպէս նաեւ տրամաբանական հետեւութիւններով: Անոր մօտ նկատելի է տրամաբանական վերլուծութեան եւ երեւակայութեան համադրութիւն մը:

Անոր վերլուծական եղանակին յատկանիշն է ոչ միայն մեկնաբանութեան այլաբանական սկզբունքը եւ քննադատական մօտեցումը, այլեւ երեւոյթները իրենց հակադրութեան մէջ դիտելու ձգտումը: «Ամենայն ի ներքոյ երկնից լինելութիւնք ոչ ինչ առանց հակառակին խառնուածոյ գոյացեալք եղեն», կը պնդէ ան:

Ընկերային հասարակարգը ան կը համեմատէ թատերաբեմի հետ, ուր ամէն դերասան ունի իրեն վերապահուած դերը եւ ներկայացման յաջողութիւնը պայմանաւորուած է անոնց դերակատարութեան որակով: Հասարակութեան մէջ ալ ամէն մարդ եւ ընկերային խաւ ունի իր իւրայատուկ դերը: Հասարակութեան բնականոն գործունէութիւնը պայմանաւորուած է անոր անդամներու դերակատարութեան արժէքով եւ մակարդակով: Այդ պատճառով ալ «Ողբի» մէջ վերլուծելով Ե. դարու հայկական կեանքի քաոսի պատճառները, Խորենացի կանգ կ'առնէ տարբեր խաւերու դերակատարութեան ներկայացուցած պատկերին վրայ եւ ցոյց կուտայ այդ ողբերգական վիճակին պատճառը — բոլորն ալ թերացած են իրենց դերին մէջ:

Գ. ԽՐԼՈՊԵԱՆ

(Տար. – 1)

ՀԻՆ ԲԱՐՔԵՐ

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅ ԲԱՐՔԵՐ

—o—

Բ.

Կ՚ըսուի թէ Բրգնիկ անունը աղաւաղումն է Բագրատունիին, զոր ժառանգած են, Վասպուրականէն: Ծանօթ է նաեւ թէ բոլոր Բրգնիկցիք կաթոլիկ են անխտիր, բայց ոգիով, սրտով եւ բարքերով անխառն ու անխարդախ Հայ են ամէն ինչով, մինչեւ իրենց եղունգներուն ծայրը: Կ'ըսուի նաեւ թէ, անոնք քաղաքի առաջնորդարանին հետ, շուրջ երկու դար առաջ ունեցած վէճի մը առիթով զայրանալով, գիւղով դաւանափոխ եղած են, օգտուելով այդ օրերուն կաթոլիկ կղերականներու թափանցումներէն:

Այս պատճառով անոնց եւ քաղաքացիին միջեւ խուլ պայքար եւ հակառակութիւն մը կայ: Բրգնիկցին, հակառակ այնքան քաղաքին մօտ ըլլալուն, իւրայատուկ, կոշտ հնչում մը ունի: Ա–երը Օ կը հնչէ երբեմն: Երբ Բրգնիկցի կիները փայտէ կօշիկ հագած, հանդերձանքը շալակին, քաղաք բաղնիք կուգան, քաղաքցին զայն իր դաւանանքին մէջ կը ծաղրէ ըսելով.

— Իրիս կի՛ն մայրիկ, ո՞ւր բարով:

Ու կաթոլիկ հայ մայրիկը զայրացած կը պատասխանէ, — Իրիս կինը մօ՛օրդ է: Առջի փէշը կարճ է:

Պանիրին՝ պօնիր կ'ըսէ Համբարձումին Հօմբօրձում: Պահած է իր հայկական ուրոյն բարբառն ու մաքուր հայ արմատ բառերը: Սեբաստացիին նման, մասնաւորաբար կիները թուրքերէն բառ չեն գիտեր, բայց տարօրինակ կերպով տաղերը, երգերը, եւ մանիները կիներուն քով հայերէն, իսկ այրերուն քով թուրքերէն են:

Սեբաստիան ծովէն աւելի քան հազար երկու հարիւր մեթր բարձր սարահարթի մը վրայ ըլլալով, ձմեռը խստաշունչ կ'ըլլայ: Մինչեւ մէկ մեթր ձիւն եւ գետինէն վար քսան աստիճան ցուրտ կ'ըլլայ: Այսպիսի խիստ կլիմայի մը մէջ ձմեռ գիշերները միակ զբաղումը 52 թուղթով սկամպիլ խաղալն է: Դրամով խաղ խաղալն անծանօթ է իրենց: Բայց խմբական խաղի մը մէջ կորսնցնողը դրամը կը վճարէ ու յաջորդ շաբթուան առհասարակ բէլ հէլվասի կը պատրաստուի: Իսկ ամառը շոգին, ջերմուկները կամ վանքերը օդափոխութեան գացողները, Թղթախաղին հասոյթով գառ կը խորովեն եւ գինիով խնջոյք կը սարքեն:

Սակայն սկամպիլի խաղը ինքնին մեծ խնջոյք մը, զուարճութեան առիթ մը կարելի է համարել, որովհետեւ ամէն մէկ շահուած խաղ իւրայատուկ տաղ մը ունի, որ առհասարակ թրքերէն է, կարգ մը հայերէն բառերով համեմուած: Սկամպիլը առհասարակ 4 կամ 6 հոգիով հաւաքաբար կը խաղան, ուր կողմերու պարագլուխը իւրաքանչիւր ընկերոջ ամբողջ խաղը կառավարելով, խաղին ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը ստանձնէ:

Թղթախաղին նուիրուած տաղերը թէեւ նուիրականացած բովանդակութիւն մը ունին եւ իւրայատուկ ժողովրդական եղանակ մը, սակայն յաճախ ուշիմ անձեր, զայն կը համեմեն, կորսնցնողին անձնական կեանքին ակնարկութիւններով զայն քաշքշելու, ներկաները զուարճացնելու համար, զգուշանալով խորապէս չվիրաւորելէ ենթական, որովհետեւ այսպիսի պարագայի մը, կրնայ պատահիլ որ, ենթական զայրանալով ձգէ ու հեռանայ անգամ մըն ալ այդ խումբին ոեւէ անդամին հետ չխօսելու պայմանաւ:

Սկամպիլի մէջ տասնըմէկ խաղ առնողը կը շահի: Եթէ կորսնցնողն ալ միջանկեալ խաղեր շահած է, կը նշանակէ թէ շուրջ երկու ժամ կը տեւէ մէկ խաղը, որ ինքնին ձմեռ գիշերը կը լեցնէ:

Այն որ Թղթախաղին առաջին խաղը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Հաճի Թումիկ անծանօթ երիտասարդին նայեցաւ, զայն աչքովը վերէն վար չափեց, յետոյ խօսքը միւսներուն ուղղելով հարցուց.

— Ո՞վ է այս միւսիւն...

Միւսիւ բառը արտասանած էր ամենախորին արհամարհանքի շեշտով մը:

Սերգիս որ ոչ թէ կռուիլ՝ այլ հաշտ երթալ կ'ուզէր գինեպանին հետ, հանդարտութեամբ պատասխանեց.

— Այս բարեկամները չեն գիտեր ով ըլլալս, անոնք ալ զիս քիչ մը առաջ ճանչցան, արդէն քանի մը օր է Պոլիս հասնիլս... ես Գարեգինին դպրոցական ընկերն եմ, այսինքն՝ այն երիտասարդին, որ անմեղ տեղը կը զրպարտուի. եկուր նստինք եւ առանց բարկութեան իրարու միտք հասկնանք:

— Այո՛, այո՛, նստէ՛ նայինք, Հաճի Թումիկ, ըսին ներկաները Սերգիսի սեղանին քով տեղ բանալով:

Գինեպանը նստաւ եւ Սերգիս կրկին իր պաշտպանողականը սկսաւ նոյն համոզիչ կերպով, որով քիչ մը առաջ խօսեր էր միւսներուն: Երբ խօսքը աւարտեց, Հաճի Թումիկին դարձաւ եւ ըսաւ.

— Ես գիտցածներս, այրի կնոջ ու Գարեգինի մասին մէկիկ-մէկիկ պատմեցի, հիմա դուն գիտցածներդ ըսէ նայինք:

Գինեպանը, ինչպէս յայտնի է, որոշ բան մը չէր գիտեր իր դրհերու մասին, միայն Ղուկաս էֆէնտիի ամբաստանութիւնը կար մէջտեղ, ուստի մէկէն չկրցաւ պատասխանել, վարանում մը ունեցաւ, ինչ որ չվրիպեցաւ ներկաներուն ուշադրութենէն, որոնցմէ մին նոյնիսկ, անհամբեր ըսաւ.

— Խօսէ նայինք, Հաճի Թումիկ աղա, դուն ուրկէ՞ իմացար այդ կնոջ անբարոյական ըլլալը:

— Բերայի Ազգատախնամին մեծը, Ղուկաս էֆէնտի կէլկիթեանը կանչեց ինծի եւ ան ըսաւ, որ սանկ կնիկ կայ մեր թաղը, իրենք քններ, իմացեր են, պատասխանեց գինեպանը:

Այս յայտնութիւնը չզարմացուց երիտասարդը, որ արդէն Գարեգինէն իմացած էր Ղուկաս էֆէնտիի շահատակութիւնները:

Եւ ահա վիճաբանութիւնը վերսկսաւ, շատեր կ'ըսէին, որ, հարկ էր այդ թուղթը ստորագրելէ առաջ՝ իրենք քննութիւն մը ընէին, փոխանակ միայն Ղուկաս էֆէնտիի մը խօսքով ճամբայ ելլելու, մանաւանդ որ այդ մարդը կ'երեւայ, թէ յայտնի հակառակութիւն մը ունէր Գարեգինի դէմ, ինչպէս Սերգիս իրենց բացատրած էր. Սիմոն աղա ուժ կուտար այդ դիտողութիւններուն, կը պատմէր Սաթենիկի թշուառ վիճակը, շարաչար աշխատութիւնը անօթի չմեռնելու համար իր եօթը տարեկան աղջկան հետ, որ նոր հիւանդութենէ ելած էր: Եւ հիմա որ այս ստորագրութիւններուն յենելով՝ զինքը պիտի նետէին ձիւն ձմեռ եղանակին, առանց մէկ փարայի, ի՞նչ պիտի ըլլար այդ թշուառ կնոջ ու աղջըկան վիճակը: Միթէ մեղք չէ՞ր այսպէս հալածել անօգնական կին մը, որ յայտնապէս զոհ կ'երթար հարուստի մը անխիղճ հակառակութեան: Ի՞նչ պէտք էր իրենց, պարկեշտ գործաւորներ, ճակատներու քրտինքովը ապրող մարդեր, որ գործիք ըլլային անոր...

— Ես եթէ այս թուղթը ստորագրած ըլլայի, եզրակացուց տաղձագործ Սիմոն, ալ գիշերը հանգիստ քուն պիտի չունենայի, կերած հացս կոկորդէս վար պիտի չերթար. խմածս հարամ պիտի ըլլար:

Այս խօսքերը խորապէս յուզեցին գինեպանը, որ թէեւ բարեմտութեամբ եւ համոզումով գործած էր, բայց հիմա կը զղջար ըրածին: Իրաւ, պէտք էր որ անձամբ տեղւոյն վրայ քննութիւն մը կատարէին եւ կուրօրէն հաւատք չընծայէին Ղուկաս էֆէնտիի խօսքերուն: Հիմա մէկիկ-մէկիկ կը յիշէր իր տեսակցութեան միջոցին էֆէնտիի խօսքերը, որոնք ատելութեան եւ հակառակութեան դրոշմը կը կրէին: Նոյնիսկ, քիչ առաջ, երբ ստորագրութիւններով ծածկուած հանրագրութիւնը ներկայացուցեր էր Ղուկաս էֆէնտիին, վաճառականը արտակարգ ուրախութիւն մը ցոյց տուեր էր, կրկին լուտանքներ տեղացեր էր Գարեգինի հասցէին... «ան սրիկան աքսորել ալ ընել պիտի տամ՝ ինշալլահ»գոչեր էր ու քսակը հանելով կրկին երեք ոսկի տուեր էր Հաճի Թումիկին:

— Եթէ պարզապէս մեր աղէկութեան համար այդ կնոջ ետեւէն ինկած է, կը մտածէր գինեպանը, ինչո՞ւ համար այդքան կիրքով կը խօսէր երիտասարդին մասին, յետոյ ինչո՞ւ այդպէս առատօրէն կը վարձատրէր զինքը:

Ի՞նչ պէտք ունէր գրպանէն դրամ ծախսելու հեռաւոր թաղէ մը անբարոյական կին մը տունէն վտարելու համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Տար.)

կը չահի սա նախերգանքը կ'երգէ (Թըրքերէն)·

Սրճարանները կ'ըլլան լուեր
Մեր խաղը եղաւ մէկ
Օրօր աղուորս օրօր:

Այսինքն, մենք խաղ մը շահեցանք, դուք քնացէք:
Իսկ երկրորդ խաղը շահելով կ'երգեն·

Ջրերուն մէջ կ'ըլլայ աղուէս
Մեր խաղն եղաւ երկու
Օրօր աղուորս օրօր:

Երրորդ խաղը շահելէ վերջ·

Սրճարանները գաճաճներ կան
Մեր խաղը եղաւ երեք
Օրօր աղուորս օրօր:

Չոս սրճարան ըսելով, պէտք է հասկընալ խաղացողներու հաւաքոյթը, իսկ գաճաճը գործածուած է խաղ չգիտցողներու համար: Աղուէս բառով, ըսել կ'ուզեն թէ դիմացինները առանց վարպետութեան խաղ առնել կ'ուզեն: Լուռ ըսելով, աննշան խաղացողներ էք ըսել կ'ուզուի: Երգին մէջ ամէն բառ խորհրդանիշ կ'ամբարձուող ակնարկութեամբ ըսուած է:

Վեցերորդ եւ եօթներորդ խաղը շահելէ վերջ·

վեց եօթը խաղ ունեցանք
Օրօր անզգամս օրօր
Մէջերնիս հօրեղբայրը կայ
Օրօր կտրիճս օրօր:
Խաղցնելիք մենք արջ ունինք
Օրօր անզգամս օրօր
Առնենք խաղի վարպետներն են
Թօթվեցէք հա թօթվեցէք
Խակ տանձի մը պէս փեթթեցէք:

Իններորդ եւ տասներորդ խաղին վերջացուրութեան մօտեցած ըլլալով կ'երգեն·

Մնաք բարով
Մնաք բարով
Աղօթքի ատեն մեզ մի մոռնաք
Խաղի վերջին կը տեսնուինք
Թո'ւ խայտառակներ
Դարձաք սեւերես:

ՍԻՆԱՆ ԹԱՆՏՐԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Կանանց կօշիկի ծանօթ արուեստագէտ՝ Սարգիս Տէր-Պալեան, որ քանիցս մրցումներ շահած է եւ արժանացած առաջին կարգի միջազգային եւ Ֆրանսական չքանշաններու, վերամուտէն ի վեր, Կըրթական Նախարարութեան կողմէ Թեքնիք դասաւանդումի խորհրդատու նշանակուած է: 1971 Փետրուար 13ին ալ ակադեմական Փալմերու կարգի սպայի տիտղոսին արժանացած է:

ՋԵՌՔԷ ՋԵՌՔ ԱՆՑԱԾ ԳԻՐՔԵՐ

«Լաւ խնամով պահեցէք եւ կարդացէք, զի գիրքն մարդոյ հոգի է եւ կեանք: Իմ դատաստանն, թէ գրեանքս չէին՝ նա աշխարհս ամէն ի կռապաշտութիւն անկանէր»:

1413,

Յիշատակարանն Կարապետ գրչի:

Նկարազարդ մագաղաթէ գիրք մը կը գտնուի Երեւանի Մատենադարանին մէջ, որ կը կրէ 311 թիւը: Գիրքը գրուած է ձեռքով, 1066ին, Սեբաստիա:

Գրիչն ու նկարիչն է Գրիգոր Ակոռեցի, որ իր յիշատակարանին վկայութեամբ՝ Արեւելեան Հայաստանէն, «Արարատեան լեռներէն եւ գիւղէն, որ կը կոչուի Ակոռի, հօգմի բերնին սահելով», (քանի որ այդ ժամանակ «կը նուազէր հայ ազգը եւ հալածական էր Իսրայելցիներու նման») պանդուխտ երթալով հասած է Սեբաստիա: Հոն է, որ գրած է եւ նկարած է իր գիրքը:

Ձեռքէ ձեռք անցնելով, ԺԲ. դարուն գիրքը հասած է բանաստեղծ Ներսէս Շնորհալիի ձեռքը, որ կաթողիկոս էր Կիլիկիոյ մէջ: Այս վերջինը, իր կարգին, գայն նուիրած է իր եղբօրորդիին Գրիգոր Ապիրատի, որ եպիսկոպոս էր եւ աւելի շատ ծանօթ՝ Տէր Գրիգորիս անունով:

Այս վերջինը գիրքը շքեղ կերպով նորոգած է «դուրսի կողմէ... (զարդարելով) գեղեցիկ մետաքսներով եւ պատուական ակնեղէնով, մեծագին գոհարով ընդելուզուած»: Ապա մատեանը դնելով «ոսկեկազմ տուփի մէջ», իր կարգին գայն կը նուիրէ Կիլիկիոյ Լամբրոնի եւ Պապեռոնի Հեթումեան տան իշխան Բակուրանի ու անոր կնոջ՝ Թագուհիի, որ իր քոյրն էր:

Բակուրի իշխանի մահէն ետք գիրքը վերստին կ'իյնայ Տէր Գրիգորիսի ձեռքը, որ գայն կը պահէ Հռոմկլայի կաթողիկոսարանին մէջ, ուր շքեղ եւ թանկագին կազմ ունեցող գիրքը մեծ դեր խաղացած է կռիւներու ընթացքին եւ միշտ յիշատակուած է պատմութեան մէջ: Այս տեղեկութիւնները կը հաղորդէ դէպքերու ականատես Սմբատ սպարապետ իր մատեանին մէջ:

Ըստ այդ վկայութեան, եգիպտական Մամլուքներու ասպատակութիւններու ժամանակ, Մեծաւործ կոչուած Յովհաննէս կաթողիկոս հալեցնել տուած է իր նախնիքներուն՝ Պահլաւունիներու շինած եկեղեցական ոսկեձոյլ սրբութիւնները, հանած է անոնց վրայի թանկագին քարերն ու մարգարիտները եւ ապա ծախու հանած է զանոնք, որպէսզի այդ գումարով ամրացնէ Հռոմկլայի աթոռանիստ գղեակը:

Սմբատ պատմագիր կ'աւելցնէ ապա, թէ Յովհաննէս նաեւ «քանդեց Տէր Գրիգորիսի գիրքին ոսկեկազմ տուփը, որ (զարդարուած էր) ակներով եւ մարգարիտով», նոյն նպատակով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

ՎԵՆԵՏԻԿ (Յատուկ) — Փետրուար 20-21ին Վենետիկի մէջ տեղի ունեցաւ սեմինար մը նուիրուած Հայ Դատին: Ձեռնարկին կազմակերպիչն էր Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութիւնը որ յաջողած էր քով քովի բերել Միութեան անդամ եւ ոչ-անդամ բազմաթիւ ուսանողներ որ ցրուած են Եւրոպայի զանազան քաղաքներուն մէջ:

Մասնակցողները շուրջ 50 հոգի էին — բաւական բարձր թիւ մը, եթէ նկատի առնենք ձեռնարկին գաղափարական իմաստը — եւ եկած էին բացի Իտալիոյ զանազան քաղաքներէն՝ Վենետիկ, Միլանօ Փարմա, Փատովա, Հռոմ, նաեւ Ֆրանսայէն՝ Փարիզ եւ Լիոն ու Գերմանիայէն՝ Միւնիխ, Պերլին:

Յատուկ գնահատանքի արժանի է Ե. Հ. Ո. Մ.ի Միւնիխի մասնաճիւղը, որ չնայած թէ ոչ իսկ տարուան մը կեանք ունի, վարչական կազմի անսպառ եռանդին ու զոհաբերութեան շնորհիւ, յաջողած էր իր անդամներուն գրեթէ երկու երրորդը Վենետիկ ղրկել:

Սեմինարի պաշտօնական բացումէն ետք, Շաբաթ առաւօտ, սկսան դասախօսութիւններն ու վիճաբանութիւնները. նիւթերը հետեւեալներն էին՝ Ա) Հայկ. Հարցը սկիզբէն մինչեւ 1923, Բ) Հայկ. Հարցը 1923էն մինչեւ այսօր, Գ) Քըրտական հարցը, Դ) Հայաստանի ներքին սահմաններու հարցը, Ե) Հայ Դատը այսօր:

Իւրաքանչիւր դեկուցումէ ետք՝ տեղի ունեցան հարցումներ ու վիճաբանութիւններ, իսկ վերջին նիստը յատկացուած էր ընդհանուր վիճաբանութեան Հայ դատի մասին՝ անցեալ, ներկայ, ապագայ:

Այս առթիւ շուրջ քսան հոգի խօսք առնելով իրենց կարծիքները պարզեցին մեր ներկայ կացութեան ու անկէ թելադրուող պահանջներու մասին:

Դիտելի կէտ մըն է որ յիսունէ աւելի երիտասարդներուն մէջէն որ հոն հաւաքուած էին — ամէնքն ալ տարբեր դաստիարակութեան ու մտքի տէր մարդիկ — մէկը նոյնիսկ չդնուեցաւ որ ժխտէր Հայ Դատի մը գոյութիւնը, կամ անլուծելի ու ժամանակավրէպ համարէր զայն:

Ասիկա շատ դրական երեւոյթ մըն է. դուցէ սեմինարի ամենամեծ յաջողութիւնը: Տղաքը ոչ միայն լռելեայն ընդունեցան Հայ Դատի մը գոյութիւնը, այլեւ սկսան մտածել անոր լուծման կարելիութիւններու մասին:

Ի հարկէ տակաւին վաղահաս է վերջնական որոշում մը տալու համար: Այժմ մեզի հետաքրքրողը այն է որ Եւրոպա-հայ ուսանողութեան մէջ առաջ եկած ինքնաճանաչումի այն հոսանքը, որ ծընունդ առաւ ԵՀՈՄի հիմնադրութեամբ, հիմա սկսեր է արդէն իր պտուղները տալ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՅՄԵԽԻ ՄԱՐՄԱՐԸ

Կիրովականի գեղատեսիլ լեռներէն է Մայմեխ, ծովի մակերեսէն 3·015 մեթր բարձր:

Երկրաբանները, որոնց մեծ մասը երիտասարդներ են, կարծիքներ կը փոխանակեն մարմարին տեսակներուն եւ անոնց յատկութիւններուն մասին, իսկ ուրիշներ կը մտաբերեն շրջանի կռիւները 1918 Մայիս 26ին, Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ, այս լերան տիրապետութեան համար:

Հայաստանի Հանրապետութիւնը յաջողեցաւ իր սահմաններուն մէջ պահել Մայմեխը, մարմարի հանքի այս հարուստ լեռը:

Երկրաբանները համոզուած էին, որ հոն մարմարի հանքեր կան, որովհետեւ այդ վայրին մէջ կային կրաքարի եւ այլ նիւթերու շերտեր: Որոշ ժամանակ անցընելէ ետք, վերջապէս, երկրաբանները մարմարի հանքեր գտան Մայմեխի հիւսիս-արեւմուտքը, ծովի մակերեւէն 1·250 մեթր բարձրութեան վրայ:

Շրջանի մարմարը իր գոյնով եւ որակով կը յիշեցնէ Իտալական Քարարի ծանօթ մարմարահանքը: Մայմեխինը ունի երեք գոյն՝ վարդագոյն, գորշ եւ սպիտակ: Կը գերակշռէ սպիտակը՝ որոշ տեղեր սաթի նրբերանգներով: Մայմեխի մարմարը շատ դիմացկուն է: Սառնամանիքի ժամանակ չի քայքայուիր, բաց օդին աննշան խոնաւութիւն կ'ունենայ, կրնայ դար մը անփոփոխ մնալ: Զայն կարելի է օգտագործել ճարտարապետական բարդ շէնքերու եւ քանդակներու մէջ, ինչպէս նաեւ կառոյցներու ներսի մասերը երեսապատելու, ելեկտրական տախտակներ եւ յուշանուէրներ պատրաստելու համար: Անոր փոշիէն եւ կըտորներէն կարելի է պատրաստել խճանկարի սալեր:

Տակաւին աշխատանքները չեն վերջացած, դեռ սկիզբն ենք. շատ մը մտքեր աւելի զգացումի արդիւնք են քան տրամաբանութեան: Ոմանք ալ բառաբար կերպով ծանօթ չեն Հայութեան ներկայ վիճակին. ուրիշներ հայկական բարձրաւանդակին վրայ հակամարտ շահեր ունեցող Պետութիւններու քաղաքական, ընկերային ու զինուորական դրութեան իրազեկ չեն:

Այս թերիները ժամանակով, կամացկամաց պիտի վերնան, պէտք է վերնան, որքան շուտ այնքան լաւ:

Ինչ որ սակայն արդէն նուաճում մըն է՝ Հայ երիտասարդութեան հետաքրքրութիւնն է Հայ Դատի հանդէպ: Վստահ կրնանք ըլլալ որ եթէ այս շարժումը շարունակուի՝ հետաքրքրութիւնն ալ պիտի դառնայ կամք եւ յարատեւ աշխատանք:

Ս. Տ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ծերուկ տիկինը Էլէնան ու Փիէրը դըլադեցուց՝ Պէզուքով կոմսին տան մէջ իր տեսած ընչատուփերու հաւաքածոյին վըրայ խօսք բանալով, եւ անոնց ցոյց տըւաւ իրենն ալ, իր հանգուցեալ ամուսինին կենդանագրովը զարդարուած:

— Անտարակոյս այս ընչատուփը նկարողը Վինն, հարցուց Փիէր, դարուն այդ նշանաւոր մանրանկարչին անունը տալով:

Ոտքի ելլել ուզեց տարիկան ձեռքը առնելու համար, բայց ծերուկ տիկինը Էլէնայի կռնակին ետեւէն ընչատուփը անոր երկնցուց: Էլէնա առաջ ծռեցաւ եւ գլուխը ետին դարձուց ժպտելով:

Ըստ սովորութեան հագած էր շըջադգեստ մը, որ օրուան նորաձեւութեան համեմատ խիստ վահանաձեւ կտրուած էր կուրծքէր եւ կռնակին վրայ: Անոր իրանը, զոր Փիէր միշտ մարմարափայլ կը գտնէր, այնքան մօտ էր իրեն որ իր կարճատեսի աչքերը կ'որոշէին մատաղ աղջկան ուսերուն եւ ծոծրակին վառող հրապոյրը, այնպէս որ, եթէ առաջ երթալ ուզէր, կոր շրթունքները պիտի հըպէին անոնց. կը զգար այդ մարմինին գաղջութիւնը, բուրումնաւէտութիւնը շնչելով, եւ մէն մի շարժումին կ'իմանար կրծանոցին ժարճատը:

Այդ պահուն Փիէր Փեթրօ յայտնապէս զգաց թէ Էլէնա ոչ միայն կրնար իր կինը ըլլալ, այլ թէ պէտք էր ըլլար եւ թէ ուրիշ կերպ կարելի չէր:

— Ձեր անկիւնին մէջ կ'ուզեմ թողուլ ձեզ, կը տեսնեմ որ տեղերնիդ շատ լաւ է, ըսաւ Աննա Փավլովնա մեծ խումբին մօտենալով:

— Իրա՞ւ է որ հրաման տուեր էք ձեր ապարանքը Փեթերսպուրկ հաստատելու: Շատ աղէկ կ'ընէք, բայց կրնաք դեռ քիչ մը Վասիլի կոմսին տունը մնալ: Անոր պէս բարեկամ մը ունենալը թանկագին բան մըն է, այնպէս չէ՞: Դեռ շատ երիտասարդ էք: Խորհրդականի պէտք ունիք: Անշուշտ չէք նեղանար պառաւ կնոջ իմ համարձակութիւններուս վրայ: Երբ ամուսնանաք, խնդիրը կը տարբերի:

Տուն դարձին, Փիէր երկար ատեն մնաց առանց կարենալ քնանալու:

ԻԳ.

— Այս ամէնը աղէկ, շատ աղէկ, բայց ա'լ ատենը եկած է որ վերջ մը տրուի, ըսաւ Վասիլի իշխան տխրութեամբ հառաչանքով մը, որովհետեւ կը հասկնար թէ ամէն բանի մէջ իր երախտաւորեալը եղող Փիէր իրմէ սպասուածը իմանալու երեւոյթ չունէր... Պէտք է վերջապէս ծայրը գայ ասոր: Վաղը չէ միւս օր Էլէնայի տօնախմբութիւնն է, եւ եթէ Փիէր իր պարտքը չհասկնայ, խնդիրը ես ձեռք պիտի առնեմ, հայրը ե'ս եմ

Աննա Փավլովնայի երեկոյթէն վերջ, Փիէր՝ Վասիլի իշխանին տունէն չմեկնեցաւ:

Ամէն իրիկուն ընդունելութիւն կար Վասիլի իշխանին տունը եւ Փիէր պարտաւորուած էր ներկայ գտնուիլ:

Էլէնայի տօնախմբութեան օրը, Վասիլի իշխան ճաշի վար դրաւ «ամէնէն մօտաւոր»ներէն ընտրեալ ընկերութիւն մը, ազգական, բարեկամ, որոնց հասկըցուցած էր թէ այդ օրը պիտի վճռուէր Էլէնայի ճակատագիրը:

Իշխան Վասիլի չէր ճաշեր, ուրախ զուարթ կը ճեմէր հրաւիրուածներուն շուրջ, երբեմն մէկուն, երբեմն միւսին քով նստելով: Ամէնուն համար սիրուն եւ ինքնարուխ բառ մը ունէր, բացի Փիէռէն եւ Էլէնայէն, որոնց ներկայութիւնը անգամ կարծես չէր նշմարեր:

Վասիլի իշխանին հրաւիրուածները կը զրօսնէին: Փիէր եւ Էլէնա քով քովի նըստած էին, գրեթէ սեղանին ծայրը, լուռ ու մունջ, վարդավառ ժպիտ մը պահելով իրենց դէմքին վրայ:

Փեթրօ կը զգար թէ բոլոր այդ հաւաքոյթին կեդրոնը ինք էր, եւ սիկա կ'ուրախացնէր ու կը նեղէր զինքը միանգամայն:

Յանկարծ ձայն մը, ծանօթ ձայն մը երկրորդ անգամ ըլլալով կը խօսի իրեն, բայց Փեթրօ այնքան մտազբաղ է որ իրեն ըսուածը չի հասկնար:

— Կը հարցնեմ քեզի, ե՞րբ ստացար Պոլքոնսքիի վերջին նամակը, ըսաւ երրորդ անգամ ըլլալով Վասիլի իշխան: Բայց որքան մտազբաղ ես, սիրելիս:

Վասիլի իշխան ժպտեցաւ, եւ Փեթրօ տեսաւ որ ամէն ոք կը ժպտէր իրենց, իրեն եւ Էլէնային:

— Է՛ ուրեմն, քանի որ ամէնքդ ալ գիտէք, ըսաւ ինքնիրեն, իրա՛ւ է: Եւ ինք ալ ժպտեցաւ իր տղայական ժպիտով, եւ Էլէնա ալ ժպտեցաւ:

— Բայց պիտի ըսե՞ս, թէ ե՞րբ ստացար այդ նամակը: Օլմուցէ՞ն ղրկուած էր, կրկնեց Վասիլի իշխան:

— Այո, Օլմուցէն, պատասխանեց Փեթրօ հառաչելով:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(126 – Շար.)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES — Tél. : 027-18-28

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը ներկայացուին

1․ *ԱԻԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԸ*, *պատմական տրամ մէկ արար*
2. FETE AU MANOIR, opérette en un acte
3․ *ՍԱՏԱՆԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ*, *զաւեշտ մէկ արար*

Կիրակի 14 Մարտ 1971, ժամը 16,30ին

Մուտք 5 ֆրանք
Տոմսերը տեղւոյն վրայ

ՆՈՒԷՐ

Փիւժէ սիւռ Արժանսէն, *Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Կիրակոսեան իրենց զոքանչին Նեմզար Նազարեանի (Վանեցի) մահուան առթիւ (Քալիֆորնիա), փոխան հոգեհանգիստի կը նուիրեն.—*

100 *ֆր. Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին,*

100 *ֆր. Կապ. Խաչին:*

100 *ֆր. Հ. Յ. Դ. վեթերաններու ֆոնտին:*

300 *ֆր. Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն), եւ*

100 *ֆր. «Յառաջ»ին:*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յովհ. Զալըքեանի արկածալի մահուան առթիւ տարեց դաշնակցական մը 50 ֆր. կը նուիրէ Տէսինի Եղեռնի յուշարձանին, փոխան ծաղկեպսակի: (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 10 ֆր. «Յառաջ»ին:

ՃԱՇ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է ի նպաստ Մշակոյթի Տան, Պօմոնի մէջ, Մարտ 28ին ժամը 12ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք Մշակոյթի Տուն, 12–14 Ռիւ Սէնթ՝ Պազիլ կամ եկեղեցւոյ սրահը, Պ. Թիւթէլեանի մօտ:

Ճաշագին.— 15 ֆր. ճաշերը կը պատրաստուին հայ տիկիններու կողմէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Շաբաթ 13 *Մարտ ժամը* 3,30*ին Մշակոյթի Տան Միութեան գրասենեակին մէջ՝* 17 Ռիւ Պլէօ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ

Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կատարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

ԾԱԽՈՒ Է

Հող մը, Անկէն–Տէօյ լա Պառ (25 Ավընիւ Ժան Մերմօզ) 540 քառ. մեթր:

×

Յարկաբաժին մը, կահաւորուած, բոլոր յարմարութիւններով, հեռաձայն, երեք սենեակ, խոհանոց, վիտ–օտտիւռ, *Վիլժիւիֆի նոր թաղին մէջ:*

Հեռաձայնել՝ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ 231–23–36:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին Փաթրոնաժի *սրահը՝* Ռիւ տիւ Թուլոն:

Օրակարգ.— 1) *Տարեկան գործունէութեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական:* 2) *Նոր վարչութեան ընտրութիւն:* 3) *Զանազան հարցեր:*

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի *մէջ:*

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը իր երկու տարուան նստաշրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ անդամները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումները եւ ընտրելու նոր հոգաբարձութիւնը:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 19 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանթին):

ԱՐԵՒԱԳԱԼ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ մեծ պահոց տեւողութեան ընթացքին ամէն Չորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն եւ Ուրբաթ օր ժամը 4,30ին հսկումի արարողութիւն: Կը հրաւիրէ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց:

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ վարդանի մետալին
ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Ու ընդհանրապէս, գոհարեղէնի
որեւէ գնումի մը համար
ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պր. Յարութիւն Տամլամաեան 100 ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, առ ի գնահատութիւն:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ouvrières - mécaniciennes pour atelier. Travail assuré toute l'année.

S'adresser : REFLETS DE PARIS
102, Rue d'Aboukir, Paris (2e).

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Ազգասախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի ՄԱՐՏ 25ին ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ Փարիզ:

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան:

Թեկնածուները պարտին Ազգասախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 11ին:

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն:

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

1.— *Յարութիւն եւ Քրիստափոր Պարսամեան ու Քրիստափորի որդին՝ Վրէժ, աքսորուած՝ Տրապիզոնէն:*

2.— *Միհրան եւ Արշալոյս Ղումբեան, աքսորուած՝ Տրապիզոնէն, եւ իրենց երկու մանչ զաւակները. մին՝ Արամայիս:*

3.— *Յովհաննէս եւ Վառվառ Ժամակոչեան եւ իրենց երկու մանչ զաւակները. մէկուն անունը՝ Գրիգոր:*

Գիտցողներէն կը խնդրուի՝ յայտնել «Յառաջ»ին, Վ. Մ. սկզբնատառերով:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Մարտ 14ին կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, 8 Ռիւ Ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ:

Կ'երգէ ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ
ՍՕՍԻ պարախումբ
Մենապար՝ Տիկին Եւա Արզուեան
ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբ
Գեղարուեստական ընտիր բաժին:
Հարուստ պիւֆէ իզմիրեան ուտելիքներով եւ անուշեղէններով ճոխացած:
Մուտք 15 ֆրանք
Ուսանողներու մասնաւոր գին
Տոմսակները կը ծախուին բոլոր անդամներուն մօտ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը՝ Համբարձման տօնին 20 Մայիս:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս–ճաշ»ը Մարտ 27ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ–Պարահանդէսը 21 Մարտ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
9
ՄԱՐՏ
MARDI
9 MARS
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12059

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.059

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՁԱՅՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ (*)

Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը կորսնցուց իր մարտական սերունդին ամէնէն հուժկու դէմքերէն մէկը:

Երեք տառերու մէջ խտացած անունն էր, Դրօ, առանց որեւէ ածականի, կ'ամփոփէ փառաւոր անցեալ մը: Ինչպէս երբ կ'ըսենք Սերոբ, Գէորգ Չաւուշ, Անդրանիկ, Մուրատ, Սեպուհ, Արամ, Իշխան, Թուրէն կամ Նիկոլ:

Այսպէ՛ս է մեր պատմութիւնը:

Անհամար մեծ ու փոքր դէմքեր, բազմավաստակ «անձինք նուիրեալք», մեր ազատագրական պայքարին զանազան գլուխները կը բանան կրճատ այլ խօսուն անուններով: Կը կազմեն խորհրդանշաններ՝ քաջութեան, հայրենասիրութեան, անձնուիրութեան եւ հաւատարմութեան:

Այս հոյակապ դէմքերը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կրակը նետուած են չատ կանուխէն: Եւ ինքնաբերաբար:

Անոնք իրենց առաջին դասերը կ'առնէին ոչ թէ դպրոցէն, այլ կեանքէն: Հայաստանի լեռներէն, դաշտերէն ու գետերէն, կամ եռուն քաղաքներու ժխորէն:

Եւ մէկուն օրինակը, կամ անոր հետ կապուած դէպք մը կը դառնար ազդանշան, կենդանի պատգամ՝ միւսին համար:

Դրօն է որ կը պատմէ, Կովկասի մէջ կազմակերպուած զինագրական պայքարին առթիւ.

— «Պատանիներ էինք: Յեղափոխական ներշնչման գլխաւոր աղբիւրներից մէկն էր այդ օրերում Անդրանիկի հերոսական կռիւը: Երբ Անդրանիկը մի քանի հարիւր կտրիճներով կուրծք էր տալիս տաճկական բանակներին եւ քրդական աշիրէթներին, յանուն հայ ժողովուրդի պատիւի ու ազատութեան, մենք նոյնպէս կուրծք կըտանք ցարական կառավարութեան եւ մեր արիւնը կը թափենք յանուն հայ ժողովրդի իրաւունքներուն»:

Այս ազդանշանը կը տարածուի բերնէ բերան, կազմակերպելու համար ինքնապաշտպանութեան պայքարը՝ Կովկասի մէջ, Երեւանէն մինչեւ Բագու:

Ի բնէ կորիճ եւ սրատես, Դրօ անմիջապէս ուշադրութիւն կը գրաւէ իր յանդգնութեամբ:

Շատ չանցած, 1905 Մայիս 11ին, ամբողջ Կովկասը կը սարսի, երբ քսանամեայ պատանին հրաշագործ ռումբը կ'արձակէ, փոշիացնելով Բագուի հրէշը, Նահանգապետ Նակաշիձէն, բուն կազմակերպիչը հայ–թաթարական ընդհարումներու:

Ասպարէզը բացուած էր արդէն, լեռ ու ձոր կորելու համար ազատագրութեան ճամբուն վրայ, մինչեւ կամաւորական շարժումը, Վանի գրաւումը եւ Բաշ Աբարանի հերոսամարտը:

Զինուորական Ակադեմիա մտած չէր Դրօն, բայց երբ խօսէր ռազմական հարցերու մասին, ունկնդիրը կը զարմանար իր բնածին ուշիմութեան եւ եփուն տեսակէտներուն վրայ: «Աչք» ունէր նոյնպէս, երբ ռազմականին հետ քաղաքական խնդիր մըն ալ յուզուէր:

Մշտնջենական շարժում էր, եւ խանդավառութեան, աշխուժացման կայծեր կը ցանէր իր ճամբուն վրայ: Ոչ միայն երիտասարդութեան շրջանին, այլեւ սա վերջին տարիներուն, երբ տարիքի բեռը եւ ծանրակշիռ հոգեր կը ճնշէին իր վրայ:

Ռազմիկի ոգին այնքան արմատացած էր իր մէջ որ, երբ անողոք հիւանդութիւն մը պարբերաբար տագնապներ կը պատճառէր, կը տոկար նոյն սկեպտիկ ժպիտով:

Տարի մը Փարիզ կը գտնուէր (1933) եւ պատահեցաւ որ բանախօսելու հրաւիրուի, տօնական առիթով մը:

Ո՛րքան զուարթութիւն կը ծորէր իր նախաբանէն.

— Ի՛նչ օրերու հասեր ենք որ զինուորն ալ ճառ խօսելու կը ստիպուի...

Որքան արի եւ յանդուգն՝ մարտական ճակատի վրայ, մեր սիրելի Դրօն նոյնքան արթուն էր եւ տոկուն՝ քաղաքական խնդիրներ հետապնդած ատեն:

Ռազմիկը հարկադրուեցաւ դիւանագէտի դեր կատարել դեռ Երեւանէն: Եւ, աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր այդ ապերախտ աշխատանքին լծուած էր արտասահմանի մէջ, հակառակ իր խառնուածքին:

Խորապէս կ'ըմբռնէր թէ տարրական պայման է ներկայ ըլլալ ամէն տեղ: Եթէ ոչ բարիքներ ապահովելու, գոնէ չարիքներ խափանելու համար:

Դաշնակցութիւնը ամէն բանէ առաջ գործի կուսակցութիւն է: Ուրեմն, իր աչքն ու ականջը սուր պիտի պահէ, որեւէ անցուդարձի հանդէպ:

Կը պատահին դէպքեր որոնք սերտ կապ ունին Հայկական Դատին կամ ցիրուցան բազմութեանց ապահովութեան հետ:

Կը ներկայանան պարագաներ ուր բարեկամն անգամ կրնայ դաւել, եթէ իր դիմացը չգտնէ ընդդիմադիր եւ չարժուն ուժ մը՝ իբրեւ արթուն պահակ:

Ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ արտասահմանի մէջ շրջապատուած ենք այլազան դրացիներով որոնք անընդհատ կը գործեն, նուաճումներ կատարելու համար, ի վնաս անճարին եւ բացակային:

Երէկ՝ մարտական բազուկն էր որ կարգի կը հրաւիրէր զանոնք: Այսօր՝ քաղաքական միտքը պիտի գործէ, ելքեր գտնելու համար:

Այս բոլոր պարագաներուն մէջ, երբ Դրօն էր Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, տեսակէտները կը պարզէր նոյն չառաչուն ուժգնութեամբ, ինչպէս գնդակ մը արձակած ատեն:

Ոչ միայն դրացիներուն, այլեւ անոնց հովանաւորներուն հետ խօսելու եղանակ մը ունէր որ մտածել կուտար: Ամէն պարագայի մէջ, համարում կը ներշնչէր:

Երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք, փոքրոգի մարդիկ, գոյնզգոյն դիմակաւորներ փորձեցին մուր քսել իր ճակտին, մերձեցման փորձի մը առթիւ որ ամէն բանէ առաջ կը բխէր զուտ ազգային մտահոգութիւններէ:

Օրուան հարցն էր, — ի՞նչպէս ընել որ Եւրոպայի հայ գաղութները եւ մեր անճար հայրենիքը ոտքի տակ չերթան, նախայարձակին սանձակոտոր արշաւանքին առջեւ:

Դրօ իր ամբողջ անցեալն ու հմայքը դրած էր նժարին մէջ, այդ եղերական օրերուն: Ոչ թէ սնամէջ պատրանքներ սնուցանելով, այլ նախատեսելով բացակայութեան ահաւոր վտանգները:

Անշուշտ իրեն համար տառապանք էր այդ պարտականութիւնը:

Եւ սակայն կատարեց նոյն պայծառամտութեամբ, ճակատաբաց ու վճռական: Միշտ յիշեցնելով, արիաբար, թէ իր ներկայացուցած ժողովուրդը ոչ փորձանիւթ է, ոչ ալ ամբոխ:

Վերջին տարիներու ընթացքին, երբ Արեւմուտքը չեչտակի դիրք բռնած էր, յանուն ազատութեան եւ ինքնորոշման իրաւունքի, Դրօ նոյն հետեւողականութեամբ կը հետապնդէր հայկական պահանջները:

Գիտնալով հանդերձ որ պարագաները բոլորովին աննպաստ են մեզի համար, կարելին կը փորձէր, որպէսզի բարեկամն ու թշնամին, դրացիներն ու աշխարհակալները չխախտեն կատարուած նուաճումները:

Ի ծնէ առաջնորդն էր, թէ՛ պատերազմի եւ թէ՛ խաղաղութեան ատեն:

Երբ կը սկսէր խօսիլ, հեռանկարն էր որ կը պարզուէր աչքերուդ առջեւ:

Արարատի լանջերուն վրայ հասունցած Դրօն էր: Իսկ եւ իսկ «Ձայն հայրենեաց»: Մտքով, սրտով եւ բազուկով:

Մշակուած, կոճկուած հայերէն մը չունէր: Բայց գիտէր բառերը իրենց տեղը դնել առանց ճարտասանական ձեւեր փորձելու: Եւ նախադասութիւնները իրար կը լրացնէին կուռ տրամաբանութեամբ:

Ընդդիմութեան մը հանդիպած ատեն ալ, կը ջանար պահել հաւասարակշռութիւնը, ի վերջոյ ելք մը գտնելու համար:

Արեւելեան թէ արեւմտեան Հայաստանը, մինչեւ անգամ ամբողջ Կովկասը բաց գիրքեր էին իրեն համար, ռազմագիտական ծրագիրներ որոճալու համար

Հայաստանի եւ դրացի երկիրներու աշխարհագրական տարբերութիւնները, հակառակորդին ռազմագիտական առաւելութիւնները, յանդուգն մտածումներ կը թելադրէին իրեն, ինչպէս Ռուբէնի: Եւ ելքեր կը փնտռէր ու կը գտնէր, առանց ակադեմական հատորներ պրպտելու:

Հայոց պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն, — այսքանը կը բաւէր, փրկութեան ճամբան գտնելու համար:

Մնացեալը սրատեսութեան, քաջութեան եւ յարատեւութեան խնդիր էր:

Մեր ֆետայիները գիրքերէն չսորվեցան հայրենիք փրկելու կամ կերտելու գաղտնիքը: Ոչ ալ թութակաբար իւրացուցին օտարին գիտելիքները:

Հայրենիքի ձայնը, անոր տառապանքն ու երկունքը ամբողջ ակադեմիա մը կը կազմէին իրենց համար:

Դրօները մնացին անպարտելի, վասնզի հայրենիքի ազատութեան գաղափարը հոգեշահ քարոզ չէր իրենց համար, այլ միս եւ ոսկոր: Կամք եւ աշխատանք: Անձնուիրութիւն եւ հաւատարմութիւն:

Պատմական չարականագիրը չատ քիչ բան գիտէր բուն անձնազոհութեան մասին, երբ կ'երգէր «Անձինք նուիրեալք»ը:

Մեր ժամանակակից պատմութիւնը ստեղծեց նուիրեալներու սերունդ մը, որ լեռ ու ձոր կը թնդացնէր տարիներով, յանուն ազատութեան եւ խաղաղութեան:

Այսօր սակաւաթիւ դէմքեր մնացած են արիներու այդ սքանչելի փաղանգէն որ իր բազուկով ճեղքեց հայ ժողովուրդին լացի ու խաւարման մշուշը:

Ուրիշ ոեւէ ժողովուրդի քաջերը պիտի չկրնային աւելին կատարել, տուեալ պայմաններուն մէջ:

Եւ այսօր, յարգանքի երեկոյ մը սարքելով ողբացեալ Դրոյի յիշատակին, մենք ոգեկոչած կ'ըլլանք միւս անհամար քաջերը, յայտնի թէ անյայտ ֆետայիները, որոնք ուժասպառ ինկան միեւնոյն ճամբուն վրայ:

Այդ խոնարհներէն մէկն ալ՝ Սասունցի Մուշեղը, որ անհետացաւ Դրոյէն քանի մը շաբաթ մը ետքը:

Ոգեկոչել անոնց յիշատակը օտարութեան մէջ, կը նշանակէ սերունդէ սերունդ փոխանցել ռազմիկներուն եւ նահատակներուն պատգամը, — Միացեալ Հայաստան՝ միացեալ Հայութեամբ:

Անոնց աչքերը փակուած են, բայց ոգին կը լուսաւորէ մեր ճամբան, իբրեւ անդնդախոր «Ձայն հայրենեաց»:

Անոնց կեանքն ու գործը կենդանի դասընթացք մը կը կազմեն, պատմութեան իմաստը սերտելու եւ լայնօրէն ըմբռնելու համար:

Անոնք իրենց երիտասարդ արեւը զոհեցին, որպէսզի յաջորդ սերունդները փըրկուին բռնակալներու հալածանքի, ջարդի եւ գերութեան մղձաւանջէն:

Ազատ երիտասարդութեան կ'իյնայ շարունակել ճամբան, համաձայն նոր պահանջներու:

Մարտ 1956 Շ.

(*) Դրոյի մահուան 15րդ տարեդարձին ի յիշատակ (9 Մարտ 1956):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՐԱԴԱԴԱՐԸ ՉԵՐԿԱՐՍՁԳՈՒԻՐ

ՍԱՏԱԹԻ ՃԱՌԸ

Եգիպտոս մերժեց վերանորոգել հրադադարը, որ, ինչպէս ծանօթ է, վերջ կը գտնէր Կիրակի Մարտ 7ին:

Եգիպտոսի նախագահը՝ Անուար էլ Սատաթ, հակառակ բոլոր նախատեսութիւններուն, ճառի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ «Գահիրէ պիտի չերկարաձգէ հրադադարը», թէեւ, համաձայն նախագահին, ասիկա չի նշանակեր, թէ վերջ պիտի գտնէ քաղաքական գործունէութիւնը եւ այլեւս «խօսքը պիտի տրուի հրանօթներուն»:

Գահիրէ գնահատելով հանդերձ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին կոչը՝ հրաժարելու կռիւներու վերսկսումէ, չի կրնար վերանորոգել հրադադարը: Չի կրնար նոյնպէս խոստանալ, որ պիտի չկրակէ: Միեւնոյն ժամանակ քաղաքական աշխատանքը կըրնայ շարունակուիլ: Գահիրէ պարզապէս նկատի պիտի առնէ իրադարձութիւնները եւ ըստ այնմ պիտի որոշէ իր ընելիքը՝ «ուզած պահուն եւ ընտրած վայրին մէջ»:

Անուար էլ Սատաթ յայտարարեց նաեւ, թէ անցեալ Երկուշաբթի գաղտնի այցելութիւն մը տուած է Մոսկուա՝ քննելու համար կացութիւնը իր այժմու վիճակին մէջ, խորհրդային վարիչներու հետ: «Բոլորովին գոհ եմ խօսակցութիւններէս եւ համոզուած եմ, որ Խորհ. Միութիւնը անվերապահ կերպով զօրավիգ կը կենայ մեր արդար դատին»:

Եգիպտոսի նախագահը կը պահանջէ Ուաշինկթընէ, որ կատարէ իր պարտականութիւնը եւ յարգէ իր պարտաւորութիւնները: Ուաշինկթըն անցեալ ամիս խոստացած էր դէմ դնել հողերու բռնի գրաւման եւ կցման գաղափարին: «Կ'ուզենք, որ Ամերիկա տէր կանգնի իր այդ խոստումին»:

Անուար էլ Սատաթ թուելէ ետք Եգիպտոսի նախաձեռնութիւնները խաղաղութեան վերահաստատման ուղղութեամբ, ինչպէս, օրինակ, Փետրուար 4ի իր առաջարկը բանալու Սուէզի Ջրանցքը, եթէ երբեք Իսրայէլ հեռանայ ջրանցքի շըրջանէն, այժմ կը նկատէ, որ Թել Ավիվ պարզապէս «կը փակէ դուռը» քաղաքական լուծման առջեւ եւ երեւան կը հանէ իր ծրագիրը՝ կցելու արաբ հողերը Իսրայէլի:

Եգիպտոսի նախագահին ճառին անդրադառնալով, Իսրայէլի Արտաքին նախարարը դիտել տուաւ, թէ իրենք «մերժած են ընդունիլ Եգիպտոսի ներկայացուցած առանց պայմանի անձնատուութեան» պահանջը: Ցամենայն դէպս Գահիրէի որոշումը՝ չերկարաձգելու հրադադարի ժամանակաշրջանը, ոչ մէկ ձեւով կը փոխէ կացութիւնը, քանի որ զինադուլի հաստատման որոշումը տուած է Ապահովութեան Խորհուրդը 1967 Յունիսին: Այլ խօսքով՝ Թել Ավիվ պիտի շարունակէ յարգել զինադուլը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդուժի հազարէ աւելի օդանաւեր չատ բուռն ռմբակոծումներ կատարեցին Լաոսի եւ Քամպոճի մէջ՝ զօրավիգ կենալու համար Հարաւ. Վիէթնամեան ուժերուն: Այս վերջինները գրաւեցին Հօ Շի Մին հանգոյցը՝ Չեփոն, տեղւոյն վրայ ամրացնելով անմիջապէս իրենց դիրքերը:

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻԻ ԸՆԿԵՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՅԵԱՑՔՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մովսէս Խորենացի, իր ժամանակաշրջանի հայ մտածողներուն նման, կը զբաղի մարդոյով, մարդու հարցով: Մարդն ու կենդանին օժտուած են ընդհանրական գիծերով, երկուքն ալ կազմուած են չորս նիւթական տարրերէ եւ ունին բնազդային վարք: Սակայն մարդը կը տարբերի կենդանիէն իր բանական հոգիով: Անոր հետեւանքով ան ձեռք կը ձգէ իշխանութիւն՝ իր անձին վրայ, նպատակ հետապնդելու վճռականութիւն եւ ընտրելու ընդունակութիւն: Մարդ ստեղծուած է անմահ եւ ազատ: Բնութեան բարիքներէն ան օգտուած է առանց աշխատանքի: Ադամի եւ Եւայի օրինազանցութեան հետեւանքով, սակայն, ան ոչ միայն դարձաւ մահկանացու, այլեւ ձեռք ձգեց աշխատանքով իր գոյութիւնը պահելու եւ «ծառայական» յարաբերութիւններու մէջ գտնուելու ընկերային պարտաւորութիւն: Վտարուելով դրախտէն, ըստ Խորենացիի, մարդ էակը մտած է ընկերային յարաբերութիւններու շրջագիծի մէջ: Մարդը արժէք մը կը ներկայացնէ հաւաքականութեան մէջ: Առանձնացած թագաւորը, իշխանը, մտաւորականը, զինուորականն ու նաւաստին չեն կրնար քաջագործութիւն կատարել եւ հասնիլ երջանկութեան եւ բարգաւաճումի:

Մարդու իմացական եւ գործնական կարողութիւններու ձեւաւորման մէջ Խորենացի հիմնական դերը կը վերապահէ կրթութեան եւ վարժութեան: Ան կ'ընդգծէ, որ «վարժումն է ամենայն ինչ»:

Ան ունի այն համոզումը, որ աւատապետական ազատանին կ'ապրի հաւասարութեան սկզբունքով, որ նախարարներու իշխանութիւնը գերբնական ծագում չունի: «Քեզ էլ եմ ես մարդ համարում, կը գրէ ան Սահակ Բագրատունի նախարարին, կարիքների կողմից մեզ հաւասար եւ ոչ թէ, ինչպէս ասում են, որ իշխաններն աստուածների զարմից են, նրանց մերձաւոր եւ սերնդակից»: Ան համաձայն է Սահակ Պարթեւի հետ, որ զաւակները իրենց հայրերու յանցանքին համար չպատժուին եւ այդ պատճառով չկորսնցնեն սեփականութեան իրենց ժառանգական իրաւունքը, որ հայկական նախարարական կառոյցին պահպանման երաշխիքներէն է:

Մարդը կենդանիներէն կը տարբերի նաեւ ընտանիքով եւ անձնիշխան ամուսնութեամբ, որ «կարեւորագոյն եւ մանաւանդ հիմն է կենցաղօգուտ պիտոյից մարդկան»: Ամուսնութեան մէջ ան կը նկատէ մարդու ֆիզիքական, հոգեւոր եւ իմացական պահանջներու բաւարարումը: Ան «անխորժելի մարմնական բարիւն ընդելուզեալ բերէ ինքեամբ եւ զհոգեւորական վարուցն զգլխաւորագոյնսն զասացելոց չորից առաքինութեանցն կատարմունս»: Այս պատճառով ալ ընտանիքին մէջ ան կը թուէ ոչ միայն ֆիզիքական եւ հոգեւոր բաւարարութեան պարագան, այլեւ մարդկային յարաբերութեան ձեւերը (մտերմութիւն, սէր խոստմնապահութիւն):

Ընտանիքը իր հսկողի դերով առաջքը կ'առնէ բազմաթիւ հակօրինական արարքներու: Յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնէ ան ընտանիքին դաստիարակութեան վրայ: Ընտանիքին մէջ երախան կը դառնայ հայրենասէր, զոհաբերող եւ ձեռք կը ձգէ վայելուչ վարուելակերպ մը, «խելամուտ հմտութեամբ զտնօրէնութեանն տեսչութիւն յարդարել»: Միեւնոյն ատեն ընտանիքը իր անդամները պարտաւորութիւններու կը մղէր, ինչպէս նաեւ դէմ յանդիման կը դնէ հոգերու եւ դժուարութիւններու: Ընդհանրապէս մարդկային ամէն նուաճում, ըստ Խորենացիի, կապուած է դժուարութիւններ յաղթահարելու ճիգին հետ: Կեանքի մէջ կայ մահ, երաշտ, պարտութիւն, անյաջողութիւն եւ հիասթափութիւն: Այսուհանդերձ մարդիկ չեն դադրիր ապրելէ, հերկելէ, ստեղծագործելէ: Ընդհակառակն, կեանքի առողջ տրամաբանութիւնը զանոնք կը մղէ լաւատեսութեան, որով «անհեղեզարար յառաջանան ճեպով»: Նոյն հիմունքով ալ ընտանեկան դժուարութիւնները եւ անյաջողութիւնները չեն կրնար հիմ ծառայել մերժելու համար ընտանիքին գոյութեան արժէքը:

Հասկնալի պատճառներով Խորենացի յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնէ պատերազմի, խաղաղութեան եւ բանակի ընկերաբանական հարցերուն:

Մեծ գիտնականին կարծիքով, պատերազմը ընկերային չարիք է, որ յառաջ կուգայ հարցերու սխալ լուծումէն, մարդոց փառասիրութիւններէն, անկուշտ նկարագրէն եւ չար հակումներէ: Պատերազմը կեանքի հակասութիւններէն մէկն է: Յետադարձ հայեացքով մը ան կը նկատէ, որ հսկաներու դարաշրջանէն սկսեալ մարդկային պատմութեան մէջ պատերազմները զգալի տեղ գրաւած են: Այդ իրողութենէն թելադրուած ծնունդ առած է յարձակելու եւ պաշտպանուելու սահմանուած մարմին մը՝ բանակը, որ իւրաքանչիւր երկրի համար դարձած է համարձակութեան, քաջութեան, հայրենասիրութեան եւ հերոսութեան մարմնացում: Սակայն, ինչպէս նկատել կուտայ ան, բանակն ու զինուորականութիւնը երկդիմի են: Մէկ կողմէ անոնք կրնան մահուան, կողոպուտի, թշուառութիւններու պատճառ դառնալ, իսկ միւս կողմէ՝ ազգակ երկիրը թշնամի արհաւիրքներէ փրկելու գործին, ինչպէս նաեւ հայրենիքի ազատութեան, ստեղծագործ մարդոց հաստատած բարիքները պահպանելու միջոց: Աշխարհի մէջ կան կողոպտելու պատրաստ բանակներ ու բռնակալներ, եւ եթէ երկրին ղեկավարները գերագնահատեն բանակին բացասական գիծերը, անտեսեն անոր սպառազինումը եւ կռուի պատրաստումը, աններելի կերպով վտանգած կ'ըլլան բնակչութեան կեանքը, հարստութիւնը, երկրագործին աշխատանքը եւ խրախուսած կ'ըլլան չարիքին տարածումը:

Խորենացիի համար ռազմիկն ու երկրագործը հաւասարապէս օգտակար տարրեր են: Երկուքն ալ կը նպաստեն երկրին բարգաւաճումին: Մէկը ժողովուրդին համար նիւթական բարիքներ ստեղծելով կենդանութիւն կուտայ անոր, միւսը՝ «պատճառք կենդանութեան նոցա միանգամայն եւ աշխարհիս՝ յաղագս ի թշնամեացս պահելով խաղխաղմանէ ամբողջ մնայ միշտ խաղաղական իսկ. սատուիչ է խաղաղութեան»: Այս ձեւով կ'ըմբռնէ ան պատերազմն ու խաղաղութիւնը:

Այսպէս, ուրեմն, Մովսէս Խորենացի վերլուծելով Հայաստանի ընկերային կեանքը, կը յանգի լուրջ ընկերաբանական տեսակէտներու: Ասով կը նպաստէ հայ կեանքի եւ գիտութեան զարգացման:

Գ. ԽՐԼՈՊԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

Հայոց լեզուի դասաւանդութիւնը Ռումանիոյ մէջ առաջին անգամ կատարած է Յ. Ճ. Սիրունի, 1938ին, Հարաւ. եւրոպական լեզուներու ամպիոնէն: 1940էն սկսեալ ան սկսած է կանոնաւոր կերպով աւանդել հայերէն եւ թրքերէն: Ան է որ նախաձեռնած է նաեւ հայկական վաւերագիրներու գիտական հետազօտութեան: Պատերազմէն ետք, դասընթացքները ընդհատուած ըլլալով, Վլատ Պընրցեանու 1953ին վերսկսաւ դասաւանդել, դասական հայերէնի անպարտադիր դասընթացքի ձեւին տակ, բանասիրական բաժնի ուսանողներու համար:

1963ին, Վ. Պընրցեանուի մահէն ետք, Փրոֆ. Ջիչորենէ Փոկիրք, որ հետեւած էր անոր հայերէնի դասընթացքին, ըստանձնեց դասերը եւ շարունակեց դասաւանդել մինչեւ համալսարանական տարուան վերջը: Բայց յաջորդ տարեշրջանին գործը յանձնուեցաւ Ֆրանչիսքա Պըլթըչեանուի:

Հայագիտական ուսումնասիրութիւնները երկար ժամանակ սահմանափակուած էին այն դերին մէջ, զոր հայերը ունեցան Ռումանիոյ պատմութեան մէջ: Անոնք ունեցան մնայուն եւ լուրջ նպաստը կարգ մը գիտնականներու, ինչպէս Ն. Եորկա, Կ. Պեզվիքոնի, Վ. Պընրցեանու: Բայց Պ. Հաժտեու եղած էր առաջինը, որ կարեւոր գաղափար մը բացայայտած էր նոյնիսկ ռումէն լեզուաբաններու համար, այն որ հայ լեզուն հին եւ շատ հարուստ կապեր ունի Թրակօ-Դակերու լեզուին հետ: Իրողութիւնը բացատրելի է, որովհետեւ, ըստ Հաժտեուի, Հայերը մեկնած են Պալքաններէն եւ ազգակից են Փիւնիկեցիներուն որոնք իրենց կարգին ազգակից էին Թրակօ-Դակերուն: Ասոր հիման վրայ հաստատուած են Թրակօ-Դակերու լեզուի լեզուաբանական յարաբերութիւնները հայերէնի եւ ալբաներէնի հետ, լեզուներ, որոնք լիտուականին հետ միասին, իրենց մասնաւոր կառուցուածքներով շատ կարեւոր են հնդեւրոպական լեզուներու ուսումնասիրութեան համար: Ապացուցուեցաւ, այսպէս, որ հայերէնը շատ օգտակար լեզու մըն է թրակօ-դակեան լեզուի եւ ռումանական լեզուին հիմնական բաղադրիչներու վերականգման, ինչպէս նաեւ հնդեւրոպական ուսումնասիրութիւններուն համար:

Հայերէնի դասընթացքին զուգընթաց, Ֆրանչիսքա Պըլթըչեանու լրջօրէն կը զբաղի Հայոց լեզուի ուսումնասիրութեամբ: Դեռ 1967ին, Պուքրէշի ընդհանուր լեզուաբանական համագումարին ան զեկուցում մը կատարեց դասական հայերէնի մէջ ձայնաւոր սիստեմին մասին: Ինչ կը վերաբերի Փրոֆ. Ջ. Փոկիրքի, հրատարակած է յօդուած մը «Ռումէն լեզուի պատմութիւն» Բ. հատորին մէջ, լոյս տեսած 1969ին: Հայոց լեզուի ուսումը ամրապնդելու համար, կը նախատեսուի կազմակերպել բաժին մը Արեւելագիտական Ընկերութեան մէջ, ուր կարեւոր տեղ պիտի գրաւեն հայագիտական հետազօտութիւնները, հրատարակութիւնը մասնագիտական աշխատութիւններուն, իսկ այս նպատակով, յարաբերութիւններու ամրապնդումը՝ Երեւանի, Վիէննայի, Վենետիկի, Նիւ Եորքի հայագէտներուն հետ: Այս ճամբով յոյս կայ աւելի լաւ ճանչնալու Հայոց լեզուն եւ մշակոյթը, եւ անոր միջոցով, շնորհիւ այն կապերուն, որոնց մասին խօսեցանք, նպաստել աւելի լաւ ճանչնալու ռումէն ազգին եւ անոր լեզուին պատմութիւնը:

Ս. ՍԵԼԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, հանդիսարան բանասիրական, գրական, գիտական, բարոյական: Հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան թիւ 9–10 1970:

ԷՋՄԻԱԾԻՆ, պաշտօնական ամսագիր Հայրապետական Աթոռոյ Ս. Էջմիածնի, ԺԲ. 1970:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ, շքեղ տպագրութիւն 260 էջ, հրատարակութիւն Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, հրամանաւ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Բոլոր այս բաները կը պղտորէին իր միտքը եւ այդ ընդունած դրամը այժմ ահռելի կերպով կը տանջէր զինքը:

Պահ մը խորհեցաւ, ետ դառնալ, երթալ Ղուկաս էֆէնտին գտնել եւ թուղթը ետ պահանջել, բայց յետոյ ինքնիրեն մտածեց, որ ապահովաբար պիտի չտար եւ պարապ տեղը պզտիկ պիտի մնար:

— Էյ, ի՞նչ պիտի ընենք հիմա, Հաճի Թումիկ աղա, ըսաւ ներկաներէն մէկը ... տեսա՞ր մի գլխերնուս բերած փորձանքը... աս լսած խօսքերէս ետք, ես ալ հանգստութիւնս կորսնցուցի գնաց...

— Վայ չունչանորդի, արդեօք ինծի խաղի՞ բերաւ այդ Ղուկաս էֆէնտին, գոչեց գինեպանը, որ կամաց-կամաց կը բորբոքէր վաճառականին դէմ:

Ատենը ուշ էր սակայն եւ յաճախորդները մէկիկ-մէկիկ կը մեկնէին հաշիւնին մաքրելով, եւ իրարու խոստանալով «վաղը դարման մը մտածելու»:

Սերգիս, իր կարգին, ոտքի ելաւ մեկնելու համար, սակայն Հաճի Թումիկ արգիլեց անոր:

— Դուն նստէ, միւսիւ, քեզի հետ քիչ մը խօսիլ կ'ուզեմ ըսաւ:

Երբոր ամէնքը հեռացան, Հաճի Թումիկ աշկերտին նոր շիշ մըն ալ բերել տուաւ եւ երիտասարդին ու իր գաւաթները լեցնելէ ետքը ըսաւ.

— Ինծի նայէ, միւսիւ Սերգիս, ես կեցած տեղս մարդու գէշութիւն ընել չեմ ուզեր, եւ եթէ գիտնամ, որ այդ կնիկն ու երիտասարդը՝ անմեղ են, պէտք է որ անպատճառ այս գէշութեան առաջքը առնեմ... ես խղճմտանքի տէր մարդ եմ, ուստի քանի որ դուն անոնց ճանչուոր ես, հիմա միասին իրենց տունը կ'երթանք, աչքովս պիտի տեսնեմ զիրենք, հետերնին խօսիմ, հասկնալիքս հասկնամ եւ եթէ համոզուիմ, որ պարկեշտ մարդիկ են, ան ատեն ես գիտեմ ընելիքս... Թող նայինք որ Հաճի Թումիկին խաղ կը խաղցուի՞ մի...

Այս առաջարկը մեծ յօժարութեամբ ընդունեցաւ երիտասարդը:

— Փալէ երթանք, ըսաւ ոտքի ելլելով:

Եւ երկուքը միասին դուրս ելան գինետունէն:

— Նախ «Օսման պէյ» հանդիպինք, ըսաւ ճամբան Սերգիս, որովհետեւ Գարեգին հոն ինծի կը սպասէ:

Երբ սրճարանէն ներս մտան, Գարեգին չկրցաւ զարմանքը ծածկել իր բարեկամը տեսնելով գինեպանին հետ:

— Ահա թշնամիդ քեզի կը բերեմ, ըսաւ Սերգիս խնդալով:

Յետոյ նստեցան ու բաւական խօսակցելէ ետքը, երեքը միասին ուղղուեցան Սաթենիկի տունը:

Դուռը զարկին, բայց բաւական սպասելէ ետքը, տեսնելով բացող չկար, Գարեգին կրկին դուռը զարկաւ, այս անգամ աւելի ուժգին: Քիչ յետոյ վերջապէս Սաթենիկ եկաւ դուռը բանալու, յուզուած, այլայլած դէմքով մը, աչքերը արցունքոտ:

— Ի՞նչ ունիք, ի՞նչ եղաւ, տիկին, հարցուց Գարեգին անոր տակնուվրայ վիճակը տեսնելով:

Յետոյ, իրեն ընկերացողները ներկայացնելով ըսաւ.

— Պ. Սերգիս Սմբատեան, դպրոցական ընկեր եւ մտերիմ բարեկամս... Հաճի Թումիկ...

Այս անունը լսելով տիկին Սաթենիկ ահռելի աղաղակ մը արձակեց: Երիտասարդը շուարած՝ քովը փութաց եւ զայն առաջնորդեց գետնայարկի վրայ գտնուած սենեակը, որ արդէն իրեն իբրեւ նստելու սենեակ կը ծառայէր:

— Բայց ինչո՞ւ այսպէս յուզուեցաք, հարցուց երիտասարդը. մինչ միւս երկու մարդիկը բակը մնացեր էին, առանց ներս մտնել համարձակելու...

— Այդ մարդն է, որ ինծի դէմ հանրագրութիւն ստորագրել կուտայ, հեկեկաց թշուառ կինը:

— Մենք ալ ճիշդ ատոր համար եկանք, հիմա ինքն ալ համոզուած է, թէ վատ գործ մըն է ըրած... կ'աղաչեմ, հանդարտեցէք. մենք ամէն բան բացատրեցինք իրեն...:

Եւ Գարեգին դուրս ելլելով՝ սենեակ մտցուց Սերգիսն ու Հաճի Թումիկը, որ ինքն ալ յուզուած կը թուէր իր անունին առաջ բերած ազդեցութենէն:

Երբ Սաթենիկ քիչ մը հանդարտեցաւ, պատմեց թէ ինչո՞ւ այնքան այլայլած ու յուզուած էր: Իրիկունը՝ իր դրացուհին՝ Շաղիկ հանըմը՝ եկեր եւ իմաց տուեր էր, որ զինքը իբրեւ անբարոյական տունէն հանելու համար հանրագրութիւն մը ստորագրուած էր եւ թէ գինեպան Հաճի Թումիկն էր այդ գործը կատարողը: Ասիկա շանթի հարուած մը եղեր էր իրեն համար:

Խելայեղ եւ յուսահատ ինկեր էր անկողնին վրայ եւ ժամերով լացեր էր եւ ճիշդ ատոր համար չէր կրցած անմիջապէս գալ դուռը բանալ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Տար.)

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

«ՔՈՒՆԸ ԵՒ ԻՐ ԾԱԼՔԵՐԸ»

—o—

Շատեր կը կարծեն թէ քունի ամենախորունկ շրջանը կէս գիշերէն ետքն է։ Սակայն եթէ փորձենք մէկ քանի ժամ քնանալ կէս գիշերէն առաջ եւ արթննալ, պիտի զգանք թէ բաւական կայտառ ենք եւ արթուն։ Արդ՝ քունի ամենակարեւոր մասն է սկիզբի խորունկ, հանդարտ շրջանը, որմէ ետք կը սկսինք երազել, արթննալ կամ երազէ մը սարսափած անհանգստանալ։ Քունի առաջին ժամերուն, մարմնին ջերմաստիճանը կը նուազի, բազկերակը կը դանդաղի եւ կ'ունենանք կանոնաւոր շնչառութիւն։ Այս շրջանէն ետք, եթէ երազենք, երազը կը յիշենք միայն եթէ տեղւոյն վրայ արթննանք։ Երբ ան ազդէ մեր զգացումներուն վրայ կը փոխուին արեան ճնշումը եւ շնչառութեան կանոնաւորութիւնը։ Յաճախ մղձաւանջի մը ընթացքին կրնանք արթննալ վախցած, քրտնած, լալով կամ հեւալով։

Հանդարտ եւ երազի շրջանները կը կրկնուին գիշերուան ընթացքին, մէկ քանի անգամ, երազի շրջանը հետզհետէ երկարելով։

Քունի ընթացքին ուղեղը կը վերլուծէ անցած օրուան խողութիւններն ու տպաւորութիւնները, պատրաստուելով յաջորդ օրուան։ Այս աշխատանքը կը կատարուի երազելու ժամանակ։ Այսպէս, կրնանք հաստատել թէ քունը շատ աւելի կարեւոր է մտքին համար, քան մարմնին։ Անտարակոյս, յոգնած մարմին մը կ'ազդէ մտքին եւ անհանգիստ միտք մը՝ մարմնին։ Երբ անքուն ենք, կը դառնանք պրկուած եւ ջղային։ Դէմքերը անպայման կ'արտայոլացնեն զայն, մորթը կ'ըլլայ չոր եւ աչքերուն շուրջ երեւան կուգան մթութիւններ։

Ճշդուած է թէ կիները աւելի շատ դժուարութեան կ'ենթարկուին քնանալու համար։ Կնոջ քունը եւ երազները կ'ազդուին անոր գեղձերու արտադրութենէն, յղութենէն եւ մարմնական այլ փոփոխութիւններէ։

Հանգստաւէտ գիշեր մը վայելելու համար պէտք է նկատի ունենալ կարգ մը կէտեր։

Նախ պէտք է մոռնալ ամէն ինչ որ անկարեւոր է եւ անցողական։ Ոչ մէկ ազդեցութիւն ունի մարմնին ձեւը անկողնին մէջ, երբ կը գտնուիք ձեր նախընտրած անկողնին եւ բարձին վրայ։ Ազդեցութիւն չունի նաեւ սենեակի աղմկոտ կամ հանդարտ ըլլալը։ Շատ մը քաղաքացիներ կը քնանան ետուեռի խլացուցիչ աղմուկին «օրօր»ով։ Եթէ աղմուկը ազդէ, կարելի է ականջները խցել բամպակով։ Նմանապէս, կարեւոր չէ երկար քնանալը երբ ձեր մարմինը պրկուած է եւ չի հանգստանար։ Այս պարագային պէտք է հեռանալ սուրճէ, թէյէ եւ այլ գրգռիչներէ։ Պէտք է ճաշել քնանալէ առնուազն երկու ժամ առաջ, որովհետեւ երբ մարմինը թուլնայ, ստամոքսը կը դանդաղի եւ կը պատճառէ անմարսողութիւն եւ անհանգստութիւն։ Անկողին մտնելէ առաջ կարելի է լուացուիլ գաղջ ջուրով կամ խմել հանդարտեցուցիչ խմիչք մը։ Կան յատուկ մարզանքներ, որոնք կ'օգնեն թէ՛ մարմնի եւ թէ մտքի հանգստանալուն։ Կան աւելի նախնական միջոցներ, ինչպէս համրել աստղերը, կարդալ կամ մտիկ ընել շրջնչառութեան ձայնին։

Բացի հանդարտութենէն քունը մեզ կ'օժտէ գեղեցկութիւնով եւ դէմքի թարմութեամբ։ Միշտ օգտակար են կանուխ քնանալն ու կանուխ արթննալը։ Դէմքի մորթին վնասակար է չպարը, երբ կը ծածկէ ծակտիկները 24 ժամ։ Քնանալէ առաջ, միշտ մաքրեցէք ձեր դէմքը ամբողջութեամբ։

ԴՈՒՄԸ

—o—

Դումը, այսինքն կրիփը փոխանցիկ հիւանդութիւն է։ Արդարեւ, անոր վիբիւսը կը տարածուի օդի մէջ։ Ան այդ ճամբով տեղ կը գրաւէ շնչառական ուղիներու լորձաթաղանթին մէջ։

Դումը կրնայ տարածուիլ նաեւ հետեւեալ պարագաներու մէջ — ամաններու եւ սրբիչներու գործածութեամբ, ձեռքով բարեւելու, հիւանդի հետ համբուրուելու ժամանակ։ Յաճախ դում կ'ունենան 13–15 տարեկան երախաները, յատկապէս՝ դպրոցականները։ 1950–51ին առաւելապէս հիւանդացան երախաները Ֆիրենցէի մէջ, երբ քաղաքին մէջ տարածուեցաւ դումի համաճարակը։

Դումի թխսումի շրջանը շատ կարճ կը տեւէ՝ մէկ-երկու օր, նոյնիսկ երբեմն քանի մը ժամ միայն։ Վարակման կարճատեւ շրջանէն ետք, որու ժամանակ ընդհանուր թուլութիւն, ախորժակի նուազում, սարսուռ, ապա՝ ջերմի բարձրացում կ'արձանագրուի ենթակային մօտ (ջերմը կրնայ բարձրանալ մինչեւ 37,5–38 եւ, նոյնիսկ երբեմն՝ 39–40 աստիճանի) հիւանդը կը զգայ զօրաւոր գլխացաւ եւ զանազան անհանգստութիւններ մարմնի մասերու վրայ։ Կը զարգանայ վերին շնչուղիներու լորձնաթաղանթի ախտահարումը, յառաջ կուգայ չոր հազ։ Եթէ հիւանդութիւնը ընթանայ առանց բարդութիւններու, կ'իջնէ հիւանդին ջերմութիւնը, կ'արտաբերէ քրտինք, կը վերնան գլխացաւը եւ մկաններու ցաւերը։ Բայց ընդհանուր թուլութիւնն ու մարմնի կոտրտուածութիւնը կը տեւէ քանի մը օր։

Դումի ժամանակ շնչառական սիստեմը կրնայ ախտահարուիլ ամբողջութեամբ՝ քիթէն մինչեւ թոքերը։ Ասոր հետեւանքով յառաջ կուգայ քիթի ըմպանի, կոկորդի, շնչափողի լորձաթաղանթի բորբոքում։ Կը խանգարուի սիրտի կշռոյթը։ Բազկերակը կ'ըլլայ տկար, փափուկ, զարկերակի ճնշումը՝ ցած։

Կը նշմարուի նաեւ սիրտխառնուք, փսխում, փառակալած լեզու, երբեմն՝ փորկապութիւն, ցաւեր՝ որովայնի մէջ։ Այլ բարդութիւններ ալ կրնան ստեղծուիլ՝ բերանի խոռոչի, աչքի թաղանթի, ուղեղի, լեարդի բորբոքում։ Նոյնիսկ՝ ուղեղատապ։

Դումէ վարակուած հիւանդը պէտք է առանձնանայ անկողինի մէջ։ Ընթացիկ դեղերէ զատ, մեծ ուշադրութիւն պէտք է դարձնել նաեւ սնունդին, բուժման ժամանակ։ Ան պէտք է ըլլայ դիւրամարսելի, գլխաւորաբար կաթնաբուսական եւ պարունակէ մեծ քանակութեամբ կենսանիւթ։

Հիւանդին տունը պէտք է առողջապահական պայմաններու մէջ գտնուի։ Աւելի լաւ է հիւանդը տեղաւորել առանձին սենեակի մէջ։ Հազի եւ փռշտոցի ժամանակ պէտք է թաշկինակով ծածկէ քիթն ու բերանը։ Օրուան մէջ սենեակը պէտք է օդափոխել երեք-չորս անգամ։

Ռ. Կ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, Փետրուար 14ին, մեռած է Շէֆիք Տըմլաքեան, 78 տարեկան։ Ողբացեալը, որ Մուսա լերան ինքնապաշտպանութեան հերոսներէն էր, նկատուած էր ազգային բարերար մը եգիպտահայ գաղութին մէջ։ Եղած է հիմնադիր անդամներէն մէկը «Յուսաբեր» Մշակութային Ընկերակցութեան եւ անոր վարչութեան պատուակալ անդամը։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ եւ Քանատայի 11 հայաշատ քաղաքներու մէջ, հրապարակային դասախօսութեանց շարք մը կազմակերպուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի Կեդրոնական Կոմիտէի կողմէ, Փետրուարին։ Դասախօսութեանց նիւթերը շօշափած են հայկական այժմէական հարցեր՝ Հայ Դատ, Մշակոյթ, Հայաստան եւ Սփիւռք։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

—o—

ԼԻՈՆ.— Համաժողովրդական ապստամբութեան յիսնամեակը յիշատակուեցաւ Հայ Ազգային Տան մէջ, Փետրուար 28ին, Կիրակի կէսօրէ ետք։ Հանդիսութիւնը, որուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբն ու Սէն Մօրիսի Հ. Յ. Դ. «Վրացեան» Նորակազմ խումբը, կազմակերպուած էր Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ։

Ցոյնկայս երգուած «Յառաջ Նահատակ»էն ետք, հանդիսութեան բացումը կատարեց օրուան նախագահը, որ այս առթիւ ընդգծեց հայ ժողովուրդին մէկ իւրայատուկ նկարագրի գիծը, այն է՝ ազատասիրութիւնը։ Այդ նկարագրին հետեւութիւնն է Հայոց պատմութիւնը, որ Հայկի օրերէն մինչեւ ժամանակակից շրջանը մի՛շտ արձանագրած է խրոխտ ընդվզումներու շարք մը։ Փետրուարեան համաժողովրդական ըմբոստութիւնն եւս մաս կը կազմէ մեր պատմութեան՝ իբրեւ խրազարձութիւն եւ խորհուրդ։

Բանախօսեց ընկեր Միսաք Միրզէ, որ հակիրճ ձեւով պատմականը ընելէ ետք ապստամբութեան, շեշտեց, թէ անոր գլխաւոր պատասխանատուն եկուոր համայնավարներն էին, որ չկրցան ըմբռնել ժողովուրդին տրամադրութիւնները եւ բոլշեւիկեան աւանդութեամբ՝ ի գործ դրին բռնութիւն բոլոր ճակատներու վրայ։

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժին մը։

Երեկոյթը շարունակուեցաւ խնջոյքով։

Կ. Յ.

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Այստեղէն հարիւր ֆրանք տուր, վաղը առտու կը բերեմ։ Դրամապանակս միւս տաբատիս գրպանն եմ մոռցեր։

— Հարիւր ֆրանք չունիմ, բայց լաւ խորհուրդ մը կրնամ տալ քեզի։ Առ սա մէկ ֆրանքը, մեթրօ նստէ, գնա՛ տունէդ դրամապանակդ առ։

×

Ամուրիութեանը չուայտ ապրած փեսացու մը հարսնիքի չարթուն կ'երթայ խոստովանիլ իր տաներէցին։

— Մեղքերս ըսի, Տէր Հայր, եւ ապաշխարանք մը չըսիք։

— Ի՞նչ հարկ, տղաս, չըսի՞ր թէ կ'ամուսնանաս...։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—○—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ճաշէն վերջ Փիէռ իր ընկերուհին տարաւ սրահ՝ միւսներուն քով։

Քանի մը հրաւիրեալներ կը սկսէին մեկնիլ, եւ որպէս թէ չուզելով Էլէնան խել լուրջ զբաղումէ մը, կ'արգիլէին անոր մինչեւ դուռը ճամբու դնել զիրենք։

— Ինծի կ'երեւայ որ կրնամ արդէն իսկ ձեզ շնորհաւորել, ըսաւ Աննա Փավլովնա իշխանուհիին, շատ ուժգին գըլխելով զայն։ Եթէ գլխուս ցաւը չըլլար, պիտի մնայի։

Հրաւիրեալներուն բաժնուած միջոցին, Փեթրօ եւ Էլէնա երկար ատեն մինակ մնացին սրահին մէջ։

Փեթրօ վերջին շաբաթներուն արդէն քանիցս առանձին գտնուած էր անոր հետ, բայց բնաւ սիրոյ խօսք ըրած չէր անոր։ Այս իրիկուն զգաց թէ սակայն անհրաժեշտ էր, բայց կ'ամչնար։

Բայց որովհետեւ խօսք մը պէտք էր, հարցուց թէ երեկոյթէն գո՞հ մնացա՞ծ էր։ Էլէնա իր սովորական պարզութեամբ պատասխանեց թէ այս տարի իր տօնախմբութիւնը ամէնէն հաճելիներէն մին եղած էր։

Վասիլի իշխան Փիէռին մօտեցաւ դանդաղ քայլերով։ Փիէռ ոտքի ելլելով դիտել տուաւ թէ ժամանակը շատ անցած էր։ Վասիլի իշխան անոր վրայ արձակեց խիստ եւ խուզարկու նայուածք մը, որպէս թէ հասկցած չըլլար, բայց խկոյն խստութեան արտայայտութիւնը ջնջուեցաւ, եւ Վասիլի իշխան, Փիէռին ձեռքը վար քաշելով, իրեն մօտ բազմոցի մը վրայ նստեցուց, եւ մտերմօրէն ժպտեցաւ անոր։

— Է՛ ուրեմն, սիրելիդ իմ Էլէնա, ըսաւ խկոյն իր աղջկան։

Երբ Վասիլի իշխան սրահ վերադարձաւ, իշխանուհին Փիէռին վրայ կը խօսէր տարիքոտ կնոջ մը հետ։

— Անշուշտ կ'ըսէ այս վերջինը, փայլուն փեսացու մըն է, բայց երջանկութիւնը, սիրելիս...

— Ամուսնութիւնները երկինքի մէջ կը կնքուին։

Վասիլի իշխան երկու կիներուն առջեւէն անցաւ առանց անոնց ուշադրութիւն ընելու, եւ նստաւ մեծ բազմոցին վրայ։ Թմրողի մը պէս աչքերը գոցեց, բայց խկոյն ոտքի ելաւ կրկին։

— Ալի՛նէ, ըսաւ իր կնոջ, գնա տես ի՛նչ կ'ընեն։

Իշխանուհին դրան առջեւէն անցնելով անտարբեր ակնարկ մը նետեց սրահին մէջ, Փիէռ եւ Էլէնա առաջուան պէս կը խօսէին իրարու քով նստած։

— Միշտ նոյն բանը, ըսաւ իշխանուհին։

Վասիլի իշխան յօնքերը պռստեց, եւ ինքզինքը թօթվելով գլուխը ետեւ ծռեց, եւ վճռական քայլով մը սրահ մտաւ։ Փիէռին մօտեցաւ այնքան ուրախ եւ հանդիսական կերպարանքով որ երիտասարդը զայն նշմարելուն պէս՝ ապշահար ոտքի ելաւ։

— Օրհնեալ է Աստուած, ըսաւ Վասիլի իշխան, կինս քիչ առաջ եկաւ ամէն բան պատմեց։

Մէկ թեւովը Փեթրօն եւ միւսովը իր աղջիկը գրկեց։

— Էլէնա, սիրելի աղջիկս, շատ, շատ երջանիկ եմ։

Ձայնը կը դողար։

— Փեթրօ, հայրդ սիրեցի... քեզի համար լաւ ամուսին մը պիտի ըլլայ։ Թող Աստուծոյ օրհնութիւնը վրադ հանգչի։

Գրկեց աղջիկը եւ գրկեց Փիէռը դարձեալ, արցունքներ, ճշմարիտ արցունքներ կը թրջէին իր այտերը։

— Իշխանուհի, հոս եկուր, պոռաց։

Իշխանուհին ներս մտնելով սկսաւ արտասուել։

Տարիքոտ կինն ալ աչքերը սրբեց։ Ամէն ոք կ'ողջագուրէր Փիէռը եւ սա ալ քանիցս Էլէնայի ձեռքը համբուրեց։

Կէս ժամ վերջ դարձեալ մինակ թողուցին զանոնք։

Փիէռ իր նշանածին ձեռքը բռնած՝ կը դիտէր անոր վեր ելլող եւ վար իջնող կոկորդը։

— Էլէնա... ըսաւ յանկարծ, եւ կեցաւ խկոյն։

Գիտէր որ սասնկ պարագաներու մէջ սովորութիւն է բան մը ըսել, բայց չէր կրնար միտք բերել թէ ի՛նչ ըսել պէտք էր։ Անոր աչքերուն մէջ նայեցաւ, իսկ Էլէնա իրեն մօտեցաւ կաս-կարմիր դէմքով։

— Ա՛հ, ըսաւ, շուտ, շուտ վերցուցէք ասիկա։

Եւ մատով ակնոցը ցոյց տուաւ։

Փիէռ ակնոցը հանեց, եւ իր նայուածքը անորոշ ապշութեան մը արտայայտութիւնը ունէր, ակնոցը հանող մարդու մը աչքերուն տարօրինակութենէն զատ։

Ուզեց ծռիլ Էլէնայի ձեռքը համբուրելու համար, բայց ան, իր գլխու բուռն ու արագ մէկ շարժումով շրթունքները դպցուց Փիէռի շրթունքներուն։

Փիէռ մատղաշ աղջկան նոր ու անախորժ կերպով յափշտակուած դէմքին արտայայտութիւնը նշմարեց։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(127 – Շար.)

ԼԻՈՆ.— Պր. Գասպար Յարութիւնեան եւ զաւակը Ռոպէր, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Միհրանեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Ճիպրայէլ Պահատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիկին Յարութիւն Պահատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արման Պահատուրեան եւ զաւակը, այրի Տիկ. Մարի Պահատուրեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Պահատուրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յարութիւնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հէրիքա Յարութիւնեան եւ զաւակները (Պուլկարիա),

Ինչպէս նաեւ Պօղոսեան, Գալըաքեան, Լտիրնէլեան, Իսլի, Խարբութլեան (Պէյրութ), Խարբութլեան (Փարիզ), Պահատուրեան (Պէյրութ), Պաթմազեան (Պոլիս) կ՚ողբան իրենց սիրեցեալ տիկնոջ, մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿ. ԱՆՈՅՇ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Պահատուրեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ յանկարծա-կիօրէն, իր բնակարանին մէջ Շաբաթ 6 Մարտ առաւօտեան ժամը 10ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի (9 Մարտ) կ. յ. ժամը 4ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ եաք մարմինը կը փոխադրուի Կիյօթիէռի նոր գերեզմանատունը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Կուլքան Յովհաննէսեան իր ամուսնոյն՝

ԱՍԱՏՈՒՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստ կատարել կուտայ այս Կիրակի (14 Մարտ) ժամը 11ին Փրատօ Մայր եկեղեցիին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ԵՐԵԿՈՅԹ

նուիրուած

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆԻ
(ծննդեան 150ամեակին առթիւ)

Այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին

HOTEL MODERNE
Place de la République, Paris

Նախագահութեամբ
Պ. Գեղամ Քէրէսթէճեանի
Գլխաւոր բանախօս
Հայր Խորէն Տիլիզեանի

Գեղ. բաժին մասնակցութեամբ Տիկին Զ. Անտոնեանի, Գ. Եանըքէկեանի եւ Հ. Տարօնեանի:

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Սերգոյեան Արտոշ Խաչատուրի, ծնեալ 1927ին Ռոստով:

Յովհաննէսեան Եսայի Աւետիսի, ծնած 1913ին Վան:

Գուլիցեան Կարապետ, ծնած Լենինական 1914ին:

Վարոսեան Պարսամ, ծնած Ղուկասեան 1911ին:

Գրիգորեան Սամուէլ, ծնած Ղուկասեանի շրջանի Իլլի գիւղը:

Գէորգեան Անդրանիկ Գասպարի, ծընած 1904 Ախուրեանի շրջանի Մոսայէլեան գիւղը:

Մարգարեան Գարեգին Մալէշի, ծնած 1909ին Աշտարակի շրջանի Խանչալա գիւղը:

Գերանեան Գաբրիէլ. քրոջ անունը՝ Գեղանոյշ. ծնողքները Զաքար եւ Զարման, կ՚ապրին Մարսէյլի շրջանը:

Մկրտիչեան Գուրգէն Պետրոսի, ծնած Ղանլիճա գիւղ 1916ին:

Վարազդատ Նիկոլեան Սերգոյի, ծնած 1915ին Ղանլիճա:

Ասատուրեան Կարօ Աւետիքի, ծնած 1918ին Ղանլիճա:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել.—

M. Hratch Sarkissian
5, Rue des Huleux, Stains - 93

VOYAGES WASTEELS
87 La Canebière
13 MARSEILLE 1er
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

DELIVRE tous billets :
de chemin de fer - de bateau - d'avion

PROPOSE : des séjours —
des voyages organisés individuels
et groupes — des croisières.

MET les servics de
Mr JACQUES CHELELEKIAN
à votre entière disposition

ՃԱՇ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է ի նպաստ Մշակոյթի Տան, Պօմոնի մէջ, Մարտ 28ին ժամը 12ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Շաբաթ կէսօրէ եաք Մշակոյթի Տուն, 12-14 Ռիւ Սէնթ Պազիլ կամ եկեղեցւոյ սրահը, Պ. Թիւթէլեանի մօտ:

Ճաշացին.— 15 Ֆր. ճաշերը կը պատրաստուին Հայ տիկիններու կողմէ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES — Tél. : 027-18-28

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը ներկայացուին

1. ԱԻԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԸ, պատմական դրամ մէկ արար
2. FETE AU MANOIR, opérette en un acte
3. ՍԱՏԱՆԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ, զաւեշտ մէկ արար

Կիրակի 14 Մարտ 1971, ժամը 16,30ին

Մուտք 5 փրանք
Տոմսերը տեղւոյն վրայ

ԿՈՒԶՈՒԻ՝

Ouvrières - mécaniciennes pour atelier. Travail assuré toute l'année.

S'adresser : REFLETS DE PARIS
102, Rue d'Aboukir, Paris (2e).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Շաբաթ 13 Մարտ ժամը 3,30ին Մշակոյթի Տան Միութեան դրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ:

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ
Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Մարտ 14ին կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, 8 Ռիւ Ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ:

Կ'երգէ ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ
ՍՕՍԻ պարախումբ
Մենապար՝ Տիկին Եւա Արզուեան
ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբ
Գեղարուեստական ընտիր բաժին:
Հարուստ պիւֆէ իզմիրեան ուտելիքներով եւ անուշեղէններով ճոխացած:
Մուտք 15 փրանք
Ուսանողներու մասնաւոր գին
Տոմսակները կը ծախուին բոլոր անդամներուն մօտ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պուլվար Օտտոյի «Վռամեան» ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Օր. Մարի եւ Պ. Հայկազ Սաղըրեանի իրենց հօր եւ եղբօր Գալուստ Սաղըրեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Լուսարձակում Հայկ. ճարտարապետութեան մասին այս Չորեքշաբթի (10 Մարտ) ժամը 21ին Մեզոն տէ ժէօն է տէ Լուազիռ տը Քաշան, Ավ. Տիւմոթէլ (մարզարանին եւ քաղաքապետարանին մօտ): Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեօ — Քաշանի խումբին կողմէ:

Կը դասախօսեն՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԹԻԷՌԻ
(Թուրքիոյ Հայկ. յուշարձանները)

Հաղորդ. միջոցներ՝ Մեթրօ Արքէօյ — Քաշան (Սօյի գիծ), Օթոպիւս 162, 184, 187:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի ՄԱՐՏ 25ԻՆ ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ Փարիզ:

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան:

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի դրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 11ին:

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն:

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՓԱՓԱՔԻՆ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԱՊԱՀՈՎԵՑԻՆՔ 18 ՕՐ

16 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ
ՄԵԿՆՈՒՄ 7 ԱՊՐԻԼ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ 25 ԱՊՐԻԼ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» կամ «ԱՆԻ» հիւրանոցներէն միոյն մէջ փանսիոն քոմփլէթ — Այցելութիւն Հայաստանի տեսարժան վայրերը եւ

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Անմահ է գարունը Երեւանի մէջ, ուր վերածլող բնութեան հետ կ՚եռեւեփի նաեւ գեղարուեստական կեանքը

18 օր տեւող այս ճամբորդութեան անմրցելի գինն է 2200 փրանք

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ եաք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Վարդիթեր Ճինկէօզեան, ծնած է Էրզրում, ուրկէ ելած է տարագրութեան օրերուն, հազիւ երեք տարեկանին, գողցուելով մօրը ուսէն: Մականունը չի յիշեր, ոչ ալ մօրը անունը: Կը յիշէ հօրը անունը, տարտամօրէն — Պաղտասար: Ոմանք կ'ըսեն թէ հօրը մականունը Պաղտասարեան ըլլալու է: Կը յիշէ քրոջը անունը, որ Քնարիկ է, կը յիշէ նաեւ անոր մահը: Ներկայիս կը փնտռէ եղբայրը, որու անունը չի գիտեր, բայց ծնած է Էրզրում, եւ պնդողներ կան թէ կ'ապրի Ֆրանսա (Լիոն կամ Մարսիլիա): Շատ ուրախ կ'ըլլայ, եթէ այս մասին որեւէ տեղեկութիւն ունենայ:

Այս հարցով կարելի է դիմել իր հասցէին, որ հետեւեալն է.

Օր. Քնարիկ Ճինկէօզեան
Նամակատուփ 2623, Պէյրութ Լիբանան

ԹԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՆՈՐ ՍԱԼԵՐ

Ազգապահպանման լաւագոյն միջոցներէն մէկն է կարդալ եւ ծանօթացնել հայ երգն ու երաժշտութիւնը, օտարներուն եւ մեր մատաղ սերունդին: Հասցէ՝

43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

Նոր լոյս տեսան, Պէյրութահնակ երգիչներու՝ Արա Կիրակոսեանի երկու սալերը.— 1) Ազգային եւ յեղափոխական երգեր, ՎՈՍ 10008, 2) Ազգային եւ ժողովրդական երգեր, ՎՈՍ 10006 Ա. թիւերը:

Ունինք նոյնպէս՝ Հայաստանեան սալեր եւ օփերաներ: «Էրեբունի» հրատարակչականի «Լէժանտ Արմէնիէնը», Ա. Հարմանդեանի, Լ. Գաթրճեանի, Լիլ Սարեանի, Թաթիտ Գարեգինի, Ա. Կիրակի (Ամերիկա պատրաստուած), Ափրիկեանի, Պարթեւեանի ամբողջական գործերը եւ Հայկ. պատարագը:

Գրատունը ճոխ է բազմատեսակ գրքերով եւ պատրաստ՝ ապսպրանքներ ընդունելու ամէն վայրերէ:

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է:

Գրատունը բաց է ամէն օր ժամը 10էն սկսեալ մինչեւ երեկոյեան 7ը:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՄԱՐՏ
MERCREDI
10 MARS
1971

Le Numéro 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12060

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.060

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

—o—

Ա.

Լա Թրիպիւն տը Ժընեւ Թուրքիա ղրկած է մասնաւոր թղթակից մը՝ Միշէլ Սալոմոն, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար Աթաթիւրքի երկրին տնտեսական ու քաղաքական ներկայ կացութիւնը:

Յառաջի Մարտ 5ի թիւին մէջ ակնարկեր էինք իր առաջին յօդուածին, որ լոյս տեսած էր 20-21 Փետրուարին: Թղթակիցը խօսելով Թուրքիոյ տնտեսական կացութեան մասին, «Անբուժելի մեծ հիւանդը» որակած էր զայն:

Զուիցերական թերթը այս անգամ Փետրուար 26ի իր թիւին մէջ ամբողջ մէկ էջ յատկացուցած է իր թղթակցի ուսումնասիրական յօդուածին եւ վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլի հետ տեսակցութեան «Անստուգութեանց Թուրքիան» ընդհանուր խորագրին տակ:

Թրիպիւն տը Ժընեւ հարց կուտայ.

«Թուրքիա Եւրոպայի «հիւանդ մա՞րդն» է միշտ, ինչպէս անցեալ դարուն»: Ու կը յիշէ թէ իր 37 միլիոն բնակչութեամբ եւ աւելի քան 800.000 քառ. քիլմ. տարածութեամբ, բացառիկ ռազմագիտական դիրքով, Թուրք Հանրապետութիւնը ո՛չ միայն լրիւ բաժինով մաս կը կազմէ Արեւմուտքի, այլեւ անկիւնաքարերէն մէկն է Ատլանտեան Ուխտի: Անդամ է Եւրոպայի Խորհուրդին եւ ընկերակից՝ Հասարակաց Շուկային, Եւրոպայի կապուած է մանաւանդ իր հարիւր հազարաւոր գործաւորներով, որոնք կ՚աշխատին Գերմանիա եւ այլուր:

Ու կ՚աւելցնէ թէ Թուրքիա երկար ամիսներէ ի վեր «քրոնիկ» տագնապի մէջ է: Նոյնիսկ խօսուեցաւ զինուորական մօտալուտ պետական հարուածի մը մասին: Մինչ կառավարութիւնը Խորհրդարանին մէջ իր մեծամասնութիւնը կորսնցուցած ըլլալով անել տագնապի մը մատնուած, փողոցը շարժման է անցած: Ուսանողները լքելով Փարիզի Մաքսեան ոճը՝ ընդգրկած են Թուփամարոներու մեթոտը: Դրամատուն կը կողոպտեն եւ համալսարանները ռազմադաշտի կը վերածեն: Բանուորական գործադուլները կ՚անդամալուծեն երկրի տնտեսական կեանքը եւ թրքական արտաքին քաղաքականութեան երկդիմութիւնները աստիճան մը աւելի վարանոտ կը դարձնեն այցելուն:

Այսպիսի խառնակ կացութեան մէջ Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութիւնը կը ծփայ կատաղի ալիքներու վրայ նետուած խցանի մը պէս, որ իր տեղը կը մնայ շնորհիւ իրարու ներհակ հոսանքներու: Կորսնցուցած է մեծամասնութիւնը. կը կառավարէ՝ կռթնած քանի մը անկախ երեսփոխաններու վրայ: Սակայն ընդդիմադիրներն ալ միացեալ ճակատ մը չեն ներկայացներ եւ ի վիճակի չեն կառավարութիւն կազմելու:

Գլխաւոր երկու կուսակցութիւնները — «Ատալէթ»ն ու «Հալք»ը վերջին տարիներուն հերձուածներու հետեւանքով կորսնցուցին իրենց երեսփոխաններու մէկ երրորդը: 1967ին Փրոֆ. Ֆէյզիօղլու եւ ընկերները Հալքէն բաժնուելով կազմեցին «Կիւվէն» կուսակցութիւնը: Անցեալ տարի ալ Ատալէթական 40 երեսփոխաններ կազմեցին Դեմոկրատական կուսակցութիւնը:

Թրիպիւն տը Ժընեւի թղթակիցը հեգնանքով դիտել կուտայ թէ վերամուտէն ի վեր Թրքական Խորհրդարանը խառնակ վիճակ մը կը ներկայացնէ: Խմբակցութիւններ կը կազմուին ու կը լուծուին, կուսակցութիւններ կը պառակտին, երեսփոխանները մէկ կազմակերպութենէն միւսը կ՚անցնին ըստ աննախատեսելի քմահաճոյքներու: Ազմուկ, կատաղութիւն, սադրանք փաստօրէն անշարժութեան մատնած են Խորհրդարանը, որ չորս ամիսէ ի վեր ո՛չ մէկ լուրջ աշխատանք է տարած: Երկու ամիս դրաւ նախագահ մը ընտրելու համար: Վեց շաբաթ ալ գրաղեցաւ Տէմիրէլ եղբայրներու խնդրով:

Ժամանակ մը Զօր. Ալփասլանն էր, — 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութեան հերոսներէն մէկը, — որ կ՚ազմկէր հրապարակը իր թուրանական ցափռտուքներով, շրջապատուած մոլեռանդ երիտասարդներով: Միշէլ Սալոմոն կ՚ըսէ թէ Թիւրքէշ այժմ խելօքցեր է: Հրապարակ իջեր է նորեկ մը՝ Նիզամէտտին Էրպաքան, նախկին ճարտարագէտ մը, որ կառավարական կուսակցութենէն բաժնուած երկու ուրիշ երեսփոխաններու հետ կազմած է Միլլի Նիզամ Փարթիսին (Ազգ. Միաբանութեան Կուսակցութիւն): Իր վարդապետութիւնն է Օսմանեան հարստութեան հիմնադիր Սուլթան Օսմանի (1326) կտակը, որուն համաձայն Թուրքերը անպարտելի ու փառապանծ պիտի մնան, ՅՈՐՋԱՓ ՏԱՌԱՑԻՕՐԷՆ ՀԵՏԵՒԻՆ ՔՈՒՐԱՆԻՆ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ՆԵՐԿԱՅ Է

—o—

ՇՈՒ-ԷՆ-ԼԱՅ ՀԱՆՈՅ ԳԱՑԱԾ Է ՉՈՐՍ ՕՐ

Չինաստանի վարչապետը չորս օր գտնուած է Հանոյ, անցեալ շաբաթ: Շու-Էն-Լայի այցելութեան լուրը գաղտնի պահուած էր մինչեւ իր մեկնումի օրը Երկուշաբթի:

Չին վարչապետին ընկերակցած են կուսակցութեան ներկայացուցիչներ եւ բանակի սպայակոյտի պետը՝ այլ զինուորականներու եւ պետական դէմքերու հետ:

Ժողովրդային մեծ համախմբումի մը ընթացքին Շու-Էն-Լայ հանդարտ ոճով անդրադարձած է Հնդկաչինի հարցին, ինչ որ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ միջազգային քաղաքական շրջանակներու համար:

Չին վարչապետը նախ դիտել տուած է, թէ Հնդկաչինի ժողովուրդները միացած են իրարու «կեանքի եւ մահուան մէջ» եւ պիտի կռուին ու յաղթեն միասնաբար: «Ամերիկա պիտի պարտուի», իսկ Չինաստան թոյլ պիտի չտայ, որ այս վերջինը ըստ կամս շարժի եւ գործէ Հնդկաչինի մէջ:

Շու-Էն-Լայի յայտարարութեան համաձայն, Մ. Նահանգները ներկայիս ծուղակն են ինկած: Անոնք պատերազմ կ՚ուզեն եւ, ինչպէս միշտ, կը գերագնահատեն իրենց ուժը եւ կը ստորագնահատեն իրենց հակառակորդը: Իւրաքանչիւր արկածախնդրութիւն նոր պարտութեան մը դէմ յանդիման կը դնէ զիրենք. այսպէս՝ Քամպոճի մէջ ժայռ մը վերցուցին, որպէսզի զգետնուին անոր տակ:

Եթէ Ամերիկա ընդլայնէ պատերազմի դաշտը ամբողջ Հնդկաչինի տարածքին վրայ՝ պիտի արագացնէ իր պարտութիւնը: Գաղթատիրութեան վրայ յաղթանակը, ըստ չին վարչապետին, կարելի է ապահովել, որովհետեւ Չինաստան կը պատրաստուի դէմ դնել պատերազմին: Ան գաղափարական եւ զինուորական գետնի վրայ պատրաստ է պարտութեան մատնելու որեւէ թշնամի, որ կը բռնաբարէ իր սահմանները: «Մենք վճռած ենք ազատագրել Թայուանը»:

Չին վարչապետը շեշտած է, թէ պէտք չէ շնորհակալ ըլլալ իրենց՝ զինուորական օժանդակութեան համար: «Դուք էք, որ կ՚օժանդակէք մեզի պայքարի առաջին գիծին վրայ մնալով գաղթատիրութեան դէմ: Ասոր համար չին ժողովուրդը պէտք է ձեզ շնորհաւորէ»:

Հիւսիս. Վիէթնամի վարչապետը իր ճառին մէջ յիշած է Մաոյի խօսքը, թէ այն որ չօժանդակէ Վիէթնամի, դաւաճանած կ՚ըլլայ Յեղափոխութեան: Վիէթնամի ժողովուրդը անսահման հաւատք ունի Չինաստանի ապագային նկատմամբ, որ այժմ մեծ Պետութիւն մը դառնալու վրայ է: Վիէթնամցի ժողովուրդը յաւիտենապէս պիտի յիշէ այն օժանդակութիւնը, զոր Չինաստան կ՚ընծայէ իրեն:

Ուաշինկթընի համար չին վարչապետին այցելութիւնը անակնկալ մը չի ներկայացներ: Արդարեւ, ամերիկեան քաղաքական շրջանակները շատ բնական կը գտնեն, որ Փեքին այս օրերուն, այսինքն երբ Սայկոն Հիւսիս. Վիէթնամի մը վրայ կատարուելիք հաւանական յարձակման մը մասին կը խօսի, ցոյց տայ աշխարհի, թէ պատրաստ է անվերապահ կերպով զօրավիգ կանգնելու անոր: Աւելին՝ Ուաշինկթըն կ՚ակնկալէր որ Շու-Էն-Լայ շատ աւելի «ծանր» ճառ մը արտասանէր, ինչ որ կը նշանակէ, թէ չակընկալեր, կամ առնուազն անհաւանական կը նկատէ չին միջամտութիւն մը Հնդկաչինի մէջ:

Սպիտակ Տունը համոզուած է, որ չին վարչապետին այցելութիւնը տեղի ունեցած է Հանոյի ղեկավարներու դիմումին վրայ. տեսակ մը յուսահատական կոչ է՝ ուղղուած Փեքինի զօրավիգ կենալու իրենց: Հիւսիս. Վիէթնամցիք, միշտ համաձայն Սպիտակ Տան, մտահոգուած են Լաոսի իրադարձութիւններով: Ասոր ապացոյցը այն է, որ Հիւսիս. Վիէթնամի ներկայացուցիչը Փարիզի խորհրդաժողովին անձնական տեսակցութիւններ ունեցած է Պրիւսի հետ, որ կը գլխաւորէ ամերիկեան պատուիրակութիւնը Փարիզի մէջ:

Խորհրդային շրջանակներու համար Փեքին իր այս միջոցառումով կը ձգտի առաջին գիծի վրայ մնալ Հնդկաչինի մէջ՝ շուքի մէջ ձգելով Խորհ. Միութիւնը: Դիտել կը տրուի այս առթիւ, թէ անցեալ տարի երբ իշխան Սիհանուք պաշտօնազրկուեցաւ, Փեքին կազմակերպեց Հընդկաչինի չորս ժողովուրդներու խորհրդաժողովը Քանթոնի մէջ: Այս ձեւով ուզեց համադրուած դիմագիծ մը տալ հակաամերիկեան պայքարին, իր ղեկավարութեան տակ:

Պարզ է, որ Մոսկուա ձեռնածալ պիտի չնստի, այլ պիտի փորձէ ամէն գնով թոյլ չտալ, որ Հանոյ «գէշ» խորհրդատուներ ունենայ, որու հետեւանքով Հնդկաչինի պատերազմը կրնայ վտանգաւոր ըլլալու աստիճան տարածուիլ:

Մ. Նահանգներու Արտաքին Նախարարը՝ Ռոճըրս յայտարարեց, թէ պիտի չմիջամտեն, եթէ նախագահ Թիէօ որոշէ յարձակիլ Հիւսիս. Վիէթնամի վրայ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՆ

Մինչ մտահոգութիւնը կը մեծնար Ամերիկացիներուն մօտ իրենց չորս զինուորներուն ճակատագրին մասին, յանկարծ Երկուշաբթի իրիկուն անոնք ազատ կ՚արձակուէին: Ինչպէս ծանօթ է, պայմանաժամը լրացած էր Շաբաթ առաւօտ եւ թրքական կառավարութիւնը մերժած էր տեղի տալ առեւանգողներուն, ըսելով թէ «աւազակներու հետ բանակցութիւն չըլլար»: Ամէն պարագայի մէջ, հինգ օր, թուրք ոստիկանութիւնը հակառակ հետապնդումներուն, խուզարկութիւններուն եւ հալածանքներուն չէր կրցած գտնել «Թուրքիոյ Ազատագրութեան Ժողովրդական Բանակին» թաքըստոցը:

Ֆիկառոյի թղթակիցը կը շեշտէ այս առթիւ թէ տարեկան մարդ գլուխ 280 տոլար եկամուտով, Թուրքիա «ամէնէն թշուառ երկիրներէն մէկն է արեւմտեան աշխարհի, հակառակ արտակարգ փոխատուութեանց որոնք կ՚ըլլան Անգարայի կառավարութեան (միայն Միացեալ Նահանգներէն 37 միլիառ ֆրանք պատերազմի վաղորդայնէն ի վեր): Անգործութեան տոկոսը օրէ օր կը բարձրանայ եւ դժգոհութիւնը մեծ է սենտիքաներու մօտ»:

Ֆիկառօ կը յիշէ նաեւ թէ անցեալ դարուն Նիկոլա Ա. ցարը «Հիւանդ մարդը» որակած էր Օսմանեան Կայսրութիւնը:

× Յայտնի չէ թէ ի՞նչ պայմաններու մէջ է որ չորս Ամերիկացիները ազատ արձակուած են: Անգարայի ամերիկեան դեսպանն ալ բան մը չըսեր այդ մասին, միայն «խորին շնորհակալութիւն» կը յայտնէ Թուրք կառավարութեան, որ ջանք չխնայեց Ամերիկացիները գտնելու համար:

Այս դէպքերուն առթիւ, ընդդիմութիւնն ալ կառավարութեան կողքին էր եւ Ինէօնիւ վճռական ձեւով ըսած էր «Պետութիւնը երեք չօճուխներու հե՞տ պիտի սակարկէ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ տրամադիր եղած է հետեւեալ յանձնառութիւնները ստանձնել.— Ա) Հանդիսաւորապէս յայտարարել որ Իսրայէլի եւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան միջեւ պատերազմը վերջնապէս վերջացած է ինչպէս նաեւ առկախ հարցերը զորս պատերազմը ստեղծած էր: Բ) Յարգել եւ ճանչնալ Արաբ Մ. Հանրապետութեան գերիշխանութիւնը եւ հողային ամբողջականութիւնը: Գ) Յարգել եւ ճանչնալ Արաբ Մ. Հանրապետութեան իրաւունքը ապահով սահմաններու մէջ ապրելու: Դ) Իսրայէլեան ուժերու հեռացումը հրադադարի սահմանագիծէն՝ ապահով սահմաններու վրայ, որոնք ճշդուած պիտի ըլլան խաղաղութեան դաշնագրով: Իսրայէլ պիտի չքաշուի 1967 Յունիս 5ի սահմանագիծին ետին: Ե) Ինչ կը վերաբերի գաղթականներու հարցին, Իսրայէլ պատրաստ է բանակցելու կառավարութիւններու հետ:

ՓՐԱԿԱՅԻ դատարանին առջեւ չեխ ուսանողներ լուռ ցոյց մը կատարեցին բողոքելու համար «ձախ» երիտասարդներու դէմ կատարուած դատին: 19 ձախակողմեան երիտասարդներ ներկայիս դատի կանչուած են «ընդյատակեայ» գործունէութեան ամբաստանութեամբ:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ մթնոլորտը փայլուն չէ Ֆրանսայի մէջ, ուր 15 օր է կը շարունակուի օդանաւային երեք ընկերութեանց թռիչքներու ընդհատումը տնօրէնութեանց որոշումով: 15 հազար տոֆէր գործադուլ կ՚ընեն եւ նաւահանգիստները անշարժութեան մատնուած են: Փարիզեան շրջանի ուսուցիչներն ալ 85 առ հարիւր համեմատութեամբ գործադուլ ըրին Երկուշաբթի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ա.

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան 25րդ համագումարին (*), որուն բացումը կատարուեցաւ Փետրուար 25ին, Երեւան, Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահը՝ Ակադ. Վ. Համբարձումեան, միտքերու փոխանակութեան շրջագիծին մէջ կարգ մը հիմնական հարցեր շօշափեց, զանոնք վերադաս մարմիններու յատուկ ուշադրութեան յանձնելու առաջադրութեամբ (**):

Երեւանի բնակչութեան եւ տարածութեան արտակարգ յաւելումն ու ընդլայնումը մտահոգութիւն պատճառող երեւոյթ մըն է: Ներկայ հնգամեակին, որ կը սկսի այս տարի եւ վերջ կը գտնէ 1975ին, երկրին բնակչութիւնը ապահովաբար 300.000ի յաւելում մը արձանագրէ: Արդ, կը հարցնէ Վ. Համբարձումեան, «որտե՞ղ են նրանք հաստատուելու»: Երեւա՞ն: Սակայն մայրաքաղաքը «առանց այն էլ շատ է մեծացել», հետեւաբար՝ «ցանկալի է, որ նրանք ապրեն Երեւանից դուրս»:

Առաջին անգամ չէ, որ այս մտահոգութեան արձագանգը կը գտնենք Հայաստանի մամուլին մէջ:

Արդարեւ իրողութիւն է, որ քաղաքային բնակչութեան տեսակարար կշիռով Հայաստան առաջին գիծի վրայ կուգայ Խորհ. Միութեան մէջ: Կէս դար առաջ երկրին բնակչութեան միայն մէկ տասներորդը կ'ապրէր քաղաքներու մէջ: Արդիւնաբերութեան, մշակոյթի եւ գիտութեան զարգացումին, ինչպէս նաեւ փարչական կեդրոն մը ըլլալու իր հանգամանքին հետեւանքով՝ Երեւանի բնակչութիւնը արտակարգ յաւելում մը արձանագրեց տասնամեակներու ընթացքին: Միայն վերջին երեսուն տարիներուն՝ 1939էն մինչեւ 1970, այդ յաւելումը 567 հազար եղած է, 200.000էն հասնելով 767 հազարի, ըստ 1970 Յունուար 15ի վիճակագրութեան:

Կէս դարու ընթացքին, քաղաքային բնակչութեան թիւի տոկոսը մէկ տասներորդէն բարձրացած է 55 եւ, նոյնիսկ 59 տոկոսի, ինչպէս ցոյց կուտան կարգ մը տուեալներ:

Յառաջիկայ տասնամեակին այդ ցուցանիշը պիտի բարձրանայ 68ի, իսկ 2000ին՝ 85ի:

Ինչ կը վերաբերի Երեւանի՝ անցեալ տարի, Սեպտեմբեր 24ին, գումարուած նիստի մը ընթացքին հաստատուած էր, թէ համաձայն «Երեւաննախագիծ» հիմնարկութեան ծրագրին, որ հիմնուած էր յատուկ նախատեսումներու վրայ, 2000ին Երեւանի բնակչութեան թիւը պիտի ըլլայ մէկ միլիոն 100.000:

Այս իրողութիւնը շատերու կողմէ հըրճուելու եւ հպարտանալու առիթ նկատուեցաւ: Արդարեւ, ի՛նչ աւելի գեղեցիկ հեռանկար հաստատելու համար վաղը, թէ Հայաստանի մայրաքաղաքը մէկ միլիոնէ աւելի բնակչութիւն ունի...:

Սակայն, ինչպէս կը հաստատեն ուղղակի կամ անուղղակի ձեւով Վ. Համբարձումեան եւ ուրիշներ, մեր փոքր երկրին համար բացարձակապէս անբնական և մտահոգիչ երեւոյթ պէտք է նկատել այդ հեռանկարը (***):

Գիւղերէ եւ քաղաքներէ դէպի Երեւան խուժումը, հ ո՛ն մնայուն բնակութիւն հաստատելու դիտաւորութեամբ, գլխաւոր ցաւերէն մին կը նկատուի երկրի վարիչներուն համար: Օրինակ, միայն վերջին տասնամեակին, Լենինականէն հիմնականին մէջ Երեւան տեղափոխուած են մնայուն կերպով 21.427 անձ, առաւելաբար երիտասարդ:

Յատկանշական է նաեւ այն իրողութիւնը, որ եթէ Հայաստանի քաղաքային բնակչութեան տոկոսը 55էն 59ի կը հասնի, Երեւանի պարագային ան 55 տոկոս է, ըստ 1967ի վիճակագրութեան: Կը հետեւի, ուրեմն, թէ առաւելագոյն տոկոսը բաժին կ'իյնայ Երեւանի:

Իրաց այս կացութեան գլխաւոր պատճառը այն է, որ Երեւանի մէջ կեդրոնացած է երկրին ճարտարարուեստին, ինչպէս նաեւ մշակոյթի եւ արուեստի կեանքին հիմնական մասը: Օրինակ, 1967ի տուեալներով, Հայաստանի արտադրութեան շուրջ 60, իսկ բանուորական ուժին 45 առ հարիւրը կեդրոնացած էր Երեւան:

Վերջին տարիներուն հաստատուեցաւ, որ ճարտարարուեստը չափէն աւելի կեդրոնացած է մայրաքաղաքին մէջ, ինչ որ կը նշանակէ, թէ զայն տարածելու, կամ «ապակեդրոնացնելու» ծրագիրը չէ իրագործուած, թէեւ մասնակի աշխատանք կատարուած է այդ ուղղութեամբ (օրինակ՝ Կիրովականի մէջ մեծ գործարաններ հաստատուեցան): Միւս կողմէ, երկրին մտաւոր կեանքն ալ, ինչպէս, օրինակ, համալսարանը եւ գիտական հիմնարկութիւնները, բոլորն ալ կը գտնուին Երեւան (Լենինական, Հայաստանի երկրորդ քաղաքը, իր 140.000է աւելի բնակչութեամբ ունի միայն մէկ գիտահետազօտական հիմնարկութիւն՝ երկրաշարժի եւ երկրագիտութեան հիմնարկութիւնը, որուն վարիչն է Ակադ. Արմէն Նազարով):

Այս իրողութիւնը յաճախ կը մատնանշուի մասնագէտներու եւ տնտեսագէտներու կողմէ, որոնք դիտել կուտան, թէ անհրաժեշտ է նոր ձեռնարկութիւններ հիմնել եւ ճարտարարուեստի կեդրոններ հաստատել «ռեգերվների» մօտ, այսինքն հում ադբիւրներու արտադրութեան վայրերու մօտ: Այս ձեւով ո՛չ միայն խնայողութիւն կ'արձանագրուի հանքէն գործարան հում նիւթի փոխադրութեան ճիւղին մէջ, այլեւ աշխատող ձեռքերու մէկտեղում մը կը ստեղծուի երկրորդական քաղաքներու, աւաններու կամ շրջաններու մէջ:

Կրթական եւ մշակութային կեանքն ալ կը կարօտի ապակեդրոնացումի՝ այլ քաղաքներու մէջ բանալով գիտական հիմնարկութիւններու մասնաճիւղեր, համալսարանի ամպիոններ եւայլն:

Ցայսօր կատարուած աշխատանքը, վերոյիշեալ մարզերու մէջ, զգալի անդրադարձ չէ ունեցած իրաց այս կացութեան վրայ:

Ակադ. Վ. Համբարձումեանի ներկայացուցած հարցի կարեւորութիւնը շեշտելու համար աւելցնենք, որ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը՝ Ա. Քոչինեան «ՀԿԿ Երեւանի կազմակերպութեան 32րդ կոնֆերանս»ին դիտել կուտար, թէ «Մենք պէտք է միւս քաղաքներում ստեղծենք աշխատանքային եւ կուլտուր - կենցաղային ժամանակակից պայմաններ, որոնք քիչ տարբերուին Երեւանի պայմաններից: Այդ դէպքում մարդիկ չեն ձգտի բնակութիւն հաստատել անպայման մայրաքաղաքում»:

Ընդհանրապէս մեծ քաղաքներու եւ, յատկապէս, մայրաքաղաքներու մէջ հաստատուելու տրամադրութիւնը գրեթէ ընդհանրական երեւոյթ դարձած է բոլոր երկիրներու մէջ: Ան կը բացատրուի նաեւ ներկայ ժամանակաշրջանի իւրայատուկ պայմաններով:

Սակայն, այն ինչ որ մեծ երկիրներու համար կրնայ «մարսելի» նկատուիլ, Հայաստանի նման փոքր տարածութիւն եւ բնակչութեան փոքր թիւ ներկայացնող երկրի մը համար կը նկատուի խոցելի կէտ:

Ահա թէ ինչո՛ւ Վ. Համբարձումեան չեշտելէ ետք, թէ յատուկ ծրագրուած քաղաքականութիւն մը պէտք է ունենալ այս հարցին մէջ, կը հարցնէ իրաւամբ.

— Մեր պլանային օրգանները պէտք է ուշադրութիւն դարձնեն այն բանին, թէ ինչպիսի՞ն կը ներկայանայ, կ'երեւայ մի 20 տարուց յետոյ, 30 տարուց յետոյ, այս դարի վերջում մեր Հանրապետութիւնը, որպէս ի՞նչ, որպէս մի մեծ քաղա՞ք (*իմա՝ Երեւան*) շրջապատուած մի քանի գիւղերով, թէ բազմաթիւ արդիւնաբերական, գիւղատնտեսական կեդրոններից բաղկացած Հանրապետութիւն»:

Հայ ակադեմականին հաստատումով՝ «ի հարկէ, երկրորդն է ճիշդ, բայց պէտք է ունենալ մշակուած, մտածուած քաղաքականութիւն եւ այսօրուանից սկսել սկզբունքի ձեւով իրագործել այդ քաղաքականութիւնը»:

Ժ. Մ.

(*) Առաջին համագումարը՝ 1922 Յունուար 26, Երեւան:

(**) Վ. Համբարձումեանի ճառը տեսնել «Սով. Հայաստան»ի Փետրուար 28ի թիւին մէջ:

(***) Խորհ. Միութեան կարգ մը մեծ քաղաքներու (օրինակ՝ Մոսկուա) օրինակին հետեւելով, Երեւանի մէջ եւս արգիլուած է գրանցումը, այսինքն կը կիբարկուի բնակութեան արձանագրութեան օրէնքը, որով կ'արգիլուի շրջաններէն Երեւան հաստատուիլ, բացի որոշ պարագաներու մէջ: Սակայն օրէնքը չի գործադրուիր, որ կիրարկուելու պարագային պիտի սահմանափակէր բնակչութեան արտակարգ յաւելումի թափը:

ՕՐԱՑՈՅՑԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Բոլոր իրադարձութիւններն ու իրերը ժամանակի մէջ ունին իրենց հասցէները: Անոնց ուսումնասիրութեամբ կը զբաղի գիտութիւն մը, որ հայ մատենագրութեան մէջ ծանօթ է «Տոմար» անունով: Տոմարական գիտութիւնը անցեալին կապուած էր աստղագիտութեան հետ, իսկ ներկայ շրջանին ամփոփուած է օրացոյցի մէջ:

Տոմարագիտութիւնը հին պատմութիւն ունի: Նախամարդուն համար, որ իր տոհմը դրաւ պատմութեան արշալոյսին մէջ, ժամանակի առաջին չափանիշը եղած է պարբերաբար կրկնուող գիշերն ու ցերեկը: Որոշ զարգացումէ մը ետք մարդիկ սկսած են ժամանակը չափել Լուսինի եւ Արեւի շրջադարձերով: Տոմարագիտութիւնը զգալի չափով զարգացած էր հին Եգիպտոսի մէջ՝ կապուած գիւղատնտեսական աշխատանքներու հետ:

Հակառակ այն իրողութեան, որ հայ մատենագրութիւնը բաւական հարուստ է ինքնատիպ տոմարական բնագիրներով, սակայն ասոնք, դժբախտաբար, դէչ ուսումնասիրուած են: Անցեալին հայագիտութեան տեսադաշտէն դուրս մնացած է այս ճիւղին ուսումնասիրութիւնը, եթէ հաշուի չառնենք քանի մը բացառութիւններ:

Բնագիտական պատմութեան հանդէպ ցոյց տրուած հետաքրքրութիւնը, որ Երեւան եկաւ վերջին շրջանին, հետաքրքրութիւն ստեղծեց նաեւ այս ճիւղին հանդէպ: Ուշագրաւ ուսումնասիրութիւններ կատարեցին այս ուղղութեամբ Փրոֆեսոր Լ. Սեմենով, Բ. Թումանեան եւ ուրիշներ:

Այժմ հրապարակի վրայ է Հ. Բադալեանի «Օրացոյցի պատմութիւնը» աշխատութիւնը:

Ի տարբերութիւն հայ տոմարի պատմութիւնը ուսումնասիրող այլ գիտնականներու, հեղինակը օրացոյցի պատմութիւնը քննութեան առած է լայն շրջանակի մէջ, լուսաբանած է տարբեր ժամանակներու եւ տարբեր երկիրներու մէջ գործածուած տոմարները, օգտագործելով աստղագիտական այն տուեալները, որոնք օգտակար են տոմարագիտական կնճռոտ հարցերու պարզաբանման համար: Հեղինակը կը ներկայացնէ

«ՑՈՒՌԱԶ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ու նորէն սկսաւ հեծկլտալ:

Գարեգին գնաց գաւաթ մը ջուր փընտռելու կնոջ յուզումը հանդարտեցնելու համար, մինչ Սերգիս կը ջանար զայն համոզել թէ ամէն բան կարգադրած էին իրենք, թէ եղածը թիւրիմացութեան մը արդիւնք էր:

— Ես իբրեւ անբարոյական ամբաստանեմ կը հեկեկէր Սաթենիկ, ես որ խեղճ ամուսնիս մահուանէն ի վեր ամէն զոհողութիւն, ամէն զրկանք աչքս կ'առնեմ անարատ պահելու համար... իցիւ թէ չդիմէի այդ անիծեալ Ազգատախնամին եւ այս փորձանքները գլուխս չգային... այս ինչ ոճրագործութիւն է, աղջըկան տէր կնոջ մը պատիւը արատաւորել, ի՞նչպէս ասկէ ետքը պիտի կրնամ մէկու մը երեսը նայիլ, ի՞նչպէս փողոց պիտի ելլեմ:

Հաճի Թումիկ այժմ կը զգար իր արարքին ամբողջ չարիքը, ահռելիութիւնը, կ'ուզէր խօսիլ, ինքզինք չքմեղացնել, բայց խօսքերը կոկորդին մէջ կը մնային եւ անդադար գլուխը կը տատանէր, յուսահատ շարժումով մը:

Սաթենիկ շարունակեց խօսիլ: Իր աղքատ ու թշուառ այրիութեան ամբողջ պատմութիւնը ըրաւ, անկեղծութեան այնպիսի շեշտով մը, որ կարելի չէր չհամոզուիլ իր ըսածներուն ճշմարտութեան: Յետոյ՝ խօսեցաւ Գարեգինի մասին, ըսաւ թէ ինչ մտերիմ բարեկամը եղած էր իր ամուսնոյն եւ թէ ինչ եղբայրական հոգածութիւն մը ունեցած էր իր վրայ, անոր մահուընէ ետքը եւ հիմա այդ անձնուէր պաշտպանութիւնն էր, որ կը դատապարտուէր, որ անբարոյական կը հռչակուէր...

Գինեպանը յարաճուն խղճի խայթով մը մտիկ կ'ընէր Սաթենիկը: Հիմա ալ բացարձակապէս կը զգար խաբուած ըլլալը եւ այս սաուղութիւնը կը կատղեցնէր եւ ամբողջ բարկութիւնը կը կուտակէր Ղուկաս էֆէնտիի դէմ, որուն անարգ գործիքը եղած էր: Եւ որովհետեւ Սաթենիկի ուղղելիք խօսք մը չէր գտներ, յանկարծ պոռթկաց Ղուկաս էֆէնտիի դէմ.

— Վայ, չունչանորդի մարդ, անանկ իմ քթիս խնդայ, ձեռքս արիւնի մէջ թաթխել տայ, վայ անխիղճ, անաստուած մարդ, բայց անոր աս ըրածը իրեն պիտի չթողում... անոր պիտի սորվեցնեմ, որ Հաճի Թումիկին հետ խաղալ չըլլար ... հարուստ է ըսելով կը կարծէ, որ ուզած դէշութիւնը կրնայ ընել...

Եւ սկսաւ պատկերալից հայհոյանքներու շարք մը փաճառականին հասցէին: Այժմ, այլ ամէնքը բարեկամ եղած էին, Սաթենիկ բոլորովին հանդարտած կը թուէր. իրեն այնպէս հաւատացուցին, թէ թուղթը տակաւին չէ յանձնուած իր տեղը, հետեւաբար քանի որ այժմ պիտի ջնջէին զայն, որեւէ նախատինք մը չէր կրնար գալ իր անունին:

Վերջապէս ժամանակը եկաւ մեկնելու, գինեպանը եւ Սերգիս ոտքի ելան, մնաս բարով ըսին եւ դէպի դուռը ուղղուեցան Գարեգինի հետ հետեւեալ առտու ժամադիր ըլլալով:

Փողոցը Հաճի Թումիկ ըսաւ Սերգիսին.

— Միսիւ Սերգիս խնդիրք մը ունիմ, չէ պիտի չըսես եւ խօսք պիտի տաս, որ պիտի կատարես... տես ես քու խօսքդ մտիկ ըրի:

— Ի՞նչ է խնդիրքդ:

— Ասիկա այդ որբեւայրին պիտի տաս, թող ծնունդի խաշլըխ ընէ...

Ու գինեպանը անոր յանձնեց Ղուկաս էֆէնտիէն ընդունած երեք ոսկին: Ասով կարծես թեթեւացում մը կը զգար խըղճին վրայ:

ԳԼՈՒԽ Թ.

Լեւոն Կոկիկեան, տասը օր էր, որ մեկնած էր Պոլսէն ու այդ միջոցին երեք նամակ գրած էր նշանածին՝ Ռոզիկի, առաջինը Ֆիլիպէէն, երկրորդը Վիէննայէն եւ վերջինը Փարիզէն, որուն մէջ կը յայտնէր, որ հակառակ իր ենթադրութեան, պիտի չկրնար երկու շաբաթէն վերադառնալ եւ հաւանօրէն իր բացակայութիւնը ամիս մը պիտի տեւէր եւ թէ այս պարագան անհուն յուսահատութիւն կը պատճառէր իրեն:

«Ամբողջ ուղեւորութեանս միջոցին քու վրադ մտածեցի, կը գրէր, եւ հոս հասնելէս ետքն ալ վայրկեան մը չէ եղած, որ քեզ չյիշեմ: Փարիզը զոր այնքան կը սիրէի, հիմա ձանձրոյթ կը պատճառէ ինծի. կ'ուզեմ ժամ առաջ գործս լմնցնել քու քովդ դառնալու համար: Դժբախտաբար ստիպուած եմ սպասելու անգլիացի գոհարավաճառի մը, որ Լոնտոնէն պիտի գայ եւ ես կ'ենթադրէի, որ արդէն հոս պիտի գտնէի»:

Եւ երիտասարդը պաղատագին կը խնդրէր նշանածէն, որ ամէն օր նամակ գրէր իրեն, «որովհետեւ, կ'ըսէր, քու նամակներովդ միայն կ'ապրիմ»:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

18 ազգերու տոմարներ — Եգիպտացիներ, Հայեր, Պարսիկներ, Հռոմէացիներ, Ացտեկներ, Հրեաներ, Բաբելոնացիներ, Յոյներ, Հնդիկներ, Չինացիներ, Սլաւոններ, Արաբներ, Թուրքեր, Ղպտիներ, Աֆղաններ, Մոնկոլներ, Վրացիներ եւ Ֆրանսացիներ:

Գիրքին առաջին բաժինը կ'անդրադառնայ տոմարի հին պատմութեան, կը յիշատակէ գիտնականներու բերած նըպաստը (Մետօ, Հիպպարքոս, Պտղոմէոս, Սոզիգէն, Խօս Աղեքսանդրացի եւ ուրիշներ): Հոս զգալի տեղ յատկացուած է հայկական տոմարի պատմութեան: Հիմնուելով Մովսէս Խորենացիի վկայութեան, ըստ որուն Հայոց Արտաշէս թագաւորի օրով (189–160 Ք. Ա.) յատուկ ուշադրութիւն դարձուած է տոմարական գիտութեան, ան այն կարծիքը կը յայտնէ, որ Հայերը հեթանոսական շրջանին ունեցած են ուրոյն տոմար: Իր այդ կարծիքը հիմնաւորելու համար ան մատնացոյց կ'ընէ հին հայկական հեթանոսական տոմարէն մեզի հասած որոշ տուեալներ. տարուան ամիսներու երեսուն օրերէն իւրաքանչիւրը կրած է հայկ. հեթանոսական աստուածներու եւ սրբազան վայրերու անուններ (Արամազդ, Վահագն, Անահիտ, Աստղիկ, Արագած, Անի, Մուրց եւայլն), հեթանոսական շրջանէն մեզի հասած են օրուան 24 ժամերու առանձին անուններ (Այգն, Յայգն, Զօրացեալն, Հաւասեալն եւայլն), հայկական Ամանորը հեթանոսական շրջանին զուգադիպած է գարնանային արեւադարձին: Այս տուեալները կրկին կը հաստատեն, թէ զարգացած մատենագրութիւն մը գոյութիւն ունէր նախաքրիստոնէական շրջանին:

Խօսելով տոմարագիտութեան մէջ կատարուած բարեփոխութիւններու մասին, հեղինակը հանգամանօրէն կը ներկայացնէ անոնց գործերը — Անանիա Շիրակացի (Է. դար), Յովհաննէս Իմաստասէր (ԺԲ. դար), Յակոբ Ղրիմեցի (ԺԴ. դարու վերջ եւ ԺԵ. դարու սկիզբը), Ազարիա Ջուղայեցի (ԺԷ. դար) եւ ուրիշներ: Ծանօթ է, որ Անանիա Շիրակացիի գործին մէջ շարք մը ժողովուրդներու մասին կան այնպիսի տեղեկութիւններ (օրինակ, Աղուաններու մասին), որոնց չենք հանդիպիր այլ աղբիւրներու մէջ:

Աշխատութեան մէջ ցոյց է տրուած հին աշխարհի եւ միջին դարերու համակարգերը՝ «արարչութիւն», քրիստոնէական, հայկական, հիճրայի, Ֆրանսական Հանրապետութիւն եւայլն, ինչպէս նաեւ անոնց վերծանութեան եղանակները՝ մէկը միւսին փոխակերպելու ձեւերը:

Հեղինակը խօսելով հայկական մեծ թուականի սկզբնաւորութեան հարցի մասին, կը հաստատէ, թէ հայկական մեծ թուականը սկսած է ոչ թէ 553ին, այլ 552 Յուլիս 11ին: Ասոր պարզաբանումը կարեւոր է, որովհետեւ հայկական թուականի ծագման մասին հայագիտութեան մէջ կան տարակարծութիւններ:

Գործնական արժէք ունի աշխատութեան «Տեղական ժամանակ» գլուխը: Յայտնի է, որ աշխարհագրական տարբեր լայնութիւններու վրայ նոյն պահուն ժամացոյցը տարբեր ժամեր ցոյց կուտայ: Այսպէս, երբ Մոսկուայի մէջ ժամը 2ն է, Երեւանի մէջ 3 է եւայլն:

Հեղինակը կանգ առած է գործածական օրացոյցներու մէջ նկատուած թերութիւններուն եւ բարդութիւններուն վրայ եւ ծանօթացուցած է գիտնականներու ներկայացուցած նախագիծերը, որոնք ներկայիս քննութեան առարկայ կը դառնան, համաշխարհային մեծ օրացոյց ստեղծելու նպատակով:

Յաւելուածին մէջ զետեղուած ցանկերէն արժէքաւոր է հայկական «Մեծ» կոչուած թուականի եւ այժմու մեր գործածած թուականին զուգադրութիւնը՝ 552էն մինչեւ 2000: Պէտք է նկատի ունենալ, որ հին հայկական տարին հաշուած էն 365 օր՝ դուրս ձգելով մէկ քառորդ օրը, որու հետեւանքով հայկական արեւատարին չորս տարուան ընթացքին մէկ օրով յառաջ գացած է եւ տոմարը շարժական դարձած է: Այս պատճառով հայկական տարեթիւերուն եւ ամսաթիւերուն զուգորդութիւնը հիմնովին խախտած է: Յաճախող ոչ միայն սովորական ընթերցողը, այլեւ մասնագէտն անգամ, կը շփոթի:

Աղբիւրագիտութեան տեսանկիւնէն արժէքաւոր է նաեւ յաւելուածին մէջ զետեղուած՝ Արեւի խաւարումներու ցանկը, սկսեալ մեր թուականի առաջին օրէն մինչեւ 2000 թուականը, որ քաղուած է Օպոլցերէ: Ցանկին մէջ բերուած են տուեալներ, թէ որ թուականին, որ ամսուն, որ ժամուն եւ վայրկեանի տեղի ունեցած է այս կամ այն խաւարումը:

Տոմարագիտութիւնը բաւական բարդ գիտութիւն է: Պահանջել, որ հեղինակը լուծէր տոմարի մէջ նկատուող բոլոր առեղծուածները, կարելի չէ: Ասկէ զատ կան միտքեր, որոնց հետ կարելի չէ համաձայնիլ: Այսպէս, հեղինակը հիմնուելով Հ. Ղ. Ալիշանի կարծիքին վրայ՝ «Հայկեան» կոչուող թուականի սկիզբը կը փորձէ տանիլ մինչեւ 2492 թուականը, Ք. Ա., որու ժամանակ, իբրեւ թէ, ապրած է Հայկ Նահապետը: Ասիկա անհիմն է: Համոզիչ չէ, որ հայկական մեծ թուականի սկզբնաւորութեան համար առիթ կրնար ծառայել 451ին հրաւիրուած Քաղքեդոնի ժողովը: Սխալ է կարծել, թէ Ազարիա Ջուղայեցի իր տոմարը կազմած է 1616էն առաջ, որովհետեւ այն բնագիրը, որուն վրայ կը յենի հեղինակը, ուշ շրջանի ընդօրինակութիւն է: Աշխատութեան մէջ, դժբախտաբար, սպրդած են բազմաթիւ սխալներ:

Աշխատութիւնը խմբագրած են ակադեմականներ Ս. Երեմեան եւ Ա. Քալօղլեան:

ՓՐՈՖ. Ա. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ՔԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳ. ՏԱՆ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒ ԲԱՑՈՒՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Այս տարի «Վարդանանք»ը բացառիկ շուքով տօնեցաւ Լիոնի մէջ, քանի որ այդ օրը պիտի կատարուէր նաեւ, բացումը Ազգ. Տան նորաշէն դըպրոցական սրահներու եւ երկու յարկաբաժիններու:

Այս առթիւ Ազգ. Վարչութեան մասնաւոր հրաւէրով Լիոն կը գտնուէր Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ 21 Փետր. Կիրակի առաւօտ, յաւուր պատշաճի իր քարոզին մէջ ըսաւ թէ «Հայ ժողովուրդը ունեցած է իր հոգեւոր, մշակութային եւ Ազգ. գիտակցութեան զարթօնք մը, Գրիգոր Լուսաւորչի, Սահակ-Մեսրոպի եւ Վարդանանց պատերազմի շրջաններուն: Բացատրեց թէ, ինչո՞ւ եւ ի՞նչ պայմաններու տակ տեղի ունեցաւ այդ դիւցազնամարտը եւ զուգահեռ մը ընելով մեր ներկայ աստանդական կեանքին հետ, թելադրեց որ քաջն Վարդանի հայրենասիրական ոգին, աւելի քան զօրաւոր ըլլայ մեր մէջ, որովհետեւ, նոյն այդ գոյապայքարն է որ պէտք է մղուի ներկայիս, ու մենք հաստատ մնանք մեր հաւատքին, ղարաւոր մշակոյթին եւ ազգային դդացումներուն վրայ: Եղաւ մասնաւոր հոգեհանգիստ բոլոր նուիրատուներու ննջեցեալներուն ի յիշատակ:

Կէսօրէ ետք, ժամը 17ին, Ազգ. Տան սրահը լեցուն է հոծ բազմութեամբ. Սերովբէ Արք. «զգործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա ի մեզ Տէր» մաղթանքով հանդէսը բացուած կը յայտարարէ, որմէ յետոյ խօսք կ'առնէ Ազգ. Վարչութեան ատենապետ Պր. Ա. Օգօղեան, որ պատմականը ըրաւ Լիոնի Հայ գաղութի կազմութեան 1918 թուականէն սկըսեալ, ողբացեալ Կարապետ Օղլու եւ Լեւոն Այվազեան հիմը կը դնէին Ազգ. Միութեան եւ օգտակար կ'ըլլային Լիոն ապաստանող հայ գաղթականներուն: Յիշեց մեր նախկին խեղճուկ, տախտակաշէն եկեղեցին, եւ տարուէ տարի գաղութիս ունեցած բարգաւաճ վիճակը, եւ պատուաբեր եկեղեցի մը ունենալու անհրաժեշտութիւնը: Այս առթիւ կազմուեցաւ Եկեղեցաշէն Յանձնախումբ մը, եւ օժանդակութեամբ Եկեղեցաշէն Տիկնանց եւ Երիտասարդաց Յանձնախումբերու, ամբողջ գաղութը, Ազգ. Վարչութեան հետ կողք կողքի, անհուն զոհողութիւններով եւ տքնաջան աշխատանքով հիմը կը դնէին այս օրուան փառաւոր Ազգ. Տան եւ եկեղեցիին, 1956 թուականին, եւ օծումը կը կատարուէր եօթը տարի յետոյ, 1963 Յունիս 30ին: Ժամանակի ընթացքին սակայն, անբաւարար նկատուեցաւ այս շէնքն ալ մեր այժմու կարիքներուն, որպէս դպրոց, գրադարան, ընթերցասրահ եւ երիտասարդաց տուն, ուր պէտք է համախմբուին բոլոր երիտասարդները հայաշունչ մթնոլորտի մէջ եւ ունենան նաեւ իրենց զբօսասրահը:

«Այսօր ուրախ ենք յայտնելու որ վարչական անդամները, մանաւանդ մեր սիրելի հոգեւոր հովիւ Տ. Դաւիթ Ծ. վարդապետի ջանքերով եւ Լիոնի Հայութեան նիւթական սրտաբուխ նուիրատուութեամբ, շինուեցան նոր դասարաններ, սրահներ եւ երկու յարկաբաժիններ, որոնց պաշտօնական բացումը կը կատարենք ահա: Աշակերտութեան թիւը օրէ օր կ'աւելնայ, խաղաղ միջոցներով մեր գոյութեան պայքարը կը մղենք. Հայութիւնը կայ եւ կ'ապրի յաւիտեան»: Ոգեկոչեց յիշատակը Լիոնի Հայութեան ծանօթ Ն. Ուզունեան ընտանիքի դստեր, ողբացեալ Շաքէ Ուզունեան – Աքլեանի այնքան եղերական վախճանը, որ խոր յուզում եւ ցաւ պատճառեց բոլորին, Ազգ. Վարչութիւնն ալ, որպէս երաշխիք իր համակրութեան եւ որպէս գնահատութիւն ողբացեալին ծնողաց եւ պարագաներուն, Լիոնի Ազգ. կեանքի մէջ անոնց ցոյց տուած հետաքրքրութեան եւ զոհաբերութեան, միաձայնութեամբ որոշեր է, որպէսզի նորակառոյց սրահներէն մէկը կոչուի «Շաքէ Ուզունեան – Աքլեան» սրահ:

Այս խօսքերը Ֆրանսերէնի թարգմանուեցան Ազգ. Վարչութեան ժրաջան անդամ Պր. Ժ. Մամասեանի կողմէ, նորահաս սերունդին համար:

Սերովբէ Արք. իր գոհունակութիւնը յայտնեց, որ բարեպատեհ առիթով մը Լիոն կը գտնուի, յիշեց ասկէ 15 տարիներ առաջ Եկեղեցաշէն Յանձնախումբերու տարած գովելի աշխատանքները եկեղեցիին եւ Ազգ. Տան շինութեան առթիւ, նուիրումով եւ խանդավառութեամբ, որուն հիմնարկութեան ներկայ կ'ըլլար Ֆրանսայի մեծ եւ ազնիւ մտաւորական եւ պետական անձնաւորութիւն Էտուար Հեռիօ, յայտնելով իր համակրանքը Հայութեան: Յիշեցուց մեծ Եղեռնէն յետոյ Հայութեան բրած վերելքը ի սփիւռս աշխարհի, որ «մարդկութեան եւ պատմութեան ամենահրաշք դէպքերէն մէկն է, ժողովուրդ մը աշխատունակ եւ ստեղծագործ, իր մշակոյթով եւ իր քաղաքական կազմակերպութիւններով», եւ խօսքը ուղղելով երիտասարդութեան ըսաւ.— «Դիւցազնական եւ փառաւոր անցեալ մը ունեցող ազգի մը զաւակներն էք, հեռու ձեզմէ ստորակայութեան զգացումը. դուք ժառանգորդները պէտք է ըլլաք այդ աւանդութիւններուն եւ փոխանցէք յաջորդ սերունդներուն: Հայը ուր որ գացեր է, եւ ինչ պայմաններու մէջ գտնուած ըլլայ, ամէն բանէ առաջ շինած է իր եկեղեցին եւ անոր կողքին դպրոցը, երկուքն ալ նուիրական հաստատութիւններ, եւ ամուր կռուան հայապահպանման, հպարտ եղէք ձեր Հայ ըլլալուն»: Սրբազանը վերջացուց իր խօսքը շնորհաւորելով Լիոնի Ազգ. Վարչութիւնը, Հոգեւոր Հովիւ Դաւիթ Ծ. Վրդ.ը եւ բոլոր նուիրատուները, «որոնք համերաշխ գործակցութեամբ եւ մեծ զոհողութեամբ այսքան շուտ, եռանդուն աշխատութեամբ, լրացուցին շէնքին յաւելեալ բաժինները»: Որպէս մօտէն ծանօթ ողբացեալ Շաքէի ծնողքին եւ ազգականներուն, ոգեկոչեց անոր յիշատակը եւ Աստուածային մխիթարութիւն մաղթեց վըշտաբեկ ծնողքին:

Ասկէ վերջ եղաւ նորաշէն բաժիններու բացումը եւ ժողովուրդը հիւրասիրուեցաւ զովացուցիչ ըմպելիներով եւ կարկանդակներով, հայաշունչ եւ ջերմիկ մթնոլորտի մէջ:

Եւ հիմա, որ այս շինութիւններն ալ լրացան, կը մնայ մեզի մաղթել, որ նիւթեղէն կառոյցին հետ, կարենանք պահել նաեւ, ըստ արժանւոյն, հոգեւոր եւ բարոյական կառոյցները, ազգային, եկեղեցական, կրթական եւ մշակութային գետնի վրայ, եւ այն ատեն իրապէս արժէւորուած պիտի ըլլան, մեր բրած զոհողութիւնները, եւ Ազգ. Տունն ալ պիտի ծառայէ իր իսկական կոչումին ու նպատակին՝ «Ազգապահպանում»:

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Կը սիրեմ քեզ, ըսաւ վերջապէս ըսելիքը յիշելով, բայց իր խօսքերը այնքան անամէջ հնչեցին որ ինք անգամ ամըչցաւ:

Վեց շաբաթ վերջ ամուսնութիւնը տեղի ունեցաւ, եւ Փիէռ իր բնակութիւնը հաստատեց Պէզուքով իշխանին նորայարդար ապարանքին մէջ, իբրեւ բարեբաստիկ տէրը Փեթերսպուրկի ամենագեղանի կնոջ եւ քանի մը միլիոններու:

ԻԴ.

1805 Դեկտեմբերին, Պոլքոնսքի ծերունի իշխանը հետեւեալ նամակը ստացաւ Վասիլի իշխանէն.

«Ձեր կողմերը քննութիւն մը կատարելու համար կը դրկեն զիս, եւ աւելորդ է ըսել, սիրելի եւ յարգելի պաշտպանս, թէ ձեզ տեսնելու համար հարիւր վերստ ճամբան կարեւորութիւն պիտի չունենայ ինծի համար: Ինծի կ'ընկերանայ Անաթոլ զաւակս, որ բանակ կ'երթայ եւ կը յուսամ թէ թոյլ պիտի տաք իրեն՝ անձամբ արտայայտելու ձեզի հանդէպ ունեցած խորին յարգանքը, զոր իր հօրմէն ժառանգած է»:

— Է՛, լաւ ուրեմն, մենք պիտի չունենանք Մառիին համար մարդ փնտռելու, փեսացուները իրենք կուգան անոր, ըսաւ անխոհեմաբար փոքրիկ իշխանուհին, այս լուրը իմանալով:

Ծերունի իշխանը յօնքերը պռստեց, բայց բան մը չըսաւ:

Այս նամակին հասնելէն երկու շաբաթ վերջ Վասիլի իշխանին մարդիկը ներկայացան Պոլքոնսքի իշխանին տունը, եւ երկրորդ օրը հասան իշխանն ու զաւակը:

Պոլքոնսքի ծերուկ իշխանը բնաւ մեծ յարգանք մը չէր տածեր Վասիլի իշխանին նկարագրին նկատմամբ, եւ մանաւանդ վերջին ժամանակները, երբ Վասիլի արագ արագ փայլուն ասպարէզի մը մէջէն կ'անցնէր:

Նամակին եւ փոքրիկ իշխանուհիին թեթեւամտութիւններուն շնորհիւ, հասկցաւ թէ խնդիրը ինչ բանի վրայ կը դառնար, եւ արհամարհանքի չարակամ զգացում մը ունեցաւ: Ուստի, Վասիլի իշխանին հասած օրը, Պոլքոնսքի իշխան շատ դըժգոհ եւ նեղսիրտ էր:

Առաւօտուն, թիխօն խոհեմութիւն սեպած էր պատուիրել ճարտարապետին որ իր տեղեկագիրով չներկայանայ իշխանին:

— Քայլերը կ'իմանաք. արագ-արագ կը կոխէ. գիտեմ թէ այս ընթացքը ինչ նախատեսել կուտայ:

Ժամը իննին, սակայն, իշխանը սովորականին պէս դուրս ելաւ իր պտոյտը ընելու, թաւիշէ մուշտակը հագած, օձիքն ու կզաքիսի մորթէ գդակը դրած:

Ճաշէն առաջ, Մառի իշխանուհին եւ Օր. Պուրիան, որոնք գիտէին թէ ծերուկ իշխանը խիստ նեղսրտած է, անոր կը սպասէին, առաջինը դեփ-դեղին կտրած, սարսափահար, ակնկոր. միւսը՝ ճառագայթող դէմքով մը, որ կ'ըսէր «ես բան մը չեմ գիտեր, ամէն ատենուան պէս եմ»:

Իշխանը դիտեց իր աղջկան սպշահար դէմքը եւ մրմռաց.

— Տո՛ւրա՛ (յիմար):

— Անտրէյ իշխանուհին ո՞ւր է, հարցուց, ինքզինքը կը ծածկէ՞ արդեօք:

— Քիչ մը անհանգիստ է, ըսաւ Օր. Պուրիան շնորհալի ժպիտով մը, սեղանի պիտի չգայ:

— Հը՛մ, հը՛մ, ըսաւ ծերունին, սեղան նստելով:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(128 – Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Այրի Տիկին Յարութիւն Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Մինասեան եւ զաւակը, Պ. Շառլ Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Թրասուէն եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Էդուարդ Մարդայեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Աֆրիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիթմար Բոլարց եւ զաւակները, այրի Տիկին Տօնականեան, Պ. Արմենակ Ադամեան (Երեւան) եւ համայն ընտանեկան պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(ճաշարանապետ Արթիւր)

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Մարտ 6ին, յետ անողոք հիւանդութեան, 68 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Մարտ 10) առաւօտեան ժամը 9,15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Մահազ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Կարպիս Աֆրիկեանի եւ Մինասեան ընտանիքներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Քասէլ-Պաթեան, Տէր եւ Տիկին Լաչառմ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Շամփու կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՔԱՍԷԼ - ՊԱԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ (Մարտ 14) ժամը 10,30ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս:

ՆՈՒԷՐ

Պ. Յարութիւն Քէֆէլեան ի յիշատակ Տ. Միսաքեանի մահուան 14րդ տարեդարձին հինգ տոլար կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պերլինէն Տիկին Փառանձեմ Մովսէսեան Յովհ. Զալըքեանի յիշատակին կը նուիրէ 25 ֆր. Կապ. Խաչին, 25 ֆր. Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 25 ֆր. «Յառաջ»ին:

×

Մարսէյլէն Պ. Կիրակոս Հէլվաճեան իր զարմիկին՝ Յարութիւն Խաղնաճեանի մահուան առթիւ (Լիոն) 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Մեծ Պահքի տեւողութեան ամէն Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ԵՐԵԿՈՅԹ
նուիրուած

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆԻ
(ծննդեան 150ամեակին առթիւ)

Այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին
HOTEL MODERNE
Place de la République, Paris
Նախագահութեամբ
Պ. Գեղամ Քէրէսթէճեանի
Գլխաւոր բանախօս
Հայր Խորէն Տիլիգեան

Գեղ. բաժին մասնակցութեամբ Տիկին Զ. Անտոնեանի, Գ. Եանըքէկեանի եւ Հ. Տարօնեանի:

Մուտքը ազատ է

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

BNP

A votre service
tous les services de la

banque
nationale
de Paris

présente dans le monde entier

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Հ. Տիւրկէրեան 50 ֆր. կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան (Փարիզ):

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Լուսարձակում Հայկ. ճարտարապետութեան մասին այս Չորեքշաբթի (10 Մարտ) ժամը 21ին Մեզոն տէ ժէօն է տէ Լուազիռ տը Քաշան, Ավ. Տիւմոբէլ (մարզարանին եւ քաղաքապետարանին մօտ): Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ - Քաշանի խումբին կողմէ:

Կը դասախօսեն՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԹԻԷՐԻ
(Թուրքիոյ Հայկ. յուշարձանները)

Հաղորդ. միջոցներ՝ Մեթրօ Արքէօյ-Քաշան (Սոյի գիծ), Օթոպիւս 162, 184, 187:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES — Tél. : 027-18-28

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը ներկայացուին

1. ԱԽԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԸ, պատմական տրամ մէկ արար
2. FETE AU MANOIR, opérette en un acte
3. ՍԱՏԱՆԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ, զաւեշտ մէկ արար

Կիրակի 14 Մարտ 1971, ժամը 16,30ին

Մուտք 5 ֆրանք
Տոմսերը տեղւոյն վրայ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Շաբաթ 13 Մարտ ժամը 3,30ին Մշակոյթի Տան Միութեան գրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Վարդիթեր Ճինկէօզեան, ծնած է Էրզրում, ուրկէ ելած է տարագրութեան օրերուն, հազիւ երեք տարեկանին, գողցուելով մօրը ուսէն: Մականունը չի յիշեր, ոչ ալ մօրը անունը: Կը յիշէ հօրը անունը, տարտամօրէն — Պաղտասար: Ոմանք կ՚ըսեն թէ հօրը մականունը Պաղտասարեան ըլլալու է: Կը յիշէ քրոջը անունը, որ Քնարիկ է, կը յիշէ նաեւ անոր մահը: Ներկայիս կը փնտռէ եղբայրը, որուն անունը չի գիտեր, բայց ծնած է Էրզրում, եւ պնդողներ կան թէ կ՚ապրի Ֆրանսա (Լիոն կամ Մարսիլիա): Շատ ուրախ կ՚ըլլայ, եթէ այս մասին որեւէ տեղեկութիւն ունենայ:

Այս հարցով կարելի է դիմել իր հասցէին, որ հետեւեալն է.

Օր. Քնարիկ Ճինկէօզեան
Նամակատուփ 2623, Պէյրութ Լիբանան

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Մարտ 14ին կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, 8 Ռիւ Ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ:

Կ՚երգէ ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ
ՍՕՍԻ պարախումբ

Մենապար՝ Տիկին Եւա Արզումեան
ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբ
Գեղարուեստական ընտիր բաժին:

Հարուստ պիւֆէ իզմիրեան ուտելիքներով եւ անուշեղէններով ճոխացած:

Մուտք 15 ֆրանք

Ուսանողներու մասնաւոր գին
Տոմսակները կը ծախուին բոլոր անդամներուն մօտ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը իր երկու տարուան նստաշրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ անդամները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումները եւ ընտրելու նոր հոգաբարձութիւնը:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ Մարտ 19 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանթին):

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՓԱՓԱՔԻՆ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԱՊԱՀՈՎԵՑԻՆՔ 18 ՕՐ

16 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ
ՄԵԿՆՈՒՄ 7 ԱՊՐԻԼ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ 25 ԱՊՐԻԼ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» կամ «ԱՆԻ» հիւրանոցներէն միոյն մէջ փանսիոն քոմփլէթ — Այցելութիւն Հայաստանի տեսարժան վայրերը եւ

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Աննման է գարունը Երեւանի մէջ, ուր վերածնող բնութեան հետ կ՚եռեւեփի նաեւ գեղարուեստական կեանքը

18 օր տեւող այս ճամբորդութեան ամբողջական գինն է 2200 ֆրանք
Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՄԱՐՏ
JEUDI 11 MARS 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12061

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.061

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

—o—

Բ.— ԻՆՉ ԿԸ ՄՏԱԾԵՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պարզապէս յետադիմական, շէրիաթեր կազմակերպութիւն մըն է Միլլի Նիզամը, — հիմնուած 1970ին, — որ կարճ ժամանակի մէջ հսկայ յաջողութիւն է արձանագրած: Արդէն ունի 62 մասնաճիւղեր — գրեթէ հաւասար երկու մեծ կուսակցութեան — եւ 60.000 փէտայիներ, բաղկացած հոճաներէ եւ Անատոլուցի փոքր երեւելիներէ, որոնք «պատրաստ են մեռնելու յանուն Աստուծոյ եւ հայրենիքի»: Կը կարծուի, որ կազմակերպութիւնը կարեւոր գումարներ կը ստանայ արաբական երկիրներէ:

Այս շէրիաթեի փէտայիները իրենց յատուկ բարքերն ունին եղեր. սուլթան Ֆաթիհի պէս կը յարդարեն իրենց մօրուքը, ենիչէրիներու պէս թափօրով կը պտըտին փողոցներու մէջ, մէվլէվի տէրվիշներու ձեւերը ընդօրինակած են, եւայլն:

Թրիպիւն տը Ժընեւի թղթակիցը տեսակցեր է Միլլի Նիզամի հիմնադիր նախագահ Նիզամէտտին Էրպաքանի հետ, որ յայտնած է թէ ինք համոզուած ժողովրդավարական մըն է, նոյնիսկ կողմնակից՝ «լաւ ըմբռնուած աշխարհականացման», որ ամէն բանէ առաջ կրօնքին պէտք է տայ իր արժանի տեղը Թուրքիոյ մէջ:

Ըստ իրեն, ներկայիս Թուրքիոյ մէջ «աշխարհական» կը նշանակէ թշնամի ըլլալ Աստուծոյ եւ կրօնքին, «քանդել ժողովուրդին ու ազգին հոգին...»: Ինք չուզեր վերականգնել խալիֆայութիւնը, սակայն «մինի ժիւփ»ն ու Հասարակաց Շուկան «սիոնական դաւեր» կը նկատէ Թուրքիոյ դէմ:

Էրպաքան թունդ հակասիոնական է: Քուրանն ու օսմանեան աւանդութիւնը միայն կրնան դարման տանիլ Թուրքիան տանջող ցաւին, կ'ըսէ: Ու կ'աւելցնէ. «սիոնական դրամատիրութիւնն ու անկրօն համայնավարութիւնը մէկդի՝ Թուրքեւիսլամական տնտեսութիւնն է, որ ներդաշնակ յարաբերութիւններ կը հաստատէ բնակչութեան բոլոր դասակարգերուն միջեւ...»:

Թղթակիցը տեսնուեր է նաեւ Այտըն Եալչընի հետ, նախկին աջ բաղուկը Սիւլէյման Տէմիրէլի, որուն դէմ կը պայքարի կատաղութեամբ, սակայն չի քաշուիր Ատալէթէն: Եալչըն ընդունելով հանդերձ, որ վարչապետը չափէն աւելի «ճարպիկ» է, կ'ըսէ թէ երկիրը պէտք ունի իսկական պետական մարդու մը: Ըստ իրեն, գործերը այնքան ալ գէշ չեն ընթանար: Հինգ տարիէ ի վեր ազգային արդիւնաբերութիւնը միջին հաշուով աճած է 6,5 առ հարիւր համեմատութեամբ: Սակայն երկիրը լաւ չի կառավարուիր: Տագնապը կառավարական ու խորհրդարանական է, ոչ թէ քաղաքական: Եթէ չար ոգին կորսուի երթայ Թուրքիոյ գլխէն, ամէն ինչ լաւ պիտի ընթանայ:

Գրեթէ նոյն իմաստով արտայայտուեր է Ֆէյզիօղլու, Կիւվէնի նախագահը, որ 32 երեսփոխան ունի Խորհրդարանին մէջ, մեծ հիացող մըն է Ժան-Ժաք Սէրվան-Շրայպէրի եւ ֆրանսական «բարենորոգչական»ներու: Ըստ իրեն տագնապը, ոչ վարչաձեւի, ոչ ալ կառավարութեան հետ կապ ունի: Հակառակ մեծամասնութիւն չունենալուն, Տէմիրէլ վերջերս վստահութեան քուէ ստացաւ: Տարակոյս չկայ, որ վաղը՝ եթէ պէտք ըլլայ՝ դարձեալ պիտի ստանայ: Լուրջ կուսակցութիւնները, որոնք միասին աթոռներուն 100ին 80ը ունին, կողմնակից են խորհրդարանական ժողովրդավարութեան: Գալով բանակին, հեղինակը Թուրքիոյ ներկայ Սահմանադրութեան, անիկա պահակն է ժողովրդավարական վարչաձեւին:

Շարունակելով իր տեսակցութիւնները կուսակցապետներուն հետ, Միշէլ Սալոմոն խօսեր է նաեւ Հալքի ընդհ. քարտուղար Պիւլէնտ Էճէվիթի հետ: Հալքը պահակն է քէմալական աւանդութեանց: Էճէվիտ ըսած է, որ 1960ին բանակը իր տեղը տալով քաղաքայիններուն, երկիրը օժտեց սահմանադրութեամբ մը, որ կառավարութեան ձեռքը չի կեդրոնացներ ամբողջ իշխանութիւնը, այլ կը հաւասարակշռէ զայն դատարաններով, եւայլն: Բանակը չէ որ կը սպառնայ ժողովրդավարութեան, այլ փոքր խմբակ մը «նիհիլիստ» մտաւորականներու, որ կորսնցուցած է իր հաւատքը խորհրդարանական վարչաձեւի մասին: Թուրք բանակը չուզեր իր ձեռքն առնել քաղաքական իշխանութիւնը: Օրինապահ է, խղճմտօրէն օրինապահ: Շարժման կ'անցնի; երբ ա'լ ուրիշ միջոց չի գտնուիր. երբ ժողովրդավարական մեքենան վերջնապէս հիւանդանայ: Բացարձակապէս սուտ են այն լուրերը թէ բանակին մէջ կան յեղափոխական կոմիտէներ, որոնք գաղտնի գրականութիւն կը տարածեն: Էճէվիթի համաձայն, ո'չ ուսանողական խռովութիւնները, ո'չ բանուորական գործադուլները, ոչ իսկ բանակին դժգոհութիւնն է, որ վտանգ կը սպառնան Թուրքիոյ, այլ՝ տնտեսական կացութեան քայքայումը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ

—o—

ԾԱՆՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Ֆրանսա ի վերջոյ վճռական պատասխան մը տուաւ Ալժերիոյ, քարիւղի ընկերութեանց մասնակի ազգայնացման առթիւ, բայց դուռ մը ձգելով հանդերձ:

Ֆրանսայի յուշագիրը երկար է, թեքնիք բարդ բացատրութիւններով եւ նօտարական ոճով շարադրուած: Ֆրանսա կը յայտնէ թէ դէմ չէ ազգայնացումի, բայց «ան պէտք է կատարուի որոշ պայմաններուն տակ եւ առաջին առթիւ ճշդուի յայտարարուած հատուցումը, բայց եւ այնպէս ազգայնացման իրաւունքի գործադրութիւնը միակողմանի ձեւով ձեռք առնուած միջոցներով համապատասխան չէ ոչ 1962ի եւ ոչ ալ 1965ի ֆրանքեւալժերական համաձայնութեանց: Արդ, ներկայիս կարելի չէ գիտնալ թէ յայտարարուած հատուցումը համապատասխա՞ն է ընկերութեանց իրաւունքներուն: Ֆրանսա չի կրնար ընդունիլ նաեւ քննիչներու նշանակումը ընկերութեանց մօտ: Վերջապէս Ֆրանսայի ըսածն այն է թէ կը ճանչնայ Ալժերիոյ իրաւունքը ազգայնացման, բայց կը հրաւիրէ Ալժերիան որ տէր ըլլայ իր յանձնառութիւններուն եւ նաեւ այն պարտաւորութիւններուն որոնք կը ծնին ազգայնացումէ մը: Ֆրանսա կարգ մը երաշխաւորութիւններ կ'ուզէ, կ'ընդունի սակայն որ հատուցումը վճարուի իրեն քարիւղի ձեւին տակ եւ երկար շրջանի մը վրայ:

×

Երեքշաբթի գիշեր, Փարիզի Փալէ տէ Սփորին առջեւ շատ ծանր եւ յաճախ արիւնալի բախումներ տեղի ունեցան «Նոր Կարգ»ի կազմակերպած հանրաժողովին առթիւ: Գլխաւոր բախումները տեղի ունեցած են ձախապաշտներուն եւ ոստիկաններուն միջեւ: «Նոր Կարգ»ի հանրաժողովին նպատակն էր պայքարիլ «կարմիր աճարեկչութեան» դէմ եւ զօրավիգ կենալ ազգայնական ցանկերու Կիրակի օրուան թաղապետական ընտրութեանց: Ի նախատեսութիւն բախումներու, կազմակերպիչներն իրենք արդէն «կարգ ու կանոնի սպասարկութիւն» մը հաստատած էին բայց երբ հաւաքոյթին ժամը կը մօտենար խումբ-խումբ երիտասարդներ կը սկսէին շրջապատել հաւաքավայրը «Ֆաշիզմը պիտի չանցնի» կարգախօսքով եւ միաժամանակ երկաթէ երկար ձողեր կը նետէին հակառակորդներուն վրայ: Ժամը 9ին մօտ է որ բախումները սկսած են շատ ծանր բնոյթ ստանալ: Ոստիկանները երբ փորձած են միջամտել բաժնելու համար ձախապաշտները եւ ազգայնականները ուրիշ հակազդեցութիւն մը տեղի տուած են.— աջ ու ձախ միացած սկսած են յարձակիլ ոստիկաններուն վրայ: Քիչ ետք կռիւները ալ աւելի սաստկացած են, անշնչելի մթնոլորտի մը մէջ, արտասուաբեր ռումբերու պատճառաւ, ոստիկանական կառք մըն ալ կրակ առած է: Կէս գիշերին մօտ Ներքին Նախարարը եւ Փարիզի ոստիկանապետը հասած են տեղւոյն վրայ: Հարիւրէ աւելի վիրաւորներ կան երկու կողմերէն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Անգարայի ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իր հետապնդումները գտնելու համար այն երեք առեւանգիչները — չորրորդը ձերբակալուած եւ խոստովանած էր առենին — որոնք մայրաքաղաքին պերճ թաղերէն մէկուն մէջ առեւանգած էին չորս ամերիկացի օդանաւորդներ:

Ոստիկանութեան ուշադրութիւնը կեդրոնացած է դեսպանատուներու թաղին մէջ:

Ցամենայն դէպս մինչեւ Չորեքշաբթի առտու ապահովութեան ուժերը չէին յաջողած գտնել առեւանգիչներն ու անոնց թաքստոցը:

Այժմ կարգ մը մանրամասնութիւններ կը տրուին Ամերիկացիներու ազատ արձակման մասին:

«Թուրքիոյ Ազատագրութեան Ժողովրդական Բանակի» մարդիկը իրենց զէնքերով դուրս ելած են թաքստոցէն եւ մեկնած անծանօթ ուղղութեամբ: Քանի մը վայրկեան ետք, չորս Ամերիկացիները երբ նշմարած են, որ դուռը բաց է եւ առեւանգողներն ալ հեռացած են, իրենց կարգին դուրս ելած են թաքստոցէն: Այս վերջինները թաքսիով ուղղուած են ուղղակի ամերիկեան դեսպանատուն:

Չորս զինուորականները ի վիճակի չեն եղած ճշգրիտ տեղեկութիւններ տալու այն վայրերու մասին, ուր բանտարկուած էին անոնք: Դեսպանատան մէջ տրուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած են, թէ ընդհանուր առմամբ լաւ վերաբերումի ենթարկուած են, թէեւ յաճախ անապահով զգացած են գնդացիրով զինուած պահակներու ներկայութեան պատճառով:

Թուրք պաշտօնական շրջանակները կը յայտարարեն, թէ «ոչ մէկ փրկագին վճարուեցաւ Ամերիկացիներու ազատ արձակման համար»:

Ծանօթ է, որ առեւանգողները 400.000 տոլար պահանջած էին իբրեւ փրկագին, սակայն թէ' ամերիկեան եւ թէ թրքական կառավարութիւնները մերժած են ենթարկուիլ «շանթաժի»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ «Տէյլի Սքեչ», որ հիմնուած էր 1908ին, նիւթական դժուարութիւններու հետեւանքով պիտի փակուի Մայիսին: Այդ թուականէն ետք «Տէյլի»ն պիտի միանայ «Տէյլի Մէյլ»ի, որ ներկայիս 1.800.000 ընթերցող ունի: «Տէյլի Սքեչ»ի այժմու տպաքանակն է՝ 764.000: «Կարտիան» եւ «Թայմզ» օրաթերթերն եւս դժուարութիւններ ունին նիւթական գետնի վրայ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ Երկուշաբթի գիշեր, ծօ Ֆրագիէ պարտութեան մատնեց Մոհամմէտ Ալին, որ անցեալին կը կոչուէր Քասիուս Քլէյ: 15 ռաունտի կռփամարտի ընթացքին Ֆրագիէ մնաց յաղթական եւ պահեց աշխարհի ախոյեանի իր տիտղոսը: Ամբողջ Ամերիկան եւ աշխարհ իրար անցած էին «դարուս մրցումին» համար որ միլիոնի մուտք ապահոված է եւ միլիոններ արժած դրաւի եկողներուն:

ՍՈՒՐԻՈՅ վարչապետը յայտարարած է թէ Արաբներու բուն թշնամին՝ Ամերիկան է: Զօր. Ասատ չեշտած է այս առթիւ.— «Բացայայտ դարձած է որ մեր թշնամին դրաւեալ Պաղեստինի սիոնական հիմը չէ, վասնզի ան անկարող պիտի ըլլար աշխարհի ասպարէզ կարդալու առանց Միացեալ Նահանգներուն»:

ԱՆԳԼԻՈՅ սենտիքաները շատ դժգոհ են որովհետեւ այլեւս բանուորները կը մերժեն գործադուլ ընել: Ծանօթ է որ Թղթատարի աշխատաւորները ստիպուեցան աշխատանքը վերսկսիլ 47 օր գործադուլէ ետք առանց որեւէ բարելաւում ստանալու: Ներկայիս այլ ճիւղերու մէջ, քուէարկութեամբ բանուորները մերժած են գործադուլը, զոր կ'առաջարկէին սենտիքաները:

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

Սուէզի ճակատին վրայ, հակառակ հրադադարի ավարտման, ընդհանուր անդորրութիւն կը տիրէ:

Միայն փոքր միջադէպեր արձանագրուած են Լիբանանի եւ Սուրիոյ ճակատներուն վրայ:

Քաղաքական գետնի վրայ յատկանշական կը նկատուի Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարին հետեւեալ յայտարարութիւնը. «կը նախընտրեմ Շարմ էլ Շէյխը ունենալ առանց խաղաղութեան, քան խաղաղութիւնը առանց Շարմ էլ Շէյխի»: Զօր. Տայեան միւս կողմէ ոչ հաստատած եւ ոչ ալ հերքած է «Նիւզուիք»ի այն լուրը, թէ Սուէզի ճակատի վրայ գտնուող 3000 Ռուսերը փոխարինելու եկած են Չեխեր, Հունգարներ եւ Արեւելեան Գերմանացիներ:

Գահիրէի «Ալ Ահրամ» թերթին համաձայն, Եգիպտոսի նախագահը անցեալ Ուրբաթ հաղորդակցութեան մէջ դրտնուած է Մ. Նահանգներու նախագահին հետ: Փոխանակուած գրութիւններով Նիքսըն պահանջած է, որ Գահիրէ ընդունի երկարաձգել հրադադարը: Ուաշինկթըն ի փոխարէն կը խոստանար յաւելեալ ճիգ թափել հարցին խաղաղ լուծման համար:

ՄԱԿի մէջ ընդհանրապէս յոռետես են: Քաղաքական շրջանակները կը վախնան, որ ստեղծուած անելին հետեւանքով, վերստին առկախուի Եարինկի առաքելութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Բ.

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Նախագահը՝ Վ. Համբարձումեան այլ կարեւոր հարց մըն ալ կը յարուցանէ, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան 25րդ համագումարին։

Ասիկա դպրոցներու խնդիրն է։ Հայաստանի գիտական հիմնարկութիւններու մէջ կան « բազմաթիւ մարդիկ, որոնք այնպէս պատրաստուած չեն, ինչպէս պէտք է »: *Այս իրավիճակի քննութիւնը կը բերէ այն եզրակացութեան, որ թերութեան պատճառը պէտք է փնտռել ոչ միայն բարձրագոյն ուսման հիմնարկութիւններու արձանագրած դըժուարութիւններուն, այլեւ դպրոցներու դաստիարակչական թուլութեան եւ ուսման որակի անգոհացուցիչ մակարդակին մէջ։*

— Մենք ցաւին արմատը ուզում ենք փնտռել ասպիրանտուրայում (*մասնագէտներ, գիտաշխատողներ պատրաստելու գործ*)։ Եթէ ասպիրանտուրան վատ է, իսկ այնտեղ իրօք կան թերութիւններ, պարզւում է, որ այդտեղ հաւաքագրելու դժուարութիւնը գալիս է բուհերից (*բարձրագոյն ուսման հաստատութիւններ*), որոնք դեռ չեն տալիս անհրաժեշտ որակի կադրեր։ Բայց երբ սկսում ես բուհերում փնտռել, տեսնում ես, որ պատճառը դպրոցն է», *հետեւաբար* «հարկաւոր է մեծ ուշադրութիւն դարձնել դպրոցներին, այնտեղ ստեղծել ուսման անհրաժեշտ պայմաններ, որքան կարելի է արագ, առանց որեւէ բանի առաջ կանգնելու»։

Ակադեմականը կը շեշտէ, թէ պէտք է վերջ տանել դպրոցներու մէջ գոյութիւն ունեցող թերութիւնները՝ «դաստիարակչական աշխատանքի եւ մանկավարժական աշխատանքի թոյլ դրուածքը, որի հետեւանքով աշակերտները ձեռք չեն բերում անհրաժեշտ գիտելիքներ»։

Արծարծուած հարցին պարզաբանումը կը կարօտի կարգ մը հաստատումներու։

Առաջին առթիւ նկատելի է այն կարեւոր յաջողութիւնը, որ արձանագրըուած է բուհերու դասախօսական կազմի թիւին եւ որակին մէջ, վերջին տասնամեակին։ Արդարեւ, տասը տարի առաջ, այսինքն 1961ին՝ 1488 դասախօս կար բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ, իսկ այժմ այդ թիւը բարձրացած է 3800ի։ Միւս կողմէ, այդ ժամանակաշրջանին դասախօսներէն 150ը ստացած են փրոֆեսէօրի, իսկ 800ն ալ դոցենտի (*) *կոչում, ինչ որ որակի բարձրացման հիմնական ազդակ մը կը նկատուի անկասկած։*

Սակայն միւս կողմէ նկատելի է, որ գիտական եւ մանկավարժական որակեալ դասախօսներու թիւի յաւելումը դգալի կերպով ետ կը մնայ բարձրագոյն դըպրոցներու պահանջքէն։ Այսպէս, օրինակ, 1961ին բուհերու դասախօսական կազմին աւելի քան 50 տոկոսը տոքթէօրներ եւ գիտութեան թեկնածուներ էին, իսկ տասը տարի ետք, այսինքն ներկայիս, այդ տոկոսը բարձրանալու փոխարէն նուազած է, քանի որ ներկայի ցուցանիշը 40 առ հարիւր է միայն։ Ասիկա կը բացատրուի առաջին հերթին ուսանողութեան թիւի յաւելումով, որ վերջին տասնամեակին աւելցած է 2,5 անգամ։

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ դասախօսներու թիւի եւ որակի բարձրացումը, բաղդատմամբ ուսանողներու թիւի յաւելման, շատ ետ մնացած է։ «Ուսանողութեան աճի արագ տեմպերին համապատասխան վերջին տարիներին չի աճել նաեւ գիտական աստիճաններ ունեցող դասախօսների թիւը», *կը հաստատէր վերջերս «ՀԿԿ Միասնիկեան շրջկոմի* պրոպագանդայի եւ ագիտացիայի *վարիչ»ը՝ Ս. Սաֆարեան* (**)։

Ճշդենք նաեւ, որ դասախօսական կազմի ներկայացուցած 40 տոկոսը հաւասար բաժանումով չի ներկայանար ամէնուր։ Ցուցանիշը աւելի բարձր է բժշկագիտութեան բնագաւառի մէջ, իսկ, օրինակ, բնագիտական – ուսողագիտութեան մէջ ան ընդամէնը 23 տոկոս է միայն։ Կան նաեւ մարզեր, ինչպէս ինքնաշխատութիւնը, թեք–*մեքենան, կենսաքիմիագիտութիւնը եւայլն, ուր քիչ է դասախօսներու թիւը, հակառակ այն իրողութեան, որ վերոյիշեալ ճիւղերը կը նկատուին գիտական խիստ կարեւոր բնագաւառներ։*

Այս իրողութիւնը կը թելադրէ, որ դասախօսական կազմը ընդլայնելու ուղղութեամբ մեծ աշխատանք կատարուի, այլ մանաւանդ՝ նկատի առնուին իւրաքանչիւր ճիւղի պահանջները։

Հարցին ծանօթ գրիչներ նկատած են նոյնպէս, որ գիտաշխատանքի ձգտողներու մեծամասնութիւնը չի բաւարարուիր երեքամեան ուսուցման ժամանակաշրջանով։ Այս եզրակացութիւնը կը հիմնուի այն փաստի վրայ, որ շրջանաւարտներու ընդհանուր թիւին միայն 16 տոկոսը պատրաստած է թէզ մը, փրոֆեսէօրի կամ դոցենտի *աստիճան ստանալու համար։*

Ըստ երեւոյթին, դիտել կուտայ Ս. Սաֆարեան, շրջանաւարտները այնքան ալ բարձր գիտական պատրաստութիւն չեն կրնար ունենալ, քանի որ ընդունելութեան քննութիւններու ընթացքին չի կիրարկուիր մրցումի դրութիւնը, կամ իրենց խօսքով՝ «կոնկուրսը»։ Այս է պատճառը, կ'աւելցնէ ան, որ «պետհամալսարանում բոլոր դիմում տուողները, որոնք ստացել էին բաւարար գնահատական, ընդունուեցին ասպիրանտուրա»։

Այս պատճառներով է, որ 50 առ հարիւրի տոկոսով իրագործուած է միայն, 1969ին, այն ծրագիրը, որ կը ձգտէր գիտաշխատողներ պատրաստել իւրաքանչիւր ճիւղի պահանջքի հիման վրայ։ Աւելին՝ կարգ մը կարեւոր ճիւղերու համար, ինչպէս տեսողական գիտութիւնն է, ռատիօթեքնիքը, *մանրա–ելեկտրոնիկը, մանրա–կենսաբանութիւնը եւայլն, թեկնածուներ չեն ապահովուած։*

Տեղաբաշխման հոգը կը նկատուի նաեւ ժողովրդական տնտեսութեան մարզերու մէջ։ Այսպէս, հակառակ այն իրողութեան, որ երկրին մասնագիտական (տեխնիկում) 60 դպրոցներու մէջ 47.000 ուսանող կայ, իւրաքանչիւր ճարտարագէտի տրամադրութեան տակ միայն մէկ մասնագէտ կարելի կ'ըլլայ դնել, երբ արդիւնաբերութեան, շինարարութեան, փոխադրութեան, գիւղատնտեսութեան մէջ բարձրագոյն ուսման վկայական ունեցող 3–4 մասնագէտ պէտք է աշխատի իւրաքանչիւր ճարտարագէտի կողքին, ինչպէս կը հաստատէր «Սով. Հայաստան»ի Յունուար 16ի խմբագրականը։

«Չի կարելի նորմալ համարել այն երեւոյթը, երբ միջնակարգ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւնների 3440 ուսուցիչներից մօտ 1200ն աշխատում են համատեղութեան կարգով։ Ինչո՞ւ է այդպէս, որովհետեւ մասնագէտ ուսուցիչների խիստ պակաս է զգացւում»։

Վ. Համբարձումեանի յարուցած հարցը կենսական նշանակութիւն ունի երկրի մը համար, որ իր գիտութեան յառաջնուն թափով անհրաժեշտութիւնը կը զգայ, որակեալ մասնագէտներու եւ գիտաշխատողներու շատ աւելի մեծ թիւի մը ներկայութեան, բոլոր մարզերու մէջ։

Ժ. Մ.

(*) Դոցենտ։ Գիտական աստիճան՝ բարձրագոյն ուսումնարաններու ուսուցիչներու, փրոֆեսէօրի աստիճանէն վար։

(**) Տես «Սով. Հայաստան», Յունուար 26։

ՌՈՒՅՆՕ ՀԱՅՀԱՆԷՆ

ՆԵՆԳԱՄԻՏ ԼՐՏԵՍԸ

Իւրաքանչիւր անձ ունի իր սեւ սատանան։

Եթէ Հայհանէն գոյութիւն չունենար, ի՞նչ պիտի ըլլար գնդապետ Աբէլի ճակատագիրը։

Ռէյնօ Հայհանէն ծնած է Լենինկրատ, 1920ին, գիւղացի ծնողքէ։ Եւ որովհետեւ Ֆինլանտական ծագում ունէր, իր համալսարանական ուսումը աւարտելէ ետք, զրկուեցաւ իր հայրենիքը եւ հոն մնաց աւելի մը որպէսզի հետքերը կորսուին։ Ֆինլանտայի մէջ, Հայհանէն աշխատեցաւ իբրեւ գարբինի աշկերտ եւ ինքնաշարժի մեքենագործ։

Երբ, 1952ին, գնդապետ Աբէլ օգնականի մը պէտք ունեցաւ, Հայհանէն կանչուեցաւ Մոսկուա եւ հոն մնաց երեք շաբաթ, մարզուելու համար։ Ֆինլանտայէն Մոսկուա եկաւ գաղտնի ճամբով, ինքնաշարժի մը ետեւի սնտուկին մէջ պահուըտած։ Անմիջապէս սկսաւ սերտել անգլերէն, միքրօ–ֆիլմերու *գործածութիւն, պատկերահանում եւ գաղտնի այբուբեն։ Ծածկանունը Վիք էր։*

Իրեն տրուեցան խիստ հրահանգներ, մանաւանդ Նիւ Եորքի մէջ ունենալիք իր գործունէութեան շուրջ։ Հաղորդակցութեան մէջ պիտի դնէր Մարքը, այսինքն գնդապետ Աբէլը եւ խորհրդային իշխանութիւնները։ Իրեն յանձնուեցաւ հինգ հազար տոլարի գումար մը, անմիջական ծախքերուն համար, եւ իբրեւ ամսաթոշակ պիտի ստանար 400 տոլար։ Իսկ բունկինը, որ Ռուսիա կը գտնուէր, պիտի ստանար համապատասխան թոշակ մը՝ իր ապրուստը ապահովելու համար։

Երբ վարժութեան շրջանը վերջացաւ, Հայհանէն կրկին անցաւ Ֆինլանտա եւ, հոն, կեղծ ամուսնութիւն մը կնքեց ֆինլանտացի օրիորդի մը հետ, Հաննա Հուրիքա, որ իրեն պիտի ընկերանար։ Ամոլը, տէր եւ տիկին Մաքի, 1952 Հոկտեմբեր 21ին, ոտք կը կոխէր Նիւ Եորքի նաւահանգիստին քարափը։

Յաջորդ օրն իսկ, Հայհանէն փորձեց հաղորդակցութեան մէջ մտնել Մարքին հետ։ Մտաւ Սանթրալ Փարքի կեդրոնական գուռնէն ու հանդարտօրէն սկսաւ ման գալ ծառերուն տակ։ Հասաւ քառուղի մը եւ աջին տեսաւ տախտակ մը, որ կը կրէր հետեւեալ ազդարարութիւնը: ուշադրութիւն ձիերուն։

Հայհանէն, տախտակին վրայ, ճիշդ երկու բառերուն մէջտեղը, մխեց կարմիր գլուխով փիւնեզ *մը։ Այս կը նշանակէր, որ հասած է Նիւ Եորք։ Կային նաեւ ուրիշ շատ մը հաղորդակցութեան կէտեր, որոնց պէտք էր ամէն օր այցելութիւն մը տալ, տեսնելու համար, թէ հոն որեւէ պատգամ դրուա՞ծ է։ Այդ թաքստոցները նշանակուած էին կապոյտ կաւիճէ գիծով մը։ Գիծը հորիզոնական կ'ըլլար, եթէ պատգամը դրուած էր, ուղղահայեաց՝ եթէ պատգամը առնուած էր։*

Նիւ Եորք ժամանելէն երկու տարի ետք միայն, Հայհանէն առիթը ունեցաւ առաջին տեսակցութիւնը ունենալու իր պետին՝ գնդապետ Աբէլի հետ։

1954 Օգոստոսին, հրահանգ մը ստացաւ, որպէսզի այսինչ ժամուն ներկայ գտնուի սինեմա Ար. Քի. Օ.ի լուացարանին մէջ, վիզը զարդարուած կարմիր եւ կապոյտ գիծերով փողկապով մը։ Հայհանէն որոշուած ժամուն կը գտնուէր ժամադրութեան վայրը, եւ ձեռքերը լուալով զբաղած էր, երբ նիհար ու անծանօթ անձ մը մօտեցաւ ու ըսաւ, որ իրեն կը սպասէ քառորդ ժամ ետք, անկիւնի սրճարանը։

Սրճարանին մէջ, Աբէլ վերէն վար զննեց իր օգնականը եւ շատ գոհ չմնաց

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ռոզիկ երիտասարդին այս սիրային յայտարարութիւնները կը լափէր անյագ հրճուանքով մը։ Արդէն Լեւոնին մեկնելէն երկու օր ետքը նամակ մը գրած էր անոր եւ յետոյ, յաջորդաբար երկու օրը անգամ մը, շարունակած էր իր նամակները։ Բայց անոնք շատ կարճ էին եւ չունէին երիտասարդին նամակներուն խանդավառ ու հրայրքոտ շեշտը։ Ռոզիկ զգաց, որ պէտք էր ինքն ալ կրակ դնէր ասկէ ետքը իր գրութիւններուն մէջ, որպէսզի նշանածը կասկած չունենար իր զգացումներուն մասին։

Երբոր մօրը կարդաց Լեւոնի նամակը, մայրն ալ նոյն խրատը տուաւ։

— Նայէ որ սիրտը վրադ տաք պահելու բաներ գրես, ըսաւ։

Եւ սակայն, եթէ Լեւոն, իր բացակայութեան մէջ խանդակաթ սիրահար մը կը մնար, իր մայրը, տիկին Անթառամ հետզհետէ պաղ վերաբերում մը կ'ունենար իր հարսնացուին հանդէպ։

Իր տղուն մեկնելէն ի վեր երբեք այցելութեան չէր եկած Ղուկաս էֆէնտիի տունը, թէեւ Ռոզիկ ու իր մայրը մէկ քանի անգամ գացեր էին պանդոկ, զինքը տեսնելու։ Այդ տեսակցութեանց միջոցին ալ շատ չոր կերպով վարուեր էր։

Ռոզիկ իր նշանածէն ամէն նամակ ստանալուն՝ փութացած էր երթալ իմաց տալու տիկին Անթառամի։ Եւ այս բանը ալ աւելի կատղեցուցած էր զայն, քանզի Լեւոն մինչեւ հիմա տակաւին երկտող մը չէր գրած իր մօրը։ Եւ Ռոզիկի դէմ նախանձը բոյն դրեր էր սրտին մէջ։

— Այսչափ տարուան մայրը, երէկուան նշանածին համար մոռցաւ, կը խորհէր դառնութեամբ։

Տիկին Անթառամի յայտնապէս թշնամական այս ընթացքը միակ սեւ ամպն էր Ռոզիկի պայծառ երկինքին վրայ։ Եւ շատ անգամ մայր ու աղջիկ տխրութեամբ իրենց մտատանջութիւնը իրարու կը հաղորդէին այս մասին։ Բայց Ղուկաս էֆէնտի բնաւ փոյթ չէր ըներ անոր համար։

— Ատ նատըրին բնաւ կարեւորութիւն մի տաք, կ'ըսէր, հերիք է որ տղան ձեռքերնուս մէջն է...

Ու կը փութացնէր օժիտի պատրաստութիւնները, որպէսզի Լեւոն վերադառնալուն պէս կարելի ըլլար հարսնիքը կատարել։

Եւ սակայն տիկին Անթառամ արհամարհելի թշնամի մը չէր եւ տակաւին չէր յուսահատած այս նշանտուքը ետ ընելու մասին, միշտ իրեն գործակից ունենալով Տ. Միքիաս հայրը, որ գրեթէ ամէն օր կուգար զինքը տեսնելու։

Այն օրը, որ Ռոզիկ Փարիզէն նամակ մը ստացած էր, ուզած էր կրկին երթալ տիկին Անթառամին լուր տալ եւ մօրը ընկերակցութեամբ ուղղուած էր Պրիսթոլ պանդոկը, բայց հոն դռնապանը իրենց ըսած էր.

— Տիկին Կոկիկեան դուրս ելած է։

— Ե՞րբ կը վերադառնայ։

— Հաւանօրէն շատ ուշ, ինքը այսպէս ըսաւ...

Երկու կիները իրենց այցաքարտը ձգեցին։ Բայց Ռոզիկ իրենին վրայ երկտողով մը իմացուց, թէ Լեւոնէն նամակ ստացած է Փարիզ հասնելէն ետքը, որով իր բացակայութեանը քիչ մը երկարիլը կը ծանուցանէ։ Յետոյ աւելցուց, թէ հետեւեալ օրը կրկին պիտի գային զինքը տեսնելու։

Արդ, դռնապանը կը ստէր։ Տիկին Անթառամ հոն, պանդոկն էր, սակայն ինք պատուիրած էր, որ եթէ հիւր գար, այդպէս ըսէին։

Եւ պանդոկին մէջ առանձին չէր, Տ. Միքիաս քահանային հետ էր։ Քահանան հաւաստացուցած էր տիկին Անթառամի, որ եթէ տղուն նշանը ետ ընէր, Սմսարեանները պատրաստ էին իրենց աղջիկը տալու ութ – տասը հազար ոսկի օժիտով մը, մինչ Ղուկաս էֆէնտի հազիւ երեք հազար ոսկի խոստացած էր եւ այն ալ պարզ խոստում մը, որ հաւանօրէն պիտի չյարգէր, մանաւանդ որ, կ'ըսէր քահանան, իր առած ստոյգ տեղեկութիւններուն համեմատ, Ղուկաս էֆէնտի մեծ–մեծ կորուստներ ըրած է իր գործերուն մէջ եւ շատ նեղ դրութեան մատնուած էր։

— Պարզապէս ձեր վրայ բեռ պիտի ըլլան, տիկին Անթառամ, ըսաւ Տէր Միքիաս... ես կը կարծէի, որ այդ Ղուկաս էֆէնտին հաստատ հարստութիւն մը ունի, մինչդեռ ամբողջ ունեցածը կառավարութենէն առնելիքներ են, որոնք երբեք գանձելիք չունի։

— Ա՜խ, ինտոր այս փորձանքը գլխունուս բերինք, կը շարունակէր Լեւոնին մայրը։

Նոյն միջոցին ծառան ներս մտնելով յանձնեց երկու այցաքարտերը, որոնց վրայ աչք մը նետելով՝ Անթառամ գոչեց։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

անոր երեւոյթէն։ Դէմը ունէր կարճահասակ, գէր եւ ուռած այտերով անձ մը, որուն հաստ շրթները կը փաստէին անժխտելի հակում մը կերուխումի։ Թոյլ եւ կամքէ զուրկ անձնաւորութեան մը տպաւորութիւնը թողուց Հայհանէն իր պետին վրայ։ Այս վերջինը, գգալով անոր արհամարհանքը, խուլ ատելութիւն մը ծնաւ իր մէջ։

Սկիզբները, Հայհանէն կատարեց ստորադաս գործեր։ Ինք կը վարէր գնդապետը փոխադրող ինքնաշարժը։ Օր մը ճամբայ ինկան յարմար անկիւն մը գտնելու՝ իրենց գաղտնի ձայնասփիւռը տեղաւորելու համար։ Շատ փնտռեցին, բայց արդիւնքի մը չհասան։ Միակ ամայի տունը, որ կրնար յարմարիլ իրենց գործին, ծախու էր եւ գինը իրենց տրամադրուած պիւտճէէն շատ վեր։

Վերադարձի ճամբուն վրայ, ձայնասփիւռը, մորս այրուբենով յայտարարութիւն մը կը սփռէր։ Ապէլ Հայհանէէն խնդրեց, որ այդ յայտարարութիւնը գրի առնէ եւ զարմացաւ, երբ իր փոքրաւորը ըսաւ, որ ինք մորս այրուբեն չէ սորված։

— Լրտեսութեան ասպարէզ նետուողները պէտք է շատ բաներ գիտնան, ըսաւ Ապէլ, խիստ ձայնով մը։ Ուրեմն ի՞նչ սորվեցար Մոսկուայի մէջ։

Ուրիշ անգամ, Ապէլի հրահանգին վրայ, Հայհանէն ձեռնարկեց երկու առաքելութիւններու եւ երկուքին մէջ ալ ձախողեցաւ։ Յետոյ գործեց աններելի անպարկեշտութիւն մը, երբ իւրացուց այն 5000 տոլարը, որ պիտի տրուէր տիկին Հելէն Սոպելի, որ այրին էր Մորթըն Սոպել լրտեսին, մահուան դատապարտուած 1951ին, Ռոզընպերկներու հետ։

1955ին, Ապէլ իր օգնականը տեղաւորեց Նեւարք, պատկերահանի խանութի մը մէջ։ Այդ շրջանին է, որ Ապէլ Հայհանէնը տարաւ իր գաղտնի աշխատանոցը, անոր զանազան գործիքներ յանձնելու համար։ Եւ այս եղաւ իր մեծագոյն սխալը, մանաւանդ, որ շատ վստահութիւն չունէր իր օգնականին հայրենասիրութեան վրայ։ Լրտեսութեան առաջին օրէնքն է, որ փոքր աստիճանով լրտեսները պէտք չէ երբեք գիտնան իրենց մեծաւորին ինքնութիւնը եւ բնակութեան հասցէն։

Երբ Ապէլ Ռուսիա մեկնեցաւ իր վեցամսեայ արձակուրդը անցընելու համար, Հայհանէն ազատութեան երկար շունչ մը առաւ։ Այլեւս ստիպուած չէր ամէն օր շրջելու փողոցէ փողոց եւ այցելելու թաքստոցները։ Խանութին ցուցափեղկերը ներկեց ճերմակով, որպէսզի զինք մեկնած կարծեն, եւ սկսաւ պտոյտներ ընել, սինեմաներ յաճախել։

Հայհանէն կը պաշտէր վոտքան ու ուիսքին· բայց առաջ, ոչ ժամանակ եւ ոչ ալ միջոց ունէր գինովնալու։ Հիմա սակայն, կացութիւնը փոխուած էր։ Փոխանակ գործի լծուելու, առտու իրիկուն կը գինովնար եւ պարապ շիշերը կը կուտակէր խանութին ետեւը բակին մէջ, մինչեւ որ ամբողջ թաղին հետաքրքրութեան առարկայ դարձաւ։ Իրաւ լրտես մը ամէն ջանք կը թափէ աչքի չզարնուելու համար, սովորական մարդու մը երեւոյթին տակ կորսուելով։ Հայհանէն կ'ընէր ճիշդ հակառակը, անցնող դարձողին ուշադրութիւնը կարծես կ'ուզէր իր վրայ կեդրոնացնել։

Երբ գնդապետ Ապէլ վերադարձաւ իր արձակուրդէն, շաբաթներ ետք միայն կրցաւ շփման մէջ մտնել անոր հետ, որովհետեւ, ատենէ մը ի վեր, Հայհանէն դադրած էր այցելելէ գաղտնի թաքստոցները։ Ապէլ զայն խստօրէն յանդիմանեց իր անփութկոտութեան համար եւ միջոցներ խորհեցաւ անկէ ձերբազատուելու համար։ Անմիջապէս գրեց Մոսկուա։ Նոյն ատեն, իր օգնականին հասկցուց, որ Նիւ Եորքի օդը եւ մթնոլորտը իրեն կը վնասէին, եւ թերեւս կը տառապէր կարօտախտէ, նախընտրելի էր, որ ան վերադառնար հայրենիք ու ատեն մը ապրէր իր ընտանիքին մօտ։ Մոսկուայի պատասխանը չուշացաւ։ Կեդրոնը Հայհանէնին կը շնորհէր աստիճանի բարձրացում եւ երկար արձակուրդ մը։

Անմիջապէս, Հայհանէնի մտքին մէջ կասկածներ արթնցան։ Մոսկուայի այս փութկոտ վերաբերումը իր հանդէպ, թակարդ մըն էր անշուշտ։ Ուստի փորձեց ժամանակ շահիլ։ Ապէլէն խնդրեց, որ իրեն տոմսակ մը ապահովէ Քուին Էլիզապէթ նաւուն վրայ, որ պիտի մեկնէր Յունուար 1957ին։ Ապէլ 200 տոլար յանձնեց Հայհանէնի, որպէսզի անձամբ կատարէ պէտք եղած ձեւակերպութիւնները։ Բայց չմեկնեցաւ։ Ապէլին հասցուց նամակ մը 14 Փետրուար թուականով, որուն մէջ կը պատմէր, թէ Էֆ. Պի. Այ.ի գործակալները զինք հետապնդած էին մինչեւ նաւուն կամրջակը, զինք հարցաքննած եւ ստիպած, որ նաւէն վար իջնէ։ Կը սարսափէր Ռուսիա վերադառնալու գաղափարէն։ Բայց Ապէլ վերջ մը դրաւ անոր վարանումներուն եւ անոր ընկերացաւ մինչեւ Լիպէրթէ նաւուն վրայ, որ կը մեկնէր 1957 Ապրիլ 24ին։

Հայհանէն հասաւ Լը Հավր եւ անկէ հեռաձայնեց Փարիզ, որոշ հասցէի մը եւ ժամադրութիւն առաւ իր խօսակիցին հետ։ Քլեպէր պողոտայի մօտերը, սրճարանի մը մէջ, հանդիպեցաւ խորհրդային դեսպանատան պաշտօնեայի մը, որ իրեն յանձնեց որոշ գումար մը։

Այլեւս Ռուսերէն ոչ մէկ բարիք կը սպասէր։ Ընդհակառակն, գիտէր, որ եթէ հայրենիք վերադառնայ, կրնայ կեանքն իսկ վտանգուիլ, եւ անմիջապէս առաւ Միացեալ Նահանգներու դեսպանատան դուռը, Քոնքորտ հրապարակին մօտերը։ Եւ պատմեց իր եւ Ապէլի լրտեսական գործունէութիւնը Նիւ Եորքի մէջ եւ ցոյց տուաւ արկղի վերածուած դրամ մը։ Հայհանէն անմիջապէս ղրկուեցաւ Միացեալ Նահանգներ։ Նախ հոգեբոյժներ զայն խիստ քննութեան ենթարկեցին, վախնալով որ ան կրնայ մտային հիւանդ մը ըլլալ։ Յետոյ Էֆ. Պի. Այ.ը անցաւ գործի եւ, շնորհիւ Հայհանէնի տուած տեղեկութիւններուն, կրցաւ մեկնաբանել գաղտնի միքրոֆիլմերու տեղեկութիւնները։ Հայհանէն մատնեց նաեւ իր մեծաւոր Ապէլը եւ տուաւ անոր բոլոր հասցէները։

Ապէլ ձերբակալուեցաւ, Լաթամ պանդոկի իր սենեակին մէջ։

Դատավարութեան ընթացքին, Հայհանէն հանդիսացաւ Ապէլի միակ հակառակորդ վկան։ Յայտնեց ամէն բան. ուրկէ՛ կը ստանային տեղեկութիւնները, ի՛նչպէս կը պատրաստէին միքրոֆիլմերը, ի՛նչպէս զանոնք կ'ուղարկէին մինչեւ Մոսկուա, եւ զանազան ուրիշ գաղտնիքներ։

Ապէլի պաշտպան փաստաբանը խստիւ պախարակեց Հայհանէն, իբրեւ երկերեսանի մարդ, անձ մը, որուն միակ նպատակն էր դրամ կորզել աջէն ու ձախէն, նոյնիսկ մատնելով իր պետը։

Հայհանէնի մէջ շատոնց մեռած էր ամօթի զգացումը։ Ան դարձած էր մարդկային քուրջ մը, պատրաստ՝ ամէնէն վատ արարքը գործելու, պայմանաւ որ բան մը շահի անկէ։ Եւ գիտենք, որ իր գինովական պետը մատնելով, ան կ'ապահովէր կարեւոր գումար մը եւ կը փրկուէր բանտարկութենէ ու մահուան պատիժէն։

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

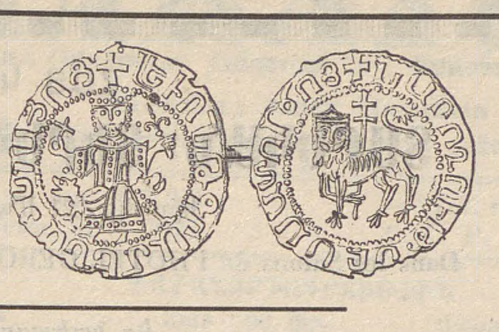

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ
ԵՒ ԻՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ՅԱՏՈՒԿ ՀԱՇԻՒ
(COMPTE SPECIAL D'EPARGNE)

Երկու ձեւ կայ ձեր կարեւոր գնումները ընելու համար.— կամ անմիջապէս մեծ գումար մը կը ծախսէք, կամ անոր կը պատրաստուիք դիզելով անհրաժեշտ դրամ «Խնայողութեան յատուկ հաշիւ» մը վրայ։

Առաջին ձեւը ձեզի սուղի կը նստի։

Երկրորդը ձեզի կը բերէ տարին 4,25 առ հարիւրի շահ մը (ներկայիս)։

Ընտանիքի մը իւրաքանչիւր անդամ կրնայ իր «Խնայողութեան Յատուկ Հաշիւ»ը ունենալ, երախաները, նոյնիսկ անչափահաս, ինչպէս չափահասները։

«Խնայողութեան Տետրակ» մը կը յանձնուի ձեզի ուր հետզհետէ կ'արձանագրուին ձեր դրած կամ քաշած գումարները, չէքի տետրակ չի տրուիր այս հաշիւներուն համար, ինչ որ կը պարտադրէ ձեր ներկայութիւնը դրամատունը, ձեր տետրակով, դրամ դնելու կամ քաշելու գործողութեանց առթիւ։

Իւրաքանչիւր տետրակ 4,25 առ հարիւր շահ մը կը բերէ, որ կրնայ յայտարարուիլ եկամուտներուն հետ կամ որեւէ տուրքէ մաքուր տրուիլ երբ ամբողջական գանձում մը կ'ըլլայ նախապէս համապատասխան տրուած շահուն 25 առ հարիւրին։

Ձեր տետրակին հաշւոյն կրնաք դնել ձեր ուզած գումարները առանց սահմանափակումի, եւ կրնաք նաեւ քաշել ինչ որ կ'ուզէք ձեր ուզածին պէս, բայց յանձնումները եւ վճարումները չեն կրնա՛ր 100 ֆրանքէն պակաս ըլլալ եւ հաշիւն ալ չի կրնար 100 Ֆր.էն վար իջնել։

Վերջապէս «Խնայողութեան Տետրակը» ներկայացնելով, ինքնութեան թուղթով մը միասին, կրնաք 1000 Ֆր. քաշել եօթը օրը անգամ մը, մէկ կամ քանի մը անգամներով, ձեր դրամատան բոլոր կեդրոններուն մէջ, կամ այն կեդրոններուն որոնց հետ ձեր դրամատունը համաձայնութիւն կնքած է։

ՆՇԱՆ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ
Directeur
BANQUE NATIONALE DE PARIS
66, Rue du Président Wilson
92 - LEVALLOIS-PERRET
Téléphone : 737-76-55
Métro : ANATOLE FRANCE

ՄԻՏՔԵՐ

Ընտիր գիրքերու լաւ հաւաքածոյ մը, ժամանակի լաւագոյն համալսարանն է։

ՔԱՐԼԱՅԼ

Ամբողջ գիտցածս՝ թերթերու մէջ կարդացածս է։

Ճ. ՌՈՃԸՐՍ

Ամէն տեղ ուր կիներ կան, սրտին համար վտանգներ կան։

ԼԱՔՈՐՏԷՐ

Մարդիկ կան, որոնց թերութիւնները կը վայլեն իրենց, կան ուրիշներ ալ՝ որ իրենց առաւելութիւններով իսկ անմիտ են։

ԼԱՌՈՇՖՈՒՔՕ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Փոքրիկ իշխանուհին մանաւանդ Օր. Պուրիանի հետ կապուած էր, եւ գիշեր ցերեկ կը շաղակրատէր անոր հետ՝ խօսելով շարունակ իր պարոնտատին վրայ եւ խիստ դատաստան ընելով անոր մասին։

— Այցելունե՞ր պիտի ունենանք, իշխան, հարցուց Օր. Պուրիան, իր վարդագոյն ձեռքերով անձեռոցը փռելով, իմացայ որ կը սպասէք Բարձրապատիւ Քուրակին իշխանին եւ իր զաւկին։

— Հը՛մ։ Այդ Բարձրապատիւը ոչնչութիւն մըն է... ես տեղաւորեցի զայն նախարարութեան մէջ... բայց իր զաւակը հոս ի՞նչ գործ ունի...։ Թերեւս Էլիզապէթ իշխանուհին կամ Մառի իշխանուհին ինձմէ աւելի տեղեակ են գործին։ Ես անոր զաւկին պէտք չունիմ։

Աղջկան երեսը նայեցաւ, որ կաս-կարմիր կտրեցաւ։

Ճաշէն վերջ իշխանը քիչ մը աւելի հանդարտ, գնաց այցելել իր հարսին, որ պզտիկ սեղանի մը առջեւ նստած իր աղախինին կը խօսէր։

Պարոնտատը տեսնելով գոյնը նետեց։

Շատ փոխուած էր, այդ վայրկեանին աւելի տգեղ էր քան գեղեցիկ։ Այտերը նիհարցած էին, սօթտուած շրթունքը կարծես վեր ելած էր եւ աչքերը փոսը ինկած էին։

— Այո, ծանր բան մըն եմ, պատասխանեց, երբ իշխանը իր որպիսութիւնը հարցուց։

— Բանի մը պէտք չունի՞ք։

— Ոչ, շնորհակալ եմ, հայր իմ։

— Լաւ, լաւ։

Վասիլի իշխանը երեկոյին եկաւ։

Տունին կառապանները եւ ծառաները դիմաւորեցին զայն, եւ պոռալով կանչելով իր բալխիրներն ու սայլերը տունին իրեն յատկացուած մասին մէջ քաշեցին, ձիւնով խնամով ծածկուած ճամբէն։

Ժամ մը վերջը, Անաթոլ վերարկուն հանած եւ բթամատերը բաճկոնին մէջ անցուցած, զարդասեղանի մը առջեւ նստած էր, եւ հաճոյքով կը նայէր հայելիին մէջ։ Կեանքը իրեն համար հաճոյքի անընդհատ ընթացք մըն էր, զոր մէկը միշտ խնամքով կը պատրաստէր իրեն համար։ Այս տեսակէտով կը պատկերացնէր ինքն իրեն մէջ իր ճամբորդութիւնը եւ իր այցելութիւնը այս չար ծերին եւ այս այնքան տգեղ, բայց այնքան հարուստ ժառանգորդուհիին։ Իր կանխատեսութեանց համեմատ, այս ամէնը լաւ վախճան պիտի ունենար եւ ուրախութեամբ պիտի անցնէր դարձեալ։

Ածիլուեցաւ, խնամքով քսուեցաւ, եւ իրեն սովորական եղած հաճելի նուաճողի մը յատուկ արտայայտութեամբ, հօրը քով գնաց։

Երկու ծառաներ Վասիլի իշխանին մօտ վազած էին զայն հագուեցնելու համար։

— Տեսնենք, հայրիկ, առանց կատակի, շատ տգե՞ղ է, հարցուց Ֆրանսերէն։

— Խենթութիւն չուզեր, ջանա մանաւանդ յարգալից եւ քաղաքավար ըլլալ ծերունի իշխանին հետ։

— Եթէ յանդիմանէ, կ'ելլեմ կ'երթամ, ըսաւ Անաթոլ, ես կ'ատեմ զանգատրերան ծերերը։

— Միտքդ բեր որ քու ամբողջ ճակատագիրդ քու վարմունքէդ կախում ունի։

Մառի իշխանուհին մինակ էր իր սենեակին մէջ, եւ ի զուր կը ջանար զսպել իր յուզումը։

Փոքրիկ իշխանուհին եւ Օր. Պուրիան արդէն իրենց աղախինէն առած էին բոլոր տեղեկութիւնները, եւ գիտէին թէ երիտասարդը թուխ ու կարմիր աղուոր մարդ մըն էր։

Եւ վազեցին իսկոյն Մառի իշխանուհիին սենեակը։

— Գիտե՞ս, Մառի, եկան, ըսաւ փոքրիկ իշխանուհին, դժուարաւ վեր վերցնելով փորը եւ ծանրապէս իյնալով թիկնաթոռի մը մէջ։

Ան արդէն իր ամէնէն գեղեցիկ շրջազգեստներէն մին հագած էր։

Օր. Պուրիան եւս պչրանք մը դրած էր իր յարդարանքին մէջ, ինչ որ ալ աւելի հմայիչ կ'ընէր անոր թարմ մինինիկ դէմքը։

— Դուն ալ շրջազգեստդ չե՞ս փոխեր, հարցուց Մառի իշխանուհիին։ Հիմա կուգան կը կանչեն մեզի, եւ լաւ կ'ընես վրադ գլուխդ քիչ մը շտկելով։

Փոքրիկ իշխանուհին ոտքի ելլելով կանչեց զանգակով աղախինը, եւ ուրախ զուարթ խորհրդակցեցաւ Մառին հագուեցնելու կերպին վրայ։ Մառի ինքզինքը յանձնեց իր տալոջ եւ Օր. Պուրիանի ձեռքը, զոհի այն անախորժ արտայայտութեամբ, զոր յաճախ կ'առնէր իր դէմքը։

Այնքան տգեղ էր որ մրցակցութեան որեւէ երկիւղ չէր մտներ ոչ իշխանուհիին եւ ոչ Օր. Պուրիանի մտքին մէջ. ուստի սկսան պճնել զայն անկեղծօրէն կիներու այն միամիտ ու հաստատ համոզումով, թէ արդուզարդը կրնայ գեղեցկացնել տգեղ դէմք մը։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(129 — Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Մնակ Զամասանեան, Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Քելէչեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԼՈՒՍԻԿ ԶԱՄԱՍԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի (Մարտ 14) առաւօտ ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՏԻՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

Իններորդ ցանկ

Մեծ Եղեռնէն ազատած Նախկին Զոմուհի մը Սէն Ժէնիս Լալալէն 1000 Ֆր., Տր. Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղ 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Վարդաւառ Ալլանեան, այրի Տիկ. Վարդուհի Ղազարեան, Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Պայընտրեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Զարիֆեան, Տէր եւ Տիկ. Եղնիկ Առաքելեան, Յովակիմ Մատօեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Զուխատարեան, այրի Տիկ. Նոյեմզար Ազարեան, Տէր եւ Տիկ. Հաճօ Գալօեան, Տէր եւ Տիկ. Երամ Քրդար-ճեան, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Պետրոսեան, Պր. Վարդգէս Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկ. Արտաւազդ Պալապանեան եւ այրի Տիկ. Հիւսեան, Տէր եւ Տիկ. Պօղոս Տէր-Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկ. Վահէ Պառաւեան, Տէր եւ Տիկ. Խաչօ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկ. Վահան Հախվերդեան, Պր. Առաքել Թաթուլեան (Փարիզ) 100ական ֆրանք: Նախկին գումար 53430 ֆրանք, Իններորդ ցանկի գումար 3000, ընդհ. գումար 56.430 ֆրանք:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 21 Մարտ ժամը 16էն կէս գիշեր

Dans les Salons de l'HOTEL GEROGE V, 31, Avenue George V — Paris (8e)

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆ

Կը մասնակցի

STEPHAN VASSEUR

(Հայկական եւ Կովկասեան պար)

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres : MAURICE VARTIVANIAN — POP - MUSIC 71

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359-67-03

Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին, ուրիշներու կը տրամադրուին:

Տոմսերու գինն է՝ 15 ֆր.

"ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ"
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշները եւ իրենց սկաուտները կը ներկայացնեն «Արշին Մալ Ալան»ը (օփերէթ 4 արար) այս Կիրակի (14 Մարտ) ժամը 4ին, Վալանսի Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ:

BAIL A CEDER

Կօշիկի խանութ մը Ավընիւ տը Քլիշի, շատ լաւ տեղ: Ամէն առեւտուրի կարելիութիւն կայ:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել 627-06-90:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES — Tél. : 027-18-28

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը ներկայացուին

1. ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԸ, պատմական տրամ մէկ արար
2. FETE AU MANOIR, opérette en un acte
3. ՍԱՏԱՆԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ, զաւեշտ մէկ արար

Կիրակի 14 Մարտ 1971, ժամը 16,30ին

Մուտք 5 ֆրանք

Տոմսերը տեղւոյն վրայ

ՃԱՇ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է ի նպաստ Մշակոյթի Տան, Պոմոնի մէջ, Մարտ 28ին ժամը 12ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք Մշակոյթի Տուն, 12-14 Ռիւ Սէնթ՝ Պազիլ կամ եկեղեցւոյ սրահը, Պ. Թիւթէլեանի մօտ:

Ճաշագին.— 15 Ֆր. ճաշերը կը պատրաստուին հայ տիկիններու կողմէ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը իր երկու տարուան նստաշրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ անդամները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումները եւ ընտրելու նոր Հոգաբարձութիւնը:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 19 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանթին):

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի ՄԱՐՏ 25ԻՆ ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ Փարիզ:

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան:

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 11ին:

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն:

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Մեծ Պահքի տեւողութեան ամէն Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կատարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. Խրիմեան Հայրիկի 150ամեակի առթիւ տեղի ունեցած հոգեհանգիստին Տիկին Հայկանոյշ Ջրբաշեան, Պ. Վարդան Պանտիկեան 50ական Փր.: Աւագ սարկաւագ Գաբրիէլ Լուսարարեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տիկին Մարի Լուսարարեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Լուսարարեան 50ական Փր., Տիկին Թագուհի Հալաճեան, Խորէն եւ Ներսէս Հալաճեաններու հոգեհանգիստին 50 Փր., Հազարապետեան ընտանիքի ննջեցեալ հոգիներուն համար Տիկին Աշխէն Հազարապետեան 50 Փր., Գ. Լուսարարեանի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկին Ելքովանեան 30, Պ. Պ. Գրիգոր եւ Պաղտասար Նաճարեան 20, Յ. Ղազարեան 10, Նուարդ Զավզավաճեանի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկին Ս. Թէրզեան 20, Տիկին Մառի Լուսարարեան 30, Պ. Հայկազ Մակարեան 10, Տիկին Մ. Խանոյեան խըզաքին 10, Տիկին Ա. Օհաննեան իր զաւկին Պատրիկի ընդ Օր. Արուսեակի ամուսնութեան առիթով 30:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Շաբաթ 13 Մարտ ժամը 3,30ին Մշակոյթի Տան Միութեան գրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, հայրենակից Ներսէսին սըրճարանը, Պառ տը լա Կառ, Սէնթ Անթուան: Անդամներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է:

ԾԱԽՈՒ Է

Հող մը, Անկէն-Տէօյ լա Պառ (25 Ավընիւ Ժան Մերմոզ) 540 քառ. մեթր:

×

Յարկաբաժին մը, կահաւորուած, բոլոր յարմարութիւններով, հեռաձայն, երեք սենեակ, խոհանոց, վիտ-օռտիւռ, Վիլժիւիֆի Նոր Թաղին մէջ:

Հեռաձայնել՝ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ 231-23-36:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ մեծ պահոց տեւողութեան ընթացքին ամէն Չորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն եւ Ուրբաթ օր ժամը 4,30ին հսկումի արարողութիւն: Կը հրաւիրէ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

նուիրուած

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆԻ

(ծննդեան 150ամեակին առթիւ)

Այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին
HOTEL MODERNE
Place de la République, Paris

Նախագահութեամբ
Պ. Գեղամ Քէրէսթէճեանի
Գլխաւոր բանախօս
Հայր Խորէն Տիլիզեան

Գեղ. բաժին մասնակցութեամբ Տիկին Զ. Անտոնեանի, Գ. Եանպէկեանի եւ Հ. Տարօնեանի:

Մուտքը ազատ է

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Մարտ 14ին կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, 8 Ռիւ Ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ:

Կ'երգէ ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ
ՍՕՍԻ պարախումբ
Մենապար՝ Տիկին Եւա Արգուեան
ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբ
Գեղարուեստական ընտիր բաժին:

Հարուստ պիւֆէ իզմիրեան ուտելիքներով եւ անուշեղէններով ճոխացած:

Մուտք 15 ֆրանք

Ուսանողներու մասնաւոր գին
Տոմսակները կը ծախուին բոլոր անդամներուն մօտ:

VOYAGES WASTEELS
87 La Canebière
13 MARSEILLE 1er
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

DELIVRE tous billets : *de chemin de fer - de bateau - d'avion*

PROPOSE : *des séjours — des voyages organisés individuels et groupes — des croisières.*

MET les servics de
Mr JACQUES CHELELEKIAN
à votre entière disposition

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին Փաթրոնաժի սրահը՝ Ռիւ տիւ Թուլոն:

Օրակարգ.— 1) Տարեկան գործունէութեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: 3) Զանազան հարցեր:

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՄԱՐՏ
VENDREDI 12 MARS 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12062
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.062

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

—o—

Գ. ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԵՏ

Թրիպիւն տը ժընեւի թղթակիցը այն կարծիքն ունի, որ Սիւլէյման Տէմիրէլ արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ երկու լարի վրայ կը խաղայ:

Անգարայի քաղաքային օդանաւերու դաշտին վրայ ամէն մարդ կրնայ տեսնել, կ'ըսէ, չեխոսլովաքեան «Լ 21» զինուորական օդանաւեր, որոնց վրայ վարժութեան փորձեր կը կատարեն խարտեաշ մազերով եւ սուրխական քաղաքային օդանաւորդներու ասմազուն համազգեստ հագած երիտասարդներ:

Անգարայի պաշտօնական շրջանակները այս մասին եղած հարցումներուն չփոթ պատասխաններ կու տան: Սակայն չեն ուրանար, որ Թուրքիա «սահմանափակ» ատփճանաչափով կը գործակցի՝ մէկ կողմէ Խ. Միութեան ու իր արբանեակներուն, միւս կողմէ սահմանակից արաբական երկիրներուն հետ: Սակայն այդ գործակցութիւնը բացարձակապէս զինուորական հանգամանք չի ներկայացներ: Եղածը պարզապէս առեւտրական բնականոն գործառնութիւն մըն է, որ երբեք չի հակասեր Ատլանտեան Ուխտի իր պարտաւորութեանց:

Վեցօրեայ պատերազմէն ի վեր խորհրդային զինուորական օդանաւեր Թուրքիոյ վրայէն կ'ուղղուին դէպի արաբական երկիրներ: Այսպէս, «Միկ 15»ի երեք տորմիղներ եւ չեխոսլովաք «Լ 21»ի 60նոց առաջին կարաւան մը Թրքական օդակայաններէն անցնելով գացած են Պաղտատ ու Դամասկոս:

Անգարա պաշտօնապէս կ'ուրանայ: Սակայն երբ նեղը դրուին, պատկան իշխանութիւնները կ'ուզեն արդարանալ՝ ըսելով որ «Միկ 15»ը հինցած է, իսկ «Լ 21»ը վարժութեան օդանաւ է...: Իրականին մէջ այս երկու տեսակ օդանաւերն ալ դիւրաւ կրնան գործածուիլ զինուորական հետախուզութեան եւ թեթեւ ռմբակոծումներու համար: Անցեալին Իրաքցիները զանոնք օգտագործեցին Քիւրտերու ապստամբութիւնը ջախջախելու համար:

Ըստ թղթակցին, Թուրքիա միշտ կապուած է Սաատապատի դաշնագրին, — որ 1937ին կնքուած էր Թուրքիոյ, Իրանի, Իրաքի եւ Աֆղանիստանի միջեւ — եւ որ կը նախատեսէր միացեալ գործողութիւն մը քիւրտ ազգայնականներուն դէմ: Թէհրանի կառավարութիւնը ջնջուած կը նըկատէ յիշեալ դաշնագիրը: Թուրքիա բանակցութեան մէջ է Պաղտատի կառավարութեան հետ կազմուող խողովակներ հաստատելու եւ նպաստաւոր գինով քարիւղ գնելու համար: Ա՛յդ է պատճառը, որ Անգարա լաւ յարաբերութիւններ կը մշակէ արաբ հարեւաններուն հետ, որոնց հանդէպ փողոցի Թուրքը շատ լաւ տրամադրուած չէ:

Հակառակ Ամերիկացիներու եւ Ատլանտեան Խորհուրդի իր դաշնակիցներու որոշ ազդարարութեանց, Թուրքիա ծրագրած է շարունակել իր գործակցութիւնը Մոսկուայի հետ « քաղաքային » գետնի վրայ: «Լ 21»ի 60նոց նոր շարք մը հասնելու վրայ է ներկայիս Թրքական օդակայանները, չորս-չորս, ուղղուելու համար դէպի արաբական երկիրները:

Օդանաւերու «Թրանզիթ»էն աւելի ծանրակշիռ պարագայ մըն է բոլորովին վերջերս Անգարայի եւ Մոսկուայի միջեւ կնքուած համաձայնագիրը, որով խորհրդային բեռնատար կառքեր (քամիոն) պիտի անցնին Թրքական հողէն դէպի արաբական դրացի երկիրները: Ասիկա պիտի կազմէ տեսակ մը « ցամաքային Սուէզ », կոչուած փոխարինելու ջրանցքի փակումը: Արեւելեան Անատոլուի մէջ Ամերիկացիներու եւ ՕԹԱՆի կողմէ կառուցուած ռազմագիտական խճուղիները պիտի օգտագործուին Խ. Միութեան կողմէ՝ ատփճան մը աւելի թափանցելու համար Միջին Արեւելքի մէջ: Ըստ համաձայնագրի, առաջին առթիւ տարեկան 300 քամիոններ պիտի անցնին երկու ուղղութեամբ: Սակայն Մոսկուա անկասկած ճնշում պիտի բանեցնէ շուտով աւելցնելու համար այս թիւը:

Տնտեսապէս մեծապէս պիտի օգտուի Խորհրդային Միութիւնը, մասնաւորաբար իր մեքենաները փոխադրելու համար Իսկէնտէրուն, ուր ունի պողպատի մեծ գործարան մը, իր միակ կարեւոր հիմնարկութիւնը Թուրքիոյ մէջ: Մոսկուա պիտի կրնայ նոյնպէս օթոպիւսի ընկերութիւններ հաստատել իր հարաւային սահմաններուն եւ Միջին Արեւելքի միջեւ, ու զարկ տալ իր զբօսաշրջիկութեան:

Մինչեւ Սալոմոն դիտել կու տայ թէ այս խնդրին մէջ Մոսկուան հետաքրքրողը ո՛չ զբօսաշրջիկութիւնն է, ո՛չ ալ՝ տնտեսական փոխանակութիւնները: Թուրքիոյ դիւանագէտները, դիտողները, նոյնիսկ հանրային կարծիքը մեծապէս զարմացած են եւ կը մտահոգուին Խորհ. Միութեան այս նոր խաղէն այն աստիճան, որ Տէմիրէլ մինչեւ այսօր կը վարանի Խորհըրդարանի վաւերացման ենթարկել յիշեալ համաձայնագիրը:

Թէեւ այս վերջինին մէջ ըսուած է թէ կարգ մը կառքեր եւ ապրանքներ չեն արտօնուած Թրքական հողէն անցնելու, սակայն Թուրքերը պիտի ուզե՞ն քննել «ռըմորք»ներու մէջի ապրանքները՝ առանց միջադէպեր ստեղծելու դրացի Ռուսին եւ Արաբներուն հետ:

Փոխադրութեանց միջազգային օրէնքին համաձայն, կառքերը իրենց մեկնած վայրին մէջ կը դրոշմուին եւ կը կնքուին: Ճամբու ընթացքին օտար երկրի մէջ ենթակայ չեն քննութեան, երբ կանոնաւոր թուղթ ունին: Կը կարծուի թէ այս ձեւով Պուլկարները մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք անցուցած են Խորհ. Միութեան հաշուոյն:

Թուրքերը կը վախնան, որ հակառակ դրօշմներուն ու կնիքներուն, ռուսական զինամթերքը կրնայ յանձնուիլ Թուրքիոյ քիւրտ ազգայնականներուն, կամ Մոլլա Պարզանիի զինուորներուն: Թուրքիոյ արեւելեան կողմը... Քիւրտիստանն է: Քիւրտ ազգային զգացումը վերարծարծուած է Թուրքիոյ մէջ: Նախ՝ քաղաքներուն մէջ, ուր «ձախապաշտ» ուսանողներ սկսած են խօսիլ քիւրտ ժողովուրդին մասին, ինչ որ ցարդ արգիլուած էր: Յետոյ՝ լեռնային շրջանին մէջ, ուր ոստիկան — զինուորներու «քոմանտօ»ներ կը հետապնդեն Քիւրտերը, զորս կ'որակեն «յելուզակ եւ մաքսանենգ»:

Ներկայիս շատ մը պատասխանատու Թուրքեր լրջօրէն սկսած են հետաքրքրուիլ Խ. Միութեան հետ մերձեցման ամբողջ քաղաքականութեան հարցով, քաղաքականութիւն, որուն հետամտեցաւ Իսմէթ Ինէօնիւ, երբ դժգոհ մնաց Մ. Նահանգներու եւ ՕԹԱՆի բռնած դիրքէն՝ Կիպրոսի հարցին մէջ: Տէմիրէլ շարունակեց այդ քաղաքականութիւնը, որ տնտեսական գետնի վրայ չարդարացուց ակնկալութիւնները: Իսկ հանրային կարծիքն ալ վարժուած է «Ռուս»ը նկատելու իբրեւ ժառանգական թշնամի մը եւ որ կը ձգտի Անգարան քշելու Մերձաւոր Արեւելքի թնճուկին մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ՎՃՌԱԿԱՆ Է

—o—

Երեքշաբթի գիշերուան խռովութիւններէն ետք, Նախարարաց Խորհուրդին առջեւ, Հանրապետութեան Նախագահը յայտարարած է.— «Պէտք է կարգն ու կանոնը ապահովել բոլոր խռովարարներուն դէմ, առանց բռնութեան ոչ ալ տկարութեան»:

Նախապէս Ներքին նախարարն ալ ըսած էր լրագրողներուն թէ կարեւոր է որ խիստ դատապարտութիւններ ըլլան, ինչ հոսանքի ալ պատկանին, ձախ թէ աջ, վերջ տալու համար փողոցի բախումներուն»:

Ծանօթ է որ Փորթ տը Վերսայլի բախումներուն ընթացքին 73 ոստիկան վիրաւորուած է (երեքը՝ ծանրօրէն) եւ կը թուի թէ ամէնէն առաջ պէտք է կարենալ ապաքինել բոլորը:

× Մայիսին Նախագահ Փոմփիտու Պելժիա պիտի այցելէ: Ֆրանսացի պետական ղեկավարի առաջին այցելութիւնն է 1958էն ի վեր: Թէեւ նախագահ Քոթի Պրիւսէլ գացած էր Տիեզերական ցուցահանդէսին առթիւ, բայց պաշտօնական այցելութիւն չէր:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՓՈԼԷՆԻ ՄԱՀԸ

Ֆրանսական ժամանակակից բանաստեղծութեան լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մէկը՝ Ժան Փոլէն, 67 տարեկան, զոհ գնաց առջի գիշեր կառքի արկածի մը երբ կը վերադառնար ժողովէ մը, գրական մրցանակի մը վերապահուած: Քոնքորտի հրապարակը անցած ատենն է որ կառք մը զինքը գետին տապալած է եւ տեղն ու տեղը մեռած է:

Ժան Փոլէն, որ իրաւաբանութիւն աւարտած է եւ դատաւոր եղած, 1930էն նուիրուած է նաեւ բանաստեղծութեան եւ գրականութեան: 1939ին կը ստանար Մալարմէ մրցանակը, 1941ին՝ Պլիմընթալ եւ 1970ին Ֆրանսական Ակադեմիան իրեն կը շնորհէր Բանաստեղծութեան մեծ մրցանակը: Նոր լոյս տեսած էր իր վերջին գիրքը՝ Լա Մէն Շոտ, Իւզաժ տիւ Թան, Թեռիթուառ, Թուդ Էնաքան, Տէ զ'Էօռ, տ'Ափրէ բու եւայլն: Իր բանաստեղծութիւնը մտերիմ շեշտ մը ունէր եւ ըստ իր իսկ սահմանումին պայքար մըն է ժամանակի փախուստին դէմ: Ամուսնացած էր նկարիչ Մօրիս Տընիի աղջկան հետ: Իր մտերիմ բարեկամն էր՝ Շահան Շահնուր, որու ֆրանսերէն գրականութեան նուիրած է բազմաթիւ գնահատական էջեր, զանազան առիթներով:

ՔԱՂԱՔԱՑԻԻ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

—o—

Այս Կիրակի, անգամ մը եւս Ֆրանսացիները քուէատուփ պիտի դիմեն ընտրելու համար իրենց թաղին պատասխանատուները:

Քուէատուփ պիտի դիմէ նաեւ Ֆրանսահայերու մեծամասնութիւնը, որ տարիներէ ի վեր կը վայելէ երկրիս հպատակութիւնը:

Քուէարկութեան ատեն է մանաւանդ որ աւելի քան երբեք նշանակութիւն կը ստանայ սա կարգախօսը՝ ձեռնպահը իրաւունք չունի: Արդարեւ, ոչ մէկ քաղաքացի իրաւունք ունի բացակայելու երկրին կեանքէն, ոչ ոք իրաւունք ունի զլանալու իր մասնակցութիւնը կերտելու համար երկրին ապագան:

Եթէ քաղաքական մասնաւոր նշանակութիւն մը չի տրուիր Թաղապետական ընտրութեանց, ասիկա ըսել չէ թէ անոնք երկրորդական բնոյթ ունին: Ընդհակառակն, թաղապետութիւններն ու քաղաքապետարաններն են որ կը կազմեն երկրին կեանքին առաջձը եւ իւրաքանչիւր հայաշատ թաղի մէջ, մեր հայրենակիցները չեն անգիտանար թէ ի՛նչ աջակցութիւն եւ օժանդակութիւն վայելած են շնորհիւ հայասէր քաղաքապետի մը: Ծագումով հայ Ֆրանսացին շատ յաճախ այլեւս աթոռ ալ կը գրաւէ Թաղապետութեանց մէջ եւ ծառայելով Ֆրանսայի, չի մոռնար իր ծագումը եւ հպարտ ցեղի մը աւանդութիւնները:

Թաղապետութիւններէն կախում ունի օրուան ամէնէն հրատապ հարցը՝ շրջաններու կեանքը: Փարիզ, մերձաւոր արուարձանները, գաւառի որոշ նորակառոյց թաղեր սկսած են տառապիլ ներկայ պայմաններու ստեղծած անտանելի մթնոլորտէն: Պահականոցներու նմանող բնակութեան շէնքեր, հսկայ թաղեր վերածուած են առանց հոգիի քաղաքներու, որոնք յաճախ դուռ կը բանան ոճրագործութեանց: Քուրնէօվի օրինակը դեռ թարմ է, մինչ Սարսէլ ամէնէն յատկանշական օրինակը կը նկատուի բոլոր այն սխալներուն, որոնք պէտք չէ կրկնուին, որպէսզի կեանքը չդառնայ դժոխային եւ անհատական ու ընտանեկան կեանքը պահէ իր մտերմութիւնը:

Թաղապետութիւններն են որոնք առաւելաբար պատասխանատուութիւնն ունին բնակիչներու անդորր կեանքին եւ հանգիստին: Անոնք են որ կը կազմակերպեն նաեւ տարեցներու արձակուրդներ, որոնցմէ կ'օգտուին մեր հայրենակիցները:

Ծագումով հայ իւրաքանչիւր Ֆրանսացի քաղաքացի, ըստ իր հայեցողութեան, պէտք է մասնակցի երկրին կեանքին, ձեռնպահ չմնալով Կիրակի օր, վասնզի բացակաները իրաւունք չունին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՍԹԸՕՐԵԱՆ Հաստատութեան տնօրէն նշանակուեցաւ Փրոֆ. Ժաք Մոնօ, Նոպելեան մրցանակ:

ՉԻՆ վարչապետին Հանոյ այցելութեան առթիւ միացեալ զեկոյց մը հրատարակուեցաւ: Չինաստան եւ Հիւս. Վիէթնամ կը յայտարարեն, թէ իրենց երկիրներուն ապահովութիւնը վտանգուած է: Չին ժողովուրդը ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ պիտի առնէ, կը շեշտէ միացեալ զեկոյցը: Երկու կողմերն ալ որոշած են «դուրս վռնտել յարձակողը Հնդկաչինի թերակղզիէն»:

ԵԳԻՊՏՈՍ կրնայ վերահաստատել իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Մ. Նահանգներու հետ, եթէ երբեք այս վերջինը անհրաժեշտ ճնշումը բանեցնէ Իսրայէլի վրայ, որպէսզի Թել Աւիվ պարպէ իր գրաւած հողերը: Այս վստահութիւնը տուած է Անուար էլ Սատաթ Նախագահ Նիքսընի ուղղած իր նամակին մէջ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Հրեաներ փորձ կատարած են «գրաւելու» Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի գրասենեակը՝ բողոքելու համար Հրեաներու Իսրայէլ գաղթի արգելքին դէմ: Ոստիկանութիւնը միջամտած է:

Հ. ՄԿՐՏԻՉ ՎՐԴ. ՊՈՏՈՒՐԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

Ա.

ԽՄԲ.— Յօդուածագիրը Հունգարիոյ հայկական գաղութին անդամներէն է: Կը բնակի ներկայիս Պուտափեշտ, ուր բոլոր եռանդովը նուիրուած է ազգային գործերուն: Իբր գրիչ ու պատմաբան, բազմաթիւ յօդուածներ ունի արդէն տեղական եւ ուրիշ հայերէն թերթերուն մէջ մասնաւորապէս Հունգարիոյ Հայերու պատմութեան մասին, որ երկար տարիներէ ի վեր քննելու հետ է:

Ներկայ գրութեամբ պիտի փափաքէի ցոյց տալ ընթերցողներուս Հ. Մկրտիչ Վ. Պոտուրեանի վաստակաւոր կեանքին եւ գրական գործունէութեան գլխաւոր գիծերը:

Ես անձամբ առիթ ունեցած եմ ուղղակի յարաբերութիւն մշակելու Հ. Պոտուրեանի հետ, երբ 1942ին հայագիտական թերթ մը ուզած էի հրատարակել: Փափաքս էր 1887–1907 լոյս տեսած Արմենիա թերթը շարունակել, զոր խմբագրած էր Սոնկոթ Քրիստափոր, հունգարերէն լեզուով, Կերլայի մէջ: Հ. Պոտուրեան սիրով յանձն առաւ աշխատակցիլ թերթին, եւ հայերէն տպագրութիւնն ալ հոգալ, քանի որ ինքը Սէփվիզի կամ Ֆրումոսազայի իր տպարանին մէջ հայերէն գիրեր ալ ունէր:

Սկսելու համար թերթին հրատարակութիւնը, հաւաքուեցաւ բաւական գումար մը, նոր գաղթած Հայերու դրամական օժանդակութեամբ, մանաւանդ Օրդ. Սարգիս Ուշտունիի հրաւէրին վրայ: Ժողովներէն մէկուն մէջ ներկայ էր նաեւ Հ. Պոտուրեան: Ժողովի արձանագրութեան մէջ գրուած է հետեւեալը.

« 1942 Նոյ. 17ին, ի ներկայութեան Մարգարեանի, Մելքոնեանի, Յարութիւնեանի, Աւանէսեանի, Ուշտունիի եւ Քորպուլի, որոշուեցաւ որ Հ. Պոտուրեանի խմբագրութեամբ եւ պատասխանատուութեամբ թերթ մը լոյս տեսնէ, որուն տնտեսական բաժինը պիտի հոգացուի: Թերթը տարին տասն անգամ լոյս պիտի տեսնէ, իբր Սէփվիզի հայկական ժողովրդապետութեան պաշտօնաթերթը»:

Բայց կառավարութիւնը թոյլ չտուաւ թերթին հրատարակութիւնը, ինչպէս որ հրաման չէր տուած նման թերթի մը հրատարակուիլը, որ լոյս պիտի տեսնէր իմ անձնական ծախքով, քանի մը տարի առաջ:

Երկրորդ անգամ առիթ ունեցայ հետը աշխատակցելու երբ հունգարերէն լեզուով իր գրած «Կարմիր Լուսին» գրքին երկրորդ տպագրութեան համար խնդրեց որ լեզուական ինչ ինչ սրբագրութիւններ կատարեմ, քանի որ ինքը այնքան լաւ տիրացած չէ հունգարերէն լեզուին: Պատրաստեցի երկրորդ տպագրութիւնը, բայց պատերազմին հետեւանքով եւ թուղթի պակասութեան պատճառով կարգը չեկաւ տպագրութեան: Յետոյ ինքը աւելի յարմար նկատեց ռումաներէն լեզուով լոյս ընծայել նոյն գիրքը. ուստի գործս կէս մնաց:

Իր այս գիրքը, գրած է ինծի, այնքան մեծ յաջողութիւն ունեցած է որքան ժամանակին, Վենետիկ հրատարակած իր «Սեւ էջ»ը:

Մեր յարաբերութիւնները ընդհատուեցան պատերազմէն ետքը: Յանկարծ օր մը, 1958ին, քարտ մը առի իրմէ, որուն մէջ կը գրէր. «Որքան երկար ատենէ ի վեր իրարու նամակ չենք գրած. կը կարծէիք որ ես այս աշխարհէն հեռացած ըլլամ: Ես աշխարհէս չեմ հեռանար, մինչեւ որ իմ սիրելի հայրենիքս չտեսնեմ: Կ'ուզէ՞ք միասին հետս գալ »:

Քանի մը օր ետք իմացայ որ իրապէս մեկներ է Հայաստան, հոն աւարտելու համար ուսումնասիրական աշխատանքները: «Ձանցէք, սիրելի Տոմի, կը գրէր ինծի, հոս գալ, Ֆրումոազան եկէք որ միասին պտըտինք Ռումանիոյ քաղաքները, ուր Հունգարահայերը ժամանակին բնակած են: Գալ ամառը հոս իրարու կը հանդիպինք»:

Նամակին ծրագիրը չկրցաւ իրականացնել. ամառը չդարձաւ, եւ 1960ին իմացայ որ այլեւս դառնալիք չունէր:

Նիւթական վիճակս եւ ճամբորդելու կարելիութիւններս միայն 1970ին հնարաւոր ըրին ինծի, որ Ռումանիա ճամբորդութեան ելլեմ, Թրանսիլվանիոյ հայաշատ կեդրոնները այցելելու եւ այդ տեղի դիւաններէն կարեւոր վաւերաթուղթեր հաւաքելու համար: Վարդապետին գրասենեակին մէջ միայն մէկ երկու քարոզներու օրինակներ գտայ, որոնք կը վկայեն իր մեծ սէրն ու կարօտը Մայր Հայրենիքին հանդէպ:

1945ին այսպէս խօսած է եկեղեցւոյ մէջ. «Հայրենիքիս մէջ, Հայաստանի մէջ, ուր երջանիկ կ'ապրին եղբայրներս, եւ ուր ամէն դաւանանք ազատօրէն կրնայ իր պաշտամունքները կատարել, բոլոր եկեղեցիներու գմբէթներուն վրայ կանգնած է խաչը»: Իսկ 1949ին խոստովանած է. «Իմ սրտիս մէկ հատիկ եւ զօրաւոր փափաքը եղած է որ Հայրենիքս, Հայաստան կարենամ դառնալ: Այս եղած է միշտ կեանքիս գլխաւոր վախճանը»:

Կեանքին գլխաւոր նպատակին հասաւ անիկա, եւ իր մահկանացու մարմինը հիմա կը հանգչի իր այնքան սիրած հողին ծոցը:

Տակաւին Թրանսիլվանիա, Եղիսաբէթուպոլիս չգացած, գրած է 1912ին այդ երկիրը հաստատուած հայ գաղթականներու մասին:

Հայեր Եղիսաբէթուպոլիս հաստատուած էին արդէն 1720ին, եւ այն ժամանակ իսկ Անտոնեան կոչուած Մխիթարեան հայրերը եկած են Հայերուն սիրասուն զաւակներուն հայերէն լեզուն սորվեցնելու նախ նախակրթարաններու, ապա բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ: Հոն պաշտօնավարած է, ի միջի այլոց, 1790–1799 ծուրճովցի Հ. Ստեփան Ագոնց Ագատ, որ 1800ին ընտրուած է Վենետիկի վանքին Աբբահայր, ու ապա Մխիթարեան Միաբանութեան առաջին Արքեպիսկոպոսը եղած է:

Եղիսաբէթուպոլսոյ Հայերը 1684ին, Սէփվիզցի մէկու մը առաջնորդութեամբ, հայկական համայնք մը հիմնարկած են: Սէփվիզի Հայերը մինչեւ վերջը այդ կեդրոնին հետ կապուած մնացած են: Ասոր համար է որ Եղիսաբէթուպոլսոյ Մխիթարեան հայրերն ալ սոտէպ այցելած են Սէփվիզ, որով Հ. Պոտուրեանն ալ — այս ճամբով — ծանօթացեր է Սէփվիզի Հայերուն:

Առաջին համաշխարհային պատերազմէն ետք, երբ նախապէս Հունգարիոյ եւ Աւստրիոյ պատկանած Թրանսիլվանիան վիճակուեցաւ Ռումանիոյ, Մխիթարեան Միաբանութեան վարդապետները, տեսնելով Հայերու դանդուածային գաղթը դէպի Հունգարիոյ հողամասերը, լաւագոյն տեսան ուրիշ երկիրներու Հայութեան վիճակով զբաղելու, քան հունգարացած Հայերու հոգ տանելու:

Հ. Պոտուրեանն ալ հեռացաւ Եղիսաբէթուպոլսէն, եւ գնաց նախ Պուլկարիա, ապա Ռումանիա եւ հաստատուեցաւ Պուքրէշ: Պուքրէշ գտնուած եօթը տարիներու ընթացքին, եօթը հատոր գիրքեր հրատարակած է, որոնց շարքէն է «Կարմիր Լուսին»ը: Նիւթական տեսակէտով գէշ շրջան եղած է այս շրջանը վարդապետին համար, որ սակայն ամէն զոհողութիւն յանձն առած էր գրական կեանքին նուիրելով ամէն ինչ:

ՔՈՐՊՈՒԼ ՏՈՄՈՆՔՈՇ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԼՊԱՆԻԱՆ ԱՅՍՕՐ

Համայնավար Ալպանիա վերջերս թեւակոխեց իր հինգերորդ հնգամեայ ծրագրի գործադրութեան ժամանակաշրջանը: Արեւմուտքի եւ Արեւելքի համար հաւասարապէս գաղտնի կը մնան եւ, հետեւաբար, առեղծուածային, նախորդ չորս հնգամեակներու արդիւնքները:

Այս լեռնային երկիրը, որ Սիկիլիոյ տարածութիւնն ունի, կը գտնուի Եուկոսլաւիոյ, Յունաստանի եւ Ադրիական ծովի միջեւ: Յետամնացութեան արտակարգ պատկեր մը կը ներկայացնէ: Արդարեւ, Եւրոպայի ամէնէն յետամնաց երկիրն է, թէեւ անոր երկու միլիոն բնակչութիւնը իրազեկ չէ այս մասին: Չի գիտեր, թէ որքան ետ մնացած է իր ժամանակէն:

Կուսակցական փոքրաթիւ անձերէ եւ պետական դէմքերէ զատ, որոնք կը կառավարեն երկիրը, ոչ ոք հնարաւորութիւն ունի բաղդատութեան դնելու իր կեանքին պայմանները այլ երկիրներու քաղաքացիներու վիճակին հետ: Օտար թերթերն ու ամսագիրները մուտք չունին հոն: Այն հազուադէպ հին գիրքերը, որոնք ցուցադրութեան կը դրուին գրախանութներու մէջ, մարքսեան գրականութեան ֆրանսերէն եւ իտալերէն թարգմանութիւններ են:

Ալպանիոյ մենատէրը՝ հին ջոկատի համայնավար Էնվէր Հոճա, 62 տարեկան, երկաթեայ բռունցքով կը ղեկավարէ երկիրը: Անոր օտար միակ դաշնակիցը համայնավար Չինաստանն է, որ ընդարձակ դեսպանատուն մը ունի Թիրանայի մէջ: Այսուհանդերձ, օտար այցելու մը երեք օրուան մէջ միայն չորս Չինացիներ տեսնելու հնարաւորութիւն ունեցաւ փողոցը:

Չինաստանի օժանդակութեան հաշուեկշիռը կարելի չէ ներկայացնել:

Յամենայն դէպս, Հոճա «ներկայ է» ամէնուր: «Լավ Էնվէր» (փառք Էնվէրի) մակագրութիւններու կը հանդիպի այցելողը բլուրներու վրայ, պատերու, փողոցներու երկայնքին: Ամէն տեղ արձանագրուած է նաեւ հետեւեալը.— «Փառք Ալպան աշխատաւորական կուսակցութեան»:

Թիրանա, իր 170.000 բնակչութեամբ երեք մեծ պողոտաներ ունի: Երեքն ալ կ'երկարին մինչեւ կեդրոնական հրապարակ: Առաջինը, որ կը կոչուի «Ազգին համար զոհուած հերոսներու պողոտայ», կրնայ վեց–եօթը շարքի վրայ ինքնաշարժներու երթեւեկ մը ապահովել, սակայն, հետիոտն քալողները գիշեր–ցերեկ կ'երթեւեկեն առանց վախի, քանի որ հազուադէպ են ինքնաշարժերը, հանրակառքերը եւ հեծանիւները: Հատ ու կէնտ ինքնաշարժները Ֆիաթներ են:

Երկրորդ պողոտան՝ «Ալպանիա», կը յատկանշուի հսկայ արձանով մը, թերեւս միակը ամբողջ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ — տասը ոտք բարձրութեամբ կանգնած է Ստալին: «Մեծ մարդ էր: Հպարտ ենք այս յուշարձանին համար, զոր պիտի պահենք ընդմիշտ»:

Նոյնիսկ մաքուր պահպանուած հանրային պարտէզները, տպաւորիչ համալսարանի շէնքը, փողոցները չեն կրնար փա-

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Մինչքս անցաւ, որ պիտի գան, ադէկ որ առաջուց պէտք եղածը ըսած էի դոնապանին:

Յետոյ կարդաց Ռոզիկին երկտողը:

— Կը տեսնե՞ս, նորէն Լեւոնէն նամակ առեր է... ինծի դեռ երկտող մը, բան մը չղրկեց. տեսնուա՞ծ բան է աս:

— Իրաւ որ, մեղք այս եղածին, պատասխանեց Տ. Միքիաս, քանի կը մտածեմ, սիրտս կ'այրի: Հերմինէին պէս աղջիկը թողուլ եւ երթալ Ռոզիկը գտնել, թէ՛ աւելի հարուստ, թէ աւելի գեղեցիկ եւ թէ աւելի ուսեալ... Ասկէ զատ Սըմսարեանները ճշմարտապէս ազնուական ընտանիք են, իսկ գալով Կէլկիթեաններուն, ո՞վ են որ, երէկուան մարդիկը... քիչ մը դրամ շահեր է տէ՝ Ղուկաս էֆէնտի եղեր է:

— Աս գործը աւրելու ճար մը գտնելու է՝ ես աս գիտեմ, ըսաւ Անթառամ վըճռաբար, չեմ ուզեր, որ ձեռքովս մեծցուցած զաւակս այսպէս ինձմէ պաղեցնեն, ձեռքէս առնեն... անկէ զատ, առաջին վայրկեանէն սիրտս այդ աղջկան վրայ չտաքցաւ: Կ'աղաչեմ, տէր հայր, միջոց մը սորվեցուր ինծի...

Տ. Միքիաս իր երկար փառաւոր մօրուքը շոյեց, ինչ որ մտածելու սովորական շարժում մըն էր իրեն համար, յետոյ պատասխանեց.

— Զաւկիդ բացակայութենէն պէտք է օգուտ քաղել՝ այդ խօսք–կապը ետ ընելու համար:

— Բայց ի՞նչ կերպով...

Քահանան նորէն սկսաւ մօրուքը շոյել եւ խօսքը շարունակեց.

— Պէտք է, որ խնամիցուներուդ հետ խոշոր կռիւ մը հանես, որեւէ պատըրուակ մը գտնելով, անանկ կռիւ մը, որ նոյնիսկ իրենք ստիպուին նշանը ետ ընել... ուրիշ ճար չկայ, ու այս բանը կարելի եղածին չափ շուտ ըլլալու է:

Զուգադիպութեամբ մը Անթառամ ալ, ինքնիրեն, նոյն բանը մտածեր էր, այսինքն գժտութիւն մը առաջ բերել իր ու Կէլկիթեաններուն միջեւ, այն պատճառաւ, որ զաւակը ստիպուէր կամ գինքը զոհել եւ կամ աղջիկը, ուստի Տ. Միքիասի խորհուրդը շատ գործնական գտաւ:

— Ես ալ ատիկա մտածեցի, գոչեց, միայն թէ հարկ է կռիւի բաւական լուրջ շարժառիթ մը գտնել:

— Այդ դիւրին է, ըսաւ քահանան, նախ երեք հազար ոսկիի օժիտի խնդիրը կայ, յետոյ Ղուկաս էֆէնտիի նիւթական կացութեան մասին եղած աննպաստ տարաձայնութիւնները, ասկէ զատ, եթէ պէտք ըլլայ, ներքին ընտանեկան աղտոտ բաներ ալ մէջտեղ կրնաս դնել... օրինակի համար, այդ Ղուկաս էֆէնտիի համար կ'ըսեն, որ իր քենին կը սիրէ...

— Ի՞նչ կ'ըսես, տէր հայր, գոչեց Անթառամ գայթակղած:

— Ամէնուն գիտցած բանն է աս, տիկին, ես մինչեւ չեմ հնարեր:

— Բայց ինչո՞ւ առաջին օրուընէ ի վեր այդ բաները դաւկիս չըսիր:

— Ես երբոր ձեր հետ առաջին անգամ տեսնուեցայ, բանը բանէն անցեր էր, որոշումը տուեր էիք եւ որովհետեւ ես չեմ սիրեր այդ տեսակ խնդիրներու մէջ խօսք խառնել, մանաւանդ որ իմ դիրքիս ու ատիճանիս ալ անվայել է, հետեւաբար ձայն չհանեցի... Նոյնիսկ, երբ ձեր համակրութիւնը տեսայ Ռոզիկին ու Ղուկաս էֆէնտիին վրայ, ես ալ վրայ տուի, աղջկան ու ընտանիքին գովեստը ընելով ... կարծես ով որ ալ ըլլար իմ տեղս, նոյն բանը պիտի ընէր... բայց հիմա խնդիրը փոխուեցաւ, հիմա ճշմարտութիւնը յայտնելու ատենը եկաւ, ուստի ես ալ կը խօսիմ:

— Շնորհակալ եմ, բայց կը վախնամ, ուշ մնացած չըլլանք:

— Եթէ վարպետութեամբ եւ շրջահայեցողութեամբ գործենք, տակաւին ուշ չէ, կրնանք յաջողիլ՝ Լեւոն էֆէնտին այս փորձանքէն ազատել... սակայն միայն հոս գործելով չի լմննար, միւս կողմէն ալ նամակով ազդելու է ձեր զաւկին վրայ, անոր ալ հասկցնելու է ամէն բան, որպէսզի աչքը բացուի... երթալէն ի վեր նամակ գրեցի՞ր իրեն:

— Շիտակը չգրեցի... ինք պարտաւոր էր ինծի գրել, նշանածին ժամանակ կը գտնէ գրելու, մօրը երկու տող բան չի գրեր... աս ըրածին շատ ցաւեցայ ու մտքս դրի, որ մինչեւ որ ինք չգրէ, ես իմ կողմէս բան մը չգրեմ:

— Ինծի նայէ, տիկին Անթառամ, հիմա ատանկ բաներու համար դաւկիդ քէն պահելու ատեն չէ. ընդհակառակին, նայէ, որ իր վրայ աւելի սէր ու գուրգուրանք ցոյց տաս, որպէսզի քէնէ բոլորովին չփախչի... ես եթէ քու տեղդ ըլլամ, անմիջապէս կը նստիմ, երկար նամակ մը կը գրեմ, նախ իր մեկնելուն առթիւ զգացած վիշտս կը պատմեմ, կ'ըսեմ որ իրմէ հեռու չեմ կրնար ապրիլ, եւն.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ՎԱԳՐԸ

—o—

Ցախշտակող գազաններու մէջ կա՞յ աւելի գեղեցիկ, աւելի ահարկու, աւելի արիւնռուշտ եւ զօրաւոր կենդանի մը որքան այս մեր կրակարաններու սիրահար կատուներու ցեղին պատկանող վագրը: Առիւծին անունը եղած է միայն:

Այս ահարկու կենդանին անցեալին շատ տարածուած էր Պարսկաստանի, Հնդկաստանի, Պենկալի, Չինաստանի մէջ:

Բռմկօրէն վագր անունը կուտան շատ մը ուրիշ կատուանման կենդանիներու, ինչպէս ինձերու, յովազներու եւ ընձառիւծներու, բայց իրական վագրը Արքունի վագր, կամ Պենկալեան կոչուածն է:

Վագրին մորթին գեղեցկութիւնը աննման է, առիւծինէն աւելի ակնապիշ: Արդարեւ, գոյնը խայտաբղէտ է, կռնակի կողմը շիկակարմիր, իսկ կուրծքը, պարանոցն ու այն երկար մազերը, որոնք փունջեր կը կազմեն դէմքին երկու կողմերը՝ դեղնաշորթ ճերմակ են: Կռնակին, վիզին եւ ազդրերուն վրայ սեւ թաւշանման շերտեր կան, ոմանք առանձին, ոմանք երկերկու, բայց բոլորն ալ շատ ուղիղ եւ կանոնաւոր են: Երկայն օղակաւոր պոչ մը ունի, որուն վրայ ալ նոյնպէս շերտեր կան մինչեւ ծայրը: Սրունքները կարճ են, գլուխը փոքր, եւ ատամները երկայն:

Առիւծը թէեւ առաջին ակնարկով շատ զօրաւոր կ'երեւայ մկանուտ սրունքներուն եւ պինդ ազդին պատճառով, բայց վագրը անկէ աւելի յանդուգն է: Ճապուկ մարմինը զարհուրելի կերպով զօրաւոր, որով արեւելեան երկիրներու մէջ մարդոց ամէնէն վտանգաւոր թշնամին կը նկատուի:

Վագրը կրնայ մինչեւ երեք մեթր երկարութիւն ունենալ: Գլխաւոր զէնքը իր ոտքերն են, որոնց վրայ մանգաղի պէս կրունկներ կան, որոնք զանակի սրութեամբ կը կարեն եւ կրնան մարդ մը կամ ձի մը շատ կարճ ատենի մէջ կտոր կտոր ընել:

Վագրը խորամանկ եւ ճարտար է, եւ իր մորթը շատ լաւ կը յարմարի մութ ցախաստաններուն, որով դիւրութեամբ եւ առանց նշմարուելու կը մօտենայ իր որսին: Խիստ հանդարտ կը կենայ, եւ երբ որսը բաւական մօտեցած է, դուրս կը ցատկէ ակռաներն ու կրունկները պատրաստ վիճակի մէջ:

Սքանչելի լողացող է, որով ջուրի վրայ ալ որսի կ'ելլէ: Կ'որսայ գիշերները եւ ընդհանրապէս մենակեաց է, բացի իր սիրային պահերէն: Շատ հաճոյք կը զգայ մանաւանդ ճախճախուտ անտառներէ, ջուրէ, որոնց մօտ կը սպասէ խոտաճարակներու երեւման ջուր խմելու: Կը վախնայ ոնգեղջիւրներէն եւ, յատկապէս, փիղերէն: Կուշտ եղած ատեն կը քնանան մինչեւ երեք օր:

Վագրը բաւական կ'ընտանենայ, եւ գառագեղներու մէջ ահարկու չէ: Ձագ եղած ժամանակ եթէ բռնուի եւ պահուի, աւելի դիւրաւ կ'ընտանենայ ու կը ճանչնայ իր տէրը եւ կը սիրէ զայն: Սակայն գազանի մը հետ ընտանութիւն ընելը միշտ վտանգաւոր է. ու ընտանեցած վագրերու աղէտալի դէպքեր յաճախ պատահած են:

Վագրի որսորդութիւնը կը կատարուի փիղով, որուն կռնակին վրայ կը զետեղեն փոքրիկ անակ մը, ուր տեղ կը գտնեն քանի մը որսորդներ: Որսի շուներ իրենց հոտառութեամբ կը գտնեն վագրը, իսկ փիղը իր կնճիթով անմիջապէս կը պատրաստուի յարձակիլ անոր վրայ: Գազանը այս յաղթանդամ կենդանին տեսնելով, երախը կը բանայ, ճիրանները կը ցուցնէ և կը սկսի վայրագօրէն մռնչել, մինչ փիղը աներկիւղ անոր դէմը կը կենայ: Այդ պահուն որսորդները կը կրակեն: Եթէ չյաջողին սպաննել՝ փիղը կնճիթով գազանը կը բռնէ, վեր կը վերցնէ, գետին կը զարնէ եւ ոտքերովը կոխոտելով կը սպաննէ զայն:

Վագրին մորթը, մանաւանդ հիւսիսի երկայն մազերով ցեղերունը, շատ յարգի է մուշտակ եւ գորգ շինելու համար:

բառել ձանձրոյթի մթնոլորտը: Հաւատացեալներու տիրապետող գոյնն է մութ կապոյտը, մութ սրճագոյնը, մութ մոխրագոյնը: Մթագոյն վերարկուները միատեսակութիւն կը ստեղծեն փողոցներու մէջ:

Ալպանացիները հնարաւորութիւն չունին խօսակցելու այն քանի մը Արեւմուտքցիներու հետ, որ բախտն են ունեցած այցելելու Ալպանիա: Մէկ կողմէ լեզուի տարբերութիւնը եւ, միւս կողմէ, ոստիկանութեան յարուցած արգելքը անջրպետ են մերձեցման:

Չինական հեծանիւ մը կ'արժէ 925 լեքս, այսինքն՝ 77 տոլար, իսկ երախայի աժան կառք մը՝ 33 տոլար: Բանուորի միջին շահն է 600 լեքս կամ 50 տոլար: Ընթացիկ ուտեստեղէնը ընդհանրապէս աժան է:

Պաշտօնական թիւերու համաձայն, գիւղերու աւելի քան 60 տոկոսը ունի ելեկտրականութիւն: Երկրագործութեան արտադրութիւնը 75 առ հարիւր յաւելում կրած է 1965էն ցայսօր: Այժմ կան 10·000 թրակթէօրներ: 1945ին՝ տասը հատ միայն:

Համաշխարհային Բ· պատերազմի աւարտին՝ բնակչութեան 75 առ հարիւրը գրել–կարդալ չէր գիտեր: Կառավարութեան հաւաստիացումով՝ անցեալ տարի 500·000ի մօտ երախաներ եւ պատանիներ — բնակչութեան մէկ չորրորդը — յաճախեց դպրոց: Անգրագիտութիւնը գրեթէ վերջ գտած է:

«Հակառակ խորհրդային տնտեսական պոյքոթին, կը շարունակենք յառաջդիմել տնտեսութեան, մշակոյթի եւ գիտութեան մէջ», կ'ըսեն Ալպանացիները:

Երբ գիտել կը տրուի իրենց, թէ ինչո՞ւ չեն օգտագործեր Ադրիականի բաքանչելի ծովափը զբօսաշրջիկութեան համար, կը պատասխանեն.

— Կը հիմնուինք մեր հարստութեան վրայ: Ձենք ուզեր տարադրամ՝ «գէշ» զբօսաշրջիկներ ընդունելու գինով: «Լաւ» զբօսաշրջիկները կը ճամբորդեն խումբով՝ մեր առաջնորդութեամբ:

Թ· Ա· Թ·

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Կիրակի, Փետր· 28ին, «Համօ Օհանջանեան» սրահի մէջ յիշատակուեցաւ Փետրուարեան ապստամբութեան տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Հ·Յ·Դ· Նոր Սերունդի Վիէնի մասնաճիւղին:

Այլեւս երիտասարդներ են, որ նախաձեռնարկ կ'ըլլան մեր ազգային հանդիսութիւններու կազմակերպման աշխատանքին, ինչ որ գնահատելի երեւոյթ մըն է անկասկած:

Հանդիսութիւնը բացաւ զբաւոր հայերէն ճառով մը ընկերուհի Հերմինէ Սանճեան, որ բնորոշեց համաժողովրդական ապստամբութեան բնոյթը: Երիտասարդ ընկերուհին շեշտեց, թէ մեր ժողովուրդին համար արդարութիւնն ու ազատութիւնը կենսական գործօններն են եղած անոր կեանքին մէջ, ահա թէ ինչո՛ւ ան տեւաբար յանուն այդ սկզբունքներու պայքարի ելած է օտար բիրտ ուժերու դէմ:

Օրուան բանախօսը՝ ընկ· Պերճ Մարտիրոսեան, նոյնպէս նորահաս, պատմական գիծերու մէջ ներկայացուց ապստամբութեան դրդապատճառները եւ իրաղարձութիւնները եզրակացնելու համար, թէ հայ երիտասարդութիւնը հաւատարիմ կը մնայ պատմական անցեալին եւ կը հետեւի իր ժողովուրդի եւ հայրենիքի ձայնին:

Երեկոյթին խօսք առաւ Իզէր Նահանգի նախկին երեսփոխան Մեղմազ, որ դըրուատիքը հիւսեց հայ ժողովուրդի արժանիքներուն:

Եղան խմբապարեր, երգեր եւ խընջոյք:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՏՈՔԹ· ՃԱՏԻԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

Մարտ 5ի Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8,30ին տեղի ունեցաւ դասախօսութիւնը Տոքթ· Ճատիկ Մուրատեանի (Փարիզի Օպսէրվաթուարէն) Մշ· Տան Ծ· Միսաքեան սրահին մէջ:

Ընկ· Կ· Մեհեան ներկայացուց դասախօսը: Նիւթն էր «Տիեզերքը որ մարդը կը շրջապատէ»:

Յարգելի բանախօսը լուսարձակով ցոյց տուաւ մոլորակները իրենց առանձնայատուկ շարժումներով, արեւն ու երկիրը, տալով իւրաքանչիւրի մասին լայն տեղեկութիւններ:

Նիւթը՝ հակառակ մասնագիտական ըլլալուն, մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց ներկաներուն մէջ: Հպարտանքով ու հաճոյքով լսեցին գիտնական Հայու մը կողմէ տրուած բացատրութիւնները տիեզերքի մէջ գոյութիւն ունեցող աստեղագիտական ընդարձակ տեսութիւններու մասին, ծանօթութիւններ՝ որոնք նորութիւններ էին շատերուն համար:

Ներկաներու կողմէ եղան հարցումներ որոնց հմտօրէն պատասխանեց յարգելի դասախօսը հայերէն եւ ֆրանսերէն:

Նիւթը չափազանց հետաքրքրական ըլլալուն, առաջարկ բերուեցաւ ներկաներու կողմէ որ Տոքթ· Մուրատեան, ուրիշ անգամ մը եւս հաճի ներկայացնել իր դասախօսութիւնը, այս անգամ միայն հարցումներու պատասխանելով:

Պ· ՊԱՐԹԵՒ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ամերիկեան համալսարանի սրահին մէջ, Փետր· 28ին, արժանավայել հանդիսութեամբ ոգեկոչուած է ծննդեան 150ամեակը Խրիմեան Հայրիկի, «Համազգային»ի նախաձեռնութեամբ կատարուած այս հանդիսութեան ներկայ գտնուած է հոծ բազմութիւն մը: Երեկոյթին հովանաւորութիւնը ստանձնած է Խորէն Ա·, իսկ նախագահութիւնը՝ Հրաչ Տասնապետեան: Օրուան բանախօսն է եղած Գարեգին Եպս· Սարգիսեան:

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ մէջ Խորէն Ա·, Փետր· 14ին, վարդապետական աստիճան շնորհած է եօթը աբեղաներու, որոնք իրենց աւարտաճառերը պատրաստած էին վերջերս:

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ մէջ, Փետր· 28ին, 60 աղջիկներ եւ գայլիկներ իրենց երդումը կատարած են՝ մտնելով Հ·Մ·Ը·Մ·ի մեծ ընտանիքին մէջ: Հանդիսութիւնը աւարտած է բանախօսութեամբ:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ոչ, սիրելիս, այս շրջազգեստին գոյնը շատ բաց է, դէմքիդ չերթար, կ'ըսէր Լիզա իշխանուհին, հեռուէն քննելով Մառին: Հազարջի գոյնով շրջազգեստ մը ունիս, ըսէ որ ան տան քեզի, կը հասկընա՞ս, խնդիրը ճակատագրիդ վրայ է:

Երկու - երեք փոփոխութիւններէ վերջ, որոնց հլութեամբ համակերպեցաւ Մառի իշխանուհին, երբ մազերը վեր առնուեցան, ինչ որ իր դէմքին արտայայտութիւնը կը փոխէր ու կ'աւրէր, եւ երբ հազաւ հազարջի գոյն վայելուչ շրջազգեստը, փոքրիկ մեծափոր իշխանուհին անոր շուրջը դարձաւ երկու անգամ, փոթ մը ասկէց քաշեց, գօտին անկէց շտկեց, նայեցաւ մէկ կողմէն, միւսէն, եւ վերջի վերջոյ ձեռքերը իրարու զարկաւ օդին մէջ եւ աղաղակեց.

— Ոչ, Մառի, շիտակը ըսելով, դէմքիդ չըգնաց ասիկա... քեզ աւելի կը սիրեմ քու ամէն օրուան մութ գոյն շրջազգեստիդ մէջ: Քաթիա, գնա բեր իշխանուհիին պզտիկ մութ գոյն վերարկուն:

Բայց երբ Քաթիա բերաւ մութ գոյն վերարկուն, Մառի իշխանուհին անշարժ նստած էր իր հայելիին առջեւ, եւ կը դիտէր որ աչքերէն վար արցունք կը հոսէին:

— Է՛, ի՞նչ, իշխանուհի, ըսաւ Օր· Պուրիան, քիչ մըն ալ ինքզինքդ զսպէ:

Փոքրիկ իշխանուհին շրջազգեստը աղախինին ձեռքէն առնելով Մառի իշխանուհիին մօտեցաւ:

— Հիմա պարզ կերպով պիտի շտկենք ասիկա, ըսաւ, պիտի տեսնէք: Իր ձայնը միանալով Օր· Պուրիանի եւ Քաթիայի ձայներուն, երկուքն ալ կը խնդային — թռչունի զուարթ դեղգեղանք մը կը ձեւացնէին:

— Ոչ, Թողէք զիս, կ'ըսէր Մառի իշխանուհին, եւ իր ձայնը տառապանքի այնպիսի շեշտ մը ունէր որ թռչունի երգը դադրեցաւ խկոյն: Կը դիտէին արցունքներով ու մտածումներով լեցուն խոշոր աղուոր աչքերը՝ որոնք պաղատագին կը յառէին իրենց վրայ, եւ հասկցան թէ անօգուտ եւ անգթութիւն է պնդելը:

— Գոնէ գլխուդ զարդարանքը փոխէ, ըսաւ փոքրիկ իշխանուհին:

— Թողէք զիս, հոգս չէ, պատասխանեց Մառի, որ դժուարաւ կը զսպէր արցունքները:

Օր· Պուրիան եւ Անոթէյ իշխանուհին այս աստիճան տղեղ չէր եղած, բայց ալ ժամանակը անցած էր զարդ փոխելու:

— Գոնէ գլուխդ պիտի շտկես չէ՞, ըսաւ Անոթէյ իշխանուհին, եւ որովհետեւ պատասխան չէր ընդուներ, Օր· Պուրիանի հետ սենեակէն դուրս ելաւ:

Աղջիկը չհնազանդեցաւ իր տալոց յանձնարարութիւններուն, ոչ շրջազգեստը փոխեց եւ ոչ գլխուն յարդարանքը, նոյնիսկ հայելիին վրայ ակնարկ մը չարձակեց: Նստած մնաց մտածկոտ, թեւերն ու արտեւանունքները թուլակի թողած: Ցանկարծ մտածեց ամուսինի վրայ, արդէն իր ծոցին մէջ կը տեսնէր աղուոր զաւակ մը, ամուսինը իր մօտ, որ գուրգուրանքով իրենց կը նայէր:

— Բայց ոչ, կարելի չէ, խորհեցաւ, չափազանց տգեղ եմ:

— Թէյը պատրաստ է, իշխանը իր սենեակէն դուրս պիտի ելլէ, ըսաւ աղախինին ձայնը:

ԻԵ·

Վասիլի իշխան եւ իր զաւակը սրահին մէջ արդէն կը խօսակցէին փոքրիկ իշխանուհիին եւ Օր· Պուրիանի հետ:

Երբ Մառի իշխանուհին ներս մտաւ իր ծանդաղ քայլով, այրերն ու Օր· Պուրիան ոտքի ելան, եւ փոքրիկ իշխանուհին այցելուներուն ցոյց տալով զայն, ըսաւ.

— Ահա Մառին:

Նախ Վասիլի իշխան յառաջացաւ անոր կողմը եւ ծռեցաւ անոր ձեռքին վրայ:

Յետոյ Անաթոլ մօտեցաւ: Մառի զգաց տաքուկ ձեռք մը որ ամուր մը սեղմեց իր ձեռքը, եւ հազիւ նայեցաւ ճերմակ ճակտին՝ որուն վրայ խարտեաշ խոպոպիկներ դրուագուած էին օծանելիքով: Երբ վերջապէս աչքերը վերցուց անոր վրայ, երիտասարդին գեղեցկութենէն հիացաւ մնաց:

Անաթոլ, բթամատը համազգեստին կոճակին տակ անցուցած, ցուցունելով պրէթարդ կուրծքը եւ խուսափուկ ուսերը. գլուխը թեթեւակի հակած եւ օրորուելով մէկ ոտքին վրայ, մունջ կը դիտէր Մառի իշխանուհին:

Փոքրիկ իշխանուհիին շնորհիւ խօսակցութիւնը կ'ոգեւորուէր:

— Այսօր գոնէ ձեզ պիտի վայելենք բոլորովին, սիրելի իշխան, կ'ըսէր փոքրիկ իշխանուհին, Աննէթի երեկոյթներուն պէս չըլլայ, երբ միշտ կը խուսափիք:

— Ա՜հ, բայց Աննէթին նման քաղաքականութեան խօսքեր պիտի չընէք քովս, ըսաւ իշխանը, Տիկին Շէրէի ձայնը կեղծելով:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(130 – Շար·)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES — Tél. : 027-18-28

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը ներկայացուին

1· ԱԻԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԸ, պատմական տրամ մէկ արար
2. FETE AU MANOIR, opérette en un acte
3· ՍԱՏԱՆԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ, զաւեշտ մէկ արար

Կիրակի 14 Մարտ 1971, ժամը 16,30ին

Մուտք 5 փրանք

Տոմսերը տեղւոյն վրայ

ԽՍԻՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

(Առաջին ցանկէն մնացած)

Տէր եւ Տիկին Շիրվանեան Միրիճան 1000, Տէր եւ Տիկին Խայեան Վարուժան 300, Տէր եւ Տիկին Գարայեան Արիս 500, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան Հրայր 500, Տէր եւ Տիկին Շէրպէթճեան Սէրճիվան 100:

Երրորդ ցանկ

Տէր եւ Տիկին Միսաքեան Կարապետ 1000, Տէր եւ Տիկին Փիլեան Ասատուր, այրի Տիկին Միսաքեան Մարգրիտ, Տէր եւ Տիկին Կիւլեան Զաւէն 500ական, Պր. Մրիկեան Յարութիւն 300, Տէր եւ Տիկին Ղուկասեան Շնորհք, Տէր եւ Տիկին Հայրապետեան Մանուկ, Տէր եւ Տիկին Ասլանեան Աշոտ 250ական, Տէր եւ Տիկին Քէշիշեան Նահապետ 200, Պր. Գալուստեան Յովսէփ 150, Տէր եւ Տիկին Տէյիրմէնճեան Զոհրապ, այրի Տիկին Ասատուրեան Ոսկի 100ական:

(Շար.)

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը իր երկու տարուան նստաշրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ անդամները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումները եւ նոր ընտրութիւն ընտրողական մարմնի:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 19 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանթին):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Շաբաթ 13 Մարտ ժամը 3,30ին Մշակոյթի Տան Միութեան գրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Հայրենակից Ներսէսին սրճարանը, Պառ տը լա Կառ, Սէնթ Անթուան: Անդամներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի ՄԱՐՏ 25ԻՆ ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ Փարիզ:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կատարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

նուիրուած

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆԻ
(ծննդեան 150ամեակին առթիւ)

Այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին
HOTEL MODERNE
Place de la République, Paris

Նախագահութեամբ
Պ. Գեղամ Քէրէսթէճեանի

Գլխաւոր բանախօս
Հայր Խորէն Տիլիգեան

Գեղ. բաժին մասնակցութեամբ Տիկին Զ. Անտոնեանի, Գ. Եանպէկեանի եւ Հ. Տարօնեանի:

Մուտքը ազատ է

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Personne qualifiée pour s'occuper de vente en gros.
S'adresser :

VIRGINIE
58, Rue de Cléry, Paris (2e)
Tél. : 508-14-08

BNP

A votre service
tous les services de la

banque
nationale
de Paris

présente dans le monde entier

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Վ. Խլոյեանի քառասունքին առթիւ 50 Ֆր. Պր. Ա. Խլոյեանէ (Մարսէյլ) ի նպաստ դպրոցին:

×

Տէսինի Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. ողբացեալ Վահան Խլոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ Խլոյեան ընտանիքին կողմէ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պր. Սահակ Նաճարեանի, իր կնոջ՝ ողբացեալ ընկերուհի Մարիամ Նաճարեանի կսկծալի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի ընկերուհիներ 10ական Ֆր. կը նուիրեն Հայկազեան վարժարանին: Ա. Աճէմեան, Ա. Միսքճեան, Մ. Կէնճեան, Մ. Հաբէլեան, Պ. Մամուրեան, Ա. Յովհաննէսեան, Մ. Տիւյմէճեան, Գ. Գայթանճեան, Պ. Թադէոսեան եւ Տէր եւ Տիկին Փողհարեան 20 Փրանք:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Իգմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Մարտ 14ին կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, 8 Ռիւ Ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ:

Կ'երգէ ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ
ՍՕՍԻ պարախումբ
Մենապար՝ Տիկին Եւա Արգունեան
ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբ
Գեղարուեստական ընտիր բաժին:
Հարուստ պիւֆէ իզմիրեան ուտելիքներով եւ անուշեղէններով ճոխացած:
Մուտք 15 փրանք
Ուսանողներու մասնաւոր գին
Տոմսակները կը ծախուին բոլոր անդամներուն մօտ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 21 Մարտ ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'HOTEL GEROGE V, 31, Avenue George V — Paris (8e)
Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՐՃԵԱՆ

Կը մասնակցի
STEPHAN VASSEUR
(Հայկական եւ Կովկասեան պար)

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres : MAURICE VARTIVANIAN — POP - MUSIC 71

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359-67-03

Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին, ուրիշներու կը տրամադրուին:

Տոմսերու գինն է՝ 15 փր.

"ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ"

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշները եւ իրենց սկաուտները կը ներկայացնեն «Արշին Մալ Ալան»ը (օփերէթ 4 արար) այս Կիրակի (14 Մարտ) ժամը 4ին, Վալանսի Թէաթր Մունիսիփալի մէջ:

ՃԱՇ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է ի նպաստ Մշակոյթի Տան, Պօմոնի մէջ, Մարտ 28ին ժամը 12ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք Մշակոյթի Տուն, 12-14 Ռիւ Սէնթ Պազիլ կամ եկեղեցւոյ սրահը, Պ. Թիւթէլեանի մօտ:

Ճաշագին.— 15 Ֆր. ճաշերը կը պատրաստուին հայ տիկիններու կողմէ:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին Փաթրոնաժի սրահը՝ Ռիւ տիւ Թուլոն:

Օրակարգ.— 1) Տարեկան գործունէութեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: 3) Զանազան հարցեր:

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ 13 ՄԱՐՏ
SAMEDI 13 MARS 1971

Le Numéro 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12063
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.063

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

—o—

Գ. ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ՍԻՒԼԷՅՄԱՆ ՏԷՄԻՐԷԼ

Կառավարական Ատալէթ կուսակցութիւնը անզգալաբար եւ պարզապէս ընտրական նկատումներով սիրաշահելու համար գիւղացիական զանգուածները, որոնք ուրախութեամբ կ'ողջունեն իրենց վերադարձը դէպի նախաքեմալական իսլամութիւն, — արաբեւիսրայէլեան վէճին մէջ իրենց բռնած չէզոքութենէն հրաժարելով, այժմ բացէ ի բաց իր համակրութիւնը կը յայտնէ արաբական աշխարհին:

Կրեմլին մրցակցութեան մէջ է Մ. Նահանգներուն հետ Մերձաւոր Արեւելքի եւ Պերլինի խնդիրներուն առընչութեամբ: Եթէ կարենայ Թուրքիան հեռացնել Ատլանտեան Ուխտէն եւ Մերձաւոր Արեւելքի մասին իր տեսակէտին ենթարկել զայն, մեծ յաջողութիւն մը արձանագրած պիտի ըլլայ:

Թրիպիւն տը Ժընեւի Թղթակիցը դիտել կուտայ, որ դեռ այդ տեղերը չենք հասած, սակայն երկու լարի վրայ խաղացող ճարպիկ, շատ ճարպիկ Տէմիրէլ այս կէտին վրայ եւ իր քաղաքականութեան այլ բնագաւառներուն մէջ իրարու ներհակ յանձնառութեանց տակ մտնելով, ի վերջոյ իր երկիրը պիտի դնէ անկարելի երկընտրանքներու առջեւ:

×

Նկատի առնելով իր շահեկանութիւնը, գրեթէ ամբողջութեամբ ներկայացուցինք Թրիպիւն տը Ժընեւի աշխատակցին թղթակցութեան մէջ շօշափուած բոլոր հարցերը:

Եւրոպական եւ ամերիկեան մամուլին մէջ հազուադէպ է տեսնել ա'յսքան առարկայական ուսումնասիրութիւն Թուրքիոյ այսօրուան վիճակին մասին: Ցայտնի կ'երեւայ, որ Միշէլ Սալոմոն մօտէն կը ճանչնայ երկիրը եւ խղճմտօրէն կատարած է իր պրպտումները, մասնաւորաբար ներքին կացութեան մասին: Հետաքրքրուած է երեւան եկած նոր խմորումներով, որոնց շարքին ուշադրաւ են՝ գիւղացիներու, հոճաներու եւ մոլլաներու մոլեռանդօրէն յարումը իսլամական կրօնքին, քրտական շարժման զարթօնքը եւ ձախապաշտ տարրերու զօրացումը օրէ օր:

Թղթակիցը առանձին տեսակցութիւններ ունեցած է բոլոր հոսանքներու պատասխանատու վարիչներուն եւ նոյնինք Սիւլէյման Տէմիրէլի հետ: Վարչապետը հաւատարիմ à la turque դիւանագիտութեան ծանօթ մեթոտներուն, հարցադրօրէն պատասխանած է իր բոլոր հարցումներուն: Ամէն ինչ վարդագոյն ցոյց տուած է: Նեղացուցիչ հարցումներուն պատասխանած է բացարձակ հերքումներով:

Կ'արժէ ծանօթանալ Տէմիրէլի պատասխաններուն:

Ի՞նչ է եղեր: Ուսանողները իրա՞ր կը սպաննեն: Բանուորները գործադո՞ւլ կ'ընեն: — Եւրոպայի մէջ աւելի բաներ չե՞ն պատահիր...: Ի վերջոյ մենք ալ ժողովրդավար երկիր ենք:

Գիւղացիները դէպի իսլամութի՞ն կ'երթան. Աթաթիւրքի բարենորոգումները կը քանդուի՞ն: — Քա'ւ լիցի. պարզ զրպարտութիւն է:

Ամէն տարի 60.000 Թուրքեր Մէքքէ ուխտի՞ կ'երթան — ուրիշ երկիրներու իսլամներէն աւելի — այն ատենէն, որ արտաքին պարտքը կ'աւելնայ զգալիօրէն: — Ի՞նչ ընենք: Անոնք Քոթ տ'Ազիւր երթալու տեղ Սէուտի Արաբիա կ'երթան արձակուրդի համար...:

Կառավարական տագնա՞պ: — Արդպէս բան չկայ: Մինչեւ որ անվստահութեան քուէով փոքրամասնութեան մէջ չմնամ, չեմ հրաժարիր: Այսպէ'ս է ժողովրդավարական կարգը:

Բանա՞կը: — Անոր նպատակն է պաշտպանել երկիրն ու անոր ներքին վարչաձեւը, զոր ինքն իսկ պարտադրած է, ո'չ թէ քանդել երկիրը: 1962ին եւ 1963ին կարգ մը զինուորականներ ուզեցին տապալել կառավարութիւնը: Բանակը խստիւ պատժեց ապստամբները: Ես 1965ին ընտրուեցայ ժողովրդավարական դրութեամբ: Կը շարունակեմ կառավարել՝ խստիւ յարգելով Սահմանադրութիւնը: Ինչո՞ւ պիտի վախնամ բանակէն:

Տնտեսական կացութի՞ւնը: — Ճարտարարուեստ ստեղծեցինք, քաղաքներու եւ գիւղերու ապրուստի մակարդակը բարձրացուցինք:

Արտաքին քաղաքականութի՞ւն: — Հաւատարիմ կողմնակիցներ ենք ՕԹԱՆի: Սակայն մեր դաշնակիցներուն հետ համաձայնած ենք, որ մեր հարեւաններուն հանդէպ բացէ ի բաց թշնամական քաղաքականութիւն պիտի չվարենք: Սուտ են այն լուրերը թէ մենք ճամբայ պիտի տանք խորհրդային ռազմաթերքին՝ սահմանուած Միջին Արեւելքի կարգ մը երկիրներուն: Կը հերքեմ բացարձակապէս եւ հանդիսաւորապէս: Մեր դիրքը Մերձաւոր Արեւելքի վէճի մասին չէ փոխուած վերջերաս պատերազմէն ի վեր, երբ յայտարարեցինք, որ «հակառակ ենք հողերու բռնի գրաւումին (?)»: Այդ վէճը պէտք է լուծուի Ապահովութեան Խորհուրդի 22 Նոյ. 1967ի բանաձեւի ոգիին եւ տառին համաձայն:

Ահա' Թուրքիան՝ ինչպէս որ է յամի Տեառն 1971:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՑԻՔ ԵՒ ՎԻԷԹՆԱՄ

—o—

Խորհրդային մամուլը, որ լուռ մնացած էր Շու Էն Լայի Հանոյ այցելութեան առթիւ հրապարակուած միացեալ զեկոյցին մասին, եւ միայն էջի վարի ծայրին 9 տողով հաղորդած էր չին վարչապետին Հանոյ այցելութեան լուրը, երկար տեղ յատկացուցած է Հիւս. Վիէթնամի վարչապետին մէկ յայտարարութեանը, որով Ֆամ Վան Տոնկ իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ խորհրդային ժողովուրդին անոր ընծայած «եղբայրական օժանդակութեան» համար Հիւս. Վիէթնամի:

Ֆամ Վան Տոնկ չեշտելով ամերիկեան յարձակման վտանգը դիտել կուտայ, թէ խորհրդային կառավարութիւնը յայտարարութեամբ մը վերահաստատած է իր վճռակամութիւնը՝ «անհրաժեշտ օժանդակութիւնը» կատարելու յառաջիկային եւս, Հիւս. Վիէթնամի: «Վիէթնամցի ժողովուրդը կը շարունակէ յառաջ ընթանալ Լենինի ցուցմունքներուն հիման վրայ»:

Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով Հանոյ այս ձեւով փորձ կը կատարէ փարատել Մոսկուայի դէշ տպաւորութիւնը՝ Շու Էն Լայի Հանոյ այցելութեան առթիւ:

Պարզ է, որ Չինաստան յատկապէս մտահոգ է ամերիկեան նոր ռազմավարութեան նկատմամբ: Հարաւ. Վիէթնամցիներու յառաջխաղացումը դէպի հիւսիս, ամերիկեան ռազմամթերքով, պատճառ կը դառնայ, որ Փեքին օր աւուր աւելի միջամուխ ըլլայ Հնդկաչինի հարցին մէջ: Առայժմ, Չինաստան զգուշաւոր քաղաքականութիւն կը վարէ, թէեւ վճռական: Սակայն Մոսկուայի, ինչպէս նաեւ այլ մայրաքաղաքներու համար պարզ է, որ Չինացիք «խորհրդատուի» դեր կը կատարեն իրենց հարաւի դաշնակիցին մօտ:

Մոսկուա չէ մոռցած Փեքինի 1970 Ապրիլ 24ի յայտարարութիւնը, որով ան կը ձաղկէր խորհրդային «դաւը» «ամերիկեան գաղթատիրութեան հետ գործակցաբար», երբ Մոսկուա կ'առաջարկէր Ժընեւի մէջ լուծել Քամպոճի ներքին տագնապը:

Ճակատին վրայ կռիւները կը շարունակուին: Չեփոնի շրջանին մէջ, ուր Հարաւ. Վիէթնամցիք կարեւոր դիրքեր գրաւած էին անցեալ շաբաթ, կտրելու համար Հօ Շի Մին պարենաւորման ճամբան, Հիւսիս. Վիէթնամցիք կը փորձեն պաշտպանման գիծ մը հաստատել: Բուռն կռիւներու նախատեսութիւն կայ:

Չին Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ «Ժողովուրդի օրաթերթը» խմբագրականով մը ազդարարութիւն ուղղեց Նիքսընի գրելով, թէ չին ժողովուրդը երբեք թոյլ պիտի չտայ, որ ամերիկեան գաղթատիրութիւնը ըստ կամս շարժի Հնդկաչինի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ՏԷԼՀԻԷՆ կը հաղորդեն թէ «Նոր Քոնկրէս»ի կուսակցութիւնը որ Տիկին Ինտիրա Կանտիի կուսակցութիւնն է բացարձակ մեծամասնութիւն շահեցաւ երեսփոխանական ընտրութեանց: Ծանօթ է որ Տիկին Կանտի կանխած էր ընտրութիւնները տեսակ մը վստահութեան քուէ ուզելու համար իր ժողովուրդէն: Վերջնական արդիւնքները դեռ յայտնի չեն, բայց արդէն իսկ 264 աթոռ շահած է Քոնկրէսի կուսակցութիւնը երբ բացարձակ մեծամասնութիւնը 261 է: Տիկին Կանտի յայտարարեց թէ իր նոր դահլիճը նախ եւ առաջ պիտի զբաղի անգործութիւնով, գիներու բարձրացումով, մանուկներու պաշտպանութեամբ եւ կրթական հարցերով:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ Ֆրանսական Ընկերութեանց օդանաւերը 24 օր է որ կը «հանգչին» Պուրժէ եւ Օրլի: Հինգշաբթի օր օդաչուներու սենտիքաները 72 առ հարիւր համեմատութեամբ ո'չ կը պատասխանէին տնօրէնութեան առաջարկին, բայց նկատի պէտք էր առնել որ 600 հոգի ձեռնպահ մնացած էր: Ուրբաթ օր բանակցութիւնները կը վերսկսէին:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ պատրաստուած գաղտնի փաստաթուղթ մը կը դատապարտէ հոգեբուժարաններու մէջ կատարուած բանտարկութիւնները: Երկու հարիւր էջերէ կազմուած փաստաթուղթը պատրաստած է բանաստեղծ Վլատիմիր Բուկովսկի: Հոգեբուժարաններու մէջ հերձուածողներ բանտարկելու քաղաքականութիւնը, զոր կը կիրարկէ խորհրդային կառավարութիւնը, կը ձգտի ֆիզիքապէս կամ բարոյապէս մեռցնել հերձուածող մտաւորականները: «Քաղաքական բանտարկեալները, որոնք կը գտնուին արգելափակման կայաններու մէջ, գիտեն թէ երբ ազատ պիտի արձակուին: Հոգեբուժարաններու բանտարկութիւնը սահման չունի՝ քաղաքական բանտարկեալը կամ պիտի մեռնի եւ կամ հրաժարի իր տեսակէտներէն, ինչ որ բարոյական մահ կը նշանակէ»:

ԼԵՀ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ փոխ – նախարարը հրաժարեցաւ: Զօրավարը բանուորներու կողմէ ամբաստանուած էր այն արիւնալի դէպքերուն համար, որոնք պատահեցան անցեալ Դեկտեմբերին: Բանակի հրասայլերով փորձած էր ընկճել բանուորական ցոյցերը Կտանսքի եւ Կտինիայի մէջ:

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ սպաննուեցան երեք անգլիացի զինուորներ, որոնք քաղաքացիի զգեստով կը շրջագայէին Պելֆասթի մէջ: Այս սպանութիւնը զայրոյթ պատճառած է Անգլիոյ մէջ: Իրլանտայի Ազատագրութեան Հանրապետական Բանակը, որ գաղտնի շարժում մըն է, կը պնդէ թէ սպանութիւնը չէ կատարուած իր հրահանգով:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ միշտ պղտոր մթնոլորտ մը կը տիրէ: Ձախ թէ աջ իրարու վրայ կը նետեն խռովարար վիճակի մը պահպանումը: Անատոլուի մէջ ամբոխը շատ գրգռուած է եւ յանուն Ալլահի, կը յարձակի յառաջդիմականներու վրայ, մինչեւ իսկ սպանութիւններ կ'ըլլան: Վերջերս շատ յարձակումներ կան մզկիթներու վրայ եւ կը թուի թէ գրգռութեան միջոց մըն է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ անցեալ տարուան գործադուլներու հետեւանքով 1.700.000 աշխատանքի ժամ կորսուած է: Ամէնէն մեծ կորուստը արձանագրուած էր 1968ին:

ՀՌՈՄԻ մէջ վերջ գտաւ պետական հիմնարկութիւններու պաշտօնեաներու գործադուլը: 200.000 հոգի հետեւեցան գործադուլի: Բոլորն ալ կը պահանջեն աշխատանքի պայմաններու բարելաւում եւ թոշակի յաւելում:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ 110 Հրեաներ երեք ժամ ընդունուեցան Ներքին Նախարարին կողմէ, որ խոստացաւ քննել անոնց բաղձանքը հաստատուելու Իսրայէլ: Հրեաներէն 50 հոգի որոշած էին կամաւոր ծոմի դիմել եթէ չընդունուի իրենց փափաքը:

ՀԱՐԱՒԻ այգեգործները որոշեցին փակել Ֆրանսայի ճամբաները Զատկի արձակուրդներուն առթիւ եթէ կառավարութիւնը գոհացում չտայ իրենց պահանջներուն:

ՔԼԵՐՄՈՆ-ՖԵՐԱՆԻ հիւանդանոցին մէջ 14 նորածիններ մեռած են քոլիպասիլոզի համաճարակէ մը: Ծնողները բողոք ներկայացուցին դատարանին առջեւ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Գրողներու Միութեան քարտուղարը՝ Մարկով հաստատած է թէ Սոլժենիցինի գործերը այլեւս չեն կրնար հրատարակուիլ Խորհ. Միութեան մէջ:

ՊՐԱԶԻԼԻ խորհրդային դեսպանը տեսակցութեան մը ընթացքին, զոր տուած է Ռիոյի Օկլոպօ թերթին, յայտարարած է.— Չէ Կուեվառայի ձախողութեան գըլխաւոր պատասխանատուն է Քուպա: Դեսպանը չեշտած է.— «Յեղափոխութիւնը արտածման ապրանք չէ: Իւրաքանչիւր երկիր պէտք է ընկերվարութեան հասնի իր իսկ միջոցներով»: Սերկէյ Միխայլով աւելցուցած է որ Քուպայի կառավարութիւնը բոլորովին սխալած է ուզելով արտածել իր յեղափոխութիւնը Լատին Ամերիկայի մէջ:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ ոստիկանութիւնը լայն գործողութեան մը ձեռնարկած է անջատողական պասք էթա կազմակերպութեան դէմ:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ եղեռնափորձ մը եղած է առջի օր ծայրայեղ աջ՝ Խեթիա թերթին տպարանին դէմ: Ռումբ մը բաւական աւեր գործած է:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ բնակչութեան թիւն է 17 միլիոն 40 հազար 926:

ԹԱՅՎԱՆԻ կառավարութեան տեղեկութեանց համաձայն 1949էն մինչեւ 1970ի «մշակութային յեղափոխութեան» վերջը, 50 միլիոն հոգի սպաննուած են Համայնավար Չինաստանի մէջ:

Հ. ՄԿՐՏԻՉ ՎՐԴ. ՊՈՏՈՒՐԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1929ին կը յաջողի վերադառնալ Թրանսիլվանիա եւ Սէփվիլի հովուութեան պաշտօնն ստանձնել: Պաշտօնավարութեան առաջին շրջանին շատերէ հակառակութիւն կ'ունենայ. անհամակիրները չէին կրնար հանդուրժել որ այնքան քիչ անգամ եւ շատ դէշ հունգարերէնով քարոզէր, ու միայն կարդալով արտայայտէր իր ըսելիքները: Կը մեղադրէին որ շատ անգամ կը բացակայէր, զբաղած ըլլալով տպագրական ինչ ինչ գործերով, նոյնիսկ Կիրակի օրեր:

Նոյն ատենուան Առաքելական փոխանորդը, Հ. Սահակ Վրդ. Կոզեան, քննելով ամբաստանութիւնները, եւ նկատողութեան առնելիք ոչ մէկ լուրջ կէտ գտնելով ամբաստանութիւններուն մէջ, անպարտ յայտարարեց վարդապետը:

Հ. Պոտուրեան հոգեւոր առաջնորդ ըլլալով հանդերձ, ինքզինքը միշտ Մխիթարեան վարդապետ կը զգար, եւ Հայր տիտղոսը կը գործածէր իր անունին սկիզբը:

Խաղաղ օրերուն, շատ արդիւնաւոր կերպով ինքզինքը գրական կեանքին կը նուիրէր: Սէփվիլ տարած էր իր փոքր տպարանին գիրերն ու գործիքները եւ հոն թերթ մը եւ շարք մը գիրքեր կը տպագրէր: Անուանի է իր «Համայնագիտարանը», որուն մէջ տասը հազար յօդուածիկներու տակ ամփոփուած է բացառիկ հմտութիւն մը, մանաւանդ որ հայկական մշակութային կեդրոններէ շատ հեռու կը գտնուէր, աղքատիկ գիւղի մը մէջ — որ երկաթուղիի գիծ անգամ չունէր — եւ հայկական համայնքներու ամենափոքր կեդրոնն էր: Հրատարակած գիրքերուն նպատակն էր քիչ մը ծանօթութիւններ տալ իր ժողովուրդի նախնիքներուն խօսած լեզուի մասին: Իր յօրինած քերականութիւնները եւ բառարանները մեծ արժէք ու կարեւորութիւն կը ներկայացնեն անոր համար որ իրմէ առաջ այնքան կատարեալ հրատարակութիւններ շատոնց եղած չէին:

Հ. Պոտուրեանի հրաւէրին վրայ, 1929ի ամառուան շրջանին, վեց հայ ընտանիք գացեր է Սէփվիլ, արձակուրդը հոն անցնելու ու շրջակայքի գեղեցիկ բնութիւնը վայելելու: Տարիներու ընթացքին, Սէփվիլ կը դառնայ Պուքրէշի Հայութեան ամարանոցը, ուր կրնային լսել իրենց հայրերուն խօսած լեզուն Հ. Պոտուրեանի բերնէն: Հ. Պոտուրեանի ջանքերուն շնորհիւ է որ Սէփվիլի հայկական ամենափոքրիկ գաղութը կրցած է վայելել միւս գաղութներու բաղդատմամբ նիւթական բարգաւաճ վիճակ մը:

Սէփվիլ կ'երթային Հայերը ոչ միայն Հ. Պոտուրեանի հաճելի ընկերութիւնը վայելելու, այլ նաեւ սթափելու համար այդ գիւղին շրջակայ բնութեան գեղեցկութեամբը:

Արդէն Հայերը դարեր առաջ այդ շրջանակին մէջ հաստատած են իրենց առաջին բնակավայրը, գաղթական գալով Մոլտավիայէն: Իրենցմէ շատ աւելի կանուխ, 453ի ատենները, Հոներն ալ հոն հաստատուած էին, հազիւ Ատտիլայի կայսրութիւնը քանդուած: Հաւանաբար Ճուրճով անունով կոչած ըլլան այդ շրջանակի քանի մը գիւղերը, ի յիշատակ Ճեօրճիա – Վրաստանի, իրենց նախկին բնակավայրին:

Հայերը սկիզբները կովերու վաճառականութեամբ կը զբաղէին: Յետոյ, 1848էն ետք, երբ կրնային հողերու տէր դառնալ, անասնաբուծութեամբ ալ սկսան զբաղիլ:

Սէփվիլ երկար ատեն եկեղեցի չէ ունեցած, ուստի ժողովուրդը եւ Հայերը մերձակայ գիւղերը կ'երթային, Կիրակի եւ տօնի օրերը: Առաջին եկեղեցին կը շինէ 1763ին, Ոսկերիչեան վարդապետը Աբրահամեան: Քանի մը տարի ետք, 1846ին Պետրովիչ Անտոն վարդապետը աւելի կը մեծցնէ եկեղեցին, ու այդ ձեւով կը մնայ Հ. Պոտուրեանի պաշտօնավարութեան շրջանին:

Եկեղեցւոյ աւագ խորանին վրայ կայ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի արձանը: Խորանին վրայի նկարը կը ներկայացնէ Տրդատ թագաւորին եւ ընտանիքին մկրտութիւնը: Գունաւոր պատուհաններէն մէկուն վրայ կայ նոյնպէս Ս. Գրիգորի նկարը:

Ժողովուրդը յատուկ փայլով մը կը տօնէ Ծաղկազարդի տօնը. Ապրիլ 25ի յաջորդ Կիրակին օրհնութիւն կուտան դաշտերուն. հանդիսաւոր կերպով կը փակեն տարին 31 Դեկտեմբերին: Ամէնէն մեծ տօնն է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի տօնը:

Հայերը երբ առաջին անգամ Թրանսիլվանիա մտան, Ճուրճովէն յետոյ, ամէնէն շատ Սէփվիլ հաստատուեցան: Բայց հետզհետէ հեռացան գիւղէն: 1888ին հետեւեալ անուններով ընտանիքներ կը յիշուին. Ազպէյ, Զասար, Զաքարիաշ, Տայպուքաթ, Դանիէլ, Տոպալ, Ֆէյլէր, Մանիա, Մաքսիմ, Բոթոցքի, Սաւա, Սէպէնի:

Հ. Պոտուրեանի ժամանակ Սէփվիլի մէջ կային 76 հոգի, իսկ գաւառներուն մէջ ընդամէնը 154 հոգի:

Ես 1970ին գտայ միայն Տոպալ Ֆէյլէր եւ Զաքարիաշ ընտանիքները: Ասոնք ամէնքը սիրով եւ յարգանքով կը յիշեն Հ. Պոտուրեանը: Դէպքեր պատմեցին իր բարութեան, մարդասիրութեան, աղքատասիրութեան, մեծ հմտութեան, անխոնջ ու փութաջան գործունէութեան մասին: Բոլոր լսածներէս վսեմ նկարագիր մը կը կազմուի այնպիսի անձնաւորութեան մը, որ իր պարզութեան եւ հմտութեան հետ, նախ եւ առաջ մարդ էր, որ կը սիրէր ընկերութիւնը, նոյնիսկ թղթախաղը, եւ շատ ախորժով խնդալ զուարճալի դէպքի մը վրայ:

Տէր Շահինեան վարդապետը, Ռումանիոյ Կաթող. Հայոց հովիւը, 1972ին կը փափաքի անմահացնել Հ. Մկրտիչ Վրդ. Պոտուրեանի յիշատակը, Սէփվիլի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ զետեղելով մարմարեայ արձանագրութիւն մը, որպէսզի ով որ զինք չէ ճանչցած, յարգանքով խոնարհի հայկական մշակոյթի վաստակաւոր մտաւորականի եւ հոգեւորականի մը յիշատակին առջեւ:

ՔՈՐՓՈՒԼ ՏՈՄՈՆՔՈՇ

Հայացուց
Հ. ՂՈՒԿԱՍ ՖՈԿՈԼԵԱՆ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ. — Այս յօդուածը հրատարակուած է անգլիական Թայմզ օրաթերթի Մարտ 6ի թիւին մէջ:

Վերջին երեք տարիներուն յայտնի անուն մը դարձաւ «Ժամանակագրութիւն ընթացիկ իրադարձութիւններու» հրատարակութիւնը, որ ռուսական գաղտնի թերթ մըն է: Ներքին տարածման մասին դժուար է արտայայտուիլ: Թերեւս թերթին մեքենագրուած էջերը շրջանառութեան կը հանուին միայն ծանօթ հերձուածողներու խմբակներու մօտ: Սակայն, տարին վեց անգամ կանոնաւոր կերպով թերթին թիւերը կը հասնին Արեւմուտք: Ընդհանուր Ներման միջազգայնականը, ներկայիս, ունի բաւարար վստահութիւն, թէ առաքումները պիտի շարունակուին կանոնաւոր ձեւով, որով կը խոստանայ հրատարակել զանոնք անգլերէն, Լոնտոնի մէջ:

Առաջին թիւը արդէն իսկ լոյս տեսած է: Կը բովանդակէ «Ժամանակագրութեան» 16րդ թիւի նիւթերը, որոնք կը կրեն 1970 Հոկտեմբեր 31 թուականը, Մոսկուա:

Բնականաբար, Ռուսիայէն եկող նման հրատարակութիւններու վրայ մարդ երկար կը մտածէ: Արդեօ՞ք կը պատկերացնէ իրականութիւնը: Որովհետեւ նիւթերու հայթայթումը կը պահանջէ արտակարգ զգուշութիւն, որով դժուար է ցոյց տալ նիւթերու աղբիւրները: Այսուհանդերձ, «Ժամանակագրութիւնը» հարազատ պատկերացումի կնիքը կը կրէ: Արդարեւ, կը թուին արդիւնքն ըլլալ հարցերու լաւ ծանօթ եւ կանոնաւոր լուրեր ստացող խորհրդային խմբակի մը, որ կը շահագրգռուի մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան հարցով: Լուրերը, զորս կը հաղորդեն դատի մը, հիւանդ բանտարկեալի մը կամ անհետացած անձի մը մասին, շատ յաճախ երկու-երեք ամիս ետք կը հաստատուին այլ աղբիւրներէ, երբեմն նոյնիսկ պաշտօնական:

Թէ ի՞նչպէս այս կազմակերպութիւնը յաջողած է այսքան երկար տոկալ, կը մնայ գաղտնիք: Ժառանգաբար մնացած գաղտնի տպագրութեան եւ գաղտնի տարածման վարպետութիւնը, որ Ռուսիոյ պատմութեան մաս կը կազմէ, կրնայ հիմնական պատճառը ըլլալ կազմակերպութեան գոյատեւման: Ռուսական աւանդութիւններու մաս կը կազմէ նաեւ թոյլ տալ հակօրինական գործունէութիւն մը, որպէսզի ան որոգայթ ծառայէ աւելի կարեւոր մեծ որսի մը ձեռք ձգման:

«Ժամանակագրութեան» վերջին թիւը, նախկիններու նման, լայն կը տարածէ իր ցանցը: Կ'անդրադառնայ Երեւանի այն երկու դատավարութիւններուն, որոնք տեղի ունեցան դատելու համար հայ հայրենասէրներ: Երկու խմբակներն ալ ըստ երեւոյթին ջատագոված էին Հայաստանի անկախութիւնը: Առաջին խմբակը ծանր պատիժներ կրեց: Երկրորդ խմբակը, երիտասարդներէ կազմուած, աւելի թեթեւ պատիժներու արժանացաւ: Այս յարաբերական մեղմութիւնը, համաձայն ըսուածին, մասամբ դատապարտեալներուն երիտասարդ տարիքին, մասամբ անոնց լաւ նկարագրին կը պարտի: Դատարանը նկատի առած է նաեւ, թէ «երկար ժամանակի բանտարկութիւնը կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ ամբաստանեալներու առողջութեան վրայ, ինչպէս նաեւ անոր ապագայ դաստիարակութեան համար»:

Առողջութեան մտահոգութիւնը ճիշդ չի թուիր ըլլալ, քանի որ «Ժամանակագրութիւնը» կը խօսի Անատոլ Մարչենկոյի մասին (հեղինակը «Իմ վկայութիւնս» գործին, գրուած առաջին բանտարկութենէն ետք): Ռուս գրագէտը ծանր հիւանդ էր Հոկտեմբերին, այսուհանդերձ, հարկադրուած էր աշխատիլ ցուրտ կլիմայի տակ: Զօրավար Գրիգորենկօ, որ մասնակցած էր մարդկային իրաւունքները պաշտպանող բազմաթիւ ցոյցերու, վատթար վիճակի մէջ դեռ կը գտնուի հոգեբուժարան մը:

Դատաւորները երբեմն կը փորձեն ամբաստանեալին իրաւունք տալ ինքզինք արդարօրէն պաշտպանելու: Երբ անուանի ուսողագէտ բնագէտ Պիմենով դատի կանչուած էր անցեալ Սեպտեմբերին, որովհետեւ «անուանարկած էր խորհրդային քաղաքական եւ ընկերային դրութիւնը», դատաւորները թոյլ տուին, որ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Յետոյ, խօսք կը բանամ Ղուկաս էֆէնտիենց մասին եւ անոնց նիւթական աննպաստ վիճակին մասին առած տեղեկութիւններս կը հաղորդեմ, առանց աղբիւրը ցոյց տալու. յետոյ երկրորդ նամակով մը ընտանեկան գայթակղութիւնները կը յիշեմ... այդ մասին ես, եթէ պէտք ըլլայ, նորանոր տեղեկութիւններ կրնամ տալ: Անկէ ետքը կամաց-կամաց Ռոզիկի թերութիւնները մէջտեղ կը դնեմ. վերջապէս անանկ մը կ'ընեմ, որ իբր թէ իր մեկնելէն ի վեր ամէն օր մէկ մէկ աննպաստ տեղեկութիւններ կը ստանաս Կէլկիթեաններու վրայ, միւս կողմէն ալ հոս, դուն քեզի խզում մը առաջ կը բերես, այնպէս որ զաւակդ հոս հասնելուն՝ ամէն բան տակնուվրայ եղած գտնէ... ալ անկէ ետքը կը մտածենք մեր ընելիքը: Դուն վստահ եղիր, որ նշանը ետ ըլլալէն շաբաթ մը ետքը Հերմինէին հետ կրնանք Լեւոն էֆէնտիին նշանել:

Տիկին Անթառամ յանձն առաւ հետեւելու Տ. Միքիասի խորհուրդներուն, որոնք շատ բանաւոր կը թուէին իրեն:

Երբ Տ. Միքիաս հրաժեշտ առաւ ու մեկնեցաւ, տիկին Անթառամի առաջին գործը եղաւ խոստացուած նամակը գրել Փարիզ, իր զաւկին, գործ՝ որ բաւական դժուարին էր իրեն համար, որ շատ նախնական կրթութիւն մը առած էր եւ հազիւ պարզ կարդալ մը գիտէր ու քիչ մըն ալ գրել, անհեթեթ, աներեւակայելի տառասխալներով:

Այս տաժանելի աշխատութիւնը աւարտելէ ետքը, որ գրեթէ երկու ժամ տեւած էր, թէեւ նամակը հազիւ երեք երես եղեր էր, Անթառամ իր կռուի յատակագիծը պատրաստեց:

Ռոզիկ իր այցաքարտին մէջ ծանուցած էր, որ հետեւեալ օրը կրկին պիտի գային պանդոկ, իրեն այցելութիւն տալու. միթէ այդ լաւ առիթ մը չէ՞ր ճակատամարտը սկսելու: Որովհետեւ շատ ժամանակ չունէին կորսնցնելու, իրաւ էր, որ տղան պարտաւոր էր իր վերադարձը մէկ քանի օր յապաղել, բայց այդ յապաղումը շատ աննշան բան մըն էր, ուստի գործել կ'ուզէր անմիջապէս, տղուն վերադարձէն ետքը անկարելի էր բան մը ընել:

Գիշերը ամբողջ իր միտքը այս խնդիրներով չարչարեց: Լեւոն խենթի պէս սիրահարած ըլլալու էր այդ աղջկան՝ զինքը այս աստիճան մոռցած ըլլալու համար. ինք՝ որ մինչեւ այդ օրը մօրը հանդէպ սէր ու պատկառանք միայն ցոյց տուած էր եւ ուզած էր, որ ամուսնութիւնն ալ մօր հաճութեամբը ըլլար: Այժմ կը զգար, որ տղան խոյս կուտար իր ձեռքէն եւ այս բանն էր, որ ամէնէն աւելի կը կատղեցնէր զինքը, եւ Ռոզիկի դէմ սիրտը ատելութեամբ կը լեցնէր: Ինք որ մինչեւ այն ատեն իբրեւ տիրուհի մը ապրած էր Փարիզի մէջ իր զաւկին հետ, եւ կը փափաքէր նոյն դիրքը պահել հարս մը առնելէն ետքն ալ, այժմ երկիւղ մը կը զգար, որ այդ դիրքը կը խախտէր, թէ կրնար ըլլալ, որ հարսը դառնար տան տիրուհին եւ ինք ստիպուէր վար իջնել պատուանդանէն եւ այս հաւանականութիւնը սոսկալի մտատանջութիւններու կը մատնէր զինքը:

Անշուշտ որդին ամուսնացնելու փափաքած էր. ինք յղացած ու հետապնդած էր այդ ծրագիրը, բայց պատշաճութեան ամուսնութիւն մըն էր իր ուզածը եւ ոչ թէ սիրային ամուսնութիւն մը, ինչպէս կը սպառնար ըլլալ:

— Ես իմ ձեռքովս իմ դժբախտութիւնս պատրաստե՞մ, — ասանկ կը մտածէր անկողնին մէջ քունը փախած, — այս ի՞նչ փորձանք բերի գլխուս...

Չէ, անկարելի էր համակերպիլ սպառնացող վտանգին, պէտք էր կռուիլ, անկարելին ընել, ամէն գայթակղութիւն աչք առնել, խզում մը առաջ բերելու համար Ղուկաս Կէլկիթեաններու հետ:

Եւ Անթառամ, այս հաստատ մտադրութեամբ, վերջապէս, առտուան դէմ քիչ մը աչքերը փակեց:

Հետեւեալ օրը, արդէն մութը կոխելու վրայ էր, երբոր տիկին Թագուհի եւ Ռոզիկ, որոնք դերձակուհիին գացած էին, ներկայացան պանդոկ:

— Հո՞ս է տիկին Կոկիկեանը, հարցուց աղջիկը կասկածոտ դէմքով մը, որովհետեւ սկսած էին կռահել, որ տիկին Անթառամ զիրենք չընդունելու համար յաճախ «հոս չէ» ըսել կուտար:

Սակայն այս անգամ դռնապանը պատասխանեց.

— Այո, հոս է, ներս հրամմեցէք:

Իր բնակած սենեակը գիտէին, ուստի ուղղակի հոն դիմեցին եւ դուռը զարնելէ ետքը ներս մտան:

Տիկին Անթառամ թիկնաթոռի մէջ բազմած էր, անժպիտ խոժոռ դէմքով մը:

Տիկին Թագուհի ժպտերես մօտեցաւ ըսելով.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Կիրակի օր, Հայ Արիներու Միութեան 40րդ տարեկան հանդէսն էր, որ տեղի ունեցաւ Սալ տը լա Շիմիի ընդարձակ սրահին մէջ:

Այս պատմական տարեդարձին առթիւ Ժընեւէն մասնաւորապէս եկած էր Համաշխարհային Սկաուտական Պիւրոյին ընդհ. քարտուղարը Լասլօ Նաճի, որ հանդէսէն առաջ երկու օր հիւրը եղաւ Հայ Արիներու Միութեան, ներկայ ըլլալով խմբապետական հաւաքոյթներու, վարչական ժողովներու եւ զանազան ընդունելութեանց: Ամէն տեղ ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ մեր բարեկամը, եւ յայտնեց իր ջերմագին շնորհաւորութիւնները Հայ Արիներու Միութեան ներկայ փայլուն վիճակին համար:

×

Հանդէսին օրը Սալ տը լա Շիմին լեցուն էր խանդավառ բազմութեամբ մը: Ներկայ էին Ֆրանսական սկաուտական չորս միութեանց ներկայացուցիչ խումբեր, սկաուտներ, գայլիկներ եւ արենոյշներ, շատ մը նախկին հայ արիներ եւ արենոյշներ ալ ներկայ էին այս տարեդարձին:

Ֆրանսական Սկաուտական Միութեան նախագահը Պ. Պենիսմոն եւ միջազգային ընդհ. պետը կը ներկայացնէին Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութիւնները: Սկովտիայէն մասնաւորապէս եկած էր, Շրջ. պետ Տըկլաս Տէյվիս:

Ներկայ էին Սեւրի Մուրատեան վարժարանի ընդհ. Տեսուչը եւ ամբողջ կազմը, ինչպէս նաեւ Դպրոցասէր վարժարանի Տնօրէնուհին, աշակերտներով: Ներկայ էին Ֆր. Կապոյտ Խաչի վարչութեան անդամները, Փարիզ, Իսի լէ Մուլինօ եւայլն: Ներկայ էին մամուլի ներկայացուցիչները, շատ մը հայ եւ օտար բարեկամներ եւ հազարի հասնող բազմութիւն մը որ ամբողջովին լեցուցած էր հանդիսասրահը:

Հանդէսը սկսաւ տողանցքով: Նախ բեմ բարձրացաւ Համաշխարհային սկաուտական դրօշակը որուն կը հետեւէր Հայ Արիներու Միութեան դրօշակը, կը յաջորդէին երէցներու, գայլիկներու, արենոյշներու, սկաուտներու եւ Փարիզի շրջանի խումբերու դրօշակները:

Դրօշակներուն կը հետեւէին Փարիզի շրջանի ութ խումբերը արենոյշ, թեւիկ, գայլիկ եւ սկաուտ: Բոլորն ալ լեցուցին բեմը արժանանալով խանդավառ ծափահարութեանց:

Սրահը զարդարուած էր Հայկական եւ Ֆրանսական Եռագոյն դրօշակներով: Հանդէսին խօսնակն էր Ժաք Մուրատեան որ Ֆրանսերէն եւ Հայերէն ներկայացուց հանդէսին յայտագիրը:

Տողանցքէն յետոյ յայտագիրը սկսաւ նախ գայլիկներու երգերով եւ պարերով: Յաջորդեցին սկաուտներու մարզական շարժումները եւ բուրգերը: Բանակումի կրակի ընթացքին Հայկական երգերու, խաղերու, սկաուտական ներկայացումներու շարք մը յաջորդեց, մրցումներով եւ զանազան ներկայացումներով:

Սրինգներով շրջանային խմբապետները հայկական եղանակներ նուագելով մեծ յաջողութեան արժանացան, եւ ժողովուրդը խանդավառ ծափահարութիւններով վարձատրեց Վարուժան Յակոբեանը, Սուրէն եւ Գեղամ Փանոսեան:

Յառաջիկայ ճէմպորիին առթիւ որ տեղի պիտի ունենայ Ճափոնի մէջ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ որուն պիտի մասնակցին 25 հայ արիներ, սկաուտներ, պատրաստած էին Ճափոնի նուիրուած տեսարաններ երգերով, մարզանքներով եւ զանազան մրցումներով. բոլորն ալ ինքնատիպ էին եւ շատ յաջող:

Յետոյ Միութեան ընդհ. պետը Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան բեմ բարձրացաւ, բարի գալուստ մաղթեց Համաշխարհային դրասենեակի ընդհ. քարտուղարին: Կարդացուեցան Սկովտիոյ սկաուտներու ընդհ. պետին շնորհաւորական ուղերձները, ինչպէս նաեւ նաեւ շնորհաւորական նամակներ Արժանթինի Հայ Արիներու եւ Պոսթոնի «Կամք»ի սկաուտներէն: Շնորհաւորական նամակ մըն ալ ուղղուած էր Մինիսթէր տը լա Ժէօնէսի ընդհ. քննիչ Անտրէ Պասըվանէ:

Ընդհ. պետը նախ շնորհաւորեց Փարիզի շրջանի խմբապետները, խմբապետուհիները եւ շրջանային պետերը, իրենց անսահման նուիրումի համար, եւ շեշտելով փայլուն արդիւնքները, մաղթեց նոր նուաճումներ եւ նոր յաջողութիւններ:

Հանդէսին յատկապէս եկած էր նաեւ Լիոնի Հայ Արիներու Միութեան գայլիկապետուհին՝ Օր. Գէլճեան, եւ Վալանսի մասնաճիւղի խմբապետ Հայկ Էքմէքճեան, Վալանսի սկաուտներէն խմբակով մը: Ընդհանուր պետը անոնց ալ յայտնեց իր ջերմագին շնորհակալութիւնները:

Միութեան նախագահին յիշատակին ընդհ. պետը յուզումով խօսեցաւ: Հանդէսին ներկայ էր նաեւ բացառապէս Լոնտոնէն եկած, Սարգիս Պալայանեանի քոյրը Տիկին Սարգիս Մատաթ, որուն հանդէպ յարգանքի ցոյց մը եղաւ նոյնպէս: Յետոյ հրաւիրեց Լասլօ Նաճին խօսելու յանուն Համաշխարհային սկաուտական Կոմիտէին:

Ընդհ. քարտուղարը նախ խօսեցաւ սկաուտութեան ներկայ վիճակին մասին, ծանրացաւ անոր կրթական դերին վրայ, ներկայ ժամանակներուն: Իր ջերմագին շնորհաւորութիւնները յայտնեց Հայ Արիներու Միութեան այսքան փայլուն գործունէութեան, յառաջդիմութեան եւ բազմանալուն համար: 42 տարիէ ի վեր դուք իսկական սկաուտութիւն կիրարկած էք, կը մաղթեմ շատ մը նոր յաջողութիւններ եւ շատ մը այսպէս փայլուն տարեդարձներ:

Հանդիսականները ջերմ ծափահարութիւններով շնորհակալութիւն յայտնեցին Լասլօ Նաճիի ներկայութեան եւ այսքան համակրական արտայայտութեանց համար:

Սկաուտական նուագէն վերջ միջնարարն էր: Այս տարի 40րդ հանդէսին առթիւ հայ արիները յարակից գեղեցիկ սրահի մը մէջ կազմակերպած էին պատմական ցուցադրութիւն մը: Հայ արիներու 42 տարուան գործունէութիւնը նկարներով, վաւերաթուղթերով, նամակներով եւ յիշատակներով: Ասոնց կողքին կազմակերպուած էր նաեւ սկաուտական աշխատութեանց ցուցադրութիւն մը, շնորհիւ Տիգրան Թորիկեանի եւ Ժիրայր Սուրեանի անխոնջ աշխատանքին: Լասլօ Նաճի եւ հասարակութիւնը մեծ հետաքրքրութեամբ այցելեցին մանրամասնօրէն այս միջազգային ցուցադրութիւնը, որ թէ ճոխ էր եւ թէ միեւնոյն ժամանակ մեծ պատմական եւ սկաուտական արժէք մը կը ներկայացնէր: Կազմակերպուած էր նաեւ ընդարձակ պիւֆէ մը, վիճակախաղ:

Միջնարարին տեղի ունեցաւ նաեւ ընդունելութիւն մը ի պատիւ Լասլօ Նաճիի որուն ներկայացուեցան Հայ Արիներու Միութեան հին եւ նոր բարեկամները, եւ Փարիզի հայ ազգային դէմքեր:

Հանդէսին երկրորդ մասը սկսաւ թեւիկներու հայերէն երգախառն պարերով, որուն յաջորդեցին հայերէն խմբերգներ արենոյշներուն եւ խմբապետուհիներուն կողմէ:

Հայկական պարերու շարք մը գեղեցիկ տարազներով, սկաուտներէն եւ արենոյշներէն, մեծ յաջողութիւն գտաւ: Հանդէսը վերջանալէ առաջ բեմին վրայ դետեղուած էր տարեդարձի մեծ «կարկանդակ» մը: Միութեան ընդհ. պետ Գուրգէն Մեծատուրեան եւ արենոյշներու ընդհ. պետ Տիկին Աւագեան, սկաուտներուն կողմէ շինուած դանակով մը կտրեցին զայն, մինչ բեմին վրայ բոլոր խմբապետները, խմբապետուհիները, սկաուտները, գայլիկները, արենոյշները եւ թեւիկները կ'երգէին «Շնորհաւոր տարեդարձ» եւ բարեմաղթութիւններ, կարկանդակէն վեր կը ցատկէին պզտիկ թեւիկ մը եւ գայլիկ մը ձեռքերնին լի ծաղկեփունջերով: Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ ծաղիկները հանդիսականներու բաժնուեցան մինչ բոլոր խումբերը կը շարունակէին երգել եւ պարել բեմին վրայ, կեցցէ'ներով եւ «բարի տարեդար»ներով, առաջնորդութեամբ շրջանային պետ Ժիրայր Աւագեանի:

Այսպէս փայլուն եւ գունաւոր կերպով վերջացաւ հայ արիներու 42րդ տարեկան հանդէսը:

Յայտագիրը, կազմակերպութիւնը, ներկայ ժողովուրդը, հիւրերու ներկայութիւնը, հասոյթը, ամէն ինչ գերազանցեց նախորդ տարուան այնքան յաջող հանդէսները: Հայ արիները արժանացան ընդհանուր շնորհաւորութեան:

Մասնաւոր շնորհաւորութեան արժանի են Հայ Արիներու Միութեան կեդր. վարչութիւնը, խմբապետները, խմբապետուհիները, բոլոր սկաուտները, գայլիկները, թեւիկները, արենոյշները, որոնք այսքան յաջող հանդէս մը կազմակերպած էին: Ահա փաստ մը իրենց նուաճումներէն եւ ներկայ նախանձելի կազմակերպութեան:

Մասնաւոր շնորհաւորութեան արժանի են նաեւ մեր ծնողքները, բոլոր հին եւ նոր բարեկամները որոնց վստահութեան եւ աջակցութեան շնորհիւ, Հայ Արիներու Միութիւնը այսօր իր կարեւոր տեղը գրաւած է հայկական կազմակերպութեանց կողքին:

42 տարուան օրինակելի գործունէութենէ մը յետոյ Հայ Արիները կը սկսին նոր եւ փայլուն շրջան մը արժանացած հայ գաղութին եւ Համաշխարհային սկաուտութեան անսահման համակրութեան եւ յարգանքին:

Հ. Ա.

ամբաստանեալը ստանձնէ իր պաշտպանութիւնը խօսելով երեքուկէս ժամ: Սակայն այս խրոխտութիւնները չեն կրնար մոռցնել այն հիմնական փաստը, որ ամբաստանեալները դատի կանչուած են պարզ անոր համար, որ արեւմտեան խորհրդարանական դրութեան մէջ հասարակ քննադատութիւն կ'որակուի: Մնաց որ Պիմենովի երկար պաշտպանողականը անարժէք դարձաւ, քանի որ հինգ տարուան աքսորի դատապարտուեցաւ:

« Ժամանակագրութիւնը » ցոյց կու տայ, որ ամբաստանեալներն եւ պաշտպան փաստաբաններէն շատերը կը պնդեն, որ յարգուին օրինական իրաւունքները: Բազմաթիւ խորհրդային օրինագէտներ կ'առաջադրեն պաշտպանել օրէնքի սահմանած կէտերը, որոնք երկար ատենէ ի վեր չեն գործադրուիր: Դժուար, դանդաղ եւ ջղային ճամբայ ունին կրելիք անոնք:

ԾԻԾԱՂ

Սկովտացի մը կ'ըսէ իր փեսացուին.

— Վստա՞հ էք որ աղջիկիս ապրուստի ծախքերուն տակէն կրնաք ելլել:

— Անշուշտ, կը պատասխանէ փեսացուն:

— Կերած առնը տեսա՞ծ էք զինք:

— Այո:

— Տեսա՞ծ էք ուտելը այն պահուն՝ երբ վստահ է թէ զինք տեսնող չկայ:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Իսկ դուք, ինչո՞ւ ընաւ Աննէթի տունը չէք գար, հարցուց իշխանուհին երիտասարդին:

«Ա՛հ, գիտեմ, աւելցուց աչքերը բացխփելով, գիտեմ նոյնիսկ Փարիզի արկածներդ»:

— Հիփփոլիդ չպատմե՞ց քեզի, ըսաւ Վասիլի իշխան, իշխանուհիին ձեռքը բռնելով, որպէս թէ անոր փախչիլը արգիլելու համար, թէ խելք կորսնցնելու աստիճան սիրահարած էր այս աղուոր իշխանուհիին, եւ զինքը պահակ կեցուցած էր դրան առջեւ:

Անանկ չէ, Մառի իշխանուհի, ձեր տեղը կիներուն մարգարիտն է»:

Իր կողմէն, Օր. Պուրիան, Փարիզի խօսքը լսելով, առիթը չփախցուց իր յիշատակները քրքրելու: Համարձակեցաւ հարցնել Անաթոլին թէ ո'րչափ մնացած էր Փարիզի մէջ, եւ թէ ի'նչ տպաւորութիւն բերած էր անկէ: Անաթոլ սիրով կը պատասխանէր օրիորդին, եւ երեսը կը նայէր ժպտելով:

Ազուոր Պուրիանը տեսածին պէս, Անաթոլ միտքը դրած էր թէ նոյնիսկ այս ծակին մէջ մարդ չի ձանձրանար:

— Շատ գեղեցիկ է սա օրիորդը, խորհեցաւ: Կը յուսամ թէ, երբ կարգուիմ, Մառի իշխանուհին իրեն հետ պիտի առնէ զայն:

Ծերունի իշխանը հանդարտօրէն կը հագուէր իր սենեակին մէջ, օրուան դէպքերուն վրայ խորհելով: Իր հիւրերուն գալուստը զինքը կը նեղէր:

Երբ սրահ մտաւ իր վճռական քայլով, ամէնքը ընդգրկեց մէկ նայուածքով եւ գիտեց փոքրիկ իշխանուհիին արդուզարդը, Օր. Պուրիանի ժապաւէնները, Մառի իշխանուհիին ծիծաղելի գլխայարդարումը, Անաթոլի եւ Պուրիանի ժպիտները, եւ ընդհանուր խօսակցութեան մէջ իր աղջկան մեկուսացումը:

Ուղղուեցաւ դէպի Վասիլի իշխանը:

— Է՛, ուրեմն, բարի լոյս, բարի լոյս, գոհ եմ ձեզ տեսնելուս:

— Սիրելի բարեկամ մը տեսնելու համար, եօթը վերստը ճամբայ բան չէ, ըսաւ ընտանեբար եւ հաւատքով Վասիլի իշխան:

Յետոյ Անաթոլը մատնանիշ ընելով, ըսաւ.

— Ահա երկրորդ զաւակս, կը յուսամ թէ պիտի շնորհէք իրեն ձեր բարեացակամութիւնը:

Ծերունի իշխանը չափեց Անաթոլը վերէն վար:

— Շնորհքով տղայ մը, չէնքով շնորհքով տղայ մը, ըսաւ: Ուրեմն մօտեցիր, գրկէ զիս, եւ այտը անոր կարկառեց:

Անաթոլ գրկեց ծերունին եւ հետաքրքրութեամբ դիտեց զայն, տեսնելու համար թէ պիտի գործէ՞ արդեօք մին այն տարօրինակութիւններէն, որոնց մասին իր հայրը խօսած էր իրեն:

Ծերուկ իշխանը իր սովորական տեղը նստաւ բազմոցին անկիւնը, իր մօտ քաշեց թիկնաթոռ մը Վասիլի իշխանին համար, եւ սկսաւ անոր հարցումներ ուղղել նոր քաղաքականութեան վրայ:

Կարծես ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր Վասիլի իշխանին պատմութեան, բայց իրօք իր աղջիկէն չէր բաժներ աչքերը:

Վասիլի իշխանին վերջին խօսքերը կրկնելով հանդերձ, յանկարծ ոտքի ելաւ եւ Մառի իշխանուհիին մօտեցաւ:

— Ի պատիւ մեր հիւրերո՞ւն այդպէս հագուած ես արդեօք, հարցուց: Գեղեցիկ ես, շատ գեղեցիկ: Արդ, ահա մեր հիւրերուն առջեւ կ'ըսեմ քեզի թէ ասկէ հետեւ կ'արգիլեմ քեզի արդուզարդ փոխել առանց իմ թոյլտուութեան:

— Հայր իմ, յանցանքը իմս է, ըսաւ փոքրիկ իշխանուհին, Մառին պաշտպանելու համար:

— Դուք ազատ էք ձեր ուզածը ընելու, ըսաւ ծերունի իշխանը, իր հարսին առջեւ խոնարհելով, բայց ան պէտք չունի այլափոխուելու, առանց ատոր ալ տգեղ է:

Իր տեղը վերադարձաւ, եւ այլեւս կարեւորութիւն չտուաւ իր աղջկան, որուն աչքերը արցունքով լեցուած էին:

— Ընդհակառակն, իմ կարծիքով այս գլխայարդարումը շատ վայելուչ կը գտնեմ իշխանուհիին, ըսաւ իշխան Վասիլի:

— Է, ուրեմն, երիտասարդ իշխանի պզտիկ հայր, անունն ի՞նչ է անոր, ըսաւ ծերունի Պոլքոնսկի, եւ խօսքը Անաթոլի ուղղելով: Քիչ մը հոս եկուր, պիտի խօսակցինք, պիտի ծանօթանանք:

— Ահա կատակերգութիւնը կը սկսի, խորհեցաւ Անաթոլ, եւ ժպտելով ծերուկ իշխանին մօտեցաւ:

— Է ուրեմն, սիրելիս, ինծի ըսին թէ դուք արտասահմանի մէջ դաստիարակուած էք, մեզի պէս դուք գրականութիւնը գիւղին ժամկոչէն սորված չէք: Եւ հիմա, սիրելիս, ըսէք ինծի, անշուշտ կայսերապահ զօրաց ձիաւոր գունդին մէջ էք դուք:

— Ոչ, նոր կը մտնեմ բանակին մէջ, ըսաւ Անաթոլ, խնդալը դժուարաւ զսպելով:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(131 – Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Ցանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Պր Պ. Ելքովանեան Վրէժ 1000, Փիլիկեան Ղուկաս, Մէրճեան Նշան, Մարկոսեան Նազարէթ, Միրէքեան Ալպէր 200ական, Ելքովանեան Գրիգոր 150, Փիլիկեան Հրայր, Պետիկեան Արամ, Աւագեան Ստեփան 100ական, Զերչեան Ալեքսան, Պոքասեան Միրիճան, Նազաչեան Մկրտիչ, Թապիպեան Կարօ, Յովնանեան Կ., Արզունեան Կիրակոս, Գույումճեան Պօղոս 50ական, Անդապլեան Յակոբ 30, Գօզոյեան եղբարք 20, Թիրէքեան Լեւոն, Պէրպէրեան Պօղոս, Պէյլէրեան Սարգիս, Սվաճեան Փօլ, Սվաճեան Ա., Շիրինեան Կարապետ, Լեւոնեան Հոփփիմէ 10ական: Դարբինեան ընտանիք 2000, Բարսեղ Դերիմէճեան 50, Տիկին Գոհար Ղազարեան 20 ֆրանք:

«ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ»
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշները եւ իրենց սկաուտները կը ներկայացնեն «Արշին Մալ Ալան»ը (օփերէթ 4 արար) այս կիրակի (14 Մարտ) ժամը 4ին, Վալանսի Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Մարտ 14ին կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, 8 Ռիւ Ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ:

Կ'երգէ ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ
ՍՕՍԻ պարախումբ

Մենապար՝ Տիկին Եւա Արզուեան
ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբ
Գեղարուեստական ընտիր բաժին:

Հարուստ պիւֆէ իզմիրեան ուտելիքներով եւ անուշեղէններով ճոխացած:

Մուտք 15 ֆրանք

Ուսանողներու մասնաւոր գին
Տոմսակները կը ծախուին բոլոր անդամներուն մօտ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 21 Մարտ ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'HOTEL GEROGE V, 31, Avenue George V — Paris (8e)
Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆ

Կը մասնակցի
STEPHAN VASSEUR
(Հայկական եւ Կովկասեան պար)

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres : MAURICE VARTIVANIAN — POP - MUSIC 71

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359-67-03

Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին, ուրիշներու կը տրամադրուին:

Տոմսերու գինն է՝ 15 ֆր.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Շաբաթ 13 Մարտ ժամը 3,30ին Մշակոյթի Տան Միութեան դրասենեակին մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին Փաթրոնաժի սրահը՝ Ռիւ տիւ Թուլոն:

Օրակարգ.— 1) Տարեկան գործունէութեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: 3) Զանազան հարցեր:

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՃԱՇ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է ի նպաստ Մշակոյթի Տան, Պօմոնի մէջ, Մարտ 28ին ժամը 12ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք Մշակոյթի Տուն, 12-14 Ռիւ Սէնթ' Պազիլ կամ եկեղեցւոյ սրահը, Պ. Թիւթէլեանի մօտ:

Ճաշագին.— 15 Ֆր. ճաշերը կը պատրաստուին հայ տիկիններու կողմէ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Personne qualifiée pour s'occuper de vente en gros.

S'adresser :

VIRGINIE
58, Rue de Cléry, Paris (2e)
Tél. : 508-14-08

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը իր երկու տարուան նստաշրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրէ Վալանսի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ անդամները ընդհ. ժողովի, ունկնդրելու Միութեան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումները եւ նոր ընտրութիւն ընտրողական մարմնի:

Ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 19 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ (6, Ռիւ Ֆավանթին):

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES — Tél. : 027-18-28

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը ներկայացուին

1. ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԸ, պատմական դրամ մէկ արար
2. FETE AU MANOIR, opérette en un acte
3. ՍԱՏԱՆԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ, զաւեշտ մէկ արար

Կիրակի 14 Մարտ 1971, ժամը 16,30ին

Մուտք 5 ֆրանք
Տոմսերը տեղւոյն վրայ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի ՄԱՐՏ 25ԻՆ ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ Փարիզ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Մեծ Պահքի տեւողութեան ամէն Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն:

ՎՈՅԱԺ ՎԱՍՏԵԼՍ

VOYAGES WASTEELS
87 La Canebière
13 MARSEILLE 1er
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

DELIVRE tous billets : *de chemin de fer - de bateau - d'avion*

PROPOSE : *des séjours — des voyages organisés individuels et groupes — des croisières.*

MET les services de **Mr JACQUES CHELELEKIAN** à votre entière disposition

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կատարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼ 9-ԷՆ 24
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ ԳԻՆ 2.150 ՖՐ.

ԱՅՍ ԳԻՆԻՆ ՄԷՋՆ ԵՆ.— օդանաւով երթուդարձի տոմսը: Ա. կարգի պանդոկի բնակութիւն եւ ճաշ Մոսկուայի մէջ եւ Երեւանի (Արմենիա կամ Անի պանդոկ):

Բոլոր պտոյտները.— քաղաքի շրջապտոյտ, Մատենադարան, Զուարթնոց, Հոփփիմէ, Էջմիածին, Ծաղկաձոր, Սեւանայ լիճ, Գառնի, Գեղարդ, Օշական, Սարդարապատ, դպրոցներու եւ թանգարաններու այցելութիւններ, ազգային արտադրութեանց ցուցահանդէսներ, եւայլն:

ԵՒ ԶԱՏԻԿԻՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphon er au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ԱՐԵՒԱԳԱԼ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ մեծ պահոց տեւողութեան ընթացքին ամէն Չորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն եւ Ուրբաթ օր ժամը 4,30ին հսկումի արարողութիւն: Կը հրաւիրէ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը՝ Համբարձման տօնին 20 Մայիս:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս-Ճաշ»ը Մարտ 27ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ
1921

Պէյրութ 1970
Հրատարակութիւն «Համազգային» տպարանի
Տեղւոյն վրայ՝ դիմել «Յառաջ»ի
Գին 10 ֆր

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 14 MARS 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12064
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.064

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓՐԿԵԼ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԳԱՆՁԵՐԸ

—o—

Երեւանի «Միասնիկեանի անուան Հանրապետական Գրադարանի Հայ Գրքի Մատենագիտութեան Բաժինը» Հայրենիքի Ձայնի 24 փետր. 1971ի թիւին մէջ հրատարակած է կոչ մը՝ ուղղուած «Սփիւռքահայ գրասէրներին»:

Սոյն կոչով կը հրաւիրուին արտասահմանի մեր հայրենակիցները, որ Միասնիկեան Գրադարանին հաղորդեն ցանկը 1512էն մինչեւ 1800 աշխարհի զանազան մասերուն մէջ լոյս տեսած հայերէն հրատարակութեանց, — «գիրք, գրքոյկ, ամսագիր, հմայիլ, կոնդակ, քարտէզ, արտօնագիր կամ թէկուզ նամակ: ...Նաեւ օտար լեզուներով այն գրքերը, որտեղ կայ թէկուզ մէկ բառ հայերէն»:

Գրադարանը կը խնդրէ նոյնպէս, որ մեր հայրենակիցները իրեն գրկեն իրենց ծանօթ անձերու մօտ, կամ իրենց ապրած քաղաքի գրադարաններուն եւ «արխիւ»ներուն մէջ գտնուող եւ հայ տպագրութեան վերաբերող ամէն կարգի նիւթեր, — ձեռագիր կամ տպագիր:

Նպատակն է այդ նիւթերը օգտագործել «Հայ հնատիպ գրքի մատենագիտութիւն» մեծածաւալ աշխատութեան մէջ, որ հրատարակութեան համար պատրաստուած է:

Միասնիկեան պետական գրադարանը (հին անունով Հանրային Գրադարան) 1958ին ձեռնարկած էր կազմելու հայ տպագիր գրքի ամբողջական Մատենագիտութիւնը, բաղկացած շարք մը հատորներէ, ներկայացնելու համար տպագրութեան սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը աշխարհի մէջ լոյս տեսած հայերէն գրքերը:

Այս ուղղութեամբ տենդոտ աշխատանքի լծուեցան գրադարանի մասնագէտները եւ 1963ին լոյս ընծայուեցաւ ԺԹ+308 էջերէ բաղկացեալ հատոր մը, իբրեւ առաջին փորձ, — «Հայ հնատիպ գրքի մատենագիտական ցուցակ» (1512–1800):

Այս հատորէն օրինակներ ղրկուեցան զանազան գրադարաններու, նշանաւոր հայագէտներու, մատենագէտներու եւ բազմաթիւ ընթերցողներու՝ անոնցմէ լրացումներ: Ճշգումներ եւ քննադատական դիտողութիւններ ստանալու յոյսով:

Շատեր պատասխանած են: Ու գրադարանը ճոխացուցած է իր ցանկը զանազան հնատիպ գրքերով, որոնք տեղ չէին գտած 1963ի տպագրութեան մէջ:

Ամէն օր անծանօթ մնացած գրքեր կը յայտնուին:

Գրադարանի տնօրէն Պ. Արագի Թիրաքեան, որ ամբողջ հոգիով նուիրուած է մեր դարաւոր մշակոյթի անգին գանձերը փրկելու հայրենասիրական սրբազան գործին, վերջերս կը գրէր մեզի.

«... Շատ յաճախ (հնատիպ) այդ գրքերը գնում են այնպիսի մարդիկ, որոնց համար այն ո՛չ թէ հայերէնի մասունքի մի նմուշ է, այլ նիւթական արժէք, որը նա յետագայում կարող է աւելի բարձր գնով վաճառել: Իսկ յաճախ էլ լինում են այնպիսի մարդիկ, որոնք շատ կը ցանկանային այդ գրքերը գնել, որովհետեւ գիտակցում են, որ դրանք իրենց պապերի գառն քրտինքով ու տքնութեամբ ստեղծուած եւ նրանց հետ աշխարհով մէկ թափառած մշակոյթի գանձերն են, որոնք պէտք է փրկել կորուստէ, պահպանել եւ ի վերջոյ հասցնել իր Հայրենիքում հանգրուանելու»:

Տնօրէնը անհուն հրճուանք կը զգայ, երբ տեղեկութիւն կը տրուի իրեն հնատիպ որեւէ գրքի մասին, որ ցարդ անծանօթ մնացած է Հայկական Մատենագիտութեան:

Վիէննական Մխիթարեան Հ. Ե. Գաֆթանեանի, Վենետիկեան Հ. Գար. Զարբհանալեանի (1883), Հ. Արսէն Ղազիկեանի (1905–1912), Ա. Երիցեանի, Տ. Պալեանի (Կապետ), եւայլն հնատիպ գրքերու ցուցակները պակասաւոր են: Կը յուսանք, որ Միասնիկեան Գրադարանի նոր հրատարակելիք Ա. հատորը (1512–1800) աւելի կատարեալ գործ մը պիտի ըլլայ, կոչուած մեծ նպաստ մը բերելու հայկ. տպագրութեան պատմութեան:

Գրադարանը 1967ին լոյս ընծայեց Հայկ Դաւթեանի «Հայ գիրքը 1801–1850 թուականներին» մատենագիտութիւնը, խմբագրութեամբ Յակոբ Անասեանի (ԶԳ+540 էջ):

1963ին հրատարակեց «Ուղեցոյց» մը Մատենագիտութիւն Հայկական Մատենագիտութեան խորագրով (344 էջ):

Մեծապէս գնահատելի է աշխատանքը, զոր կը տանին խումբ մը նուիրեալ մասնագէտներ, կորուստէ փրկելու համար մեր հնադարեան քաղաքակրթութեան ու ծաղկեալ մշակոյթի անկորնչելի ու թանկագին գանձերը:

Սփիւռքի մեր հայրենակիցներու պարտականութիւնն է ընդառաջ երթալ իրեն ուղղուած կոչին եւ աջակցիլ Հայրենիքի մտաւորականներու հայրենասիրական ձեռնարկին, — փրկել հայ մշակոյթի գանձերը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲԱՆԱԿԸ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ՏՈՒԱՒ

—o—

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

Թուրք բանակը, որ տասը տարի առաջ, այսինքն 1960 Մայիս 27ին, պետական հարուածով մը վերջ դրած էր Ատնան Մենտէրէսի իշխանութեան, Ուրբաթ օր կրկին միջամուխ եղաւ Թուրքիոյ ներքին քաղաքական կեանքին: Արդարեւ վերջնագիր մը ներկայացուց օրուան իշխանութեան պահանջելով, որ «ուժեղ կառավարութիւն» մը կազմուի:

Պաշտօնական յայտարարութեան մը մէջ, որ ձայնասփռուեցաւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք, բանակը դիտել կուտար, թէ եթէ նոր ուժեղ կառավարութիւն մը չկազմուի, ինք ձեռք պիտի առնէ իշխանութիւնը: «Խորհրդարանն ու կառավարութիւնը ծանր վտանգի ենթարկեցին Թուրքիոյ Հանրապետութեան ապագան՝ երկիրը մղելով անիշխանութեան, եղբայրասպան պայքարներու, ընկերային եւ տնտեսական քաոսի»: Ասոր հետեւանքով ազգը ամէն յոյս կորսնցուց հասնելու արդի քաղաքակրթութեան աստիճանին, ինչ որ նպատակակէտն էր Աթաթիւրքի:

Բանակը միեւնոյն ատեն անհրաժեշտ կը գտնէ, որ շատ կարճ ժամանակի մէջ եւ ժողովրդավարական սկզբունքներու հիման վրայ կազմուի զօրաւոր կառավարութիւն մը՝ վերջ տալու համար գոյութիւն ունեցող անիշխանութեան, այլապէս ինք ձեռք պիտի առնէ իշխանութիւնը:

Պետական հարուածը անակնկալ մը եղաւ շատերու համար, քանի որ դեռ Հինգշաբթի օր սպայակոյտի պետը կը յայտարարէր, թէ իրաց այս վիճակը պատճառ չի կրնար դառնալ, «որ մեր հաստատած սահմանադրական կարգին դէմ դիրք բռնենք»:

Այս յայտարարութիւնը պատճառ կը դառնայ մտածելու, թէ բանակի պետերը որոշ տատամսումով որոշած էին կազմակերպել պետական հարուած մը: Ֆրանսական մամուլի գործակալութեան Անգարայի թղթակիցին համաձայն, բանակի պետերը տեղի տուած են երիտասարդ սպաներու ճնշումին, որով այս վերջինները կը պահանջէին միջամտել եւ ձեռք առնել իշխանութիւնը: Աւելի կը հաստատուի նաեւ կարգ մը լուրերով, ըստ որոնց պետական հարուածի նախօրէին բանակի ուժեր ուղղուած են Անգարայի մօտերը՝ հարկադրելու համար ընդպայակոյտին կառավարութեան փոփոխութիւնը պահանջելու:

Տէմիրէլ երկար չէ վարանած հրաժարելու համար, տրուած ըլլալով նաեւ որ անհատապէս ալ մասնաւոր վարկ մը չի վայելեր երկրին մէջ: Շաբաթ օր արդէն նախագահ Սունայ սկսած էր իր խորհրդակցութիւնները գտնելու համար այն «զօրաւոր մարդը» որ պիտի կարենայ փրկել Թուրքիան, Կիրակի օր ալ պիտի խօսէր ժողովուրդին:

Ամէն պարագայի մէջ բանակն է որ կը մնայ տէրը կացութեան, եւ բանակին դիրքը յստակ է՝ դէմ է ծայրայեղ ձախին որ քրտական հարցին մասին կը խօսի եւ դէմ է ծայրայեղ աջին որ կը դաւաճանէ աշխարհականութեան քեմալական իտէալին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄ մը եւս եղած է Փարիզի մէջ Երկուշաբթի օր, բայց այս անգամ 21 տարեկան աղջիկ մըն է որ առեւանգուած է եւ վերադարձուած Հինգշաբթի օր երբ հայրը վճարած է 50 միլիոնի փրկագինը: Առեւանգուած աղջիկը՝ Էլիզապէթ Շրնըվիէ զաւակն է Պրիթիշ–Փեթրոլիոմի ֆրանսական ճիւղին նախագահ–տնօրէնին: Մամուլ, ձայնասփիւռ եւ պատկերասփիւռ գաղտնապահութեան հրաւիրուած էին առեւանգումէն ի վեր չվտանգելու համար Էլիզապէթի կեանքը:

ՖՐԱՆՍ. ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ խուզարկութիւններ կատարեց Ուրբաթ առտու ծայրայեղ աջ (Նոր–Կարգ) եւ ձախապաշտ շրջանակներու մէջ եւ բաւական բան գրաւած է, որոնց կարգին թոն մը երկաթէ ձողեր, վահաններ, ցուպեր եւայլն: Ներքին նախարարը յայտարարեց թէ պիտի չվարանի կարգ մը խմբակցութեանց լուծումը պահանջելու:

ԼՈՆՏՈՆԻ «Թայմզ» թերթի թղթակցին հետ իր ունեցած տեսակցութեան ընթացքին, Իսրայէլի վարչապետը առաջարկեց Սինայի ապազինումը, որ պիտի երաշխաւորուի միջազգային ուժի մը ներկայութեամբ: Ասոր մաս պէտք է կազմեն իսրայելեան զինուորներ, ինչպէս նաեւ Եգիպտացիներ: Տիկին Կոլտա Մէյր յայտարարեց նաեւ, թէ Եգիպտոս երբեք պէտք չէ վերադառնայ Կազայի շրջանը: «Իսրայէլ կրնայ հող տանիլ գաղթականներուն եւ Կազա քաղաքը կրնայ յորդանանեան նաւահանգիստ մը դառնալ»: Վարչապետը շեշտեց նոյնպէս, թէ Իսրայէլ միշտ իր ձեռքին տակ պիտի պահէ Շարմ էլ Շէյխը, որ Թիրանի նեղուցի մուտքի գլխաւոր կեդրոնն է, ինչպէս նաեւ Կոլանի բարձունքները Սուրիոյ մէջ եւ Երուսաղէմը: «Բոլորն ալ պիտի միացուին եւ մաս կազմեն Իսրայէլի»:

ՀԱՐԱՒ. ՎԻԷԹՆԱՄՑԻՔ պարպեցին Ջեփոնի շրջանի իրենց դիրքերը, որպէսզի չպաշարուին Հիւս. Վիէթնամցիներու կողմէ: Սայկոն կը հաղորդէ, թէ իր ուժերը մեծ քանակութեամբ ռազմապահեստներ երեւան հանած եւ քանդած են Ջեփոնի մէջ:

ՆԱԽԱԳԱՀ Նիքսըն քննադատեց «Նոր մեկուսացողները», այսինքն անոնք որ կ'ուզեն թէ Ամերիկա հրաժարի ազատ աշխարհի պաշտպանը ըլլալու դիրքէն: Նիքսընի համաձայն Ամերիկա «պէտք է ուժ ունենայ» արգիլելու համար ապագայ պատերազմը:

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ Ուրբաթ օր տեղի ունեցան նախագահական ընտրութիւնները: Սուրիացիք քուէատուփ դիմեցին ընտրելու համար իրենց միակ թեկնածուն՝ Զօր. Հաֆէզ Ասատ: Արդիւնքը կրնայ շահեկան ըլլալ միայն համեմատութեան տեսակէտով: Այսինքն «ոչ» պատասխանողներու եւ ձեռնպահներու թիւը:

ՕՐԼԻ–ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ օդակայանը բացուեցաւ Ուրբաթ օր եւ առաջին առթիւ պիտի օգտագործուէր Կիրակի օր Սուխէռի կողմէ քանի որ ֆրանսական օդանաւերը դեռ չեն բանիր: Այս նոր օդակայանը սկզբունքով առաւելագոյն օգտագործողը պիտի ըլլայ՝ Էռ–Էնթէռ, այսինքն ֆրանսական այն ընկերութիւնը որու մասնագիտութիւնն է ներքին գիծերը: Էռ–Ենթէռէն եւ Սուխէռէն ետք Ալիթալիա (իտալական) ընկերութիւնն ալ այս նոր օդակայանէն պիտի ապահովէ իր բոլոր թռիչքները:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

—o—

Անգլիացին կը շարունակէ առաջնակարգ ընթերցող նկատուիլ, հակառակ այն իրողութեան, որ անգլիական ձայնապատկերասփիւռը մեծ տեղ կը գրաւէ անոր առօրեային մէջ: Թերթերու տպաքանակները ցայտուն գաղափար կուտան Անգլիացիի ընթերցանութեան մասին: Խօսինք թիւերով.— Տէյլի Միրրը՝ 4 միլիոն 696.950, Տէյլի Էքսփրէս՝ 3.607.460, Սըն՝ 1.509.330, Տէյլի Մէյլ՝ 1.916.510 եւ Տէյլի Սքէչ՝ 806.396: Այս վերջին երկուքը Մայիսին կը միանան իրարու՝ դառնալու համար մէկ թերթ: Տէյլի Թելեկրաֆ՝ 1.402.362, Թայմզ՝ 401.410, Կարտիան՝ 302.332, Ֆայնենշըլ Թայմզ՝ 174.745:

Կուսակցութեան մը (համայնավար) պատկանող միակ թերթը հազիւ 49.493 տպաքանակ ունի:

Երեկոյեան թերթերն են.— Իվնինկ Նիւզ՝ մէկ միլիոն տպաքանակ եւ Իվնինկ Սթանտարտ՝ 549.660:

Կիրակնօրեայ թերթերն են.— Նիւզ աֆ տիը Ուըրլտ՝ 6.215.079, Տիը Փիփըլ՝ 5 միլիոն 241.697, Սընտէյ Միրրը՝ 4 միլիոն 885.296, Սընտէյ Էքսփրէս՝ 4 միլիոն 281.056, Սընտէյ Թայմզ՝ 1.464.142, Օպզըրվըր՝ 841.752, Սընտէյ Թելեկրաֆ՝ 756.406:

Քաղաքական շաբաթաթերթը, ինչպէս Նիւ Սթէյթմըն, Էքոնոմիստ եւայլն հարիւր հազարի տպաքանակներ ունին, իսկ կնոջական շաբաթերթերը՝ իւրաքանչիւրը մէկ միլիոնէ աւելի:

Բազմահարիւր հազար ընթերցողներ ունին գաւառական թերթերէն (85 հատ), շաբաթաթերթերէն (760) եւ կիսաշաբաթաթերթերէն իւրաքանչիւրը:

Ինչ կը վերաբերի գիրքերուն, անգլիական հրատարակչական տուները 13.046 գիրք լոյս կ'ընծայէին 1947ին: Այս քանակով իրենց ետին կը թողէին փոքր չափով Մ. Նահանգները, իսկ շատ աւելի մեծ տոկոսով՝ Խորհ. Միութիւնն ու Ֆրանսա: Այս առաջին դիծի դիրքը պահպանեցին նաեւ 1970ին հրատարակելով 33.489 գիրք: Աւելցնենք, որ լոյս տեսած գիրքերը 12 միլիոն հաւատարիմ ընթերցող ունին երկրին 11.286 համայնքի գրադարաններու մէջ:

ՄԱՅԻՍԵԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ՝ ԲԱԽՏՈՐՈՇ ՕՐԵՐԷՆ...

(ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՈԳԻՆ)

Ա.

Սուլթան Համիտի բռնակալութեան դաժան օրերուն, երբ հպատակ Հայուն համար հնարաւոր չէր ազատօրէն խօսիլ ազգի ու հայրենիքի մասին, երբ Համիտեան անողոք գրաքննութեան համար մահացու յանցանք կը նկատուէր գրել ազգերու ազատութեան ու անկախութեան մասին, մեր կին գրողներէն Զապէլ Եսայեան, շատ գեղեցիկ եւ խորիմաստ գրութեամբ մը՝ («Արծիւը կը սաւառնէր») այլաբանական ձեւով, փորձած է տալ ազատութեան պատկերը՝ եւ չեշտած ազատ ու անկաշկանդ ապրելու պահանջը՝ սկըսած կենդանական աշխարհէն:

Զապէլ Եսայեան իր վարպետի գրչով, կը նկարագրէ թէ ինչպէս անծայրածիր հորիզոններու, ազատ անջրպետին մէջ սաւառնող, բարձրաբերձ սարերու սեպ ժայռերուն վրայ իր բոյնը դնող թռչնագլխներու հզօր արքան արծիւը՝ մարդկային խորամանկութեամբ ողջ բռնուած է եւ ցուցադրուած Փարիզի բուսաբանական պարտէզին մէջ: Թէ այս անսովոր լուրը, որքան հետաքրքրութիւն է ստեղծած, որ մարդիկ կուգան խումբ առ խումբ, մօտէն տեսնելու այդ ահաւոր դիշատիչ թռչունը: Արծիւը՝ սակայն, բոլորովին անտարբեր, մինչ իր շուրջ իրեն պէս վանդակներու մէջ փակուած փոքր ու անմիտ թռչուններ, գոհ իրենց վիճակէն, զուարթօրէն կը ճռուողեն, արծիւը հաւաքած իր լայն ու հուժկու թեւերը գլուխը մխրճած իր կուրծքին, կը խոկայ... Բռնուած օրէն կը մնայ միշտ նոյն դիրքին մէջ: Մերժելով նոյնիսկ մարդոց կողմէ իրեն տրուած ջուրն ու սնունդը: Արծիւը մօտէն դիտելու եկող մարդիկ չեն հասկնար որ, առանց ազատ թռիչքի ապրիլ չգիտցող ազատ հորիզոններու այդ հզօր արքան՝ իր ամբողջ էութեամբ, ներքին ուժերու թափով ձերբազատուած մարդկային կաշկանդումներէն, թռիչք առած կը սաւառնէր դէպի իր հայրենիքն եղող ազատ անծայրածիր հորիզոններն ու բարձր սարերու անմատչելի կատարները... եւ այն՝ ինչ որ հետաքրքիր մարդիկ կուգային տեսնելու, վանդակին մէջ փակուած, արծիւին հէք, անզօր, գրեթէ անկենդան մարմին էր միայն:

Միասին փորձենք պահ մը, հոգիով, սրտով ու մտքով երթալ Մայիսեան Հայրենիքի ստեղծման օրերուն, եւ քիչ մըն ալ անդին: Ահա ժողովուրդ մը՝ նկարագրով հպարտ, բնաւորութեամբ ըմբոստ, ի ծնէ ազատութեան սիրահար, բայց քաղաքական տեսակէտով միշտ անբախտ: Դարեր շարունակ զրկուած ազատութենէ, մնացած զօրաւորին թաթին տակ հլու հպատակ: Եւ ինչպէս արծիւը, Հա՛յը եւս չէ՛ ուզած, չէ՛ կրցած հաշտուիլ, իրեն վիճակուած քաղաքական այդ տխուր վիճակին: Ատոր համար ալ, իր արի՛, ըմբո՛ստ զաւակներէն շատեր, դարձեր են հայդուկ, դարձեր ֆետայի եւ անհաւասար պայքար են մղած հայ հողին, հայ սիրտն ու միտքը կաշկանդել ուզող, Հայը ստրուկ ու գերի դարձնող բռնակալ ու դաժան ուժերուն դէմ:

Եւ Հայուն ազատութեան համար մըղած այդ պայքարը՝ տեւած է շատ երկար, եղած է անողոք ու յուսահատական պայմաններու մէջ, եղած է անհաւասար ու օրհասական... Բայց, Հայուն ազա՛տ ապրելու, անկհատ երկաթեայ կամքին հրաշքով, յաղթա՛ծ է հայ բազուկը՝ կոտրած, փշրած է վերջապէս դարերու գերութեան շղթան: Եւ Մայիսեան ծիծղուն առաւօտ մը՝ ծաղկազարդ Արագածի կատարին, ծագած է Հայուն ազատութեան լուսաշող արեւը... Եւ պատմական Հայաստանի սրտին, վեհափառ Մասիսի շուքին ներքեւ, ստեղծուած է Հայուն ազա՛տ, անկա՛խ հայրենիքը:

Եկէք միասին պահ մը՝ հայրենիքի ազատութեան այդ օրերուն որպէս ուխտաւոր, փորձենք հոգիով, սրտով ու մտքով ամփոփուիլ զգալու եւ ապրելու համար, մեր ժողովուրդին այդ պատմական օրերուն, զգացած յոյզերն ու ցնծութեան հոգեկան ապրումները... Եւ հոգեւին մտածենք մեր անվեհեր ֆետայիներուն, վեհ հոգի կամաւորներուն, Անդրանիկի քաջարի զինուորներուն, անձնուրաց յեղափոխականներուն, Թուրքին եաթաղանէն փախած ու ազատութեան արեւը դեռ նոր տեսած Վանեցի գաղթականներուն, եւ վերջապէս պատմական Հայաստանի օրրանն եղող Արարատի շուքին ներքեւ ապրող Արարատեան դաշտի ժողովուրդի մասին... Ժողովուրդ մը, որուն մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը օրօրուած ու անցած է, Արտաշէս աշխարհակալներու, Աշոտ Երկաթներու, Սասունցի Դաւիթներու քաջագործութիւններու պատմութիւններով, եւ որոնց երիտասարդութիւնն անցած է պատմական Հայաստանի զէնքի փառքը պատմող, մտքի հանճարը ներկայացնող հնադարեան յուշարձաններուն մէջ: Ահա մեր ժողովուրդին այն զանգուածը՝ որ տեսաւ ու ապրեցաւ դարերու մշուշին մէջէն տաժանելի երկունքով լոյս աշխարհ եկած Մայիսեան հայրենիքի ազատութեան ծնունդը: Եւ երեւակայել, որ երբ անոնց հոգիները՝ նման իր ազատութիւնը վերագտած արծիւին, զինուած ազատութեան եւ յաղթութեան զինիով, թռիչք առած կ՚ապրէին, կ՚երազէին հայրենիքին համար փառքի ու զօրութեան նո՛ր օրեր, երբ բոլոր հայ շրթներէն ազատութեան նորածագ արեւի պաշտամունքի օրհնութեան ու փառաբանութեան աղաղակը կը պոռթկար... Եւ ահա ճի՛շդ այդ պահուն, ո՜վ զարհուրանք ու դառն յուսախաբութիւն, կուգար կրկին բռնակալ նոր ուժ մը օտար, կը նստէր հայրենիքի սրտին, կը խլէր Հայուն ազատութիւնը, կը խեղդէր Հայուն ծիծաղը... Մի՞թէ կարելի է որպէս Հայ, առանց սրտի սեղմումի, փորձել զգալ ու ապրիլ հայրենիքի ազատութեան արեւի խաւարումը տեսնող մեր անբախտ ժողովուրդին այդ օրերուն ապրած հիասթափումի եւ յուսալքութեան ահաւոր ողբերգութիւնը... եւ մանաւա՛նդ այդ հոգեմաշ ապրումներուն յաջորդող, անոնց զգացած ցասումի ու ընդվզումի պահերը... Եւ յետոյ միայն հարց տալ մենք մեզի թէ՝ ի՞նչպէս կարելի է սպասել ու հաւատալ, որ այդ գաղափարական, անձնուրաց, հայրենիքի համար կեանք ու հոգի նուիրած, քաջերու անմահ սերունդը՝ որ կազմեց Հայուն մարտական ուժին վերջին զարդափառքը՝ որ համոզուած էր թէ՝ «այսքան դար լաց»է վերջ «զէնքով միայն կայ Հայուն փրկութիւն»: Եւ այն ժողովուրդը՝ որ տեսած ու ապրած էր 1915ի հայաջինջ մահասարսուռ օրերը, կրնային ընդունիլ ըլլալ, ստրուկի հոգեբանութեամբ գլուխ ծռելու, եւ քրիստոնէական համակերպութեամբ ձեռքերը գրած իրենց կուրծքին ամէն ըսելու, երբ կուգար օտարը, Հայուն ազատութիւնը խեղդելու...:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՕՃԱԽՆԵՐ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Հայաստանի հողի վրայ առաջին տպարանը բացուած է 1771ին, Էջմիածին, ուր տարի մը ետք լոյս տեսած է տպարանին անդրանիկ գիրքը:

Էջմիածնի տպագրական գործունէութիւնը իրականութեան մէջ սկսած է վերոյիշեալ թուականէն աւելի քան հարիւր տարի առաջ, 1650ական թուականներուն, երբ Յակոբ Ջուղայեցի կաթողիկոս Եւրոպա կ՚ուղարկէ իր քարտուղարը Մատթէոս Ծարեցի: Ատոր առաքելութիւնն էր Եւրոպայի մէջ տպարան հիմնել, որպէսզի հոն գիրքեր տպուին Էջմիածնի համար: Ծարեցիի Ամսթերտամի տպարանը արդէն Էջմիածնի անունը կրեց: Կարճ ժամանակ ետք, երբ Ծարեցի կը վախճանի, Ամսթերտամ կ՚երթայ գործը շարունակելու համար Ոսկան Երեւանցի, որ գիտէր քանի մը լեզու: Այս մեծ եռախտաւորին գործունէութիւնը Ամսթերտամի, Լիվոռնոյի եւ Մարսէյլի մէջ առանձին ուսումնասիրութեան առարկայ է: Հոս տեղին է արձանագրել, որ Ոսկանի հրատարակած ձեռագիրները առնուած էին Էջմիածինէ: Անոնց շարքին էին Աստուածաշունչը, Խորենացիի վերագրուած «Աշխարհացոյցը», միջնադարեան առակագիր Այգեկցիի «Աղուեսագիրքը», Էջմիածնի ծերունազարդ միաբան Առաքել Դաւրիժեցիի «Պատմութիւն»ը: Ոսկան կազմեց եւ հրատարակեց նաեւ այբբենարան, քերականութիւն, օրացոյց եւայլն, որոնք կ՚ուղարկուէին Էջմիածին՝ եկեղեցիներու եւ անոնց կողքին բացուած նախակրթարաններու օգտագործելու համար: ԺԸ. դարէն սկըսեալ, երբ հայկական տպագրութիւնը Եւրոպայէն Կ. Պոլիս փոխադրուեցաւ, Էջմիածնի հրատարակութիւնները կը կատարուէին հոն, մինչեւ որ Սիմէոն Երեւանցիի ջանքերով լուսաւորութեան կեդրոններէ հեռու Էջմիածնի մէջ սկսաւ գործել տպագրական մամուլը:

Սիմէոն Երեւանցի յաջողեցաւ կարեւոր գումար ստանալ բարեկամէ մը՝ Հնդկաստան բնակող վաճառական Գրիգոր Ջաքիկեանցէ: Աւելի դժուար էր գտնել տպագրութեան արհեստին ծանօթ վարպետներ եւ բանուորներ: Այս խնդրին մէջ իրենց մեծաւորին յոյսերը արդարացուցին վանքի միաբանները, այն ալ «առանց հեղինակի եւ ուսանողի», ինչպէս գրուած է «Զբօսարան հոգեւոր»ի յիշատակարանին մէջ, որ առաջին գիրքը եղաւ տպուած Էջմիածնի մէջ: Հայկական տպագրութեան պատմութեան մէջ առկա երկրորդ դէպքն էր, երբ Նոր Ջուղայէն ետք, ինքնուս բանուորներ, առանց տպարանի երեսը տեսնելու, գլուխ հանեցին բարդ գործ մը: Սիմէոն Երեւանցի հիմնեց նաեւ թուղթի գործարան: Աւելցնենք, որ այս աշխատանքները կը կատարուէին Թուրք-պարսկական պատերազմէն ետք, երբ նոյն յիշատակարանին վկայութեամբ, «ազգիս Հայոց կային ի մէջ մեծի վտանգի եւ տառապանաց»:

Միայն կազմակերպչական գործունէութեան մէջ չսահմանափակուեցաւ անոր ճիգը: Տպագրելու համար անհրաժեշտ էր ունենալ բնագրեր: Մինչեւ իր մահը (1780) Էջմիածնի հրատարակած եօթը գիրքերն ալ անոր գրչին արգասիքներն են:

Դարավերջին քսան տարիներուն հրատարակուած կրօնական քանի մը գիրքերուն ամէնէն արժէքաւորը «Յաղագս պատերազմի Հրէից ընդ Հռովմայեցիս» աշխատութիւնն է, զոր գրած է Յովսէփոս Փլաւիոս: Թարգմանութիւնը կատարած է Ստեփան Լեհացի:

Յաջորդ դարու առաջին երեք տասնամեակները ամլութեան տարիներ եղան տպարանին համար: Այդ տարիներուն միայն մէկ սաղմոս հրատարակուած է (1819): Այս փաստը վրիպած է մատենագէտներու ուշադրութենէն:

Վերելքը սկսաւ 1828ին, երբ Հայաստանի մէկ մասը գրաւուեցաւ Ռուսիոյ կողմէ: 1833էն սկսեալ արդէն տպարանը կը հրատարակէր տարեկան մէկ-երկու գիրք: Պատմա-բանասիրական արժէք կը ներկայացնեն Յովհ. Շահխաթունեանցի երկհատոր «Ստորագրութիւն կաթողիկէ Էջմիածնի եւ հինգ գաւառացն Արարատայ», Կ. Շահնազարեանցի «Արհեստ Թուաբանութեան» (1842) եւ Իվան Կայդանովի «Հրահանգ համաշխարհական պատմութեան (1844) գիրքերը:

Վաթսունական թուականներուն տպարանը արձանագրեց բացառիկ վերելք մը: 1868ին հիմնուեցաւ «Արարատ» ամսագիրը: Այդ տարիներուն Էջմիածինի մէջ փոքր տպարան մը բացաւ Վ. Բասրումեանց, ուր 1874–76ին կը հրատարակուէր «Դպրոց» մանկավարժական ամսագիրը: Դարավերջի հրատարակութիւններու մէջ կը գերակշռեն մասնաւորապէս պատմա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Երէկ ալ հանդիպեցանք ձեզի, բայց դուրս ելած էիք, ուստի քարթերնիս ձըգեցինք:

— Այո, տոփ, պատասխանեց Անթառամ չոր կերպով մը:

Ռոզիկ ալ իր կարգին մօտեցեր էր իր ապագայ կեսրոջ եւ ըստ սովորութեան, ձեռքը համբուրելէ ետքը, ճակատը ներկայացուցած:

Անթառամ հազիւ թէ շրթունքը դըպցուց աղջկան ճակատին:

Հիւրերը առաջին բոպէին զգացին ընդունելութեան արտասովոր պաղութիւնը, այսուհանդերձ տիկին Թագուհի թիկնաթոռի մը մէջ տեղաւորուեցաւ, մինչ Ռոզիկ կլոր սեղանի մը քով դրուած աթոռի մը վրայ կը նստէր:

Տեսնելով որ տիկին Անթառամ սփինքսային լռութիւն մը կը պահէ, նախ եւ առաջ տիկին Թագուհի խօսիլ սկսաւ:

— Ի՞նչպէս էք, աղէ՞կ էք, հարցուց:

— Չէ, աղէկ չեմ, պատասխանեց միւսը, քանի մը օրէ ի վեր վրաս նեղութիւն մը կայ:

— Արդեօք դուք ալ միւսիւ Լեւոնէն նամակ առի՞ք... անշուշտ առած ըլլալու էք:

Այս հարցումը, մանաւանդ վերջին հաստատումը դժնդակ հարուած մը եղաւ Անթառամի համար, որ ինքզինքին վրայ մեծ ճիգ մը ընելով պատասխանեց.

— Այո, տոփ:

— Ուրեմն ձեզի ալ գրած ըլլալու է, որ իր վերադարձը քանի մը օր պիտի ուշանայ:

— Այո, գրած էր:

Ինչպէս գիտենք, տիկին Անթառամ չարաչար կը ստէր, սակայն իր հպարտութիւնը չէր ներեր իրեն խոստովանելու, թէ զաւակը զինքը մոռցած էր բոլորովին:

— Ինծի տասը երես նամակ մը գրած էր, ըսաւ Ռոզիկ աշխոյժ զուարթութեամբ մը, հակառակ սենեակին մէջ տիրող պաղութեան, Ամբողջ ճամբորդութիւնը մանրամասն պատմած էր, յետոյ գործերուն մասին տեղեկութիւններ տուած էր եւ յետոյ ըսած էր, որ ձեզի ալ իմացնեմ Փարիզ հասնիլը եւ գործի պատճառաւ իր վերադարձին քիչ մը ուշանալը...

— Բայց արդէն տիկինին ինքն ալ գրեր է, դիտել տուաւ Թագուհի:

— Այո, ըսաւ աղջիկը, զարմանալի բան, ես իր նամակէն այնպէս ենթադրեցի որ ձեզի չէր գրած միեւնոյն ատեն, քանի որ կը յանձնարարէր այդ յապաղումը իմաց տալ ձեզ...

Բոլոր այս փոխանակուած խօսքերը ծայրայեղօրէն գրգռեցին տիկին Անթառամը, որ իր մտային ներկայ տրամադրութեան մէջ այնպէս ենթադրեց, որ այդ խօսքերը յատկապէս կ՚ըլլային, իր նամակ ընդունելու պարագան սուտ հանելու համար, թէեւ ճշմարտութիւնն այն էր, որ տիկին Թագուհի եւ ոչ ալ աղջիկը այդպիսի կասկած մը չէին ունեցած:

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզես, գոչեց յանկարծ Անթառամ, խօսքը Ռոզիկի ուղղելով, իբր թէ նամակ չեմ առած ու սո՞ւտ կը խօսիմ, հա՞... կ՚երեւայ որ դուն խրատեր ես զաւակս, որ նամակ չգրէ ինծի...

Պատերազմի նշանը տրուած էր եւ առաջին գնդակն էր, որ կ՚արձակուէր:

Խեղճ Ռոզիկ շփոթած, զգահար այդ յանկարծական յարձակումէն, որուն բնաւ չէր սպասեր, չէր գիտեր ինչ պատասխանէր:

— Բայց, տիկին, ի՞նչ կ՚ըսէք, կմկմաց, ի՞նչպէս այդպիսի ենթադրութիւն մը ձեր մտքէն կ՚անցընէք... մի՞թէ կարելի՞ բան է...

— Լռէ՛, լռէ՛, շարունակեց Անթառամ, հեւզհեւէ բորբոքելով, ես ան քու գիտցած տիկիններէդ չեմ, եւ գիտես որ լուր չունի՞մ անցած-դարձածէն, ձեր խաղացած խաղերէն... մէյ մըն ալ եկեր են, մայր ու աղջիկ, չամչնալով դէմս անցեր, քիթիս կը խնդան, առանց նայելէ մէյ մը...

— Կ՚աղաչեմ, տիկին, հանդարտեցէք, ատոնք անվայել խօսքեր են, գոչեց Թագուհի, որ չէր կրնար խելք հասցնել իրենց ապագայ խնամիին այս անսովոր ընթացքին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Տար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՔԱՐ ԲԱՇԻՆՋԱՂԵԱՆ

Հայաստանի մէջ Մարտ 3ին մեռած է փրոֆ. Զաքար Բաշինջաղեան, Երեւանի համալսարանի քաղաքատնտեսութեան ամպիոնի վարիչը։

Զաւակն էր նկարիչ Գէորգ Բաշինջաղեանի։ Ծնած էր Թիֆլիս, 1895ին։

1913ին կը մեկնի Պետերբուրգ, ուր կը հետեւի տեղւոյն համալսարանի իրաւաբանական ճիւղի դասընթացքներուն։ Ուսումը կ'աւարտէ 1917ին։ Յետագային, 1923ին եւ 1933ին, կը հետեւի Թիֆլիսի եւ Մոսկուայի համալսարաններու դասընթացքներուն։

1936էն մինչեւ իր մահը կը ղեկավարէ Երեւանի համալսարանի քաղաքատնտեսութեան ամպիոնը։ Անոր գրչին կը պատկանին 120 աշխատութիւններ եւ յօդուածներ։ 1944–1947ին փոխ–նախագահն էր Արտասահմանի հետ Մշակութային կապի Հայկ. Ընկերութեան վարչութեան, իսկ 1949–50ին եղած է տնօրէն Երեւանի օտար լեզուներու հիմնարկութեան։

գրական գործերու եւ պատմագիրներու վերաբերեալ ուսումնասիրութիւնները, ինչպէս Մինաս Համդեցիի «Ազգաբանութիւն Հայոց»ը, Ուխտանիսի «Պատմութիւնը», Սիմէոն Ապարանցիի «Վիպասանութիւնը», Մխիթար Գօշի «Դատաստանագիրքը», Ստ. Շահումեանցի «Դաւիթ բէկի պատմութիւնը», Մ. Սմբատեանի «Տեղագիր Գեղարքունի ծովազարդ գաւառի», Ս. Երեւանցիի «Ջամբռը», Գալուստ Տէր–Մկրտչեանի՝ Ագաթանգեղոսի, Խորենացիի, Շիրակացիի, Ստեփաննոս Իմաստասէրի նուիրուած աշխատութիւնները։

ԺԹ. դարու վերջերը եւ Ի. դարու սկիզբները Էջմիածնի տպագրական օճախը հարստացաւ ժողովրդական բանահիւսութեան, տաղերգուներու գործերու հրատարակութեամբ։ Հրապարակ եկան Կ. Կոստանեանի «Մկրտիչ Նաղաշ եւ իր տաղերը», «Միջնադարեան Հայոց տաղեր եւ ոտանաւորներ»ը, Կոմիտասի եւ Աբեղեանի «Հազար ու մի խաղ»ի Ա. եւ Բ. պրակները, «Ջիւանու քնարը»։ Գիտական հիմնարկութեան մը վայել «Էջմիածնի ազգագրական հանդէս»ի հատորներէն շատերու վրայ իբրեւ տպագրութեան վայր յիշուած է Վաղարշապատը։ Հայ բառարանագրութեան համար արժէքաւոր գործ մը եղաւ Սահակ Ամատունիի «Հայոց բառ ու բան» հատորը, որ լոյս տեսաւ առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրէին։

Հ. ԴԱՒԹԵԱՆ

ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՍԱՏՈՒՐԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Քանի մը օրէ ի վեր Կալըրի տը լա Փոշատի մէջ կը ցուցադրուին Ասատուր Պզտիկեանի վերջին գործերը։ Լիբանահայ նկարիչին առաջին անձնական ցուցահանդէսն է Փարիզի մէջ. մինչեւ հիմա մասնակցած է բազմաթիւ հաւաքական ցուցահանդէսներու Ֆրանսայի մէջ թէ Եւրոպայի։ Ասատուր ծանօթ է Պէյրութի արուեստասէր հասարակութեան եւ իր առաջին խղանկարները գրաւած են անոր ուշադրութիւնը։ Այս ցուցահանդէսը կը խմբէ նկարիչի վերջին երեք տարիներու փնտռտուքին արդիւնքը. աւելի քան 60 ջրաներկ նկարներ եւ գծանկարներ։

Առաջին տպաւորութիւնը որ կ'ունենայ դիտողը ցուցահանդէսէն ասոր ամբողջականութիւնն է։ Ոչ մէկ աւելորդ ու ձրի գործ։ Մեծ ու փոքր նկարներ կը կազմեն ամբողջական պատկերը ներաշխարհի մը։ Ամէն գործ ունի իր խորայատուկ կառոյցը բայց կը միանայ ընդհանուր կլիմայի մը եւ գգայնութեան մը։

Նկարները իրապաշտ չեն, չեն վերարտադրեր «իրական աշխարհէն» վերցուած տեսարաններ, դէպքեր, իրեր։ Անոնք վերացապաշտ ալ չեն։ Իրական, սովորական մեր աշխարհէն մնացորդներ կան, իրերու մասեր որոնք այլափոխուած են. մարմինները կորսուած են շրջանակներու, կոտրած հայելիներու եւ պաղաններու մէջ։ Մեքենայական աշխարհի բոլոր տարրերը կան իրենց հոգեբանական խաւերով. առանձնութիւն, պարապութիւն, քանդուող անհատականութիւն։ Անկեղծն աշխարհ մը որմէ մարդը սկսած է բացակայիլ։ Շատ պիտի չըլլար ըսել, թէ ան մեր աշխարհն է աւելի բացայայտ քան մեր տեսածը։ Բարդ բայց հարուստ ներաշխարհի մը մէջէն դիտուած է ան, որուն հորիզոնին վրայ կինը կ'երեւայ թէ՛ երազային թէ՛ պատրուտուած։

Ասատուրի վերջին ջրաներկերը կնոջ «դիմանկարներ» են որոնց մէջ կը յայտնուի զարգացող շատ ղուսպ քնարականութիւն մը։ Այս տափակ բառով դժուար է նկարագրել այն լուսաւոր, խաղաղ բայց նաեւ «սեռային» նարնջագոյնը եւ կարմիրը։ Այս գործերը պարզ են բայց գըծուած ծայրագոյն նրբութեամբ։ Պարզութիւնը ձգտում մըն է որ կ'աշխատի բոլոր նկարներուն մէջ եւ կը յայտնուի մանաւանդ հոն ուր անոնք կը թուին անաւարտ, կիսատ։ Գոյները գործածուած են միայն որոշ տարրերու ռըլիէֆ տալու համար։ Անաւարտ՝ որովհետեւ նկար մը կարելիութիւններու եւ տեսանկիւններու ամբողջութիւն մըն է, որու անկարելի է տիրապետել աչքով. դիտողին կը մնայ հաճոյքը գտնելու իր տեսանկիւնը։

Ասատուրի այս ցուցահանդէսը կը հաստատէ իր բազմաթիւ արժանիքները որոնցմէ երկու մեծագոյններն են. կառուցելու կարողութիւն եւ գոյներու գործածութեան տիրապետում։ Ասատուր անկասկած fіլօрիսթ մըն է, եւ չի խաղար գոյներուն հետ ըսելու համար անոնց էութիւնը։ Կարելի է գուշակել արդէն որ իր յաջորդ գործերը կ'ըլլան խղանկարներ։

Ցուցահանդէս մը ահա որ պէտք է տեսնել անպայման։

Պ. Գ.

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ

ՊԵՐԼԻՆ.— Մեր գաղութը Փետրուար 27ին Շաբաթ կէսօրէն վերջ հաւաքուած էր յարգելու յիշատակը Վարդանանց զօրավարաց եւ Ղեւոնդեանց քահանայից։ Սովորական սրահը նեղ գալով, հարկ եղաւ Օսթարյշէ Հայմաթի շէնքին մէջ աւելի մեծ սրահ մը փոխադրուիլ։ Նկատելի է որ Թուրքիայէն քաղաքս աշխատելու եկողները հետզհետէ կը կապուին կազմակերպուած Հայ Գաղութային Միութեան։

Տոքթ. Պ. Ֆրունճեան իր ճառին մէջ շեշտեց անհաւասար կռիւը, որուն մէջ նետուեցան Վարդանանք եւ ունեցան 1036 վկաներ։ Վարդան ինկաւ կռուի դաշտին վրայ, բայց իր գաղափարը յաղթական դուրս եկաւ «վասն կրօնի եւ հայրենեաց»։ 1520 տարիներ անցած են այդ օրերէն ի վեր բայց Հայութիւնը կը քալէ այդ ուղղութեամբ եւ կը գոյատեւէ եւ կը բարգաւաճի։ Այսօր ալ կան Յազկերտի դրածոյին նման պահանջներ մեր ազգին առջեւ, զոր կրնանք ճերմակ ջարդ բնորոշել, բայց ասոր դէմ պայքարիլ կը սորվեցնեն մեզի Վարդանանք եւ Ղեւոնդեանք։ Մեզ պահողը մեր դպրոցն ու եկեղեցին են։ Հարկ է կառչիլ անոնց եւ կրկնապատկել մեր ճիգերը։

Յոտնկայս երգուեցաւ միաձայնաբար «Հայր Մեր»ը, դպիրները երգեցին «Նորահրաշ» շարականը եւ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան աղօթք։

Երկրորդ բաժնին մէջ արտասանեցին՝ Օր. Մարի Տէմիրճեան «Քաջն Վարդան» եւ «Երազ մը», Պր. Յովհ. Մալճեան «Սրինգը», «Հայրը», «Գիշերապահը», Պր. Յովհ. Տէմիրճեան «Խօսք իմ որդուն»։

Սալի վրայ նուագուեցաւ պատարագի հոգեպարար «Խորհուրդ խորին»ը։

Պր. Հ. Պետրոսեան կուռ արտասանութեամբ տուաւ Վ. Թէքէեանի «Խորհուրդ Վարդանանց»ը։

Հանդէսին պաշտօնական փակումէն վերջ, դեռ երկար ժամանակ իրարու քով մնացին հայրենակարօտ մեր ազգայինները, որոնք քիչ առիթ ունին լայնատարած Արեւմտեան Պերլինի մէջ հանդիպումներ ունենալու։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԵՐԵՎԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՍՕՐ

Հակառակ այն իրողութեան, որ բոլոր կառավարութիւններն ալ անխտիր կը պայքարին գերեվաճառութեան դէմ, եւ ՄԱԿն ու բոլոր գլխաւոր կրօնքները կը դատապարտեն երեւոյթը, այսօր եւս մարդիկ, կիներ եւ երախաներ կ'ապրին գերի վիճակի մէջ։

Սահարայի շրջանի կարգ մը երկիրներու մէջ չափահաս այր մը կ'արժէ տասը ուղտի գին։ Ուրիշ վայրերու մէջ կրնայ արժել մօտ 180 տոլար, իսկ գերուհի մը՝ ասոր կրկնապատիկը։ Գիները կը փոխուին ըստ վայրին եւ «ապրանք»ին։

Հակագերիութեան ընկերութիւնը, որ հիմնուած է 1823ին եւ իր կեդրոնատեղին հաստատած է Լոնտոն, աւելի քան հարիւրամեակէ մը ի վեր կը պայքարի գերեվաճառութեան դէմ։ Համաձայն ընկերութեան հայթայթած տուեալներուն՝ «չարժական ինչքի» վաճառքը կը շարունակուի 11 երկիրներու մէջ։ Կայ նաեւ գերեվաճառութեան նմանող գործառնութիւն մըն ալ, որ կը կիրարկուի 30 երկիրներու մէջ։ Առնկա պարտքի փոխարէն ձրի աշխատելու, երախաներ որդեգրելով զանոնք ծառայութեան եւ շահագործման յանձնելու, կամ ամուսնական եղանակով կիներ շահագործելու եղանակն է։

Այսպէս կոչուած «չարժական ինչքի» վաճառքներ տեղի կ'ունենան հետեւեալ երկիրներու մէջ — Ալժերիա, Չատ, Լիբիա, Մալի, Մաւրիտանիա, Մարոք, Նիժեր, Օման, Փաքիստան, Փիլիպպեան կղզիներ եւ Սենեկալ։ Ճշդենք, որ վերոյիշեալ բոլոր երկիրներուն մէջ ալ օրէնքով արգիլուած է գերեվաճառութիւնը։ Ստրկութիւնը կեանքի երեւոյթ մըն է Աֆղանիստանի, Պոլիվիոյ, Էքուատորի, Եթովպիոյ եւ Փերուի մէջ։ Պարտքի գերութեան դրութիւնը կը կիրարկուի Պուրմայի եւ Հնդկաստանի մէջ։ Երախաներու ծառայութեան շահագործում կը կատարուի Արեւմտեան Ափրիկէի եւ Հարաւ–արեւելեան Ասիոյ 16 երկիրներու, ինչպէս նաեւ Լիբանանի, Սուրիոյ, Թուրքիոյ եւ Լատին Ամերիկայի գրեթէ բոլոր (22) երկիրներու մէջ։ Ամուսնական ստրկական ձեւեր ալ կը կիրարկուին զանազան աստիճաններու վրայ բոլոր մահմետական կամ կէս–մահմետական երկիրներու մէջ։

Գերեվաճառութիւնը ներկայիս զաղտնի ձեւով կը կատարուի։ Նախկին շուկաները, որոնք հաստատուած էին հրապարակներու վրայ Զանզիպարի, Քանոյի եւ Արեւմտեան Ափրիկէի նաւահանգիստներու մօտ, երկար ատենէ ի վեր անհետացած են։ Սակայն Ափրիկեցի գերիներ կը շարունակեն տեղափոխուիլ Սահարայի հիւսիսը։

Համաձայն որոշ տուեալներու, ներկայիս քանի մը հարիւր հազար ստրուկ կայ աշխարհի մէջ։ Ստրկութեան բոլոր ձեւերը նկատի առած՝ այս թիւը անկասկած կը հասնի աւելի քան տասը միլիոնի։

Արաբ Թերակղզիի հարաւ–արեւելեան շրջանը կը նկատուի գերեվարութեան վայր մը, հակառակ անոր որ Սէուտական Արաբիոյ Թագաւորը՝ Ֆէյսալ 1962ին հակօրինական հռչակեց զայն։ Այդ թուականին սէուտական կառավարութիւնը 250 հազար ստրուկ կը հաշուէր իր քարիւղահարուստ երկրին մէջ։ Ծովեզերեայ գիւղերու մէջ մեծ թիւով ստրուկներ կը գտնուին տեղացի ցեղերու ձեռքին մէջ։ Բոլորն ալ Ափրիկեցի սեւամորթներ են, որոնք անվճար կ'աշխատին դաշտերու մէջ, իբրեւ տունի ծառայ, թիկնապահ եւն.։

Քամերունի հիւսիսային շրջանի ցեղապետներէն մին գերութենէ արձակեց 50 հազար Ափրիկեցի։ Պաշտօնական մարմինները այժմ կը սպասեն, որ տեղեկատուութիւն մը կատարուի ցեղապետին կանանոցին մասին, ուր 300–400 կիներ արգելափակուած են 16 տոք բարձրութեամբ պարիսպի ետին։

Դժբախտաբար, շատ քիչ թիւով կառավարութիւններ տրամադիր են գործակցելու միջազգային կազմակերպութիւններու հետ՝ գերեվաճառութեան պայքարի մէջ, որովհետեւ ոչ մէկ կառավարութիւն կ'ուզէ ընդունիլ ստրուկներու գոյութիւնը իր երկրին մէջ։

Թ. Ա. Թ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Աղէկ ըրեր էք, սիրելիս, կ'ուզէք ծառայել ցարին եւ հայրենիքին։ Պատերազմի մէջ ենք, եւ ձեզի պէս քաջ տղեկ մը պէտք է օգտակար ըլլայ։ Գործօն բանակի՞ն մէջ էք։

— Ոչ, իշխան, իմ զօրագունդս պատերազմի մէջ կը գտնուի, եւ ես ալ անոր իբր թէ մէջը կը համարուիմ...։ Հայր, դուն ըսէ, ես ո՞ր զօրագունդին կը պատկանիմ իբր թէ։

— Քաջ զինուոր, քաջ զինուոր, թէ ո՞ր զօրագունդին կը պատկանիմ իբր թէ։ Եւ ծերուկ իշխանը սկսաւ խնդալ։

Անաթոլ ա՛լ աւելի ուժով խնդաց։

Մէկէն ի մէկ, ծերուկ իշխանը յօնքերը պռստեց եւ ըսաւ Անաթոլի.

— Աղէկ, բաւական է։

Անաթոլ ժպտելով գնաց տիկիններուն մօտ։

Ծերունի Պոլքոնսքի Վասիլի իշխանին թեւէն բռնեց եւ իր մասնասենեակը տարաւ զայն։

Մինակ եղածնուն պէս, Վասիլի իշխան բացէն յայտնեց իր դիտաւորութիւնն ու յոյսը։

— Կը կարծես թէ զայն վար կը դնե՞մ, թէ չեմ կրնար բաժնուիլ անորմէ՞, գոչեց բարկութեամբ ծերունի Պոլքոնսքի։ Եթէ գործը իմ ձեռքս ըլլար միայն, վաղն իսկ կրնայ կարգուիլ, միայն թէ պիտի խոստովանիմ քեզի որ կը փափաքիմ քիչ մը աւելի հիմնապէս ճանչնալ իմ ապագայ փեսաս։ Դուն գիս կը ճանչնաս, ես անկեղծ մարդ մըն եմ, վաղն իսկ քու առջեւդ աղջկանս պիտի հարցնեմ իր միտքը։ Եթէ փափաքի, պէտք պիտի ըլլայ որ զաւակդ քիչ մը ժամանակ մեր տունը մնայ, եւ տեսնեմ...

— Առանց կմկմալու պիտի ըսեմ, ըսաւ Վասիլի իշխան, հասկնալով թէ աւելորդ է այսքան շրջահայեաց խօսակիցի մը հետ պայքարիլ, առանց կմկմալու պիտի ըսեմ քեզի, որ մարդոց ներքինը կը ճանչնաք, թէ Անաթոլ արծիւ մը չէ, այլ բարի եւ պարկեշտ տղայ մըն է, եւ անձնուէր զաւակ մը։

— Լաւ, լաւ, տեսնունինք։

Ինչպէս կը պատահի միշտ արական ընկերութենէ երկար ատեն զուրկ մնացած կիներուն, Անաթոլի երեւումը նոր չահեկանութիւն մը բերաւ Պոլքոնսքիի գըղեակին մէջ բնակող երեք կիներուն։

Մարի իշխանուհին չէր մտածեր ոչ իր արտաքին կերպարանքին եւ ոչ իր գլխայարդարումին վրայ։ Իր ամբողջ ուշադրութիւնը կը գրաւէր միմիայն թերեւս իր փեսացու մարդուն դէմքը։ Ան իրեն երեւցաւ բարի, արի, քաջ եւ վեհ. խարուած չըլլալուն վրայ վստահ էր։

— Խե՛ղճ ողորմելի, չարաչար տգեղ է, կը խորհէր Անաթոլ՝ անոր նայելով։

Օր. Պուրիան, միւսներուն չափ յուզուած Անաթոլի ժամանումէն, բոլորովին տարբեր մտածումներ ունէր։ Երկար ատենէ ի վեր կը սպասէր ռուս իշխանին, որ պիտի գնահատէր իր առաւելութիւնը տգեղ, ձախաւեր զարդերու մէջ խարող ռուս իշխանուհիներու վրայ, պիտի սիրահարէր իրեն եւ պիտի առեւանգէր զինքը։ Եւ ահա այս ռուս իշխանը վերջապէս եկած էր։ Կը սիրէր իր երեւակայութեան մէջ վերակոչել պատմութիւն մը՝ զոր իր հօրաքոյրը պատմած էր եւ զոր ինքը ամբողջացուցած էր։ Այսինքն պատմութիւնը առեւանգուած օրիորդի մը, որ իր թերութեան համար յանդիմանուած էր իր մօրմէն։ Այս բոլոր պատմութիւնը կը նկարուէր իր գլխուն մէջ Անաթոլի հետ Փարիզի վրայ խօսած պահուն։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(132 – Շար.)

Այրի Տիկին Սարգիս Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկին Արարատ Աբրահամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բագրատ Աբրահամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մասիս Աբրահամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Աբրահամեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 11ին, 79 տարեկանին:

Թաղումը կը կատարուի այս Երկուշաբթի Մարտ 15 ժամը 14ին, Պանթէօնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբին վարչութիւնն ու անդամները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իրենց ղեկավարին՝ Պ. Կարպիս Ափրիկեանի եւ կնոջ, իրենց հօր՝ Յարութիւն Մինասեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Սեբաստիոյ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. եւ Մարսէյլի վարչութիւնները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Յարութիւն Մինասեանի եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, հայրենակից Յարութիւն Մինասեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Վահրամ Քրմըզեան 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման ի յիշատակ Դրոյի մահուան 15րդ տարեդարձին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Ցանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Արշին Մալ Ալանի ներկայացման առթիւ (Պոմոն).—

Հ. Յ. Դ. Հայաստան 300 ֆրանք, Պ. Ղազարեան 100, Նիկողոսեան Յ. 50, Տիկին Արաքսի Քիւփէլեան 100, Պ. Լեւոն Օհանեան 50, Տէր-Վահանեան 20, Շալճեան ընտանիք 200, Շ. Պօղոսեան 50, Ա. Պաղտասարեան 100, Էլմէզեան 50, Փիլիպոս Մելքոնեան 100, Նիքոլա Սահակեան 200, Կլեչ Յարութիւնեան 250, Հայր Գեղամ Վրդ., Օ. Ճառայեան 50ական, Յարութիւն Ասլանեան 200, Անի Ղազարեան 100, Շարլ Գալոյեան 50, Տիկին Մխքիրճեան 30, Աչոտ Վարդանեան 100, Պոմոնի Կապ. Խաչ, Սէն Ժեռոմի Կապ. Խաչ, Մշ. Տան Օժանդակ Տիկնանց, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ 100ական, Վ. Տէրտէրեան, Թոքաթլեան 50ական, Դարբինեան 100, Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան ենթ. 200, Լիտիա Փափազեան 100:

Ընդհ. գումար 3100 ֆրանք:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՓԱՓԱՔԻՆ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԱՊԱՀՈՎԵՑԻՆՔ 18 ՕՐ

16 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ 7 ԱՊՐԻԼ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ 25 ԱՊՐԻԼ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» կամ «ԱՆԻ» հիւրանոցներէն միոյն մէջ փանսիոն քոմփլէթ — Այցելութիւն Հայաստանի տեսարժան վայրերը եւ

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Աննման է զատիկը Երեւանի մէջ, ուր վերածնող բնութեան հետ կ'եռեւեփի նաեւ գեղարուեստական կեանքը

18 օր տեւող այս ճամբորդութեան անմրցելի գինն է 2200 փրանք

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

Կ Ո Չ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Իսի լէ Մուլինօ, Փարիզեան շրջանի այս հայաշատ շրջանը մինչեւ այսօր չունէր իր սեփական «Տուն»ը: Մեր հաւաքոյթներն ու հանդիսութիւնները տեղի կ'ունենային վարձու սրահներու կամ սրճարաններու մէջ:

Այժմ ուրախ ենք յայտնելու մեր սիրելի հայրենակիցներուն, որ նորակազմ Հայ Մշակոյթի Տան մասնաճիւղը յաջողած է նպաստաւոր պայմաններով գնել ընդարձակ յարկաբաժին մը — իր յարակից մասերով — յարմար ծառայելու իբրեւ ժամադրավայր, հաւաքատեղի, հանդիսասրահ, ընթերցասրահ մեր բոլոր կազմակերպութեանց համար:

Տան գնման եւ կահաւորման ծախքերը հայթայթելու համար կազմուած է յանձնախումբ մը, որ ժապաւինեալ տոմարներով հանգանակութիւն պիտի կատարէ: Ստացուած նուէրները պիտի յայտարարուին մամուլի միջոցաւ:

Վստահ ձեր ազգասիրական աղնիւ զգացումներուն, յանձնախումբս կը յուսայ, որ շնորհիւ բոլորիդ առատաձեռն նուիրատուութեան, յաջողութեամբ պիտի պսակուի իր ձեռնարկը, որ ամէն բանէ առաջ կոչուած է կարեւոր ազդակ մը դառնալու հայապահպանման նուիրական գործին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պոմոնի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ մեծ պահոց տեւողութեան ընթացքին ամէն Չորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն եւ Ուրբաթ օր ժամը 4,30ին հսկումի արարողութիւն: Կը հրաւիրէ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Մեծ Պահքի տեւողութեան ամէն Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին փաթրոնաժի սրահը՝ Ռիւ տիւ Թուլոն:

Օրակարգ.— 1) Տարեկան գործունէութեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: 3) Զանազան հարցեր:

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կատարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 21 Մարտ ժամը 16էն կէս գիշեր

Dans les Salons de l'HOTEL GEROGE V, 31, Avenue George V — Paris (8e)

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆ

Կը մասնակցի
STEPHAN VASSEUR
(Հայկական եւ Կովկասեան պար)

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres : MAURICE VARTIVANIAN — POP - MUSIC 71

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359-67-03

Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին, ուրիշներու կը տրամադրուին:

Տոմսերու գինն է՝ 15 ֆր.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Կիրակի, Մարտ 21, ժամը 16,30ին Տիկին Հեղինէ Թորոսեանի բնակարանը, 88 Ռիւ Մարսէլ Պոնէ, Քաշան: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Personne qualifiée pour s'occuper de vente en gros.

S'adresser :

VIRGINIE
58, Rue de Cléry, Paris (2e)
Tél. : 508-14-08

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ - Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՃԱՇ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է ի նպաստ Մշակոյթի Տան, Պոմոնի մէջ, Մարտ 28ին ժամը 12ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք Մշակոյթի Տուն, 12-14 Ռիւ Սէնթ Պազիլ կամ եկեղեցւոյ սրահը, Պ. Թիւթէլեանի մօտ:

Ճաշագին.— 15 ֆր. ճաշերը կը պատրաստուին հայ տիկիններու կողմէ:

ԽԷՏԷՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԷՏԷՐԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը՝ Համբարձման տօնին 20 Մայիս:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս-ճաշ»ը Մարտ 27ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Տպարան՝ Համազգային, Պէյրութ; Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 փրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՄԱՐՏ

MARDI 16 MARS 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12065

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.065

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ օր Փարիզի վրայ արեւը կը փայլէր ինչ որ հաճոյք չէր պատճառեր շրջանի թեկնածուներուն, քանի որ Փարիզեանները կը ձգտէին հեռանալ մայրաքաղաքէն:

Բայց եւ այնպէս 1965ի հետ բաղդատելով ձեռնպահներու թիւը 10 առ հարիւր աւելի էր: Ընդհանուր ձեւով կարելի է ըսել թէ շատ բան չէ փոխուած առաջին արդիւնքներէն դատելով: Փարիզի մէջ, անշուշտ ինչպէս միշտ, բոլոր շրջանները համեմատականի մնացած են բայց արդէն իսկ կարելի է գուշակել թէ ի՛նչ պիտի ըլլան Մարտ 21ի արդիւնքները: Մեծամասնութիւնը, այլ խօսքով Կօլիստները կ'ամրապնդեն իրենց դիրքերը մինչ կը սկսի դուրս ցցել Միշէլ Ռոքարի Փէ. Էս. Իւ.ն, ինչ որ որոշ ձախապաշտ հակում մը ցոյց կուտայ Փարիզի մէջ:

Առաջին շրջանին, ընտրութիւնները վերջնական արդիւնք տուած են 124 շրջանի մէջ: Ասոնց վրայ վեց հատը կը փոխեն իրենց «գոյնը», երեքը՝ նախապէս Կօլիստ կ'անցնին ընդդիմութեան ձեռքը, եւ երեք ուրիշներ ալ ճիշդ հակառակ պատկերը կը պարզեն:

Յատկանշական շրջաններէն յիշենք Թուլուզը, որ թէեւ համեմատականի մնացած է բայց կը թուի թէ պիտի կորսնցնէ տարիներու իր ընկերվարական քաղաքապետը ի նպաստ «Նոր»ի մը, որ արդէն ձայներու 45 առ հարիւրը ստացած է: Այս Նորը մեծամասնութեան կը պատկանի: Մեծամասնութիւնը սակայն երթալով տեղի կուտայ Ֆրանսայի արեւելեան շրջանը, ուր շատ հաւանական է որ Մէսի քաղաքապետութիւնը անցնի կեդրոն – ընդդիմութեան ձեռքը:

Առաջին շրջանին վերընտրուած անձնաւորութեանց մէջ են.— Ֆ. Միթերան, Ա. Փինէ, Ռ. Մարսըլէն, Շապան–Տել–մաս, Ֆլիմլէն, Լըքանիւէ, Նէօնժէսէր, Կալէ, Շարպոնէլ, Ա. Մօրիս, Էտկար Ֆօռ, Շիրաք, Ժաք Մետրսէն, Կի Մոլէ, Սիստրօ, Ժիսքառ տ'Էսթէն, Փրատէլ, Ժաք Սուսթէլ, Փ. Մէսմէռ, Թոմազինի, Պեթանքուռ եւայլն:

Նպաստաւոր համեմատականի մէջ է Մարսէյլի երեսփոխան – քաղաքապետը՝ Կասթոն Տէֆէռ, որ չէր վայելեր համայնավարներու ձայնը (բազմաթիւ շրջաններու մէջ ձախը — առանց Փէ. Էս. Իւ.ին, մէկ ցանկով կը ներկայանար):

Համեմատականի մնացած են նաեւ Օրթոլի, Կենա, Քոմիթի (անմիջապէս՝ Տէֆէռի դէմ), Նիօվիրթ, Լօրան:

Ալֆորվիլի մէջ վերընտրուած է քաղաքապետ՝ Ժօզէֆ Ֆրանչեսկի, շատ լայն մեծամասնութեամբ: Սէն Կրասիէնի մէջ վերընտրուած է Յովնանեան: Կոնէսի մէջ համեմատականի մէջ է Իւ. Տէ. Էռ.ի ցանկը զոր կը գլխաւորէ Տոքթ. Արտաւազդ Քիւեան:

×

Ինչպէս միշտ առաջին արդիւնքներէն ետք, բոլոր կուսակցութիւններն ալ գոհ են, բոլորն ալ իրենց ի նպաստ յառաջդիմութիւն նկատելով: Ձախերը մեծ միութիւն մը պիտի գումարեն չարթուս մէջ, աւելի միացեալ ճակատ մը պարզելու համար կիրակի օր: Հաւանական է սակայն որ Փէ. Էս. Իւ.ն չմասնակցի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետին առջի օրուան յայտարարութիւնները՝ Լոնտոնի Թայմզ թերթին, խիստ քննադատութեան արժանացան խորայելեան աջակողմեան շրջանակներու կողմէ: Այս վերջինները կը քննադատեն Տիկին Կոլտա Մէյրը, որ անգլիական թերթի մը միջոցաւ արտայայտուած է Իսրայէլի պահանջներու մասին, յատկապէս Սինայի վերաբերեալ: Ընդդիմադիր աջին համար վարչապետը «կը դաւաճանէ հայրենիքին», քանի որ կը հրաժարի Իսրայէլի դարաւոր հողերէն: Արդարեւ, Տիկին Մէյր յայտարարած էր, թէ չուզեր պահել Այսրյորդանանը իր «600.000 Արաբներով»: Մոսկուա համաձայն է, որ Չորս Մեծերը մասնակցին ՄԱԿի ապահովութեան ուժին՝ պահպանելու համար խաղաղութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Պերլինի ընտրութիւններուն մէջ ընկերվարական դեմոկրատները յաջողեցան պահպանել մեծամասնութիւնը քաղաքին Խորհրդարանին մէջ: Ապահովեցին 50,4 առ հարիւրի ձայն: Այսուհանդերձ 6,5 առ հարիւրի նուազում արձանագրեցին բաղդատմամբ 1967ի ընտրութիւններուն: Քրիստոնեայ դեմոկրատները ձայներու 5,3 առ հարիւրի յաւելում արձանագրեցին, իսկ համայնավարները՝ քուէարկողներու 2,3 առ հարիւրը:

ՔԵՊԷՔԻ նահանգի Աշխատանքի նախկին նախարարին՝ Փիէր Լափորթի ահաբեկիչներէն Ռոզ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ: Նախարարը առեւանգուած էր Հոկտեմբեր 10ին: Յետագային սպաննուած էր Քեպէքի Ազատագրութեան Ճակատի առեւանգիչներու կողմէ: Երեք ամբաստանեալներ եւս պիտի դատուին:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ խորհրդարանական ընտրութիւններուն վերջնական արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը պարզեն.— Քոնկրէսի կուսակցութիւնը 348 աթոռ ապահովեց 521ի վրայ: Տիկին Ինտիրա Կանտի այս ձեւով երկու երրորդի մեծամասնութիւն կ'ունենայ Խորհրդարանին մէջ:

ԷԼ–ՀԱՍԱՏ, որ Սուրիոյ նախագահ ընտրուեցաւ առջի օր, ստացաւ ձայներու 99,2 առ հարիւրը: Ի նպաստ իրեն (միակ թեկնածուն) քուէարկած են մէկ միլիոն ինը հարիւր տասնեւինը հազար վեց հարիւր ինը հոգի:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահը՝ Սունայ Կիրակի օր ընդունած է զինուորական պետերը, ճշդելու համար թէ ի՞նչ կը հասկնան երբ «զօրաւոր կառավարութիւն» մը կը պահանջեն: Կը թուի թէ զօրավարները բաւական անորոշ պատասխաններ տուած են: Երկուշաբթի օր Սունայ պիտի խորհրդակցէր կուսակցապետներուն հետ, նախքան նոր վարչապետ մը նշանակելը: Արդէն իսկ հաւանական թեկնածուներ կը նկատուին՝ նախկին վարչապետ Իւրկիւփլիւ (ոչ մէկ կուսակցութեան կը պատկանի) բայց վստահողջ է, Էօզտէլէք (ծերակուտական) կամ Զօր. Աթաքլի (ցկեանս ծերակուտական):

ՍԱՐՍԷԼԻ մէջ (փարիզեան արուարձան) հրդեհ մը ծագած է բուժարանի մը թոքախտի բաժնին մէջ եւ արագօրէն տարածուած է մասնաւորաբար թթուածինին եւ փլաստիկ կազմածներուն պատճառաւ: Խուճապը անշուշտ մեծ եղած է: 12 նոր բարձիններուն վրայ երեքը մեռած են, մինչ միւսները աւելի թեթեւօրէն այրած փոխադրուած են Սէն–Տընիի հիւանդանոցը:

ՍԷՆ–ՏԸՆԻԻ մէջ, բժիշկ մը որ վիրա–

ՍԵՒ ԼՈՒՐԵՐ ԿԱՐՄԻՐ «ԴՐԱԽՏԷՆ»

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԸ

Փետրուար 5ի եւ 25ի մեր թիւերով (Ա. էջ), արձագանգ եղած էինք գիրար հաստատող զանազան աղբիւրներէ տրուած լուրի մը, որուն համաձայն, հինգ հայ երիտասարդներ դատապարտուած են Երեւանի մէջ:

Պուէնոս Այրէսի մեր պաշտօնակիցը, «Արմենիա», Փետրուար 17ի թիւով, «Խորհրդային Միութեան հայ բանտարկեալները» խորագրին տակ, մանրամասնօրէն կը տեղեկագրէ պարագան ուրիշ հայ բանտարկեալի մը, Հէնրի Յովհաննէսի Ալթունեանի, որուն դէմ երեք տարի արգելափակման վճիռ արձակուած է:

«Խորհրդային Միութեան մէջ, կը գրէ «Արմենիա», ազատախոհ տարրերու դէմ սկսած հալածանքը ընդհանուր վրդովում առաջ բերած է եւ նոյնիսկ կարգ մը համայնավար կուսակցութիւններ կը դատապարտեն ռուս համայնավար ղեկավարութեան տմարդի ու դաժան այդ ընթացքը:

Սակայն, համայնավար իշխանութեանց ձեռք առած կտրուկ միջոցներուն պատճառով շատ քիչ լուրեր կը հասնին արտասահման եւ խորհրդային ազատատենչ մտաւորականութեան ապրած ողբերգութիւնը իր մանրամասնութեանց մէջ անծանօթ կը մնայ արեւմտեան ժողովուրդներուն: Միայն գաղտնի ճանապարհներով ուղարկուած տեղեկագիրներէն յայտնի կ'ըլլայ իրականութիւնը՝ իր բովանդակ մերկութեամբ:

Այդ տեղեկագիրներէն կ'իմանանք, թէ ի խնդիր ազատութեան պայքարող խորհրդային մտաւորականներուն շարքին, իրենց պատուաւոր տեղը կը գրաւեն հայորդի հերոսներ, որոնք աչքի կը զարնեն իրենց յանդգնութեամբ, արի կեցուածքով եւ ընկերասիրութեամբ:

Առնենք Հէնրի Ալթունեանի պարագան, միակ Հայը, որ ցարդ յիշուեցաւ ազատ աշխարհի մամուլին մէջ:

37 տարեկան, ճարտարագէտ եւ երկու զաւակներու հայր այս Հայը Համայնավար կուսակցութեան անդամ եղած է

բոյժ չէ, առանց պատճառի իր գրասենեակին մէջ կոյր աղիքի գործողութեան ենթարկած է 12 տարեկան տղայ մը, զոր պէտք է խնամէր պարզ թարախոտ վէրքի մը համար: Տղան տեղն ու տեղը մեռած է արիւնահոսութեան հետեւանքով, բժիշկը սխալմամբ կտրած ըլլալով շնչերակը: Բժիշկը վերջերս իր իսկ դիմումով, գարմանուած էր յիմարանոցի մը մէջ: Ինչպէս միշտ ոչ ոք (ոչ Բժշկական Միութիւնը, ոչ ալ ոստիկանութիւնը) կ'ուզէ պատասխանատու ըլլալ նման ողբերգական արարքի մը: Բժիշկին մօտ աշխատող օգնականին նկարագրականը կրանկիյնեօլի ահաւոր տեսարանի մը տպաւորութիւնը կը թողու: Յիշենք որ բժիշկին օգնականն ալ որ մարած է «գործողութեան» ընթացքին, որմնադիր մըն է:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ օդանաւային երեք ընկերութիւններու տնօրէնութեանց եւ օդաչուներու սենտիքայի բանակցութիւնները բոլորովին խզուեցան Շաբաթ գիշեր: Հաւանական կը նկատուի որ ընկերութիւնները վերսկսին կարգ մը թռիչքներ այն օդաչուներուն հետ որոնք մերժած չեն իրենց առաջարկները:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊՍ. ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԳՆԱՑ

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի Դրան եպիսկոպոս Գարեգին Եպիսկ. Սարգիսեան անցեալ շաբաթ Թեհրան հասաւ, ուրկէ անցաւ Նոր Ջուղա, իբրեւ Կաթողիկոսական Պատուիրակ:

1957էն մինչեւ 1968 եւ 17 տարի գտնուած է զինուորական ծառայութեան մէջ: Նախքան իր գործը դատական ատեանին յանձնուիլը, Ալթունեան անցած է կուսակցական այլեւայլ քաւարաններէ, ուր աշխատած են զարձի բերել զինք եւ ստիպել յայտնելու իր «մեղսակիցներուն» անունները:

Ի՞նչ յանցանք գործած է ճարտարագէտ Ալթունեան: Ինչպէս ինք յայտարարեց կուսակցական քննիչ մարմնին առջեւ, «կուսակցութենէն վտարուած է ո՛չ թէ կազմակերպութեան կանոնները խախտելուն համար, այլ իբրեւ հետեւանք գաղտնի սպասարկութեան բանսարկութեանց եւ անանուն զրպարտութեանց»: Իբրեւ թէ Ալթունեան տարածած է կուսակցութիւնը եւ Պետութիւնը վարկաբեկող և իրականութիւնը աղաւաղող գրութիւններ, կապ պահած է պատմաբան Եաքիրի (զաւակը մառեչալ Եաքիրի — Ստալինի զոհերէն) եւ Զօր. Գրիգորենքոյի հետ, — երկուքն ալ դատապարտուած ու արգելափակուած հոգեբուժաններու մէջ, — եւ հրապարակով քննադատած է խորհրդային ղեկավարութիւնն ու անոնց կարգ մը արարքները:

Նախ կը մերժէ իր համախոհներէն ոեւէ մէկուն անունը տալ եւ ապա կը յայտարարէ, թէ ինք հաստատուն կը մնայ իր համոզումներուն մէջ: Եւ Ալթունեան կը պարզէ իր տեսակէտները, որոնք են.

Չի վստահիր եւ չի հաւատար Բրեժնեւին, մէկը, որ «1964ին Հերոսութեան Դ. աստիճանի շքանշանը կախեց Խրուշչեւի վիզէն եւ ապա դաւեց անոր դէմ«:

Խորհրդային մամուլը միայն «լուրեր կը հաղորդէ, որոնք յաճախ կը մեղանչեն ճշմարտութեան դէմ»:

Կուսակցական ժողովի մը մէջ յայտարարած է, թէ անարդար կերպով մոռացութեան տրուած է Թրոցքիի անունը: Ալթունեան յայտնած է, թէ յեղափոխութեան սկզբնական տարիներուն, Թրոցքի, իբրեւ Պետրոկրատի Սովետներու նախագահ եւ Կարմիր Բանակի հրամանատար, հսկայ դեր ունեցած է համայնավարներու յաղթանակին մէջ: Այդ ժամանակամիջոցին, Ստալին երկրորդական դեր կը կատարէր: Թրոցքիի դերին անդրադարձած է Ճոն Ռիտը՝ իր «Տասը օրեր, որոնք ցնցեցին աշխարհը» գրքին մէջ: Լենին կը յանձնարարէր, որ այդ գիրքը ամէն մէկ բանուոր ունենայ իր սեղանին վրայ:

Ալթունեան կը պաշտպանէ դատը Խրիմի Թաթարներուն, որոնց անարդար կերպով կ'արգիլուի վերադառնալ իրենց հայրենի բոյնը:

Կը դատապարտէ կուսակցական ղեկավարութիւնը՝ Չեխոսլովաքիան գրաւելուն համար:

Պաշտպան կը կենայ «մեծ հայրենասէր» Զօր. Գրիգորենկոյին եւ բոլոր անոնց, որոնք, յանուն ազատութեան մղուած պայքարին համար, կը տառապին բանտերու, աքսորավայրերու եւ հոգեբուժարաններուն մէջ:

Երբ Ալթունեան համարձակօրէն այս բոլորը կ'արտայայտէ կուսակցական քննիչ մարմնին առջեւ, Կեդրոնական Կոմիտէի փոխ անդամ Տենիսով անոր կ'ազդարարէ, թէ «այդպէս յամառելով, բանտ կ'երթայ»: Տասը օր ետք Ալթունեան կը ձերբակալուի:

ՄԱՅԻՍԵԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ՝ ԲԱԽՏՈՐՈՇ ՕՐԵՐԷՆ...

(ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՈԳԻՆ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս տարումներու լոյսին տակ դիւրին կ'ըլլայ մեզի հասկնալ թէ՝ ինչո՞ւ հայրենիքի ճգնաժամի այդ օրերուն մեր արիւնաքամ ժողովուրդը՝ միացած մեծով ու պզտիկով, համաժողովրդային ցասումի ու ընդվզումի պոռթկումով, ազատատենչ Հայու խիզախ կեցուածքով, արեւուն տակ ազատ ու անկաշկանդ ապրիլ ուզելու հզօ՛ր կամքով, գլուխ բարձրացուց պաշտպանելու համար դարերու ծով արիւնով ձեռք ձգուած հայրենիքին անկախութիւնը:

Այս խորհրդածութիւններէն ետք հասկնալի կ'ըլլայ նաեւ մեզի, Փետրուարեան համաժողովրդային ընդվզումին, անկախ քաղաքական հանգամանքներէ, բուն շարժառիթն ու պատմութեան համար անոր թողած բարոյական արժէքը:

Անցած են արդէն յիսուն երկար տարիներ պատմական այդ թուականէն: Մենք որ այժմ ոչ մանուկ ենք եւ ոչ ալ պատանի, մեզի հետ այս ազատ ափերուն վրայ հասակ նետած սերունդն ալ, որ քաղաքական դէպքերը ըմբռնելու եւ դատելու հասունութիւնն ունինք, անհրաժեշտ է որ գիտնանք ու համոզուինք թէ՝ Փետրուարեան օրերուն մեր ժողովուրդին ցոյց տուած այդ քաջարի կեցուածքը՝ որպէս պատմական երեւոյթ, Հայուն համար ո՛չ նոր էր եւ ոչ ալ անսպասելի: Եթէ ուզենք միասին պահ մը բանալ մեր ազգային պատմութեան ծալքերը, պիտի չգտնենք այնտեղ ո՛չ մէկ սեւ էջ՝ ուր Հայը դաւաճանած ըլլայ, ազատ ու անկաշկանդ ապրիլ ուզելու իր ազգային ձգտումներուն: Այնտեղ յստակօրէն պիտի տեսնենք թէ, Հայուն ազգային նկարագիրը յատկանշող ըմբո՛ստ, քաջարի ու ազատութեան սիրահար բնորոշումները, իմաստէ զուրկ խօսքեր չեն եղած, եւ դարերու ընթացքին իրենց կնիքն են դրած մեր պատմութեան վրայ: Ազգային պատմութիւն մը, որ հիւսուած ու կազմուած է, օտարին լուծը չհանդուրժելու, ուրիշին թաթին տակ հլու հպատակ ապրիլ չուզելու համար տարուած հերոսական մարտնչումներու եւ բարոյական յաղթանակներու երկար ու շարունակական շղթայով մը:

Շղթայ մը՝ որ կը սկսի Հայկազանց հարստութեան օրերէն, անցնելով Արշակունեաց, Բագրատունեաց եւ Ռուբինեաց հարստութիւններու շրջաններէն, երկարելով մինչեւ Ղարաբաղի Մելիքներն ու հայ ազատագրական շարժման հերոսական օրերը:

Քանի որ յիշեցինք պատմական անցքեր, ինչո՞ւ չյիշել նաեւ Հայաստանն առանց թագաւորի մնացած հայ նախարարներու օրերը, որոնց համար դարերէ ի վեր թութակաբար կը կրկնենք «անմիաբան»: Առանց նկատի առնելու անոնց ապրած դարաշրջանի աւատապետական կեանքի ապրումի ձեւն ու ըմբռնումը: Քաղաքական կեանքի փոթորկալից, միշտ խառնակ ու անկայուն վիճակը, իրենց ապրած բնաշխարհի աշխարհագրական աննպաստ դիրքը: Դրացի զօրաւոր ազգերու կողմէ իրենց սահմանակից եղող հայ նախարարներուն վրայ ի գործ դրուած քաղաքական ճնշումները: Մանաւանդ, առանց ուզելու բաղդատութեան զուգահեռ մը ձգելու եւ տեսնելու համար, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի արքունիքներուն մէջ տեղի ունեցած դաւադրութիւնները, իշխանական ու աւատապետական տուներու կողմէ փառքի ու հարստութեան տիրանալու համար իրարու դէմ գործածած բարբարոս միջոցներն ու մղած կռիւները: Այս խորհրդածութիւններէն վերջ, կարելի կ'ըլլայ անվարան ընդունիլ որ հայ նախարարները (եւրոպական առումով ցեղապետներ եւ իշխանական տուներ) եղած են գերազանցօրէն հայրենասէր, խոհեմ ու քաջամարտիկ եւ չեն վարանած հայրենիքի վտանգի պահուն (աննշան բացառութեամբ) զէնքի ուժով դիւցազնօրէն պաշտպանել հայրենի հողն ու կրօնքը, Հայուն ինչքն ու պատիւը:

Մեր նիւթէն աւելի եւս չշեղելու համար, ըսենք անմիջապէս թէ՝ այն ինչ որ ուզեցինք շեշտել այս տողերուն մէջ այն է որ, երբ Հայը՝ դարերու պատմութեան ընթացքին, միշտ հաւատարիմ է մնացած իր ազգային դիմագիծը յատկանշող Հայու ազատատենչ ոգիին, ինչո՞ւ կ'ուզենք որ տասնեւիններորդ դարուն սկսած ազգային վերածնունդի բուռն թափով, եւ հայ ազատագրական շարժման ստեղծած խանդավառութեամբ, ազգային խոր գիտակցութեան հասած ու իր պատմութեան 1915ի ամէնէն սեւ ու զարհուրելի օրերն ապրած, քսաներորդ դարու Հայը՝ պէտք է ըլլար նուա՛զ հայրենասէր, նուա՛զ ըմբոստ ու քաջասիրտ: Երբ պատմութեան անշեղ վկայութեամբ, գիտենք թէ Հայը՝ իր վեց դարերու գերութեան շրջանին, շատ է նմանած մարմինով միայն կաշկանդուած արծիւին: Որ ան՝ իր սիրտը, միտքն ու հոգին ազատութեան խորան ըրած, երազա՛ծ ու ապրած է ազատութեան ջերմ կարօտով, եւ անոր հասնելու բո՛ւռն տենչով...:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՇԻԼԹԵԱՆ

Գեղանկարչութեան մէջ իր մուտքը կատարած է 1920ի ժամանակները:

Նկարիչին ստեղծագործութիւնները հիացում ստեղծած են եւ բարձր գնահատանքի արժանացած են ոչ միայն Իտալիոյ, այլեւ անոր սահմաններէն դուրս Ֆրանսայի, Ամերիկայի, Գերմանիոյ եւ այլ երկիրներու մէջ: Սակայն, մեծ փառքի եւ համբաւի արժանացած արուեստագէտը երբեք չի մոռնար, որ Հայ է եւ ամէն առիթով կ'ընդգծէ իր ծագումը:

1949ին, երբ Փարիզի լաւագոյն ցուցասրահներէն մէկուն մէջ կը բացուի Շիլթեանի ցուցահանդէսը, որուն շուրջ մեծ աղմուկ բարձրացաւ, հայ նկարիչին այցելութեան կուգայ Իտալիոյ դեսպանը, որուն վկայութեամբ «հիանալի է ցուցահանդէսը: Իտալիան հպարտ է, որ ձեզ նման շնորհալի զաւակ ունի»:

Երբ դեսպանը կը վերջացնէ իր հիացական խօսքը, Շիլթեան համեստօրէն կը պատասխանէ. «Ուրախ եմ ձեր բարձր գնահատականին համար, ուրախ եմ, որ Իտալիոյ որդեգիր զաւակն եմ, որու երկինքին եւ արուեստին շատ եմ երախտապարտ: Բայց թոյլ տուէք նաեւ ըսել, որ ես Հայ եմ»:

Գրիգոր Շիլթեան ծնած է Նոր Նախիջեւան (Դոնի–Ռոստով) 1900ին:

Երիտասարդը կը մեկնի Պոլիս, ապա կ'անցնի Աւստրիա, ուր կ'ուսանի Վիէննայի Գեղանկարչութեան Ակադեմիայի մէջ: Հոս Շիլթեան կը սկսի առանձնայատուկ սէր ունենալ իտալական արուեստին նկատմամբ, դեռ Վիէննա գտնուած ժամանակ ինչ որ ներքին մղում մը զինք կը կապէ Իտալիոյ:

Ուսումնալից երիտասարդը շուտով կ'իրականացնէ իր վաղեմի երազը: 1923ին կը հասնի Հռոմ, իսկ երկու տարի ետք Պրակացլիա սրահին մէջ կը կազմակերպէ իր անդրանիկ ցուցահանդէսը, որուն քաթալոկին յառաջաբանը կը գրէ իտալացի ծանօթ արուեստաբան Ռ. Լոնկի, որ ըստ արժանւոյն կը գնահատէ արուեստագէտին առաջին գործերը:

Այդ նոյն թուականին ան կը մասնակցի Հռոմի փառատօնին, ուր տեղ կը գտնեն անոր գործերը: Յաջորդ տարին կը հրաւիրուի մասնակցելու Վենետիկի ծանօթ փառատօնին, ուր կրկին կը փայլի նկարիչին անհատական գիծը:

1927ին Գրիգոր Շիլթեան, որ 27 տարեկան էր, կը հաստատուի Փարիզ: Կը մնայ հոս վեց տարի:

Ֆրանսայի մէջ անոր յաջողութիւնները ակնառու կը դառնան: Շիլթեան կը մասնակցի փարիզեան տարբեր սալոններու, իսկ 1927ին կը բանայ իրեն համար չափազանց կարեւոր անհատական ցուցահանդէսը: Քանի մը օր վէճերու, նոյնիսկ ծայրայեղութիւններու հասնող կարծիքներու վայր դարձաւ «Կալըրի Ռընեսանսը»:

Ստեղծագործելու անոր ոճը խիստ աւանդական է, հիմնուած արուեստի ընդհանուր կանոններու վրայ, բայց եւ այնպէս նկարիչին բարձր ճաշակին եւ զարգացումին ու հմուտ վարպետութեան շնորհիւ ան նոր, ժամանակակից մարդու արուեստի դրոշմ կուտայ իր գործերուն:

Թերեւս այդ էր պատճառը, որ ֆրանսական թերթերը բառեր եւ գոյներ չխնայեցին, որպէսզի աւելի մեծ արժէք տային Շիլթեանի զօրաւոր գեղանկարչութեան, որ ունի խոր արմատներ, ամուր հիմք, յօրինումի թարմութիւնը եւ, որ, ամէնէն կարեւորն է՝ անհատականութիւն:

Արժէ յիշել, որ հակառակ բուռն վէճերուն, վերոյիշեալ ցուցահանդէսէն անմիջապէս ետք Լիւքսենպուրկի պետական թանգարանը գնեց անոր «Ծաղիկներ ծախող աղջիկը» հիանալի գործը:

Անոր փարիզեան ստեղծագործութիւնները եւ, յատկապէս, նաթիւր–մոռթերը համբաւ մը ապահովեցին Շիլթեանի: Անոնց գեղարուեստական լեզուն յստակ է, որովհետեւ հոն ոչ միայն առարկային պատկերը կայ, այլեւ միտքի մակարդակը, որով այդ շրջանի գործերուն մէջ հայ վարպետը ուրոյն մեկնաբանութիւն կուտայ բնորդին եւ յօրինումին:

1930ին, մօտ երեսուն հայ նկարիչներու հետ կը մասնակցի Փարիզի «Անի ընկերութեան» կազմակերպած ցուցահանդէսին, իսկ քանի մը ամիս ետք, Պրիւքսէլի Գեղանկարչութեան Պալատի մէջ կը բացուի անոր մէկ նոր ցուցահանդէսը:

Նկարիչին գործերը եղակի տպաւորութիւն կը թողուն Պելժիոյ խստապահանջ քննադատներուն եւ գեղանկարչութեան սիրահարներուն վրայ: Պրիւքսէլի արքայական թանգարանը կը գնէ նկարիչին «Մարիներ»ը, որ մեծ վարպետութեամբ գծուած է:

Այնուհետեւ ցուցահանդէսներ կը կազմակերպէ Լիէժ, Պերլին, Լոնտոն, Նիւ Եորք եւ այլուր:

Շիլթեանի արուեստը, որ նուիրուած է գեղեցիկի եւ մարդու, որոշ ազդեցութիւն կրած է Վերածնունդի շրջանի եւ Ֆլաման դպրոցի մեծ վարպետներէն: Այսպէսով, անոր արուեստի ակերը ծագում կ'առնեն գեղանկարչութեան պատմութեան հեռաւոր անցեալէն եւ համաչափ շունչով կը հասնին մեր օրերու արուեստի գտնիքներուն: Սակայն Շիլթեան չի կրկներ իր տեսածը, իր գիտցածը, այլ կը ստեղծէ նոր, աւելի լուսաւոր եւ անմիջական, աւելի թափանցիկ արուեստ:

Անոր ցայտուն ապացոյցն են Շիլթեանի ստեղծած հիանալի դիմանկարները, ուր տիպարները աւելի խոր կերպով ներկայացնելու համար հեղինակը հմտօրէն կ'իրագործէ նիւթի եւ յօրինումի, գոյնի եւ գիծի բացարձակ ներդաշնակումը:

Անոր դիմանկարները օժտուած են արտակարգ ներքին ուժով: Անոնց մէջ նկարիչը երեւան կը բերէ բնորդներու այնպիսի յատկութիւններ, որոնք յաճախ դուրս կը մնան մարդոց ուշադրութենէն: Շիլթեանի ուժը ճիշդ ասոր մէջ է, գլխա–

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹԸ (62)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Իսկ հէք Ռոզիկ, յուզուած՝ սիրտը եռած, կ'արտասուէր այս անիրաւ նախատինքներուն տակ:

Անթառամ, որ միտքը դրած էր կիսկատար գործ չտեսնել եւ ներսիդին կուտակուած բոլոր մաղձը դուրս թափել, շարունակեց.

— Քանի համբերեմ, աչք գոցեմ ըսի, այնչափ խաղերնիդ առաջ տարիք... զաւակս միամիտ գտաք, ծուղակ ձգեցիք ըսելով՝ մա՞յրն ալ անանկ կարծեցիք, ինծի նայէ, Թագուհի հանըմ, ես քեզի պէս հանած – վարածները դրպանէս կը հանեմ... եւ ասս ալ մտքերնիդ դրէք, որ զաւակս հաւու պէս փեթթել չեմ տար ձեզի, անիկա այսչափ տարի աշխատեցաւ, արիւն քրտինք թափեց քի հոս զայ տէ, կործանած, պարտքը կոկորդը մարդէ՞ աղջիկ առնէ... այսօր ուզեմ նէ՝ ձեռքս պզդնելով տասը հազար ոսկով աղջիկ կուտան տղուս... ամէն օր լուր կուղայ, ինչ աղջիկներ, մէկը միւսէն աղուոր, մէկը միւսէն ուսեալ... չէ քի Ռոզիկին պէս...

— Աղջիկս, ել երթանք, ըսաւ Թագուհի, բարկութենէն կաս–կարմիր կտրած, մինչ Ռոզիկ ոտքի կ'ելլէր հեծկլտուքը շարունակելով, աւելի բարձրաձայն:

— Ելէք գացէք, դռները բաց են... գոչեց Անթառամ ձեռքովը վանողական շարժում մը ընելով:

Տիկին Թագուհի եւ Ռոզիկ հասան տուն, ճամբան առանց խօսք մը փոխանակելու իրարու հետ: Հարուածը այնքան անակնկալ, այնքան սաստիկ եղած էր, որ երկուքն ալ պապանձեր էին: Անշուշտ Լեւոնին մեկնումէն ի վեր նշմարած էին, որ Անթառամ պաղ վերաբերում մը ցոյց կուտար իրենց հանդէպ, նոյնիսկ կը զգուշանար հետերնին տեսնուելէ կամ մտերմութիւն ցոյց տալէ, բայց երբեք չէին երեւակայեր, որ այդ չկամութիւնը կամ պաղութիւնը այսպիսի անբացատրելի մոլեգնութեամբ մը պիտի պայթէր: Խեղճ Ռոզիկ, տուն հասնելուն՝ ազատ ասպարէզ տուաւ իր զսպուած յուզումին եւ սենեակը քաշուելով, ուր մայրը գացած էր իրեն միանալու, սկսաւ յորդ արցունք թափել:

Մանկատի աղջիկը իրապէս կը սիրէր Լեւոնը, մանաւանդ այն օրէն ի վեր, որ տեսած էր, որ երիտասարդը անկեղծ ու անշահախնդիր վարմունք մը ունեցած էր իրեն հանդէպ: Այն կեղծ քծնումները, որոնք, իր ծնողքին խորհուրդով, ի գործ դրեր էր երիտասարդին հետ ունեցած տեսակցութիւններուն ատեն, շուտով ճըշմարիտ տարփանքի մը փոխուած էին:

— Ա՜խ, մայրիկ, ի՞նչ պիտի ընենք հիմա, կը հեծկլտար գլուխը իր մօր ծունկերուն վրայ դրած... ան ինչ սարսափելի նախատինքներ ըրաւ մեզի, հիմա ի՞նչպէս իրարու երես պիտի նայինք...

— Անպատճառ մէկը խօսք խառներ է, կը կրկնէր տիկին Թագուհի. այս եղածին մէջ թշնամիի մատ կայ, ինչո՞ւ մէկ օրէն միւսը այդ կինը այսպէս մեզի դէմ դարձաւ, ի՞նչ ըրինք իրեն...

Յետոյ ջանաց աղջիկը մխիթարել, ըսելով թէ գուցէ Անթառամ ջղային տագնապ մը ունեցած էր, թէ իր ըրածին վրայ պիտի զղջար, թէ գուցէ ներում պիտի խնդրէր: Բայց աղջիկը այդ խօսքերէն չէր համոզուեր. այդ կնոջ աչքերուն մէջ կարդացեր էր անհաշտ ատելութիւնը իրեն նկատմամբ եւ հիմա կը սոսկար, խորհելով, որ իր բոլոր ոսկի երազները պիտի ցնդէին այդ պառաւին պատճառով, զոր սիրաշահելու համար պէտք եղածին չափ փոյթ չէր տարած:

Իրիկունը սակայն, երբ Ղուկաս էֆէնտի եկաւ, Ռոզիկ անակնկալ ուրախութիւն ունեցաւ. նոր նամակ մը Լեւոնէն, աւելի սիրազեղ, աւելի հրավառ. իր գրած առաջին նամակը ընդուներ էր ու անոր կը պատասխանէր: Եւ ի՜նչ նամակ, ամբողջ տասնեւվեց երես: Անգլիացի ադամանդավաճառը եկած էր Փարիզ, գործը յաջող ճամբու մէջ էր եւ կը յուսար, որ քանի մը օրէն պիտի կրնար ճամբայ ելլել: Լեւոն նոյնպէս կը ծանուցանէր, որ տուփ մը շաքար կը ղրկէր իրեն Փարիզէն, բայց տուփը տակաւին չէր հասած: Յետոյ կ'ըսէր, թէ գեղեցիկ մատանի մը, զոյգ մը օղ եւ ապարանջան մը առած էր Ռոզիկի համար, զոր իր հետը պիտի բերէր: Ու յետոյ կը պատմէր այն անհուն տառապանքը, որ կը զգար իր նշանածէն հեռու մնալով, թէ ինչպէս օրն ի բուն Ռոզիկի պատկերին նայելով կը մխիթարուէր, թէ ինչ անճառ հեշտութեամբ ընդունած էր անոր նամակը, զոր օրը հարիւր անգամ կը կարդար, համբուրելով զայն:

Մինչ Ռոզիկ իր սենեակը առանձնացած՝ այդ նամակին ընթերցումով կ'ամոքէր օրուան մէջ ընդունած ահռելի հարուածը, Թագուհի՝ Ղուկաս էֆէնտիին կը պատմէր իրենց այցելութիւնը եւ Անթառամի ըրած ընդունելութիւնը եւ արտասանած նախատալից խօսքերը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Ողբացեալ Շ. Միսաքեան 1957 տարուան 10 Յունուարի «Յառաջ»ին մէջ, «Օրը Օրին» մը գրած էր, վա՜հէ տարրադրութեամբ, որ կը կրէր հետեւեալ վերտառութիւնը՝ «Այսպէս պիտի ըլլայ մեր Տունը»: *Թերթին ճակատին ալ զետեղած էր Մշակոյթի Տան պատկերը ու աւելցուցած՝* «Ձեր աչքերն ու սիրտը չե՞ն պայծառանար, դիտելով այս պատկերը: Ու երբ վաղը իրականութիւն դառնայ...»:

Այս առթիւ կու կ'ընէր որպէսզի իւրաքանչիւր Հայ օգնէր համաձայն իր դիտակցութեան եւ կարողութեան, ու կը շարունակէր «Ուրիշ վայրերու մէջ, մարդիկ երբ բանուոր կ'աշխատին այս կարգի հանրօգուտ շինութեանց մէջ, հող փորելով կամ պատ հիւսելով: Քանի դժուար է նոյնը ընել այստեղ, կը մնայ նուիրացնել հիմնադրամը:

Որքան շատ այնքան շուտ:

Իսկապէս առաջին քայլը առնողը եղաւ տուն մը գտնելու գործին մէջ, ընկ. Միսաքեան: Պատահմամբ իրեն հետ կ'անցնէինք 17 Ռիւ Պլէոյի առջեւէն, որուն ճակատէն կախուած էր, ծախու շէնքին յայտարարութիւնը, թելադրեց ինծի որ անմիջապէս հետաքրքրուիմ, տէրն ու գինը հասկնամ եւ տեղեկացնեմ Յանձնախումբին: Նոյն օրն իսկ, խանդավառութեամբ կատարեցի յանձնառութիւնը, տեղեկութիւնը բերի, եւ տունը գնուեցաւ նոտարի միջոցաւ, ձեռնտու պայմաններով, որովհետեւ աւերակ վիճակի մը մէջ կը գտնուէր ան:

1954էն ի վեր կազմուած էր Յանձնախումբ մը, որ գործի լծուելով կոկիկ գումար մըն ալ ունէր իբր հիմնադրամ, հետեւաբար կարելի եղաւ տէրը դառնալ ներկայ շէնքին սկզբնական ծախքերը հոգալով: 1954էն մինչեւ 1956ի վերջը մեր փնտռտուքները յարմար տուն մը գտնելու դժուարութեան մատնուած էին:

Հերոսութիւն էր ուղղակի գրեթէ ոչինչով նման գործի մը ձեռնարկել: Ստորնայարկ, ներքնայարկ, չորս յարկեր, պատերու ամրացում, տանիք, ծեփեր, ներկ, լուացարաններ, ելեկտրականութիւն, կեդր. ջերմութիւն, 200 խորանարդ մեթր, փլուզումներ դուրս փոխադրել, այս բոլորը նիւթական հսկայ գումարներու կը կարօտէին: Յանձնախումբը սակայն, աչքի առջեւ ունենալով ձեռնարկին կարեւորութիւնը, «Նպատակատկարութիւն չի ճանչնար»ը սկզբունք ընելով քաջարար նետուեցաւ ասպարէզ:

Այս ոգեւոր շրջանին էր որ ընկ. Միսաքեան կը գրէր վերի տողերը:

Բոլորը խանդավառ էին օգտակար գործ մը կատարած ըլլալու գոհունակութեամբ բայց... բայցը միշտ կը մտահոգէր ուղեղները:

Նոյն տարուան, 1957, Սեպտեմբեր 29ի «Յառաջ»ին մէջ ընկ. Հր. Սամուէլեան կը գրէր — «Տարիներու ծրագիրը սկսած է այլեւս իրականութիւն դառնալ: Ամէնէն սկեպտիկներն անգամ զինաթափ եղած են արդէն: Հայ Մշակոյթի Տունը դառնալու սահմանուած շէնքը՝ տարիներով անմարդաբնակ ու կիսաւեր, արդէն կենդանութիւն ստացած է քանի մը օրէ ի վեր:

Սեփական տուն եւ տպարան ունենալու գաղափարը տարիներու ընթացքին զարգացաւ, երբ սպիտակ ջարդը գլուխ կը ցցէր սպառնալով նոր սերունդին, ազգապահպանման համար անհրաժեշտ կը դառնային ինքնապաշտպանութեան ազդու միջոցները: Հայ Մշակոյթի Տունը կոչուած է կատարելու կարեւոր դեր մը այս ճակատին վրայ:

Իսկ եւ իսկ «Հայկական Տուն մը» Լոյս Քաղաքի սրտին վրայ:

«Յառաջ»ի տպարանի բացումը առաջին հանգրուանն է դէպի վերջնական նպատակ տանող ճամբուն վրայ:

Զարկ պէտք է տրուի ժողովրդային հանգանակութեան, որպէսզի տպարանէն վերջ շուտով բացուին հանրութեան առջեւ ակումբ – ընթերցարանը, հանդիսասրահը, թանգարանը եւ յարակից գրասենեակները:

«Յառաջ»ի նոյն թիւին մէջ, *տորրագրեալս՝* «Յառաջ»ի տպարանը Մշակոյթի Տան մէջ» *խորագրին տակ կը գրէի,* Կամենալը կարենալ է, Ֆրանսահայը կամեցաւ եւ ունեցաւ իր Մշակոյթի Տունը, Փարիզի կեդրոնական թաղամասին մէջ: Տան Յանձնախումբը ուզեց որ Ա. յարկի սրահը կոչուի «Շ. Միսաքեան սրահ» ի յիշատակ ողբացեալ հրապարակագրին:

Կարեւոր գումարներով պատասխանեցին մեր հայրենակիցները եղած կոչին: Մի քանի ամիս դեռ աւերակ՝ այս ներքնայարկը անճանաչելի դարձած է այսօր, շնորհիւ կատարուած վերանորոգչական աշխատանքներուն եւ տպագրական մեքենան հոն կը դառնայ լոյսերու մէջ:

Այս բոլորին ի տես, ակամայ կը տարուիս մտածելու մէկու մը մասին. — Որքան ուրախութիւն պիտի զգար «Յառաջ»ի նոր տպարանը տեսնելով Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Աւա՜ղ, ան չկայ այսօր, բայց, Շաւարշի հոգի կը սաւառնի եւ յիշատակը կ'ապրի այս շէնքին մէջ: Վաղը՝ իր անուան նուիրուած սրահին մէջ՝ երբ հայ բարբառը հնչէ, վստահաբար այդ հոգին պիտի խայտայ ու ցնծայ:

Վստահ ենք որ սկսուած սոյն ձեռնարկը պիտի հասնի իր կատարելութեան, շնորհիւ մեր սիրելի հայրենակիցներու սրտաբուխ եւ առատաձեռն օժանդակութեան:

Այդ թուականէն ի վեր ինծի խղճի գործ համարած եմ յաճախ արտայայտուիլ Հայ Մշակոյթի Տան մասին, անոր կարեւորութեան ու բարգաւաճման անհրաժեշտութեան մասին, եւ սրտագին կոչ ընել որ հայրենակիցներս իրենց լուման չխնայեն ի նպաստ այս կարեւոր ձեռնարկին:

Պիտի չարունակեմ հնչեցնել զանգակը, թարգմանը ըլլալով այն հայրենակիցներուս որոնց սրտին կը խօսի ձեռնարկը, որպէսզի իւրաքանչիւրը իր ունեցածէն բաժին մը յատկացնէ, կատարելութեան հասցնելու համար զայն: Արդէն շէնքին վերջին 4րդ յարկն ենք ներկայիս:

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը խթան մը եղաւ, որովհետեւ փաստացիօրէն տեսնուեցաւ նման տուներու անհրաժեշտութիւնը եւ ինչպէս Մարսէյլ, Ալֆորվիլ, Իսի եւ այլ գաւառներ ձեռնարկեցին իրենց շրջաններուն մէջ նոյնանման աշխատանքներու:

Փարիզի ըլլալիք նուիրատուութիւնները նուազեցան թէեւ, բայց երեւոյթը ուրախալի է ազգապահպանման տեսակէտով:

Սիրելի հայրենակիցներ, եկէք ձեր աչքերովը տեսնելու Հայ Մշակոյթի Տունը: Խանդավառ երիտասարդութիւն, պարախումբ, Նոր Սերունդ, երգչախումբ, թատերախումբ, իրենց հաւաքոյթներով, ժողովներով ու փորձերով, Ուսանողական Միութիւն, սկաուտներ, Կապ. Խաչը իր Հինգշաբթի օրուան դպրոցով, եկէ՛ք, ապրեցէք տաք մթնոլորտին մէջ Հայկական Տան եւ հրճուեցէք:

Այցելեցէք թանգարանը, անմահ հերոսներու նկարներով ողողուն, անոնց պատկանած իրերը եւ պատմական յիշատակները, ճոխ ու արդիական ապակեզարաններու մէջ զետեղուած, ապրեցէք անոնցմով: Օտարներ կուգան ու կը տպաւորուին:

Հայու Տունն է այդ, ձեր տունն է, եկէք ու փառաւորուեցէք ձեր անմահ հերոսներու յիշատակներուն ի տես:

Մշակոյթի Տան դռները բաց են բոլորին, բոլորին առջեւ, չիք խտրութիւն ոչ հրէի ոչ հեթանոսի, կարելի է նաեւ հոն ստանալ զովացուցիչներ, սուրճ եւ նոյնիսկ ճաշ:

Հոն կայ նաեւ ճոխ մատենադարան մը, բազմաթիւ պահարաններով, վերցուցէք գրքեր, Ֆրանսերէն ու հայերէն, տարէք ձեր տուները եւ կարդացէք զանոնք:

Ձեր երիտասարդ զաւակները ղրկեցէք, թող գան ապրին քանի մը ժամ հայկական մթնոլորտի մէջ: Ձեր երախաները ղրկեցէք հայկական դպրոցը ամէն Հինգշաբթի օրերը:

Այս բոլորը մէջտեղ բերուեցան հսկայ զոհողութիւններով, որպէսզի Հայը մնայ Հայ հոգիով եւ մտածելակերպով ինչպէս նաեւ իր ոսկեղենիկ լեզուով:

Մեր անցեալ թղթակցութեան մէջ յիշած էինք որ մինչեւ 1970ի կէսը 4րդ եւ վերջին յարկը տակաւին չէր վերաշինուած, ներկայիս լրացած վիճակի մէջ է պատերով ու տախտակամածով: Տասնեւմէկ սենեակներ որոնք պիտի յատկացուին իբրեւ գրասենեակ կամ ժողովատեղի: Ըսենք նաեւ որ շնորհիւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան սիրայօժար նուիրատուութեան, ապահովուեցաւ 4րդ յարկի կեդրոնական ջերմութիւնը եւս, ինչպէս նաեւ լուացարաններու գործերը:

Տակաւին կան ելեկտրականութեան եւ ներկի աշխատանքները:

Յանձնախումբը պարտքերու տակ մըտած է ներկայիս:

Մշակոյթի Տան ընթացիկ ծախքերը՝ տուրքեր, ելեկտրականութիւն, ջերմութիւն, կեդր. ջերմութիւն, հեռախօս, մանր նորոգութիւններ, տարեկան 20.000 նոր ֆրանք, այսինքն 2 միլիոն հին ֆրանք նուազագոյն: Պէտք է տոկալ այս բոլորին որպէսզի կանգուն մնայ Տունը Հայութեան:

Նկատի պէտք է առնել նաեւ որ շէնք մը միշտ պէտք ունի ներկուելու, մաքրուելու որպէսզի դառնայ ներկայանալի:

Շէնքի մուտքին զետեղուած է մարմարեայ պատուոյ տախտակ մը, որուն վրայ արձանագրուած են նուազագոյն մէկ միլիոն ֆր. վճարող ազգայիններու անունները: Ներկայիս տեղահանուած է, նոր նուիրատուներու անունները արձանագրելու համար: Առիթ մը մեր մեծահարուստներուն իրենց ընտանիքին անունը յաւերժացնելու:

Յանձնախումբը ունի նաեւ պատուոյ անդամակցութեան դրութիւն մը տարեկան 100 նոր ֆրանք վճարումով: Նոյնպէս օժանդակ անդամներու դրութիւնը՝ տարեկան 10 ֆրանք վճարողներու:

Բնականաբար Յանձնախումբը սիրով կ'ընդունի բացառիկ նուիրատուութիւններ հարսանիքներու, ծնունդներու, փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ առիթներով:

Այսօր երբ Փարիզի օրինակը վարակիչ դարձաւ մինչեւ Ալֆորվիլ, Իսի եւ Մարսէյլ, չմոռնանք Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը:

Գ. ԶԳՈՒՔՃԵԱՆ

...ւոր յայտնաբերելու եւ զայն կեդրոնացնելու մէջն է:

Ի տարբերութիւն իր ժամանակակիցներէն շատերուն, որոնք հրաժարելով նրկարչութեան հիմնական կանոններէն, կը ձեւափոխեն մարդու դէմքին եւ մարմնին կառուցուածքը, Շիլթեան հարազատ կը մնայ բնականին:

Շիլթեանի յօրինումներուն մէջ միշտ կը զգացուի թէ՛ տարածութիւնը եւ թէ օդի ազատ շարժումը: Նկարիչին փայլուն գործերը ձեւերու յստակութեան դանձարան են, ուր իւրաքանչիւր առարկայ կը պահպանէ իրեն յատուկ կառուցուածքը, ուր լոյսի, ստուերներու եւ գոյներու ամուր միասնութիւնը արուեստի ստեղծագործութիւնը կատարեալ կը դարձնէ:

«Գրիգոր Շիլթեան կը դասուի մեր օրերու գեղանկարչութեան իրապաշտ դըպրոցի ամէնէն մեծ նկարիչներու շարքին», կը գրէ իտալացի ծանօթ քննադատ Մարչիանօ Պեռնարտի, իսկ անուանի նկարիչ Տէ Զիրիկօ կ'ընդգծէ. «Ան արժանի է բարձր յարգանքի, որովհետեւ մեր ժամանակաշրջանի ամէնէն ինքնատիպ նկարիչներէն մէկն է»:

Անոր բազմաթիւ գործերը դարձած են լաւագոյն թանգարաններու սեփականութիւնը:

Դժբախտաբար, անոր ստեղծագործութիւններէն միայն երեքը կը գտնուի Հայաստան: Երկուքը՝ Երեւան, երրորդը՝ Էջմիածնի մայր տաճարը:

Գրիգոր Շիլթեան ներկայիս 70 տարեկան է:

Լ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Փոքրիկ իշխանուհին, անդիտակցաբար մոռնալով իր դիրքը, կը պատրաստուէր քառամբակ արշաւել պչրանքի, կոտրտուքի ասպարէզին մէջ, առանց մրցակցութեան որեւէ գաղափարի, այլ միամիտ ուրախութեամբ մը:

Թէեւ Անաթոլ կիներու զարպասումներէն յափրացած ըլլալ կը ձեւացնէր, բայց իր սնապարծութիւնը կը շոյուէր՝ ինքզինքը այդ երեք կիներուն հայեցակէտը տեսնելով: Յետոյ կը սկսէր այդ ազուոր եւ զգլխիչ Պուրիանի համար զգալ այն կիրքը, անբան տարփանքը, որ առեն մը յանկարծ կը գրաւէր իր էութիւնը:

Թէյէն վերջ, խումբը բազմոցաւոր սրահը գնաց, եւ Մարի իշխանուհիէն խընդրուեցաւ դաշնակ նուագել: Անաթոլ առնոր առջեւը թեւը ծնօտին տարած նստաւ Օր. Պուրիանի մօտ, եւ ճարճատուն աչքերը կը դիտէին Մարի իշխանուհին, որ ցնծուն եւ վարանոտ յուզումով մը կը տոկար իրեն վրայ սեւեռած այս նայուածքին:

Սակայն, թէեւ Անաթոլին նայուածքը Մարի իշխանուհիին կ'ուղղուէր, անոր չէր պատկաներ, այլ այդ նայուածքին բացատրած ցնծութիւնը կը բխէր Օր. Պուրիանի մանրիկ ոտքէն, որ դաշնակին տակ կը հալածուէր երիտասարդին ոտքէն:

Օր. Պուրիան ալ Մարի իշխանուհին կը նայէր, որ յանկարծակիի եկաւ այս իր պատուակալ օրիորդին աչքերուն մէջ կարդալով ուրախութեան եւ յոյսի նորարծարծ արտայայտութիւն մը:

Ճաշէն վերջ, երբ պիտի բաժնուէին, Անաթոլ համբուրեց Մարի իշխանուհիին ձեռքը: Քաջութիւնը երկու ձեռքերովը բռնած, Մարի չեչտակի նայեցաւ այս գեղեցիկ դէմքին:

Անաթոլ իշխանուհիին հանդէպ պարտքը կատարելէ վերջ՝ Օր. Պուրիանի ձեռքն ալ համբուրեց. անիկա վայելուչ չէր, բայց Անաթոլ ըրաւ զայն իր ամբողջ վարմունքին մէջ ցոյց տուած միամտութեամբ ու բնականութեամբ: Օր. Պուրիան կաս-կարմիր կտրեցաւ, եւ սարսափով նայեցաւ Մարի իշխանուհիին երեսը:

— Որքան փափկանկատ է, խորհեցաւ Մարի իշխանուհին: Օր. Պուրիան ի՞նչպէս կրնայ միտքէն անցընել թէ կը նախանձիմ իրեն եւ իր անձնուիրութիւնը չեմ գնահատեր: Իշխանուհին Օր. Պուրիանի մօտենալով գրկեց զայն սիրով:

Անաթոլ փոքրիկ իշխանուհիին ձեռքն ալ ուզեց համբուրել:

— Ոչ, ոչ, ոչ, ըսաւ, երբ հայրդ գրէ ինծի որ վարքդ շտկած ես, պիտի թոյլատրեմ քեզ համբուրել ձեռքս, անկէց առաջ ոչ, եւ սենեակէն դուրս ելաւ՝ մատովը սպառնալով եւ ժպտելով:

ԻԶ.

Այն գիշեր տանը մէջ ոչ ոք երկու աչք իրար դրաւ բացի Անաթոլէն, որ քնացաւ գլուխը բարձին դնելուն պէս:

— Կարելի՞ է որ այս այնքան բարեձեւ մանուանդ այնքան բարի օտարականը իմ ամուսինս ըլլայ, խորհեցաւ Մարի իշխանուհին:

Աղախինը կանչելով խնդրեց որ գիշերը իր մօտ անցընէ:

Օր. Պուրիան երկար ատեն ժուռ եկաւ ձմեռնային պարտէզին մէջ, ի զուր սպասելով մէկու, եւ արտասուելու աստիճան յուզուած իր «հէք մօրը» ձայնէն, որ իր անկումին վրայ կշտամբած էր զինքը:

Փոքրիկ իշխանուհին կը յանդիմանէր իր աղախինը, որովհետեւ անկողինը լաւ չէր շտկած: Չէր կրնար պառկիլ ոչ կողերուն եւ ոչ կուրծքին վրայ, իր դիրքը միշտ բեռ էր իրեն, որովհետեւ Անաթոլի ներկայութիւնը զինքը կը փոխադրէր ժամանակի մը մէջ՝ ուր բոլորովին տարբեր մէկն էր եւ ուր ամէն բան աւելի զուարթացուցիչ էր:

Ծերունի իշխանն ալ չէր քնանար. սենեակը կը չափէր բարկութեամբ եւ մռլտալով: Իր աղջկան մէջ ինքզինքը նախատուած կը զգար:

Թիխոնը կանչեց եւ սկսաւ հանուիլ:

Թէեւ Անաթոլ եւ Օր. Պուրիան իրարու բնաւ բան մը չըսին, կատարելապէս համաձայն էին, եւ երկրորդ առիթ մը փընտռեցին զիրար տեսնելու:

Մարի իշխանուհին այն օրը սովորականէն շատ աւելի սաստիկ վախով մը մօտեցաւ իր հօրը առանձնասենեակի դըրան: Իրեն այնպէս կը թուէր թէ ամէն մարդ գիտէր որ այն օրը իր ճակատագիրը պիտի վճռուէր եւ գուշակէր իր միտքէն անցածները:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(133 – Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Ցանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Պ.Պ. Պանտիկեան Դաւիթ 1000, Սիմոնեան Արտաշէս 500, Նազարեան Պետրոս, Փանոսեան Գուրգէն 200ական, Ճառայեան Վահրամ 300, Խորտէքեան Ընտանիք 250, Տիկին Փափազեան Մարի, Պր. Գույումճեան Ցովհաննէս 200ական, Ուլուսեան Խորէն, Սիմոնեան Ցովհաննէս, Քաջունի, Մինասեան Կիրակոս Միրաքեան Ցակոբ, Հիւսեան Արմենակ 100ական, Մանուկեան Տիգրան, Տիրատուրեան Պօղոս, Լուսիկեան Աբրահամ, Մկրտիչեան Մ. Կ., Թուրկեան Մ., Գույումճեան Լեւոն, Միսաքեան Միսաք, Հացագործեան Նորայր, Գազարեան Ստեփան, Կարապետեան, Մանուկեան Վահրամ 50ական, Գույումճեան Անժէլ 30, Սահաճեան Լեւոն, Էլոյեան, Հետիքնազեան Ցակոբ, Սուլթանեան, Թէքմէյեան Արսէն, Տօնիկեան Ստեփան, Խաչատուրեան Ռոժէ, Սվազլեան Անթուան, Սվազլեան Կար. 20ական, Մէսճեան, Տէր-Կազերեան, Պօյաճեան Ստեփան, Գիւրտճեան Սիրական, Այնայեան Եղուարդ 10ական, Ենովքեան Տիկին Կարապետեան 5ական ֆրանք:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին Փաթրոնաժի սրահը՝ Ռիւ տիւ Թուլոն:

Օրակարգ.— 1) Տարեկան գործունէութեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: 3) Զանազան հարցեր:

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կատարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 20 ֆր. Տէր եւ Տիկին Նշան Գալայճեանէ իրենց երկրորդ Թոռնիկին ծննդեան առթիւ եւ 10 ֆր. Պ. Ղազար Կարապետեանէ:

ՆՈՒԷՐ

Կուսէնվիլէն Պ. Ճիհանշահեան 10 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր զարմիկին Բենօ Ճիհանշահեանի ապաքինման առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Լորիս Բաբանեան 50 ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Փարիզի ղըպրոցին, ողբացեալ Ցակոբ Ներկարարեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Կիրակի, Մարտ 28, ժամը 16,30ին Տիկին Հեղինէ Թորոսեանի բնակարանը, 88 Ռիւ Մարսէլ Պոնէ, Քաշան: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՐԵՒԱԳԱԼ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ մեծ պահոց տեւողութեան ընթացքին ամէն Չորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն եւ Ուրբաթ օր ժամը 4,30ին հսկումի արարողութիւն: Կը հրաւիրէ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց:

VOYAGES WASTEELS

87 La Canebière

13 MARSEILLE 1er

Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

DELIVRE tous billets : de chemin de fer - de bateau - d'avion

PROPOSE : des séjours — des voyages organisés individuels et groupes — des croisières.

MET les services de Mr JACQUES CHELELEKIAN à votre entière disposition

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 21 Մարտ ժամը 16էն կէս գիշեր

Dans les Salons de l'HOTEL GEROGE V, 31, Avenue George V — Paris (8e)

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆ

Կը մասնակցի

STEPHAN VASSEUR

(Հայկական եւ Կովկասեան պար)

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres : MAURICE VARTI VANIAN — POP - MUSIC 71

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359-67-03

Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին, ուրիշներու կը տրամադրուին:

Տոմսերու գինն է՝ 15 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Մեծ Պահքի տեւողութեան ամէն Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն:

ՃԱՇ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է ի նպաստ Մշակոյթի Տան, Պօմոնի մէջ, Մարտ 28ին ժամը 12ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք Մշակոյթի Տուն, 12-14 Ռիւ Սէնթ Պաղիլ կամ եկեղեցւոյ սրահը, Պ. Թիւթէլեանի մօտ:

Ճաշագին.— 15 ֆր. ճաշերը կը պատրաստուին հայ տիկիններու կողմէ:

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Շաբաթ 5 Ցունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ - Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Ցունիս 12ին մինչեւ լոյս:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը՝ Համբարձման տօնին 20 Մայիս:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս-ճաշ»ը Մարտ 27ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

1921

Պէյրութ 1970

Հրատարակութիւն «Համազգային» տպարանի

Տեղւոյն վրայ՝ դիմել «Յառաջ»ի

Գին 10 ֆր

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ԹԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՆՈՐ ՍԱԼԵՐ

Ազգապահպանման լաւագոյն միջոցներէն մէկն է կարդալ եւ ծանօթացնել հայ երգն ու երաժշտութիւնը, օտարներուն եւ մեր մատաղ սերունդին: Հասցէ՝

43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

Նոր լոյս տեսան, Պէյրութահնակ երգիչներու՝ Արա Կիրակոսեանի երկու սալերը.— 1) Ազգային եւ յեղափոխական երգեր, ՎՈՍ 10008, 2) Ազգային եւ ժողովրդական երգեր, ՎՈՍ 10006 Ա. թիւերը:

Ունինք նոյնպէս՝ Հայաստանեան սալեր եւ օփերաներ: «Էրեբունի» հրատարակչականի «Լէժանտ Արմէնիէնը», Ա. Հարմանդեանի, Լ. Գաթրճեանի, Լիա Սարեանի, Թաթիսա Գարեգինի, Ա. Կիրակի (Ամերիկա պատրաստուած), Ափրիկեանի, Պարթեւեանի ամբողջական գործերը եւ հայկ. պատարագը:

Գրատունը ճոխ է բազմատեսակ գրքերով եւ պատրաստ՝ ապսպրանքներ ընդունելու ամէն վայրերէ:

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է:

Գրատունը բաց է ամէն օր ժամը 10էն սկսեալ մինչեւ երեկոյեան 7ը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՄԱՐՏ
MERCREDI 17 MARS 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12066
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.066

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿԱԹԵԱՅ ԹԱԹԸ

Բանակին ճնշումով Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութեան տապալումը անգամ մը եւս եկաւ հաստատելու հասարակ տեղիք դարձած այն ճշմարտութիւնը թէ երկաթեայ ձեռք մը պէտք է միշտ Թուրքիան կառավարելու համար։

Հայկական ցեղասպանութեան առաջին հեղինակ Ապտիւլ Համիտ Բ. ամբողջ երեսուներեք տարի (1876–1909) իր երկաթեայ թաթին տակ պահեց օսմանեան կայսրութիւնը։ Կարմիր Սուլթանը Համիտեան հեծելազօրքին եւ կանոնաւոր բանակին վրայ կռթնած ո՛չ միայն 300.000 Հայ ջարդեց, այլեւ բնտարկեց, աքսորեց ու Վոսփորի ջուրերուն մէջ ծովամոյն ըրաւ ամէնադքի ապստամբ հպարտ Օսմանցիներ։ Գահընկէց եղաւ 1909 Մարտ 31ի հակաթաքիական ապստամբութեան եւ Կիլիկեան համատարած ջարդերու վաղորդայնին՝ Մակեդոնիայէն Պոլիս փութացող եւ Ազատարար կոչուած «յեղափոխական» շարժման բանակին կողմէ, հրամանատարութեամբ Մահմուտ Շէվքէթ փաշայի։

Իրեն յաջորդեց Երիտասարդ Թուրքերու «Իթթիհատ վէ Թէրաքքը» (Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն) կուսակցութեան Սահմանադրակա՜ն կառավարութիւնը, որ իր բռնակալութեամբ եւ գործած ահաւոր ոճիրներով — 1915ի ցեղասպանութեամբ եւ ընդդիմադիր տարրերու բնաջնջումով — գլեց անցաւ Սուլթան Համիտը։ Ամբողջ տասը տարի գարհուրելի բռնապետութեամբ իր երկաթեայ թաթին տակ պահեց օսմանեան կայսրութիւնը, որուն կործանման պատճառ դարձաւ։

Զինադադարի փոխանցման շրջանէն ետք իշխանութեան գլուխ անցաւ Մուսթաֆա Քէմալ, որ յանուն Հանրապետութեա՜ն, իբրեւ բացարձակ մենատէր իր երկաթեայ ձեռքով կառավարեց երկիրը, մինչեւ մահը (1938), աջակցութեամբ բանակին եւ իր կազմած Հալք-Ճումհուրիյէթ (Ժողովրդական – Հանրապետական) կուսակցութեան — միակ քաղաքական կազմակերպութիւնը ամբողջ Թուրքիոյ մէջ, որուն ղեկավար տարրերէն շատեր նախկին իթթիհատականներ էին։

Հալք իր ձեռքին մէջ պահեց իշխանութիւնը՝ Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին կոչելով անուն շահած զինուորական մը՝ Իսմէթ փաշա, որ Յոյներուն դէմ կռուած էր եւ շահած Ինէօնիւի ճակատամարտը, որուն ի յիշատակ իր անունին կցած էր Ինէօնիւ տիտղոսը։ Լօզանի մէջ ալ Թուրքիոյ առաջին պատուիրակն էր եղած։ Իսմէթ շարունակեց Աթաթիւրքի քաղաքականութիւնը։ Երկաթեայ թաթով կառավարեց երկիրը, իբրեւ մենատէր։ Նոր հերոսութիւն մըն ալ գործեց՝ իր հաստատած հռչակաւոր Վարլըք վէրկիսի (Ունեւորութեան տուրք)՝ վերջին պատերազմի ամենատաք օրերուն։ Նպատակն էր սնանկացնել Հայ եւ յոյն առեւտրականները, որոնց դէմ նախանձով ու մախանքով լեցուած էր։ Տասներկու տարի տեւեց իր իշխանութիւնը։

1947ին Թրումընի վարդապետութեամբ Ամերիկացիք ոտք դրին Թուրքիա։ Անգարայի վարիչները ցոյց տալու համար անոնց, որ Թուրքերն ալ «քաղաքակիրթ» ազգ են, արտօնեցին Հալքէն զատ ուրիշ կուսակցութեան մըն ալ կազմութիւնը։

Հալքէն բաժնուող տարրեր կազմեցին Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որ 1950ի խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ մեծամասնութիւն շահելով ձեռք առաւ իշխանութիւնը։ Ճէլալ Պայար դարձաւ Հանրապետութեան նախագահ եւ Ատնան Մենտերէս՝ վարչապետ։ Այս վերջինը յանուն դեմոկրատիզմի ամբողջ տասը տարի իբրեւ մենատէր իր երկաթեայ թաթին տակ պահեց երկիրը։ Կոտորեց-թափեց, առանց մարդու հաշիւ տալու։ Երկրին թշուառութիւնն ու սնանկութիւնը ծածկելու համար արուեստականօրէն ստեղծեց Կիպրոսի ցաւոտ խնդիրը։ Կազմակերպեց 1955 Սեպտ. 6-7ի գիշերուան ծանօթ նախճիրը։ Ասպարէզ կարդաց ընդդիմադիրներուն եւ ուսանողներուն։ Հրահրեց գիւղացիներու խլամական զգացումները։ Հինգ հարիւր նոր մզկիթներ շինել տուաւ՝ տղէտ ռամիկներու քուէները շահելու համար։ Ա՛յնքան մեծամիտ ու ամբարտաւան դարձաւ, որ ինքզինք «յաւիտենական վարչապետ Թուրքիոյ» կը հռչակէր։

1960 Մայիս 27ին խումբ մը զինուորականներ, բանակի աջակցութեամբ տապալեցին դեմոկրատներու կառավարութիւնը։ Եասը Ատայի մէջ դատի ենթարկեցին դեմոկրատ նախարարներն ու երեսփոխանները։ Մենտէրէս եւ երկու ընկերները կախաղանի վրայ քաւեցին իրենց մեղքը։

Զինուորական կառավարութիւնը 1961ին նոր Սահմանադրութիւն մը քուէարկել տուաւ եւ օրինական ընտրութեամբ կազմուած Խորհրդարանին մէջ որոշ թիւով ի պաշտօնէ եւ նշանակովի ծերակուտականի աթոռներ ապահովելով իշխանութիւնը յանձնեց քաղաքայիններուն։

Տասը տարիէ ի վեր Թուրքիա չէ գտած իր հաւասարակշռութիւնը։

Յեղափոխական զինուորականներուն յաջորդեց Իսմէթի կառավարութիւնը։ Պահ մը խառն դաշինքով կառավարուեցաւ երկիրը։ Ի վերջոյ Ատալէթ կուսակցութիւնը ընտրութեանց մէջ մեծամասնութիւն շահելով ձեռք առաւ իշխանութիւնը։ Վարչապետ դարձաւ կուսակցապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ, որ քաղաքական անցեալ չունէր։

Ժողովրդավարական սկզբունքներուն հաւատարմութիւն քարոզելով հանդերձ, վարչապետը՝ չփացած՝ ձգտումներ ունէր եթէ ոչ իբրեւ մենատէր, գոնէ քմահաճօրէն կառավարելու երկիրը։ Ջկրցաւ արդարացնել իր մականունը՝ տէմիր (երկաթ) էլ (ձեռք), երկաթեայ թաթով կառավարելու համար Թուրքիան։

Անփառունակ վախճան մը ունեցաւ Ատալէթ, որ մահուան դուռն էր հասած արդէն՝ յաջորդական հերձուածներով։

Բաժակը յորդած ըլլալով, ասպարէզ իջան զինուորականները՝ երկաթեայ բռունցքի հեռանկարը ցցելով Անգարայի վարիչներու աչքին, եթէ մէկ տարուան մէջ չկարենան վերջ տալ երկրի անիշխանական վիճակին եւ չդարմանեն... անբուժելի հիւանդը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մինչ Տէմիրէլ տեղի տուաւ զինուորական ղեկավարներուն վերջնագրին, այսօր Իսմէթ Ինէօնիւ, 86 տարեկան, Հալքի ղեկավար, գլուխ կը ցցէ եւ ո՛չ կ'ըսէ բանակին։ Ինէօնիւի տեսակէտը հետեւեալն է.— «Կարելի չէ Խորհրդարանի մը հրամայել ինչպէս զօրագունդի մը։ Խորհրդարանական ժողովրդավարութենէն դուրս, ոչ մէկ բան կ'ընդունինք։ Խորհրդարանական վարչակարգ չի կրնար ըլլալ երբ բանակին պետերը կը շինեն կամ կը քակեն կառավարութիւնները, եւ իրենց հրամանները կուտան նոր կառավարութեան։ Ըստ Սահմանադրութեան միայն Խորհրդարանն է, որ կրնայ որոշում տալ կառավարութեան մասին։ Այն բարեփոխումները որոնց երկիրը պէտք ունի, կրնան իրագործուիլ միայն կառավարութեան մը կողմէ որ հանրաքուէով կ'ընտրուի»։

Ինէօնիւի ծրագիրն է.— Փոխանցման շրջանի կառավարութեան մը կազմութիւնը, որ կրնայ վերջ տալ անիշխանական վիճակին եւ անմիջապէս կազմակերպել երեսփոխանական ընտրութիւններ։

Ամէն պարագայի մէջ, մթնոլորտը միշտ պղտոր է եւ կացութիւնն ալ անորոշ։ Շահեկան կը նկատուի որ ընդդիմադիր Հալքի պարագլուխին դիրքորոշումը կը համապատասխանէ Ատալէթի (մեծամասնութեան կուսակցութիւնը) տեսակէտին զոր կը պարզէ Սոճ Հաւատիս, երբ կը գրէ թէ Արդարութեան (Ատալէթ) կուսակցութիւնը պիտի չմասնակցի նոր կառավարութեան։

Ընդհ. պատկերն այն է որ 1961 Յուլիս 9ի Սահմանադրութենէն եւ Քեմալի ժառանգութենէն դուրս երկու ծայրայեղ կէտեր կան։ Մէկը՝ կը ձգտի դէպի համայնավարութիւնը, միւսը՝ յետադիմական, կը դառնայ դէպի կրօնք։

Երկուշաբթի գիշեր երեք ռումբեր պայթեցան Պոլսոյ Թուրքեւամերիկեան դրամատան, ամերիկեան հիւպատոսարանի եւ կառավարութեան կողմնակից «Տուտնիա» թերթի շէնքին առջեւ։ Պատասխանատուները չեն բռնուած, թէեւ բոլորն ալ համոզուած են, թէ անոնք կը պատկանին յեղափոխական երիտասարդութեան խմբակին։ Երկու Թուրք ուսանողներ իրենց զէնքերով յանկարծակի մուտք գործած են Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի գրադարանը պոռալով, թէ Թոյլ պիտի չտան քրիստոնէական քարոզչութեան ծառայող գիրքերու տարածումը «մահմետական Թուրքիոյ» մէջ։ Զորս այլ երիտասարդներ ալ գնդացիրներով կողոպտած են դրամատուն մը։ Սունայ Թուրք ժողովուրդին ուղղուած կոչի մը մէջ յայտարարեց, թէ «նոր դարագլուխ մը կը բացուի Թուրքիոյ մէջ»։ Նախագահը զօրավիգ կեցաւ զինուորականներուն։

Զորս ամերիկացի օդանաւորդները, որոնք առեւանգուելէ ետք ազատ ձգուած էին, Նիւ Եորք հասան։ Զորսն ալ յայտարարած են, թէ դառնացած չեն Թուրք ժողովուրդէն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը Պիլպաոյի մէջ երեւան հանած է Պասքերու գաղտնի կազմակերպութեան կեդրոնատեղին։ 40 հոգի ձերբակալուած են։ Երեւան հանուած են զէնք եւ ծրագիրներ՝ նոր առեւանգումներու։

ԼԻԲԻԱ, Ալժերիա, Սէուտական Արաբիա եւ Իրաք որոշեցին դադրեցնել իրենց քարիւղի արտածումը, եթէ երբեք քարիւղի ընկերութիւնները չընդունին Լիբիոյ պահանջը՝ քարիւղի գինի յաւելման մասին։

ՖՐԱՆՍԱ եւ Խորհ. Միութիւն կարեւոր համաձայնագիր մը ստորագրած են ուրանիոմի մասին։ Ֆրանսական բնական ուրանիոմը Խորհ. Միութեան մէջ պիտի «աշխատուի», ապա Ֆրանսայի վերադարձուի։ Համաձայնագիրը 30–40 միլիոն ֆրանքի շուրջ է։

ԹՈՒԼՈՒԶԻ մէջ նշանաւոր Հոլտ-ըփ մը կատարուած է առջի օր։ Աւազակները որ գրաւած էին Սոսիէթէ Ժենեռալի մասնաճիւղը եւ զէնքի սպառնալիքի տակ կը պահէին տասը յաճախորդ կամ պաշտօնեայ, արդէն 12 միլիոն հին ֆրանք առած էին, երբ տեսան թէ շէնքը ոստիկաններով շրջապատուած է։ Տասը ժամ տեւող պաշարումի ընթացքին, աւազակները 30 միլիոն հին ֆրանք եւս պահանջեցին ոստիկաններէն եւ ազատ փախուստ, ազատ ձգելու համար տասը պատանդները։ Ի վերջոյ ոստիկանութիւնը տեղի տուաւ եւ գողերը մեկնեցան 42 միլիոնով եւ երեք պատանդներով։ Ասոնց երկուքը (մէկը դրամատան տնօրէնը) ազատ էին Երեքշաբթի առտու, բայց նոյն ժամուն լուր չկար երրորդ պատանդէն, որ կին մըն է։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ եւ Սպանիա որոշեցին առեւտրական նոր համաձայնագիր մը կնքել իրենց միջեւ։ Այժմու փոխանակութիւնը տարեկան 30–40 միլիոն տոլարի կը հասնի։

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ վերցուց այն արգելքը, որ դրուած էր Ամերիկացիներուն վրայ՝ Չինաստան այցելութեան կապակցութեամբ։ Երկու երկիրներու յարաբերութիւններու բարելաւման ձգտող միջոցառում մը կը նկատուի այս։ Ուաշինկթըն տրամադրութիւն յայտնած է նոյնպէս, դեսպաններու փոխանակում կատարել։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդուժը կը շարունակէ բուռն ռմբակոծութեան ենթարկել Հիւս. Վիէթնամեան ուժերը Լաոսի մէջ, որոնք վերջին 24 ժամուն զօրաւոր հակայարձակման անցած են՝ հարկադրելով Հար. Վիէթնամցիներուն՝ հեռանալ Ջեփոնի շրջանէն։

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ վերսկսան Սալթի խօսակցութիւնները Ամերիկացիներու եւ Ռուսերու միջեւ։ Խօսակցութիւններուն նպատակն է համաձայնիլ երկուստեք՝ սահմանափակելու հիւլէական զէնքերու արտադրութիւնը։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Ելմտական նախարարին յայտարարութեան համաձայն՝ «300.000 խորհրդային Հրեաներ պատրաստ են Իսրայէլ հաստատուելու»։

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ, Հիւս. Իրլանտա, խափանարարական արարքներ գործուեցան շաբաթավերջին։ Բազմաթիւ ռումբեր պայթեցան հանրային շէնքերու առջեւ։

ՋԵԽ զօրավար մը՝ Վաքլավ Փրշլիք, որ պաշտօնազրկուած էր վերջերս, խորհրդային ուժերու Չեխոսլովաքիա մուտքը դատապարտած ըլլալուն համար, այժմ դատի կը կանչուի։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Փաքիստանի մէջ կացութիւնը միշտ խառնակ է։ Հակառակ իշխանութեան հրահանգին՝ վերջ տալ գործադուլներուն, Պենկալ բանուորները կը շարունակեն իրենց գործադուլը, ապարէզ կարդալով ոստիկանութեան։

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ Հանրապետութեան վարչապետը Ուաշինկթընի մէջ տեսակցեցաւ նախագահ Նիքսընի հետ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ գործարաններ մտադիր են պաշտպանութեան ծառայող հրթիռներ յանձնել Հարաւ. Ափրիկէի Հանրապետութեան։

ԱԼԱՍՔԱՅԻ մէջ գտնուած քարիւղի հսկայ պաշարները օգտագործելու միջոցներու մասին կը խորհին, Ներկայիս, Օթաուա եւ Ուաշինկթըն։ Կը ծրագրեն նաւթուղի մը հաստատել Ալասքայէն Քանատա եւ հոնկէ՝ Մ. Նահանգներ։

ԼՊՐԾՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ

Ամէն բազմութիւն կը կարօտի զսպիչ ուժերու: Մարդիկ անկարգութեան տրամադիր են միշտ ու հակակշիռը պայման է իրենց արարքներուն վրայ:

Այդ հակակշիռը գործ կը դրուի ո՛չ միայն օրէնքներու եւ կանոնագրութեանց հիման վրայ, այլեւ բարոյական ու ընկերային որոշ ըմբռնումներով:

Օրէնքի գծով հակակշիռը եթէ կ՚են – թադրէ մեզմէ դուրս անձերու, հաստատութեանց եւ իրաւական հեղինակութիւններու գոյութիւնը, բարոյական ըմբռնումներու ճամբով գործադրելի հակակշիռը կը կատարուի մե՛ր իսկ անդրադարձումովը՝ մեր արարքներուն ու քայլերուն:

Բարոյախօսական դասընթացքներ հաստատելու միտք չունինք. սակայն կ՚ուզենք արագ այս հաստատումի լոյսին տակ քննել Սփիւռքեան մեր կեանքի բոլոր այն մարդերը՝ որոնցմէ ներս անհակակշիռ դարձած են մարդիկ, — երկո՛ւ առումով ալ:

Մեր բոլոր գաղութներն ալ զուրկ են օրէնքի բարիքէն: Իբրեւ քաղաքացիներ իրենց երկրին՝ ենթակայ են հիւրընկալ պետութեանց օրէնքներուն: Չունին Հայութեան ընդհանուր կեանքէն եւ իւրայատուկ պայմաններէն բխող օրինական պարտաւորութիւններ: Ինչ որ ունէին իբրեւ սահմանադրական կարգուսարք՝ ջուրի՛ն տուած են մեծ մասամբ: Պահած են անունը, թաղած են էութիւնը:

Ինչ որ եղերական է սակայն, այն իրողութիւնն է՝ որ Հայկական Արտասահմանը կը տառապի նաեւ զինք բաղկացնող մարդոց բարոյական ըմբռնումներու դատումէն, այն ներքին հակակշռէն՝ զոր պէտք է ի գործ դնէր հայ մարդը՝ իր իսկ արարքներուն վրայ, նպատակ դաւանելով ո՛չ թէ անձնական շահը, անձնական փառքը, անձնական յաւակնութիւններն ու անձնական ինքնաբաւութեան ձգտումը միայն, այլեւ ու մանաւանդ՝ ազգային իր ընդհանրականութիւնը, հաւաքական շահերն ու համահայկական պահանջները:

Մեր ժամանակներուն մէջ, ամէնէն դժնդակ աշխատանքը վերապահուած է հայ գործիչին, հայ ծնողքին, հայ ուսուցչին, հայ թերթին, հայ կուսակցութեան, հայ եկեղեցիին, Հայութեան իմացումով ապրող կամ գործող բոլոր հաստատութիւններուն՝ որովհետեւ ազգութեան ըմբռնումը այն առաջին ու գլխաւոր հարստութիւնն է՝ զոր վրա՛յ տուած ենք արդէն բազմաթիւ մարդերու վրայ, բազմաթիւ երկիրներու մէջ:

— «Ազգային ընդհանրականութիւն»,

— «Հաւաքական շահեր»,

— «Համահայկական պահանջներ»...

Ի՛նչ օդային սնամէջ բացատրութիւններ են ասոնք: Ի՛նչ ժամանակավրէպ իմացումներ: Ի՛նչ դատարկ, անիմաստ խօսքեր:

Կը կասկածի՞ք որ այս կեցուածքն ու համոզումը ունեցողներ կան մեր մօտն ու հեռուն...

Երանի՜ թէ պատճառներ ունենայինք կամ տուեալներ գտնէինք աւելի լաւատես ու նուազ յոռետես ըլլալու:

Բայց մենք այս կէտը նշեցինք, ընդգծելու համար պարզապէս, թէ սփիւռքեան հայ կեանքը աւելի յուսադրիչ պատկեր կրնար պարզել, եթէ ամէն անհատ ինքզինք հակակշռելու փորձը ուզէր ընել միշտ, կարենա՛ր ընել եւ անձնական նախաձեռնութեան իր ոգիին զուգահեռ պահել հաւաքական մտածողութիւնը:

Խօսքը Հայ Թերթի ու Հայ Մամուլի մասին էր, ու կ՚ուզենք առ այժմ կեդրոնանալ այդ կէտին վրայ:

Շեշտակի ու անմիջական բնութագրումով մը, կ՚ուզենք արձանագրել թէ Մամլոյ մեր պատմութեան մէջ աղետալի անկիւնադարձ մը ստեղծելու ճիգը կ՚ընեն ոմանք՝ կարգախօսք հռչակելով «պայմաններուն պատշաճելու» սրտառո՛ւչ մեկնակէտը կամ «արդի պահանջներու գոհացում տալու» փոյթը, առանց անդրադառնալու թէ Հայ Մամուլը չի կրնար, պէտք չէ նմանի միջազգային մամուլին, որովհետեւ ա՛յդ կը պահանջեն ազգային ընդհանրական մեր պայմանները:

Հոս, այս հարցի քննութեան մէջ, օրաթերթային կամ շաբաթաթերթային ընդհանուր հասկացողութիւնը չէ՛ որ կը փարէ մեզ: Լրագրական կամ օրագրային ըմբռնումը չէ որ ուղղութիւն կուտայ մեզի:

Հայ Թերթը Հայութեա՛ն կը ծառայէ. Հայութեա՛ն կ՚ուղղէ իր խօսքը. հայ մարդուն հայկական հետաքրքրութեանց գոհացում տալու առաքելութիւն մը ունի՝ ամէն բանէ առաջ: Եւ իր նկարագիրը աւելի դաստիարակչական եւ ուսուցողական է՝ քան տեղեկատուական:

«Արդի»ականութեան եւ «բազմաբովանդակութեան» ձգտումը լրագրականօրէն կենսականն է, սակայն էականը չէ հայ թերթի մը համար՝ որ, իր ծագման օրերէն մինչեւ այսօր, պատմական իր հոլովոյթով ու Հայութեան ենթակայական պայմաններուն բերումով, խանդային դաստիարակութեան բեմ մըն է առաւելապէս, մեր չունեցած պետականութեան եւ ունեցած անձուկ ղեկավարութեան առաջնորդողի դերը գէթ մասամբ կատարելու կոչուած Հաստատութիւն մը, — ո՛չ թէ լրատու դիւան, մամլոյ գրասենեակ կամ խատուտիկ լրագրութեան հայալեղու մէկ թեւ...

Անոնք որ տանի՛ք բարձրացած են «արդիաշունչ» ու «ճոխ» բովանդակութեան կարգախօսքով, աշխարհի բոլոր ցնցող, գրգռիչ եւ հետաքրքրական անցուդարձերուն արձագանգելու ուխտով, կամ մէկուն ու միւսին փառասիրութիւնը գրգռելու յօժարակա՛մ ծառայութեան զգացումով, վստահօրէն տրամադիր չըլլան ըմբռնելու ա՛յն՝ ինչ որ ըսել կ՚ուզենք:

Բարոյական ըմբռնումներու եւ անգիր «օրէնք»ներու հանդէպ իրենց անտարբերութիւնը՝ զիրենք շատո՛նց հեռացուցած է մեր հայերէնը ըմբռնելու տրամադրութենէն, ինչպէս նաեւ ինքզինք հակակշռելու հանրային դաւանանքէն:

Խնդիր չէ՜: Մենք անպայման ունինք նկատելի զանգուած մը Հայութեան ուխտով ապրողներու: Եւ անոնք կը լսե՛ն մեզ:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՔՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կենսաբանական բարդ երեւոյթ մըն է այս, որուն անուանումը կատարեց անգլիացի վիրաբոյժ Ճէյմս Պրէյտ 1843ին, գործածելով յունարէն հիփնոս (քուն) բառը:

Ծանօթ է, որ փարաւոններու օրով հիւանդները քնածութեան կ՚ենթարկուէին կղերականներու կողմէ այսպէս կոչուած «քունի տաճարներու» մէջ: Բուժումը կը կատարուէր կրօնական ծէսերով: Թեփայի մէջ յայտնաբերուած է մագաղաթ մը, որ կը բովանդակէր բուժման մոգական գեղագիրը՝ «ձեռքդ հիւանդին վրայ դիր եւ ըսէ անոր թէ ցաւը պիտի անհետանայ»:

Յետագայ դարերուն մարդիկ մոռցան քնածութիւնը, մինչեւ որ ԺԷ. դարուն, Վիէննացի համբաւաւոր բժիշկ Անտոն Մեսմէր կրկին զայն կիրարկեց:

1843ին Ճէյմս Պրէյտ քնածութիւնը նկատեց կենսաբանական երեւոյթ մը, նման բնական քունի, որ յառաջ կուգայ ընդհանրապէս մարմնի և յատկապէս աչքի յոգնածութենէն: Ան այս եղանակը յաջողութեամբ օգտագործեց իր բժշկական գործունէութեան ընթացքին: Այսպէս, անգլիացի բժիշկը գիտական հիմերու վրայ դրաւ այս, որով յետագային հնարաւորութիւն տուաւ ուրիշներու՝ աւելի լայն կիրարկման մէջ դնելու քնածութիւնը ախտաբուժութեան մէջ, իր բարիքներով եւ մարդոց տառապանքներու ամոքումով:

Երկարատեւ հետազօտութիւններէ ետք, Նոպելեան մրցանակի դափնեկիր Փրոֆ. Շ. Ռիշէ 1923ին հրատարակեց իր կարեւոր աշխատութիւնը՝ «Մեթափիզիք»: Իր այս գիրքին մէջ գիտնականը ցոյց կուտայ մարդկային երկու այլ զգացողութիւններ, որոնք հազուադէպ եւ անսովոր են միաժամանակ: Ասոնք են՝ նախազգացումը եւ յստակատեսութիւնը:

Ասոնց զուգահեռ կը հետեւին անուանի Ջղաբան Փրոֆ. Շարքոյի հետազօտութիւնները Փարիզի Սալփեթրիէրի հիւանդանոցին մէջ: Փրոֆեսէօրը քննեց մանրամասնօրէն քնածութեան եւ մարմնի կարգ մը ախտաբանական – հիսթերիք արտայայտութիւնները: Գործը շարունակեց Փրոֆ. Ժոզէֆ Կրասէ Մոնփելիէի Բժշկութեան Համալսարանի մէջ: Փրոֆեսէօրը քնածութիւնը մեկնաբանեց հոգեկան գիծով: Ան կը ներկայանայ սեփական տեսութեամբ մը, որ կը բերէ իր անունը, այսինքն հռչակաւոր «բազմանկիւնային տեսութիւնը», յիշատակուած մարդակազմութեան նուիրուած դասական գիրքերու մէջ:

Թելադրութիւնը, կը պնդէ Կրասէ, հիմն է քնածութեան: Ասիկա սահմանուած եւ տիրապետուած է անջատման փոխանակութեամբը կարգ մը «հոգեկան կեդրոններու», որոնք «ենթադրաբար» տեղաւորուած են, բազմանկիւնի մը ձեւին տակ, ուղեղի վերին յարկին մէջ եւ որոնք յարաբերութեան մէջ են մարմնի բնախօսական համապատասխան կեդրոններու հետ:

Նոյնիմաստ կ՚արտայայտուի նաեւ Փրոֆ. Պերնհայմ: Ան եւս կը պնդէ, թէ քնածութիւնը հոգեբանական երեւոյթ մըն է, իբրեւ հիմք ունենալով թելադրութիւնը, ինչ որ Ֆրանսական դպրոցի ընդհանուր ըմբռնումն է:

Բայց ռուսական դպրոցը, իր ներկայացուցիչին Ի. Փաւլովի միջոցով քնածութիւնը կը համարի կենսաբանական երեւոյթ, մասնակի քունի մը նման «պայմանական անդրադարձում», բնախօսական հիմունքով, նման բնական քունի: Երեւան հանելով ուղեղի կեղեւին ունակութիւնը, Փաւլով ցոյց տուաւ, որ ջղային բջիջներու գործունէութեան մէջ կան երկու հիմնական եւ հակամարտ հոլովոյթներ՝ գրգռութիւն եւ արգելակում: Երբ մարմինը չափազանց յոգնած է, կ՚ըսէ Փաւլով, գրգռութիւնը կը դառնայ գերագոյն աստիճանի մը վրայ, որով այն ատեն ծնունդ կ՚առնէ քունը եւ մարդ կը քնանայ (առօրեայ սովորական քունը): Հետեւաբար, սովորական, առօրեայ քունը մարմնի ինքնապաշտպանութեան մէկ հակազդեցութիւնն է, որ գրգռուած է ուղեղին միւս յատկութեան կողմէ՝ գրգռութեան հակադիրը — արգելակումը: Երբ արգելակումը կը գրաւէ ուղեղին ամբողջ մասը, յառաջ կուգայ բնական քունը, իսկ երբ արգելակումը կը գրաւէ միայն ուղեղին մէկ մասը, տեղի կ՚ունենայ քնածութիւնը, գրգռուած քունը: Հետեւաբար, ըստ Փաւլովի դպրոցին, երկու վիճակներն ալ ունին բնախօսական հասարակաց հիմք:

Քնածութեան մէջ, ենթական կը կատարէ քնացնողին բոլոր հրահանգները, իբրեւ հետեւանք այն կապին, որ հաստատուած է երկուքին միջեւ:

Քնածութիւնը կը ներկայացնէ երեք յատկանշական վիճակներ:

Ա) Լեթարժիք (Թմրութիւն) վիճակը,

«ՅՈՒՍԱԶ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ղուկաս էֆէնտի ուշի ուշով մտիկ ըրաւ իր կնոջ պատմութիւնը, առանց յուզումի նշան մը ցոյց տալու, յետոյ վճռաբար ըսաւ.

— Ասոնք բոլորը Տ. Միքիասի կերած ապուրներն են, բայց այդ Անթառամ հանըմը թող ծանր նստի ու բերնին եկածը դուրս չտայ, ետքը ես ալ բերանս կը բանամ...

Այս սպառնալիքը, ուրկէ մեծ բան մը չհասկցաւ տիկին Թագուհի, վերջ տուաւ խօսակցութեան, որովհետեւ նոյն միջոցին Ռոզիկ ներս կը մտնէր եւ ծնողքը չէին ուզեր օրուան այդ դժնդակ միջադէպին վրայ խօսիլ իրենց աղջկան ներկայութեան:

Ռոզիկ բոլորովին այլափոխուած էր. իր յուզումին ու հեծկլտուքին յաջորդեր էր պայծառ զուարթութիւն մը: Լեւոնի նամակը դարմաներ էր տիկին Անթառամի բացած վէրքերը: Հիմա ալ գրեթէ չէր յիշեր պանդոկի միջադէպը, իբր թէ պարզապէս մղձաւանջ մը եղած ըլլար ան:

— Հայրիկ, ըսաւ աղջիկը Ղուկաս էֆէնտիին, Լեւոնը ինծի տուփ մը շաքար ղրկեր է, ինչո՞ւ նամակին հետ չբերեր:

Հայրը՝ բացատրեց, թէ թղթատունը այդ տեսակ ծրարները նամակներուն հետ չի բաժներ, այլ աւելի ուշ, եւ խոստացաւ հետեւեալ օրը մէկը ղրկել Ֆրանսական նամակատունը, տուփը փնտռել տալու համար:

— Էհ, ուրիշ ի՞նչ գրեր է, հարցուց հետաքրքիր շեշտով մը:

— Շատ մը բաներ, տասնըվեց երես, գոչեց աղջիկը զուարթօրէն, ինծի շատ մը գոհարեղէններ առեր է, որոնք միասին պիտի բերէ, գործերն ալ քանի մը օրէն կարգի պիտի դնէ եղեր:

— Աղէկ, աղէկ, իշալլահ մինչեւ տասնըհինգ օր հարսնիքը կ՚ընենք: Դուն նստէ աղուոր պատասխան մը գրէ նշանածիդ, սանկ սրտանց նամակ մը, ու նայէ, որ կարճ չկապես, դուն ջանա իր գրածէն աւելի երկար գրելու... այս իրիկուընէ գրէ, որ վաղը ղրկենք:

Ռոզիկ յանկարծ վարանում մը ունեցաւ եւ մօրը դառնալով հարցուց.

— Այսօրուան անցած դարձածին մասին արդեօք բան գրե՞մ...

Խնդիրը այնքան ծանրակշիռ էր, որ տիկին Թագուհի չկրցաւ ինքն իր գլխուն պատասխանել եւ ամուսնոյն նայեցաւ հարցական ակնարկով մը: Ղուկաս էֆէնտի ինքն ալ պէտք տեսաւ քիչ մը մտածելու, յետոյ վճռաբար ըսաւ.

— Չէ, չըլլայ որ բան մը գրես, ես ինքս պէտք եղածը կը գրեմ:

Աղջկան համար շատ դժուար պիտի ըլլար այդ միջադէպին վրայ խօսիլ, ուստի գոհութեամբ պատասխանեց.

— Այո, աւելի աղէկ կ՚ըլլայ, որ ես բնաւ խօսք չընեմ այս մասին:

Գիշերը, երբ երկու ամուսինները իրենց ննջասենեակը առանձնացան, երկարօրէն խօսեցան տիկին Անթառամի նոյն օրուան անըմբռնելի ընթացքին վրայ:

— Ի՞նչ պիտի ընենք, ձայներնիս քաշած պիտի նստի՞նք, բոլոր այդ նախատինքները պիտի կլլե՞նք, կը հարցնէր տիկին Թագուհի, որ չէր հասկնար, թէ այսպիսի ծանրակշիռ միջադէպի մը հանդէպ ի՞նչպէս Ղուկաս էֆէնտի որեւէ ընդվզում չէր ունենար:

— Այնպէս կ՚ենթադրէի որ, շարունակեց կինը, ատ պատմութիւնը իմանալուդ պէս խօսք-կապը ետ պիտի ղրկես...

— Ճիշդ Անթառամ հանըմն ու Տ. Միքիասն ալ ատանկ կ՚ենթադրեն ու ատոր կը սպասեն, պատասխանեց Ղուկաս էֆ. եւ ատոր համար ես ալ իրենց բնաւ չըսպասած ընթացքը պիտի բռնեմ... ուստի ահա իմ խորհուրդս. այսօրուան պատահածը մենք պէտք է բոլորովին չեղեալ նկատենք, չգիտնալ ձեւացնենք եւ խօսքը անգամ չընենք... դուք ալ վազ անցէք իր այցելութիւններէն... մենք մեր աղջիկը միւսիւ Լեւոնին նշանած ենք եւ ոչ թէ Անթառամ հանըմին... անոր հետ յարաբերութիւն ունենալու պէտք չունինք: Ինք մեզի չուզեր, մենք ալ զինքը չենք ուզեր:

Եւ Ղուկաս էֆէնտի անկողին մտնելով հանդարտ քնացաւ, զօրավարի մը պէս, որ իր ընելիք ճակատամարտին յատակագիծը արդէն պատրաստած է:

Հետեւեալ առտու կանուխ Տ. Միքիաս ներկայացաւ Պրիսթոլ պանդոկը եւ շիտակ ուղղուեցաւ տիկին Անթառամի սենեակը:

Անթառամ զինքը յաղթական ուրախութեամբ մը ընդունեցաւ:

— Մայրն ալ, աղջիկն ալ երէկ աղուոր մը վերէն վար լուացի, անկէց ալ վռնտեցի:

— Ի՞նչ կ՚ըսես, տիկին Անթառամ, բան մը չըսի՞ն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐՏԷՇ.— Վալանսի Հայ Մարզականի Ա. եւ Պահեստի խումբերը, Կիրակի 7 Մարտին, Վալանսին Թաղապետական դեմարտին, Վալանսին Թաղապետական դեղեցիկ մարզադաշտին վրայ իրենց ախոյենական մրցումը կատարեցին:

Բացման մրցումը տեղի ունեցաւ ժամը 1,15ին, հակառակ սաստիկ ցուրտին ու հովին, ներդաշնակ ու կոկիկ խաղարկութիւնով մը յաղթական դուրս եկան 0ի դէմ երեք նշանակէտով, Ֆլավիաք խումբին դէմ:

Ժամը 3ին սկսաւ Ա. խումբին մրցումը Վիլֆրանշի Պահեստի զօրաւոր խումբին դէմ, որ մեր հայ մարզիկները չարաչար պարտութիւն մը կրած էին, երբոր մրցումին 1ի դէմ չորս նշանակէտով:

Մրցումը սկսելէ առաջ, հայ մարզիկները իրենց վարիչներուն պատուոյ խօսք տուին յաղթութեան: Ամբողջ մրցումի ընթացքին, պայքարը եղաւ բուռն: Ֆրանսացի մարզիկները կը կարծէին դիւրին յաղթանակ մը եւս արձանագրել Հայ Մարզականին դէմ:

Բայց մեր հայ մարզիկները եղան արժանի մրցակիցները Ֆրանսացիներու, յաճախ վտանգելով անոնց բերդը: Առաջին կիսախաղին, հայ մարզիկները կորսնցուցին կէտ մը նշանակելու երկու աքանչելի առիթներ, վերջապէս Ֆրանսացի յետսապահին սխալութեամբ, բախտը ունեցան մեր մարզիկները նշանակելու իրենց միակ յաղթական նշանակէտը փէնալթիով մը:

Վալանսի Հայ Մարզականի Ա. խումբը այս Կիրակի (21 Մարտ) կը մեկնի Վիէն, կատարելու իր 18րդ ախոյենական խաղը տեղական Ֆրանսական զօրաւոր խումբին դէմ: Անշուշտ տեղւոյն եւ շրջակայքի մարզասէր Հայութիւնը պիտի փութայ մարզադաշտ, քաջալերելով մեր հայ մարզիկները:

ԱԶԱՏ-ՄԱՐԶԻԿ

երբ մարմինը կը ներկայանայ մկանային խրայատուկ վճռականութեամբ, կատարեալ անզգայնութեամբ:

բ) Քաթալեփթիք (ուշարարձ) վիճակը, երբ քնածութեան ենթական կրնայ իր անդամները եւ, նոյնիսկ, ամբողջ մարմինը երկար ատեն պահպանել տարբեր դիրքերու մէջ:

գ) Քնաշրջական վիճակը երեւան կու գայ, երբ քնածութեան ենթական, թէեւ կը թուի թէ կը քնանայ, սակայն կը պատասխանէ բոլոր հարցումներուն:

ՓՐՈՖ. Լ. ՄԻՐԱԽՈՐԵԱՆ

ԿՈՉ ՀԱՅ ԳՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒ

Երեւանի գրադարանը հրատարակութեան համար պատրաստած է «Հայ հնատիպ գրքի մատենագիտութիւն»ստուարածաւալ աշխատութիւնը, որ կ'ընդգրկէ հայերէն առաջին գիրքէն (1512) մինչեւ 1880ին աշխարհի զանազան մասերու մէջ հայերէն լեզուով լոյս տեսած բոլոր տպագիր գիրքերը: Այդ մատենագիտութեան մէջ տեղ գտած են գիրքեր, գրքոյկներ, ամսագիրներ, հմայիլ, կոնդակ քարտէզ, արտօնագիր եւ, նոյնիսկ, նամակներ: Զետեղուած են նաեւ օտար լեզուով այն գիրքերը, որոնց մէջ թող մը հայերէն բառ կայ:

Երեւանի գրադարանի տնօրէնութիւնը վերոյիշեալ մանրամասնութիւնները հաղորդելէ ետք կը շեշտէ, թէ այս դժուար աշխատանքը կարելի չէր ըլլար իրագործել, եթէ արտասահմանի հայ գրասէրները իրենց սիրայօժար ծառայութիւնը չբերէին գործին: Անոնցմէն աշխատութիւնը կ'ըլլար թերի:

Տնօրէնութիւնը կը գտնէ ներկայիս, թէ արտասահմանի մէջ դեռ կան գրադարաններ եւ գրասէրներ, որոնց գիրքերը չեն ներկայացուած մատենագիտութեան մէջ, ուստի «հայ գրքի մատենագիտութիւնը կատարեալ լոյս աշխարհ բերելու նպատակով, կրկին դիմում ենք ձեզ, սիրելի հայրենակիցներ, եւ խնդրում, որ ձեր ժամանակի մի փոքր մասը տրամադրէք այդ ազգանուէր գործին»:

Կարեւոր աշխատանք կատարուած պիտի ըլլայ, եթէ գրասէրներ կազմեն իրենց ունեցած եւ ինչպէս նաեւ ծանօթներու եւ մանաւանդ՝ իրենց քաղաքներու գրադարաններու մէջ գոյութիւն ունեցող հայերէն գիրքերու ցուցակները:

Գրադարանը առաւելաբար կը հետաքրքրէ «մինչեւ 1800 թուականը լոյս տեսած այն ամէնը, ինչ հայատառ է եւ տպագիր»: Ցուցակին մէջ պէտք է յիշատակել գիրքին հեղինակը, վերնագիրը, տպարանը, տպագրութեան վայրը, թուականը եւ էջերու թիւը:

Գրադարանի տնօրէնութիւնը կոչ կ'ուղղէ հայրենակիցներուն, որ իրենց քաղաքի գիւանատուներու կամ անհատներու մօտ գտնուող հայ տպագրութեան վերաբերեալ նիւթերը, ձեռագիր կամ տպագիր, ղրկուին Երեւան: Ասոնց մէջ կը դասուին տպարանի հիմնադրութեան կամ փակման թուականը, տպարանատէրերու միջեւ կնքուած պայմանագիրները, տպագրութեան փորձնական նմոյշները կամ հին տպարանէն մնացած գիրերու օրինակները եւայլն:

Ցուցակներն ու նամակները պէտք է ղրկուին հետեւեալ հասցէին.— Երեւան, Տէրեան թիւ 72, Միասնիկեան գրադարանի հայ գիրքի մատենագիտութեան բաժին:

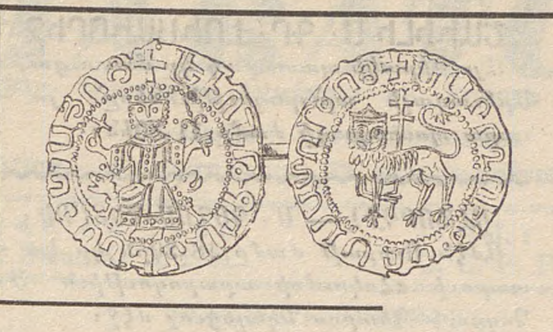

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ
ԵՒ ԻՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

COMPTE D'EPARGNE-LOGEMENT
(ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ-ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՀԱՇԻՒ)

---o---

Եթէ կը փափաքիք, քանի մը ամիսէն կամ քանի մը տարիէն, տուն մը կամ յարկաբաժնի մը սեփականատէր ըլլալ, կամ բարեփոխումներ ընել ձեր ներկայ բնակութեան մէջ, մի' սպասէք դրամը հայթայթելու համար: Այժմէն իսկ բացէք «Խնայողութիւն – բնակարանի» հաշիւ մը, որ ձեզի բազմաթիւ առաւելութիւններ կու տայ:

Ուեւէ մէկը կրնայ «Խնայողութիւն բնակարանի» հաշիւ մը բանալ, նոյնիսկ ամուսնացած կիները եւ անչափահասները: Ընտանիքի մը իւրաքանչիւր անդամ կրնայ իր «Խնայողութիւն բնակարանի» հաշիւն ունենալ: Իւրաքանչիւր հաշիւի բերած շահերը կարելի է իրարու վրայ աւելցնել:

Նախնական պահեստը պէտք է նուազագոյն 500 Փր. ըլլայ, որ յետագային կ'աւելնայ ըստ ձեր կարելիութեանց, մինչեւ 60.000 Փր., մէջն ըլլալով շահաբաժինները, բայց ի պահանջեալ հարկին, կրնաք քաշել ձեր պահեստին ամբողջութիւնը կամ մաս մը: Աւելի ուշ կրնաք վերսկսիլ դրամ դնել որեւէ ատեն եւ միշտ օգտուիլ այն առաւելութիւններէն զորս ձեռք ձգած էք ձեր հաշիւը բացած օրէն իսկ, բայց միայն եթէ այդ հաշիւին մէջ պահած էք 500 Փր. ի նախատեսուած նուազագոյնը: Ուրեմն լաւ է որ այդ հաշիւը միշտ բաց մնայ:

Այս պահեստներուն վրայ տրուած ներկայ շահաբաժինը տարեկան 2,5 առ հարիւր է զուրկ տուրքէ, դրամագլուխի կը վերածուի:

18 ամիս ետք, համաձայն ձեռք ձգուած շահաբաժիններուն, կրնաք ձեր դրամատունէն ուզել բնակարանի փոխառութիւն մը, 2էն 15 տարուան վրայ, 4,681 % (ներկայիս) սակով, մէջն ըլլալով մատակարարման ծախքերը, կեանքի եւ անկարողութեան ապահովագրութեան պարգեւը, հարիւր հազար Ֆրանքի առաւելագոյն սահմանի մը մէջ — դրամագլուխի եւ 12 հազարի տարեկան հատուցման տուրքերու (չափ) ձեւին տակ:

Երբ փոխառութիւնը տրուի, կը ստանաք նաեւ Պետութենէն 2,50 առ հարիւրի պարգեւ մը, 4000 Ֆրանքի սահմանին մէջ, ինչ որ տուրքէ զերծ 5 առ հարիւրի կը բերէ ամբողջական վարձատրութիւնը «Խնայողութիւն – բնակարանի» հաշւոյն տրուած գումարներուն:

Ասկէ զատ, ձեր դրամատունը կրնայ ուսումնասիրել եւ ի հարկին ձեզի հայթայթել յաւելեալ նիւթական օժանդակութիւնները որոնք կրնան անհրաժեշտ ըլլալ ձեր կառուցումը կամ գնումը իրագործելու համար եթէ «Խնայողութիւն – բնակարանի» ձեր հաշիւին շահաբաժիններ չբաւեն:

ՆՇԱՆ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ
Directeur
BANQUE NATIONALE DE PARIS
66, Rue du Président Wilson
92 - LEVALLOIS-PERRET
Téléphone : 737-76-55
Métro : ANATOLE FRANCE

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Տուրզի Մարսէլ Թուրնիէ միջազգային մրցումին առաջին մրցանակին արժանացած է Շուշան Միլտոնեան (Իտալիա): Մրցումը տեղի ունեցաւ Մարտ 8ին եւ 9ին Սալ Կավօ: Ինչպէս ծանօթ է մեր ընթերցողներուն, Շուշան Միլտոնեան, նախկին աշակերտ Փարիզի Երաժշտանոցին, ուր ստացած է Ա. մրցանակը, արժանացած է նաեւ երկու ուրիշ միջազգային մրցանակներու (Իսրայէլ եւ Ժընեւ):

×

Ծանօթ դաշնակահարուհի Անի Կասեր Փետր. 9ին եւ 13ին հրաւիրուած էր Միւնիխի Ֆիլարմոնիքընի կողմէ: Տեղական մամուլը գնահատական տողեր նուիրած է արուեստագիտուհիին որ նուագած է Կրիկի Քոնչերթօն, խրայատուկ գպայնութեամբ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

---O---

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ծերունի իշխանը այն առտուն շատ գոհ եղաւ իր աղջկան համար: Մառի իշխանուհին գիտէր թէ այս սիրազեղ վարմունքը ինչ կը նախագուշակէր. նոյն արտայայտութիւնն էր զոր ցոյց կու տար երբ ձեռքերը կը կծկուէին եւ կը ձեւացնէր երբ Մառի թուաբանական խնդիր մը չէր հասկնար, եւ իրմէ հեռանալով խնդիրը կը կրկնէր քանիցս մեղմ ձայնով:

Մէկէն ի մէկ նիւթին մէջ մտաւ եւ յոգնակի դէմք խօսելով աղջկանը հետ.

— Ձեզի պատկանող առաջարկութիւն մը եղած է ինծի, ըսաւ բռնազբօսիկ ժպիտով մը: Անշուշտ գուշակեցիք որ Վասիլի իշխան հոս իմ աղուոր աչքերուս համար եկած չէ իր աշակերտին հետ: Երէկ ձեզի պատկանող առաջարկութիւն մը ըրին, եւ որովհետեւ դուք սկզբունքներս գիտէք, ձեզի կ'իյնայ որոշել:

— Ի՞նչպէս պէտք է ըմբռնեմ ձեզ, հայր իմ, ըսաւ կարմրելով եւ դեղնելով:

— Ի՞նչպէս ըմբռնել զիս, գոչեց հայրը բարկութեամբ, Վասիլի իշխան իր ճաշակին յարմար կը գտնէ քեզ իբրեւ հարս առնելու համար, ահա ինչպէս պէտք է ըմբռնել զիս:

— Չեմ գիտեր, հայր իմ, թէ ի՞նչ կը մտածէք այս մասին, կակազեց օրիորդը:

— Ե՞ս, ե՞ս... զիս մէկ կողմ թողէք, կարգուողը ես չեմ: Ի՞նչ կը խորհիք ընել: Ահա ասիկա գիտնալ կը փափաքիմ:

Մառի իշխանուհին կը զգար որ իր հայրը գէշ աչքով կը դիտէր իր ամուսնութիւնը: Բայց կ'ըմբռնէր նաեւ թէ այդ օրը իր ճակատագիրը պիտի վճռուի, ապա թէ ոչ՝ այլեւս վերջացած է: Աչքերը ծռեց չտեսնելու համար այդ նայուածքը, որուն ծանրութեան տակ հնազանդելէ զատ ոչինչ գիտէր, եւ ըսաւ.

— Մէկ բան միայն կը փափաքիմ, ձեր կամքին համաձայն վարուիլ. բայց եթէ հարկ է որ փափաքս յայտնեմ...

Հայրը ընդմիջեց զինքը:

— Շատ լաւ, աղաղակեց: Ան քեզ պիտի առնէ օժիտովդ, եւ Օր. Պուրիանն ալ, ան իր կինը պիտի ըլլայ եւ դուն...

Չվերջացուց, աղջկան վրայ իր խօսքերուն բերած տպաւորութիւնը տեսնելով: Մառի գլուխը ծռեց լալու պատրաստ:

— Ոչ, ոչ, կատակ կ'ընեմ, կատակ, ըսաւ: Յիշէ, իշխանուհի, որ ես այն կարծիքէն եմ թէ աղջիկ մը իրաւունք ունի իր ամուսինը ընտրելու, կատարեալ ազատութիւն կու տամ քեզի: Բան մը միտքդ բեր, ամբողջ կեանքիդ երջանկութիւնը քու որոշումէդ կախում ունի:

— Բայց ես չեմ գիտեր, հայր իմ...

— Ան ազատ չէ, ան պիտի կարգուի որու հետ որ կամենայ, բայց դուն ազատ ես ընտրելու: Գնա, մտածէ եւ մէկ ժամէն եկուր, եւ իրեն առջեւ պիտի ըսես այո կամ ոչ: Գիտեմ որ պիտի աղօթես հիմա... աղօթէ եթէ կ'ուզես, միայն թէ աւելի լաւ կ'ընես մտածելով: Գնա...:

— Այո կամ ոչ, այո կամ ոչ, գոչեց դարձեալ, մինչ իր աղջիկը, թմրած ու վարանոտ սենեակէն դուրս կ'ելլէր:

Իր հօրը կողմէ Օր. Պուրիանի ակնարկութիւնը յանկարծակիի բերած էր զայն. ճշմարիտ չէ, սակայն եւ այնպէս միտքէ անցընելն անգամ սոսկալի է: Իր խորհրդածութիւններուն մէջ խորասուզուած անցաւ ձմեռնային պարտէզը. յանկարծ Օր. Պուրիանի ձայնին ընտանի շեշտը իրականութեան վերակոչեց զայն:

Աչքերը վերցուց եւ իրմէ երկու քայլ անդին նշմարեց Անաթոլը՝ որ կը համբուրէր դեռատի Ֆրանսուհին, դգուիչ խօսքեր ըսելով անոր:

Անաթոլ իշխանուհին դիտեց իր դեղեցիկ դէմքին վրայ սարսափի ծամածռութեամբ մը, եւ առաջին վայրկեանին մնաց թողուլ կռնակը իշխանուհիին դարձնող Օր. Պուրիանի մէջքը...:

Մառի իշխանուհին կը դիտէր զանոնք առանց խօսք մը արտասանելու: Վերջապէս Օր. Պուրիան ճիչ մը արձակելով կծիկը դրաւ:

Անաթոլ բարեւեց Մառի իշխանուհին շնորհալի ժպիտով մը, կարծես յորդորելու համար որ խնդայ այս կատակերգական միջադէպին վրայ, եւ ուսերը թօթվելով ուղղուեցաւ դէպի սենեակը:

Ժամ մը վերջ Թիխօն եկաւ ծերուկ իշխանին կողմէ կանչելու Մառի իշխանուհին, աւելցնելով թէ Վասիլի Սերգէեւիչ իշխանն ալ իրեն կը սպասէր:

Մառի իշխանուհին սենեակը իր բազմոցին վրայ նստած էր, եւ բազուկներուն մէջ բռնած էր Օր. Պուրիանը՝ որ կու լար: Մեղմօրէն կը գգուէր դեռատի Ֆրանսուհիին մազերը, եւ իր աղուոր աչքերը, իրենց բովանդակ հանդարտութեամբ եւ երբեմնի ճառագայթումով կը դիտէին սիրով ու ցաւով Օր. Պուրիանի աղուոր դէմքը:

— Ոչ, իշխանուհի, ալ միշտ կորսնցուցի ձեր բարեկամութիւնը, կ'ըսէր Օր. Պուրիան:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(134 – Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Արզումանեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՍՈՒՐԷՆ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 14ին, 74 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի օր, Մարտ 17 : Մարմինը կը փոխադրուի ժամը 14ին, 1 Փլաս տէ Քափիւսէն եւ ժամը 14,30ին կը կատարուի յուղարկաւորութիւնը Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն Փիէռի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

«ՅԱՌԱՋ» .— Մեր ցաւակցութիւնները Արզումանեան ընտանիքներուն :

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գարոյեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խուպէսէրեան (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գույումճեան (Եգիպտոս), Տէր եւ Տիկին Մարք Նշանեան եւ զաւակը Միքայէլ սրտի խոր ցաւով կը յայտնեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ մամիկին՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՋԵՐՋԵԱՆԻ

(Ծնեալ Պետրոսեան)

Գասապացի, Իզմիրի շրջանէն

մահը որ պատահեցաւ Երկուշաբթի առաւօտ Մարտի 15ին, յետ անողոք հիւանդութեան, 81 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (20 Մարտ) կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Cimetière Parisien de Bagneux.

Մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պանեօ-Բաշանի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Սիւզան Վ. Սէրէնկիւլեանի իր հօր՝ Մ. Թանկիկեանի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է իր տարեկան ճաշին առթիւ անդամուհիէ մը 30 ֆրանք : Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Գալֆայեանէ 50 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Միքէ Թանկիկեանի մահուան առթիւ :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի : Արեւագալի արարողութիւնները՝ յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կատարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ :

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Չորրորդ ցանկ

Տէր եւ Տիկին Դարբինեան Նշան 1000, հայրենակից մը 500, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան Հայկազ 300, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան Կայծակ 200, Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան Արմենակ 500, Տէր եւ Տիկին Սրապեան Աւետիս 200, Պր. Զինոզեան Սիրական (Շաթուէն), Տէր եւ Տիկ. Դանիէլեան Ղազար, այրի Տիկին Դարբինեան 300ական, այրի Տիկին Փանոսեան Եղիսաբէթ, Տիկին Աւետիսեան Հայկանոյշ 100ական, Տէր եւ Տիկին Քելէշեան Օհանիկ, Պր. Սարգիսեան Զարեհ, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Քէսօեան (Իսի), Տէր եւ Տիկին Հայոցեան (Անթոնի) 50ական, Տէր եւ Տիկին Անկինեան, Տէր եւ Տիկին Փէհլիվանեան Մարտիրոս 20ական :

(Շար.)

ԾԱԽՈՒ Է

Բնակութեան վերապահուած (ռեզի - տանսիէլ) գեղեցիկ թաղի մը մէջ, ծախու է հող մը, Սնկէ-Տէօյ լա Պառ (25 Ավընիւ Ժան Մերմոզ) 540 քառ. մեթր :

×

Յարկաբաժին մը, կահաւորուած, բոլոր յարմարութիւններով, հեռաձայն, երեք սենեակ, խոհանոց, վիտ-օռտիւռ, Վիլժիւիֆի նոր թաղին մէջ :

Հեռաձայնել՝ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ 231-23-36 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Ouvrières - mécaniciennes pour atelier. Travail assuré toute l'année.

S'adresser : REFLETS DE PARIS
102, Rue d'Aboukir, Paris (2e).

ՃԱՇ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է ի նպաստ Մշակոյթի Տան, Պօմոնի մէջ, Մարտ 28ին ժամը 12ին եկեղեցւոյ կից սրահը : Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք Մշակոյթի Տուն, 12-14 Ռիւ Սէնթ Պաղիլ կամ եկեղեցւոյ սրահը, Պ. Թիւթէլեանի մօտ :

Ճաշագին .— 15 ֆր. ճաշերը կը պատրաստուին հայ տիկիններու կողմէ :

CHEZ VOUS ET SANS MAITRE

APPRENEZ L'ARMENIEN
EN 3 MOIS

En y consacrant 1/4 d'heure par jour

GRACE AU NOUVEAU MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE REDIGE PAR :

HAROUTIOUN KURKDJIAN

chargé de cours au « Haïgazian Collège »
Professeur de français au Lycée Arménien Palandjian de Beyrouth

CONÇU D'APRES LES METHODES PEDAGOGIQUES LES PLUS RECENTES ET ACCOMPAGNE D'UN DISQUE 33 TOURS

PRIX DE LANCEMENT : 20 F. (25 F. avec le disque)

PUBLICATION
UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE
EDITIONS « HAMASKAINE »

388 pages, 72 leçons + supplément + lexique

EN VENTE :
Maison des Etudiants Arméniens, 57 Bd. Jourdan — Paris (14e)
Librairie « Le Petit Prince », 121 Bd. St Michel — Paris (5e)
Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris (9e)
Tzerikiantz 13, Rue des Dominicaines, Marseille

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 21 Մարտ ժամը 16էն կէս գիշեր

Dans les Salons de l'HOTEL GEROGE V, 31, Avenue George V — Paris (8e)

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Կը մասնակցի

STEPHAN VASSEUR

(Հայկական եւ կովկասեան պար)

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres : MAURICE VARTIVANIAN — POP - MUSIC 71

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359-67-03

Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին, ուրիշներու կը տրամադրուին :

Տոմսերու գինն է՝ 15 ֆր.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Les Guides Aînées « Haï Arinouch » vous invitent à leur nuitée fleurie, le Samedi 20 Mars, de 22 heures à l'aube, dans les salons de l'Hôtel Splendid, Bd. d'Athènes à Marseille.

Soirée animée par la formation d'ERIC MICHEL

avec la participation du fantaisiste LILIAN FREMILLON

en attraction « LES TRIPLETS DE LA CHANSON »

La chanteuse AIDA AMIRIAN

Réservation : Hôtel Splendid.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեօ-Բաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Կիրակի, Մարտ 28, ժամը 16,30ին Տիկին Հեղինէ Թորոսեանի բնակարանը, 88 Ռիւ Մարսէլ Պոնէ, Բաշան : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ (Մարտ 20) ժամը 4ին Քաֆէ Տէփառ, 52 ռիւ տէ Պուրկինեօն : Շատ կարեւոր օրակարգ :

ԱՐԵՒԱԳԱԼ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ մեծ պահոց տեւողութեան ընթացքին ամէն Չորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն եւ Ուրբաթ օր ժամը 4,30ին հսկումի արարողութիւն : Կը հրաւիրէ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց :

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին Փաթրոնաժի սրահը՝ Ռիւ տիւ Թուլոն :

Օրակարգ .— 1) Տարեկան գործունէութեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական : 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն : 3) Զանազան հարցեր :

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան : Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
ՓԱՐԻԶԻ ԼՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կը տեղեկացնէ թէ 13էն 25 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար նախատեսուած հայկ. պարի ձրի դասընթացքը յետ այսօրիկ պիտի տրուի 8էն 35 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար : Տարիքի այս փոփոխութիւնը կը կատարուի պահանջներուն գոհացում տալու նպատակով :

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին ծանօթանալ հայկական տոհմիկ պարերուն, միաժամանակ համախումբ կերպով քանի մը հաճելի ժամեր անցընել հայկական միջավայրի մէջ շաբթուան որոշ մէկ օրը, վառ պահելով հայ ոգին, բարեհաճին դիմել Միութեանս, գրաւոր կերպով, հետեւեալ հասցէով.

Mlle Hilda Kalfayan
25, Av. du Maréchal Lyautey,
Paris (16e)

Կը խնդրուի նամակի մէջ ճշդել անուն, մականուն, սեռ, տարիք եւ հասցէ :

Սոյն դասընթացքները տեղի պիտի ունենան շաբաթ կէսօրէ վերջերը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Մեծ Պահքի տեւողութեան ամէն Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն :

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ թատերասրահը : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը՝ Համբարձման տօնին 20 Մայիս :

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս-ճաշ»ը Մարտ 27ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՄԱՐՏ
JEUDI 18 MARS 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12067

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.067

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԵԼ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Անակնկալ չէր Սիւլէյման Տէմիրէլի դահլիճին անփառունակ վախճանը:

Տարիներէ ի վեր երկիրը մատնուած էր անիշխանութեան: Շունը տէրը չէր ճանչնար:

Չերրագատուած բանալետական ու մենատիրական վարչաձեւերէ, որոնց տակ վարժուած էին ապրելու դարերով, Թուրքերը ուզեցին ցոյց տալ Արեւմուտքին, թէ իրենք ալ «քաղաքակիրթ» են եւ գիտեն կառավարուիլ ժողովրդավարական արդիական սկզբունքներով: Ահա՛ հետեւանքը:

Աթոռի տենչը, փառամոլութիւնը, մանաւանդ նիւթական նպաստաւորուելու հեռանկարը վերջին քանի մը տասնեակ տարիներու ընթացքին ծնունդ տուին դանազան խայտաբղէտ կուսակցութիւններու: Թունդ աջակողմեան, ազգայնական, կրօնամոլ, յետաշրջական կամ ա-կերպութեանց կողքին սնեղծուեցան յեղափոխական, ձախապաշտ, ծայրայեղ համայնավարական — առանց կամ նուազ ուժեղ — խմբակցութիւններ: Բախումները անպակաս եղան հակընդդէմ ուժերու միջեւ:

Թուրքերը Եւրոպայի լաւ կողմերը ընդօրինակելու փոխարէն գէշերը նախընտրեցին: Ի վիճակի չեղան լաւերը իւրացնելու:

«Ժողովրդավարութիւն»ը սխալ մեկնարանեցին: Առաւել կանուխ արթնցողը նորութիւն մը ուզեց մտցնել յետամնաց երկրի կեանքին մէջ:

Մէկ կողմէ համալսարանի ուսանողները բաժնուեցան իրարու հակառակորդ երկու ճակատներու եւ բազմաթիւ առիթներով ճակատեցան իրարու դէմ... Հետուններու պէս, բիրերով, ատրճանակներով եւ «քոքթէյլ Մոլոթով»ի պէս արդիական զէնքերով: Արդի՞ւնք: Անհամար վիրաւորներ, երբեմն ալ քանի մը մեռելներ:

Մտաւորական երիտասարդներուն զուգընթաց կազմակերպուեցան նաեւ բանուորները, որոնք դեռ երէկ հլու հնազանդ գլուխ կը ծռէին գործատէրերուն: Օգտուելով Սահմանադրութեան ընձայած իրաւունքէն, կազմակերպուած բանուորները գործադուլի սկսան դիմել՝ իրենց պահանջները պարտադրելու համար: Երբեմն գործարան ալ գրաւեցին, ցոյց տալու համար որ ետ չեն մնար Եւրոպայի գործաւորներէն:

Թուրք Բանուորական կուսակցութիւնը, որ հրապարակ իջած էր ընկերվարական սկզբունքներով, հետզհետէ հակեցաւ դէպի ձախ, — համայնավարութիւն: Իր նախագահը Ալի Այպար, որ նաեւ աթոռ մը ունէր Խորհրդարանին մէջ, հրաժարեցաւ վերջերս, տեսնելով որ իր կազմակերպութիւնը զուտ աշխատաւորական ըլլալէ դադրելով կը մխրճուէր քաղաքականութեան մէջ: Նոր նախագահը կին մըն է՝ Պէհիճէ Հանըմ, որ ըստ Թրքական թերթերու, բոլորովին ենթարկուած է Մոսկուայի:

Բացի ուսանողական ու բանուորական ցոյցերէն, Խորհրդարանի աթոռները գրաւող գլխաւոր կուսակցութեանց ծոցին մէջ առաջ եկած յաջորդական հերձուածները, մոլլաներու եւ հոճաներու «չէ-րիաթճիական» արարքները, քէմալական բարենորոգումներուն դէմ Անատոլուի մէջ գլուխ ցցած յետաշրջական շարժումները, Ալփասլան Թիւրքէշի Թուրանական լակոտներէն եւ Նիզամէտտին Էրպաքանի «ֆէտայի»ները, քրտական հարցի վերարծարծումը եւ յարակից այլ մտահոգիչ դէպքեր միացած տնտեսական-ելմտական աննախընթաց տագնապին՝ առաջ բերած էին անիշխանական փտանդաւոր կացութիւն մը, որմէ դուրս գալու կարողութենէն զուրկ էր Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութիւնը:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս բանակը ուզեց իր երկաթեայ թաթով վերջ տալ անիշխանութեան: Ցաչս Ամերիկացիներու չվարկաբեկուելու համար կը ջանայ օրինաւոր, սահմանադրական գոյն տալ իր միջամտութեան:

Հանրապետութեան նախագահ Ջօր. Ճէվտէթ Սունայ կը գտնուի ծանր կացութեան մը դէմ յանդիման: Ո՛չ մէկ կառավարութիւն, նոյնիսկ ազգային միացեալ ճակատով կազմուած, պիտի կրնայ դարմանել անբուժելի հիւանդը:

Անել կացութիւն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՀՈՂ ՉՈՒԶԵՐ ՏԱԼ ԻՍՐԱՅԷԼԻ

ՌՈՃԸՐՍ ՎՃՌԱԿԱՆ Է

Լուրջ տարակարծութիւններ գոյութիւն ունին Ուաշինկթընի եւ Թել Ավիվի միջեւ, յատկապէս, Իսրայէլի ապագայ սահմաններու հարցին շուրջ:

Իսրայէլի վարչապետը՝ Տիկին Կոլտա Մէյր դեռ վերջերս կը յայտարարէր «Թայմզ»ի թղթակցին, թէ իր երկրին մաս պէտք է կազմեն Շարմ էլ Շէյխ, որ Թիրանի նեղուցի մուտքը կ՚ապահովէ, Կոլանի բարձունքները Սուրիոյ սահմանին, Երուսաղէմը ամբողջութեամբ: Միւս կողմէ կը պահանջէր Սինայի ապազինումը, Կազայի շրջանի համար առանձին կանոնագիր մը:

Ուաշինկթըն համաձայն չէ այս կարգադրութեան քանի որ ինչպէս յայտարարեց առջի օր Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը՝ Ռոճըրս, «Իսրայէլի ապահովութիւնը անպայման նոր հողերու իւրացումով չերաշխաւորուիր»:

Ռոճըրսի տեսակէտով քաղաքական այժմու մթնոլորտը նպաստաւոր է խաղաղ լուծման համար, եւ եթէ երբեք համաձայնութիւն մը չգոյանայ ներկայիս, «ապագայ պատերազմի մը սերմերը ցանած պիտի ըլլանք»: Ծանր կացութիւն մը պիտի ստեղծուի, որ կրնայ երրորդ համաշխարհային պատերազմի պատճառ դառնալ:

Աւելի մանրամասնելով իր տեսակէտը սահմաններու հարցին շուրջ, Ռոճըրս յայտարարեց, թէ Իսրայէլի սահմանները պէտք է հաստատուին 1967ի սահմանագիծի հիման վրայ, ի բաց առեալ Կազայի գօտիէն, պայմանաւ որ, սակայն, գոհացուցիչ երաշխաւորութիւններ տրուին Թել Ավիվի Սինայի ապազինման եւ Շարմ էլ Շէյխի մասին: Ինչ կը վերաբերի այս վերջին քաղաքին՝ Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը կ՚առաջարկէ ապահովութեան միջազգային ուժի մը հաստատումը շրջանի մէջ, որուն կրնան մասնակցիլ նաեւ չորս մեծերու ուժերը:

Ռոճըրս չեշտեց այս առթիւ, թէ ՄԱԿի հովանաւորութիւնը վայելելով միջազգային ուժի ներկայութիւնը մնայուն բնոյթ պէտք է ունենայ եւ ոչ մէկ երկիր իրաւունք պիտի ունենայ միակողմանի որոշումով քաշելու իր զինուորները հոնկէ:

«Մենք երբեք չենք ըսեր, աւելցուց նախարարը, որ Իսրայէլ պէտք է հեռանայ իր գրաւած բոլոր հողերէն, այլ այն՝ որ աննշան տարածութիւն մը պէտք է պահէ իր ձեռքին մէջ՝ երաշխաւորելու համար իր ապահովութիւնը»: Ռոճըրս ընդունելով հանդերձ, որ աշխարհագրական դիրքը կարեւոր է այս կէտին մէջ, այսուհանդերձ կը գտնէ, քաղաքական կարգադրութիւններով միայն կարելի է լուծել հարցը՝ երաշխաւորութեամբը մեծ պետութիւններու:

Իսրայէլի Արտաքին նախարարը իր երկրին քաղաքականութիւնը բացատրելու համար Լոնտոն այցելեց, ուր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անգլիոյ Արտաքին նախարարին հետ: Նոյն նպատակով Լոնտոնէն Ուաշինկթըն մեկնեցաւ:

Քաղաքական շրջանակները համաձայն են հաստատելու, թէ Ուաշինկթընի մէջ խօսակցութիւնները սուր բնոյթ պիտի առնեն Իսրայէլի Արտաքին նախարարին եւ ամերիկեան իշխանութիւններու միջեւ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՓԱՔԻՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Քաղաքական աշխարհի առջեւ կը ցցուի մեծ հարցական մը — Փաքիստանի արեւելեան եւ արեւմտեան հատուածները վերջնապէս պիտի բաժնուի՞ն իրարմէ, թէ այժմու տարակարծութիւնները վերջ պիտի գտնեն իրաւախոհութեամբ:

Արեւելեան Փաքիստանի անջատումը արեւմտեանէն օր աւուր աւելի կը շեշտուի, յատկապէս վերջին շաբաթներու արիւնալի դէպքերէն ետք, երբ Տաքքայի մէջ նուազագոյն 300 հոգի սպաննուեցաւ:

Փաքիստանի նախագահը՝ Զօր. Եահիա, որ ցնոր տնօրինութիւն առկախած էր Խորհրդարանի բացումը, տեղի տալով արեւելեան Փաքիստանցիներու բուռն բողոքին առջեւ, ընդունեցաւ խորհրդարական կեանքին վերահաստատումը երկրին մէջ, սակայն, մերժեց պատերազմական վիճակի ջնջումը: Արդարեւ, երբ նախագահը յայտարարեց, թէ Խորհրդարանը կրնայ իր նիստերը սկսիլ Մարտ 25ին (Նախապէս՝ Մարտ 3 էր), Շէյխ Մուժիպ, գլխաւոր առաջնորդը արեւելեան Փաքիստանի 70 միլիոն Պենկալներուն, իր կարգին յայտարարեց, թէ իր կուսակցութեան (Աուամի լիկան) ընտրուած 167 երեսփոխանները պիտի չմասնակցին նիստին, ցորչափ վերջ չեն գտներ ծանր բառերն ու զէնքերու շաչիւնը իրենց դէմ:

Փաքիստանի ապագան անորոշ կը մնայ ներկայիս, Մէկ կողմէ պահանջ կը ներկայացուի պատերազմական վիճակի դադարեցման ուղղութեամբ, ինչպէս նաեւ «իշխանութեան փոխանցումը ժողովուրդին ընտրեալներուն», միւս կողմէ, զօրավարը, կը մերժէ վերջ տալ պատերազմական վիճակին, որով իր ձեռքին մէջ կեդրոնացած կը մնայ իշխանութիւնը եւ չուզեր նաեւ լայն ինքնավարութիւն շնորհել արեւելեան Փաքիստանի: Իրաց այս կացութեան մէջ զօրավարը կը փորձէ պահպանել իր վեթոյի իրաւունքը՝ արգիլելու համար Պենկալներու անջատումը Փաքիստանէ:

Եթէ անջատումը ստեղծուի՝ արեւելեան Փաքիստան պիտի դառնայ աշխարհի եօթներորդ ամէնէն բազմամարդ երկիրը Չինաստանէ, Հնդկաստանէ, Մ. Նահանգներէ, Խորհ. Միութենէ, Ինտոնեզիայէ եւ Ճափոնէ ետք:

Անհրաժեշտ է աւելցնել, որ արեւելեան Փաքիստանի առաջնորդը թէեւ կը խօսի «պենկալ ազգի» անունով, բայց բաժանումը կը նկատէ իբրեւ վերջին հարկադրական միջոց, քանի որ կ՚առաջարկէ համաձայնութեան եզր մը գտնել Պենկալցիներու տալով ամբողջական ինքնավարութիւն բոլոր մարզերու մէջ, բացի պաշտպանութեան եւ արտաքին հարցերէ:

Այսուհանդերձ, անջատողական մեծ տրամադրութիւն կայ Աուամի լիկայի մէջ, որ վերջին ընտրութիւններուն 167 աթոռ ապահովեց 313ի վրայ:

Արեւելեան Փաքիստան արեւմտեանէն բաժնուած է հազար մղոն երկարութեամբ, որ կը գրաւէ Հնդկաստանի լայնքը: Միւս կողմէ, անոր բնակչութիւնը կազմուած է Պենկալներէ, որ ունին իրենց ուրոյն լեզուն եւ մշակոյթը: Արեւմտեան Փաքիստանի բնակչութիւնը բաղկացած է Փունժապներէ, Փաթաններէ եւ Սինտիներէ: Պենկալները աւելի թուխ են եւ իրենց ազգային ճաշն է բրինձը, մինչդեռ միւս երեքը կը սնանին ցորենով եւ ոսպով: Միայն մահմետական կրօնքն է, ինչպէս նաեւ Հնդկաստանի տիրապետութեան վտանգը, որ զիրենք կը միացնէ ու կը կապէ իրարու:

Արեւելեան Փաքիստանցիները կը դժգոհին արեւմտեան իշխանութեան եւ տիրապետութեան դէմ: Ոստիկանութիւն, բանակ եւ պաշտօնատարներ «գրաւեալ» ուժերու հոգերանութեամբ կը վարուին, համաձայն Պենկալներուն: Միեւնոյն ժամանակ, երկրին ապահոված հասոյթներուն առիւծի բաժինը կ՚երթայ արեւմտեան Փաքիստանի: Ահա թէ ինչու տնտեսական ինքնավարութիւն ալ կը պահանջեն անոնք:

Թ. Ա. Թ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ֆրանսական երեք ընկերութիւնները որոշեցին վերսկսիլ թռիչքները 27 օրուան դադարէ ետք: Այս որոշումը կարելի եղաւ տալ 14 ժամ տեւող դիշերային նիստէ մը ետք, տնօրէնութեանց եւ օդաչուներու սենտիքայի ներկայացուցիչներուն միջեւ: Երկու կողմերն ալ պարտաւորուեցան կարգ մը զիջումներ ընել իրենց նախապայմաններուն վրայ, եզրակացութեան մը յանգելու համար եւ պատրաստուեցաւ հինգ տարուան պայմանագրութիւն մը կողմերու միջեւ, որ առաջքը կ՚առնէ նոր անակնկալներու: Էռ-Ֆրանսի, Էռ-Էնթէռի եւ Իւթայի թռիչքները վերսկսան Չորեքշաբթի օր եւ իրենց բնական ընթացքը գտած կ՚ըլլան Ուրբաթ-Շաբաթ:

ՁԱԽԵՐԸ, բացի Միշէլ Ռոքարէն, հաւաքուած էին Երեքշաբթի իրիկուն համաձայնութեան գալու համար Թաղապետական ընտրութեանց Բ. շրջանին առթիւ: Թուլուզի եւ Լիլի մէջ, համայնավարները կը քաշուին ի նպաստ ընկերվարական թեկնածուին, որպէսզի այս երկու քաղաքները իշխանութեան ներկայացուցիչներուն ձեռքը չիյնան: Այս ձեւով արդէն Օրթոլիի պարտութիւնը ստոյգ կը թուի Լիլի մէջ:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ դացող Ֆրանսացիները կրնան աւելի շատ տարադրամ դուրս հանել, Երկուշաբթի օրուընէ սկսեալ: Այսինքն երկու անգամէն կրնան 4000 Ֆրանքի տարադրամ հանել (Նախապէս 3000):

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ 5 զօրավար եւ 20 բարձրաստիճան սպաներ հրաժարած են համաձայն չըլլալով բանակի ղեկավարութեան դիրքին: Կացութիւնը անորոշ կը մնայ եւ Սունայ դեռ չէ կրցած դահլիճ մը կազմել տալ, վարչապետ գտած չըլլալով:

ՍԵՐՎԱՆԹԷՍԻ ՏՈՆ ՔԻՇՈԹԸ

Ա.

Արկածալից ու թշուառ կեանք մը ապրեցաւ Սերվանթէս։ Ասպետի հոգի մը ունէր իր մէջ։ Հաւատաւոր քրիստոնեայ՝ զինուորագրուեցաւ, Թուրքերու դէմ կռուելու եւ կասեցնելու համար անոնց յառաջխաղացքը Եւրոպայի սիրտն ի վեր։ Մասնակցեցաւ ծովային եւ ցամաքային ճակատամարտներու, կռուեցաւ առիւծի պէս, զարկաւ ու զարնուեցաւ, կրկին նետուեցաւ գուպարին մէջ, կորսնցուց ձախ թեւը։ Վերադարձի ճամբուն՝ գերի ինկաւ Ալժերացիներու ձեռքը, տարուեցաւ Ափրիկէ, ուր ապրեցաւ սոսկալի կեանք մը։ Բարի կղերականներ վճարեցին իր փրկագինը։ Վերադարձաւ հայրենիք՝ կրկին թշուառութեան մէջ իյնալու համար։ Առաւ գրիչը ու արտադրեց թատերգութիւններ, պատմուածքներ, վէպեր։ Արտադրեց գլուխ գործոց մը եւ իր ապերախտ հայրենիքին ապահովեց առաջնակարգ տեղ մը միջազգային գրականութեան մէջ։ Ծնաւ աղքատ ու մեռաւ աղքատ, ինչպէս շատ մը հանճարեղ գրողներ, ինչպէս շատ մը հայ բանաստեղծներ ու փիլասոփաներ։

Այդ աշխարհահռչակ վէպը կը կոչուի «Տոն Քիշոթ»։ Ընթեր վէպ, բայց պէտք է ըսէինք երգիծավէպ։ Գործը ունի երկու մաս։ Առաջին մասը լոյս տեսաւ 1605ին, իսկ Բ. մասը՝ 1616ին, հեղինակին մահէն քանի մը ամիս առաջ։ Երեւի այս գլուխ գործոցը չհարստացուց Սերվանթէսը, որովհետեւ ան չարունակեց ուրիշ մանր մունր աշխատանքներ ընել, բազմանդամ ընտանիքին ապրուստը ճարելու համար, բայց, յետագային ան հարստացուց բազմաթիւ հրատարակիչներ եւ թարգմանիչներ, այն բոլոր ձրիակեր մակաբոյծները, որոնք կը սնանին մեռած հանճարներու կռնակներով։ Մեծ յուսախաբութեան մը արդիւնքն է «Տոն Քիշոթ» վէպը։ Երազներու աւերակներուն մէջ հասակ նետած տարօրինակ ծառ մը։

Վէպին հերոսը՝ գաղափարապաշտ, անձնազոհ եւ տեսանող Սերվանթէսի մէկ քարիքարիքն է։ Երազներէ եւ պատրանքներէ մղուած՝ աշխարհի տգեղութիւններուն դէմ մարտնչող ազնիւ հոգիի մը պարտութիւններուն պատմութիւնն է հանճարեղ Սպանացիին այս երկը։

Ասպետական ոգիի եւ ձեւակերպութիւններու այս երգիծավէպը տխուր է սակայն այն իմաստով, որ հերոսը որքան ալ ծիծաղելի արարքներ գործէ՝ միշտ ալ կը վայելէ մեր համակրանքը։

Սերվանթէսի զաւեշտը սակայն թունաւոր չէ. ան չի կծեր, չի վիրաւորեր, այլ կ'արթնցնէ ընթերցողին արգահատանքը։

«ՏՈՆ ՔԻՇՈԹ»Ի ՆԻՒԹԸ

Սպանիոյ ամէնէն աղքատ նահանգներէն մէկուն մէջ կ'ապրի մօտ յիսուն տարեկան, զօրաւոր, ջղուտ, նիհար ու աղքատ ազնուական մը՝ Տոն Քիշոթ, որ ժամանակին մեծ մասը կ'անցընէ դիւցազներգութիւններ եւ ասպետական վէպեր կարդալով։ Այնքան մոլի ընթերցող դարձած էր, որ կալուածներուն մէկ մասը կը ծախէ՝ գիրքեր գնելու եւ գրադարան մը կազմելու համար։ Եւ ժամանակի ընթացքին, այնքան կը տարուի ընթերցումներէն որ խելքին կը բերէ։ Կ'ուզէ իր դարուն մէջ ապրիլ միջին դարուն ասպետական կեանքը. մենամարտ, կռիւ, սիրոյ տառապանք, եւայլն։

Տոն Քիշոթ կ'իջնէ գղեակին մառանը, ուր իր հայրերէն մնացած էին ժանգոտած զէնքեր ու զրահներ։ Կը գտնէ կոտրուած սուր մը, ծակուած վահան մը եւ կիսով փճացած սաղաւարտ մը։ Այս բոլորը քիչ շատ կարգի կը դնէ կպցնելով ու փակցնելով։ Կ'իջնէ ախոռ, ուր տարիներէ ի վեր անշարժ կը սպասէ կմախք դարձած ձի մը, զայն կը մկրտէ Ռոսինանթ անունով։ Եւ որովհետեւ իւրաքանչիւր ասպետ պէտք է ունենայ իր կինը, թագուհի կամ իշխանուհի, որուն հաճելի դառնալու համար պէտք է կատարէ անդերազանցելի քաջագործութիւններ, Տոն Քիշոթ կ'երթայ մօտակայ գիւղ մը եւ հոն իբրեւ կին կ'ընտրէ առաջին հանդիպած աղջիկը, զոր կ'անուանէ Տուլսինէ տէ Թոպոսօ եւ անոր առջեւ ծունկի գալով՝ կը խնդրէ, որ հովանաւորէ իր ապագայ քաջագործութիւնները։

Կը մնայ գտնել զինակիր մը։ Այդ պաշտօնին համար յարմար տեսած էր իր հարեւան հողագործներէն մէկը, բարի մարդ մը, բայց որուն բարի գլուխը շատ ուղեղ չէր պարունակեր։

Դիւրահաւան հողագործը, որ կը կոչուէր Սանչօ Փանսա, համոզուեցաւ ասպետին բրած այն խոստումին, որ ի մօտոյ ան պիտի դառնար կղզիի մը կառավարիչը եւ ձգելով տուն, դաշտ, կին ու զաւակ, հետեւեցաւ իր նոր տիրոջ։

«Տոն Քիշոթ, հպարտ կեցուածք մը, գլուխը բարձր, բազմած Ռոսինանթի քամակին, հասած էր Մոնթիէլի դաշտը։ Բարի Սանչօ, նստած իր էշուն վրայ, որուն մէկ կողմէն կախուած էր պաշարով լեցուն պարկը, իսկ միւս կողմէն՝ գինիով լեցուն տիկը, կը հետեւէր պատրիարքի մը լրջութեամբ։ Յանկարծ Տոն Քիշոթ նշմարեց երեսուն – քառասուն հողմաղացներ եւ դառնալով իր զինակիրին, ըսաւ. «Բարեկամ, բախտը կ'ընդառաջէ մեր փափաքին։ Կը տեսնե՞ս հոն, այդ սարսափելի հսկաները։ Երեսունէ աւելի են, բայց ի՜նչ փոյթ, պիտի յարձակիմ անվարան այդ Աստուծոյ եւ մարդոց թշնամիներուն վրայ։ Եւ անոնցմէ մնացած աւարը մեզ պիտի հարստացնէ։

— Ի՞նչ հսկայ, հարցուց Սանչօ։

— Անոնք, որ ճիշդ մեր դէմն են, եւ որոնց իւրաքանչիւրին բազուկը երկու մղոնէ աւելի է։

— Բայց, տէր իմ, ուշադրութիւն ըրէք, անոնք հսկաներ չեն, այլ հողմաղացներ․․․։

Տոն Քիշոթ խթանեց իր ձին, առանց մտիկ ընելու Սանչոյի աղաղակները։

Ճիշդ այն ատեն հովը սկսաւ փչել եւ հողմաղացին թեւերը սկըսան դառնալ։ Ասպետը համբուրեց վահանը, նիզակը ամրացուց թեւին տակ ու յարձակեցաւ հսկային վրայ։ Թեւը զինք առաւ, վեր բարձրացուց ձիուն հետ, եւ միւս կողմը նետեց զանոնք՝ իրարմէ քսան քայլ անդին․․․։

Ու ծայր կուտայ ծիծաղաշարժ միջադէպերու շարանը։ Տոն Քիշոթ սխալմամբ կը յարձակի կղերականներու խումբի մը վրայ, որոնք ուխտի կ'երթան. կը դիմէ խաշնարածներու հետ, այծերու հօտով մը շրջապատուած, կը փրկէ երկու ճամբորդ տիկիններ, ծանրօրէն վիրաւորելէ ետք անոնց թիկնապահը, յետոյ արկածալից օրեր կ'անցընէ պանդոկի մը մէջ, ուր խնդիր կ'ունենայ անքաղաքավար ու բիրտ ջորեպաններու հետ։

ՆՈՒՊԱՐ ՇԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԾՈՎԱՅԻՆ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Լուռ, այլ ցայտուն հսկողութիւն մը հաստատուած է Մ. Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան նաւատորմներուն միջեւ երկուստեք։ Լրտեսութիւնը, կամ հսկողութիւնը կը կատարուի ելեկտրոնիկ սարքերով եօթը ծովերու վրայ։

Այս «խաղը», ինչպէս կ'ըսեն Ամերիկացիք, զօրակոչի կ'ենթարկէ, մնայուն կերպով, հարիւրաւոր նաւեր եւ օդանաւեր, ինչպէս նաեւ տասնեակ հազարաւոր մարդիկ։

Ուաշինկթըն մտահոգուեցաւ վերջերս, երբ ռուսական նաւ մը երեւաց Քուպայի հարաւը, ուր սովորաբար փորձեր կը կատարուին ամերիկեան ռազմանաւերու կողմէ։ Սակայն, իրականութեան մէջ, Ռուսերը այժմ կ'ընեն այն, ինչ որ Ամերիկացիք կ'ընեն երկար ատենէ ի վեր Խաղաղականէն, Ատլանտեանէն մինչեւ հարաւային չինական ծովուն մէջ։ Ուաշինկթընի մտահոգութիւնը կը բխէր այն իրողութենէն, որ 1898էն ցայսօր, այսինքն այն օրէն ի վեր, երբ ամերիկեան նաւատորմը ջախջախեց սպանական նաւատորմիղը Սանթիակոյի մօտերը, Քարայիպի շրջանը կը նկատուէր ամերիկեան ծով մը։

Աշխարհագրական դետնի վրայ Ռուսիա աննպաստ դիրքի մէջ կը գտնուի։ Արդարեւ, ի բաց առեալ Ծայրագոյն Արեւելքի իր նաւատորմէն, որ հաստատուած է Վլատիվոստոկ, խորհրդային նաւերը բաց ծով իջնելու համար հարկադրուած են անցնիլ նեղուցներէ։

Հիւսիսային բեւեռի խորհրդային ընդծովեանները Մուրմանսքը ձգելու պարագային պիտի անցնին Նորվեկիոյ հիւսիսէն՝ Վարանկերհալվոյա թերակղզիին քովէն, ուր հաստատուած են ռատարի կայաններ։ Ասոնք անմիջապէս կը հետապնդուին ամերիկեան ընդծովեաններու կողմէ, երբ կը փորձեն դէպի արեւմուտք (Ատլանտեան) կամ հարաւ (Միջերկրական) իջնել։

Պալթեան նաւատորմիղը Ատլանտեան հասնելու համար պէտք է անցնի Դանիական Պորնհոլմ կղզիի մօտէն, ապա Օրասունտի նեղուցէն, որ կը գտնուի Շուէտի եւ Դանիոյ միջեւ։ Այլ խօսքով՝ Ատլանտեան Ուխտի կայաններու քովէն։ Ինչ կը վերաբերի Սեւ ծովի նաւատորմիղին, որ կը ներկայացնէ Միջերկրականի խորհրդային նաւերուն հիմնական ուժը, հարկադրուած է գործածել Տարտանէլը, այսինքն՝ Ատլանտեան Ուխտի անդամ Թուրքիոյ ջուրերը։

Բաց ծովու մէջ եւս խորհրդային նաւերը հսկողութեան ենթակայ կը մնան։ Ամերիկեան, անգլիական եւ այլ դաշնակից օդանաւեր կը հսկեն խորհրդային նաւերու շարժումին։ Ընդծովեայ միքրոֆոններ տեղեակ կը պահեն օտար ընդծովեաններու երեւումը ամերիկեան ցամաքամասին։

Հակառակ ձեռք առնուած այս միջոցներուն՝ խորհրդային նաւերը կը շարունակեն իրենց գործողութիւնները։ Մնաց որ իրենք եւս իրենց կարգին հսկողութիւն կը կատարեն, եւ կը լրտեսեն ամերիկեան եւ Ատլանտեան Ուխտի նաւատորմիղները։ Ռուսիա այժմ 200 «լրտես նաւեր ունի ծովերու վրայ։

Թ. Ա. Թ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Ի՞նչ պիտի ըսեն, մուկի պէս սըմքեցան, պուչերնուն վրայ նայելով ելան գացին․․․ օֆ, մէյ մը սիրտս զովացաւ որ․․․

— Մանրամասնօրէն պատմէ նայինք եղածը, ըսաւ Տ. Միքիաս, որ գոհունակութեամբ իր սպիտակափառ մօրուքը կը շոյէր։

Անթառամ աղաչել չտուաւ. արդէն ինքն ալ երէկուընէ ի վեր կ'այրէր, կը մրկէր իր յաղթութիւնը մէկու մը պատմելու մարմաջով, ուստի սկսաւ մանրամասն պատմել անցած դարձածը։ Տ. Միքիաս ծայրայեղօրէն չհադրդուած՝ մտիկ կ'ընէր, անկնյայտնի ուրախութեամբ մը։ Երբեք չէր յուսար, որ իր խորհուրդները այսքան արագ ու յաջող պիտի գործադրուէին։

Երբ Անթառամ խօսքը աւարտեց, հարցուց.

— Էյ, տակաւին խօսք-կապը ետ չղրկեցի՞ն։

— Չէ, բայց կը սպասեմ․․․ զաւակիս ալ գրեցի, որ այս աղջիկէն վազ անցնի, ըլլալիք բան չէ․․․

Տ. Միքիաս դեռ ժամու մը չափ նըստաւ, երկարօրէն գովեսաը ըրաւ օրիորդ Հերմինէի եւ Սմսարեան ընտանիքին եւ հետեւեալ օրը կրկին վերադառնալու խոստումով մեկնելու պատրաստուեցաւ։

Երբ դուրս ելլելու վրայ էր, Անթառամ մտատանջ կերպարանքով մը հարցուց.

— Ասոնք եթէ անամօթաբար խօսքկապը ետ չղրկեն, ի՞նչ պիտի ընենք։

— Կեցիր մինչեւ վաղը սպասենք, տեսնենք ի՛նչ կ'ըլլայ, պատասխանեց քահանան, ես յոյս ունիմ, որ մինչեւ իրիկուն լուր մը կ'առնես։

Ու փողոց ելաւ հոգին ցնծութեան մէջ։ Հակառակութեան, ոխակալութեան եւ ամբարտաւանութեան զգացումը այնքան զօրաւոր էր իր մէջ, որ անոր կը գոհէր ուրիշ ինչ մաքուր զգացում որ կար մէջը։

— Հիմա պիտի տեսնուինք քեզի հետ, կ'ըսէր մտքէն Ղուկաս էֆէնտիին մասին մտածելով, հիմա պիտի տեսնես, որ առանց Տ. Միքիասի աջակցութեան բան մը չես կրնար ընել․․․ քանի մը ոսկի խնայելուդ եւ զիս արհամարհելուդ պատիժը պիտի կրես։

Եւ չունչը առաւ Սմսարեաններու տունը։ Տիկին Աննա, Արգար Սմսարեանի կինը, զինքը ընդունեց։ Սովորական ողջոյններէն ետքը, երբ քահանան բազմոցին վրայ՝ եւ տիկինն ալ թիկնաթոռի մը մէջ նստան, այս վերջինը հարցուց.

— Ի՞նչ լուր տեսնենք, տէր հայր, նոր բան մը կա՞յ, քու քովդ միշտ թարմ լուրեր կ'ըլլան։

— Տեսա՞ր, տիկին Աննա, ինչպէս իմ խօսքս ելաւ, զոչեց քահանան յաղթական ժպիտով մը։

— Ի՞նչ կայ որ, հարցուց միւսը հետաքրքրուած։

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ․․․ նշանտուքը ետ կ'ըլլայ։

— Ո՞ր նշանտուքը, ըսաւ տիկին Աննա, թէեւ շատ լաւ կը հասկնար, թէ Տ. Միքիաս ինչ բանի կ'ակնարկէր։

— Ռոզիկի նշանտուքը միւսին Լեւոն Կոկիկեանի հետ։

— Մեղայ, ի՞նչ կ'ըսես, տէր հայր, դեռ առջի օր աղջիկս Ռոզիկը տեսեր էր, ընդհակառակն ուրախ – զուարթ է եղեր, ըսեր է, որ ամէն օր նամակ կ'առնէ, թէ վրան կը խենթենայ։

— Աղջկան խօսքերը կարեւորութիւն չունին, ես հիմա տղուն մօրը քովէն կուգամ, երէկ տիկին Թագուհին եւ Ռոզիկը վռնտեր է քովէն, երբոր այցելութեան գացեր են։

— Ամա՛ն, տէր հայր, ի՞նչ բաներ կ'ըսես, ընաւ հաւատալս չի գար․․․ մանրամասն պատմէ տեսնենք։

— Կը պատմեմ, բայց նախ ինծի աղուոր անոյշ մը բերել տուր եւ ուզածիս պէս չաքարը քիչ խահուէ մը ապսպրէ, ըսաւ Տ. Միքիաս, գրպանէն ծխախոտի տուփը հանելով։

Տիկին Աննա փութաց ելեկտրական կոճակը հնչեցնել, սպասուհին կանչելու եւ տէր հօր ուզածները բերել տալու համար։

Տ. Միքիաս սիկարէթը վառեց եւ սկըսաւ մի առ մի կրկնել ինչ որ Անթառամ քիչ մը առաջ ըսած էր իրեն։

Տիկին Աննա անյագօրէն կ'մրուշինէր այդ գայթակղական պատմութիւնը, որուն առարկան իր բարեկամուհիներէն մին էր։

— Հիմա ինծի նայէ, ըսաւ Տ. Միքիաս պատմութիւնը աւարտելով, յայտնի է, որ այդ եղածէն ետքը ալ նշանտուքը այսօր վաղը պիտի խզուի, ուստի պէտք է, որ անմիջապէս Լեւոնը մեր Հերմինէին ընենք։ Արդէն ես խօսեր եմ տիկին Անթառամին, ինք ամէն կերպով համամիտ է եւ վստահ եմ, որ մանչն ալ կրնանք համոզել, միայն թէ Արգար էֆէնտին պէտք է, որ քսակին բերանը բանայ, առնուազն վեց եօթը հազար ոսկի օժիտ տայ․․․

— Ի՞նչ կ'ըսես, Տէր հայր, այդչափ դրամ կը տրուի՞, մեր մէջէն ո՞վ հարուստը իր աղջկան այդչափ օժիտ տուած է։

— Բայց մեր մէջէն ալ ե՞րբ միւսին Լեւոնին պէս փեսացու մը եղած է, ուսեալ երիտասարդ, գեղեցիկ եւ միանգամայն յիսուն-վաթսուն հազար ոսկիի տէր ու տարին քանի մը հազար ոսկի շահող։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Տար.)

ՇԷՖԻՔ ՏԸՄԼԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հերոս մը եւս կ'իջնէ հողը:

Այն հերոսներէն, որոնք լուռ ու մունջ, մնացին միշտ հեռու գովասանքներէ ու հրապարակային փառասիրական ելոյթներէ:

Շէֆիք Տըմլաքեան եղաւ համեստ իր անձին մէջ, համեստ մանաւանդ իր փառաւոր անցեալին նկատմամբ: Մուսա լեռան հերոսամարտի առաջին ռազմիկներէն, շուտով աչքի ինկաւ իր անվեհեր քաջութեամբ: Այդ կռիւներու ընթացքին խաղաց առաջնակարգ դեր:

Առաջին անգամ ծանօթացայ իրեն Գահիրէի մէջ 1964ին:

Երկարահասակ, նիհարակազմ, ջղուտ, առոյգ «երիտասարդ» մըն էր հակառակ իր 71 տարիներուն:

Պերճախօս մը չէր: Բայց անմիջապէս կը գրաւէր բոլորին համակրանքը: Ունէր իրեն յատուկ խօսելու ձեւ ու կը համոզէր բոլոր անոնք, որ հարցի մը շուրջ համաձայն չէին իրեն: Միշտ առաջիններէն էր լայն բանալու իր քսակը: Տուաւ առանց վարանումի, միշտ մեծ ոգեւորութեամբ, մշակութային ու կրթական որեւէ ձեռնարկներու ընթացքին:

Ոչ գրչի մարդ էր, ոչ ալ մտաւորական: Բայց հայ մշակոյթի ամէնէն մեծ հաւատացողներէն էր: Խորապէս համոզուած էր, որ տարագիր ու հայրենազուրկ բեկորները հայ պահելու միակ միջոցը դպրոցն է: Ու մնաց աննկուն պահակ հայ մշակոյթի, մամուլի ու գրքի:

«Յուսաբեր» եւ Մշակոյթի Ընկերակցութեան շէնքը շատ բան կը պարտին իրեն:

Կը պատմեն թէ, Յուսաբերի նոր շէնքի հիմնարկութեան առաջին օրերուն, երբ նիւթական մեծ ծախքերու առջեւ պահ մը վհատութեան ու յուսալքումի նշաններ նշմարած է իր շուրջ, յանկարծ կը պոռթկայ ժողովի մը ընթացքին:

— Ի՞նչ վախկոտ ու անկամք մարդիկ էք: Պիտի ձգէք որ նորածինը մեռնի՞: Հիմա որ ան ծնած է պէտք է որ մեծնայ: Ոչ մէկ խնամք պէտք է զլանաք: Ուրեմն բոլորդ գործի: Ահա ես դարձեալ կը վճարեմ այսքան ոսկի այս նպատակին:

Այսպէս, իրեն յատուկ գեղջկական բարբառով, գիտէր բազմութիւններ ոգեւորել, խանդավառել ու գործի մղել:

Վերջին անգամ դարձեալ տեսայ զինքը Գահիրէ 1970ին: Միշտ նոյնն էր: Նոյնքան առոյգ, նոյնքան երիտասարդ: Տարիները զինքը չէին նուաճած: Միշտ անվերապահ կերպով կը նուիրուէր ազգային գործերուն: Առաջին իսկ օրէն հիմնադիր անդամներէն՝ Յուսաբեր Մշակութային Ընկերակցութեան, իր կնոջ Ժիւսթինի հետ, եղած էր Հայ Կ. Խաչի վարչութեան անդամ, աննկուն նուիրումով: Ամբողջ մարմնով ու ոգիով կապուած էր Յուսաբերին: Ու կ'ըսէր.— Եթէ օր մը մեռնիմ, թող այս շէնքը ըլլայ իմ դագաղին կափարիչը:

Ու մեռաւ Յուսաբերի տան սեմին:

Իրականացաւ իր իղձը: Յուսաբերը դարձաւ իր սառած մարմնին տաք ծածկոցը:

Մեռաւ որպէս հերոս զէնքի, ու պահակ՝ հայ մշակոյթի:

ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԽՄԲ.— «Սով. Հայաստան» Փետրուար 12ի թիւին մէջ Գ. Աթոյեան», ՀՍՍՀ Կապի մինիստրութեան փոստային բաժնի» պետը, կը ներկայացնէ կարգ մը տուեալներ թղթատարական գործի մասին: Յատկապէս կ'անդրադառնայ նոր ծրագրի մը, որ կը մտադրէ ինքնաշխատ մեքենաներու միջոցով կարգաւորել թղթատարութեան աշխատանքը: Կը ներկայացնենք յօդուածին գլխաւոր կէտերը:

... Վերջին հինգ տարիներուն նամակներու քանակը աւելցած է աւելի քան 1,5 անգամ, որու հետեւանքով թղթատարական կեդրոններու մէջ նամակներու հրակայ դէզեր կը դիզուին: Այսպէս, Երեւանի տեսակաւորման կեդրոնին մէջ, որ երկրին մեծագոյնն է, կը կուտակուի թղթատարական առաքումներուն 75 տոկոսը: Նամակներու քանակը այժմ սովորական օրերուն կը հասնի 250–270 հազարի, իսկ նախատօնական օրերուն այդ թիւը կ'եռապատկուի, կը քառապատկուի: Հաշուի եղած է, որ 1980ին, սովորական օրերուն նամակներու քանակը Երեւանի մէջ պիտի հասնի մօտ մէկ միլիոնի, իսկ նախատօնական օրերուն առնուազն կրկնապատիկը: Թերեւս նաեւ աւելի:

Դժբախտաբար, նամակներու յաւելումին զուգընթաց, անոնց մշակումն ու դասաւորումը կը գտնուին շատ ցած մակարդակի վրայ: Ասիկա ծանր գործ մըն է, որ հիմնականին մէջ կը կատարուի ձեռքով: Ասկէ զատ, բաւական կ'երկարաձգէ առաքման ժամանակը: Օրինակ, Մոսկուայէն Երեւան ուղարկուած նամակը կը ստացուի 4րդ օրը, երբ այդ տարածութիւնը օդանաւով կը տեւէ միայն 3,5 ժամ: Ասոր պատճառը Մոսկուայի, Երեւանի եւ Խորհ. Միութեան միւս մեծ քաղաքներու թղթատարի կեդրոններն են, ուր հարիւր հազարաւոր նամակներու դասաւորումը, ինչպէս ըսինք, հիմնականին մէջ կը կատարուի ձեռքով:

Անհրաժեշտ է նկատի առնել նաեւ այն պարագան, որ ներկայիս, երբ քաղաքաշինութիւնը բուռն ծաւալ կը ստանայ, թաղամասերու, փողոցներու, նրբանցքներու մեծ թիւը դժուարութիւններ կը ստեղծեն որակեալ մասնագէտներ պատրաստելու գործին մէջ: Արդարեւ, բոլոր փողոցներուն անունները եւ անոնց սպասարկող թղթատարական կեդրոնները գիտնալու համար պէտք է ունենալ առնուազն արտակարգ յիշողութիւն:

Իրաց այս կացութեան մէջ նամակներու դասաւորման եւ առաքման աշխատանքը զգալի չափով կը բարդանայ, կ'աւելնայ նոյնպէս աշխատող ձեռքերու ապարդիւն ծախքը, կը նուազի գործնական արժէքը:

Ներկայիս նամակներ դասաւորող մեքենաներն ունին շատ ցած արտադրութիւն եւ չեն բաւարարեր օրուան յարաճուն պահանջները: Ահա թէ ինչու նամակները դասաւորելու եղանակին կատարելագործումը դարձած է հրամայական պահանջ, օրակարգի հարց:

Այս գործին մէջ ամէնէն դժուարը նամակներու դասաւորումն է: Փորձերը հիմնականին մէջ այս ուղղութեամբ կը կատարուին: Դասաւորումը ինքնաշխատ մեքենաներու միջոցաւ կատարելու գործին մէջ հասցէն կարդալու խնդիրն է: Այս հարցին լուծումը կը դիւրանայ, եթէ նամակներուն վրայ սովորական հասցէին հետ գրուէին յատուկ պայմանանիշեր (էնտեքս): Ասոնք հնարաւորութիւն կու տան ինքնաշխատ մեքենային արագ «կարդալու» հասցէները, դասաւորելու նամակները ըստ իրենց ուղղութեան:

Պայմանանիշերու գրութիւնը կը կիրարկուի ներկայիս օտար կարգ մը երկիրներու մէջ, որոնց շարքին Գերմանիա, Զուիցերիա, Իտալիա, Մ. Նահանգներ եւ այլուր:

Նամակներու դասաւորման համար խորհրդային թղթատարական մարմինները նախագծած են ինքնաշխատ «հոսքային գիծ» մը, որ յառաջիկայ հինգ տարիներուն պիտի հաստատուի մեծ քաղաքներու, որոնց շարքին նաեւ Երեւանի մէջ: Այդ սարքերը լրիւ ինքնաշխատ կը դարձնեն նամակներու առաքման ամբողջ գործը՝ դասաւորում ըստ չափերու եւ երեսի, դրոշմի զետեղում, հասցէներու ճշդում 200է աւելի ուղղութիւններով:

Ասոր արտադրութեան ուժը կը հասնի ժամը 20.000 նամակի: Մեքենային համար անհրաժեշտ է միայն մէկ մասնագէտ, երբ նոյն գործին համար այժմ պէտք է ունենալ 20–25 պաշտօնեայ:

... Մեր երկրի պայմաններուն համաձայն ընդունուած է պայմանանիշերու վեցանիշ գրութիւնը: Այդ քանակութեամբ թիւերը բաւական են, որ իւրաքանչիւր թղթատարի ձեռնարկութեան հասցէով դասաւորուին նամակները:

Նկատի առնելով Հայաստանի թղթատարական ձեռնարկութիւններու թիւը, երկիրը բաժնուած է երեք խումբի՝ Երեւան՝ 375, հիւսիսային շրջանները՝ 377, իսկ հարաւային շրջանները՝ 378: Իրենց կարգին անոնք բաժնուած են համապատասխան բաժիններու: Այսպէս, Երեւանի թղթատարութեան թիւ 30 կեդրոնը իբրեւ պայմանանիշ պիտի ունենայ 375 հազար 030, առաջին երեք թիւերը ըլլալով մայրաքաղաքին պայմանանիշը, իսկ վերջին երկուքը՝ տուեալ կեդրոնինը:

... Այս ծրագրին յաջող իրականացումը կը նպաստէ լուծելու այն հարցերը, որոնք գոյութիւն ունին ներկայիս:

Գ. Ա.

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Կինը շատ կ'ախորժէր իր ամուսինին յիշեցնելու ամէն անգամ, թէ արծաթեղէնները իրն էին, կարասիները իրն էին, դաշնակը իրն էր եւայլն, եւայլն: «Երանի՛ թէ տասնոց մը չունեցող կնոջ մը հետ կարգուած ըլլայի», կը մտածէր իր կարգին ամուսինը: Գիշեր մը, սակայն, կինը արթնցաւ ընդոստ՝ տանը վարի յարկէն ձայներ լսելով.— «Ելի՛ր, ելիր, վարը գող է մտեր»:

Ամուսինը, կէս-քուն, կէս-արթուն, աչքերը ճմռելով.— Գողե՞ր եկեր են, ինծի ինչ. ուզածնին թող առնեն, ես բան մը չունիմ որ...

×

Երկու պարտիզպաններ կանաչին վրայ երկնցած՝ կը խօսին:

Առաջինը.— Օդերը չոր եղան, բանջարեղէնները դեռ չհասունցան: Եթէ անձրեւ մը գայ, ի՛նչ որ կայ հողին մէջ՝ դուրս պիտի ելլէ:

Երկրորդը.— Բերանդ օրհնէ, ատանկ խօսքեր մի ըսեր:

— Ինչո՞ւ:

— Չե՞ս գիտեր, թէ երկու կին թաղած եմ:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Բայց ոչ, ամէն ժամանակէ աւելի կը սիրեմ ձեզ, պատասխանեց Մառի իշխանուհին, եւ ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ ձեզ երջանիկ ընելու համար:

— Բայց զիս կ'արհամարհէք, դուք այնքան անբիծ էք: Չէք կրնար չարհամարհել զիս, բնաւ պիտի չհասկնաք կիրքին մաքառումը...:

— Ամէն բան կը հասկնամ, ըսաւ Մառի իշխանուհին, տխուր ժպիտով մը. Հանդարտէ, հայրս զիս կը կանչէ:

Մառի իշխանուհին հօրը մօտ մտնելով՝ Վասիլի իշխան նստած էր, ոտք ոտքի վրայ դրած, ընչատուփը ձեռքը, եւ խիստ յուզուած կ'երեւէր: Ուժգնօրէն պտղունց մը քթախոտ տարաւ ռունգերուն:

— Ա՜հ, սիրելիս, սիրելիս, ըսաւ ոտքի ելլելով եւ իշխանուհիին երկու ձեռքերը բռնելով: Զաւկիս ճակատագիրը ձեր ձեռքն է: Որոշումնիդ տուէք, սիրելի, անուշ Մառիս, զոր միշտ սիրած եմ աղջկանս պէս:

Օրիորդին ձեռքերը թողուց եւ արցունքներ թրջեցին իր աչքերը: Ծերունի իշխանը բարկութենէն կը փչէր:

— Իր աշակերտին, իր զաւկին անունով, ըսաւ, իշխանը քեզի առաջարկութիւն մը կ'ընէ, կ'ուզե՞ս, այո կամ ոչ, Անաթոլ Քուրակին իշխանին կինը ըլլալ: Այո կամ ոչ պիտի ըսես միայն, պոռաց, եւ ես ինծի կը վերապահեմ իմ կարծիքս ըսել ետքը: Այո, իմ կարծիքս եւ կարծիքս միայն, աւելցուց, խօսքը Վասիլի իշխանին ուղղելով, որ պաղատագին արտայայտութեամբ մը անոր կը նայէր:

— Հայր իմ, կը փափաքիմ ձեզմէ չբաժնուիլ երբեք, կեանքս չբաժնել ձերինէն: Չեմ ուզեր կարգուիլ, ըսաւ Մառի իշխանուհին հաստատ ձայնով մը, իր աղուոր աչքերը դարձնելով Վասիլիին եւ հօրը:

— Ոչինչ խօսքեր կ'ըսես, ոչինչ խօսքեր, ոչինչ խօսքեր, պոռաց:

Աղջկան ձեռքէն բռնելով իրեն մօտ քաշեց զայն, բայց չհամբուրեց, այլ միայն անոր շրթունքները իր ճակտին դպցնելով, այնքան ուժով սեղմեց ձեռքը որ աղջիկը չկրցաւ զսպել իր մէկ աղաղակը:

Վասիլի իշխան ոտքի ելլելով.

— Սիրելիս, ըսաւ, պիտի չմոռնամ բնաւ այս վայրկեանը. բայց բարի հրեշտակս, գոնէ յոյս տուէք ինծի օր մը կարենալ յուզելու այս այնքան բարի եւ վեհ սիրտը: Ըսէք, «Թերեւս...»: Ապագան շատ երկար է... ըսէք, թերեւս:

— Իշխան, ինչ որ ըսի ձեզի՝ սրտիս թելադրութիւնն է: Շնորհակալ եմ ինծի ըրած պատիւդ, բայց երբեք ձեր զաւկին կինը պիտի չըլլամ:

— Է ուրեմն, ամէն բան բացուեցաւ, շատ ուրախ եմ քեզ տեսնելուս, քեզ տեսնելուս շատ երջանիկ եմ: Կրնաս մեկնիլ սենեակդ, իշխանուհի:

ԻԷ.

Ռոստովները երկար ատեն լուր չէին առած Նիքոլայի մասին: Ձմեռը կէս եղած էր արդէն, եւ կոմսը նամակ մը ստացաւ եւ հասցէին վրայ նետուած առաջին ակնարկով ճանչցաւ իր զաւկին ձեռքը, ապշահար, արտորնօք վազեց իր առանձնասենեակը առանց բան մը ըսելու մէկէն, եւ դուռը գոցելով սկսաւ աչքերովը նամակը լափել: Տանը մէջ անցած դարձածէն միշտ տեղեակ եղող Աննա Միխայլովնա, անտես կերպով մառանասենեակը սողոսկեցաւ, եւ յանկարծակիի բերաւ կոմսը, որ նամակը ձեռքը կը խնդար ու կը հեկեկար:

— Պատուական բարեկամս, ըսաւ Աննա Միխայլովնա, հարցական շեշտով մը:

Կոմսը սկսաւ ալ աւելի ուժգին հեկեկալ:

— Խեղճ Նիքոլա... նամակ մը... վիրաւորուած, խեղճ զաւակս, բայց սպայութեան բարձրացած: Աւի՜ ինչպէս ըսել սիրելի կոմսուհիին:

Աննա Միխայլովնա նստաւ կոմսին մօտ, անոր արցունքը սրբեց թաշկինակովը, յետոյ նամակը կարդալով հանդարտեցուց կոմսը եւ որոշեց որ ցերեկին պիտի պատրաստէ ինք կոմսուհին, եւ Աստուծոյ օգնութեամբ, թէյի ժամանակ կարելի պիտի ըլլայ ամէն բան անոր պատմել:

Ճաշի միջոցին, Աննա Միխայլովնա խօսեցաւ պատերազմի լուրերուն, եւ Նիքոլայի վրայ, երկու անգամ հարցուց թէ իր վերջին նամակը ե՞րբ առնուեցաւ, եւ դիտել տուաւ թէ այսօր իսկ թերեւս նամակ մը գայ:

Նաթաշա, որ ամբողջ ընտանիքին մէջ ամէնէն ուշիմն էր, ականջը տնկած ճաշին սկիզբէն իսկ հասկցած էր թէ հօրը եւ Աննա Փավլովնայի միջեւ իր եղբօրը պատկանող գաղտնիք մը կար եւ թէ այս լուրը ընդունելու համար իր մայրը կը նախապատրաստէին:

Սակայն իր բոլոր համարձակութեան հակառակ՝ Նաթաշա չհամարձակեցաւ հարցում մը ուղղել իր մօրը առջեւ, բայց անհանգիստ եղաւ, բան մը չկերաւ, աթոռին վրայ երերաց, առանց անսալու իր վարժուհիին դիտողութիւններուն:

Ճաշը վերջանալուն պէս, արտորնօք վազեց Աննա Միխայլովնայի մօտ, եւ ուժգնօրէն անոր վզին փաթթուելով.

— Սիրելիս, ըսէք ի՞նչ պատահած է:

— Բայց ոչինչ, զաւակս:

— Ոչ, ոչ, սիրելի պզտիկ հօրաքոյրս, գիտեմ որ բան մը գիտէք:

— Ա՜հ, փոքրիկ խորամանկ, ըսաւ Աննա Միխայլովնա, գլուխը երերցնելով:

— Նիքոլայէն նամակ մը, այնպէս չէ՞, ըսաւ Նաթաշա, հաստատական պատասխան մը կարդալով Աննա Միխայլովնայի դէմքին վրայ:

— Բայց, կ'աղաչեմ, խոհեմ եղիր, գիտես թէ այս լուրը որքան պիտի յուզէ մայրդ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(135 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Աննա Խազնաճեան եւ զաւակը Արաքսի, Պր. Անանիա Խազնաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Սարայտարեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան պարագաները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, 21 Մարտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, աներհօր եւ ազգականին, ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽԱԶՆԱՃԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի: Արեւագալի արարողութիւնները՝ յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պօլ. Օտտոյի եկեղեցւոյ.—

Հանգուցեալ Գրիգոր Ղարիպեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Սարեան, Տիկին Կիւլիզար Դարբինեան, Պր. Մխիթեան 10ական ֆր., Պր. Մարսէլ Մխիթեան 20, Արէլ Ղարիպեան 30, Իսրայէլ Ղարիպեան, Վարդան Ղարիպեան 20ական ֆրանք եկեղեցիին: Արմենակ Փափազեան Մարսէյլի Մշ. Տան 50, նոյն առթիւ ծիւան Ղարիպեանի մահուան յիշատակին Արմենակ Փափազեանի կողմէ Մար. Մշ. Տան 50, Հ.Մ.Ը.Մ.ի Արծիւ Մարզական Միութեան եկեղեցւոյ 50 ֆր.:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մեսումենցէն 100 ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի, իրենց կնքահօր Պ. Ներկարարեանի մահուան առթիւ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Ցանձնախումբը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները այրի Տիկին Սոնա Այվազեանի մահուան առթիւ.—

Պ. Տ. Թաղոյեան, Ղազար Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Գրիգորեան, Վահրամ Ճառայեան, Օննիկ Ճառայեան 50ական ֆրանք:

ԾԱԽՈՒ Է

Բնակութեան վերապահուած (ռեզիտանսիէլ) գեղեցիկ թաղի մը մէջ, ծախու է հող մը, Անկէ-Տէօյ լա Պառ (25 Ավընիւ Ժան Մերմոզ) 540 քառ. մեթր:

×

Յարկաբաժին մը, կահաւորուած, բոլոր յարմարութիւններով, հեռաձայն, երեք սենեակ, խոհանոց, վիտ-օրտիւռ, Վիլժիւիֆի նոր թաղին մէջ:

Հեռաձայնել՝ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ 231-23-36:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ
ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կը տեղեկացնէ թէ 13էն 25 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար նախատեսուած հայկ. պարի ձրի դասընթացքը յետայսօրիկ պիտի տրուի 8էն 35 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար: Տարիքի այս փոփոխութիւնը կը կատարուի պահանջներուն գոհացում տալու նպատակով:

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին ծանօթանալ հայկական տոհմիկ պարերուն, միաժամանակ համախումբ կերպով քանի մը հաճելի ժամեր անցընել հայկական միջավայրի մէջ շաբթուան որոշ մէկ օրը, վառ պահելով հայ ոգին, բարեհաճին դիմել Միութեանս, գրաւոր կերպով, հետեւեալ հասցէով.

Mlle Hilda Kalfayan
25, Av. du Maréchal Lyautey,
Paris (16e)

Կը խնդրուի նամակի մէջ ճշդել անուն, մականուն, սեռ, տարիք եւ հասցէ:

Սոյն դասընթացքները տեղի պիտի ունենան շաբաթ կէսօրէ վերջերը:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 21 Մարտ ժամը 16էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'HOTEL GEROGE V, 31, Avenue George V — Paris (8e)

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Կը մասնակցի
STEPHAN VASSEUR
(Հայկական եւ Կովկասեան պար)

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres : MAURICE VARTIVANIAN — POP - MUSIC 71

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359-67-03

Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին, ուրիշներու կը տրամադրուին:

Տոմսերու գինն է՝ 15 ֆր.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութեան դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Մարտ 24ին, Չորեքշաբթի ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը խօսի ՏՈՔԹ. ՏԱՒՈՒԼԱՐԵԱՆ

Նիւթ՝ «Երիկամունքի հիւանդութիւնները»:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Կիրակի, Մարտ 28, ժամը 16,30ին Տիկին Հեղինէ Թորոսեանի բնակարանը, 88 Ռիւ Մարսէլ Պոնէ, Քաշան: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ (Մարտ 20) ժամը 4ին Քաֆէ Տէփառ, 52 ռիւ տէ Պուրկինեօն: Շատ կարեւոր օրակարգ:

VOYAGES WASTEELS
87 La Canebière
13 MARSEILLE 1er
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

DELIVRE tous billets :
de chemin de fer - de bateau - d'avion

PROPOSE : *des séjours — des voyages organisés individuels et groupes — des croisières.*

MET les services de
Mr JACQUES CHELELEKIAN
à votre entière disposition

ԿԸՈՒԶՈՒԻ՝

Ouvrières - mécaniciennes pour atelier. Travail assuré toute l'année.
S'adresser : REFLETS DE PARIS
102, Rue d'Aboukir, Paris (2e).

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Մեծ Պահքի տեւողութեան ամէն Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին Փաթթոնժի սրահը՝ Ռիւ տիւ Թուլոն:

Օրակարգ.— 1) Տարեկան գործունէութեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: 3) Զանազան հարցեր:

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը՝ Համբարձման տօնին 20 Մայիս:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս-ճաշ»ը Մարտ 27ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ժողովը 20 Մարտ Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Les Guides Aînées « Haï Arinouch » vous invitent à leur nuitée fleurie, le Samedi 20 Mars, de 22 heures à l'aube, dans les salons de l'Hôtel Splendid, Bd. d'Athènes à Marseille.

Soirée animée par la formation
d'ERIC MICHEL

avec la participation du fantaisiste
LILIAN FREMILLON

en attraction
« LES TRIPLETS DE LA CHANSON »

La chanteuse AIDA AMIRIAN

Réservation : Hôtel Splendid.

ՃԱՇ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է ի նպաստ Մշակոյթի Տան, Պօմոնի մէջ, Մարտ 28ին ժամը 12ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք Մշակոյթի Տուն, 12-14 Ռիւ Սէնթ Պավիլ կամ եկեղեցւոյ սրահը, Պ. Թիւթէլեանի մօտ:

Ճաշագին.— 15 Ֆր. ճաշերը կը պատրաստուին հայ տիկիններու կողմէ:

ԱՐԵՒԱԳԱԼ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ մեծ պահոց տեւողութեան ընթացքին ամէն Չորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն եւ Ուրբաթ օր ժամը 4,30ին հսկումի արարողութիւն: Կը հրաւիրէ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ - Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կատարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք-Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)	15 ֆր.
(Վերագրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջակաները, Պէյրութ, Թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 — Tél. : 326-88-65

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՄԱՐՏ

VENDREDI 19 MARS 1971

Le Numéro 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12068

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.068

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Ծայր տուած 1961ի աշնան՝ Իրաքի Քիւրտերուն ապստամբական շարժումը վերջ գտաւ տարի մը առաջ, 11 Մարտ 1970ին՝ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի եւ Պաղտատի կառավարութեան միջեւ կնքուած դաշնագրով մը, բաղկացած 15 կէտերէ։

Տասը տարի տեւած էր ազատագրական պայքարը, որ շատ սուղ էր արժած Հիւսիսային Իրաքի քիւրտ հայրենասէրնե – րուն։ Դիւրին չէր կռուիլ պետական կանոնաւոր բանակի մը դէմ, սպառազին – ուած օդանաւերով, հրասայլերով եւ արդիական ամէն կարգի զէնքերով։

Ըստ քրտական աղբիւրներու, շուրջ չորս հազար քրտական գիւղեր քան – դուած են օդային ռմբակոծումներու հետեւանքով։ Սպաննուածներու թիւը յայտնի չէ։ Ստոյգ վիճակագրութիւն չկայ, սակայն տարակոյս չկայ, որ բաւական մեծ պէտք է ըլլայ։

Իրաքի կառավարութիւնը Մարտ 11ի դաշնագրով պաշտօնապէս ճանչցաւ իր հողին վրայ ապրող Քիւրտերու մշակութային եւ վարչական ինքնավարութիւնը։ Հինգ քիւրտ նախարարներ մտան Պաղ – տատի դահլիճին մէջ, որուն փոխ-վար – չապետն ալ Քիւրտ մը պէտք է ըլլար։ Սակայն Քիւրտերը ցարդ չեն ուզած օգտուիլ դաշնագրի այդ յօդուածէն։ Ըստ իրենց, երկրին իրական ղեկը կը գտնուի Պաաս կուսակցութեան ձեռքը. չեն ուզեր պարզապէս «պատուակալ» պաշտօն մը ստանձնել կառավարութեան մէջ։

Տարիէ մը ի վեր խաղաղութիւնը վերահաստատուած է Իրաքի մէջ եւ Քիւրտերը լծուած են շինարարական աշխա – տանքի՝ դարմանելու համար բացուած անհուր վէրքերը։

×

Ի՞նչ թիւ կը ներկայացնեն Քիւրտերը Իրաքի, Թուրքիոյ, Իրանի եւ Սուրիոյ մէջ եւ ի՞նչ տարածութեամբ հողեր կը պահանջեն յիշեալ չորս երկիրներէն։

Քրտական շարժման ղեկավարներէն էմիր Քեամուրան Պէտրխան վերջերս ֆրանսական պարբերականի մը մէջ հետեւեալ թիւերը կուտայ այս մասին.—

Իրաքի ընդհանուր տարածութիւնն է 444.442 քառ. քիլոմեթր, բնակչութիւնը՝ 7 միլիոն։ Քիւրտիստանի բաժինն է 76 հազար քառ. քիլոմեթր հող եւ 2 միլիոն բնակիչ։

Թուրքիա.— 766.580 քառ. քիլմ. տարածութեան 220.000ը կը պատկանի Քիւրտիստանի, 32 միլիոն բնակչութեան 7 միլիոնը Քիւրտեր են։

Իրան ունի 1.640.000 քառ. քիլմ. տարածութիւն եւ 24 միլիոն բնակիչ. քրտական հողերը կը ներկայացնեն 190.000 քառ. քիլմ.։ Քիւրտերու թիւը՝ չորս միլիոն։

Սուրիոյ 184.479 քառ. քիլմ. տարածութեան 19.000ը քրտական է, 5.390.000 բնակչութեան 700.000ը Քիւրտեր են։

Գումար.— Վերոգրեալ չորս երկիրներու մէջ քրտական հողերը կը ներկայա – ցնեն 505.700 քառ. քիլմ. տարածութիւն։ Քիւրտերու թիւը՝ 13.700.000 հոգի։

Ըստ Պէտրխանի, Քիւրտիստան իր կէս միլիոն քառ. քիլմ. տարածութեամբ առաջաւոր Ասիոյ մէջ կը գրաւէ լեռնային շրջան մը, որ մահիկաձեւ կը տարածուի Իսկէնտէրունի շրջականներէն մինչեւ Պարսից ծոց, սահման ունենալով հիւսիսէն պոնտական լեռնաշղթան ու Կովկասը, արեւելքէն իրանեան լեռնադաշտը եւ հարաւէն Միջագետքը։ Տիգրիսն ու Եփրատը ծնունդ կ'առնեն Քիւրտիստանի սրտէն ու կ'ոռոգեն զայն։

Ինչպէս ուրիշ առթիւ ալ դիտել տուած ենք, այս սահմանագծումով Մեծ Քիւրտիստանի մէջ կը մտնեն Թուրքիոյ հայկական նահանգները, ուր ներկայիս մեծամասնութեամբ Քիւրտեր կը բնակին։ Քիւրտ վարիչները չեն ժխտեր Հայոց իրաւունքը խնդրոյ առարկայ հողերուն վրայ, որոնք պատմականօրէն մաս կը կազմեն Հայաստանի։ Սակայն անոնք ցարդ կը մնան Թուրքերու բռնադրաւման տակ։

Քիւրտերը գոհ են Իրաքի հարցին արդար լուծումէն։ Ո՛չ մէկ խնդիր ունին Իրանի եւ Սուրիոյ մէջ։

Թուրքիան է միակ վայրը, ուր Քիւրտերը ենթակայ են անլուր հալածանքի։

Թրքական ներկայ տագնապին մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ քրտական հարցը, որ մեծապէս կը մտահոգէ երկրին քաղաքային ու զինուորական իշխանու – թիւնները։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿՐՆԱՅ ԼՈՒԾՈՒԻԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ՝ ԲԱՆԱԿԻՆ ԿՈՂՔԻՆ

Թուրքիոյ կառավարական տագնապը դեռ չէ լուծուած, քանի որ մինչեւ Հինգշաբթի դեռ կարելի չէր եղած կազմել «զօրաւոր կառավարութիւն» մը, ինչպէս կը պահանջէր բանակը։ Այսուհանդերձ, բանակին իշխանութեան գլուխ գալու սպառնալիքը վերցած է, որովհետեւ կուսակցութիւններն ու երեսփոխանները համաձայնած են գործակցիլ բանակի հետ՝ կազմելու համար նոր կառավարութիւն մը։

Անակնկալ մը եղած է Իսմէթ Ինէօնիւի կատարած յետդարձը։ Արդարեւ, մինչ Երկուշաբթի օր Հալքի կուսակցապետը խստիւ կը քննադատէր բանակը, որ կ'ուզէ ջնջել խորհրդարանական վարչաձեւը, Երեքշաբթի կը յայտարարէր, թէ պատրաստ է զօրավիգ կենալու նոր կառավարութեան կազմութեան ծրագրին։ Աւելցնենք, որ Ինիէօնիւի տեսակէտով իրաց այս կացութեան մէջ դժուար է փոխանցման կառավարութիւն մը հաստա – տել։

Տէմիրէլ, իր կարգին, համաձայնած է ընթացք տալ բանակի պահանջին, երբ դեռ առջի օր կը դատապարտէր այս վերջնոյն միջամտութիւնը։ Այս առթիւ Տէմիրէլի մօտ շրջանակները դիտել կուտան, թէ նախկին վարչապետը տեղի տուած է երբ իր կուսակցութեան պատկանող ե – րեսունի մօտ երեսփոխաններ եւ տասնեւհինգի մօտ ծերակուտականներ սպառնացած են հեռանալ կուսակցութեան շարքերէն, եթէ Տէմիրէլ չենթարկուի բանակի պահանջին։

Միւս կողմէ կը հաստատուի ներկա – յիս, թէ բանակը Մարտ 12ին միջամտած է, որպէսզի երիտասարդ սպաներ պետական հարուածով ձեռք չառնեն իշխանութիւնը։

Արդէն, ինչպէս գրած էինք երէկ, բազմաթիւ զօրավարներ եւ սպաներ «հրաժարած» են, կամ տեղափոխուած հեռու վայրեր։ Համաձայն լուրերուն՝ առ – նուազն հինգ զօրավար եւ երկու հարիւրէ աւելի սպաներ կամ հանգստեան կոչուած են եւ կամ երկրորդական կարեւորութիւն ներկայացնող պաշտօններու գլուխ դրուած են։ Շատեր սասնցմէ հրաժարած են իբրեւ բողոքի արտայայտութիւն։

Ցամենայն դէպս պարզ է, որ թուրք բանակն եւս ներքին տագնապի մը մէջ կը գտնուի։

Թուրք ոստիկանութիւնը Երեքշաբթի օր կրցած է ձերբակալել «Թուրքիոյ Ազատագրական Ժողովրդական Բանակ»ի պետը՝ Տենիզ Կէզմիշ, որ ղեկավարած էր չորս Ամերիկացիներու առեւանգումը։ Այս վերջնոյն հետ ձերբակալուած է նաեւ աշակերտ մը՝ Եուսուֆ Ասլամ։ Ոստի – կանութիւնը զանոնք նշմարած է Սար – գիսլայի մէջ, Անգարայէն 460 քիլոմեթր հեռու, եւ հրացանաձգութենէ մը ետք վիրաւորած ու ձերբակալած է Ասլամը։ Կէզմիշ փախուստ տուած է, սակայն, ոստիկանութեան յանձնուած է ճեմիրէքի մէջ պաշարուելէ ետք։

ԱԴՐԲԵՋԱՆՆ ԱԼ ՀՈԳԵՐ ՈՒՆԻ...

Ադրբեջանի Համայնավար կուսակցու – թեան առաջին քարտուղարը՝ Կեյտար Ալիյեւ զեկուցումի մը մէջ շատ խիստ քննադատութեան ենթարկած է իր երկրին վիճակը։ Զեկուցումը հրատարակ – ուած է Մոսկուայի կուսակցական թերթին մէջ, Երկուշաբթի (տես Լը Մոնտ՝ Մարտ 17)։

Քննադատութեան գլխաւոր կէտերն են.

× Չէ իրագործուած 1966–1970ի հնգամեայ ծրագիրը։

× Քարիւղի ճարտարարուեստի ար – տադրութիւնը, որ գլխաւորն է այս Հանրապետութեան մէջ, ամէնէն թոյլը եղած պատերազմէն ի վեր։

× Բամպակի բերքը նուազած է (339 հազար թոն 1965ին, 328.000 թոն 1970ին), իսկ հաշուեկշիռը բացով ներկայացուցած կոլխոզներու եւ սովխոզներու թիւը կրկնապատկուած է չորս տարուան ընթացքին։

× Չէ իրագործուած ծրագրով նախատեսուած երկու միլիոն քառ. մեթր բնակելի տարածութեամբ շէնքերու շինու – թիւնը, Պաքուի մէջ, երբ անհրաժեշտ է նոր շէնքերու մէջ վերաբնակեցնել այն – պխիներ, որոնք կ'ապրին գետնայարկերու եւ փլելու վտանգի ենթակայ շէնքե – րու մէջ։ Գիւղական շրջաններու բնակ – չութեան միայն տասը առ հարիւրը կազ ունի (ամբողջ Խորհ. Միութեան տոկոսը 18 առ հարիւր է), երբ Հանրապետութիւնը հարուստ է բնական կազով։

× Համալսարանի բժիշկներուն 95 առ հարիւրը բժիշկի իրենց տիտղոսը ստացած են առանց աւարտաճառ ներկայա – ցնելու։ «Ամբողջ պատասխանատուները դատի կանչուած են», կը ճշդէ Ալիյեւ։

Առաջին քարտուղարին համար առաջ – նահերթ կը մնայ «պայքարը իւրացումի քաղքենի մօքին և հակընկերային արարքներու դէմ»։ Միեւնոյն ատեն անկարելի է գոհացուցիչ նկատել «հակակրօն պայքարը»։ «Մեր վարչական մարմիններուն մէջ դեռ կան աղտոտ մարդիկ, աւելին՝ անձեռնհասներ, եւ մենք պարտաւոր ենք զանոնք մաքրել փութով», կ'եզրակացնէ Ալիյեւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց հերթական Խորհուրդին աւարտին, Նախագահ Փոմփիտու յայտարարած է. «Ատեն է որ վերջ դնենք փողոցի բռնութեան»։ Նախագահը որ սկսած է լրջօրէն մտահոգ – ուիլ փողոցի ամէն տեսակի խառնակութիւններէն եւ անապահովութենէն, կ'ուզէ որ Ներքին Նախարարը վճռական ըլ – լայ։ Փոմփիտու չակնարկեր անշուշտ միայն հոլտ-ըփներու, արիւնալի բա – խումներու ցոյցերու ատեն, այլեւ լիսէներու եւ վարժարաններու անկարգու – թեանց։ Բազմաթիւ լիսէներ կրկին փակ են Ֆրանսայի զանազան քաղաքներու մէջ, կամ աշակերտները գործադուլ կ'ընեն, կամ ուսուցիչները, բայց յստակ է որ երկրին ուսման վիճակը հեռու է փայլուն ըլլալէ։ Վօքանսոնի (Կրընոպլը) լիսէին մէջ շատ ծանր միջադէպեր եղած են եւ 3 վիրաւոր կայ։ 18 հոգի ձերբակլուած է։

ԱԼԺԵՐԻԱ առանց ոչ մէկ բացատրութեան փակած է երկրին չորս նաֆթու – ղիներէն երկուքը։ Ասիկա չի համապա – տասխաներ անշուշտ Պումետիէնի այն յայտարարութեան թէ ֆրանսական շուկան միշտ պիտի պարենաւորուի։

ՀՌՈՄԷՆ հասած լուրերու համաձայն, ծայրայեղ-աջ դաւ մը երեւան հանուած է եւ արդէն իսկ խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ կատարուած են ամբողջ երկրին մէջ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ 13 հոգի գնդակահարուած է խափանարարական գործու – նէութեան համար։ Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը չի ճշդեր սակայն գնդակահարուածներուն ոչ անունը, ոչ տարիքը։

ՏԻԿԻՆ ԻՆՏՐԱ ԿԱՆՏԻ, միաձայնու – թեամբ իր կուսակցութեան նախագահ ընտրուեցաւ։ Ներկայիս կը ձեռնարկէ նոր դահլիճի կազմութեան։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը մերժեց ընդունիլ Ռոճըրսի առաջարկը՝ Իսրայէլի սահմաններու միջազգային երաշխաւորութիւնը։ «Չենք կրնար վստահիլ Ռոճըրսի առաջարկին, նոյնիսկ եթէ ան անկեղծ մտքով եղած ըլլայ»։ Տիկին Կոլտա Մէյրի համար հարցը Մ. Նահանգներու սահ – մաններուն չի վերաբերիր, այլ՝ «հրեայ ժողովուրդին»։ «Բաներ կան, որոնց համար ժողովուրդ մը պէտք է գիտնայ պայքարիլ, առանց նկատի առնելու վտան – գին գինը»։ Տիկին Կոլտայ Մէյր կը պահանջէ «ապահով» սահմաններ, որպէսզի Եգիպտոսի Նախագահը հինգ կամ տասը տարի ետք չկարողանայ նոր յարձակում մը կատարել Իսրայէլի վրայ։ Ռոճըրսի առաջարկը գոհունակութեամբ ընդուն – ուած է Գահիրէի մէջ, որ համաձայն է ՄԱԿի ուժերու հաստատման սահմանա – գլուխին վրայ, պայմանաւ որ այդ ուժերուն մաս չկազմեն Իսրայելացիք։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ամբաստանեց Խորհ. Միութիւնը, որ հիւլէական զէնքեր եւ հրթիռներ կը դիզէ, որպէսզի «այս հրէշային զէնքերը» օգտագործէ օտար երկիրները իր իշխանութեան տակ առնելու համար։

ԷԼԻԶ ԺՈՒՀԱՆՏՕ մեռաւ առջի օր, 83 տարեկանին։ Գրագիտուհի, պարուհի ըլլալէ ետք, 42 տարի է գրագէտ Մարսէլ Ժուհանտոյի կինն էր եւ երկուքն ալ գրականութիւնը ճոխացուցած են այր ու կնոջ իրենց անվերջանալի տագնապներով։

ՖՈՒԹՊՈԼԻ հանդիպումներու շարքին, Վալանսի (Սպանիա) մէջ, Ֆրանսա յաջողեցաւ հաւասար արդիւնքի մը հասնիլ Սպանիոյ խումբին հետ (2–2)։

ՍԵՐՎԱՆԹԷՍԻ ՏՈՆ ՔԻՇՈԹԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բայց որովհետեւ թափառական ասպետները պէտք չէ նոյն տեղը երկար մնան, կրկին ճամբայ կ'իյնայ իր անբաժանելի զինակից Սանչօ Փանսայի հետ:

«Տոն Քիշոթ նշմարեց փոշիի խոշոր ամպ մը:

— Սանչօ, ըսաւ — ահա հասած է օրը, երբ քաջութեանս շնորհիւ պիտի տիրանամ յաւիտենական փառքին: Կը տեսնե՞ս դիմացի հողմապտոյտը: Անհաշուելի բանակ մըն է, բաղկացած բոլոր ազգերու զինուորականներէն...»:

— Վերադարձիր, տէր իմ, վերադարձիր: Ոչ բանակ կայ, ոչ հսկաներ, ոչ սատանայ, եղածը ոչխարներու հօտ մըն է, — կ'ըսէ Սանչօ:

Մեր հերոսը, սակայն, առանց մտիկ ընելու կը շարունակէ իր խոյանքը: Կը մտնէ ոչխարներու հօտին մէջ եւ իր նիզակով, կը սկսի կատաղութեամբ հարուածել աջ ու ձախ: Հովիւները վրայ կը հասնին, կը պոռան, անօգուտ: Այն ատենք քարեր կը դնեն իրենց պարսատիկներուն մէջ ու կը սկսին զայն ռմբակոծել: Բռունցքի մեծութեամբ քար մը կը զարնուի անվեհեր ասպետի կողքին, իսկ երկրորդ մը դէմքին զարնուելով՝ զինք ձիէն վար կը նետէ: Հովիւները վախնալով, որ ան մեռած է, շալակնուն վրայ կը նետեն ոչխարներու դիակները ու կը շարունակեն իրենց ճամբան: Սանչօ մազերը փետելով կը մօտենայ իր տիրոջ:

— Ի՞նչ կրնայի ընել, — կ'ըսէ Տոն Քիշոթ, — այդ թշնամի կախարդին դէմ, որ փառքս նսեմացնելու համար, զինուորները ոչխարի փոխեց...:

Հանդիպումները կը շարունակուին: Տոն Քիշոթ կը փրկէ խումբ մը թիապարտներ, կարծելով որ անոնք զոհերն են անարդարութեան մը: Խորքին մէջ, վտանգաւոր ու անխիղճ ոճրագործներ են: Իր ըրած բարիքին փոխարէն՝ Տոն Քիշոթ կը պահանջէ, որ թիապարտները երթան մինչեւ Թոպոսօ գիւղը եւ Տուլսինէի պատմեն Տխուր դէմքով՝ ասպետին քաջագործութիւնները: Թիապարտները, կը նախընտրէին խոյս տալ անմիջապէս, Տոն Քիշոթ կ'անարգէ անոնց մեծը: Այն ատեն, թիապարտները կը քարկոծեն զայն, վար կը նետեն ձիէն, կը կողոպտեն մինչեւ շապիկը ու կը հեռանան: Մինչ Սանչօ Փանսա վախէն գունդի մը վերածուած կծկուած էր իշուն ոտքերուն տակ: Այս պատահարէն ետք, Տոն Քիշոթ կ'երդնու այլեւս բարիք չընել աւազակներուն:

Ատենուան մը համար, Տոն Քիշոթ կը վերադառնայ գիւղը, հանգչելու համար: Ցետոյ, միշտ իր հաւատարիմ Սանչոյի հետ, ճամբայ կ'իյնայ շարունակելու համար իր արկածախնդրութիւնները: Կը հանդիպի մահուան սայլին: Կախարդի մը միջոցաւ կը շահի Տուլսինէի սիրտը: Ներկայ կ'ըլլայ տիկիններու ցուցադրութեան մը, եւ Կամաչի հարսանիքին: Կը յաջողի Սանչօն կառավարիչ հաստատել Պարաթարիա կղզիին ու կրկին կը վերադառնայ իր տունը, ուր կը հիւանդանայ: Կը վերագտնէ իր բանականութիւնը եւ կը զղջայ ըրած խենթութիւններուն համար: Իր շուրջիններուն կ'ըսէ.

— Գոհութիւն տանք Աստուծոյ, որ մեզի պարգեւած է մեծագոյն բարիքը այս աշխարհի մէջ: Այդ բարիքը բանականութիւնն է: Ես զայն կորսնցուցած էի, հիմա վերագտայ: Այս կարճ պահերէն պիտի օգտուիմ դարմանելու համար անխոհեմութեանս պատճառած վնասները, եւ ընելու համար այն բարիքները, զորս անտեսած էի:

Ու կը մեռնի:

Սակայն իր բարեկամներէն մէկը գերեզմանին վրայ կը գրէ հետեւեալ տողերը.

— Աստ հանգչի անվեհեր ասպետ մը: Ան ապարէզ կարդաց ամբողջ աշխարհին, բայց կրցաւ ապահովել երջանկութիւն, որովհետեւ խենթ կեանք մը վարելէ ետք մեռաւ իմաստունի մը պէս:

×

Սերվանթէս անկեղծ էր, երբ կ'ըսէր, թէ կ'ուզէր ծաղրել ասպետական վէպերը, անոնց յոռի ազդեցութիւնը ընթերցողներուն վրայ, որոնք կամ կը յուսահատէին իրենց ապրած ժամանակին տափակութենէն, կամ կը դառնային աւազակներ, ասպետներուն նմանելու համար: Բայց գործը ստացաւ այնպիսի ծաւալ, այնպիսի բարձրութիւն, որ առաւ, համամարդկային բնոյթ, որովհետեւ անոր հեղինակը հասարակ մէկը չէր: Ան օժտուած էր վիպասանի եւ բանաստեղծի այնպիսի յատկութիւններով, որ երգիծավէպը դարձաւ վէպ, դարձաւ դիւցազներգութիւն, դարձաւ մարդկութեան պատիւ բերող յղացումներէն մէկը: Իր հերոսները՝ Տոն Քիշոթ եւ Սանչօ Փանսա դարձան մարդկային յաւերժական տիպարներ: Անոնց հակասական բնաւորութիւնները կը պատկերացնեն մարդու հոգիին երկու երեսները, մէկը իտէալապաշտ, անկարելին հետապնդող, միւսը աւելի իրապաշտ, աւելի կառչած առօրեայի հասարակ պահանջներուն: Եւ չկայ մարդէակ մը, որուն մէջ չապրին ու չպայքարին Տոն Քիշոթ մը եւ Սանչօ Փանսա մը:

Սերվանթէս իր սրտին, իր տառապանքներուն եւ ապրումներուն շնորհիւ կրցաւ իրագործել իր երկու անմահ տիպարները, որոնք իր էութիւնն իսկ էին:

Գիտենք, որ այսօր անյայտ է Սերվանթէսի գերեզմանը, թէ՝ անոր աճիւնները կորսուած են իր հայրենիքին հողին մէջ: Ինչ փոյթ, կրնա՞յ մարդէակ մը ինքզինքին համար աւելի գեղեցիկ եւ աւելի յաւերժական դամբարան մը պատրաստել, քան այս անմահ գործը, որ կը կոչուի «Տոն Քիշոթ»:

ՆՈՒՊԱՐ ՋԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ԽՄԲ.— Հայաստանի Սիմֆոնիք նուագախումբի խմբավար նշանակուած է Աբրամ Քաթանեան, որ այս առթիւ «Սով. Արուեստ»ի թղթակիցին պարզած է նուագախումբի ապագայի առաջադրութիւնները: Տեսակցութիւնը հրատարակուած է ամսագրի Յունուարի թիւին մէջ՝ «Նուագախումբը, հոգսերը...» խորագրին տակ:

— Ծանօթ իրողութիւն է, որ իւրաքանչիւր սենֆոնիկ նուագախումբի յաջողութեան հիմը դասական երաժշտութիւնն է: Ուրեմն, մեր յայտագրին զգալի մասը պիտի կազմեն եւրոպական, ռուս, հայ դասական գործերը:

Մտադիր ենք կատարելու Պախի «Տառապանքներ ըստ Մատթէոսի» օրաթորիան, Վերտիի «Ռեքուէմ»ը, կտորներ Վակնէրի գործերէն (հատուածներ օփերաներէ, նախերգանքներ):

Մեր նուագախումբին համար չափէն աւելի անհրաժեշտ է, որ Մոցարթ նուագէ: Խորհ. Միութեան մէջ հազուագիւտ է գտնել նուագախումբ մը, որ կարենայ պարծենալ Մոցարթի ոճի տիրապետութեամբ: Թերեւս, միայն Լենինգրադի Համանուագախումբը: Իսկ Մոցարթի ոճի տիրապետումը շատ կարեւոր է նուագախումբի վարպետութիւնը յղկելու, կատարելագործելու համար:

Հասկնալի է, որ նուագացանկին առիւծի բաժինը պիտի պատկանի ժամանակակից հայ, ինչպէս նաեւ խորհրդային երգահաններուն: Կը կարծենք, որ մեր նուագախումբը (անկա, ի հարկէ, մէկ կամ երկու համերգաշրջանի գործ չէ) անպայման պէտք է նուագէ Շոստակովիչի, Պրոկոֆեւի բոլոր սէնֆոնիները: Ինչպէս նաեւ հայ երգահաններու բոլո՛ր նոր ստեղծագործութիւնները, որոնք արուեստի ակնառու արժանիքներ կ'ունենան:

Անմիջապէս որ մեր երգահանները հասցուին, թէ՛ անոնց ստեղծագործութիւնները տարիներով թուղթի վրայ չեն մնար, աւելի շատ գործեր կը գրեն:

Բնական է, որ մեր երաժշտասէրները կը փափաքին ծանօթանալ նաեւ եւրոպական Ի. դարու երաժշտութեան: Յառաջիկային մեր նուագահանդէսներու յայտագիրներուն մէջ տեղ կը գտնեն Ռիխարտ Շթրաուս, Մալէր, Պրիւկնէր... պիտի ներկայացնենք ամերիկեան երաժշտութեան ուշագրաւ նորութիւնները: Ինչ կը վերաբերի Փրանսայի տպաւորապաշտներու գործերուն, անոնք ևս պիտի նուագուին անպայման, յետագային: Սակայն, Փրանսական տպաւորապաշտներու գործերը մեկնաբանելու համար նուագախումբը պէտք է զանազան փուլերէ անցնի, պէտք է նախապատրաստուի ոճի, ինչպէս նաեւ հնչողութեան եւ թեքնիքի առումով:

Սակայն անհրաժեշտ է նկատի առնել իբրեւ նախազգուշացում, որ ստեղծագործութիւններ ընտրելու մեր կարելիութիւնները շատ սահմանափակ են: Աղքատ է նուագախումբի երաժշտացանկը (նոտային ֆոնդը): Երաժշտանոցի գրադարանն ալ առանձնապէս հարուստ չէ: Եւ ստիպուած ենք բաւարարուիլ եղածով: Նոր նիւթերը պատրաստելու համար շատ ժամանակ եւ միջոցներ են պէտք: Այս պատճառով ալ դժուար է աւելի յստակ խօսիլ հեռանկարներու մասին:

Մեր միւս հոգը երաժիշտներու պակասն է: Նախ պէտք է ամբողջացնել լարային ենթախումբը: Լաւ կ'ըլլար, եթէ երաժշտանոցէն շրջանաւարտներ գային զօրացնելու ենթախումբը: Սակայն, ուրիշ տարիներու փորձառութենէն առաջնորդուելով՝ կը վախնանք, որ չյաջողի այդ ծրագիրը: Հարցը այն է, որ երաժշտանոցն ու փիլհարմոնիան ենթակայ են տարբեր տնօրէնութիւններու եւ մարմիններու, եւ շրջանաւարտները պաշտօններ կը ստանան բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան նախարարութեան որոշումով, ըստ անոր հայեցողութեան:

Քիչ են հարուածային գործիքներ նուագող երաժիշտները: Եւ այս պատճառով ալ անոնք ամենուրեք կը պարտադրեն իրենց կամքն ու պայմանները: Ցաճախ ուղղակի անհնար է անոնց հետ լեզու գտնել: Կը կարծենք, որ համապատասխան մարմինները պէտք է մտածեն նմանօրինակ գործիքներու դասարանները ընդլայնելու մասին, երաժշտանոցի եւ երաժշտական ուսումնարաններու մէջ:

Նուագախումբի երաժիշտները կը գործածեն տարբեր գործարաններու նուագարաններ: Մինչդեռ, որպէսզի նուագախումբին նուագը մաքուր ըլլայ, հնչողութիւնը՝ միաձոյլ, չեշտերը՝ միատեսակ, պէտք է որ իւրաքանչիւր ենթախումբ (խօսքը գլխաւորաբար փողային նուագարաններու մասին է) նուագէ միեւնոյն գործարանի գործիքներու վրայ:

Սփիւռքի Հայերու հետ Մշակութային Կապի Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ եւ աջակցութեամբ ժամանակին յաջողեցանք օփերայի նուագախումբը ապահովել միեւնոյն գործարանի բարձրորակ նուագարաններով: Լաւ կ'ըլլար, որ նոյն հոգատարութեան արժանանար նաեւ Հայաստանի պետական Սիմֆոնիք նուագախումբը:

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Այդ օժիտի խնդիրին ես չեմ կրնար խառնուիլ, հօրը գիտնալիք բանն է:

— Ես կը խօսիմ Արգար էֆէնտիին հետ եւ զինքը կը համոզեմ:

Եւ Տ. Միքիաս ոտքի ելաւ ու մեկնեցաւ ուրիշ տուն մը երթալու եւ օրուան մեծ դէպքը պատմելու համար:

Երկու օր ետքը ամբողջ Բերայի հայ ընտանիքներու խօսակցութեան նիւթն էր Կէլկիթեաններու նախատուիլն ու փոխատուիլը տիկին Անթառամի կողմէ: Սակայն խօսք-կապը ետ դրկած չէին եւ այս բանը, թէ Անթառամը եւ Տ. Միքիաս քահանան հաւասարապէս կը կաղեցնէր:

Նոր խորհրդակցութենէ մը ետք, քահանան եւ Անթառամ որոշեցին նամակով մը յայտարարել Ղուկաս էֆէնտիի, որ նշանը ետ եղած էր:

— Դուն շնորհքով նամակ մը գրէ եւ ես ընդօրինակեմ, ըսաւ Անթառամ:

— Ամենայն սիրով, պատասխանեց Տ. Միքիաս եւ պանդոկի միջադէպը պատահելէն չորս օր ետքը, Ղուկաս էֆէնտի, երբ իրիկունը տուն եկաւ, իր հասցէին հետեւեալ նամակը գտաւ.

«Մեծապատիւ Ղուկաս էֆէնտի Կէլկիթեան,

Անցեալ օրուան ձեր տիկնոջ ու աղջկան այցելութենէն եւ անոնց ըրած խօսքերէն ետքը, կը սպասէի, որ անմիջապէս տղուս խօսք-կապը ետ ղրկէք, քանի որ այլեւս անհնարին է այդ ամուսնութիւնը, բայց զարմանքով կը տեսնեմ, որ մինչեւ այսօր այդ բանը չըրիք: Կ'երեւայ, որ ձեր տիկինն ու աղջիկը ձեզի չեն պատմած մեր մէջ փոխանակուած խօսքերը, ուստի այս նամակով կուգամ յայտարարելու, որ բացարձակապէս որոշած եմ արգիլելու զաւակիս ձեր աղջկան հետ ամուսնանալը, որովհետեւ շատ աննպաստ տեղեկութիւններ առած եմ ձեր՝ թէ՛ նիւթական եւ թէ բարոյական վիճակին մասին եւ չեմ ուզեր զաւկիս դժբախտութիւնը պատրաստել այսպիսի ամուսնութեամբ մը:

Կը յուսամ, որ այս նամակիս վրայ վերջապէս կը հաճիք խզուած նկատել մեր խօսք-կապը եւ հարկ չէք թողուր ծայրայեղ միջոցներու դիմելու:

Անթառամ Կոկիկեան»

Ղուկաս էֆէնտի երկու անգամ ուշի ուշով կարդաց այս նամակը, յետոյ գրպանը դրաւ զայն:

— Այդ կինը, մտածեց ինքնիրեն, պարզապէս մեզ գրգռել կ'ուզէ, որպէսզի մեր կողմէ նշանը ետ ընենք, սակայն յայտնի կը տեսնուի, որ տղան ընդհակառակն, աւելի մեզի հետ է, քան թէ մօրը, ուստի լաւագոյն է բնաւ կարեւորութիւն չտալ այս նամակին, ինչպէս որ կարեւորութիւն չտուինք անցած օրուան վարմունքին...:

Եւ որոշեց նոյնիսկ կնոջը չըսել այդպիսի նամակ մը ընդունիլը:

Վերի սրահը մարդ չկար, տիկին Թագուհի եւ Ռոզիկ այցելութեան գացած էին: Ղուկաս էֆէնտի բազմոցին վրայ բազմեցաւ եւ սկսաւ լրագիր կարդալ:

Քիչ ետքը ծառան դուռը բացաւ եւ ըսաւ, որ երիտասարդ մը եկած էր եւ հետը տեսնուիլ կը փափաքէր:

— Ո՞վ է, անունը ի՞նչ է, ի՞նչ կ'ուզէ, հարցուց Ղուկաս էֆէնտի, որ Գարեգինի այցելութենէն ի վեր երիտասարդ այցելուներէ չէր ախորժեր:

— Ահաւասիկ քարթը, պատասխանեց ծառան:

Ղուկաս էֆէնտի առաւ զայն եւ կարդաց.

Սերգիս Սմբատեան

— Սերգիս Սմբատեան, Սերգիս Սմբատեան, մտածեց Ղուկաս էֆէնտի, ջանալով յիշել այդ անունը, այդպէս մարդ չեմ ճանչնար:

Ցետոյ ծառային դառնալով.

— Ի՞նչպէս մարդ է, հարցուց:

— Շնորհքով հագուած երիտասարդ մըն է... գլխարկով:

Փոքրիկ վարանումէ մը ետքը, Ղուկաս էֆէնտի ըսաւ.

— Ինչ որ է, թող գայ նայինք:

Բայց նախ ըսենք այս այցելութեան չարժառիթը:

Ղուկաս էֆէնտի, Սաթենիկի ու Գարեգինի դէմ հանրագրութիւնը ձեռք ձգելուն պէս, փութացեր էր անմիջապէս Բերայի Թաղական Խորհուրդին ղրկել, յետոյ ինքն ալ անձամբ տեսեր էր ատենապետը, որպէսզի գործին կարելի եղածին չափ շուտ ընթացք տայ եւ, իրաւ ալ, ատենապետութեան իմաց տրուած էր եւ նախորդ օրը պաշտօնեայ մը ներկայանալով Սաթենիկի տունէն ելլելու համար երեք օր պայմանաժամ տուած էր, հակառակ պարագային ստիպուելով բռնի զինքը դուրս նետել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՔԱԼԻՏՈՍՔՈՓ-1970

«Քալէիտոսքոփ – 1970» : Լուսանկարներով զարդարուած ինքնատիպ կազմ ունեցող ձեւաւորուած է : Մտէպանի : Ծաշակով ձեւաւորուած է : Մտէպանի : ծաշակով ձեւաւորուած է։

«Քալէիտոսքոփ – 1970» : Լուսանկարներով զարդարուած ինքնատիպ կազմ ունի : Ծաշակով ձեւաւորուած է : Մտէպանի: Ծաշակով ձեւաւորուած է : Մտէպանի նկարիչնեստէպ կը համեմուի անուանի նկարիչներու գունաւոր եւ միագոյն գործերու վերատպութիւններով : Հատուածաբար բանական, բայց անհաւատալի տափոր է բուական, բայց անհաւատալի տափոր թեթեւ կը կշռէ ան : Կողքի դրկերպով թեթեւ կը կշռէ ան : Կողքի գըրպանին մէջ ունի նաեւ սալ, ուր դաշնակի վրայ հեղինակը կը նուագէ Պախ, Սքարլաթի եւ Սքրիապին : Այս է Գրիգոր Համբարձումեանի գեղագիտակէն ստացուած առաջին տպաւորութիւնը : Ասոր վրայ կ'աւելնայ նաեւ հեղինակին հաւատամքը յաւակնութիւնը՝ «Քալէիտոսքոփ արուեստագէտի մը օրագրէն» : «Իրքոփ արուեստագէտի մը օրագրէն» նախաբանին մէջ ան կ'ըսէ․ «քսաներորդ դարու երկրորդ կիսուն արուեստը կրնայ օգնել մեծապէս անձնական, համայնքի, թէ ընկերային հաւասարակշռութիւններու կորսուած սահմաններն ու չափանիշը վերագտնելու» :

Սփիւռքի հայ իրականութեան մէջ քանի մը արուեստագէտ չահելու զուտ հոգեկան վարձատրութեան կը միանայ հայրենասէր մարդու այն հաստատ վստահութիւնը, թէ «գոյատեւող Սփիւռքի Հայութեան զրահը կրնայ մնալ անթափանց մեսրոպեան կապարով միայն» :

1959էն ի վեր գլխաւորելով Ֆրամոն ցուցարահը, Գրիգոր Համբարձումեան կը մտնէ յայտնի քննադատներու, արուեստագէտներու եւ գրողներու շրջանակը, մօտէն կը ծանօթանայ փարիզեան արուեստի անցուդարձին եւ բարեխիղճ կերպով կ'արձանագրէ ամէն նոր տպաւորութիւն, ապրում եւ մտորում, կ'արձագանգէ այս կամ այն իրադարձութեան :

«Օրը օրին տեսածի ու ապրածի արդիւնք է Քալէիտոսքոփը» : Արուեստագէտի իսկապէս հարուստ օրագիր մը, որու հերոսները կը դառնան Քլարա Հասքըլ ու Հերպերտ ֆոն Գարայեան, Մանուկ Բարիկեան եւ Դաւիթ Օյստրախ, Մենուհին եւ Քազալս, Արթիւր Ռուպինշտայն եւ Արամ Խաչատրեան, Շոսթաքովիչ եւ Րաֆֆի Պետրոսեան, Քալաս եւ Կիլելս, Ժան Տէր-Մերկէրեան եւ Ռոստրոպովիչ, Ռիխտէր, Գոհարիկ Ղազարոսեան, Անահիտ Ցիցիկեան... ցուցահանդէսներէ, թատերական բեմադրութիւններէ տպաւորութիւններ, կարծիքներ : 1954էն մինչեւ 1969 ընդգրկող օրագրային մեծ ժամանակաշրջան մը, որ դժուար է թուարկումով սպառել :

Գեղագիտակը ունի «Պատմուածքի», «Հին տաղերու», «Փորձ ու գրոյցի» բաժիններ, ուր զետեղուած են հեղինակին պատմուածքները, բանաստեղծութիւններն ու յօդուածները : Բաժին մըն ալ Ֆրամոնի տնօրէնը նուիրած է իր ցուցասրահին, որու 20ամեակը լրացաւ 1969ին : Բաժինը Ֆրանսերէն կը պատմէ, թէ ինչպէս արուեստագէտը շատ փոքր տարիքէն սիրեց ու տարուեցաւ արուեստով, սէր որու շնորհիւ ան այսօր դարձաւ տնօրէնը պատկերասրահի մը, ուր կը ցուցադրուին եւ կը ժողովրդականացուին համաշխարհային նկարչութեան մեծ դէմքերը, ինչպէս Փիքասօ, Զաւարօ, Լեժէ, Տըքոնէնկ, նաեւ ԺԹ․ դարու վարպետները : Ֆրանսերէնով կը ներկայացուի նաեւ Գ․ Համբարձումեանի գործունէութեան համառօտ պատկերը :

Խմբագրութիւնը սրտանց կը շնորհաւորէ Գ․ Համբարձումեան – արուեստասէրին նուիրումը փրոֆեսիոնէլ արուեստին ու անոնց մարդոց :

«Սով․ Արուեստ» Գ․ Բ․

ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Մարտի 7ի Կիրակին՝ Սանթրոյի տաքուկ սրահները ժամադրավայրը եղած էին Փարիզի եւ արուարձաններու գեղարուեստասէր հասարակութեան, որ եկած էր իր գնահատանքի բաժինը բերելու նիւթապէս եւ բարոյապէս Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբի կազմակերպած ցերեկոյթին :

Ինչպէս գիտենք, երկար տարիներէ ի վեր եկեղեցւոյ երգչախումբը հակառակ շատ մը դժուարին խոչընդոտներու՝ կը պահէ իր անխախտ կեցուածքը : Ան անձնուիրաբար եւ անշահախնդրօրէն լծուած իր աշխատանքին կը ջանայ հայապահպանման իր բաժինը բերել հայ մշակոյթի անդաստանէն ներս :

Բոլորիս ծանօթ երաժշտագէտ եւ ղեկավար Պ․ Պարթեւեան երկար տարիներու իր երաժշտական գործունէութեան բեռան տակ յոգնած՝ կը ջանայ երկարել երգչախումբի կեանքի տեւողութիւնը իր ղեկավարի ճպոտին տակ մեծ համբերութեամբ : Հիններուն եւ անդարձ մեկնողներուն տեղ նորեր տեղ չեն գրաւեր, Փարիզի գաղութին ցրուած կեանքը, դժուարին պայմանները եւ նորահասներու անտարբերութիւնը հայկ․ երգին ու եկեղեցւոյ երգեցողութեանց, թոյլատու չեն երգչախումբին թիւը չատցնելու, բարեբախտաբար միշտ կան ու կը մնան հին երգիչները՝ որոնք կը կազմեն երգչախումբին սիւները, բայց մինչեւ ե՞րբ, իսկապէս դժուարին գործ ղեկավարի մը համար : Ինչպէս ուրիշ անդամներ ալ ըսած ենք, երգչախումբի մը անդամները կամ զաւակներու աշակերտութիւն մը կարենալ խմբաւորելը՝ ներկայիս հերոսութեան կարգ անցած է :

Ուրեմն այս ցաւոտ խոհերէն ետք մըտնենք սրահէն ներս : Սեղաններ մաքրամաքուր ծածկոցներով, պճնուած երփներանգ ծաղիկներով՝ կարծես «բարի եկաք»ի ժպիտ մը կը նետեն հանդիսականներուն իրենց թեթեւ բուրումներով, ջինջ ու զուարթ է ամէն կողմ :

Հոն են եկեղեցւոյ վարչութիւնը, Տիկնանց եւ Էսաեանց Սանուց Միութիւնները, երաժշտասէր հասարակութիւն մը եւայլն․ Հայերը դարձեալ համախմբուեր են, անվերջ խօսուըրտուքներ ծայր կուտան սպասելով վարագոյրի բացման, որ ըստ հայկական սովորութեան, նաղանքով կը բանայ իր աջ ու ձախ թեւերը :

Պր․ Զաւէն Յովհաննէսեան հանդէսին բացումը կը կատարէ քանի մը քաջալերական խօսքեր ուղղելով երգչախումբի անդամներուն իրենց օգտաշատ գործունէութեան համար, ինչպէս նաեւ քանի մը շնորհակալութեան խօսքեր ներկայ հանդիսականներուն՝ որոնք քաջալերել ուզած էին երգչախումբի երկարամեայ վաստակը :

Ու կը սկսի յայտագրին Ա․ մասը․ կը հրաւիրուի Օր․ Այտա Պասմաճեանը (Ա․ մրցանակ Պետ․ Երաժշտանոցէն) որ կը նուագէ մատերու մեծ ճկունութեամբ Բաբաջանեանէ եւ Տըլիւսիէ երկու դըժուարին կտորներ, որոնք մեծ հաճոյքով եւ հիացումով կ'ունկնդրուին ներկաներու կողմէ․ իրեն կը յաջորդէ Տիկին Արմինէ Կարապետեան որ շատ զգայնօրէն կ'արտասանէ Յովհ․ Շիրազի Սփիւռքի Հայութեան ձօնուած արտասանութիւնը :

Բեմին վրայ է մեր երիտասարդ, սիրուած ջութակահարը Պր․ Թորգոմեան, վկայուած Երեւանի եւ Փարիզի Երաժըշտանոցներէն Ա․ մրցանակով, դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր․ Պասմաճեանի կը նուագէ երկու հիանալի կտորներ մագնիսացնելով բոլորը, իր ճպոտի վարժ եւ թրթռուն ելեւէջները հիացումով լսուեցան ունկնդիրներու կողմէ : Հպարտ ենք իրմով :

Ծանօթ երգչուհի Տիկին Պիւլպիւլեան-Փափազեան կ'երգէ հատուած մը Փուչինիի Պոհէմէն եւ հատուած մը Պարթեւեանի «Տարագրի հարսը» օփերայէն :

Պուլկարահայ երգիչ Պր․ Փեթեր Նիկոլոֆ՝ քանի մը հայկական եւ պուլկարական ժողովրդական զուարթ երգերով կը խանդավառէ, կը թնդացնէ սրահը իր զօռ եւ հուժկու ձայնով : Ակնյայտնի է որ պուլկարական հացով եւ ջուրով հասակ նետած է մեր հայ երգիչը :

Վերջապէս ի յայտ կուգայ երգչախումբը բեմին վրայ իր քանի մը ժողովրդական երգերով՝ Պարթեւեանի ղեկավարութեան տակ :

Սերովբէ Արք․ի բացակայութեան պատճառով՝ Գիւտ վարդապետ իր քանի մը խրախուսիչ խօսքերով կը բացատրէ եկեղեցիին կապը մեր ժողովուրդին հետ, կը բացատրէ անոր կարեւորութիւնը ազգի մը տեւականացման համար, ու կը շեշտէ որ եկեղեցին է մեր ազգապահպանման ուժերէն մէկը, պէտք չէ հեռանանք անկէ եւ անոր շուրջ պէտք է բոլորուինք սրտով ու հոգիով, որպէսզի միշտ մնանք քրիստոնեայ ազգի մը զաւակները :

Քառորդ ժամ դադարի միջոցին կը սկսի վիճակահանութեանց թիւերու բաշխումը, իսկապէս այս վիճակահանութիւնը մրցանիշը կը կոտրէ բոլորէն, մարդ անտարբեր չի կրնար մնալ ի տես այդ գեղեցիկ ժապաւէններով ալուցուած տարկաներուն :

Ներկաները իրենց բախտը փորձեցին եւ բոլորն ալ, առանց բացառութեան բախտաւոր եղան իրենց ստացած գեղեցիկ առարկաներով :

Ահա այդ եռուզեռին մէջ կը սկսի Բ․-րդ մասը

«Յայտագրի երկրորդ մասն է», կը յայտարարէ Պ․ Զ․ Յովհաննէսեան : Ցուրտ օդը խանգարումներ բերած է յայտագրին մէջ, նախապէս յայտարարուած կատակերգութիւնը կարելի չէ եղած ներկայացնել դերակատարներու հիւանդութեան պատճառով, որով Յակոբ Պարոնեանի ծանօթ գաւեշտէն «Մեծապատիւ մուրացկաններ»էն պատկեր մը կը ներկայացուի Պ․ Պչտիկեանի եւ Պ․ Ա․ Պետրոսեանի դերակատարութեամբ :

Երիտասարդ երգչուհի Օր․ Նալճեան երգեց շատ յաջող կերպով Կոմիտասի «Անտունի»ն եւ Վերտիէն կտոր մը :

Հանդէսի վերջաւորութեան Օրիորդ Է․ Ռստիկեան դաշնակով նուագեց ու երգեց իր վարժ ու զգայուն ձայնով մէկ քանի ժողովրդական հայ երգեր, որոնք հաճոյքով լսուեցան :

Բոլոր դերակատարներն ալ ծափահարուեցան գնահատանքով :

Եւ այսպէս եկեղեցւոյ գեղարուեստական ցերեկոյթը վերջացաւ հաճելիօրէն՝ բարոյական մեծ յաջողութիւն մը արձանագրած : Հասարակութիւնը մեկնեցաւ գոհ տրամադրութեամբ, ժամադրուելով յառաջիկայ տարուոյ ցերեկոյթին :

ՀՌ․ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆԻ ԱՌԱԳԱՍՏԱՆԱՒԵՐՈՒՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Աստուածաշունչէն ներշնչուած գիտուններ ելեկտրոնիք գործիքներով պրպտումներ պիտի կատարեն Աքապայի ծոցին մէջ : Կ'ուզեն գտնել Սողոմոն իմաստունի համբաւաւոր առագաստանաւերու խումբին մնացորդները, որոնք ըստ Աստուածաշունչին, ընկղմած էին այդ ծոցին մէջ զօրաւոր փոթորիկի մը պատճառով :

Հետախուզական այդ խմբակին կը մասնակցի նաեւ Գիտութեանց Ակադեմիայի նախագահը, Ռոպըրթ Ռայխըրս :

Խնդրոյ առարկայ յանձնախումբը պիտի ջանայ գտնել մնացորդները Սողոմոն իմաստունի (Ն․ Ք․ 1000 թուական) առագաստանաւերուն, որոնք թագաւորին կը բերէին հարաւային Արաբիոյ եւ Եթովպիոյ հարստութիւնները : Ռայխըրսի համաձայն, այդ բեկորները դիւրաւ պիտի գտնուին, եթէ նաւարեկութենէն անմիջապէս ետք ծածկուած ըլլան տիղմի խաւով մը :

Շահագրգռուողները կը ծրագրեն սուզակներով շարունակել հետախուզութիւնները, եթէ փաստեր գտնեն անոնց գոյութեան մասին :

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Շատ խոհեմ պիտի ըլլամ, բայց ըսէք, ըսէք ամէն բան... Չէ՞ք ուզեր : Այնատեն, կ'երթամ ամէն բան մայրիկիս կը պատմեմ :

Աննա Միխայլովնա քանի մը բառերով նամակին պարունակութիւնը պատմեց, պայմանաւ որ Նաթաշա այդ մասին ոչ մէկուն բերան բանար :

— Պատուոյ խօսք, ըսաւ Նիքոլա, խաչակնքելով, ոչ մէկուն պիտի ըսեմ :

Իսկոյն վազեց Սոնիայի մօտ եւ ուրախութեամբ, հանդիսական շեշտով ըսաւ անոր․

— Նիքոլա... վիրաւորուած... նամակ մը...

Սոնիա դեղ-դեղին կտրեցաւ եւ մէկ բառ միայն կրցաւ արտասանել․ «Նիքոլա»...

Նաթաշա հիմա միայն հասկցաւ իր հաղորդած լուրին տխուր կողմը : Սոնիան գրկելով սկսաւ լալ :

— Ծանրապէս վիրաւորուած չէ... ըսպայութեան բարձրացած է, արդէն բուժուած է, գրողը ինք է :

— Դուն նամակը չկարդացի՞ր, հարցուց Սոնիա :

— Ես չկարդացի : Բայց Աննա Միխայլովնա կը վստահեցնէ թէ ամէն բան վերջացած է, արդէն իսկ սպայ է :

— Օրհնեա՜լ է Աստուած, ըսաւ Սոնիա խաչակնքելով, բայց թերեւս ամբողջ ճշմարտութիւնը չեն ըսած քեզի : Մայրիկին երթանք :

Աննա Միխայլովնայի կէս-բերան խօսքերը ճաշի միջոցին նախապատրաստած էին կոմսուհին :

Իր սենեակը մտնելով թիկնաթոռի մը մէջ նստաւ եւ աչքերը չբանժեց այլեւս իր զաւկին մանրանկար պատկերէն :

Աննա Միխայլովնա, նամակը ձեռքը, ոտքերուն ծայրին վրայ կոմսուհիին սենեակին մօտենալով դրան ետեւը կեցաւ :

— Դուք մի մտնէք, ըսաւ կոմսին որ ետեւէն կուգար․ ես ձեզի կը կանչեմ եւ դուռը գոցեց :

Կոմսը ականջը մօտեցուց կղպանքին ծակին եւ մտիկ ըրաւ : Նախ անտարբեր խօսակցութիւն մը լսեց, յետոյ Աննա Միխայլովնայի ձայնը, որ երկար ճառ մը խօսեցաւ․ յետոյ ճիչ մը, լռութիւն մը, եւ դարձեալ, երկու ձայները միասին կը խօսէին ուրախ շեշտերով : Վերջապէս Աննա Միխայլովնա դուռը բացաւ անոր առջեւ :

— Եղաւ լմնցաւ, ըսաւ կոմսին :

Կոմսուհին իր ձեռքերը կոմսին երկընցնելով համբուրեց անոր ճաղատ գլուխը :

Բոլոր տղաքը կանչեցին եւ սկսան կարդալ նամակը : Նիքոլա համառօտիւ կը պատմէր արշաւանքը եւ իր մասնակցած երկու ճակատամարտները, իր սպայութեան բարձրացումը : Յետոյ կ'աւելցնէր թէ մայրիկին հայրիկին ձեռքը կը համբուրէր, անոնց օրհնութիւնը խնդրելով, թէ սիրոյ ողջոյնները համբոյրներովը կը ղրկէր Վերայի, Նաթաշայի, Բէթիայի եւ կը խնդրէր համբուրել Սոնիան, զոր միշտ կը սիրէր եւ որուն վրայ կը մտածէր յաճախ :

Սոնիա այս բառերուն վրայ այնքան շիկնեցաւ որ արցունքները ցայտեցին աչքերէն : Չկրցաւ տոկալ իրեն վրայ յառած նայուածքներուն եւ սրահ վազեց :

Կոմսուհին կուլար :

— Բայց ինչո՞ւ կուլաս, մայրիկ, ըսաւ Վերա, աւելի ուրախանալու բան է աս :

Դիտողութիւնը ճիշդ էր, բայց կոմսը, կոմսուհին, Նաթաշան, ամէնքն ալ Վերային նայեցան յանդիմանական երեւոյթով մը :

— Զեմ հասկնար այս աղջիկը որո՞ւ ելեր է, խորհեցաւ կոմսուհին :

Նիքոլայի նամակը հարիւրերորդ անգամ ըլլալով կարդացուեցաւ :

Ամբողջ շաբաթ մը Նիքոլայի համար գրուելիք նամակներու պատճէններ պատրաստուեցան : Կոմսն ու կոմսուհին դրամ կը ղրկէին սպային հանդերձանքին համար :

Աննա Միխայլովնա, միշտ գործնական, բանակին մէջ մասնաւոր պաշտպանութիւն մը կազմակերպած էր իր զաւկին համար, մինչեւ անոր թղթակցութեան պարագան : Պատեհութիւն ունէր իր նամակները ղրկելու մեծ դուքս Կոստանդինին Փովլովիչի, որ կայսերապահ գունդին հրամանատարն էր :

Ուստի որոշուեցաւ նամակները, վեց հազար րուպլի եւ քանի մը ուրիշ առարկաներ մեծ-դուքսին թղթատարով ղրկել Պորիսին, խնդրելով որ գտնէ Նիքոլային ձեռքը հասցնէ :

ԻԸ․

Նոյ․ 12ին, Օլմուցի մօտ բանակող Քութուզովի գունդերը կը պատրաստուէին այն զօրահանդէսին, որ հետեւեալ օրը տեղի պիտի ունենար երկու կայսրերուն՝ Ռուսիոյ Աղեքսանդր ցարին եւ Աւստրիոյ Ֆրանց կայսեր առջեւ :

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(136 – Շար․)

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գարոյեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խուպէսէրեան (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գույումճեան (Եգիպտոս), Տէր եւ Տիկին Մարք Նշանեան եւ զաւակը Միքայէլ սրտի խոր ցաւով կը յայտնեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ մամիկին՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՋԵՐՋԵԱՆԻ
(Ծնեալ Պետրոսեան)
Գասապացի, Իզմիրի շրջանէն

մահը որ պատահեցաւ Երկուշաբթի առաւօտ Մարտ 15ին, յետ անողոք հիւանդութեան, 81 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (20 Մարտ) կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Cimetière Parisien de Bagneux.

Մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ժողովը 20 Մարտ Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը.— Քրիստափոր, Րաֆֆի, Փոթորիկ, Թէհլիրեան, Ռուբէն Ուս. Մ. այս Չորեքշաբթի 24 Մարտ Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 21ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը Տիկին Արաքսի Պօղոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. Արտաւազդ Եէթեէ-մէզեանէ եւ 30 ֆր. Տէր եւ Տիկին Արամ Տէտէեանէ եւ 50 ֆր. Տէր եւ Տիկին Տիրան Զօլաքեանէ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 21 Մարտ ժամը 16էն կէս գիշեր

Dans les Salons de l'HOTEL GEROGE V, 31, Avenue George V — Paris (8e)

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Կը մասնակցի
STEPHAN VASSEUR
(Հայկական եւ Կովկասեան պար)

EVELYNE RESTIKIAN (chants folkloriques)

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres : MAURICE VARTIVANIAN — POP - MUSIC 71

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝
359-67-03

Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին, ուրիշներու կը տրամադրուին:

Տոմսերու գինն է՝ 15 ֆր.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ (Մարտ 20) ժամը 4ին Քաֆէ Տէփառ, 52 ռիւ տէ Պուրկիննեօն: Շատ կարեւոր օրակարգ:

VENTE / EXPOSITION — ARMENIA MONDIA — INFORMATION / SPÉCIAL

Grande Quinzaine Arménienne à Paris du 20 mars au 4 avril 1971

AU « CENTRE COMMERCIAL AIR INTER FOCH »
DU PLUS GRAND PARKING D'EUROPE
Entrée par le Parking Foch ou Escalators angle Rue Presbourg, Avenue Foch
(métro Etoile)

Ouvert sans interruption de 11 h. à 22 h. même le Dimanche
Parking assuré : 3000 places. Station Service en permanence.

Au « Shopping Foch » I restaurant — Air Inter — Hertz — Société Générale et AQ *boutiques vous accueilleront à cette manifestation exceptionnelle.*

INAUGURATION le Dimanche 21 Mars à partir de 18 heures en présence de ROSY VARTE, GREGOIRE ASLAN, VICTOR GARDON, EDMOND TAMIZ, L. LYONNET et bien d'autres personnalités vous accueilleront et dédicaceront leurs œuvres, ainsi que le Samedi 27 à 15 h. et le Samedi 3 Avril à 16 heures

Projection permanente en couleurs sur L'ARMÉNIE

et des nouveautés en direct d'Arménie, des U. S. A. et d'Italie.

Renseignements : M. Tanélian 628-42-50 de 13 à 15 h.
Correspondance : 17, Rue St. Florentin, Paris (8e)
Permanence assurée à cette adresse à partir du 6 Avril

ԾԱԽՈՒ Է
A VENDRE
VELIZY-OUEST - RESID.
près Forêt

composée : Luxueux Duplex 105m2 av. Patio au midi. Sej. 2 ch. boudoir, cuis. équip. S. de B. — 2ème Appt. indépend. 90m2, 4 P. Cuis. S. de B. Toil. Gd. rangt. Terrasse. Gd. Cft., Gd. S. Sols, garage. L'ensemble 390.000+C. F. 48.000

Téléphoner 946-04-99 de 13 à 19 h.

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի: Արեւագալի արարողութիւնները՝ յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պանեէօ – Քաշանի Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Սարգիս Աբրահամեանի մահուան առթիւ, ողբացեալին այրիին եւ զաւակներուն եւ իր յիշատակին 50 ֆր. կը նուիրէ «Հայաստան»ի եւ 20 «Յառաջ»ի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԱՍՈՒԼԻՍ - ՃԱՇ

մասնակցութեամբ ուսանողներու
Նիւթ՝ ԹԱՏՐՈՆ
Շաբաթ, Մարտ 27 ժամը երեկոյեան 5ին
Մշակոյթի Տան մէջ
17, Ռիւ Պլէօ
Երգ, պար, արտասանութիւն
Մասնակցութիւն 20 փրանք

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ԿՈՒԶՈՒԻ

Ouvrières - mécaniciennes pour atelier.
Travail assuré toute l'année.
S'adresser : REFLETS DE PARIS
102, Rue d'Aboukir, Paris (2e).

ՀԱՅԵՐԷՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

26 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,45ին քաղաքապետարանի երկրորդ սրահին մէջ
Annexe de la Mairie
34, Avenue Louis Pasteur
Փորթ տ'Օռլէանէն առնել օթոպիւս 188
Թիւը եւ իջնել
Rond Point des Martyrs

Ա) ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Բ) ՏԸԺՎԸԺԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՖԻԼՄԸ

Գ) ՆԿԱՐԻՉ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ծախքերու մասնակցութիւնը կամաւոր:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Les Guides Aînées « Haï Arinouch » vous invitent à leur nuitée fleurie, le Samedi 20 Mars, de 22 heures à l'aube, dans les salons de l'Hôtel Splendid, Bd. d'Athènes à Marseille.

Soirée animée par la formation
d'ERIC MICHEL
avec la participation du fantaisiste
LILIAN FREMILLON
en attraction
« LES TRIPLETS DE LA CHANSON »
La chanteuse AIDA AMIRIAN
Réservation : Hôtel Splendid.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ – Սէնթ Մարկրիթի թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Տիկին Սառա Մուրատեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Մանուկեան 100 ֆր. Մարսէյլի Մշ. Տան, 20 «Յառաջ»ի, 20 Կապոյտ Խաչի, 20 եկեղեցիին: Տէր եւ Տիկին Վարդան Միքայէլեան 50 Մշակ. Տան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Օգսէնեան, Տէր եւ Տիկին Սերոբ Գինոսեան 20-ական Մշ. Տան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փիլիկեան 10 Մշակ. Տան, 10 եկեղեցիին, Կարօ Յովսէփեան 20 Մշ. Տան, Ղուկաս Տօնապետեան 20 «Յառաջ»ին, 10 եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Մարգար Ծերուկեան 20 Մշակոյթի Տան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ 20 ՄԱՐՏ
SAMEDI 20 MARS 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12069
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.069

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

—o—

Բ.

Քրտական հարցը յաւիտենական մղձաւանջ մըն է դարձած Հանրապետական Թուրքիոյ համար։

Թուրանի երազներով տարուած ցեղապաշտ Թուրքերուն համար անհանդուրժելի, նոյնիսկ անընդունելի է «քիւրտ ազգ»ի մը գոյութիւնը Թուրքիոյ մէջ։

Ի՞նչ Քիւրտ։ Լեռնաբնակ կամ լեռնցի Թուրքեր են անոնք։

Ապտիւլ Համիտ եւ Իթթիհատ տասնեակ տարիներով շոյեցին Քիւրտերը, կաշառեցին աշիրէթներու պետերը եւ գործիք դարձուցին զանոնք՝ գլուխ հանելու համար Հայերու բնաջնջման իրենց դիւային ծրագիրը։

Շատ ուշ արթնցան Թուրքիոյ Քիւրտերը, երբ տեսան որ Հայկական հարցը հաշուեյարդարի ենթարկելէ վերջ, Անգարայի վարիչները իրենց դէմ կը դարձնեն զէնքը։

Քրտական խնդիրը միջազգային դիւանագիտութեան օրակարգին վրայ եկաւ առաջին աշխարհամարտի Զինադադարին, երբ յաղթական դաշնակիցները կը գծէին աշխարհի նոր քարտէսը։ Քիւրտ Շէրիֆ փաշա, Ստոքհոլմի Թրքական նախկին դեսպանը, որ 1914ի պատերազմէն առաջ Փարիզ հաստատուած, ֆրանսերէն Մէշրութիյէթ (Սահմանադրութիւն) պարբերականը կը հրատարակէր Իթթիհատի կառավարութեան դէմ, հաշտութեան ժողովին կը ներկայացնէր քրտական պահանջները, համախորհուրդ հայկական զոյգ Պատուիրակութեանց հետ։

Ու կը յաջողէր 1920 Օգոստոս 10ի Սեւրի դաշնագրին մէջ մտցնել տալ երկու յօդուած՝ Օսմանեան Քիւրտիստանի «ինքնավարութեան» մասին։ Լօզանի դաշնագիրը հայկականին պէս քրտական դատն ալ բոլորովին ուրացաւ։

Թրքական անարգ լուծէն ազատագրուելու ձգտումը հետզհետէ զարգացաւ Քիւրտերու մէջ, որոնց ապստամբական շարժումները 1925ին եւ 1930ին արեան մէջ խեղդուեցան քեմալական կառավարութեան կողմէ։ 1938ին ապստամբեցաւ Տէրսիմը։ Թրքական բանակի վայրագութեանց զոհ գացին տասնեակ հազարաւոր քիւրտ հայրենասէրներ՝ երեք ապստամբութեանց ընթացքին։ Անխնայ ջարդուեցան նաեւ անպաշտպան մարդիկ, կիներ ու երախաներ՝ իբրեւ հետեւանք քրտական գիւղերու օդային ռմբակոծման։ Զոհերու զաւակներէն 25.000 որբեր ու որբուհիներ իբրեւ ծառայ եւ սպասուհի յանձնուեցան Թուրք ընտանիքներու։ 700 հազար Քիւրտեր տարագրուեցան դէպի արեւմտեան նահանգները։

Ըստ Էմիր Քեամուրան Պէտրխանի, ներկայիս եօթը միլիոն Քիւրտեր կ՚ապրին Թուրքիոյ մէջ՝ ենթակայ հալածանքի ու կեղեքումի։

1967ին Թուրք լրագրող մը Օթուքէն պարբերականին մէջ գրած է հետեւեալ տողերը, ուղղուած Քիւրտերուն.—

«Եթէ յամառիք երազել Քրտական Պետութեան մը մասին, երկրի երեսէն պիտի բնաջնջուիք խպառ։

«Մի՛ մոռնաք, որ 1915ին Հայերը, բնաջնջելով, Թուրքիա ցոյց տուաւ թէ ի՛նչ բանի կարող է»։

Յետոյ նաեւ՝ աւելի չնականը.—

«Քիւրտերը թո՛ղ դիմեն իրենց ցեղակից Հայերուն, հասկնալու համար թէ ի՛նչ բան կը սպասէ իրենց»։

Թուրքերը յիսուն տարիէ ի վեր Քիւրտերը Թրքացնելու քաղաքականութիւն կը հետապնդեն։ Եւ սակայն չեն յաջողիր։ Մինչեւ Հանրապետութեան հռչակումը Թուրքերը իսլամական կրօնքը կը շահագործէին «Թուրք» նկատելու համար Քիւրտերը։ Այժմ կրօնքը Պետութենէն բաժնուած է եւ «ցեղապաշտութիւնը» փոխարինած է անոր։ Ինչպէս որ Թուրքերը իսլամ ըլլալէ առաջ «Թուրք» են, Քիւրտերն ալ շարունակելով մնալ իսլամ, առաջնութիւն կուտան իրենց ցեղային պատկանելիութեան։

Արեւելեան 18 նահանգներուն մէջ չնչին թիւ մը կը կազմեն Թրքախօսները։ Վիճակագրութեան մը համաձայն, Մարտինի բնակիչներէն հարիւրին 91ը բառ մը Թրքերէն չի խօսիր։ Սղերդի մէջ՝ 100էն 87ը, Հէքքեարիի մէջ՝ 100էն 81ը, Տիյարպէքիրի մէջ՝ 100էն 61ը, Պիթլիսի մէջ՝ 100էն 66ը, Վանի մէջ՝ 100էն 52ը, Արարատի մէջ՝ 100էն 61ը։

Փակուած են քրտական բոլոր դպրոցները։ Քառասուն տարուան մէջ միայն երեք քրտերէն գիրք հրատարակուած է Թուրքիոյ մէջ, — բառարան մը, քերականութիւն մը եւ Թատերախաղ մը։ Ոստիկանութիւնը հաւաքած է բոլորն ալ գրատուններէն, հեղինակներն ալ բանտարկած է կամ աքսորած։ Նոյն բախտին են արժանացած չորս–հինգ երկլեզուեան — քրտերէն եւ Թրքերէն — պարբերականներ, որոնք փակուած են 3-4 թիւ հրատարակելէ ետք։

Քիւրտիստանի ինը նահանգներուն մէջ կան 336 ոստիկանատուններ եւ ոստիկանզօրաց պահակատուններ — աչալուրջ հսկելու համար Քիւրտերուն վրայ։ Ատոր փոխարէն նոյն վայրերուն մէջ կան ընդամէնը 50 ուսուցիչներ, 20 բժիշկներ եւ վեց դեղարաններ միայն։

Քրտական հարցը հետզհետէ հող կը գրաւէ Թուրքիոյ մէջ, կան նոյնիսկ զուտ Թրքական կազմակերպութիւններ, որոնք կը համակրին Քիւրտերուն դատին եւ կը քաջալերեն զայն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

—o—

Զօրսերը կրկին հաւաքուեցան Նիւ Եորքի մէջ։ Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ Էպան այցելութիւն տուաւ Ու Թանի, որմէ ետք կը մեկնէր Ուաշինկթըն՝ տեսակցելու համար Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարին հետ։

Ամերիկեան թերթերը կը շեշտեն, թէ Իսրայէլի Արտաքին նախարարը Ուաշինկթընի մէջ պիտի գտնէ տարբեր մթնոլորտ մը։ Արդարեւ, ամերիկեան քաղաքական շրջանակներու մօտ կը շեշտուի տրամադրութիւնը խաղաղ լուծում մը տալու Մերձաւոր Արեւելքի հարցին։

Ամերիկեան պաշտօնական մարմինները կը փորձեն ծածկել իրենց դժգոհութիւնը Տիկին Կոլտա Մէյրի յայտարարութիւններուն հանդէպ։ Ծանօթ է, որ Իսրայէլի վարչապետը մերժեց Ռոճըրսի առաջարկները, որով այս վերջինը դէմ կ՚արտայայտուէր հողային գրաւումներու գաղափարին եւ Իսրայէլի ապահովութիւնը կ՚երաշխաւորէր միջազգային ուժի մը ներկայութեամբ սահմանագիծին վրայ։

Սպիտակ Տան շրջանակները նոյնիսկ կը փորձեն ցոյց տալ, թէ իրականութեան մէջ մեծ հակասութիւններ գոյութիւն ունին Ռոճըրսի եւ Մէյրի մտքերուն միջեւ։ Թել Աւիւ ընդունած է կարգ մը ամերիկեան ծրագիրներ, ինչպէս, օրինակ, ապազինման գօտիներու հաստատումը սահմաններու եզրին։ Միւս կողմէ, միջազգային ուժի հաստատումը կը նախատեսէ նախօրօք գոյացած համաձայնութիւն մը երկու կողմերու միջեւ։

Հաւանական կը նկատուէր Ուրբաթ օր, որ Էպան իր խօսակցութիւններու ընթացքին յայտնէր Ռոճըրսի, թէ միջազգային ուժի մը հաստատման պարագային խորհրդային զինուորները մնայուն կայք պիտի հաստատեն Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Այս հեռանկարը ապահովաբար դժգոհութիւն բերաւ Քոնկրէսի որոշ շրջանակներուն եւ ամերիկեան զինուորական մարմիններու մօտ։ Ամերիկեան Քոնկրէսի մէջ կան նաեւ այնպիսիներ, որ ընդհանրապէս դէմ են ամերիկեան յանձնառութիւններու օտար հողերու վրայ, որով այս վերջինները փորձեն արգիլել ամերիկեան ուժերու ներկայութիւնը Սինայի մէջ։

× Մոսկուայի լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է Թոյլ տալ մեծ թիւով Հրեաներու մեկնումը դէպի Իսրայէլ։ Կը կարծուի, թէ այս որոշումին հետեւանքով մօտաւորապէս 10 առ հարիւրը Խորհ. Միութեան Հրեաներուն, որոնց թիւը շուրջ 3.200.000 է, պիտի օգտուի առիթէն հեռանալու համար Խորհրդային Միութենէ։

Յամենայն դէպս, վերջին շաբաթներուն խորհրդային իշխանութիւնները Թոյլատու վերաբերում ցոյց տուին ընդունելով հրեայ պատուիրակութիւններ։ Անցեալ շաբաթ հարիւրէ աւելի խորհրդային Հրեաներ Իսրայէլ հասան։

ՖՐԱՆՍԱ

ԽԱՌՆԱԿ ՎԻՃԱԿ ԼԻՍԷՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

—o—

Մթնոլորտը երթալով լարուած է եւ լիսէները կարգով կը փակուին Փարիզի այլ մանաւանդ գաւառի քաղաքներուն մէջ։ Ներկայիս 17 ուսումնական հաստատութեանց մէջ դասընթացքները դադրած են մինչ 20 ուրիշներուն մէջ ալ գործադուլ կայ։

Հինգշաբթի օր Կրթական նախարարը՝ Օլիվիէ Կիշառ ընդունած է լիսէի 16 աշակերտներու պատուիրակութիւն մը (բոլոր հոսանքներէ) լսելու համար անոնց գանգատները։ Այս տեսակցութենէն ետք է որ Նախարարը յայտարարութիւն մը ըրած է լրագրողներուն, շեշտելով թէ լիսէ մը աշխատանքի վայր մըն է եւ ոչ թէ քաղաքական փորում մը։ Նախարարին գլխաւոր առաջադրութիւնն է ըլլալ վճռական, մնալով ազատական։

Ներկայիս կացութիւնը այն է որ ամէն անգամ որ գործադուլի շարժում մը ծայր կուտայ լիսէի մը մէջ, տնօրէնութիւնը զայն կը փակէ։ Վերջին պարագան կը վերաբերի Ժան–Պաթիստ Սէ լիսէին, ուր ուսանողները կը բողոքէին իրենց ընկերոջ ձերբակալութեան դէմ, բայց կը Թուի Թէ կարելի չէ այս տղուն պարագան նմանցնել Կիյոյի պարագային, տրուած ըլլալով որ այս մէկը յանցանքի վրայ բռնուած է երբ բիրով կը յարձակէր իր մէկ ընկերոջ վրայ, որ տասը օր անկարող եղած է աշխատելու։

Ընդհանուր ձեւով կացութիւնը մտահոգիչ է։

Քոմիւնի հարիւրամեակն ալ մօտերը կը տաքցնէ եւ ամէն կողմէ կը պատրաստուին հրապարակային ցոյցերու։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆԻԱՅԻ (Թուրքիա) շրջանի մէջ զօրաւոր ձիւնամրրիկ մը 67 Թուրքի մահուան պատճառ դարձաւ։ Նախապէս 17 մեռեալ հաշուած էին իշխանութիւնները։

ՄՈՐԱՎԻՈՅ (Չեխոսլովաքիա) շրջանի Ուխարով քաղաքի քաղաքապետարանը որոշեց Ստալինի նոր արձանը հաստատել նախկինին տեղը, որ քանդուած էր 1968ին։ Քաղաքապետարանը այս առթիւ ողջոյնի պատգամ մը ուղղեց խորհրդային բանակատեղիին, որ հաստատուած է քաղաքին մօտ։

«ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազատագրական Ժողովրդական Բանակի» պետը՝ Տենիզ Կէզմիշ, որ ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, ձերբակալուած էր Ճիմրիէքի մէջ, ոստիկանութեան առջեւ խոստովանեցաւ, թէ հինգերորդ Ամերիկացի մը եւս առեւանգած էին, սակայն, յետագային, ազատ ձգած էին զայն։ Կեզմիշ, յայտարարեց նաեւ, թէ կ՚ատեն ոչ միայն ամերիկեան, այլ նաեւ խորհրդային գաղթատիրութիւնը։ Այդ ատելութիւնը ցոյց տալու համար որոշած էին առեւանգել Ռուսեր։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ Յունաստանի աքսորավայրերը պիտի փակուին ամէնէն ուշը՝ Ապրիլի վերջ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութեան նախագծած «հակա–գործադուլ» օրինագիծին դէմ բողոքելու համար 1.300.000 բանուորներ գործադուլի դիմեցին Ուրբաթ օր։ Սենտիքաներու համագումարին որոշուեցաւ դէմ կենալ այն բոլոր գործադուլներուն, որոնք տեղի կ՚ունենան քաղաքական նպատակներով կամ քաղաքական գործադուլի դիմագիծ կ՚առնեն։

ՀԻՒՍԻՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ միշտ մթնոլորտը լարուած է։ Առջի օր բախումներ տեղի ունեցան կաթողիկէներու եւ բողոքականներու միջեւ։ Այս վերջինները կը պահանջեն վարչապետին հրաժարականը, իբրեւ «Թոյլ» անձնաւորութիւն, որ տեղի կուտայ կաթողիկէներու առջեւ։ Լոնտոն 1300 յաւելեալ զինուոր ղրկեց։ Այժմ 8.400 անգլիացի զինուոր կայ Հիւսիս. Իրլանտայի մէջ։

ՇՈՒԷՏԻ կառավարութիւնը յայտարարեց, թէ չի կրնար անդամակցիլ Հասարակաց Շուկային, որովհետեւ կ՚ուզէ պահպանել իր աւանդական չէզոքութիւնը։

ՊՈՆ տարեկան 33 միլիոն տոլար պիտի վճարէ Լոնտոնի, յառաջիկայ հինգ տարիներուն, որպէսզի այս վերջինը չնուազեցնէ անգլիացի զինուորներու թիւը Գերմանիոյ մէջ։ Լոնտոն կը ծրագրէր այդ նուազումը խնայողական պատճառներով։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ անգործութիւնը սկսած է ծանրակշիռ բնոյթ ստանալ։ 32.598 հոգի անգործութեան նպաստ (սուսուրf) կը ստանային Յունուարին եւ այս թիւը 34.649ի ելած է Փետրուարին։

ԽՍԱՆՍԻ վաճառորդները կը շարունակեն սպառնալ որ գործադուլ պիտի ընեն Զատիկին եթէ ընկերութիւնները չընդունին յաւելում տալ իրենց շահաբաժինին վրայ։

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ սկսեալ 10,1 առ հարիւր յաւելում պիտի ունենան ընկերային ապահովութեան, հանգստեան եւ այլ Թոշակներէ օգտուողները։

ԼԱՈՍԻ մէջ կատաղի կռիւները կը շարունակուին եւ կորուստները մեծ են երկու կողմերէն ալ։

ՆՈՐՎԵԿԻԱ կրնայ Ատլանտեան Ուխտի առաջին երկիրն ըլլալ որ դեսպանի փոխանակութիւն ընէ Հիւսիսային Վիէթնամի հետ։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼՐԱԳԻՐ ԿԸ ԿԱՐԴԱՄ

Ա.

Ես Հայերէն լրագիրները վերջին էջէն կը սկսիմ կարդալ, եւ շատ հաճոյք կը զգամ: Այդ էջը բուն հայկական է, հայկական շուկայ, հայկական խանութ, հայկական մարդիկ, տուն, փողոց, սրբահ, ակումբ, եկեղեցի, դպրոց, տապան, որբանոց, հիւանդանոց. հայկական ինչ որ կ'ուզես կայ: Հոն Հայերէն կը խօսին, Հայերէն կը պոռան, Հայերէն կ'երգեն, Թատրոն կ'ընեն, Թուղթ կը խաղան, անհաշիւ ճառեր կը խօսին. բոլորն ալ իրարու կպած են, ոչ քաղաքի հեռաւորութիւն կայ, ոչ աշխարհի: Եւ ինչ ուրախ զուարթ ժողովուրդ է Հայը, հոն կը հասկնաս. ամէն կողմ պարահանդէսներ կան, ազգային տօներ, գինեձօն, հարսնիք. խօսք-կապ, հայրենակցական միութիւն, Թաղական խորհուրդ. տօներն իրար կը հրմշտկեն, տարուան օրերը չեն բաւեր: Տէր հայրերը չեն հասնիր հարս ու փեսայ իրար կապելու, եկեղեցիէն եկեղեցի կը վազեն, եւ կ'ըսեն թէ Հայը ծուլումի մէջ է. ի՛նչ ծուլում լրագրի մէկ էջին վրայ ամբողջ Հայաստան մը կայ, որ կրակի վրայ դրուած կաթսայի պէս կ'եռայ:

Սիրտդ ինչ կը փափաքի այդ վերջին էջին վրայ կը գտնես, գաղտնիք չունին, ամէն կողմ բարձրախօս դրուած է. մէկ կողմէն կը պոռան Փետրուար 18 Փարիզի մէջ, մուտքն ազատ է. միւս կողմէն կը լսես, 15 օր Հայաստանի մէջ, ուտել, խմել, պառկիլ, պտըտիլ, խնդալ, խօսիլ, գրեթէ ձրի, պիտի տեսնէք անմահ Երեւանը, հսկայ Արարատը Թուրքիայէն աղէն փախած. Լենին հրապարակը, աշխարհիս մէջ նմանը չկայ. Էջմիածին, Հռիփսիմէ, Զուարթնոց եւ ինչ ըսել մէկ ամիս մէջ Հայաստան, միւս ամիս մէջ քանի մը Փրանք. եւ այնքան աղուորիկ յայտարարութիւններ են որ, ինքնիրենդ կ'ըսես.

— Հերն անիծեմ սա քանի մը Փրանքին, երթամ քոնեաք մըն ալ ես խմեմ:

Ահա քանի մը տող վարը, կամ Հայաստանի կողքին, ուրիշ մէկը կը պոռայ. Բացառիկ պատեհութիւն, ճաշարան Ա. Ա. հիանալի տոլմա կը պատրաստէ...

Ձես գիտեր ո՛ր կողմը դառնաս, մարդիկ իրար սեղմած կը քալեն, կ'առնեն կուտան. մէկը դրամ կը համրէ, միւսը շնորհակալութիւն կը յայտնէ. մէկ եկեղեցին պատարագ կ'ընէ, միւս եկեղեցին՝ հոգեհանգիստ կ'ընէ. բոլորին մուտքն ալ ձրի է: Ի՛նչ անոյշ բան են ձրի հանդէսները, հաւատացէք որ միայն Հայերս այս ազնիւ սովորութիւնն ունինք եւ սակայն շատ անգամ դերասան կամ կազմակերպող դրան վրայ ձեռքերնին ծալած կը սպասեն որ յաճախորդներ գան. եւ կը սպասեն ու չեն գար յաճախորդներ, ապերախտներ: Ապերախտներ չեն, շատ տեղ ձրի կը մտնեն, լալով դուրս կ'ելլեն: Աս ալ եւրոպական արդի գիւտերէն մէկն է. մենք այս երկիրները չեկանք մարդերուն երեսը նայելու, այլ բան սորվելու. դիւրի՞ն բան է, ձրի է ըսել, մարդ քաշել, ազնուական ժպիտով դրամ առնել եւ վրան ալ շնորհակալ եմ լսել:

Մեր լրագիրներու չորրորդ էջին հայկական շուկան քիչ անգամ նոր տեսակ ապրանքներ հրապարակ կը հանէ. ընդհանրապէս եղանակի համեմատ կը բանի. օրինակ կան որ Փետրուարէն կը սկսին, կը հասնին Ապրիլ, Մայիս (տենդագին ամիսներ). ամառը քիչ մը հանգիստ կ'ընեն, մինչեւ որ Խանասոր երթան. ձմեռը քաղաքէ քաղաք Անտոք ակումբէն Գէորգ Չաւուշ ակումբները ոգեւորելու համար:

Ամէն Հայ, ամէն խմբակցութիւն իր ճամբան ունի, կան կուսակցութիւններ որ քովինին քիչ մը ծուռ կը նային, յեղափոխական տօներուն դարն անցած կը համարին, իրենց լրագիրներու չորրորդ էջերը խանդ եւ եռուզեռ չունին, տարին մէկ անգամ ազգային հանդէս եւ մէկ անգամ ալ միջազգային պարահանդէս կուտան: Ձես գտներ Հայը Հայու կողքին որ պոռայ, կանչէ, շատ շատ երբեմն քէպապի սեղան կուտան, իսկ եթէ պարահանդէս տան, դիմակ կը դնեն, որ զիրար չճանչնան: Ես երբեք չկրցայ հասկնալ թէ, այդ պարահանդէսներուն ի՛նչ լեզուով կը խօսին. իրենցմէ մէկուն հարցուցի եւ մարդը խոր իմաստասիրութեամբ պատասխանեց թէ՝ պարահանդէսը սիրոյ քնարերգութիւնն է եւ սէրը միջազգային է, եւ Հայ եւ Յոյն չի ճանչնար:

Ուրիշ լրագիր մը ձեռքս անցաւ. շատ հեռու աշխարհէ կուգար, վրայի գգեստները պատռեր էին, լեզուն դուրս ինկած էր: Եթէ ըսեմ չորրորդ էջը հայկական շուկայ է, սխալ կ'ըլլայ. այո Հայերէն գիրեր կան, բայց ես լեզուն չհասկցայ: Ըսի ներսը դարձնեմ եւ ահա հոգեհանգիստներու շարքեր. խորհեցայ թէ մեռելոցի լրագիր է, այդպէս ալ ըլլալու է, որովհետեւ չենք ուզեր որ մեր մեռելներն ալ ծուլուին օտարներու հետ, պէտք է անոնց ցանկը պահել:

Պէյրութէն գիս ամէն օր կը կանչեն, ո՛րքան հայկական ոգեւորութիւն, բազմաթիւ լրագիրներ, ամսաթերթեր, շաբաթապահներ, որոնք հայկական յուզում կը պատճառեն. յուզում ըսելով, ոչ թէ լալու պատճառ կայ, այլ զարմանալու բան է:

Մատնոցի չափ երկիր մըն է Լիբանանը, կէսը ծով, կէսը քար. աշխարհիս բոլոր ազգերէն մարդ եւ լեզու կայ. շատ Հայեր ալ կան, իրենց համար սիրելի հայրենիք է, փեթակի պէս կը բզզան, շուկայ մը ունին որ Փարիզը չունի: Մէկ լեզուով պոռաս բոլորը կը հասկնան. արդէն առեւտուրը լեզու չունի, դրամը տուր ապրանքն առ, ապրանքը տուր դրամը առ. բայց ամէնէն յուզիչը Հայերու մտաւորական շարժումն է. ամէն մէկ Հայ լրագիր մը կամ ամսական թերթ մը կը հանէ, հոգ չէ թէ կարդացող չունի, ինքը կը գրէ, ինքը կը կարդայ, ծախքերը հոգալու համար, կարող է չապիկն ալ ծախել. Հայ ասոր կ'ըսեն:

Սուտ է այն առածը թէ, մէկ Հայ՝ հանճար, երկու Հայ՝ առեւտուր, երեք Հայ՝ զերօ. ոչ, ոչ, զերօ չէ, թերթ է, գրականութիւն է:

Պէյրութի մէջն ալ հայ լրագիրներու վերջին էջը մագնիսական բան մը ունի, հայ, արաբ, սուրեանի, եւրոպացի խառն են, կողք կողքի ազգեր ունին. կը պոռան, կը ծախեն, կը գնեն, կուտան, կ'առնեն. կ'ըսեն թէ խաբեբաներ ալ շատ կան, բայց ես չեմ հաւատար, նախ Հայը ուր որ երթայ պարկեշտութիւնը պայուսակին մէջ դրած հետը կը տանի: Օրինակի համար Փ. անուշավաճառը կ'ուզէք որ աւրուած անուշեղէ՞ն տայ, կամ Հայաստան մեկնող սաւառնակը Մեքքէ՞ դարձնեն, կարելի բան չէ:

Բայց ի՛նչ ճոխ շուկայ է այդ 4րդ էջը. գլխու պտոյտ կուտայ. Արեւելքն ու Արեւմուտքը դիմացէ դիմաց նստեր են, Հայաստանն անոնց մէջտեղն է, մէյ մը մէկը կը համբուրէ, մէյ մը միւսը. իր խանութին դռները բաց են, Չինաստանէն ալ ապրանք ունի Լոնտրայէն ալ. կ'ըսեն թէ հին Ջուղայեցիներն ալ այդպէս էին:

Ուրիշ լրագրի մը դարձեալ չորրորդ էջը կը բանամ. ծնունդներու եւ մահազդներու շարքեր կան, երեք կը ծնին մէկ կը մեռնի. անշուշտ բոլորն ալ Հայեր են, հայ լրագրին մէջ սուրեանին ի՞նչ գործ ունի: Այս քաղաքին մէջն ալ խեղճ քահանաները հանգիստ, դադար չունին, պսակով կը սկսին, թաղումով կը վերջացնեն: Պէտք չկայ որ քահանայ կամ տէրտէր չինելու համար ազդեր գրեն, արդէն ամէն օր մէջտեղն են, իրենց սուրբ պաշտօնին համար, սակայն լաւ պիտի ըլլար որ երբեմն այս մասին ալ քանի մը տող գրէին:

Եթէ այս քաղաքին բոլոր օրագիրները, շաբաթականները, ամսականները, տարեկանները բանամ եւ վերջին էջերը կարդամ, անպայման վրաս մարելիք կուգայ, ոչ թէ յուզումէս, կամ սրտի ցաւէս, այլ ազգային խնդութենէս: Ի՛նչ ազդ է, հազիւ թեւերն ու ոտքերն ազատ ըլլան, արծուի պէս կը սաւառնի. մրցումի կ'ելլէ բոլոր ազգերուն հետ առեւտուրի, ազօթքի, բանաստեղծութեան, արձակի եւ ամէն բանի մէջ. իմանան ազգեր թէ Հայք չեն անցեր:

Հ. Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՂՆԻՆԵՐԸ ԶՕՐՍ ԿԸ ՏԱՊԱԼԵՆ... (*)

Oh ! quel farouche bruit font dans
dans le crépuscule
Les chênes qu'on abat sur le bûcher
d'Hercule

V. HUGO

Այնքան խօսուեցաւ ու գրուեցաւ այս գրքին մասին, որ հաւանաբար ոմանց համար այլեւս կարդալն իսկ աւելորդ թուի: Մամուլ, ձայնասփիւռ ու հեռատեսիլ թոյլ կուտան այսօր որ ամէն մարդ կարենայ խօսիլ գրքի մը մասին, զոր չէ կարդացած, մանաւանդ այս պարագային՝ երբ գրքին հեղինակները զոյգ են՝ Մալրօ եւ Տը Կօլ: Արդարեւ պարզ զրոյց մը չէ, զոր կը ներկայացնէ մեզի Անտրէ Մալրօ ու ընթերցողը ի վերջոյ չի կրնար լաւ զանազանել թէ ե՞րբ կը խօսի Մալրօ, կամ ե՞րբ կը պատասխանէ Տը Կօլ: Զարգացած մարդոց մտքերու այս փոխանակութիւնը հաճելի է անշուշտ եւ կը բաւէ որ ընթերցողը քանի մը էջ թղթատէ, որպէսզի ի վերջոյ կարծէ թէ ինք ալ զարգացաւ սա պարզ ընթերցումով:

Հարցը հոն չէ սակայն, վասնզի հատորին կարեւորութիւնը անձերուն մէջ է: Բուածները կրնային «դասականները կարդացած» մարդոց սալոնի սովորական զրոյցները նկատուիլ եթէ խօսողներուն անունները չըլլային Տը Կօլ եւ Մալրօ, այսինքն երկու ինքնատիպ մարդիկ, գիտակից իրենց արժէքին ու համբաւին: Տը Կօլ կը սիրէր, ինչպէս Կեսար, «ես»ով չխօսիլ իր մասին այլ «Տը Կօլ» ըսել, ու Մալրօ կարծես նոր գտած է իրեն արժանի խօսակից մը:

Հատորը, որ լոյս կը տեսնէ, մաս մըն է Անտրէ Մալրոյի «Հակայուշերու» Բ. հատորին, որ կը հրատարակուի յետագային: Բայց հեղինակը այժմէական նըկատած է այս մասը հրապարակ նետել աւելի կանուխ, առանձին: Նորութիւնը զոր կը բերէ Մալրօ, առաւելաբար Տը Կօլի անձին կը վերաբերի: Էջերու ընդմէջէն կը յայտնուի նաեւ ուրիշ Տը Կօլ մը, ցարդ անծանօթ, աւելի մարդկային, յոգնած, որ վերջապէս հասկցած է թէ ամէն ինչ ունայնութիւն է: Յուշերը կը գրէ, բայց յանկարծ կը հարցնէ Մալրոյի.— «Մալրօ, խորքին մէջ կ'արժէ՞, ինչո՞ւ գրել»:

= Եւ ինչո՞ւ ապրիլ, գիտէք Պասկալ - Ժիթոն.— «Եւ ի՞նչ բանի կը ծառայէ իշխանութիւնը, ինչի՞ կը ծառայէ կեանքը...»:

Սակայն չեն մոռցած, եւ ոչ ոք պէտք է մոռնայ, Սոկրատի զմայլելի խօսքը: Երբ իրեն հարց կուտան.— «Ի՞նչ բանի

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Խեղճ կինը, որ կը կարծէր, թէ ամէն վտանգ հեռացուած է, քանի որ այդպէս վտահեցուցած էին զինքը, Գարեգին, Սերգիս եւ Հաճի Թումիկ, ահուդողի մատնուեր էր այդ սպառնալիքէն եւ իրիկունը, երբ Գարեգին տուն վերադարձեր էր, ամէն բան տեղն ու տեղօք պատմած էր անոր:

— Ես վաղը առտու աղջիկս պիտի առնեմ երթամ, ըսած էր Սաթենիկ, չեմ կրնար այլեւս համբերել այս խաղքութիւններուն. կ'երթամ անծանօթ թաղ մը, սենեակ մը կը վարձեմ եւ Աստուած ողորմած է...

Այն երեք ոսկիէն, զոր Հաճի Թումիկ Սերգիսի միջոցաւ, նուիրած էր Սաթենիկի, հազիւ 30–40 զրշ. ծախսուած էր եւ որբեւայրին տունէն անմիջապէս ելլելու որոշում տուած էր այս դրամին վրայ յոյս դնելով:

Եւ սակայն Գարեգին հակառակ էր այսպէս ձգել փախչելուն, ինչ որ կերպով մը իրենց ճշմարտապէս յանցապարտ ըլլալնին խոստովանելու ձեւ մըն էր եւ ինք երբեք չէր կրնար ընդունիլ այս բանը, հիմա, մանաւանդ, որ թիւրիմացութիւնը փարատած էր թաղին մէջ եւ իրենց երէկուան կատաղի հակառակորդը, Հաճի Թումիկ, դարձեր էր ամէնէն եռանդուն պաշտպանը:

Երկարօրէն խօսեցաւ ու ջանաց համոզել Սաթենիկը եւ ի վերջոյ երկուքը միասին համաձայնեցան, որ նախ Սերգիսի հետ խորհրդակցելէ ետքը տան իրենց որոշումը:

Գարեգին նոյն իրիկունն խսկընաց իր բարեկամին մօտ եւ մանրամասնօրէն պատմեց ոստիկանական միջամտութիւնը:

— Երթանք Հաճի Թումիկը տեսնենք, ըսաւ Սերգիս, իր ընկերոջ ըսածները մտիկ ընելէ ետքը, քանի որ ինք այս վիճակը ստեղծեց, պէտք է որ ինք ալ այժմ դարմանը մտածէ:

Գարեգին հաւանեցաւ այս դիմումին եւ երկու բարեկամները ճամբայ ելան դէպի գինեպանին սրճարանը:

Ատենը արդէն բաւական ուշ էր եւ երբ հասան Հաճի Թումիկի խանութը, արդէն ան, աշակերտին օգնութեամբ, կը պատրաստուէր գուռն ու պատուհանները գոցելու, բայց երբ տեսաւ երկու երիտասարդները, անմիջապէս գոչեց.

— Օ, օ, բարեւ միսիններ, հրամմեցէք նայինք:

— Բայց խանութը կը գոցես արդէն, դիտել տուաւ Սերգիսը:

— Վնաս չունի, դուք ներս մտէք, աւելի աղէկ, դուռ պատուհան կը գոցենք, հանգիստ կը տեսնուինք. ես ալ արդէն ձեզի կը փնտռէի...

— Ի՞նչ կայ որ, հարցուց Գարեգին զարմացած:

— Ձե՞ս գիտեր ինչ կայ, այդ Ղուկաս էֆէնտի ըսվածքը թուղթը դրկեր է Պէյ Օղլուի միւթեսարըֆին, անոնք ալ այսօր մարդ են դրկեր, որ ձեզ տունէն հանեն, մինչեւ երեք օր... ի՛նչ, դուն լուր չունի՞ս:

— Ի՞նչպէս չունիմ, ճիշդ ատոր համար խօսելու եկանք ես եւ բարեկամս:

— Հասկցայ, հասկցայ, ներս մտէք եւ խօսինք:

Երբ երեքը մէկ բոլորուեցան սեղանի մը շուրջը, Գարեգին Հաճի Թումիկի հաղորդեց Սաթենիկի տուած որոշումը, հետեւեալ օրն իսկ տունէն ձգել ելլելու մասին:

— Զըլլայ որ ատանկ բան մը ընէք, ձեզի կ'արգիլեմ հա, սրկէ հոն ալ պիտի չերթաք, գոչեց գինեպանը... ձգել երթալնուդ պէս պատիւնիդ փարայի մը կ'ընէք ու ամէնուն բերանը բանալ կուտաք:

— Բայց երեք օրէն ետքը, երբոր զանոնք դուրս հանել ուզեն նէ տիկին Սաթենիկը:

— Հոգերնիդ մի ընէք, մենք հոս կեցեր ենք...

— Խեղճ կինը այդ տեսակ բաներու վարժուած չէ, սրտադողէն հիւանդ կ'ըլլայ:

— Ես անիկա ու աղջիկը կ'առնեմ տունս կը տանիմ, դուք այդ մասին բնաւ հոգ մի ընէք, պատասխանեց Հաճի Թումիկ ... Ես ալ ասանկ բան մը կը փնտռէի, որ Ղուկաս էֆէնտին մէյ մը վերէն վար խայտառակեմ, անոր աղէկ մը հասկցնեմ որ Հաճի Թումիկը խաղի բերելը ինտո՞ր կ'ըլլայ...

— Բայց ի՞նչ է ծրագիրդ, հարցուց Սերգիս, որ ինքն ալ ներքնապէս տրամադիր էր տեղի չտալու եւ Ղուկաս էֆէնտիի սարքած մեքենայութիւնը դիմակազերծ ընելու:

— Ծրագիրս այն օրը կը տեսնէք, պատասխանեց Հաճի Թումիկ, հիմակուհիմա բան մըն ալ չեմ ըսեր, բայց աղէկ գիտցէք, որ կիսկատար գործ պիտի չտեսնեմ ու դուք ալ մատ պիտի խածնէք... միայն թէ չըլլայ, որ ձգէք երթաք հա, ան ատեն վէճը կը կորսնցնէք եւ վրանիդ կասկած կը բերէք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

կը ծառայէ, Սոկրատ, քնար նուագել սորվիլդ, քանի որ պիտի մեռնիս»:
= «Քնար նուագելու, մեռնելէ առաջ»:

Երկուքն ալ — Մալրօ եւ Տը Կոլ — այլեւս առանձին են: Մէկը կորսնցուցած է ինչ որ կը սիրէր՝ զաւակ ու եղբայր կեանքի ընկերուհին: Միւսը — Տը Կոլ — կորսնցուցած է Ֆրանսան, այսինքն իր ճակատագիրը: Ու այս երկու անձերու խորհրդածութիւնները չեն կրնար դառն չըլլալ: «Ֆրանսան քանսեռը ընտրեց», կ'ըսէ Տը Կոլ, ի՞նչ կրնայի ընել»: Յուսախաբ է Ֆրանսայէն, որ չունի այլեւս փառքի ու մեծութեան ծարաւ: Ինք հեռու է այլեւս անկէ, ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ «այլեւս ինծի չի վերաբերիր» կ'ըսէ: Պուասըրիի մենութեան մէջ կը պտըտի կատուին հետ ու կը խօսին կատուներու մասին, որոնց շնորհիւ Անգլիացիք յաղթած են Ազէնքուրի մէջ, ըստ նոր տեսութեան մը: Կը խօսին մեծերու մասին: Բայց Մալրոյի համար անոնք երկուք են միայն՝ Տը Կոլ եւ Մաօ, ու հիմա կը մնայ միայն մէկը: Ու մինչ Տը Կոլ գինի կը լեցնէ գաւաթներու մէջ, կը խօսին Նափոլէոնի մասին. — «Շատ մեծ միտք մը, բայց պզտիկ հոգի մը» կ'ըսէ Տը Կոլ ու երբ Մալրօ հարց կուտայ թէ ի՞նչ պիտի ըսէր Էնվալիտի մէջ, Կայսրին ծննդեան 200ամեակին առթիւ, եթէ խօսէր նախատեսուած ճառը, Տը Կոլ կը պատասխանէ. — «Ֆրանսան ձգեց աւելի փոքր քան երբ գտաւ, ճիշդ է՛, բայց ազգ մը այս ձեւով չի սահմանուիր: Ֆրանսայի համար պէտք է գոյութիւն ունենար: վերապրելի պէս բան մըն է, պէտք էր չինել: Չսակարկենք մեծութիւնը»:

Ու դեռ երկար կը խօսին Նափոլէոնի մասին, որու մէկ խօսքը յուզած է Տը Կոլը «որովհետեւ փառաւոր է եւ անհասկնալի, — «ծրագիրներս կը պատրաստեմ քնացած զինուորներուս երազներով»:

Ինչո՞ւ հեռացաւ իշխանութենէն պարզ հանրաքուէի մը երկրորդական հարցին առթիւ: Տը Կոլ չի մերժեր ընդունիլ որ տարիքն ալ դուցէ իր դերը խաղացած է: Բայց իրեն համար գլխաւոր պատճառն այն է որ պայմանագրութիւն մը ունէր Ֆրանսայի հետ (չըսեր Ֆրանսացիներուն հետ) ու խզուեցաւ: Ֆրանսան խաբած է զինքը, նման կնոջ մը որու վրայ մեծ յոյսեր կը դրուին ու երազներ կը կառուցուին բայց յանկարծ կը նախընտրէ փախիլ դռնապանին տղուն հետ: Եւ ի վերջոյ դառն հաստատումներու շարքը, ուրիշ բան չի կրնար փաստել եթէ ոչ այն համոզումը զոր կը զգայ Տը Կոլ, թէ ի վերջոյ ձախողած է:

Քոլոմպէի լռութիւնը ու անտառին ձըմեռը նոր յոյսեր չեն կրնար տալ իրեն, 1969 Դեկտեմբերի այդ օրը, երբ կը խօսի Մալրոյին հետ: Քիչ անդին, գիւղի գերեզմանատունը, որ տարի մը ետք պատմական ուխտատեղիի պիտի վերածուի, կը յիշեցնէ իրեն թէ աղջիկը — Աննը — հոն է, ու ինք ալ հոն պիտի երթայ ու հրաժեշտի պահուն, կը դիտէ աստղերը եւ կ'ըսէ Մալրոյի. — «Անոնք ինծի կը հաստատեն ամէն բանի պարապութիւնը»:

×

Մալրօ եւ Տը Կոլ այլեւս զիրար պիտի չտեսնեն: Կաղնի մը պիտի տապալի անանուն անտառի մը ծոցին մէջ, որ չի գիտեր թէ Պատմութեան պիտի անցնի: Մալրօ պիտի մնայ ազատ ու թուղթին յանձնէ ինչ որ ըսին իրարու: Եթէ յաճախ Տը Կոլի խօսքերը կը յիշեցնեն Ֆրանսայի հետ ինքզինքը շփոթած անձ մը, երբեմն ալ կը թուի թէ այդ խօսքերը անցած են Մալրոյի մտքի մաղէն: Բայց Մալրօ գոհ է: Ինք յաջողած է խօսիլ Մեծին հետ, գրագէտի իր վկայութիւնը բերել ու կրնայ ծաղրել Շաթօպրիանը, որ փոխանակ Սէնթ-Էլէն երթալու ու Նափոլէոնի հետ խօսելու (Քոլոմպէն ալ ի վերջոյ Տը Կոլի Սէնթ-Էլէնն է), գացած է Փրակա, տեսնուելու համար «այդ ապուշ Շառլ Ժ.ի հետ»:

Ինք, Մալրօ, կուտայ մեզի այսօր մտերիմ պատկերը մարդու մը, որ դժուար է «մտերիմ» երեւակայել, մարդու մը, որ միշտ առանձին եղած է, Լոնտոնէն Էլիզէ, ապա Քոլոմպէ, ուր պիտի հանգչէր մահուան՝ «քունի այս դիցուհիին»:

Ա. Մ.

(1) Les Chênes qu'on abat... A. Malraux (Gallimard).

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Փետրուարի վերջին երկու օրերը Սէնթ Էթիէնի հայ գաղութին համար ազգային եւ կրօնական վերանորոգումի օրեր եղան:

Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սրահը լեցուն էր աշակերտներու ծնողքներով եւ այլ ազգայիններով: Երեկոյթը նուիրուած էր Վարդանանց յիշատակին: Հանդէսին բացումը կատարեց Ազգ. Միութեան քարտուղար Մանուկ Մանուկեան խօսք տալով երեկոյթի նախագահ՝ Տոքթ. Յ. Սարաֆեանի, որ Ֆրանսերէն լեզուով արտայայտուեցաւ հետեւեալ ձեւով. — «Մարդկային մտածումի մակարդակը բարձրացնող լաւագոյն ազդակը մշակոյթն է, որ քաղաքակրթութեան հիմքն է: Երբ աչք նետենք դէպի ետ եւ վերադառնանք աշխարհի առաջին օրերուն, երբ ամէն տեղ պարապութիւն կար, հարց տանք մեզի թէ, ի՞նչ պիտի ըլլար իր ապագան եթէ չստեղծուէր անյայտ մարդուն անյայտ ուղեղը, որ պատեց անգիտութեան վարագոյրը, առիթը տուաւ անոր բարձրանալու դէպի վեր: Այս գաղափարը միշտ մեր մտքին մէջ ունենալով, կոչ ուղղեցինք Ծայր. Վրդ. Սահակեանի՝ խնդրելով իրմէ որ պարտականութիւնն ստանձնէ սորվեցնելու մայրենի լեզուն, արթնցնէ մեր գաղութին նորահաս սերունդի մտքին մէջ, մեր մշակոյթի սէրը: Եթէ մենք կրցանք այսքան առաջ երթալ (հակառակ անոր որ շատ անգամ բռնաճնշումի ենթարկուած ենք), մենք կը պարտինք մեր 3000 տարուան մշակոյթին եւ քաղաքակրթութեան: Պարտաւոր ենք հսկել այդ մշակոյթի գանձին վրայ, ուր մեր երիտասարդութիւնը պիտի գտնէ իր անձնականութիւնը կատարելագործող գիտութիւնները. այս յոյսով է որ կազմակերպեցինք Դաւիթ Ծ. Վրդ.ի հովանաւորութեան տակ այս երեկոյթը, որպէսզի լսելով մեր զաւակները, ուրախանանք եւ անխախտ պահենք ու յոյսով մնանք դէպի ապագան:

Ապա հանդէսի ղեկավարութիւնը յանձնուեցաւ Ազգ. Միութեան դպրոցի ուսուցիչ Դաւիթ Վրդ.ի, որ նախքան յայտագրի գործադրութիւնը թելադրեց ծընողքներուն, որ սրտով սատարեն հայկական այս գործին, մղեն իրենց զաւակները հայերէնով արտայայտուելու եւ սիրելու հայկական միջավայրը:

Հետզհետէ արտասանեցին եւ երգեցին դպրոց յաճախող կրտսեր աշակերտները, ապա հայերէն լեզուով բանախօսեց Դաւիթ Ծ. Վրդ., որուն միտքերը թարգմանուեցան Ֆրանսերէնի՝ Օր. Աստղիկ Մանուկեանի եւ Օր. Շաքէ Գարակէօզեանի կողմէ: Բանախօսութիւնը Հայաստանի մէջ պատահած պատմական դէպքերու շարահիւսութիւնն էր 387 թուականէն մինչեւ 485:

Բանախօսութեան ընթացքին երէց աշակերտներ արտասանեցին Զարենցէ, Թէքէեանէ, Կապուտիկեանէ, Պէշիկթաշլեանէ, եւ երգեցին «Ով Մեծասքանչ», «Թէ հայրենեաց պսակադիր», «Լուսին չկար», «Սարերդ ծաղկել» եւ «Գարուն Երեւան» խմբերգները: Այսպէսով իւրաքանչիւր աշակերտ գեղարուեստական բաժնին բերաւ իր գործօն մասնակցութիւնը:

Ներկաները գնահատեցին տարուած աշխատանքը, որ դպրոցական այս տարեշրջանին կատարուած է: Գնահատելի է ճիգը վարդապետին, որ ամէն Հինգշաբթի Լիոնէն կուգայ եւ մինչեւ ուշ գիշեր ճիգ կը թափէ՝ հայկական կեանք մը ստեղծելու ազնիւ մտադրութեամբ:

Հանդէսին յաջողութիւնը մեզի մտածել կուտայ թէ կարելի է Սէնթ Էթիէնի մէջ դրական արդիւնք ձեռք բերել, եթէ նորահաս սերունդին նկատմամբ լուրջ հետաքրքրութիւն ցոյց տրուի:

«Բամ փորոտան»ով վերջ գտաւ օրուան հանդիսութիւնը:

Յաջորդ առաւօտ տեղւոյն մատրան մէջ տեղի ունեցաւ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն Աւարայրի 1036 վկաներու հոգիներուն ի հանգիստ. քարոզին մէջ պատարագիչ վարդապետը շեշտեց թէ՝ նոր Աւարայր մը ստեղծուած է եւ մեր բոլորին պարտականութիւնն է ամէն բանէ առաջ լծուիլ հայապահպանման նուիրական գործին:

«Ծառանանք այն բոլոր շարժումներուն դէմ, որոնք մեր ուժերը կը ջլատեն: Սիրենք մեր լեզուն, հաւատարիմ եւ ուխտապահ զինուորները ըլլանք հայ հաւատքին, գուրգուրանք հայկ. սրբութիւններուն եւ աւանդութիւններուն վրայ, դառնանք նուիրեալ մշակները հայկ. արդար դատին եւ իրաւունքներուն»:

Կէսօր էր երբ ներկաները բաժնուեցան իրարմէ հոգեկան լայն բաւարարութիւն ստանալով երկու օրերու ընթացքին կատարուած տօնակատարութիւններէն:

Ն. ԱՅՏԱՊԻՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵԿՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԱՐՄԷՆԻ

Բանաստեղծ Սարմէնի (Արմենակ Սարգսեան) ծննդեան 70ամեակին առթիւ մեծարանքի երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Մարտ 12ին, Հայֆիլհարմոնիայի փոքր դահլիճին մէջ: Ներկայ գտնուած են գրագէտներ եւ արուեստագէտներ:

Երեկոյթը երկու խօսքով բացած է Ստ. Ալաջաջեան, քարտուղարը Գրողներու Միութեան վարչութեան: Սարմէնի գործերու մասին զեկուցում մը տուած է «Սով. Գրականութիւն» ամսագրի գըլխաւոր խմբագիրը՝ Ստ. Կուրտիկեան, որմէ ետք ողջոյնի խօսքեր արտասանած են Հ. Սիրաս, Վ. Նորենց եւ ուրիշներ:

Ռ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ՄԵՌԱԾ

Մեռած է Փրոֆ. Ռուբէն Յովհաննիսեան, որ վարիչն էր պետական համալսարանի ռուս գրականութեան ամպիոնի:

Ողբացեալը ծնած էր Արտամետ 1907ին: 1915ին իր ծնողքին հետ կը գաղթէ Արեւելեան Հայաստան: Շուտով կը կորսնցնէ իր ծնողքը:

1918–1925ին դաստիարակուած է որբանոցի մէջ: Միջնակարգ կրթութիւն մը ստանալէ ետք կը յաճախէ Երեւանի համալսարանը, պատմա-բանասիրական ճիւղը: Յետագային նաեւ Լենինկրատի փիլիսոփայութեան եւ լեզուաբանութեան հիմնարկութիւնը:

Երեւանի համալսարանին մէջ գրեց ռուս գրականութեան նուիրուած աշխատութիւններ — «Նիւթեր ռուս գրականութեան», «Բելինսկի Գոգոլի քննադատ», «Լերմոնտովի կեանքն ու գործունէութիւնը», «Ռուս գրականութիւնը հայ քննադատական մտքի գնահատմամբ», «Ուրուագծեր ռուս գրականութեան պատմութեան» եւայլն:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Նիքոլա Ռոստով այդ օրը Պորիսէն երկտող մը ընդունեցաւ, ծանուցանող թէ Օլմուցի պահակագունդին հետ հասած էր, եւ իրեն կը սպասէր նամակ մը եւ դրամ յանձնելու համար:

Ռոստով դրամի սաստիկ պէտք ունէր, հիմա որ զինուորական ճաշարանները առատ պաշարներ ունէին, եւ աւստրիացի հրեայ փերեզակներ բանակատեղիներուն շրջանը կ'ընէին ախորժաբեր բաներ ծախելու:

Փավլոկրատ զօրագունդին սպաները ամէն օր կերուխում կ'ընէին աստիճանի բարձրացումները եւ պատուանշանները տօնելու համար, եւ յաճախ Օլմուց կ'երթային, ուր Մաճառուհի մը, Քարոլինա, կիներու սպասարկութեամբ ճաշարան մը կը բանեցնէր: Իր բարձրացումը անկէց առաջ տօնող Ռոստով իր ընկերներէն դըրամ փոխ առած եւ զինուորական ճաշարանին մէջ պարտքեր ըրած էր: Փութաց երթալ տեսնել Պորիսը:

Կայսերապահ գունդը զբօսական պտոյտի մը պէս ըրած էր ամբողջ արշաւանքը, ցուցադրելով իր վայելչութիւնը եւ կարգապահութիւնը: Իր ընթացքները, տեղափոխութիւնները կարճատեւ էին, պայուսակները սայլերով կը փոխադրուէին, եւ ամէն կողմ Աւստրիացիք առատ ճաշեր կը հրամցնէին սպաներուն:

Զօրագունդերը քաղաքներէն դուրս ելլելով նուագախումբերով կը ծանուցանէին անոնց մուտքը, եւ ամբողջ արշաւանքի միջոցին Պորիս կեցած էր Պէրկի մօտ, որ գունդի մը հրամանատարութիւնը ստանձնած էր եւ շատ լաւ գիտէր կարգադրել իր տնտեսական գործերը: Պորիս ալ իր կողմէն շատ մը յարաբերութիւններ կազմած էր՝ որոնք կրնային օգտակար ըլլալ իրեն, եւ Փեթրոյին նամակին շնորհիւ Անտրէյ իշխանը ճանչցաւ, յուսալով թէ անոր շնորհիւ պիտի կրնայ մտնել Քութուզովի սպայակոյտին մէջ:

Պէրկ եւ Պորիս, արդէն իսկ իրենց ընթացքէն յոգնութիւն առած, լաւ ու կոկիկ կերպով հագուած, նստած էին կլոր սեղանի մը առջեւ եւ ճատրակ կը խաղային: Պէրկ իր ծունկերուն միջեւ ծխաչունչ մորճ մը բռնած էր. Պորիս իր սովորական բծախնդրութեամբ քարերը կը շարէր ճատրակարանին վրայ, խաղին մէջ խորասուզուած:

Այս պահուն դուռը բացուեցաւ:

— Վերջապէս գտայ քեզ, գոչեց Ռոստովի եւ Պէրկն ալ հոս է:

Պորիս ոտքի ելլելով հանդարտօրէն ողջագուրեց զայն երեք անգամ: Գրեթէ կէս տարիէ ի վեր զիրար տեսած չէին: Երկուքն ալ փոխադարձաբար զիրար փոխուած կը գտնէին, ցոլացնելով երկու տարբեր ընկերութիւնները, որոնց մէջ ապրած էին այդ ժամանակամիջոցին:

— Այսօր դեռ քեզի չէի սպասեր, ըսաւ Պորիս: Դեռ երէկ ղրկեցի նամակս բարեկամի մը՝ իշխան Պոլքոնսքիի միջոցաւ: Չէի կարծեր որ այսքան շուտ ձեռքդ պիտի հասնէր...: Ի՛նչ, դո՞ւն ալ ընդուներ ես արդէն կրակին մկրտութիւնը:

Ռոստով կուրծքին վրայ զարկաւ Ս. Գէորգի խաչին, եւ ուսընդանուէ կապած թեւը ցուցնելով ըսաւ.

— Արդէն կը տեսնես:

— Մենք ալ ընտիր արշաւանք մը ըրինք: Ցարեւիչը բնաւ մեր զօրագունդէն չմեկնեցաւ եւ բանի մը պակասութիւն չունեցանք: Ա՛հ, գիտնայիր, ինչ ընդունելութիւններ, ճաշկերոյթներ եւ պարահանդէսներ վայելեցինք Լեհաստանի մէջ:

Եւ երկու բարեկամները իրարու պատմեցին, մին ճակատամարտի դաշտերուն միջադէպերը եւ հիւսարներուն բագոսատօները, միւսը բարձր անձնաւորութիւններու հրամանատարութեան տակ զինուորական ծառայութեան առաւելութիւնները:

— Ո՛հ, կայսերապահ գունդը, ըսաւ Ռոստով, է՛ ուրեմն, գինի բերել տուր:

Պորիս դէմքը ծամածռեց:

— Եթէ ուզած այդ է...

Անկողնին մօտենալով բարձին տակէն հանեց քսակը եւ հրաման տուաւ գինի բերելու:

— Յետոյ, կ'ուզեմ ստակդ եւ նամակդ ալ յանձնել, աւելցուց:

Ռոստով նամակը առաւ եւ դրամը բազմոցին վրայ նետելով, երկու թեւերը դըրաւ սեղանին վրայ եւ սկսաւ կարդալ: Հազիւ քանի մը տողերու վրայէն անցած էր՝ Պէրկին երեսը նայեցաւ թթու կերպով:

— Սակայն ի՛նչ գումար ղրկեր են քեզի, գոչեց Պէրկ, բազմոցին կաշիին մէջ մխուող ուռեցած քսակը դիտելով: Մենք դժուարաւ կ'ապրինք մեր ռոճիկով:

— Գիտէք, սիրելի Պէրկ, ըսաւ անոր Ռոստով, երբ պատահի որ տունէն նամակ մը ստանաք եւ հանդիպիք մէկու մը որ ձեր ծնողքին ողջութիւնը հարցնէ ձեզի, անմիջապէս պիտի քաշուիմ ձեզի նեղութիւն չպատճառելու համար: Կ'աղաչեմ, հաճեցէք սկէց հեռանալ...:

ԼԷՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(137 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Օրիորդ Մարի Սաղըրեան եւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաները խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն այն բոլոր բարեկամներուն ու կազմակերպութիւններուն, որոնք անձամբ, նուիրատուութիւններով եւ կամ հեռագրով իրենց յարգանքի բաժինը բերին իրենց հօր եւ ազգականին ողբացեալ ԳԱԼՈՒՍՏ ՍԱՂԸՐԵԱՆԻ թաղման առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն իր բոլոր ընկերներու անունով խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկերուհի Մարի Սաղըրեանին, իր հօր՝ ընկեր Գալուստ Սաղըրեանի մահուան առթիւ:

×

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն իր բոլոր ընկերներու անունով խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկեր Վարդան Մուրատեանին, իր կնոջ՝ Սառա Մուրատեանի մահուան առթիւ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Կ. Աֆրիկեանի, իրենց աներհօր եւ հօր՝ Յարութիւն Մինասեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան ֆոնտին:

ԽՆՋՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին, Կիրակի, Մարտ 28, ժամը 15էն սկսեալ Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ):

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուրկ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Թաղումի եւ հոգեհանգստեան առթիւ եղած նուէրները:

Հանգուցեալ Տիկին Ալտուղ Մինասեանի կսկծալի մահուան առիթով Պ. Յարութիւն Տէրոյեան Մարսէյլի Մշակ. Տան 30 Ֆր., հանգուցեալ Տիկին Սանտուխ Յակոբեանի կսկծալի մահուան առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Դարբինեան ընտանիք եկեղեցւոյ 20, Աղքատախնամին 15, դպրոցին 15, Պր. Յակոբ Պէրպէրեան 50 եկեղեցւոյ, Պր. Ղազարոս Ղարիպեան 20 եկեղեցիին, հանգուցեալ Գրիգոր Ղարիպեանի մահուան քառասունքին առթիւ Պր. Խորէն Ղարիպեան 30, Ղազարոս Ղարիպեան, Տէր եւ Տիկին Ղարիպեան 50ական, Տիկին Փերուզ Տէր–Մարգարեան 20, Թօփալեան – Տէրտէրեան ընտանիքներ 50, Տէր եւ Տիկին Քոլօ 100 եկեղեցիին, Տէրոյեաններու փոքրիկին մկրտութեան առթիւ Պր. Տէրոյեան Մարս. Մշակ. Տան 20, Կապ. Խաչի Պուրկ. Օտտոյի մասնաճիւղին 10 ֆրանք:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի: Արեւագալի արարողութիւնները՝ յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին:

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphon er au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ԾԱԽՈՒ Է

Բնակութեան վերապահուած (ռեզիտանսիէլ) գեղեցիկ Թաղի մը մէջ, ծախու է հող մը, Անկէն–Տէօյ լա Պառ (25 Ավընիւ Ժան Մերմոզ) 540 քառ. մեթր:

×

Յարկաբաժին մը, կահաւորուած, բոլոր յարմարութիւններով, հեռաձայն, երեք սենեակ, խոհանոց, վիտ–օրտիւռ, Վիլժիւիֆի նոր Թաղին մէջ:

Հեռաձայնել՝ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ 231–23–36:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԲԱՅԱՌԻԿ ՆՈՒԷՐ

Պ. Մուշեղ Ճիէրճեան 5000 ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օղափոխութեան կայանին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը ըստացած է Պր. Գասպար Սիմոնեանէ 50 Ֆ. Նոր Տարուան առթիւ Տէր և Տիկ. Գրիգոր Խաչիկեանէ իրենց երկրորդ Թոռնիկին մկրտութեան առթիւ 20 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէր–Սարգիսեանէ 20 Ֆր. իրենց Թոռնիկին ծննդեան ուրախ առթիւ, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Շահինեանէ 10 ֆրանք:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԱՍՈՒԼԻՍ - ՃԱՇ

մասնակցութեամբ ուսանողներու
Նիւթ՝ ԹԱՏՐՈՆ
Շաբաթ, Մարտ 27 ժամը երեկոյեան 5ին
Մշակոյթի Տան մէջ
17, Ռիւ Պլէօ
Երգ, պար, արտասանութիւն
Մասնակցութիւն 20 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ .— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ժողովը 20 Մարտ Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը.— Քրիստափոր, Րաֆֆի, Փոթորիկ, Թէհլիրեան, Ռուբէն Ուս. Մ. այս Չորեքշաբթի 24 Մարտ Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 21ին:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 21 Մարտ ժամը 16էն կէս գիշեր

Dans les Salons de l'HOTEL GEROGE V, 31, Avenue George V — Paris (8e)

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Կը մասնակցի

STEPHAN VASSEUR

(Հայկական եւ Կովկասեան պար)

EVELYNE RESTIKIAN (chants folkloriques)

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Orchestres : MAURICE VARTIVANIAN — POP - MUSIC 71

Սեղանները կարելի է ապահովել հեռաձայնելով Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359–67–03

Վերապահուած սեղանները ժամը 20էն ետք եթէ չգրաւուին, ուրիշներու կը տրամադրուին:

Տոմսերու գինն է՝ 15 ֆր.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Les Guides Aînées « Haï Arinouch » vous invitent à leur nuitée fleurie, le Samedi 20 Mars, de 22 heures à l'aube, dans les salons de l'Hôtel Splendid, Bd. d'Athènes à Marseille.

Soirée animée par la formation
d'ERIC MICHEL
avec la participation du fantaisiste
LILIAN FREMILLON
en attraction
« LES TRIPLETS DE LA CHANSON »
La chanteuse AIDA AMIRIAN

Réservation : Hôtel Splendid.

ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղականութիւնը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի Խորվիրապի տօնին առթիւ կազմակերպած է հսկումի արարողութիւններ 22 Մարտ Երկուշաբթիէն 27 Մարտ Շաբաթ ամէն երեկոյեան ժամը 20ին: Յաջորդաբար պիտի քարոզեն Հայր Գեղամ վր. Պաղտասարեան, Տէր Եղիշէ խաչակիր քհնյ. Փանոսեան, Շահան խաչակիր քհնյ. Տէտէեան, Նշան քհնյ. Գույումճեան

Եւ աւագ սարկաւագներ Պ. Պ. Յարութիւն Նիկողոսեան եւ Յարութիւն Այանեան:

Իսկ Շաբաթ երեկոյեան հանդիսաւոր նախատօնակ բոլոր հոգեւոր հովիւներու ներկայութեամբ: Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՊԱՆԵԷՕ–ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

26 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,45ին քաղաքապետարանի երկրորդ սրահին մէջ

Annexe de la Mairie
34, Avenue Louis Pasteur

Փորթ տ'Օռլէանէն առնել օթոպիւս 188 Թիւը եւ իջնել
Rond Point des Martyrs

Ա) ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Բ) ՏՐԺՎՐԺԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՖԻԼՄԸ

Գ) ՆԿԱՐԻՉ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ծախքերու մասնակցութիւնը կամաւոր:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԱՌԹԻՒ

Մարտ 28ին, Կիրակի կ. ե. ժամը 15,30ին, Լիոնի Ազգ. Տան սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ կազմակերպութեամբ կրթական մարմնոյ:

Հայկազեան վարժարանի աշակերտութիւնը կը մասնակցի աւուր պատշաճի արտասանութիւններով, երգերով եւ մանկական պարերով:

Հաճելի անակնկալներ:

Այցելութիւն արդիական կահաւորումներով զարդարուած Հայկազեան վարժարանի դասարանները:

Դպրոցական կեանքէ առնուած ֆիլմերու ցուցադրութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Մեծ Պահքի տեւողութեան ամէն Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն:

VOYAGES WASTEELS

87 LA CANEBIÈRE
13 MARSEILLE 1er
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

DELIVRE tous billets :
de chemin de fer - de bateau - d'avion

PROPOSE : *des séjours — de s voyages organisés individuels et groupes — des croisières.*

MET les servics de
Mr JACQUES CHELELEKIAN
à votre entière disposition

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ (Մարտ 20) ժամը 4ին Քաֆէ Տէփառ, 52 ռիւ տէ Պուրկինեօն: Շատ կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 9-ԷՆ 24

ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ ԳԻՆ 2.150 ՖՐ.

ԱՅՍ ԳԻՆԻՆ ՄԷՋՆ ԵՆ.— օդանաւով երթուդարձի տոմսը: Ա. կարգի պանդոկի բնակութիւն եւ ճաշ Մոսկուայի մէջ եւ Երեւանի (Արմենիա կամ Անի պանդոկ):

Բոլոր պտոյտները.— քաղաքի շրջապտոյտ, Մատենադարան, Զուարթնոց, Հոխիսիմէ, Էջմիածին, Ծաղկաձոր, Սեւանայ լիճ, Գառնի, Գեղարդ, Օշական, Սարդարապատ, դպրոցներու եւ Թանգարաններու այցելութիւններ, ազգային արտադրութեանց ցուցահանդէսներ, եւայլն:

ԵՒ ԶԱՏԻԿԻՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 21 MARS 1971

Le Numéro 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12070

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.070

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Գ.

Հակառակ Թուրք իշխանութեանց արգելքներուն եւ խիստ հսկողութեան, արեւելեան նահանգներուն մէջ Քիւրտերը խաղաղ ցոյցեր կը կատարեն՝ արեւմտեան շրջանի Թուրքերուն հաւասար իրաւունքներ պահանջելով:

Թրքական Սահմանադրութեան 12րդ յօդուածին համաձայն՝ «Օրէնքին առջեւ հաւասար են բոլորը, առանց խտրութեան լեզուի, ցեղի, ազգային ծագումի, քաղաքական մտածումներու, փիլիսոփայական համոզումներու եւ կրօնական դաւանանքի»:

Այս «հաւասարութիւն»ը թուղթի վրայ է միայն:

Լօզանի հաշտութեան խորհրդաժողովին մէջ Իսմէթ Ինէօնիւ, Մուսուլի խնդրին քննութեան ատեն հանդիսաւորապէս յայտարարած էր, որ «Թուրքիա հայրենիքն է երկու ազգերու, — Թուրքին եւ Քիւրտին — եւ անոնք երկուքն ալ իրաւունք ունին ազգային բացարձակ հաւասարութեամբ կառավարելու երկիրը»:

Այսպիսի խաբեպատիր խօսքերով Իսմէթ մերժեց «փոքրամասնութիւն» նկատել Քիւրտերը, որոնք իբրեւ թէ լիիրաւ Թուրք էին: Ու մինչ 1923 Յուլիս 23ի Լօզանի դաշնագրով «փոքրամասնութիւն» են Հայերը, Յոյներն ու Հրեաները եւ կը վայելեն (?) մասնաւոր իրաւունքներ, Քիւրտերը զրկուած են այդ «առաւելութիւններէն», քանի որ կը նկատուին հաւասարազօր իրաւունքներով Թուրք:

Լօզանի դաշնագրին մելանը չչորցած, քէմալական կառավարութիւնը ուրանալով իր բոլոր խոստումները, սկսաւ հալածել Քիւրտերը, փակեց քրտական դպրոցները եւ բանտարկեց քիւրտ հայրենասէրները:

«Մուսթաֆա Քէմալ ուզեց քրտական հարցը կարգադրել այն ձեւով, ինչպէս «Ժէօն Թիւրքերը» կարգադրեր էին հայկական հարցը», կը գրէ Էմիր Քեամուրան Պէտրխան:

Մինչ արեւմտեան Անատոլուի մէջ Թուրքերը համեմատօրէն բարօր վիճակի մէջ են, թշուառութիւն կը տիրէ քրտաբնակ շրջաններու մէջ: Այսպէս, մինչ Մանիսայի մէջ ազգային եկամուտը 2350 թրք. լիրա է, Աղրըի (Արարատ) մէջ 500 է: Այտընի մէջ 2500 լիրա է, Հէքքեարիի մէջ՝ 250 միայն:

Հալածանքները կը խստանան օրէ օր: 1970 Ապրիլ 8ին օդանաւերով վայրէջք կատարած 2000 զինուորներ՝ տեղական ոստիկան - զինուորներուն հետ միասին պաշարած են քրտական Սիլվան քաղաքը՝ զէնք գտնելու պատրուակով: Ամբողջ 17 ժամ խուզարկած են տուները, չարչարած եւ խոշտանգած կիներն ու աղջիկները եւ բանտարկած՝ աւելի քան 3000 Քիւրտեր:

Թուրքիոյ Բանուորական կուսակցութիւնը (Թիւրք Իշճի Փարթիսի = Թիփ) իր 4րդ համագումարին օրակարգին վրայ դրած է քրտական հարցը եւ քուէարկած բանաձեւ մը, որով պաշտօնապէս կը ճանչնայ քիւրտ ազգի մը գոյութիւնը Թուրքիոյ մէջ եւ կը պախարակէ կառավարութիւնը, որ 1970 Ապրիլէն ի վեր «քոմանտօ»ներու միջոցաւ կը կեղեքէ Քիւրտերը: Կան սպաննուածներ եւ հարիւրաւոր վիրաւորներ: Ձերբակալուած եւ չարչարուած են հազարաւորներ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՆՇԱՆԱԿՈՒԵՑԱՒ

Ն. ԷՐԻՄ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ԴԱՀԼԻՃ ՄԸ ԿԱԶՄԵԼ

Թուրքիոյ նախագահը իրաւագիտութեան փրոֆեսէօրի մը պարտականութիւն յանձնեց կազմել նոր դահլիճը: Փրոֆ. Նիհատ Էրիմ, 59 տարեկան, ծանօթ է միջազգային քաղաքական շրջանակներու մէջ: Մաս կազմած էր Կիպրոսի Սահմանադրութիւնը մշակող մարմնին: Ուսած է Սորպոն եւ անցեալին եղած է նախարար: Կը պատկանի Հալք կուսակցութեան աջ թեւին:

Նախագահին պահանջով հրաժարեցաւ իր կուսակցութենէն, որպէսզի կազմէ քոալիսիոն դահլիճ մը:

Փրոֆ. Ն. Էրիմ Հանրապետութեան նախագահին հետ տեսակցելէ ետք մամուլի ասուլիս մը տուաւ, որու ընթացքին հաստատեց, թէ Թուրքիա հաւատարիմ պիտի մնայ իր զինակցութիւններուն եւ պիտի յարգէ իր կնքած համաձայնագիրները: Միւս կողմէ նոր կառավարութիւնը, զոր պիտի կազմէ, «բարենորոգումներ պիտի մտցնէ երկրին մէջ», քանի որ Թուրքիա երկար ժամանակէ ի վեր պէտքն ունի անոնց: Բարենորոգումները պիտի կատարուին գիւղատնտեսութեան, կրթական եւ տուրքերու մարզերէն ներս: Ընտրողական օրինագիծին մէջ եւս փոփոխութիւններ պիտի կատարէ:

Լաւատեղեակ շրջանակներու համաձայն կուսակցութիւնները պիտի ընդունին նոր վարչապետին նշանակումը: Նախագահը՝ Սունայ վերջնագրի բնոյթ ունեցող նամակներ ուղղած է կուսակցութիւններուն՝ յայտնելով անոնց իր կարգադրութիւնը:

Նոյն շրջանակներուն համաձայն, բանակին մէջ երկուութիւն ստեղծուած է: Առջի օր բոլոր զօրավարները հանդիպում մը ունեցած են սպայակոյտի պետին նախագահութեան տակ: Վէճերը սուր բնոյթ ստացած են: Արդարեւ, երիտասարդ սպաներ դաւաճանուած կը զգան երէց սպաներու կողմէ, որ, ըստ իրենց, երկրին համար վնասակար կարգադրութիւն մը ըրած են: Անոնց համար կազմուելիք կառավարութիւնը դատապարտուած է ձախողութեան:

Ուրիշներ քննադատած են բանակին միջամտութիւնը, որ իր իրաւունքներու սահմանէն դուրս ելլելով անժողովրդական պիտի դառնայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ կառավարութիւնը խորհրդ. 5 դիւանագէտներ արտաքսեց իբրեւ բողոք այն դերին, զոր Խորհ. Միութիւնը ունեցած է «յեղափոխական գործունէութեան շարժումի» խմբակցութեան մէջ: Խմբակին պատկանող 19 անդամներ ձերբակալուած են, որոնք խոստովանած են, թէ հայդուկային կռիւներու համար մարզուած են Հիւսիս. Քորէայի մէջ եւ, յետագային, խորհրդային դրամով եւ կեղծ անցագրերով վերադարձած են Մեքսիկա: Լատին Ամերիկայի առաջին երկիրն էր Մեքսիկա, որ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատած էր Մոսկուայի հետ:

ՀԻՒՍԻՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ վարչապետը՝ Զիչեսթըր - Քլարք իր հրաժարականը ներկայացուց: Վերջին օրերուն վերստին խանգարուած էր անդորրութիւնը երկրին մէջ: Ծայրայեղ բողոքականներ վարչապետին հրաժարումը կը պահանջէին:

ՓԵՐՈՒԻ փոքր քաղաքներէն Ջունկար, որ Լիմայէն 150 մղոն հիւսիս կը գտնուի, հեղեղի հետեւանքով կործանեցաւ: Մօտաւորապէս 600 հոգի մեռաւ: Քաղաքին բնակչութիւնը հազարէ աւելի է: Սպաննուածները հանքագործներ էին եւ աղէտի ժամանակ կը գտնուէին հանքերու մէջ:

ՆՈՐՎԵԿԻԱ այցելած են անցեալ տարի չորս միլիոնէ աւելի զբօսաշրջիկներ: Երեք միլիոնը շուէտացի է:

ՀԱՐԱՒ. ՎԻԷԹՆԱՄՑԻՆԵՐՈՒ նահանջը կը շարունակուի: Վերջին երկու օրերուն երեք հազար զինուոր հեռացած է Լաոսէ, ուր բուռն յարձակումներ կը կատարեն Հիւսիս. Վիէթնամցիք:

ԼԵՀ վարչապետը ճառի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ իրենք հնարաւորութիւն ունեցած են իրենց միջոցներով լուծել տագնապը, Դեկտեմբերին: Այս յայտարարութիւնը ենթադրել կուտայ, թէ խորհրդային ուժերը պատրաստ էին միջամտելու, եթէ դէպքերը ծաւալէին եւ ստանային շատ աւելի մեծ տարողութիւն:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՏԷՄԻՐԷԼ - ԿՈՍԻԳԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԳԻՐԵՐ ՓՈԽԱՆԱԿԱԾ ԵՆ

Թուրքեւխորհրդային դաշնագրի յիսնամեակին առթիւ (ստորագրուած Մոսկուա, 1921 Մարտ 16ին) Սիւլէյման Տէմիրէլ եւ Կոսիգին բարեկամական ջերմ գիրեր փոխանակած են, փոխադարձ մաղթանքներով:

×

Պոլսոյ թերթերը (Մարտ 17) հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան 4 Ամերիկացիները առեւանգողներու ձերբակալման մասին.—

Տէնիզ Կէզմիշ, ուսանողական եւ աշաբեկչական շարժումին պետը, դրամատուներու կողոպտիչը եւ չորս ամերիկացի զինուորներուն առեւանգիչներէն մին, որ օրերէ ի վեր կը գրաղեցնէր Թուրք ոստիկանութիւնը եւ չէր գտնուեր, ձերբակալուեցաւ Սվազի Սարգըշլա գաւառակին մէջ, եւ այս կերպով օրերէ ի վեր տեւող հետապնդումը վերջ գտաւ: Իր միւս ահաբեկիչ ընկերն ալ, Եուսուֆ Ասլան, որ իրեն հետ էր, կրակ բացաւ ոստիկանութեան վրայ եւ ծանրապէս վիրաւորուած վիճակի մէջ ձերբակալուեցաւ: Տէնիզ Կէզմիշ խոյս տուաւ այս բախումին մէջ, բայց ինքն ալ ձերբակալուեցաւ Կէմէրէքի ճամբուն վրայ:

Երկու ահաբեկիչները զինեալ բախում մը ունեցան Սվազի ապահովութեան ուժերուն, ոստիկաններուն եւ ոստիկան զօրաց հետ, եւ երկար հետապնդումէ մը վերջ իրենց օձիքը ձեռք տուին: Սվազի կուսակալ Սապրի Սէօզէրի տուած տեղեկութեանց համաձայն, Տէնիզ Կէզմիշ եւ Եուսուֆ Ասլան ժամը 22,30ին երեւան ելան Սվազի Սարգըշլա գաւառակին մէջ, այն պահուն, ուր ինքնաշարժ մը կը վարձէին եւ շարժանիւ մը (մոթոսիքլէթ) կը կապէին անոր, ժամ առաջ հեռանալու համար: Յայտնի էր որ այդ շարժանիւով մինչեւ Սվազ եկած էին: Հերթապահ ոստիկանները կասկածեցան անոնց երեւոյթէն եւ պահ մը վերջ ճանչցան զիրենք, Կէզմիշ եւ Ասլան կռահեցին վտանգը, բայց նախ ձայն չհանեցին: Ոստիկանները մօտեցան իրենց եւ պահականոց հրաւիրեցին:

Կէզմիշ եւ Եուսուֆ Ասլան հնազանդեցան եւ այնպէս ձեւացուցին թէ ոստիկանատուն պիտի գան, սկսան յառաջանալ ոստիկաններուն հետ, բայց երբ կ՚անցնէին կառավարչատան պարտէզէն, յանկարծ քաշեցին իրենց զէնքերը եւ սկսան կրակել եւ փախչիլ:

Այնուհետեւ սկսաւ արիւնալի եւ զինեալ հետապնդումը երկու ահաբեկիչներուն եւ ապահովութեան ուժերուն միջեւ, Եուսուֆ Ասլան ծանրապէս վիրաւորուեցաւ եւ ձերբակալուեցաւ, իսկ Տէնիզ Կէզմիշ վերջին ճիգ մը ըրաւ, եւ ճամբուն վրայ սպասող եւ սպայի մը պատկանող ինքնաշարժի մը վրայ խոյացաւ, վիրաւորեց եւ ինքնաշարժէն դուրս նետեց սպային կինը, եւ կառքին մէջ նետուեցաւ արագօրէն, զէնքի սպառնալիքով սպային ազդարարելով որ ինքնաշարժը վարէ եւ ճամբայ ելլէ Գայսէրիի ուղղութեամբ:

Ապահովութեան ուժերը անթելով լուր տուին Կէմէրէքի եւ շրջակայ գօտիներուն ոստիկանութեան, որ անմիջապէս միջոցներ ձեռք առաւ Տէնիզ Կէզմիշը բռնելու համար: Ինքնաշարժը կարելի չեղաւ կեցնել Ենի Զուպուքի մէջ, բայց Կէմէրէքի մօտ Տէնիզ Կէզմիշ տեսաւ թէ ճամբան խափանուած եւ պաշարուած է ստուար թիւով ոստիկաններու եւ զինուորներու կողմէ: Տէնիզ Կէզմիշ սկսաւ կրակ բանալ իր ինքնագործ Սթէն ատրճանակով, բայց ոստիկանները կրակեցին ինքնաշարժին լաստիքներուն վրայ, եւ կառքը կեցաւ: Տէնիզ Կէզմիշ նորէն չյուսահատեցաւ, դուրս ցատկեց ինքնաշարժէն եւ սկսաւ վազել արտերուն մէջէն, օգտուելով գիշերային մթութենէն: Մէկ կողմէ կը կրակէր, միւս կողմէ կը վազէր, բայց ոստիկան զինուորները ցրուեցան իր դիմաց, զէնքը կաշկանդեցին եւ զինաթափ ըրին:

Տէնիզ Կէզմիշ այս պայմաններուն տակ անձնատուր եղաւ, երեք ժամ տեւող հետապնդումէ մը յետոյ: Եուսուֆ Ասլան, որ շարունակ արիւն կը կորսնցնէր, փոխադրուեցաւ Սվազի պետական հիւանդանոցը, եւ կ՚ըսուի թէ կեանքը վտանգի տակ է: Իսկ Տէնիզ Կէզմիշ ձեռնակապերով բերուեցաւ Գայսէրի ապահովութեան տնօրէնութիւնը, ուր հսկողութեան տակ կը մնայ: Այսօր Անգարա պիտի բերուի:

Եուսուֆ Ասլանի եւ Տէնիզ Կէզմիշի վրայէն մեծաքանակ եւ զանազան տեսակէ զէնք գտնուեցաւ, — ինքնագործ ատրճանակներ, փամփուշտ, ռումբ եւ պայթուցիկներ: Անոնք կը գործէին ամբողջական զինամթերքով մը եւ միջոցի մէջ խտիր չէին դներ: Զէնքերը պահած էին իրենց անութներուն տակ, ներքին զգեստներուն մէջ, եւ կապած նաեւ իրենց մէջքերուն: Իրենց պայուսակներուն մէջ ալ մեծաքանակ փամփուշտ կը պահէին, եւ իրենց գօտիներէն ռումբեր կախուած էին:

Տէնիզ Կէզմիշի առաջին հարցաքննութիւնը տեղի ունեցաւ Գայսէրիի ապահովութեան տնօրէնութեան մէջ: Խոստովանեցաւ թէ ինք առեւանգեց արդարեւ ամերիկացի չորս զինուորները, յետագային ազատ թողուցին զանոնք եւ խոյս տուին այն յարկաբաժնէն, ուր պահուըտած էին եւ հոն բանտարկած էին ամերիկացի պատանդները: Հոն ձգած էին նաեւ իրենց քանի մը գոյքերը, եւ դրամեքենան, որով զեկոյց մըն ալ հրատարակած էին «Ժողովրդային Փրկութեան Բանակի» անունով:

— Ալ դրամեքենայի պէտք չունիմ, ըսաւ Տէնիզ Կէզմիշ, արդէն իմ պատիժս կախաղանն է:

Անձնատուր ըլլալէ ետք, Տէնիզ Կէզմիշ որեւէ յուզման չմատնուեցաւ, համակերպեցաւ բախտին եւ պատասխանեց բոլոր հարցումներուն:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼՐԱԳԻՐ ԿԸ ԿԱՐԴԱՄ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զկարծէք թէ ըսելիքս վերջացաւ, հայկական գործերն ե՞րբ վերջացեր են: Պէյրութի մէջ լրագիր մը կայ որ չվերջանալիք յօդուածներ ունի, ո՛ր կողմէն կ'ուզես կարդայ, նոյն բանն է. բարձր Հայութեամբ կը գրաղի, չուկայ չունի, առեւտուր ալ չըներ. մէկ երեսը դէպի լենինեան Հայաստանը կը նայի, միւս երեսը սփիւռքին, իրաւունք ալ ունի մէկ կողմը Արմենիա հիւրանոցը կայ ուր կարելի է բարեկամութեամբ վճարել, միւս կողմը տոլար կայ:

Ուրիշ շաբաթօրեայ թերթ մը կայ որ չորրորդ էջ ունի, բայց ազնուական ազդերու միայն յատկացուած է, անանկ պաստրմա, սուճուխ, ապուխտ, բաներ չի գրեր. եւրոպական զարգացումի ազդեր ունի. գրական խրատներ, մեծ Հայրիկի խօսքեր, առանց իրեն սփիւռքի թերթերը մութին մէջ կը մնան: Հեռուէն Հայաստանը կը կառավարէ, մօտէն Պէյրութը: Հայ ազգի մասին հայկական հոգ ունի եւ կ'ուզէ որ երիտասարդութիւնն իր թերթին տանիքին տակ բոյն դնէ, սանկ երգով սրճարանի պէս բան մը, (քաֆէ շանթան):

Այդ քաղաքին ո՞ր մէկ լրագրին կամ թերթին վրայ խօսիմ. առատօրէն հոգեւորն ալ ունին, մարմնաւորն ալ ունին. մէկը միւսին չի նախանձիր, բայց եթէ ճամբան իրարու հանդիպին կամ երեսնին կը դարձնեն, կամ մայթը կը փոխեն: Թերթեր ալ կան որ հանդերձեալ կեանքով կը զբաղին, միւս աշխարհի մասին ազդեր ունին. երբ Ծնունդ կամ Զատիկ գան, Հին ու Նոր Կտակարանի ընկերութիւններ կը բուսնին սունկի նման, եւ երկինք երթալու ձրի տոմսակ կուտան:

Աղէկ որ մեր լրագիրները միայն չորս էջ ունին, եթէ ամերիկեան լրագրին պէս երկու քիլօ ծանր ըլլային, կամ 32 էջ, վայ կարդացողին, բան գործ ձգած լրագիր պիտի կարդար: Յետոյ լաւ բան մը ունին մեր լրագիր կամ թերթ որ՝ մէկ հատը կարդաս, գրեթէ բոլորն ալ կարդացած կ'ըլլաս. ինչ ընենք, մենք հայկական գործակալութիւն չունինք որ ձայնասփիւռով լուրեր հաղորդենք Պոլսէն Ամերիկա, կամ Փարիզէն Պուէնոս-Այրէս:

Յետոյ նոր նոր թերթեր ալ կը բուսնին, մաքի անդաստան է, ինչո՞ւ չբուսնին: Հոս նորի եւ հինի խնդիր չկայ, շատ շատ վարսաւորի կամ անվարսի հարց ծագի, ան ալ քիչիկ մը քաղաքական խնդիրներու մասին: Տարիքոտները կը զարմանան թէ սա երիտասարդներն ինչո՞ւ երկայն մազ կը ձգեն: Ի՞նչ կայ զարմանալու, միթէ մեր Կարմիրն Վարդանը, այն անուշիկ Վահանը, Խորէնն ու Գարեգինը, երկար մազեր չունէի՞ն: Ես չեմ զարմանար, շատ շատ պիտի ըսեմ սանտըլուացէք, որ մատ մը փոշի կամ իւղ չփակին վրանին:

Եթէ Եգիպտոս երթամ բան մը տեսնելու, կարդալու, ըսելու, կարծէք թէ հոն հայ կեանքը մարա՞ծ է. ընաւ երբեք, եթէ 2 Հայեր ալ մնան նորէն դիմակաւոր պարահանդէս, դաշտահանդէս, քեպապի հանդէս կ'ընեն: Մենք լաւ գործ ընելու համար շատ մարդու պէտք չունինք. մանաւանդ եթէ մէջը քիչ մը վիճարանութիւն ալ դնենք, ադմուկը ամբողջ հայկական աշխարհը կը բռնէ, եւ կը բաւէ: Այդ երկրին մէջ երկու պատկառելի լրագիրներ ունինք, բայց երկիրը պատերազմի մէջն է եւ ամէն բան կղպանքի տակ է. միայն սովորութիւնները չմոռնալու համար կրնան ներքին վէճեր ունենալ, եկեղեցական տօներ կատարել, եւ յիշել հին ու երանելի ժամանակները:

Զարմանալի բան է, որեւէ աշխարհի գաղութային թերթ կամ լրագիր բանամ, մեծ տառերով պարահանդէսի ազդեր կը գտնեմ, այս ինչ ճոխ չորրորդ էջ ունինք, ինչ վառ Հայութիւն, պարէ՛ եղբայր, պարէ, աշխարհս հաւասարապէս կ'անցնի, կ'ըսեն իրարու:

Երկիր մը կայ ուր հայերէն մէկուկէս լրագիր կը հրատարակուի, բայց իրենց չորրորդ էջերով աշխարհին ադմուկը կը հանեն, մինչեւ հեռուներ կարելի է լսել, աղէկ որ ներքին հարցերով կը զբաղին, եւ աշխարհս չեն խառնակեր:

Հեռաւոր երկիր մը կայ, ուր կ'ըսեն թէ կէս միլիոն Հայութիւն կայ, թող քիչ մը պակաս ըլլայ, հոգ չէ. բայց դժբախտաբար տարուէ տարի հայերէն ձայներնին կը քաշեն, ճրագներու պէս թերթ, լրագիր կը մարին: Երկու հատ ոտքերով, հին Փէտայիի նման լրագիրներ ունինք, անոնց չորրորդ էջերը, փառք քեզ Աստուած, ըսեմ նորէն թունդ Հայութիւն կայ, ջրօրհնէք, հարսանիք, մահ, ծնունդ. Տէր հայրներու, սրբազաններու օրհնութիւններ առատօրէն տեղ կը բռնեն, հոգ չէ այդ լրագիրները թէպէտ գրկից են, բայց զիրար չեն սիրեր. թող Հայութիւնը սիրեն կը բաւէ մեզի:

Այդ չորրորդ էջերուն մէջն է որ քիչ մը հայկական արիւն կայ, խօսք կայ, անուն կայ, երգ ու պարահանդէս կայ: Հայ ժողովուրդ, օրհնած ժողովուրդ, թէ՛ կուլայ եւ թէ կը պարէ:

Խորհրդային Հայաստանի թերթերու, լրագիրներու մասին ըսելիք չունիմ, հոն ազդեր դնելու, Հայութիւն կանչելու պէտք չունին, շատ շատ իրարու բարեւ կ'ընեն, ան ալ չգրուելիք բան է:

Հ. Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ԿՈՐՍՏԱԿԱՆ ԹՈՅՆԵՐ»

Ներքին անսփոփ վիճակներու պատկերաշարք մը կը դամուի մեր հայեացքին առջեւ: Որովհետեւ, Պօղոս Սնապեանի կրած դառնութիւնները կամ «թոյները», որոնք ամուր սեւեռած են գրագէտին հոգիին վրայ դեռ անոր պատանեկութեան օրերէն, կարծես, անծանօթ «յուշարար»ի մը կողմէ կը քրքրուին ու կը տնտեղուին տեւաբար՝ զանոնք վարարուն ապրումի մը վերածելու ակնյայտնի դիտաւորութեամբ:

Ուրկէ նաեւ՝ վաղնջական «ցաւերու» եռեւեփումը այս էջերուն մէջ:

Արդարեւ, հոգեկան մշտավառ խուվքի մը արտայայտութիւնը կայ, տագնապահար սիրտի մը ուղղած «հարցումներն» ու անոնց տրուած «պատասխանները», որոնց շարահիւսով կը ստեղծուին մտածումներու յաճախանքներ՝ կեանքի պահերու դէմ յանդիման:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ «Կորստական Թոյներ»ու հեղինակը մեր մօտիկ անցեալի պատմութեամբ ծանրացած հոգի մըն է, կամ, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ թէ դեռ ան կը կրէ այդ պատմութեան անողոք հարուածներուն ազդեցութիւնը: Որովհետեւ ի վերջոյ պէտք է մտաբերել, որ եթէ Սնապեան երբեք չէ տեսած Եղեռնը իր սարսափներու շարքով, առնուազն ապրած է, պատանեկան աչքերով ու սրտով, Եղեռնի բնական հետեւութիւնը եղող ան միւս կեանքը, որ կը յատկանշուի տան լքումով, թափառումներու հեւքով, հիւղ բարձրացնելու եւ զայն օր մը եաք քանդելու հարկադրութեամբ...

Ուրեմն, անցեալի դառն անդրադարձներ ենթահողը կը կազմեն ապրուած այս էջերուն:

Ասկէ նաեւ այն տխուր երանգը, որ յատկանշական գիծը կը կազմէ հեղինակի կեանքին:

«Կորստական Թոյներ»է բխած ապրումները կը տարածուին 152 էջերու վրայ: Իւրաքանչիւր խորագիր վիճակի մը պատկերացման վրայ կը դանդաղի՝ փորձելով կեանքէն վերցուած «պահը» խոհական երիզով մը գունաւորել, զայն վերածել ապրուած իրականութեան մը:

Պատմուածքներ չեն, այս տարազին իրական առումով, 17 գլուխներով ներկայացուած նիւթերը, քանի որ ըսինք, թէ անոնք տպաւորութիւններու եւ հոգեվիճակներու ցուցադրութեան կը ձգտին առաւելաբար:

Հոգեվիճակն ու տպաւորութիւնը իրեն՝ հեղինակին:

Արդարեւ, հեղինակը իր պատկերացումները կ'առաջադրէ կեանքէն վերցնելով դէպք մը, յաճախ աննշան պատահար մը, ինչպէս, օրինակ, ներքին անսովոր պահու մը գտնուած ճմռթկուած սպիտակ թուղթը՝ «մեծ պողոտաներուն ամէնէն գեղեցիկին մէջ, Պօալէրի տխուր ակնարկին դիմաց»: Ապա՝ զանոնք խոհի եւ մտածումի բովէն անցընելով, այլ մանաւանդ՝ սրտի թաթաւուն տրամադրութեամբ օժտելով՝ կը հրամցնէ ընթերցողին:

Ուրեմն Սնապեանի տողերը կը յենուն փաստական մանրամասնութեան մը վրայ՝ անոր խոր իմաստը յայտնաբերելու ձգտումով:

Այս ձեւով է, որ կը ստացուի այն տպաւորութիւնը, թէ հեղինակը ինքնատուզում մը կը կատարէ իր ներքին անձին հետ՝ մենախօսութեան ճամբով, որ յաճախ երկխօսութեան տարազը կը կրէ:

Ան ունի իր երազներու, սրբութիւններու ուրոյն աշխարհը, որ կուգայ անցեալէն, քանի որ, ինչպէս ըսինք, Սնապեանի գրիչը ձուլուած է անցեալի ժամանակին հետ եւ դեռ կը կրէ ցնցող ազդեցութիւնը անոր:

Գրագէտին գրչին առանձնայատկութիւններէն մէկն ալ այն է, որ ան յաճախ իր ժողովուրդի ներկայի ու մօտիկ անցեալի պատմութեան էջերէն կ'երթայ հեռաւոր ժամանակները՝ գտնելու եւ ցոյց տալու համար այս ձեւով մարդկային եւ ազգային այն շնորհները, որ եղած են անոր՝ իր ժողովուրդին, գոյատեւման հիմերը: Ամուր պատուանդանները:

Այլ երեսներուն մէջ երեւան կը հանէ լուսաւոր այն երակը, որուն մէջ հոսած է ապրելու, ստեղծագործելու եւ յարատեւելու մեր ոգին, հանճարը: Ասոր գեղեցիկ նմոյշն է «պարը», Կորստական թոյներուն յաջողագոյն կտորը, երբ Օգոստոսի կիսուն՝ հեղեղային անձրեւի մը տակ գաղթական ժողովուրդը կը սկսի պարել, տարերային թափով...

« Անձրեւը կը շարունակէր իր կատաղութիւնը եւ անձրեւահարներու բազմութիւնը կը շարժէր, կ'ալեկոծէր խարոյկին ու թմբուկին թունդ կշռոյթով, կը պարէր ինքն իրմէ ներշնչուած, ինքն իրեն հանդիսատես, ինքն իրմէ ելած, գուցէ ինքն իրեն վերադարձած: Տարագիրներու բազմութիւնը կը պարէ՜ր: Պատռած երկինքէն պոռթկացող ջուրերուն տակ, ալեկոծ ծովուն ցեխակալած ափին՝ Մուսա լերան եօթը գիւղերը, գուցէ եօ՛թը դար զսպուած շարժում մը սանձազերծած՝ կը պարէին եղբայրօրէն, իրարու ձուլուած, վարարած հոգիներով... »:

Հին երագի մը մղումը կայ հոս, երազ մը, որ գրագէտը կը կապէ խորհուրդին, զայն կը դարձնէ սփոփանք ներշնչող կտակ մը:

«Կորստական Թոյներ»ուն մէջ ընթերցողը շատ յաճախ կը զգայ այն ջերմութիւնը, ներքին խոլ ցաւն ու տառապանքը, ուրախութիւնն ու հպարտութիւնը, որ կայ Սնապեանի տողերուն մէջ եւ անոնց արանքին:

Դառն անդրադարձները եթէ մէկ կողմէ

«ՅՈՒՍԱԶ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Ես ալ տունէն ելլելու կողմը չեմ, աւելցուց Գարեգին, եւ այդպէս ալ խորհուրդ տուի տիկին Սաթենիկին, բայց խեղճը աղմուկ, իրարանցումէ կը վախնայ... Եթէ կարենայինք գործը խաղաղութեամբ կարգադրել, որչափ աղէկ պիտի ըլլար, արդեօք ճար մը չէ՞նք կրնար գտնել:

Պահ մը երեքն ալ լռեցին եւ սկսան մըտածել: Ի վերջոյ Սերգիս խօսք առաւ:

— Փորձ մըն ալ ընե՞նք արդեօք Ղուկաս էֆէնտիին մօտ... ես յանձն կ'առնեմ երթալ զինքը տեսնել եւ ըսել, որ ինքն իր ձեռքով գործին առաջքն առնէ, հակառակ պարագային՝ ամբողջ հանրագրութիւնը ստորագրողները իրենց ստորագրութիւնը ետ պիտի առնեն եւ ինք պիտի խայտառակուի... Ի՞նչ կ'ըսէք սոր, փորձե՞նք անգամ մը, կարելի է, կը համոզուի ու այն ատեն ամէն բան խաղաղութեամբ կը վերջանայ:

Այս առաջարկը բանաւոր թուեցաւ միւս երկուքին, որոնք մտածեցին, թէ այսպիսի դիմումէ մը, եթէ օգուտ մըն ալ չի ծագիր, գոնէ որեւէ վնաս յառաջ չէր կրնար գալ:

Հաճի Թումիկի սրճարանը տրուած այս որոշումին վրայ է, որ Սերգիս Սմբատեան կը ներկայանար Ղուկաս էֆէնտիին տունը, ճիշդ այն միջոցին, ուր դեռ նոր ստացած էր տիկին Անթառամի նամակը:

Սպասաւորին առաջնորդութեամբ Սերգիս մտաւ այն սրահը, ուր վաճառականը նստած էր, զոր առաջին անգամ կը տեսնէր եւ որուն վրայ օրերէ ի վեր խօսուիլը կը լսէր:

Սերգիսի առաջին տպաւորութիւնը սակայն նպաստաւոր չեղաւ Ղուկաս էֆէնտիի մասին: Երիտասարդը առաջին ակնարկով զգաց, թէ դէմինը համակրելի տիպար մը չէր, այլ ընդհակառակն՝ ամենագռեհիկ, յամառ, չար ու ինքնահաւան մէկը:

Ղուկաս էֆէնտին ալ՝ իր կողմէ՝ ուշադիր կը դիտէր երիտասարդը, որ բոլորովին նոր դէմք մըն էր իրեն համար եւ որուն մաքուր հագուստները, խրոխտ ու համարձակ կեցուածքը եւ անկեղծ կերպարանքը իրեն տեսակ մը ակնածանք կը ներշնչէին:

— Կարծեմ Ղուկաս էֆէնտի Կէլկիթեանի հետ խօսելու պատիւը ունիմ, ըսաւ Սերգիս, սրահին մէջ յառաջանալով:

— Այո, ես եմ, պատասխանեց վաճառականը, ոտքի ելլելով կիսով:

— Կը ներէք, որ ձեզի անհանգիստ ըրի, շարունակեց երիտասարդը, բայց ինչպէս պիտի տեսնէք, խիստ կարեւոր խնդիր մը զիս ստիպեր է ձեզ մօտ գալու, առանց նախապէս ձեզի ճանչնալու պատիւը ունենալու:

— Հրամմեցէք, նստեցէք:

Երիտասարդը թիկնաթոռի մը մէջ տեղաւորուեցաւ, Ղուկաս էֆէնտիի մօտիկը:

— Ի՞նչ է արդեօք այդ կարեւոր խնդիրը, հարցուց էֆէնտին:

— Ղուկաս էֆէնտի, ըսաւ Սերգիս, այդ կարեւոր խնդիրը ձեր պատիւին մասին է:

— Իմ պատիւի՞ս, ի՞նչ է եղեր իմ պատիւիս, ո՞վ կը համարձակի իմ պատիւիս դպչելու, անով զբաղելու, գոչեց վաճառականը, որ մէկէն ի մէկ ենթադրեց, որ տիկին Անթառամի հետ իրենց ունեցած միջադէպին շուրջը կը դառնայ խնդիրը:

— Ձեր պատիւին դուք էք դպչողը եւ ոչ թէ ուրիշներ, պատասխանեց Գարեգինի ընկերը ամենայն պաղարիւնութեամբ, առանց կարեւորութիւն տալու իր խօսակցին յուզմանը:

— Բայց խօսէ, ի՞նչ է խնդիրը, որո՞ւ կողմէ կուգաս, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի, որ անպատճառ կ'ենթադրէր, թէ աղջկան նշանտուքին վրայ էր խնդիրը... ըսէ տեսնենք: Տիկին Անթառամին կողմէ՞ կուգաս...

— Ոչ, տիկին Անթառամը չեմ ճանչնար, պատասխանեց երիտասարդը, ես Հաճի Թումիկ աղայի կողմէ կուգամ:

Ղուկաս էֆէնտի թեթեւացումի ու գոհունակութեան լայն շունչ մը առաւ:

— Էյ, ի՞նչ է, ի՞նչ կայ եղեր նայինք, Հաճի Թումիկ աղան բարի, պապա մարդ մըն է, ի՞նչ կ'ուզէ տեսնենք...

— Այո, բարի, պապա մարդ մըն է Հաճի Թումիկ աղան, զոր դուք չարաչար խաբեր էք, գոչեց Սերգիս:

— Ի՞նչ խաբե՞ր եմ եղեր... ատ ի՞նչ խօսք է, երեք ոսկի մէյ մը տուի, երեք ոսկի ալ մէյ մը, ալ ի՞նչ կ'ուզէ, արդէն ինք երկու անգամն ալ շնորհակալութեամբ ընդունեցաւ դրամները եւ երբեք քիչ ըլլալուն մասին դիտողութիւն չըրաւ կամ դժգոհութիւն չյայտնեց... արդէն իրաւունք ալ չունէր, որովհետեւ էվլօք իր յոգնութիւնը վճարեցի, ըրածը ի՞նչ էր որ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Քաղաքը

Սկիւտարէն Բերա, Եըլտըզ–քէօշկէն Գում–Գափու, Պանք–Օթոմանէն Պայ–Էյալի, Այա Սոֆիայէն Շիշլի, Մարմարայէն Սեւ ծով:

Անցած եմ այս անունները կրող, այս անունները պարփակող բոլոր թաղերէն, ծովերը եզերող պողոտաներէն, անցած անդադար մարդոց ու ալեկոծ ամբոխներու խառնայորդ հեռքերէն ու հիմա՝ եւրոպական ափին, բլուրի մը վրայ կանգ առած՝ կը սպասեմ: Որո՞ւ: Ինչո՞ւ:

Տարիներ, տարինե՛ր, չարունակ, տաբիքիս կէսէն աւելի ժամանակ, յորմէհետէ բանաստեղծութիւնը սկսաւ խուովել գլխս, գրադէտները բացառիկ էակներ համարել սկսայ, յեղափոխականներ սիրեցի, այս կարօտը կը վառէր սիրտս, այս քաղքը տեսնելու երազը կը ծաւալէր ու կ'արմատանար մէջս:

Տեսած եմ ինչ որ կ'ուզէի տեսնել, բայց չյագեցած տենչ մը կը յամառի աչքերուս մէջ ու սպասողական կացութիւնս կը շարունակէ մնալ, անհանդստացնել գլխս:

Կարծես քառուղիի մը վրայ՝ պիտի տրուի ինծի տեսնել Զօհրապը, խռովկոտ հոգիով նորէն, որ կը վազէ կնոջ մը կոչունքին:

Պիտի տեսնեմ կարծես Զարդարեանը, իր պերճ արձակին պէս պերճաշուք անձին գնացքը, «Ազատամարտ»ի ճամբուն վրայ, ազատամարտի կորիճներուն իմացական ծարաւին սպասարկելու անսակարկ տրամադրութեամբ:

Պիտի տեսնեմ պանդուխտներուն գլուխը անցած Հրանդը, իր հոգիին մէջ անկործանելի հայրենիք մը կրող այդ մեծ պանդուխտը, տառապած ու արի այդ հաւատացեալը:

Կարծես յանկարծ դէմս պիտի ցցուի Բարսեղեանը, որ մազերը հովուն՝ կ'անցնի հեւասպառ, Հայաստանեայց դրակաուութեան ի պատիւ փրփրայեղձ իր բաժակը պարպելու: Պիտի տեսնեմ տակաւին իր «Լալագէն» նոր քանդակած հեթանոս քուրմը, իր տարերքը թուղթին յանձնած, այլ ինք երերուն ստուեր մը մնացած տարերային միւս բանաստեղծը, ամէնքը, ամէ՛նքը, ոմանք իրենց գործերէն առաջ, ոմանք իրենց գործերէն ետք, ոսոխին վառած դժոխային խարոյկին բարձրանալէ առաջ, բազմաչարչար ցեղին ողջակէզ դարձած մեծ դոհերը:

Եւրոպական ափին, բլուրի մը վրայ կեցած՝ կը դիտեմ վերջալոյսի ճառագայթներուն կրկներեւոյթը ջուրերու անհանդարտ խաղին մէջ, արեւելեան քաղքի ծոցին, ու հետզհետէ անձկութիւն մը կը պատէ գլխս:

Վարը Վոսփորն է, «Մեր Վոսփորը», պիտի ըսէր Տէմիրճիպաշեան: Դիմացս՝ Դուրեանի Զամլըճան է, ձախս՝ ուրիշ բանաստեղծի մը մականունը յիշեցնող Թաղը կը տարածուի, ու աջիս Մարմարան է, որուն բացերուն կը ցցուի Զարիֆեանի Մեծ Կղզին:

Կարծես կը տեսնեմ զիրենք, ու իրենց հետ գիրքերը, ու գիրքերուն հերոսները, որոնք կենդանի էակներու պէս յուշեր կ'արթնցնեն մէջս ու էակները տեսնելու անձապարանք մը կը ստեղծեն: Նոր եկած չեմ կարծես այս քաղաքը, այլ վերադարձած եմ ու անձկութեամբ կը նայիմ չորս դիս: Կարծես տեղէ մը դուրս պիտի գայ «Թրքուհին» ու նայելու տեղ բռնկի կըրկին, պիտի տեսնեմ կարծես «Վերջալոյսի աղջիկը, իր կուսութեան մէջ քրքում», ու «Հանրմը»՝ որ «կորելով Ոսկեղջիւրը ու գիւթելով երեկոն» պիտի անցնի դարձեալ «անքննելի՛, սխրալի»:

Աշխարհի այս կախարդական ափին կախարդօրէն կը վերադառնան ինծի բոլորը, խրաքանչիւրը ուժ մը զգացնելով, դող մը ձգելով, կը ցնցուիմ, կը վերանամ, կը կարօտնամ: Կը նայիմ համայնապատկերին ու յափշտակութիւնս կ'աճի հետզհետէ: Հետզհետէ աւելի կը դեղեցկանան իրերը, ջուրերը, երկինքէն թափուող չքնաղ գոյները: Իրաւունք չունէ՞ր միթէ Տէմիրճիպաշեան, երբ աւելի ուժգին թափով մը կ'ապրէր այս անդիր բանաստեղծութիւնը, որ հազիւ հեռացած անկէ, երդի կը վերածէր իր կարօտախտը՝

«Հոն սիրելիս, հոն կ'ուզեմ, որ տանին զիս»:

Բլուր ու ծառ: Կապոյտ ծով մը վեր, կապոյտ երկինք մը վար, ու վերջալոյսի հետախաղաղ կարմիրը, որ երկու կապոյտներուն միջեւ նոր Թովչանք մը կ'երկնէ, չգրուած բանաստեղծութեան մը հեռաւոր համը մօտեցնելով դիտողներուն:

Կ'ըսեն, թէ նկարիչ մը բանաստեղծ դարձած է այս պատկերին դիմաց:

Կ'ըսեն, թէ բանաստեղծ մը նկարիչ դարձած է այս բանաստեղծութեան առջեւ:

Այլ ո՞վ պիտի դաշնաւորէր ձայները, զորս գոյները ալիք ալիք կը նետեն միջոցին մէջ, ու ջուրերը կը պատմեն անոնց հէքեաթը աներեւոյթ ունկնդիրներուն:

Աչքերս չէին յագեցած պատկերէն, ու սիրտս չէր աւարտած տակաւին այդ բանաստեղծութեան ընթերցումը, երբ ձայն մը դարնուեցաւ ինծի.

— Ալլա՛հ էքպէր:

Ցնցուեցայ: Նայեցայ չորս դիս: Ուրկէ՞ կուգար այդ հին ձայնը, ինչո՞ւ կը յամառէր ականջիս մէջ, ինչո՞ւ կը ճնշէր վրաս:

— Ալլա՛հ էքպէր…

Արիւնս պղտորեցաւ նորէն: Աչքերուս վարագոյր իջաւ նորէն, դեղեցկութիւններ ըմբոշխնելու անընդունա՛կ դարձայ նորէն:

Ալլա՞հ:

Ա՞յս երկինքին վրայ:

Ի վիճակի՞ եմ միթէ աշխարհի այս մասին վրայ ընդունելու աստուածութիւնդ եւ աղօթելու քեզի, Տէ՛ր կողմնակալ, Թուրքերո՛ւ Ալլահ, չըթներս կրնա՞ն միթէ կրկնել քեզի չռայլուած ստորոգելիները:

Պատուէրդ պատիւ, կամքդ օրէնք, անունդ աղօթք ըրինք մեզի՝ դարեր շարունակ, ու արարչութեանդ ձգած թեւերները լրացնելու անխմանալի ձգողութենէ մը բռնուած մարդեր՝ ընծայաբերեցինք քեզի, ընտի՛ր անձեր, վառելու, բռնկելու, ճակատագիր մը իրագործելու եւ քու ճակտիդ ճառագայթներ աւելցնելու անհուն կարողութիւններով օժտեալ մարդեր, բայց դուն ի՞նչ ըրիր, Ալլահ էքպէր, ի՞նչպէս վարուեցար անոնց հետ, այս երկինքին տակ ի՞նչպէս զսպենք մեր զայրոյթը: Այդքա՞ն դժուար էր քեզի հանդուրժել նոր մարդոց նոր շունչը: Շարականներու փոխարէն եթէ քանի մը նոր երգեր երգեցինք՝ կարծեցիր աստուածութի՞նդ կը պակսի, փառ՞նդ մը կը սպառնայ մեծութեանդ:

Կ'ըսեն, թէ դուն կը սահմանես ամէն ինչ:

Կ'ըսեն, թէ առանց կամքիդ տերեւ չի շարժիր:

Բայց Վոսփորի ափին ի՞նչպէս յարգեմ կամքդ ու աստուածային ի՛նչ ճաշակ կ'ուզես, որ տեսնեմ այս սահմանումիդ մէջ: Արարչութեանդ վրայ յաւելում չըրած, արարչութիւնդ երբեւիցէ չպակսեցուցած, սեփական ճառագայթներու մեծափառ ուժերէն զուրկ, տուածիդ համար դոհ, չտուածիդ համար երեսանկեալ աղօթող մարդերու հին այս բազմութիւնը ի՞նքն էր ամէնէն արժանին ամենամեծ պարգեւիդ:

Վոսփորի ափին զգացի բովանդակ թըրքասիրութիւնդ:

Վոսփորի ափին զգացի աստուածային հաշիւներուդ ողջ թշուառութիւնը:

Մեզմէ առաջ դուն գիտես անշուշտ, որ հրաշքներդ հոս միայն պիտի պահեն իրենց հմայքները:

Գիտես, որ այս ստուերներն են միայն, սիրելինե՛րդ, որ ստուեր պիտի չձգեն վրադ:

Գիտես, որ նոր տեսիլներու սրբադրիչ շունչին պիտի չյաջողին ենթարկել ստեղծագործութիւններուդ ճարտարապետական յօրինուածքը եւ իրենց ներքին խոյանքներով պիտի չկրնան հմայաթափ դարձնել ստեղծած պատրանքներդ, ապաւէններդ, դրախտներդ:

Հո՛ս, միայն հո՛ս կրնաս տեւել դուն՝ հնարքէ զուրկ, դանդաղամիտ, անմիտ այս բազմութեան մէջ…

Հոս ճանչցայ Քեզ նաեւ ես, ու գտայ մարդոց պէս, մարդոց պէս տկար, տկարներու պէս խորամանկ, թշուառութիւններու վրայ թագաւորութիւն հաստատող, պատուանդաններէ վեր բարձրանալու անընդունակութիւնները վարձատրող միահեծան թըրքասիրութիւն, հո՛ս:

Քաղաքը հոն է, խռովայոյզ կեդրոնները հոն են, հոն են պաշտամունքս հրահրող մարդոց յիշատակները, հոն է անցեալիս մէկ մասը, բայց այս պահուն ամէնէն աւելի քեզ միայն կը տեսնեմ, ո՛վ Ալլահդ էքպէր, ու կ'ըսեմ ահա, գուրգուրանքդ չռայլօրէն վայելած բազմութեան մէջ, կ'ըսեմ.

— Եթէ ուժ մը ունիս՝ զա՛րկ նաեւ ինծի, հանդերձեալներով մի՛ սպառնար, եթէ Ալլահ ես, էքպէր ես, զա՛րկ…:

ՊՕՂՈՍ ՍՆԱՊԵԱՆ

«Կորստական թոյներ»

մելամաղձոտ մթնոլորտ մը կը ստեղծեն գրքին էջերուն մէջ, միւս կողմէ ապրելու եւ տոկալու սահմանուած կշռոյթի մը արձագանգը կը տարածեն անոնց վրայ: Այս երկրորդ յատկանիշն ալ կը ստեղծուի ոչ միայն գրագէտին ակնյայտնի տրամադրութեամբ, այլ նաեւ այդ տրամադրութիւնը ընթերցողին փոխանցելու իր խրայատուկ կերպով: Ըսել կ'ուզենք, թէ Սնապեանի լեզուն եւ ոճը ունին խանդարրը ուժգնութիւն մը, կեցուցիչ կշռոյթ մը, որով բառերը կը վերածուին պատկերներու, ապա՝ կը ստեղծուի մթնոլորտը, յատկապէս, երբ խոհական ընդհանրացումներ տիրապետող դիրք կը գրաւեն անոնց մէջ:

«Կորստական Թոյներ»ը, բնականաբար, նոյն մակարդակով չեն ներկայանար ամէնուր, եւ կան նիւթեր, որոնք բաղդատմամբ միւսներուն աւելի թոյլ կը կչռեն: Այնուամենայնիւ Սնապեան մեզի կը հրամցնէ յղացման քաղցր եւ դառն պահեր, որոնք վարակիչ տպաւորութիւն կը թողուն մեր վրայ:

Ապրումներու տաք պահեր յաճախ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«Կորստական թոյներ», հեղ. Պօղոս Սնապեան, տպ. Պէյրութ, 1970:

ՄԻՏՔԵՐ

Անոնցմէ չեմ, որոնց համար տիրանալը կը սպանէ սէրը, ընդհակառակն՝ կ'արծարծէ:

×

Աստուած (եթէ կայ) խղճիս մէջ է (եթէ խիղճ ունիմ):

×

Երբ լաւ բաները զորս Աստուած ըրած է՝ ծովը, Համլէթը եւ Մոցարթի Տոն Ժուանը:

ԿԻՒՍԹԱՎ ՖԼՕՊԷՐ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Եւ Պիէռը ուսերէն բռնելով եւ բարեկամաբար անոր աչքերուն մէջ նայելով իր խօսքերուն ազդեցութիւնը մեղմացնելու համար, Ռոստով աւելցուց.

— Կը հասկնա՞ք, պէտք չէ գայրանաք, սիրելիս, բարեկամաբար ըսի քեզի, իբրեւ ընտանեկան բարեկամի մը:

— Մեր հիւրերուն քով գացէք, ըսաւ Պորիս, մեզի հրաւիրած են:

Պիէռ ճեփ–ճերմակ վերարկու մը հագաւ, մազերը քունքերուն վրայ չտկեց հայելիին առջեւ, Ալեքսանդր ցարին պէս գլուխը յարդարելու համար, եւ Ռոստովի նայուածքին համեմատ համոզուելով թէ իր կերպարանքը հիանալի էր, սենեակէն դուրս ելաւ:

— Ա՛հ, ի՛նչ անբան անասուն եմ ես, գոչեց Ռոստով, իր նամակը կարդալով:

— Բայց ինչո՞ւ համար:

— Ա՛հ, կատարեալ անասուն մը: Մէկ անգամ իսկ չգրեցի իրենց, եւ իմ մասիս մտմտուքներու մէջ ինկեր են: Է՛ ուրեմն, զինի հրամայեցի՞ր:

Աննա Միխայլովնայի խորհուրդով, Ռոստովները Նիքոլայի յանձնարարական նամակ մը գրկած էին Փակրատիոն իշխանին համար, բայց Նիքոլա սեղանին տակ նետեց զայն:

— Ի՛նչ անխելքութիւն, ես ի՞նչ պիտի ընեմ ասիկա:

— Նետածդ ի՞նչ է, հարցուց Պորիս:

— Ոչինչ, յանձնարարական նամակ մը: Խերը անիծեմ, ի՞նչ պիտի ընեմ:

— Ի՞նչպէս, ի՞նչ պիտի ընես, ըսաւ Պորիս, նամակը գետնէն վերցնելով եւ կարդալով:

«Այս նամակը կրնայ քեզի շատ օգտակար ըլլալ»:

— Բնաւ օգտակար չի կրնար ըլլալ, ես չեմ ուզեր ոեւէ մէկու մը թիկնապահը ըլլալ:

— Բայց ինչո՞ւ չէ, հարցուց Պորիս:

— Ծառայի պաշտօն է անիկա:

— Ա՛հ, դուն միշտ ամպերուն մէջ կ'ապրիս, տեսածիս նայելով:

— Դուն ալ միշտ միեւնոյն դիւանագէտն ես: Է՛ ուրեմն, յաջողութի՞ւնդ ի՛նչ է ասկէց:

— Ինչպէս կը տեսնես, աղէկ կ'երթայ գործս, սակայն կը խոստովանիմ որ շատ երջանիկ պիտի ըլլամ թիկնապահ ըլլալով եւ պարզ շարքերուն մէջ չմնալով:

— Բայց ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ այն պահուն երբ զինուորական ասպարէզը ընտրեցի, կ'ուզեմ որ կարելի եղածին չափ փայլուն ըլլայ անիկա: Կանչել տամ Պիէռը, ըսաւ Պորիս, քեզի հետ պիտի խմէ, ես չեմ կրնար:

— Կանչէ, կանչէ… Բայց ըսէ նայիմ, ինտո՞ր կ'երթայ այս Գերմանացին, ըսաւ Ռոստով արհամարհոտ ժպիտով մը:

— Պատուական, պարկեշտ մարդ մըն է, շատ հաճելի, ըսաւ Պորիս:

Ռոստով անգամ մը եւս խորունկ կերպով իր բարեկամին նայեցաւ եւ հառաչեց:

Պիէռ վերադարձաւ, եւ գինին ճաշակելով, սպաներուն խօսակցութիւնը հետզհետէ ոգեւորուեցաւ:

Պորիս խնդրեց Ռոստովէն որ պատմէ թէ ինչ պարագաներու մէջ վիրաւորուեցաւ: Այս առաջարկութիւնը շատ հաճելի եղաւ Նիքոլայի, եւ սկսաւ պատմութեան հետզհետէ ոգեւորուելով:

Իր խօսած միջոցին Անտրէյ իշխան սենեակ մտաւ:

Անտրէյ իշխան կը սիրէր պաշտպան կանգնիլ երիտասարդներուն, եւ համակրած ըլլալով Պորիսի, զոր երէկուընէ ի վեր միայն կը ճանչնար, փութաց պատասխանել անոր հրաւէրին: Կը յուսար մինակ գտնել զայն, բայց տեսնելով որ հիւսարը կը պատմէր իր շահատակութիւնները — եւ Անտրէյ չէր ախորժեր այս տեսակ մարդոցմէ — Պորիսին ժպիտ մը արձակեց, եւ հազիւ հազ բարեւելով Ռոստովը, բազմոցին վրայ նստաւ թմրած ու անտարբեր դէմքով մը:

Կը ցաւէր անախորժ ընկերութեան մէջ գտնուելուն վրայ: Ռոստով հասկցաւ եւ կարմրեցաւ: Սակայն Անտրէյ իշխանին բռնած ընթացքը անկարեւոր էր իրեն համար, քանի որ օտարական մըն էր իրեն: Պորիսին նայեցաւ, եւ գուշակեց որ ասիկա ալ Անտրէյին քով կ'ամչնար իրեն հետ գտնուելուն վրայ:

Պորիս հարցուց թէ ի՞նչ լուր կայ սպայակոյտին մէջ:

— Հաւանաբար առաջ պիտի քալենք, պատասխանեց Անտրէյ իշխան, որ չէր ուզեր ասկէց աւելին ըսել օտարականներուն առջեւ:

Պիէռ առիթէն օգուտ քաղեց, խորին յարգանքով մը հարցնելու թէ իրա՞ւ է որ Ջոկատի պետերուն կրկինը պիտի տրուի խոտի բաժինէն:

Անտրէյ իշխան ժպտելով պատասխանեց թէ այդ լուրջ խնդիրներէն տեղեկութիւն չունէր, եւ Պիէռ խնդալէն մարեցաւ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(138 — Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հիմինեան եւ Պեքարեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ըրին Կապոյտ Խաչին իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ՃԵՆԱՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Գարոյեանի, իր ամուսնոյն եւ զաւակներուն, իրենց մօր եւ մեծմօր մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սելթեքեան ընտանիքը (Պանեէօ) ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերներ Ս. Արբահամեանի եւ Յ. Մինասեանի մահուան առթիւ, ողբացեալներուն ընտանիքներուն եւ անոնց յիշատակին կը նուիրէ Իսիի Մշակոյթի Տան 100 եւ 15 փրանք «Յառաջ»ի, 15 Փր. Հայաստանի։ («Հայաստան»ի գումարը ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

1915ի Մեծ Եղեռնի Տէսինի Յուշարձանի Յանձնախումբը ստացած է անցեալ ամրան էքս-լէ-Պէն հաւաքուած հայրենակիցներէ, փարիզաբնակ Պր. Արտաշէս Բամպուքճեանի ու գործակիցներու ձեռամբ 1305 Փր.։ Պոռտօյէն Պր. Արամ Միքայէլեանի միջոցաւ 700 Փր, իսկ վերջերս Արտէշէն Պր. Սարգիս Պիւլպիւլեանի ձեռամբ 270 Փրանք։

Նուիրատուներու անունները պիտի հրատարակուին իրենց կարգին։

ԽՆՋՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին, Կիրակի, Մարտ 28, ժամը 15էն սկսեալ Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ)։

Մուտքը ազատ է։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Մարտ 28ին, Կիրակի կ. ե. ժամը 15,30ին, Լիոնի Ազգ. Տան սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ կազմակերպութեամբ կըրթական մարմնոյ։

Հայկազեան վարժրանի աշակերտութիւնը կը մասնակցի աւուր պատշաճի արտասանութիւններով, երգերով եւ մանկական պարերով։

Հաճելի անակնկալներ։

Այցելութիւն արդիական կահաւորումներով զարդարուած Հայկազեան վարժարանի դասարանները։

Դպրոցական կեանքէ առնուած ֆիլմերու ցուցադրութիւն։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Կիրակի, Մարտ 28, ժամը 16,30ին Տիկին Հեղինէ Թորոսեանի բնակարանը, 88 Ռիւ Մարսէլ Պոնէ, Քաշան։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Մեծ Պահքի տեւողութեան ամէն Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն։

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին Փաքրոնաժի սրահը՝ Ռիւ տիւ Թուլոն։

Օրակարգ.— 1) Տարեկան գործունէութեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական։ 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ 3) Զանազան հարցեր։

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
ԱՍՈՒԼԻՍ - ՃԱՇ

մասնակցութեամբ ուսանողներու

Նիւթ՝ ԹԱՏՐՈՆ

Շաբաթ, Մարտ 27 ժամը երեկոյեան 5ին

Մշակոյթի Տան մէջ

17, Ռիւ Պլէօ

Երգ, պար, արտասանութիւն

Մասնակցութիւն 20 փրանք

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլէն Պ. Կիրակոս Հելվաճեան 50 Փրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման իր զարմիկին Յարութիւն Խազնաճեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ։

×

Ընկ. Հրաչ Հանտալեան իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Յարութիւն Մինասեանի մահուան առթիւ ողբացեալին ընտանիքին եւ անոր յիշատակին 50 Փր. կը նուիրէ Իսիի Մշակոյթի Տան։

×

Ընկ. Հրաչ Հանտալեան ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալ Սարգիս Արբահամեանի ընտանիքին եւ անոր յիշատակին 50 Փր. կը նուիրէ Իսիի Մշակոյթի Տան։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը.— Քրիստափոր, Րաֆֆի, Փոթորիկ, Թէհլիրեան, Ռուբէն Ուս. Մ. այս Չորեքշաբթի 24 Մարտ Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 21ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերմի Թաղականութիւնը ստացած է ողբացեալ Ալէն Գայսէրլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած հետեւեալ նուէրները.—

Նոթր Տամ Քոնսոլասիոնի բնակիչներուն կողմէ 50 Փր. եկեղեցւոյ, 50 դպրոցին, 100 Մշակութային Միութեան։ Յովհաննէսեան ընտանիք եկեղց. 30, Փանոս Գայսէրլեան 20 եկեղեց., Սարգիս Սարգիսեան Սէն Ռաֆայէլի Հայոց ծերանոցին 30, Անդրանիկ Խրիմեան, Պառ Թիւնէլ, Նազար Տէր-Մինասեան, Օկիւստա եւ Առէսքէ 10ական եկեղեցւոյ։

Թաղականութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ հանգուցեալին ծնողաց, եւ շնորհակալութիւն բոլոր նուիրատուներուն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կատարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ։

CHEZ VOUS ET SANS MAITRE

APPRENEZ L'ARMENIEN EN 3 MOIS

En y consacrant 1/4 d'heure par jour

GRACE AU NOUVEAU MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE REDIGE PAR :

HAROUTIOUN KURKDJIAN

chargé de cours au « Haïgazian College »
Professeur de français au Lycée Arménien Palandjian de Beyrouth

CONÇU D'APRES LES METHODES PEDAGOGIQUES LES PLUS RECENTES ET ACCOMPAGNE D'UN DISQUE 33 TOURS

PRIX DE LANCEMENT : 20 F. (25 F. avec le disque)

PUBLICATION
UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE
EDITIONS « HAMASKAINE »

388 pages, 72 leçons + supplément + lexique

EN VENTE :
Maison des Etudiants Arméniens, 57 Bd. Jourdan — Paris (14e)
Librairie « Le Petit Prince », 121 Bd. St Michel — Paris (5e)
Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris (9e)
Tzerikiantz 13, Rue des Dominicaines, Marseille

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան։ Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ - Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ թատերասրահը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ՀԱՅԵՐԷՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

26 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,45ին քաղաքապետարանի երկրորդ սրահին մէջ

Annexe de la Mairie
34, Avenue Louis Pasteur

Փորթ տ'Օռլէանէն առնել օթոպիւս 188 թիւը եւ իջնել

Rond Point des Martyrs

Ա) ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Բ) ՏՐԺՎՐԺԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՖԻԼՄԸ

Գ) ՆԿԱՐԻՉ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ծախքերու մասնակցութիւնը կամաւոր։

ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղականութիւնը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի Խորվիրապի տօնին առթիւ կազմակերպած է հսկումի արարողութիւններ 22 Մարտ Երկուշաբթիէն 27 Մարտ Շաբաթ ամէն երեկոյեան ժամը 20ին։ Յաջորդաբար պիտի քարոզեն

Հայր Գեղամ Վր. Պաղտասարեան
Տէր Եղիշէ խաչակիր քհնյ. Փանոսեան
Շահան խաչակիր քհնյ. Տէտէեան
Նշան քհնյ. Գույումճեան

Եւ աւագ սարկաւագներ Պ. Պ. Յարութիւն Նիկողոսեան եւ Յարութիւն Ասլանեան։

Իսկ Շաբաթ երեկոյեան հանդիսաւոր նախատօնակ բոլոր հոգեւոր հովիւներու ներկայութեամբ։ Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութեան դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Մարտ 24ին, Չորեքշաբթի ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Ռիւ Պլէօ։

Կը խօսի ՏՈՔԹ. ՏԱՒՈՒԼԱՐԵԱՆ

Նիւթ՝ «Երիկամունքի հիւանդութիւնները»։

ՃԱՇ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է ի նպաստ Մշակոյթի Տան, Պօմոնի մէջ, Մարտ 28ին ժամը 12ին եկեղեցւոյ կից սրահը։ Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք Մշակոյթի Տուն, 12-14 Ռիւ Սէնթ Պազիլ կամ եկեղեցւոյ սրահը, Պ. Թիւթէլեանի մօտ։

Ճաշագին.— 15 Փր. ճաշերը կը պատրաստուին հայ տիկիններու կողմէ։

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԹԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՆՈՐ ՍԱԼԵՐ

Ազգապահպանման լաւագոյն միջոցներէն մէկն է կարդալ եւ ծանօթացնել հայ երգն ու երաժշտութիւնը, օտարներուն եւ մեր մատաղ սերունդին։ Հասցէ՝

43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

Նոր լոյս տեսան, Պէյրութաբնակ երգիչներու՝ Արա Կիրակոսեանի երկու սալերը.— 1) Ազգային եւ յեղափոխական երգեր, ՎՈՍ 10008, 2) Ազգային եւ ժողովրդական երգեր, ՎՈՍ 10006 Ա. Թիւերը։

Ունինք նոյնպէս՝ Հայաստանեան սալեր եւ օփերաներ։ «Էրեբունի» հրատարակչականի «Լէժանտ Արմէնիէնը», Ա. Հարմանդեանի, Լ. Գաթրճեանի, Լիս Սարեանի, Թաթիոս Գարբեդինի, Ա. Կիրակի (Ամերիկա պատրաստուած), Ափրիկեանի, Պարթեւեանի ամբողջական գործերը եւ հայկ. պատարագը։

Գրատունը ճոխ է բազմատեսակ գրքերով եւ պատրաստ՝ ապսպրանքներ ընդունելու ամէն վայրերէ։

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է։

Գրատունը բաց է ամէն օր ժամը 10էն սկսեալ մինչեւ երեկոյեան 7ը։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՄԱՐՏ

MARDI 23 MARS 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12071

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.071

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Դ.

«Եւրոպայի Քիւրտ Ուսանողական Միութեան» կողմէ հրատարակուած 1971 Յունուար թուակիր հաղորդագրութիւն մը կարգ մը մանրամասնութիւններ կու տայ Քիւրտերու ձերբակալութեան եւ Թուրք Բանուորական կուսակցութեան Դ. համագումարի քուէարկած բանաձեւին մասին:

Անցեալ Հոկտեմբերին ձերբակալուած են աւելի քան յիսուն քիւրտ մտաւորականներ եւ ուսանողներ, որոնց շարքին Տոքթ. Թարիք Զիյա Էքինճի՝ նախկին ընդհ. քարտուղար Թիփի եւ նախկին երեսփոխան Տիարպէքիրի, Ճանիփ Եըլտըրըմ՝ գրող եւ հրապարակագիր, Էմին Պոզարսլան և պարագլուխները «Արեւելքի Յեղափոխական Մշակութային Կեդրոններու (Քիւրտ Յեղափոխական Երիտասարդութեան Կազմակերպութիւն):

Թուրք բանակը Իթթիհատի եւ Քէմալի թուրք ազգայնամոլական գաղափարներով տոգորուած՝ կը մեղադրէ կառավարութիւնը, որ «զիջումներ» կ՚ընէ քիւրտ «անջատողական»ներուն: Սպայակոյտի նախագահ Ջօր. Թաղմաչ չուզեր լսել «քիւրտ ազգի իրաւունքներուն» մասին: Քիւրտերը կը պահանջեն ժողովրդավարական կարգ մը տարրական իրաւունքներ, ըստ Սահմանադրութեան:

«Թիփի 4րդ համագումարը կը կատարէ պատմական դեր մը՝ արժանի մարքս-լենինեան ամէն մէկ խմբակցութեան, հաւատարիմ անոր սկզբունքներուն: Քաջաբար կ՚ընդդիմանայ «շովէն» եւ «բուրժուա» խմբակցութեանց, որոնք կը գործակցին գերմանեւամերիկեան «թրըսթ»ներուն հետ, թիկունք ունենալով քէմալական ցեղապաշտ եւ վայրագ բանակ մը, ամբողջովին սպառազինուած ՕԹԱՆի կողմէ:

Համագումարը հանդիսաւորապէս կը ճանչնայ քիւրտ ժողովուրդի մը գոյութիւնը Արեւելեան Թուրքիոյ մէջ: Կ՚այպանէ տիրող դասակարգերու ֆաշիստ պետութեանց սկիզբէն եւ եթ վարած ճընշումի, սարսափի եւ ձուլման քաղաքականութիւնը, որ յաճախ ի յայտ կուգայ հալածանքի արիւնոտ գործողութիւններով:

Կ՚արձանագրէ, որ քրտաբնակ շրջանները նուազ բարգաւաճ են՝ իբրեւ հետեւանք տիրող դասակարգերու հետապնդած ընկերային ու տնտեսական քաղաքականութեան:

Բանուորական կուսակցութիւնը՝ իբրեւ հակառակորդ հակաժողովրդավար, ֆաշիստ, կեղեքող, շովէն խմբակցութեանց, բնականոն եւ անհրաժեշտ յեղափոխական պարտականութիւն մը կը համարի պաշտպան կանգնիլ քիւրտ ժողովուրդի պայքարին՝ իրականացնելու համար քաղաքացիի իր սահմանադրական իրաւունքները, իր ցանկութիւններն ու ժողովրդավար պահանջները:

Անհրաժեշտ է, որ քիւրտ-եւ-թուրք ընկերվարականները կողք կողքի միասին գործեն կուսակցութեան ծոցին մէջ: Որպէսզի աւելի յստակօրէն պարզաբանուին եւ իրականացուին Քիւրտերու ցանկութիւններն ու պահանջները եւ յեղափոխական միացեալ մէկ ճակատով տարուի պայքարը, առաջնորդութեամբ Թիփի, — բանուոր դասակարգի յառաջապահ կուսակցութեան:

Եւրոպայի Քիւրտ Ուսանողական Միութիւնը՝ համայնավարական գաղափարներով տոգորուած՝ իր հաղորդագրութիւնը կը վերջացնէ յայտարարելով, որ կանգնած է Թուրք Բանուորական կուսակցութեան յառաջամարտիկներու կողքին եւ իր ջերմ ողջոյնները կ՚ուղղէ Թիփին, որ սկիզբէն ի վեր չէ դադրած պայքարելէ, արդար ու տեւական լուծում մը ապահովելու համար քրտական հարցին՝ Թուրքիոյ մէջ:

Միութիւնը հրաւէր կ՚ուղղէ բոլոր յառաջդիմական կամ մարքս-լենինեան կազմակերպութեանց և ժողովրդավար քաղաքական կուսակցութեանց, որպէսզի ամուր դիրք բռնեն քրտական հարցին հանդէպ և աջակցին քիւրտ ժողովուրդի ազգային, ընկերային եւ տնտեսական ազատագրութեան պայքարին:

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Թուրքիոյ մէջ Քիւրտերուն բացէ ի բաց կ՚աջակցին Թուրք համայնավարներն ու ձախապաշտ տարրերը: Ի զուր չէ, որ Հանրապետութեան նախագահը, վարչապետը, սպայակոյտի նախագահը, Ներքին նախարարն ու այլ վարիչ դէմքեր անհաղանդ կը հնչեցնեն ամիսներէ ի վեր, մատնանշելով քրտական ու համայնավարական կրկնակ վտանգները: Անոնք բոլորն ալ քննական շրջապտոյտներ կատարեցին արեւելեան նահանգներուն մէջ եւ տեղւոյն վրայ հաստատեցին իրականութիւնը:

Թրքերէն թերթերը տարնէ մը ի վեր ակնարկութիւններ կ՚ընեն քրտական հարցին — քիւրտճիւլիւք: Կը վախնան, որ Իրաքի Քիւրտերուն ձեռք բերած յաջողութիւնը — վարչական ու մշակութային ինքնավարութիւն — վարակիչ պիտի դառնայ եւ իշխանութեան դէմ գլուխ ցցելու կարգը պիտի գայ Թուրքիոյ Քիւրտերուն:

1925ի, 1930ի եւ 1938ի անյաջող փորձերը դաս եղած են այս վերջիններուն: Վայրագ են Թուրքերը: Արեան մէջ կը խեղդեն ազատագրական ամէն շարժում: Վերջերս Եննի Կազէթէ կը գրէր թէ վերոյիշեալ երեք ապստամբութեանց զոհ գացած են 40.000 Քիւրտեր, ըստ օտար աղբիւրներու: Քիւրտ ուսանողները Թուրքիոյ մէջ իրաւաբանական վարժարան կը յաճախեն: Իրաւաբաններ հասցնելով Քիւրտերը անշշուկ ըմբոստութիւն մը կը պատրաստեն եղեր:

Միլլիյէթ ալ կը գրէր թէ Թուրք Տեւկենճ երիտասարդ յեղափոխական կազմակերպութեան եւ Քիւրտճիւլիւքի միջեւ գործակցութիւն կայ:

Թուրք լրագրող Նէճմի Օնուրի համաձայն, քրտական շարժման վարիչները երկու մասի բաժնուած են. մէկ մասը կանգնած է «ազգայնական» գետնի վրայ, միւսը բացայայտ կերպով կը խոստովանի թէ համայնավար է:

Այսպէս թէ այնպէս, ստոյգ է մէկ ճշմարտութիւն: Ազգայնական ըլլան թէ համայնավար, Թուրքիոյ Քիւրտերը արթնցած են: Հայրենասիրական կրակը կարելի չէ այլեւս մարել անոնց սրտէն: Զանգուածային ապստամբութեան վըտանգներուն գիտակից, ազգայնական Քիւրտերը խաղաղ միջոցներով կը ջանան ձեռք բերել՝ ինչ որ Իրաքի իրենց հայրենակիցները շահեցան զէնքով, ի գին անհուն զոհողութեանց:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՓՈՓՈԽՈՒԹԵՆԷ ԱՒԵԼԻ՝ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Թաղապետական ընտրութեանց երկրորդ շրջանը ընդհանուր ձեւով մեծ նորութիւններ չբերաւ: Ինչպէս միշտ բոլոր կուսակցութիւններն ալ գոհ են եւ ամէն ոք կը ջանայ փաստել թէ ձայն եւ հող շահած է եւ մարդ կը տարուի մտածելու թէ արդեօք ո՞վ կորսնցուցած է:

Ֆրանսայի թաղապետական նոր պատկերը իրականին մէջ շատ չէ փոխուած: Եթէ ձախը կարեւոր քաղաքներ կորսնցուցած է, այլ տեղեր շահած է, նոյնն է պարագան Մեծամասնութեան որ երբ կորուստներ կ՚արձանագրէ արեւելեան Ֆրանսայի մէջ, անդին նոր քաղաքներ կը գրաւէ Լուառէն վար: Պէտք է նաեւ նկատի առնել թէ կեդրոնը աւելի ձայն շահած է երբ ընդդիմադիր դիրք ունի, քան երբ կը սիրաբանի մեծամասնութեան հետ եւ կը վայելէ անոր հովանաւորութիւնը:

Ցատկանշական պարագաներու կարգին առաջին առթիւ կրնանք յիշել Մարսէյլը, որու ութ շրջաններուն եօթը կը գրաւուին ընկերվարականներու կողմէ եւ միայն մէկը կը մնայ համայնավար Լազարինոյի ձեռքը: Կասթոն Տէֆէռ իրաւունք ունի անշուշտ գոհ ըլլալու եւ նոյնիսկ համեստ չմնալու իր յաղթանակին մէջ ինչպէս ցոյց տուաւ Կիրակի իրիկուն: Ճիշդ է որ իրեն դէմ ունէր թէ մեծամասնութիւնը գլխաւորութեամբ նախարար Քոմիթիի եւ թէ համայնավարները: Ընկերվարականէ աւելի Կասթոն Տէֆէռ իր յաղթանակը կը նկատէ կեդրոն-ձախի յաղթանակ մը: Մարսէյլի քաղաքապետերեսփոխանը, 18 տարիէ կը վարէ քաղաքը եւ վեց տարուան նոր պլան-սէն մը ստացաւ իր բնակիչներէն:

Ընկերվարականները սակայն երկու կարեւոր բերդ կը կորսնցնեն.— Թուլուզ եւ Նաալոն: Այս երկու քաղաքներն ալ աւանդութեամբ ընկերվարական, յանկարծ կ՚անցնին մեծամասնութեան ձեռքը, ինչպէս նաեւ՝ Վալանս:

Այս բերդերէն զատ մեծամասնութիւնը շահած է նաեւ Փերիկէօ, Պելֆոր, Քան (Քալվատոս):

Ութ նախարարներ պարտուած են.— Օրթոլի, Քոմիթի, Տըշարթր, Տիւվիլար, Վիվիէն, Լէօ Համոն, Թինօ, Անտրէ Ֆանթոն:

Փարիզի թաղապետական Խորհուրդին Մեծամասնութիւնը մեծամասնութիւն կը պահէ 46 աթոռով 90ի վրայ: Այս 46ին մէջ կան 31 բուն Կօլիստ, այսինքն Իւ. Տէ. Էռ., 7 Անկախ Հանրապետական, 4 կեդրոն (Տիւհամէլի հոսանք), եւ չորս կեդրոնի Միութիւն:

Ծերակոյտի նախագահ՝ Ալէն Փոհէր, վերընտրուած է Ապլոնի մէջ:

Յիշենք թէ ծագումով հայ երիտասարդ Ֆրանսացիներ օրէ օր աւելի կը մասնակցին Ֆրանսայի ներքին վարչական կեանքին եւ այս անգամ ալ քիչ չէ թիւը անոնց որոնք ընտրուած են թաղապետական խորհրդատու զանազան ցանկերու վրայ, ինչպէս չորս հոգի Ալֆորվիլի քաղաքապետ՝ Ֆրանչեսքիի ցանկով, երեք հոգի Արնուվիլի մէջ Մագիւրիէի ցանկով, մէկ հոգի Մարսէյլ Տըֆէռի ցանկով, եւայլն, եւայլն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ ձախապաշտները կը շարունակեն ցոյցեր կատարել եւ միջադէպեր ստեղծել: Շաբաթ օր բողոքելու համար պաշտօնեայի մը գործէ հեռացուելուն դէմ (ինչ որ սխալ է եղեր) մեծ խռարանցում մը ստեղծած են Պազառ տը լ՚Օթէլ տը Վիլ, յարձակելով նաեւ ոստիկանական քառի մը վրայ, որ տարեց կին մը կը փոխադրէր: Կիրակի օր, Քոմիւնի հարիւրամեակը տօնելու համար է որ ձախապաշտները ցոյց մը ըրած են Մառշէ օ փիւս, այսինքն այն շրջանին մէջ, ուր թաղապետական ընտրութեանց թեկնածու էր Արդարութեան նախարար՝ Փլեվէն: Ցուցարարները նախատական խօսքեր ալ պոռացած են իր հասցէին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարական տագնապը կը շարունակուի: Փրոֆ. Նիհատ Էրիմ, որ պաշտօն ստանձնած էր Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ կազմելու «զօրաւոր կառավարութիւն» մը, ցարդ չյաջողեցաւ իր առաքելութեան մէջ: Հալքը որոշեց չմասնակցիլ քոալիսիոն դահլիճի մը, թէեւ Խորհրդարանի մէջ պիտի վաւերացնէ զայն եթէ կազմուի: Միւս կողմէ որոշեց արտաքսել կուսակցութենէն այն, որ կ՚ընդունի մաս կազմել նոր կառավարութեան:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը որոշեց յետաձգել Պոն իր մեկնումը: Այս որոշումը տուաւ նկատի առնելով Հիւսիս. Իրլանտայի կացութիւնը, որ բարդ բնոյթ ստացած է, երբ Ջիչեսթըր-Քլարք, Հիւսիս. Իրլանտայի վարչապետը, հրաժարեցաւ: Որոշ շրջանակներու համաձայն, Հիթ ինք պիտի ստանձնէ իշխանութիւնը առժամեայ կերպով:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ նախագահը Հայնէ. Ամերիկա մեկնեցաւ պաշտօնական այցելութեան: Յաջորդաբար պիտի այցելէ Վենեզուելա, Քոլոմպի եւ Էքուաթոր:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը բացարձակ իշխանութիւն տուաւ երկրին 24 կառավարիչներուն, որպէսզի դէմ դնեն «որեւէ հաւանականութեան» մը: Կառավարիչները իրաւունք ստացան օգտագործելու իրենց գաւառի բոլոր աղբիւրները՝ զինուորական, թեքնիք եւ տնտեսական: Կազմուեցաւ նաեւ Կոմիտէ մը՝ «պատերազմի նախապատրաստութեան» անունով: Էլ Սատաթ տեսակցեցաւ զինուորական պետերու հետ Կիրակի:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւեր կրկին ռմբակոծեցին Հիւսիս. Վիեթնամի մէջ հաստատուած Սամ հրթիռներու կայանները, ինչպէս նաեւ ռազմական պահեստի կեդրոններ: Հարաւ. Վիեթնամցիք կը շարունակեն նահանջել Լաոսի ճակատին վրայ: Հիւսիս. Վիեթնամցիք այժմ մօտեցած են սահմանագլուխին:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ խորհրդային դեսպանատան առջեւ հազարի մօտ Հրեաներ ձերբակալուեցան, երբ բողոքի ցոյց կը կատարէին: Առաջին անգամն է քաղաքին պատմութեան մէջ, որ այսքան մեծ թիւով ցուցարարներ կը ձերբակալուին:

ԻՍՐԱՅԷԼ տրամադիր է ընդունելու «հսկողութիւն» մը Շարմ էլ-Շէյխի վըրայ, փոխանակ զայն կցելու իր հողերուն: Քաղաքական կարեւոր փոփոխութիւն մը կը նկատուի այս: Ցարդ Թել Ավիվ կը պնդէր քաղաքին վերջնական գրաւման մասին: Այս որոշումը Ապպա Էպան հաղորդած է Ռոճըրսի:

ՔՈՒԷՅԹ որոշեց դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել Զինաստանի հետ:

ԹԻԹՕ Հռոմ պիտի այցելէ Հինգշաբթի: Եուկոսլաւիոյ նախագահը Դեկտեմբերին Իտալիա պիտի գտնուէր, սակայն վերջին պահուն հրաժարած էր իր մտքէն, երբ սահմանային հարցեր արծարծուեցան իտալական մամուլի կողմէ:

La Commune

ԿԱՄ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ ՈՐ ՉՈԳԵԿՈՉՈՒԻՐ

—O—

Հանրապետական Ֆրանսան չուզեց պաշտօնապէս ոգեկոչել Քոմիւնի հարիւրամեակը ու մամուլը, մանաւանդ ձախակողմեան կը դատապարտէ այս «պետական» լռութիւնը: Կարելի չէ սրբել պատմութեան էջ մը, եթէ նոյնիսկ անիկա աւելի արիւն հոսեցուցած է քան ազատ խաղաղութիւն մը բերած ազատատենչ քաղաքացիներուն:

1871ի *Մարտին, Ֆրանսան պարտուած է եւ Փրուսիացիք կը հեռանան Փարիզէն: Վախ կայ որ միապետական վարչակարգը վերահաստատուի: Փարիզի ժողովուրդը գլուխը հազիւ կը բարձրացնէ այն խոր տառապանքէն, որ իրեն արժած է թշնամիին գրաւումը, մթնոլորտը պատրաստ է որ ապստամբութիւնը ծագի: Ու կը ծագի Մարտ* 18*ին եւ դուռը կը բանայ քաղաքացիական պատերազմի մը:* 1866*ի Լօզանի համագումարը պատրաստած է «Էնթերնասիոնալ»ի հաւաքական քարոզչութիւնը, որ օրէ օր կը տարածուի: Ազգային պահակախումբը կը մերժէ ապազինումը, միշտ թագաւորական վերահաստատումի վախով: Այս պայմաններուն մէջ է որ տեղի կ'ունենայ աշխարհի առաջին ընկերվարական յեղափոխութիւնը, զոր Չինաստան, այսօր, կը նկատէ «աշխարհի Պատմութեան ամէնէն փառաւոր էջը»:*

Քոմիւնի գլխաւոր անդամներն էին.— Ամուրու, Արնուլտ, Ավրիալ, Ժ. Պ. Քլեման, Քուպէ, Քլովիս Տիւփոն, Կամպոն, Ռասթուլ, Էտ. Վայան, Ժիւլ Վալէս, եւայլն, եւայլն:

Այս յեղափոխական իշխանութեան առաջին գործն է ջնջել զինուորագրութիւնը (Մարտ 29*) որ հաստատուած էր* 1789*ի Յեղափոխութեան վաղորդայնին: Յետոյ Ապրիլ* 5*ին կը ջնջուի Կրօնքի պիւտճէն, կը հաստատուի պատանդներու հրովարտակը եւ կը սկսին ձերբակալութիւնները.— նախ՝ Փարիզի արքեպիսկոպոսը, յետոյ Մատըլէնի քահանան, աւելի քան* 600 *քահանայ, ոստիկան, եւայլն: Ապրիլ* 7*ին պատերազմական գունդերու շարքերը պարտադրաբար կ'առնուին բոլոր քաղաքացիները,* 19*էն* 40 *տարեկան: Ապրիլ* 12*ին կը հռչակուի հրովարտակը որ կ'որոշէ Քոլոն Վանտոմի տապալումը (կը գործադրուի Մայիս* 16*ին): Ապրիլ* 27*ին Քոմիւնի դատախազ կը նշանակուի Ռաուլ Ռիկօ, կողքին ունենալով Տա Քոսթա, իբրեւ տեղապահ: Մայիս մէկին կը կազմուի Հանրային Փրկութեան կոմիտէն եւ Մայիս* 10*ին նոր հրովարտակով մը կ'որոշուի Թիէրի տան քանդումը:*

Թիէրի կառավարութիւնը այդ միջոցին Վերսայլ է, ուր 100 *հազար զինուորէ բաղկացած բանակ մը կը կազմէ, Մաք–Մահոնի հրամանատարութեան ներքեւ եւ կը սկսի Փարիզի երկրորդ պաշարումը: Մայիս* 21*ին, Վերսայլի բանակը կը մտնէ Փարիզ, ու յաջորդ օրն իսկ կը սկսի փողոցներու պատերազմը: Պիտի տեւէ ամբողջ շաբաթ մը, «Մայիսի կարմիր շաբաթ»ը, որու ամէն մէկ օրը արիւնով եւ բոցերով դրոշմուած է: Վերսայլցիները կը յաջողին բայց ապստամբները նահանջի ընթացքին կրակի կուտան բոլոր յուշարձանները քարիւղ լեցնելէ ետք: Այսպէս հրոյ ճարակ կը դառնան Թիւիլըրիները (Մայիս* 23*), Գանձատան շէնքը (*24*), Ելմտական շէնքը, Փալէ–Ռուայալը, Օթէլ–տը–Վիլը (*25*) Վիլէթի տոքերը: Հրդեհներէն ետք պատանդներու ջարդն է որ կը սկսի եւ Մայիս* 28*ին վերջ կը գտնէ քաղաքացիական պատերազմը: Տասնեւմէկ հազար* փետռէ *կը ձերբակալուին եւ կը յանձնուին Պատերազմական Ատեանին, մաս մը կը գնդակահարուի, ուրիշներ կ'աքսորուին: Ասիկա սակայն Լառուսի թիւն է, ու* Մոնտի *մէջ, Մօրիս Տիւվերժէ* 17*էն* 35 *հազար կուտայ առանց դատավարութեան գնդակահարուածներու իբրեւ թիւ ու Տիւվերժէ կ'ուզէ վերլուծել այն պատճառները, որոնք մղած են կառավարութիւնը լռութեան քօղին տակ պահելու այս տարեդարձը: Չի խորհիր թէ* 1968*ի Մայիսեան դէպքերու թարմութիւնը մաքերու մէջ բաւէ իբրեւ պատրուակ: Դրդապատճառը ուրիշ տեղ է: Արդարեւ Քոմինառներու ջարդը չէ գործադրուած միապետականներու կամ Փաշիստներու կողմէ, այլ՝ Հանրապետականներու, որոնք կարելի է «կեդրոնը» դետեղել, այլ խօսքով Հանրապետականներու այն հոսանքին կողմէ, որ անկէ ի վեր Հանրապետութիւնը վարած է:*

Մինչեւ վերջերս պատմութեան դասագիրքերն ալ լուռ կ'անցնէին Քոմիւնի վրայէն, ու միայն Փէռ–Լաշէզի Պատը եւ տարեկան ուխտագնացութիւնը կը յիշեցնէին ոմանց Ֆրանսայի պատմութեան ամէնէն արիւնալի էջերէն մին: 1871*ի մայիսեան զտումի օրերուն,* 399 *հազար* 823 *մատնութիւն եղած է (*20 *առ հարիւրը ստորագրուած) Փարիզի ոստիկանատուներուն, երբ քաղաքին բնակչութեան թիւը՝ մէկ միլիոն* 800 *հազար էր միայն:*

×

Հարիւր տարի ետք Քոմիւնի հարիւրամեակը կ'ոգեկոչուի Փեքինի մէջ, Պրիւսէլի եւ Լոնտոնի, բայց Փարիզի մէջ համայնավար կուսակցութիւնն է միայն որ նախաձեռնարկ կ'ըլլայ հաւաքոյթի, այսօր՝ Երեքշաբթի, մինչ Փէռ–Լաշէզի Պատը քանի մը ծաղկեպսակ աւելի պիտի ընդունի այս տարի:

Ու Տիւվերժէ կը մաղթէ որ Ֆրանսան ալ ունենայ Ամերիկացիներու ըմբռնումը եւ ճակատէն դիտէ իր Վիէթնամի չարչարանքները կամ Սոնկ–Միի ջարդերը, վասնզի «ժողովուրդներու ինչպէս անհատներու ազատութիւնը կը պահանջէ որ անոնք բախին իրենց ամբողջական անհատականութեան, մէջն ըլլալով այն մասը զոր կը փորձեն ետ մղել եւ տէրն ըլլան անոր»:

×

Պարզ է որ աւելի դիւրին է, հարիւր տարի ետք, գարնան խաղաղ երկնքի մը տակ եւ հանդիստ նստած բազկաթոռներու մէջ, պանծացնել յեղափոխական շարժում մը, երբ ոչ մէկ վախ կայ որ յանկարծ նոր Քոմիւն *մը հաստատուի եւ Փարիզի փողոցներուն մէջ արիւնը սկսի հոսիլ, քաղաքացիական կատաղի կռիւներով: Յեղափոխութիւնները պէտք է հեռուէն դիտուին: Արդարեւ հարցը կը փոխուի երբ ժամանակ եւ հեռաւորութիւն յանկարծ կ'անհետանան: Դեռ երէկ էր —* 1968 *Մայիսին — որ քանի մը կարմիր կամ սեւ դրօշակներ, քանդուած փողոցներ եւ այրած կառքեր, Շարլէթէն սարսափած քաղքենիացած ամբոխ մը կը մղէին տողանցելու Շան զ'Էլիզէի վրայ, այլեւս ապահով որ ոչ ոք պիտի խանգարէ իրիկուան հեռատեսիլը կամ Կիրակի օրուան* թիէռսէն:

X

ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

—O—

Անցեալները այս սիւնակներուն մէջ անդրադարձած էինք Աղքատախնամ Ընկերակցութեան կողմէ Անթիպի մէջ կառուցուելու վրայ եղող Հայ Մտաւորականներու Տան մասին եւ խոստացած՝ հարցազրոյց մը ունենալ յետագային, վարչութեան նախագահ Պր. Նուպար Յովհաննէսեանի հետ:

Մօտէն հետեւած ըլլալով շինութեան աշխատանքներուն, կրնանք յայտնել, որ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը իրեն եւ Հայութեան պատիւ բերող գործ մըն է կատարած սոյն շէնքի կառուցումը գլուխ հանելով, ի գին մեծ զոհողութեանց:

Ներկայիս, գրեթէ լրացած են գլխաւոր աշխատանքները, կ'արժէ որ ամէն Հայ անգամ մը այցելէ աչքերովը տեսնելու եւ լման գաղափար մը կազմելու անոր կառոյցին, օդասուն վայրին, հրաշալի տեսարաններուն, եւ ներքին ամէն տեսակէտով մտածուած, շնորհաւորելի սարքաւորումներու մասին:

Մեր խոստումը յարգելու եւ մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալու համար դիմեցինք Պր. Ն. Յովհաննէսեանի եւ հարցազրոյց մը ունեցանք, ճշգրիտ գաղափար մը տալու համար մեր ընթերցողներուն, մտաւորականներու այս շէնքի մասին:

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Պր. Յովհաննէսեան, ի՞նչ էր Ընկերակցութեան նպատակը երբ կը ձեռնարկէիք Մտաւորականներու Տան մը շինութեան:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— *Ոչ ոքի համար գաղտնիք է որ հայ մտաւորականութիւնը կը պատկանի դասակարգի մը որ նուազ բախտաւորեալ է եղած հայ իրականութեան մէջ: Իրենց ծննդավայրերուն մէջ անոնք կը ներկայացնէին ժողովուրդի յառաջադէմ, տեսակ մը ղեկավար տարրը եւ յարգուած էին բոլորէն, սակայն երբ գաղթականի ցուպը ստիպուեցան ձեռք առնել ու եկան Ֆրանսա, որ զիրենք դրկարաց ընդունեցաւ, իրենց համար ստեղծուեցան նոր պայմաններ որոնք նոյնը չէին, հետեւաբար ստիպուեցան ապրուստի միջոցներու մասին մտածել:*

Մինչ արհեստաւոր ու բանուոր դասակարգը շուտով կրցաւ ընտելանալ պարտադրուած պայմաններուն, մտաւորականութեան համար ստեղծուեցաւ յուսահատ վիճակ, որու պատճառով նոյնիսկ մինչեւ օրս, ոմանք չեն կրցած ստեղծել իրենց համար ապահով կեանք մը:

Այս իսկ պատճառաւ, Ընկերակցութիւնս խորհեցաւ հիմնել մտաւորականներու յատուկ տուն մը, որպէսզի անոնք կարենային իրենց կեանքին ձմեռը անցընել հանդարտ ու հանգիստ մթնոլորտի մը մէջ եւ պէտք չունենային մտածելու ապրուստի դժուարութիւններու մասին: Եւ թերեւս — ինչու չէ — ժամանակ ունենային օգտագործելու իրենց մտային պաշարը ի նպաստ Հայութեան:

Հ.— Ի՞նչպէս եւ ե՞րբ ունեցաք այդ գաղափարը:

Պ.— *Մօտաւորապէս տասնեակ մը տարի առաջ Տոքթ. Վահրամ Զիլինկիրեան որ նախագահն էր Ընկերակցութեան, յղացած էր մտաւորականներու տուն մը ունենալու գաղափարը եւ խիզախօրէն աշխատանքի լծուած: Կատարած էր լուրջ ուսումնասիրութիւններ եւ խնդիրը հասուն վիճակի բերած՝ ներկայացուցած էր վարչական ժողովին եւ ծրագիրը միաձայնութեամբ քուէարկուած էր:*

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան պատուական անդամներու, ինչպէս նաեւ գաղութիս կարգ մը անձնաւորութիւններու կողմէ եւս մեծապէս գնահատուեցաւ գաղափարը:

Այս քաջալերիչ մթնոլորտով զինուած գործի ձեռնարկեցինք: Բախտի բերումով, Անթիպի ծերանոցին ճիշդ կից 2400 *քառակուսի մեթր տարածութեամբ հողի մը ձեռք նետեցինք, որ ամէն յարմարութիւն կը ներկայացնէր, օդասուն ու հանդարտ վայր, մեր ծրագրի իրականացման համար:*

Պէտք է խոստովանինք սակայն որ հսկայ ճիգեր ի գործ դրուեցան, երկար դժուարութիւններու առջեւ մնացինք,

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Այո, ըրածը բան մը չէր... խեղճ որբեւայրի անմեղ կին մը բարոյապէս եւ գուցէ ֆիզիքապէս ալ սպաննել իր եօթը տարեկան աղջկանը հետ, այո, այդ ձեր ըսել տուածը բան մը չէ... բայց խնդիրը այդ չէ, այդ մասին ապագային կը խօսինք: Դուք ըրածս սխալ հասկցաք, դրամի մասին չէ, որ խաբուած կը զգայ ինքզինք Հաճի Թումիկ աղան, այլ այդ ամօթալի հանրագրութիւնը ստորագրել տալուն համար ձեր հնարած սուտ զրպարտութիւններէն...:

— Վա՞յ, էյ, եթէ սուտ զրպարտութիւն էին նէ՝ ինչո՞ւ համար այդչափ թաղեցիները թուղթը ստորագրեր են...

— Ամէնքն ալ Հաճի Թումիկին խօսքին համոզուեր են, որ ինքն ալ ձեր խօսքերուն խաբուեր է:

— Վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի հեգնաբար, խեղճ միամիտ մարդիկ, ամէնքն ալ իր խօսքին հաւատալով ստորագրեր են հա՞... էյ, հիմա ի՞նչ ընելու է, որ պատիւս տեղը գայ, քանի որ ձեր խօսքին նայելով՝ այդ գործին մէջ պատիւս կը վտանգուի...

— Ձեր ընելիքը շատ պարզ է, պատասխանեց երիտասարդը, առանց անդրադառնալու Ղուկաս էֆէնտիի խօսքերուն հեգնական շեշտին եւ զանոնք իբրեւ լուրջ ընդունելով: Բերայի Թաղական Խորհուրդի դիմումին եւ ձեր դիմումին վրայ, ոստիկանները երեք օր պայմանաժամ տուած են տիկին Սաթենիկի եւ պարոն Գարեգինի, տունէն ելլելու համար եւ եթէ մինչեւ այդ պայմանաժամին լրանալը չելլեն, այն ատեն բռնի դուրս պիտի նետեն:

— Ճանըմ, ինծի ի՞նչ, ատոնք իմ խառնուելիք բաներս չեն, ընդմիջեց Ղուկաս էֆէնտի:

— Կը խնդրեմ քիչ մը համբերեցէք. արդ, Ղուկաս էֆէնտի, ոչ տիկին Սաթենիկ, ոչ ալ պարոն Գարեգին տունէն ելլելու միտք ունին: Հետեւաբար իշխանութիւնը պիտի ստիպուի զանոնք բռնի դուրս հանելու...

— Տղաս, ատոնք իմ գիտնալիք բաներս չեն, ինչ կ'ուզեն թող ան ընեն, գոչեց կրկին վաճառականը, ես ա՛լ զզուեցայ այդ խնդիրներէն... տարին տասներկու ամիս բողերով ու սրիկաներով չեմ կրնար զբաղիլ...

— Մէջտեղ ոչ բող կայ, ոչ ալ սրիկայ, պոռաց Սերգիս բարկութեամբ, եւ ձեզի չեմ ներեր, որ այդպէս նախատէք մարդիկ, որոնք իմ բարեկամներս են...

Սերգիսին ձայնին մէջ այնպիսի կորովի ու միանգամայն բարկաճայթ շեշտ մը կար, որ Ղուկաս էֆէնտի, շփոթեցաւ ու թեթեւ մը սարսռաց:

— Առանց բարկանալու ըսելիքդ ըսէ նայինք, վրայ բերաւ վաճառականը, ձայնը մեղմելով:

— Արդ, երբ այս բռնի միջոցին դիմուի, գիտցիր, որ ամբողջ թաղեցին, Հաճի Թումիկի առաջնորդութեամբ, թոյլ պիտի չտան, որ այդ անիրաւութիւնը գործուի եւ բացէ ի բաց ձեզի պիտի ամբաստանեն, իբրեւ ստախօս զրպարտիչ մը, եւ բոլոր անոնք, որ հանրագրութիւնը ստորագրած են, պիտի յայտարարեն, թէ իրենց ստորագրութիւնը ետ կ'առնեն... ահա ինչ որ պիտի պատահի վաղը կամ միւս օր:

— Լաւ, ի՞նչ կ'ուզէք, որ ես ընեմ, քանի որ խնդիրը այլեւս ինձմէ ելած է...

— Ղուկաս էֆէնտի, մեր փափաքածը այն է, որ, որպէսզի անհաճոյ դայթակղութիւններուն առաջքը առնուի, դուք անձամբ դիմում ընէք Բերայի Թաղական Խորհուրդի ատենապետին հետ, որպէսզի այդ որոշումը չեղեալ նկատեն ոստիկանութեան պաշտօնեաները եւ հանգիստ թողուն այդ որբեւայրի կինը... ատիկա շատ դիւրաւ կրնաք ընել, եթէ ուզէք... եւ այս կը պահանջէ ձեր պատիւը, որովհետեւ հակառակ պարագային, ինչպէս ըսի, գործը շատ ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ:

Ղուկաս էֆէնտի բոլոր այս խօսքերը մտիկ ըրած ատեն թէեւ առերեւոյթ հանդարտութիւն կը կեղծէր, սակայն՝ ներքնապէս բարկութենէն ինքզինք կ'ուտէր: Կ'ուզէր նախատել, դուրս վռնտել այդ անծանօթ մարդը, որ եկեր այսպէս տիրաբար կը խօսէր իր տան մէջ եւ միանգամայն կը յանդգնէր պատիւի դասեր տալ իրեն, բայց առաջին վայրկեանէն Սերգիս տեսակ մը պատկառանք ազդած էր իրեն. բաց աստի կը զգար, որ երիտասարդը գուցէ իրաւունք ունէր, կրնար դայթակղութիւն մը ծագիլ, որուն մէջ իր անունն ալ խառնուէր: Եւ ներկայ փափուկ միջոցին այդպիսի բան մը պէտք պիտի չըլլար իր համբաւին համար: Ատիկա նոր զէնք մը պիտի հայթայթէր Անթառամի եւ Տ. Միքիաս քահանայի ձեռքը, ուստի պահ մը խորհելէ ետքը, շատ աւելի մեղմ, գրեթէ անոյշ ձայնով մը ըսաւ.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

պետական ձեւակերպութեանց եւ վարչական երկարապատում արգելքներու պատճառաւ: Այս դժուարին ձեւակերպութեանց երեսէն, ծրագրի գործադրութիւնը տարիներով ուշացաւ:

Այսօր, սակայն, ուրախութեամբ կը յայտարարենք որ շինութեան աշխատանքները գրեթէ լրացած են եւ 1971ի ամրան կարելի պիտի ըլլայ կատարել բացումը Հայ Մատուրականներու Տան:

Հ.— Ի՞նչ էին ձեր նիւթական պայմանները:

Պ.— Երախտագիտական զգացումներ ունինք մասնաւորապէս Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականական ճիւղին, Քոմիսարիային, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, Տիկին Սաթենիկ Յովսէփոֆի, որոնք իրենց նիւթական կարեւոր յատկացումներով մեծապէս նպաստեցին ձեռնարկին:

Հ.— Այդ օժանդակութիւնները բաւարա՞ր էին:

Պ.— Ֆրանսահայ գաղութն ալ, անշուշտ իր մասնակցութեան բաժինը բերաւ, եւ վստահ ենք որ ապագային եւս պէտք եղած զոհաբերութիւնը պիտի շարունակէ ցոյց տալ, որպէսզի կարենանք բաւարարութիւն տալ մեր պահանջներուն:

Պէտք է նկատի ունենալ, որ օրէ օր շինութեան եւ ապրանքներու գիները յաւելումներ կրեցին եւ մեր նախատեսութիւնները գլեցին անցան եւ այսօր ստիպուած ենք օգնութեան կոչ ընել մեր հայրենակիցներուն, որ իրենց նիւթական օգնութիւնները չզլանան, որպէսզի պատուաւորութեամբ գլուխ հանենք բոլորին սրտին խօսող այս ձեռնարկը:

Հ.— Ի՞նչ կը ներկայացնէ Տունը ներկայիս, կը հաճի՞ք համառօտակի գաղափար մը տալ այդ մասին:

Պ.— Յայտնեմ անմիջապէս որ Տունը իր կառոյց, կը ներկայացնէ արդիական ճաշակով եւ ոճով ուսումնասիրուած հաստատութիւն մը:

Նուազագոյն ընտրուած յանձնառուները — պատիւ իրենց — մեծ զոհողութիւններ ըրին շինութեան գիներու վրայ եւ կարելիութիւններ ստեղծեցին մեզի, յաջողութեամբ գլուխ հանելու ձեռնարկը:

Շինութեան աշխատանքներու ղեկավարութիւնը անձնուիրաբար ստանձնեց երկրաչափ Պր. Ռոլան Մարկոսեան:

Ինչպէս յիշեցինք Տունը կառուցուած է 2400 քառ. մեթր տարածութեամբ հողի մը վրայ որ մաս կը կազմէ ծերանոցի 7000 քառ. մեթր հողին: Կը պարունակէ 25 սենեակներ չորս յարկերու վրայ հետեւեալ բաժանմունքներով.

— Ստորնայարկը, պարտէզին հաւասար, կը պարունակէ գրադարանը, պաշտօնէութեան սենեակները, կեդրոնական ջերմանոցը, լուացարանը, հանդերձարանը, պահեստը, եւայլն:

— Գետնայարկի մէջ են, ընդարձակ մուտքը, հիւրանոցը, ճաշարանը, այս երեք մասերը ի հարկին կրնան միացուիլ ծառայելու համար իբր հանդիսասրահ, տնօրէնութեան սենեակը, խոհանոցը եւ 5 առանձին մատուրականներու սենեակներ:

— Առաջին յարկը ունի առանձին մատուրականներու 10 սենեակներ, բժիշկի սենեակը, սրահ մը զոր կրնան օգտագործել ամէն այն մատուրականները, որոնք կը հետաքրքրուին ձեռային աշխատանքներով, եւայլն:

— Երկրորդ յարկը ունի 10 սենեակներ որոնք երկու առ երկու ունին հաղորդակցութեան դռներ, ամոլներու յատկացուած, նուագողներու համար առանձին սրահ մը, եւայլն:

Մասնաւորապէս հոգ տարուած է ձայնական եւ ջերմութեան չէզոքացման համար եւ մատուրականները աղմուկէ զերծ պահելու մտահոգութեամբ. այս պատճառաւ բաժանմունքները շինուած են զոյգ պատերով:

Տանիքը շինուած է վերջին արդիական հիմունքներու վրայ, անթափանցութեան ու ջերմութեան պահպանման տեսակէտով:

Սանդուխներու շինութեան մասնաւորաբար հոգ տարուած է, որպէսզի մատուրականները դժուարութիւն չունենան ելլել իջնելու ժամանակ:

Գոյութիւն ունի նաեւ նորագոյն ոճով վերելակ:

Հ.— Շէնքի կահաւորման մասին կարելի՞ է տեղեկութիւններ ունենալ:

Պ.— Սենեակները կը նային դէպի հարաւ, իւրաքանչիւր սենեակ ունի պատուհան մը ամբողջ լայնքին, որ կը նայի Փարիզի համայնապատկերին: Պատուհաններու ամբողջ երկայնքին զետեղուած են սեղաններ: Իւրաքանչիւր սենեակ ունի, բացի անկողնէն, երկու պահարաններ, անձնական լուացարան, տաք եւ պաղ ջուր, որպէսզի բնակիչները պէտք չունենան իրենց սենեակներէն դուրս ելլել:

Լուացարանները լաւագոյն ձեւով բաժնուած են սենեակներէն եւ ունին բոլոր արդիական հանգստաւէտութիւններ:

Վերջապէս ամէն ինչ նախատեսուած է որպէսզի մեր մատուրականները յոգնութիւն չկրեն եւ վայելեն իրենց հանգիստը:

Բաժնուելէ առաջ անգամ մը եւս կ'այցելենք յարկաբաժինները, Պր. Յովհաննէսեանի հետ, հպարտանալու եւ ըմբոշխնելու գեղեցկութիւնն ու կատարելութիւնը ու շնորհակալութիւն յայտնելով կը բաժնուինք իրմէ:

Անտարակոյս Ազգատախնամ Ընկերակցութեան նախագահին եւ յարգելի անդամներու ճիգերուն ու ժրաջանութեան կը պարտինք այս հիմնարկութեան յաջողութիւնը:

Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՊԵՐԼԻՆԻ ԵՐԵՍՓ. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան Պերլին քաղաքապետութիւն մըն է, որ կը կառավարուի իր երեսփոխանական ժողովով: Մարտ 14ին լրացած ըլլալով չորս տարի տեւողութիւնը, տեղի ունեցան երեսփ. ընտրութիւնները թէ՛ քաղաքապետարանի եւ թէ 11 քաղաքամասերու ժողովրդական ներկայացուցիչներուն:

Երեք մեծ կուսակցութիւնները ամէն ներելի միջոց ի գործ դրին աւելի աթոռ շահելու համար, բայց գերակայութիւնը մնաց Սոցիալ-Դեմոկրատներուն մօտ: Իսկ երկու փոքր կուսակցութիւններ քուէներու 5 առ հարիւրը ստացած չըլլալով, ոեւէ ներկայացուցիչ չեն կրնար ղրկել ժողովին:

Ընտրուեցան 73 Սոց. Դեմոկրատներ 54 Քրիստոնեայ-Դեմոկրատ եւ 11 Ազատականներ: Այս հաշուով կրնան Սոց. Դեմոկրատները Ազատականներու հետ չգործակցիլ, բայց նայելով Պոնի քոալիսիոնին սերտ յարաբերութեանց, յոյս կայ որ նախորդ չորս տարիներուն պէս Սոցիալ-Դեմոկրատ եւ Ազատական քաղաքապետական կառավարութիւն մը կազմուի:

Քրիստոնեայ-Դեմոկրատ Միութիւն կուսակցութիւնը, Քիզինկէրի առաջնորդութեամբ, 1967ի բաղդատմամբ շահած է եօթը աթոռ մինչ Սոցիալ-Դեմոկրատները կորսնցուցած են ութ աթոռ: Ընդդիմադիր այս կուսակցութիւնը իր յաջողութիւնը կը բացատրէ անով որ Պրանտի Արեւելեան Քաղաքականութիւնը շօշափելի արդիւնք մը չէ տուած եւ Արեւմտ. Պերլինի ճամբաներուն երբեմնակի փակուիլը առիթ կը համարի ապացուցանելու թէ «փոքր քայլերով» հաշտութիւն ձեռք բերելու քաղաքականութիւնը անօգուտ է:

Քաղաքապետ Շիւց եւ Պրանտ կը պնդեն որ հետզհետէ պիտի հարթուին դժուարութիւնները եւ կը յուսան համերաշխութեան հասնիլ Խորհ. Միութեան, Լեհաստանի եւ Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւններուն հետ, եւ բանակցութիւնները անընդհատ յառաջ կը տարուին: Առաջին առիթիւ կը կարծուի թէ Զատկի տօնին օրերուն վերստին արտօնութիւն պիտի ստանան Պերլինի երկու մասին բնակիչները փոխադարձ այցելելու:

Ամէն պարագայի մէջ Սոցիալ-Դեմոկրատները կը պահեն իրենց դիրքը եւ կը շարունակեն հաշտարար լեզու գտնելու իրենց քաղաքականութիւնը: Միանգամայն ի վիճակի պիտի ըլլան քաղաքային ներքին գործերուն մէջ բարենորոգումներ մտցնելու, ինչպէս խոստացան աւելի բուռն ճիգեր ի գործ դնելու անհրաժեշտութեան ուղղութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼԻՈՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ

1971ԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՑՈՅՑԵՐԸ

ՄԱՐՏ 27ԷՆ ԱՊՐԻԼ 5.— 53րդ տօնավաճառ ի մասնաւորի հետեւեալ ճիւղերով.—

ՓԱՅՏԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ — Լիոն 1971 ցուցահանդէս փայտը աշխատելու համար մեքենաներու եւ կազմածներու:

ՏԵԼԹԱՄԱԹ 1971

Հանրային շինութեանց եւ շէնքի կազմածի ցուցահանդէս:

Լիոնի պրիֆոլաժի 3րդ ցուցահանդէս:

×

ՄԱՅԻՍ 8ԷՆ 12

Էֆափօրթերմ 71, ջերմութեան կազմածի ցուցահանդէս, քլիմաթիզասիոն, ռեկիւլասիոն:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 24ԷՆ 27

Մանր երկաթեղէնի արհեստագիտական ցուցահանդէս (մեքենիքի պալատին մէջ), վերապահուած միայն մասնագէտներուն:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2ԷՆ 5

Մէօրոփամ, կահկարասիի եւրոպական շուկայ:

ՓՐՕ-ՄԷՕՐԱՓԱՄ, վերապահուած միայն մասնագէտներու, եւրոպական շուկայ արհեստական կազմածներու կահկարասիի համար:

×

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16ԷՆ 25

Ձայն-պատկերասփիւռի եւ յարակից ճիւղերու (օտիօ-վիզուէլ, եւայլն) միջազգային ցուցահանդէս:

Ցուցահանդէս՝ «Տան ուրախութիւնը»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Գալով ձեր գործին, ըսաւ Անտրէյ իշխան Պորիսին, քիչ ետքը պիտի խօսինք, եւ Ռոստովին նայեցաւ, որուն տղայական չփոթութիւնը կը սկսէր բարկութեան փոխուիլ:

— Կարծեմ, Շէօնկրապէնի կռիւին վրայ կը խօսէիք, ըսաւ Ռոստովի, դուք հո՞ն էիք:

— Հոն էի, պատասխանեց Ռոստով բարկութեամբ, որպէս թէ կը յուսար այս կերպով վիրաւորել թիկնապահը:

Պոլքոնսքի նշմարեց հիւսարին մտքի վիճակը եւ հաճոյք առաւ:

— Այո, այդ կռիւին վրայ շատ պատմութիւններ շրջան կ'ընեն:

— Այո, պատմութիւններ, գոչեց Ռոստով, կատաղի աչքեր դարձնելով Պորիսի եւ Անտրէյ իշխանին վրայ, շատ պատմութիւններ: Բայց մեր պատմածները, մեր՝ որ կրակին մէջ գտնուեցանք, աւելի արժանի են հաւատացուելու քան պատմածները սպայակոյտի այն պարապ մարդոց, որոնք թեւերնին ծալած ըլլալնուն համար պատուանշաններ կը ստանան...:

— Եւ անոնց թիւին մէջ գիս ալ կը դնէք անշուշտ, զիտել տուաւ Անտրէյ իշխան ժպտելով:

Ռոստով զգաց այս մարդուն պաղարիւնին հանդէպ բարկութեան եւ միանգամայն յարգանքի զգացում մը:

— Խօսքս ձեր մասին չէ, ըսաւ, ես ձեզ չեմ ճանչնար, եւ կը խոստովանիմ որ ձեզ ճանչնալու փափաք ալ չունիմ: Իմ խօսքս ընդհանուրին է:

— Է՛, ուրեմն, ես ուրիշ բան ունիմ քեզի ըսելիք, ըսաւ Անտրէյ իշխան, միշտ զսպելով իր ձայնը եւ միեւնոյն հանդարտութեամբ: Դուք կը փափաքիք վիրաւորել զիս, եւ պիտի խոստովանիմ թէ դիւրին է այդպէս ընելը, եթէ ուղղակի ձեր մասին յարգանքի պակասութեան մէջ գտնուիք: Բայց գիտցէք որ առիթը ու տեղը դէշ ընտրեցիք: Քանի մը օրէն պիտի մասնակցինք ամէնքս աւելի լուրջ մենամարտութեան մը: Ասկէ զատ, Տրուպեցքոյ, որ ինծի կ'ըսէ թէ ձեր տղայութեան ընկերն է, իմ անձս ձեզի հաճոյ ըլլալու երջանկութիւնը չունենալուն պատասխանատու չէ: Ամէն պարագայի մէջ, աւելցուց ոտքի ելլելով, գիտէք թէ ես ո՛վ եմ, գիտէք թէ ո՛ւր կը գտնուիմ... Բայց մի մոռնաք որ իմ կարծիքով ոչ դուք, ոչ ես վիրաւորուելու, զիրար վիրաւորելու իրաւունք ունինք, եւ խորհուրդ կուտամ քեզի գործը չերկարել: Ուրբաթ զօրահանդէսէն վերջ, ցտեսութիւն, Տրուպեցքոյ:

Բարեւեց ամէնուն եւ քաշուեցաւ:

Անտրէյ իշխանին դուրս ելլելէն ետքն էր որ Ռոստովի միտքը ինկաւ անոր տալիք յարմար պատասխան մը եւ առիթը փախցնելուն վրայ շատ ցաւ զգաց: Ձին ուզեց եւ չոր ու ցամաք կերպով հրաժեշտ տալով Պորիսին, վերադարձաւ իր բանակատեղը:

ԻԹ.

Հետեւեալ օրը երկու կայսրերը 80.000 հոգիէ բաղկացեալ դաշնակից բանակին զօրահանդէսը կատարեցին:

Առաւօտէն սկսեալ, մաքրութեամբ փայլող զօրքերը կը համախմբուէին հարթավայրին վրայ, ամրոցին առջեւ:

Ժամը առաւօտեան 10ին, ամէն բան կարգին էր: Ամբողջ բանակը կուտակուած էր երեք շարքի վրայ. առջեւօք հեծելազօրքը, ետեւէն թնդանօթաձիգները եւ ասոնց ալ ետեւը հետեւակազօրքը:

Փոքր ջոկատ մը դուրս ելաւ յանկարծ Օլմուցի առջեւ, եւ թէեւ այն օրը հով չկար, թեթեւ շունչ մը սահեցաւ բանակին վրայ, եւ շարժեց քողաքներուն նիզակներուն օղակները եւ սփռուացուց դրօշները: Կարծես բանակը իր խնդութիւնը կը յայտնէր կայսրերուն մօտենալուն վրայ:

Ձայն մը կը հրամայէ.— Սմիրնօ (օ՛ն, զգո՛յշ), եւ այս բառը անմիջապէս, արշալոյսին աքաղաղին երգին պէս, բանակին ամբողջ տարածութեան մէջ կրկնուեցաւ, յետոյ ամէն ինչ լռեց: Հեծելազօրքի առաջին գունդի փողերը հնչեցին ընդհանուր զինայքը: Որոշակի կը լսուէր Աղեքսանդր ցարին մատաղ եւ զգուող ձայնը, որ բանակը կը շնորհաւորէր: Այն ատեն առաջին զօրագունդը իբրեւ պատասխան արձակեց ահաւոր եւ զուարթաատ հուրրա մը:

— Հուրրա՛, հուրրա՛, հուրրա՛, կ'աղաղակէին ամէն կողմէ եւ մէն մի զօրագունդ, իրարու ետեւէ, կայսրը ընդունեցաւ փողերու ձայնով, հուրրա՛ գոչելով... յետոյ շեփորները կը պայթէին եւ մարդկային ձայները կը շփոթուէին խլացուցիչ ժխորի մը մէջ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(139 – Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Փիւժէէն Պ. Արմենակ Դաւիթեան 10 ֆրանք կը նուիրէ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պոլվ. Օտտոյի եկեղեցւոյ.—

Հանգուցեալ Տիկին Սրբուհի Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ Պր. Բարգամ Դաւիթեան 20 ֆր. եկեղեցւոյ, 10 Պոլ. Օտտոյի Կապ. Խաչին, Պր. Անդրանիկ Խաչատուրեան 20 եկեղեց., Տէր եւ Տիկին Աշոտ Յակոբեան 100 եկեղց., 50 Մարսիլիոյ Մշակ. Տան, 50 «Յառաջ»ին, 50 Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ դպրոցին եւ 50 ֆրանք Կապոյտ Խաչին, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յակոբեան 50 եկեղեց., հանգուցեալ Ադամ Կոնոյեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան 10 եկեղեց., Տէր եւ Տիկին Քոթի 10 եկեղեցւոյ : Հանգուցեալ Յովհաննէս Ուզունեանի թաղման առթիւ Պր. Գէորգ Սահակեան 20 եկեղեց., Կարապետ Մարտիրոսեան Մարս. Մշակ Տան 5, Վարդան Միքայէլեան Մարս. Մշակ. Տան 50 :

ԽՆՋՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին, Կիրակի, Մարտ 28, ժամը 15էն սկսեալ Աճարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ) :

Մուտքը ազատ է :

FOIRE INTERNATIONALE DE LYON

et ses manifestations spécialisées

27 MARS 5 AVRIL 1971

RENSEIGNEMENTS

FOIRE INTERNATIONALE DE LYON
Palais des Congrès, 69 - LYON 6e
Tél. 24-29-61
Télex : 33056 - Foirlyo-Lyon
à PARIS : 136, Bld. Haussman 8e
Tél. 924-68-50

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը.— Քրիստափոր, Րաֆֆի, Փոթորիկ, Թէհլիրեան, Ռուբէն Ուս. Մ. այս Չորեքշաբթի 24 Մարտ Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 21ին :

ԾԱԽՈՒ Է
A VENDRE

VELIZY-OUEST - RESID.
près Forêt

composée : Luxueux Duplex 105m2 av. Patio au midi. Sej. 2 ch. boudoir, cuis. équip. S. de B. — 2ème Appt. indépend. 90m2, 4 P. Cuis. S. de B. Toil. Gd. rangt. Terrasse. Gd. Cft., Gd. S. Sols, garage. L'ensemble 390.000+C. F. 48.000

Téléphoner 946-04-99 de 13 à 19 h.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Մարտ 28ին, Կիրակի կ. ե. ժամը 15,30ին, Լիոնի Ազգ. Տան սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ կազմակերպութեամբ կըրթական մարմնոյ :

Հայկազեան վարժարանի աշակերտութիւնը կը մասնակցի աւուր պատշաճի արտասանութիւններով, երգերով եւ մանկական պարերով :

Հաճելի անակնկալներ :

Այցելութիւն արդիական կահաւորումներով զարդարուած Հայկազեան վարժարանի դասարանները :

Դպրոցական կեանքէ առնուած ֆիլմերու ցուցադրութիւն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կատարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ :

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Կիրակի, Ապրիլ 25ին, Սերքըլ Քաթոլիկի սրահը, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Կիրակի, Մարտ 28, ժամը 16,30ին Տիկին Հեղինէ Թորոսեանի բնակարանը, 88 Ռիւ Մարսէլ Պոնէ, Քաշան : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ - Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ թատերասրահը : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութեան դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Մարտ 24ին, Չորեքշաբթի ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 Ռիւ Պլէօ :

Կը խօսի ՏՈՔԹ. ՏԱՒՈՒԼԱՐԵԱՆ

Նիւթ՝ «Երիկամունքի հիւանդութիւններ» :

ՀԱՅԵՐԷՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

26 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,45ին քաղաքապետարանի երկրորդ սրահին մէջ

Annexe de la Mairie
34, Avenue Louis Pasteur

Փորթ տ'Օռլէանէն առնել օթոպիւս 188 թիւը եւ իջնել

Rond Point des Martyrs

Ա) ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Բ) ՏՐԺՎՐԺԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՖԻԼՄԸ

Գ) ՆԿԱՐԻՉ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ծախքերու մասնակցութիւնը կամաւոր :

VOYAGES WASTEELS

87 LA CANEBIÈRE
13 MARSEILLE 1er
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

DELIVRE tous billets : de chemin de fer - de bateau - d'avion

PROPOSE : *des séjours — des voyages organisés individuels et groupes — des croisières.*

MET les servics de **Mr JACQUES CHELELEKIAN** à votre entière disposition

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
ԱՍՈՒԼԻՍ - ՃԱՇ

մասնակցութեամբ ուսանողներու

Նիւթ՝ ԹԱՏՐՈՆ

Շաբաթ, Մարտ 27 ժամը երեկոյեան 5ին

Մշակոյթի Տան մէջ
17, Ռիւ Պլէօ

Երգ, պար, արտասանութիւն
Մասնակցութիւն 20 ֆրանք

ՃԱՇ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է ի նպաստ Մշակոյթի Տան, Պոմոնի մէջ, Մարտ 28ին ժամը 12ին եկեղեցւոյ կից սրահը : Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք Մշակոյթի Տուն, 12-14 Ռիւ Սէնթ Պազիլ կամ եկեղեցւոյ սրահը, Պ. Թիւթէլեանի մօտ :

Ճաշագին.— 15 ֆր. ճաշերը կը պատրաստուին հայ տիկիններու կողմէ :

ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղականութիւնը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի Խորվիրապի տօնին առթիւ կազմակերպած է հսկումի արարողութիւններ 22 Մարտ Երկուշաբթիէն 27 Մարտ Շաբաթ ամէն երեկոյեան ժամը 20ին : Յաջորդաբար պիտի քարոզեն

Հայր Գեղամ Վր. Պաղտասարեան
Տէր Եղիշէ խաչակիր քհնյ. Փանոսեան
Շահան խաչակիր քհնյ. Տէոէեան
Նշան քհնյ. Գույումճեան

Եւ աւագ սարկաւագներ Պ. Պ. Յարութիւն Նիկողոսեան եւ Յարութիւն Ասլանեան :

Իսկ Շաբաթ երեկոյեան հանդիսաւոր նախատօնակ բոլոր հոգեւոր հովիւներու ներկայութեամբ : Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց :

BNP

A votre service tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր

Արտասահման Տար· 115 ֆր· Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՄԱՐՏ

MERCREDI 24 MARS 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12072

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.072

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ա· ՆԱԽԸՆԹԱՑ ԴԷՊՔԵՐԸ

Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութիւնը չկրցաւ դարման տանիլ անիշխանական վիճակին, որ կը տիրէր երկրին մէջ աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր եւ որ վտանգաւոր համեմատութիւններ ստացաւ վերջին ամիսներու ընթացքին:

Թրքական թերթերը ամէն օր կ'արձանագրէին նոր դէպքեր: Երիտասարդներու յարձակում ոստիկաններուն վրայ, ուսանողական ընդհարումներ համալսարաններու մէջ, դրամատուններու կողոպուտ, ամերիկացի զինուորականներու առեւանգում, խուզարկութիւններ եւ մեծաքանակ զէնքերու գրաւում, ձերբակալութիւններ, մզկիթներու մէջ ուժանակի պայթում, արեւելեան նահանգներու մէջ (քիւրտ) յեղուզակներու եւ մաքսանենգներու հետապնդում, եւայլն, եւայլն:

Միւս կողմէ տնտեսական – ելմտական ծանր տագնապ: Գիներու եւ տուրքերու յաւելում: Թշուառութիւն: Գործադուլ: Ու դեռ աննախընթաց երեւոյթ մը: Մարտ 1ին Սահմանադրական Ատեանի որոշման հետեւանքով, ծերակուտականներն ու երեսփոխանները չեն կրցած ստանալ իրենց եռամսեայ թոշակները եւ դժուարին դիրքի մը մատնուած են: Ճանապարհածախս ալ չեն ստացած: Դրամատունները 3500 ոսկի փոխ պիտի տան փախաքող–ներուն...:

Եւ ըսել թէ մէկ օր առաջ 198ի դէմ 230 քուէով վաւերացուած էր 1971ի Ելմտացոյցը, փայլուն հեռանկարներով:

Սակայն տնտեսականէն աւելի երկրին ներքին խռովայոյզ վիճակն է, որ մտահոգութիւն կը պատճառէր բանակին: Ըստ Սահմանադրութեան, այս վերջինը քաղաքական հարցերով զբաղելու իրաւունք չունի: Իր պարտականութիւնն է երկրին սահմանները պաշտպանել թշնամիներու յարձակումներուն դէմ:

Անցեալի փորձերը քանիցս հաստատած են, որ Թուրքիոյ մէջ վերջին խօսքը բանակին կը պատկանի: Երբ կառավարութիւնը անկարող կ'ըլլայ վերահաստատել ներքին անդորրութիւնը, բառնալով անոր տուն տուող պատճառները, բանակն է, որ հրապարակ կ'իջնէ երկաթեայ թաթով կարգն ու կանոնը վերականգնելու համար:

Եւ սակայն զինուորականներու միջամտութիւնը յաճախ հակառակ արդիւնքի յանգած է: Վերջինը չար քան զառաջինն է եղած: Նորագոյն փաստը՝ 1960 Մայիս 27ի երիտասարդ զինուորներու յեղափոխութիւնը, որ աւելի վատթար կացութիւն ստեղծեց Թուրքիոյ մէջ տասը տարուան ընթացքին: Եկողները փնտռել տուին գացողները:

Աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր խոր մտատանջութեան էին մատնուած զինուորականները, Հանրապետութեան նախագահ Զօր· Ճէվտէթ Սունայէն եւ սպայակոյտի նախագահէն սկսեալ բարձրաստիճան, նոյնիսկ ստորադաս բազմաթիւ սպաներ:

Զինուորական Ապահովութեան Խորհուրդը վերջին ամիսներուն յաճախակի գումարումներ ունեցաւ: Ամէնէն բազմամարդ ժողովը տեղի ունեցաւ Անգարայի մէջ Մարտ 3ին:

Այժմ կը հաստատուի, որ ամսոյս սկիզբը երիտասարդ սպաներ որոշեր էին նոր «Մայիս 27»ի յեղափոխութիւնով մը տապալել կառավարութիւնը եւ ձեռք առնել իշխանութիւնը:

Այս հաւանականութեան առաջքն առնելու համար է, որ ընդհ· սպայակոյտի նախագահ Զօր· Մէմտուհ Թաղմաչ գումարեց զինուորական այդ արտակարգ խորհրդաժողովը, որուն ներկայ եղան աւելի քան 2000 զինուորականներ: Սպարապետը 45 վայրկեան տեւող ճառով մը անոնց պարզեց երկրին ներքին կացութիւնը եւ յայտարարեց, որ բանակը պէտք է չէզոք մնայ եւ պահպանէ միայն երկիրն ու իր վարչաձեւը: Որովհետեւ հոն՝ ուր բանակը կը վարէ իշխանութիւնը, Պետութիւն գոյութիւն չունենար: Յանձնարարեց որ «հեռու մնան ծայրայեղ հոսանքներէն եւ ամէն խնդիր կարգադրուի բանակին համար անհրաժեշտ շղթայի դրութեամբ»:

Թաղմաչ շեշտեց, որ զինեալ ուժերը ստիպուած են հոգեւին աշխատիլ ժողովրդավարութեան տեւականացման համար: Պարզեց թէ «շատ փափուկ» է կացութիւնը: Վերջին օրերս աւելցած է ծայրայեղ հոսանքներու գործունէութիւնը: Ծայրայեղ աջն ու ձախը կը ջանան անդունդ գլորել Թուրքիան: Երկիրը կը կառավարուի զինուորականներու բերած Սահմանադրութեամբ:

Սպարապետը լռելեայն ակնարկեց նաեւ քրտական շարժումին, առանց անուն տալու: Ըսաւ թէ ծայրայեղ աջէն ու ձախէն զատ կայ նաեւ տարբեր վտանգ մը, այսինքն Թուրքիան բաժան բաժան ընելու քաղաքականութիւնը: Ոմանք կը հրահրեն այս շարժումը եւ կ'ուզեն անջատութեան մղել հայրենակիցները: Աշխարհագրական տեսակէտով ալ Թուրքիա փափուկ կացութեան մը մատնուած է վերջերս: Ցեղապաշտութիւնը եւ այլազան հոսանքներ սկսած են սանձարձակ գործել, բան մը՝ որ նախընթաց չէ ունեցած Հանրապետութեան որեւէ մէկ շրջանին:

Եզրակացնելով, Զօր· Մ· Թաղմաչ ըսած է· «Մեր բանակը ուշի ուշով կը հետեւի այս ամէնուն եւ հարկ եղած կարեւորութիւնը կուտայ անոնց: Դուք մեծագոյն յոյսն էք թուրք ժողովուրդին»:

Մեկնութեան չեն կարօտիր սպարապետին այս խօսքերը: Հիմա աւելի յստակօրէն կը պարզուի թէ ինչո՞ւ զինուորական այս «պատկառելի» ժողովէն ութ օր ետք, Մարտ 12ին բանակը վերջնագիր տուաւ Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութեան եւ ստիպեց զայն, որ հրաժարի:

Բանակը քաղաքականութեամբ չի զբաղիր: Եւ ի՛նչպէս...:

Սիւլէյման Տէմիրէլ եւ Իսմէթ Ինէօնիւ, երկու մեծագոյն կուսակցութեանց պետերը, վերջնագրին դէմ բուռն բողոք բարձրացուցին՝ զայն հակառակ գտնելով Սահմանադրութեան եւ ժողովրդավար սկզբունքներուն, որոնցմով կը կառավարուի հանրապետական Թուրքիան:

Սակայն Հանրապետութեան նախագահ Զօր· Սունայի խիստ սաստին վրայ գլուխ ծռեցին կատարուած իրողութեան առջեւ ու խոնարհաբար համակերպեցան բանակի ազդարարութեան:

Ահա՛ թէ ի՛նչպէս է Սահմանադրակա՛ն եւ ժողովրդավարակա՛ն Թուրքիան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Բարդ կացութիւն մը ստեղծուած է Հիւսիս· Իրլանտայի մէջ, ուր մեծամասնութիւն կազմող «Իւնիոնիսթ» կուսակցութեան երեսուն երեսփոխանները պիտի նշանակեն նոր թեկնածուն՝ վարչապետութեան աթոռին համար:

Հաղորդած էինք արդէն, թէ նախկին վարչապետը՝ Չիչեսթըր–Քլարք հարկադրուեցաւ ներկայացնել իր հրաժարականը, երբ իր կուսակցութեան ծայրայեղ տարրերը, բոլորն ալ բողոքական, մեղադրեցին զինքը իբրեւ թոյլ անձնաւորութիւն: Միւս կողմէ Լոնտոն մերժեց այս վերջնոյն պահանջը՝ աւելցնելու իր զինուորներու թիւը, որպէսզի առաջքն առնուի օր աւուր զարգացող բախումներուն եւ խափանարարական դէպքերուն:

Երեքշաբթի օր երկու թեկնածուներ ներկայացած էին վարչապետի պաշտօնին համար: Առաջինը՝ Ուիլըմ Քրէյկ, ծայրայեղ մը կը նկատուի, քանի որ կը պատկանի «Իւնիոնիսթ» կուսակցութեան աջ թեւին: Այս վերջինին համար կառավարութիւնը պէտք է անզիջող գտնուի կաթողիկէներու պահանջներուն առջեւ: Իբրեւ ապահովութեան միջոց կը նախատեսէ մէկ կողմէ պահանջել անգլիական ուժերու յաւելումը եւ, միւս կողմէ, ոստիկանութեան եւ, յատկապէս, այսպէս կոչուած «Յատուկ» ջոկատներու վերազինումը: Այս վերջինները, բոլորն ալ ծայրայեղ բողոքականներ, նախապէս զինուած էին եւ սահմանուած էին օժանդակելու ոստիկանութեան: Կաթողիկէներու բողոքին ընդառաջելով՝ Չիչեսթըր–Քլարք, Լոնտոնի թելադրութեամբ, զինաթափեց զանոնք:

Երկրորդ թեկնածուն է Պրիան Ֆոքնըր: Անգլիացիք կը նախընտրեն այս վերջնոյն ընտրութիւնը, նկատի առնելով, որ չափաւորական մըն է եւ, ապահովաբար, երբեք չզիջի ծայրայեղութիւններու, ինչ որ աւելի պիտի բարդացնէր կացութիւնը Հիւսիս· Իրլանտայի մէջ:

Ինչ կը վերաբերի կաթողիկէներուն՝ անոնք կը փափաքին, որ վարչապետին ընտրութիւնը ձախողութեան դատապարտուի· այլ խօսքով «Իւնիոնիսթ» կուսակցութիւնը չկարողանայ մեծամասնութիւն մը ապահովել թեկնածուի մը շուրջ: Նման պարագայի մը Անգլիա հարկադրուած պիտի ըլլայ ի'նք կառավարել ուղղակի կերպով Հիւս· Իրլանտան: Այս պարագային խնդրոյ առարկայ չեն դառնար գոյացած համաձայնութիւնները: Մնաց որ կաթողիկէ ներկայացուցիչները հաւասար թիւ մը կը կազմեն բողոքականներու հետ, խորհրդակցական յանձնախումբերու մէջ:

Անգլիոյ վարչապետը առանց սպասելու նոր թեկնածուին նշանակումին, յայտարարեց, թէ կարգապահութեան պահպանումի պարտականութիւնը Անգլիոյ վրայ կ'իյնայ: Հիթ համաձայն չէ նաեւ անգլիական ուժերու թիւի յաւելման, որ գրաւող բանակի տպաւորութիւն պիտի թողուր այդ ձեւով:

Ցամենայն դէպս, Հիւսիս· Իրլանտայի կացութիւնը միշտ լարուած կը մնայ եւ, համաձայն քաղաքական դէտերու, իրաց այս կացութեան մէջ, դժուար է նախատեսել մօտաւոր անդորրութիւն մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԻՒՆ–ՁՄԵՌԸ կը շարունակուի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, գարնան «հաշակումէն» 48 ժամ ետք եւ Քոթ տ'Ազիւռն ալ զերծ չէ: Անձրեւ, ձիւն, փոթորիկ և հով տակնուվրայ ըրած են երկիրը: Երկաթուղիի գիծեր խզուած են (Փարիզ–Հռոմ) եւ հազարաւոր զբօսաշրջիկներ մէջտեղ մնացած են, աւելի ճիշդ «պաշարուած» դահուկի կարգ մը կայաններու մէջ, ինչպէս՝ Քուրշըվէլ: Ջերմաչափն ալ անսովոր է եղանակին համար Լիլէն մինչեւ Նիս, ուր հինգ աստիճան էր Երկուշաբթի օր:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ երեք գլխաւոր կուսակցութիւնները զօրավիգ կեցած են Էրիմի, որ Երեքշաբթի օր կը փորձէր կառավարութիւնը կազմել: Երեք կուսակցութիւնները (Ատալէթ, Հալք եւ Ցէյվիօղլու Ազգ· կուսակցութիւնը) երեսփոխանական ժողովի 450 աթոռներուն 379ը կ'ապահովեն:

ՅՈՅՆ 130 մտաւորականներ, որոնք կը պատկանին զանազան հոսանքներու, մանիֆեստ մը հրապարակեցին Աթէնքի մէջ, որով կը պահանջեն վերահաստատումը «անհատի ազատութեան» իրաւունքներու:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Եահեա Խան, որ տեսակցութիւն մը ունեցած էր շէյխ Թահմանի հետ, Արեւելեան Փաքիստանի առաջնորդը, յայտարարեց, թէ համաձայնութիւն մը գոյացած է երկու Փաքիստաններու միջեւ վերջ տալու համար ներկայ տագնապին: Համաձայնութեան կէտերը չհրատարակուեցան:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ զինուորական մարմիններու համաձայն, Խորհ· Միութիւնը անցեալ տարի Եգիպտոսի յանձնած է 90 Միկ–21 օդանաւեր: Եգիպտոս ներկայիս ունի 546 օդանաւ:

ՆԻԺԵՐԻՈՅ մայրաքաղաքի մարզադաշտին մէջ 27·000 հոգի ներկայ գտնուած են չորս գողերու հրապարակային հրացանազարկման:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ հիւսիսը բախումներ տեղի ունեցան ֆէտայիներու եւ բանակի ուժերու միջեւ: Սպաննուածներ կան:

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ ձերբակալուած է բանաստեղծ Էպերթօ Փատիլա, որ 1968ին ստացած էր բանաստեղծութեան ազգային մրցանակը Քուպայի մէջ: Անոր գործերը, այնուամենայնիւ, կը նկատուին «հակապատմական», «յոռետես», պաշտօնական մարմիններու կողմէ:

ՀՌՈՄԻ մէջ քննութիւնը կը շարունակուի իշխան Պորկէզէի դաւին մասին: Ծանօթ է որ Իտալիոյ մէջ երեւան ելած էր ծայրայեղ աջ դաւ մը, որու պատասխանատուն կը նկատուէր իշխան Պորկէզէ: Այս վերջինը սակայն, որ Բ· պատերազմի հերոս է, անհետացած է որոշ ժամանակէ մը ի վեր բայց անթուակիր նամակ մը հասցուցած է իր փաստաբանին ուր կ'ըսէ թէ ամէն բան շինծու է:

ՊԱ–ՌԷՆԻ շրջանին մէջ ձերբակալուեցան երեք Թուրքեր, որոնք գաղտնի տպարանի մէջ կեղծ թուղթեր կը պատրաստէին այն Թուրքերու համար, որոնք կ'ուզէին Ֆրանսա աշխատիլ:

ՊՐԱՅՍ ՓԱՐԷՆ, դարուս ծանօթ փիլիսոփաներէն մեռած է առջի օր 74 տարեկանին: Ամբողջ գործին երկայնքին իր գլխաւոր նպատակը եղած է չխաղալ բառերու հետ կամ աւելի ճիշդը չխաղալ իրականութեան հետ, բառերու միջոցաւ:

ՓԱՐԻԶԻ Թաղապետական Խորհուրդին չվերընտրուածներու մէջ, յատկանշական կը նկատուի նախկին նախագահին՝ Տի – տիէ–Տէլֆուրի պարագան: Կը կարծուի թէ Էթուալի հրապարակի անուանափոխութեան հարցը իր կարեւոր դերը խաղացած է: Չէ վերընտրուած նաեւ Տիկին Ժանին Ա· Տըպրէ, որ երկդիմի դեր մը խաղացած էր նոյն հարցին մէջ: Եւ ըսել թէ այդ դերը խաղացած էին իբր նախատեսութիւն մերձաւոր ընտրութեանց...

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Ուիլըմ Ռոճըրս հաւանաբար Իսրայէլ երթայ Ապրիլին: Գալով Տիկին Մէյրի, միշտ նոյն դիրքը կը բռնէ եւ կը շեշտէ ամէն առթիւ թէ Իսրայէլ պիտի չընդունի 1967 Յունիս 4էն առաջուան սահմաններուն վերադառնալ: «Ապահով սահմաններ կ'ուզենք» կը կրկնէ Իսրայէլի վարչապետը:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ ՄԸ

Պոլսոյ մէջ, 1854ին, սկսաւ լոյս տեսնել «Ընտանի իմաստասէր, օրագիր բարոյական եւ մատենագրական կրթութեան» պարբերականը: Ասիկա հայ մամուլի պատմութեան մէջ առաջին անգամն ըլլալով կը հետապնդէր կնոջ վերաբերեալ կարեւոր հարցեր, ինչպէս իգական սեռի կրթութիւն, ընտանեկան խնդիրներ եւայլն: Պարբերականին հիմնուիլը մաս կը կազմէր լուսաւորական այն բուռն շարժումին, որ յառաջ եկաւ հայ իրականութեան արեւմտեան հատուածին մէջ անցեալ դարու 40ական թուականներուն, եւ կը հանդիսանար գաղափարախօսութեան մէջ քաղքենի նոր յարաբերութիւններու ձեւաւորման երաշխիքը: Ընտանիքի եւ հանրային կեանքի մէջ կնոջ ունենալիք կարեւոր դերին, ինչպէս նաեւ կնոջ ընտանեկան հոգերը մեղմելու վերաբերեալ հարցերը քննութեան առնուած էին նոյն 40ական թուականներուն, հրապարակագիրներ՝ Ն. Զօրայեանի եւ Սերվիչէնի կողմէ:

Պարբերականը կը հրատարակուէր Ազգասիրական Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ: Հրատարակողն էր Վ. Սոֆալեան: Ան լոյս կը տեսնէր նախ երկու շաբաթը, ապա՝ ամիսը մէկ անգամ, ունէր լաւ տպագրութիւն: Ամսագիրը ունեցած է ընդամէնը մէկ տարուան կեանք:

Ինչպէս եւ բնականաբար պէտք է ենթադրել, ամսագրին նիւթերը կը շօշափէն սիրոյ, ընտանիքի համերաշխութեան, բարոյականութեան, մանուկներու, յատկապէս դեռահաս օրիորդներու կրթութեան եւ կենցաղի վերաբերեալ բազմաթիւ հարցեր:

Հանդէսի երկրորդ թիւին մէջ տպուած «Բարոյական իմաստասիրութիւն» յօդուածին բնաբանն է Օվիդիոսի «Մենք երկուքնիս բազմութիւն մըն ենք» խօսքը: Կը գովաբանուի բնական եւ անկաշկանդ սէրը, որ մարդուն տրուած բարձրագոյն պարգեւն է և պէտք է պահպանուի աչքի լոյսի պէս: Փորձելով դուրս գալ սիրոյ և հաւատարմութեան վերաբերեալ վարդապետական խօսքերու շրջանակէն, ամսագիրը երկու հոգիներու կապին նախապայմանը կը համարի լիակատար հասկացողութիւնը, որ կրնայ ստեղծուիլ նոյնիսկ բնաւորութեամբ իրարու հակոտնեայ անձերու միջեւ, քանի որ երբեմն ճիշդ այդ հակասութիւններն են, որ կը կազմեն անքակտելի ներդաշնակութիւն: Սիրոյ մէջ պէտք է իշխէ անձնազոհութիւնը եւ մտերիմին շահը սեփականէն վեր դասելու ձգտումը: Պէտք է յիշել, որ շատերու հետ սիրալիր ըլլալով, դուն մէկուն հետ միայն կրնաս հաբաղատ ըլլալ: «Որք ունին ընդ քեզ խաղաղութիւն՝ բազումք եղիցին, իսկ խորհրդակից քո մի ի հազարաց»:

Սէրը համարելով ընտանիքի կայունութեան հիմը, յօդուածագիրը կը դիմէ Ժորժ Սանտի, որ սիրելու կարողութեան մէջ կը տեսնէ մարդու մեծագոյն յատկութիւններէն մէկը: Բարքերու անարատ պահպանման եւ վեհ զգացումներու մասին յօդուածներ կան ամսագրին մէջ, ուր միշտ անկեղծ եւ ջերմ խօսքեր կ՚ըսուին ընթերցողներուն համար: «Ծառերուն մէջ քեզ աչքէ կորսնցնելու ալ ըլլամ, առանց տեսնելու կրնամ գտնել քեզ, քեզմէ մէկ բան մըն է, որ չեմ կրնար զրուցել, որ անցած տեղիդ օդին մէջ եւ նստած տեղիդ խոտին վրայ կը մնայ», սիրած մէկու մը ուղղուած անկեղծ խօսքերը այս ձեւով կ՚ամփոփուի Պեռնարտէն տը Սէն Փիէրի նշանաւոր «Փօլ եւ Վիրժինի» վէպին մէջ:

Իբրեւ գեղեցիկ սիրոյ հրաշալի նմոյշ, «Ընտանի իմաստասէրը» լոյս կ՚ընծայէ ընդարձակ հատուածներ Շէյքսփիրի «Ռոմէօ է Ժիւլիէթ» ողբերգութենէն, անոր կցելով այսպիսի խմբագրական մը. «Մեր ազգին կարդացողներն ալ իր հանճարը մեր գրուցելիքէն աղէկ աս խաղիս մէջ պիտի հասկնան, որ իրեն վսեմ գրուածը չէ նէ, գոնէ էն անուշը ու էն խեղճն է, եւ մեր սրտին էն մօտ զգացումներուն վրայ գրուած»:

Ամսագիրը յաճախ կը դիմէ եւրոպական երկիրներու պատմութեան եւ գրականութեան, յատուկ տեղ կը յատկացնէ այդ երկիրներու նշանաւոր կիներու կեանքի պատմութեան: Ահա «Մարիամ Ստուարտ, Թագուհի Սկովտիոյ» ծաւալուն յօդուածը: Հոն մանրամասն եւ համակրանքով կը խօսուի այդ թագուհիին կեանքին եւ մահուան մասին: Առանձին ջերմութեամբ են գրուած յատկապէս այն հատուածները, ուր կը նկարագրուին կառափնատ գացող թագուհիին վեհ կեցուածքը, հպարտութիւնն ու արժանապատուութիւնը, ամէն կերպ կը շեշտուի անոր կնոջական մեծ ուժը:

Շատ հետաքրքրական են դաստիարակութեան վերաբերեալ միտքերը: Ընտանիքի մէջ անպայման պէտք է տիրապետէ մտերմութիւնը, վստահութիւնը եւ հարազատութիւնը: Զաւակը մօրը պէտք է վստահի իր ամէնէն նուիրական գաղտնիքները, մայրը իբրեւ սրտակից խորհրդատու նկատելով, ան չըներ այնպիսի սխալներ, որոնց համար յետագային կրնայ չարաչար զղջալ: Ամսագիրը հայ կնոջ խորհուրդ կուտայ կուրօրէն չհետեւիլ եւրոպացի կնոջ, յատկապէս Ֆրանսուհիին, որ կ՚ընէ այն, ինչ որ կը թելադրէ իր ազգային նկարագիրը, եւ երբեք չի կորսնցներ իր սեփական դիմագիծը: Հայ կինը նոյնպէս ունենալով իր ազգային նկարագիրը, պէտք է աշխատի պահպանել ու աւելի զարգացնել զայն: Այս միտքերը կ՚արծարծուին շարունակաբար «Սոֆիա» յօդուածին մէջ, որուն հերոսուհին չափի զգացում ունեցող, ոչ շռայլ, բայց ճաշակով հագուող, շնորհալի, մարդասէր եւ գուրգուրոտ Հայուհին է:

Սրամիտ երկխօսութիւններու միջոցով հանդէսը կիներուն, ինչպէս նաեւ մարդոց, խորհուրդ կուտայ յանուն բարեկրթութեան զուսպ ըլլալ, չչատախօսել եւ չզբաղիլ մանր բամբասանքներով:

Զափազանց ուշադիր եւ խնամքով են գրուած այն յօդուածները, որոնք կը վերաբերին մանուկներու ընտանեկան դաստիարակութեան:

Վախի միջոցով երախան սաստելը կը նկատուի խիստ վնասակար, ան կը կոտրէ անոր ինքնավստահութիւնը, երախան կը դարձնէ փոքրոգի, անյարգալից: Այս հարցերուն մէջ ամսագիրը կը հետեւի Ժան-Ժաք Ռուսոյի դաստիարակչական եղանակին:

Այսպէս, դեռ անցեալ դարու յիսունական թուականներուն «Ընտանիք իմաստասէրը» որ հիմնուած էր Հայուհիներու համար, կ՚արժեւորէր արեւմտահայ մտաւոր կեանքին զարթօնքը ընդհանրապէս եւ կը ձգտէր խօսքէն գործի վերածել կնոջ մտաւոր եւ հոգեկան ազատութեան մասին արծարծուած խնդիրները: Այս հարցերուն մէջ ան ուղեցոյց ունեցաւ եւրոպացի մեծ միտքերու տեսակէտները: Ամսագիրը միաժամանակ կը ձգտէր զուտ ազգային, հայկական հողի վրայ դնել կնոջ դերին բարձրացման եւ անոր անհատականութեան ձեւաւորման վերաբերեալ իր սկզբունքները:

Վ. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՅ ԵՐԳԻԾԱԲԱՆԸ ՄԱՀՏԵՍԻ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԱՆՈՒՇԵԱՆ

Առաջին հայ երգիծաբանը եղած է ռումանահայ մահտեսի Գրիգորիս Անուշեան որուն ձեռագրերուն յայտնութիւնը կատարած է 1913ին, Պուքրէշ գտնուած միջոցին, կովկասահայ ծանօթ գրագէտ Վրթանէս Փափազեան:

Վրթանէս Փափազեան, այդ թուականներուն Թէոդիկի գրուած նամակի մը մէջ կ՚ըսէր, թէ յաջողած էր գտնել, տարօրինակ պարագաներու ներքեւ, անդրանիկ հայ երգիծագրին անտիպներէն մաս մը, ուրկէ նմոյշներ կ՚ուղարկէր՝ Տարեգիրքին մէջ հրատարակուելու համար:

Ըստ Փափազեանի, այս ձեռագիրը կազմողը, որ կը կոչուէր Մահտեսի Գրիգոր Անուշեան, բնիկ Ագուլիսցի էր, կովկասցի, ծնեալ 1768 թուականին: Իր նախահայրը՝ Անուշ աղան, Ագուլիսի ծանօթ Ս. Թովմաս Առաքելոյ վանքը կառուցողն է եղած: Պարսից Թահմազ-Ղուլի Խան Շահի (Նատիր Շահ) Ագուլիսը աւերելու ժամանակ, հայրը խոյս կուտայ Պոլիս, անկէ ալ անցնելով Ռուսճուք, ուր կը հաստատուի իր զաւակներուն հետ:

Այս բոլոր տեղեկութիւնները մանրամասնօրէն գրուած են Մահտեսի Գրիգոր Անուշեանի կազմած տետրակին մէջ, որուն առաջին մասը գրուած է 1800ին, իսկ վերջին մասն ալ՝ 1828ին: Զանազան սեռի եւ այլազան նիւթերու պատկանող 16 գլուխներու կամ բաժիններու վերջինն է հետեւեալ երգիծական կտորը, որ կը կրէ « Դրամին Հաւատամքը » խորագիրը:

«Հանդանակ մոլի հաւատոյ, սահմանեալ հաւանական նմանութեամբ ի ծխավաճառ Սարգսէ Ակնցոյ, ի մականուն «Անհաւատ» կոչեցելոյ, ըստ արդենի հանգամանացն կատարեալ

Հաւատամք ի մայրն աշխարհակալ տնօրինողն ամենայն իրաց երկրի երեւելեաց: Եւ յերկրորդ տէր ոսկի եւ արծաթ ծնեալ ի մետաղաց այսինքն յէութենէ հողոյ, որով ամենայն ինչ լինի ի վերայ երկրի: Որ յաղագս մեր մարդկան եւ վասն մերոյ հանգստութեան եւ խաղաղութեան ի բովս մտեալ հալեցաւ, կռանեցաւ եւ դրոշմեցաւ ի պատկեր արքունական: Որով էառ զմարմին տուպլինին, քմէնցն, մաճառն ու եալտըզըն, ճշմարտապէս եւ ո՛չ կարծեօք: Զարչարեալ ի ներքոյ կռանաց եւ յգկեալ ի ձեռն արուեստաւորաց բազում ճգամբ, ապա ձեռն ընդ ձեռն փոխադրեալ նստի ի գանձարանսն թագաւորաց, իշխանաց եւ բռնաւորաց, գայ յելանէ յետ ժամանակաց ի գանձարանէ, եւ դարձեալ շրջի յերկրէ ի յերկիր, եւ մեծաւ փառօք իւր փառաւորէ զրաղումս, նաեւ իսկ զանարժանս, որ թէ ուր հնչեսցէ չառաչիւնս, անդ պապանձեցուցանէ զլեզուս բազմաց իւրն զօրութեամբ, որոյ թագաւորութեանն ի յերկրի ո՛չ գոյ վախճան:

Հաւատամք եւ ի սոցունց բղխեալ յՍտամպօլ ոսկին, ի Մսըրն, ի Հնտոստան, ի տասներկուքնոցն, ի քսան հնգնոցն եւ չառս իջի յաստեղափայլուն ուռուպէյքն, որք զօրացուցանեն զսիրտ ստացողաց: Հաւատամք եւ ի պէս պէս տեսակս արծաթեայ դրամոց, յռեալն, ի հնգանոցն, ի հարիւրնոցն, ի վաթսուննոցն, ի թէք զուռուշն, ի զօլոթան եւ ի սոցին նմանս, այսինքն ի մանրամասն փողս, որք յարաժամ յածին ընդ ամենայն անհատս, ի դիւրութիւն առուբեւառութեանց եւ ի վայելումն մեզ յաւնի կեանս ժամանակեայ յաւիտենական:

Իսկ որք ասեն էր երբեմն, յորժամ ո՛չ էր ի յարդի, կամ էր երբեմն, յորժամ ո՛չ էր ի կիրառութեան, կամ թէ յոչէից ո՛չ եղեն, կամ յայլմէ էութենէ յանգէտս Աստծոյ ասեն լինիլ զոսկին եւ կամ զարծաթ, զայնպիսիսն նզովէ Ակնցի Սարգիսն ծխավաճառ, մականուն անհաւատ:

Մհտ. ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԱՆՈՒՇԵԱՆ

1828

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Տղաս, հիմա քեզի որոշ խօսք մը չեմ կրնար տալ, մէյ մը Թաղական Խորհուրդին ատենապետը տեսնեմ, եթէ կարելի է բան մը ընել, կ՚ընենք... դուն Ատ Հաճի Թումիկը գիկէ, անոր հետ ալ տեսնուիմ:

— Այո, բայց կորսնցնելու ժամանակ չկայ, առարկեց Սերգիս, երկու օրէն մարդիկը պիտի գան զիրենք տունէն հանելու համար:

— Դուն հոգ մի ըներ, ես այս իրիկուն կը տեսնեմ...

— Ուրեմն շատ շնորհակալ եմ ձեր ազնուութենէն եւ կը յուսամ, որ ասկէ ետքը ալ լաւ բարեկամներ կ՚ըլլանք:

Ղուկաս էֆէնտի, առանց պատասխանելու գլխու անորոշ շարժում մը ըրաւ: Երիտասարդը ոտքի ելաւ եւ մնաս բարով ըսելով մեկնեցաւ:

Սերգիս սկսած էր կասկածիլ վաճառականին մեղմ ու հաշտարար լեզուէն. կը վախնար, որ պարզապէս զինքը խաբած ըլլար, խոստանալով Թաղական Խորհուրդի ատենապետին խօսելու: Ղուկաս էֆէնտիի ընթացքը այնքան տարօրինակ թուեցաւ իրեն, որ նոյնիսկ որոշեց Հաճի Թումիկի չըսել, որ էֆէնտին զինքը տեսնել կը փափաքի, վախնալով որ կրնայ որեւէ կերպով գինեպանին միտքը փոխել. եւ այս ենթադրութեան մէջ շատ ճիշդ էր երիտասարդը, քանզի հազիւ իր քովէն հեռացած, Ղուկաս էֆէնտի ինքն իրեն սկսաւ մտածել.

— Թող մէյ մը ես այդ Հաճի Թումիկին հետ տեսնուիմ, ձեռքը քանի մը ոսկի ալ դնեմ, անկէ ետքը կը տեսնուինք, թէ ո՞վ ստորագրութիւն ետ կ՚առնէ եղեր, ո՞վ արդելք կ՚ըլլայ եղեր այդ բոզին ու սրիկային տուներնէն դուրս նետուելուն: Այս երիտասարդը կ՚երեւայ, որ պարզապէս Սաթենիկի բարեկամներէն է, ատոր համար ելեր պաշտպան կը կանգնի անոր...

Այս խորհրդածութիւններու մէջ էր, երբ դուռը բացուեցաւ, տիկին Թագուհի եւ Ռոզիկ ներս մտան: Երկուքն ալ այլայլած կերպարանք մը ունէին, որ չվրիպեցաւ Ղուկաս էֆէնտիի աչքերէն:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ ունիք նորէն, հարցուց մտատանջ ձայնով մը:

Տիկին Թագուհի, իր ամուսնոյն պատասխանելէ առաջ դէպի աղջիկը դարձաւ եւ ըսաւ.

— Հայտէ, աղջիկս, սենեակդ գնա եւ հանգստացիր ու պարապ տեղը նորէն սիրտդ մի հատցներ, մանաւանդ նորէն մի նստիր լար...

Ռոզիկ լուռ մնջիկ հեռացաւ:

— Քա, ի՞նչ եղաւ նորէն, չըսե՞ս, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի անհամբեր:

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, սա քաշուելիք բան չէ, սկսաւ տիկին Թագուհի, թիկնաթոռի մը վրայ իյնալով... ինչ ընել ընելու է՝ աս խաղքութեան վերջ տալու է... ամէն բերնի ծամո՞ն պիտի ըլլանք:

— Քա կնիկ, եղածը պատմէ, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի, ձայնը աւելի բարձրացնելով:

— Օֆ, այնչափ յուզուած եմ, որ խօսքիս թելը կը կորսնցնեմ, շարունակեց Թագուհի, իրիկուան դէմ Ռոզիկիս հետ դերձակուհիի գացեր էինք փորձի համար, անկէ ելլելնուս քիչ մը Մարտիկ էֆէնտիենց հանդիպինք ըսինք, գացինք. ասկէ անկէ խօսք ըլլալէ ետքը, Վերոնիկը ըսաւ, որ «ճանըմ, տիկին Թագուհի, ես ձեր անկեղծ բարեկամն եմ, աս ինչ խօսքեր կը լսեմ քանի մը օրէ ի վեր ձեր մասին, սիրտս կտոր-կտոր կ՚ըլլայ, կ՚ազչեմ, չիտակը ըսէք, ի՞նչ է այդ անճոռնի խօսքերուն պատճառը»:

— Ի՞նչ խօսք է որ...

— Օրիորդ Ռոզիկին նշանը ետ եղեր է, տիկին Անթառամը ձեզի հետ կռիւ ըրեր է, իրարու առեր տուեր էք, ասոնցմէ զատ ուրիշ առկոց առակ խօսքեր:

— Էյ, դո՞ւն ինչ պատասխանեցիր,

— Ի՞նչ ըսեմ, նախ ուրացայ, անանկ բան չկայ ըսի, սակայն ետքը տեսայ, որ բուն իսկ խօսքը Անթառամէն ելեր է, տեղն ու տեղօք ամէն բան գիտէ, օրովը, ժամովը... արդէն Վերոնիկ հանըմը ըսաւ, որ ամէնուն բերանն է եղեր, բոլոր տուներուն մէջ մեր վրայ կը խօսին... Նայեցայ որ ճար չկայ, ուրանալը աւելի դէշ պիտի ըլլայ, ըսի որ, ասանկ խօսքեր մը դարձան տիկին Անթառամի հետ, բայց նշանը ետ ընելու խնդիր չկայ... բայց այդ խօսքերէն այնչափ յուզուեցայ որ... Ռոզիկը ըսես մազ մնաց նորէն լալ պիտի սկսէր, շուտով մը խօսքը կարճ կապեցինք ու դուրս ելանք...

— Իրենք ուրկէ՞ իմացեր են այդ խօսքերը, հարցուց Ղուկաս էֆէնտի:

— Ճանըմ, ամէնուն բերանն է եղեր, քանի մը տեղէ լսեր են: Սմսարեաններէն լսեր են, Տ. Միքիասէն լսեր են, ուրիշներէ լսեր են...

— Ատ Անթառամին ու Միքիասին խառնած բաներն են ասոնք... բոզը ելեր նամակ ալ գրեր է ինծի...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՏԷՍԻՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Շատ գրուած է Տէսինի մասին եւ եթէ օր մը փորձուի Ֆրանսահայ գաղութներու ծագումն ու պատմութիւնը տալ, տարակոյս չկայ որ Տէսինի գաղութին պիտի յատկացուի պատուաւոր բաժին մը:

Արդարեւ, ազգային գետնի վրայ Տէսինը միշտ ալ յառաջադէմ դիրքի վրայ գտնուած է, հաւանաբար իր համախումբ ըլլալու առաւելութեամբ:

1923էն սկսեալ Հայը իր գաղթականի ցուպն ի ձեռին, եկաւ նաեւ այս ասպնջական երկրին հիւրընկալ ափերը, ապահովութիւն ու ապրուստ գտնելու: Ցարաճուն տեղաշարժ մը կար այն ատեն: Սակայն, շատ չանցած իւրաքանչիւր գաղութ կազմաւորուեցաւ ու դարձաւ առանձին միացութիւն մը Ֆրանսահայ ամբողջականութեան:

Տէսինը, իր արուեստական թելերու գործարանով, առաջին օրէն իսկ տնտեսական ապահով կորիզ մը հանդիսացաւ, ուր հայ գաղութը շուտով արմատ նետեց եւ ուռճացաւ:

Եօթը տարի ետքը, բացումը կը կատարուէր Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան, եւ յաջորդաբար կը շինուէին Ս. Աստուածածնայ եկեղեցին եւ Հայ Աւետարանական համայնքին ժողովարանը:

Գաղութին հիմնադրութեան 40ամեակին կը զուգադիպէր Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը: Գոյութիւն ունեցող բոլոր կազմակերպութիւններուն ներկայացուցիչներով կազմուեցաւ յատուկ յանձնախումբ եւ Տէսինն ալ հանդիսաւոր շուքով ոգեկոչեց բիւրաւոր նահատակներու արեամբ ներկուած այդ քստմնելի թուականը:

Ապա, յանձնախումբը ծանր պատասխանատուութիւն մը ստանձնեց. այն է՝ Տէսինի մէջ կառուցանել հայկական ցեղասպանութեան զոհերուն յիշատակը յաւերժացնող յուշարձան մը: Այս նուիրական գաղափարը հրապարակ նետուած էր թաղապետական ընտրութեանց առիթով եւ պէտք էր զայն օգտագործել:

Յարգանք թաղապետութեան, որ իր ընտրութենէն ետք յարգեց իր ըրած խոստումը, զօրավիգ կանգնեցաւ յանձնախումբի խնդրագրին եւ Տէսինի ամէնէն ընդարձակ հրապարակը տրամադրեց յուշարձանին համար:

Այնուհետեւ, յանձնախումբը լուռ մընջիկ աշխատեցաւ, դիմեց առ որ անկ է ու կատարուեցան բոլոր օրինական գործողութիւնները:

Այժմ, յուշարձանի պատուանդանը կառուցուած է արդէն: Իսկ կոթողը կ'աւարտի շուտով: Յանձնախումբը ցարդ հաւաքած է 65 հազար Նոր Ֆրանքէ աւելի գումար մը: Միայն Տէսինի փոքր գաղութը մասնակցած է երեսուն հազարէ աւելի գումարով մը: Զոհաբերութեան օրինակ մը տուած ըլլալու համար ըսենք որ այրի եւ տարիքոտ Հայուհիներ, որոնց ստացած օրական թոշակը 10 ֆրանքէն պակաս է, մասնակցած են 100 ֆրանքով: Ազգասիրութեան բարձր չափանիշ մըն ալ Մոնաքոյէն: Պր. Մուշեղ Ճիէրճեան պարզ դիմումի մը ընդառաջելով, յանձնախումբին տրամադրեց 20 հազար ֆրանք: Չկա՞ն այս պատուական Հայուն նիւթական դիրքն ունեցող այլ բախտաւորներ: Անշուշտ կան: Ըլլայ Ֆրանսայի թէ սահմանամերձ այլ երկիրներու մէջ, առանց թուելու հեռաւոր Ամերիկան: Որքան պերճախօս են հարուստ Հրեաներու խոր հայրենասիրութիւնը եւ անոնց ցոյց տուած նիւթական զոհողութիւնը, որոնք խթան կարող են հանդիսանալ մեր ունեւորներուն:

Յուշարձանի շինութեան ծախքերը տակաւին չեն փակուած: Յանձնախումբին կողմէ մամուլին տրուած կոչերը ակնկալուած արդիւնքը չտուին: Այսուհանդերձ, յանձնախումբը դարձեալ լաւատես է: Որովհետեւ գիտէ որ Հայը միշտ ալ տուող եղած է: Որովհետեւ գիտէ որ մեզմէ շատեր անապատներէն անցան: Տեսան անարգ Թուրքին եաթաղանը եւ առնուազն զոհ մը տուին այդ ցեղասպանութեան: Սիրելիներու անհամար ոսկորներ տակաւին անթաղ կը մնան անապատի կիզիչ աւազներուն վրայ: Եւ վստահ է որ բան մը կը խօսի մեր սրտերուն անոնց յիշատակը:

Ահա այդ նահատակներուն նուիրուած է յուշարձանը որ կը պատկանի համայն Հայութեան եւ միակն է առ այժմ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Ամէն հայ անհատ կրնայ քար մը զետեղելու արժէքը ապահովել յուշարձանի շինութեան: Խորհրդանշական քար մը՝ որպէս դամբան ձեր սիրելիներուն անյայտ գերեզմանին:

Պարզ յիշեցում մըն է ասիկա՝ ուղղուած իւրաքանչիւր Հայու՝ որուն երակներուն մէջ տակաւին շրջան կ'ընէ Հայու արիւն ու կը հաւատայ ազգային վերածնունդին:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՈՅԱՃԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

1971–1972 կրթական տարեշրջանի համար Հ. Բ. Ը. Միութեան համալսարանական կրթաթոշակներու բաշխումի պայմաններն են.—

1.— Միութեան այժմու համալսարանական սաներէն 33 հոգի այս տարի շրջանաւարտ պիտի ըլլան: Մնացեալ 188 սաներէն 1971–1972ին կրթաթոշակ պիտի ստանան անոնք որ յաջողած են տարեվերջի քննութեանց մէջ:

2.— Վերոյիշեալներէն զատ կրթաթոշակ պիտի յատկացուի սահմանափակ թիւով նոր թեկնածուներու:

3.— Կրթաթոշակի այս յատկացումներէն կրնան օգտուիլ արդէն իսկ պաշտօնի վրայ գտնուող ուսուցիչները, երբ անոնք մասնաւոր կերպով յանձնարարուին իրենց վարժարաններուն տնօրէնութեան կամ հոգաբարձութեան կողմէ:

4.— Համալսարանական ուսմանց համար թեկնածու ներկայացողները պէտք է անպայման երկրորդական վարժարանէ մը վկայուած ըլլան այլապէս իրենց դիմումը անպատասխանի պիտի մնայ:

5.— Նոր թեկնածուներուն մէջ նախապատուութիւն պիտի տրուի անոնց՝ որոնք հայ մշակոյթին սատարելու կոչուած ուսմանց կը հետեւին:

6.— Բոլոր թեկնածուները, ուսուցիչ թէ ուսանող, Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ իրենց դիմումը պէտք է կատարեն մինչեւ Ապրիլ 15, 1971 Միութեան հետեւեալ մարմիններուն.—

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Lebanon
P. O. Box 715
BEIRUT, LEBANON

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Syria
P. O. Box 348
ALEP, SYRIA

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
Comité Régional de France
11, Square Alboni, PARIS (16e)

7.— Այլ վայրերու թեկնածուները պէտք է մինչեւ Ապրիլ 15, 1971 ուղղակի դիմեն Կեդր. Վարչ. Ժողովին, հետեւեալ հասցէով.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
109 East 40th Street
NEW-YORK, N.Y. 10016 — U.S.A.

8.— Դիմումնագիր ներկայացնողները հարցաթերթիկ մը պիտի ստանան այն մարմնէն, որուն դիմած են: Թեկնածուները պէտք է պատասխանեն բոլոր հարցումներուն եւ հետեւին հարցաթերթիկին մէջ ցոյց տրուած ուղղութեան:

9.— Միութեան Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Ֆրանսայի Շրջանային Յանձնաժողովներուն Կրթական Յանձնախումբերը այդ վայրերու թեկնածուներուն թղթածրարները ուսումնասիրելէ ետք զանոնք մինչեւ Մայիս 15 պիտի փոխանցեն Կեդր. Վարչ. Ժողովին, արժանաւորներուն մասին պատճառաբանեալ յանձնարարութեամբ:

10.— Ներկայիս իրենց ուսումը շարունակող Հ. Բ. Ը. Միութեան սաները ընթացիկ դպրոցական տարեշրջանի վերջաւորութեան, իրենց քննութեանց արդիւնքը եւ կարգափոխութեան ու շրջանաւարտութեան պարագաները պէտք է անպայման մինչեւ Յուլիս 1 հաղորդեն ուղղակի Կեդր. Վարչ. Ժողովին:

11.— Կրթաթոշակ չի յատկացուիր այն ՆՈՐ թեկնածուներուն, որոնց վերջին տարուան նիշերուն ընդհանուր միջինը 80 առ հարիւրէն պակաս է:

12.— Թեկնածուներուն հայերէնագիտութիւնը եւ ի մասնաւորի հայ վարժարաններէ շրջանաւարտներուն վերջին 3 տարիներու հայերէնի եւ առնչակից նիւթերու նիշերը կարեւորութեամբ նկատի պիտի առնուին:

13.— Իրենց համալսարանական ընթացքին առանց մեր գիտութեան եւ հաւանութեան ճիւղ փոխող սաները կը զրկուին կրթաթոշակ ստանալէ:

Այս յայտարարութիւնը միաժամանակ հրատարակութեան կը տրուի Ամերիկայի եւ արտասահմանի հայ թերթերուն մէջ:

ԴԻՒԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Նիւ Եորք, Մարտ 8, 1971

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս միջոցին Կալըրի տը Սեւրի մէջ (2, Ռիւ Տիւփէն, Պոն–Մարշէի դիմացը) միլանաբնակ ծանօթ նկարիչ՝ Արտաշէս Ղարիպեան կը ցուցադրէ իր յատկանշական գործերէն ոմանք, ուրիշ քանի մը համբաւի տիրացած նկարիչներու կողքին:

Ա. Ղարիպեան մէկն է Ապրիլեան Սերունդի որբերէն, որ տարիներու ընթացքին պատուաբեր տեղ մը գրաւած է Իտալիոյ արուեստի շրջանակներուն մէջ: Վերջերս առանձին ցուցահանդէս մը տրուած էր Միլանօ, որու մասին խօսեցանք իր ատենին:

Ցուցահանդէսը բաց է ամէն օր բացի Կիրակիէ եւ Երկուշաբթիէ, մինչեւ Ապրիլ 6, ժամը 10,30էն 12 եւ 15էն 19:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ռոստով փողերուն շատ մօտը կեցած էր, եւ հեռուէն կայսրը նշմարելով անոր բոլոր շարժումներուն հետեւեցաւ աչքերովը: Երբ ցարը իրմէ քսան քայլ միայն հեռու էր, Ռոստով կրցաւ զանազանել այդ գեղեցիկ, մատաղ, երջանիկ դէմքին բոլոր գիծերը: Մինչեւ այն ատեն բնաւ չզգացած զօրովի ու հիացումի զգացում մը տողորեց զինքը:

Կայսեր մէն մի շարժումը կը հմայէր զինքը:

Ալեքսանդր զօրագունդին հրամանատարը կանչելով քանի մը բառեր ըսաւ: Յետոյ քանի մը խօսք ուղղեց սպաներուն, եւ Ռոստով մէն մի վանկ ամփոփեց, հաւաքեց որպէս թէ երկինքէն կ'իջնէին:

— Ամբողջ սրտովս շնորհակալ եմ ամէնուդ, պարոններ, արժանի հանդիսանաք Ս. Գէորգի դրօշներուն եւ պիտի շարունակէք արժանաւոր ըլլալ:

Ալեքսանդր քանի մը խօսքեր ալ ըսաւ զորս Ռոստով չհասկցաւ, եւ զինուորները իրենց ձեռքերուն ամբողջ ուժովը աղաղակեցին. Հուրրա՜:

Ալեքսանդր երթալով կը հեռանար, ուրիշ զօրագունդերու առջեւ կենալով, եւ ընդհուպ Ռոստով ուրիշ բան չնշմարեց այլեւս՝ բայց եթէ կայսեր սպիտակ գարգմանակը իր հետեւորդներուն միջեւ:

Եւ ասոնցմէ Ռոստով ճանչցաւ Անտրէյ իշխանը, հեզաբար, անտարբեր նստած իր ձիուն վրայ:

Երբ Ալեքսանդր բոլոր զօրագունդերուն շրջանը ըրաւ, զօրքերը սկսան տողանցք կատարել իրեն առջեւ, եւ Ռոստով իր Պետուինին (ձին) նստած անցաւ կայսեր առջեւէն մի–մինակ:

— Փավլոկրացիները քաջ են, ըսաւ կայսրը:

Զօրահանդէսէն վերջ, սպաները խումբ խումբ հաւաքուելով վարձատրութիւններուն վրայ խօսեցան, եւ ամէնքն ալ վստահ էին յաղթութեան վրայ աւելի՝ որքան պիտի չըլլային երկու շահուած ճակատամարտներէն վերջ:

Լ.

Զօրահանդէսին յաջորդ օրը, Պորիս՝ Պէրկի յաջողութեան մաղթանքներով բեռնաւորուած, գնաց այցելել Անտրէյ իշխանին:

«Կը հասկնամ, կ'ըսէր ինքնիրեն, թէ իր հօրմէն տասը հազար րուպլի ղումարներ ընդունող Ռոստովը չուզեր երթալ գլուխ ու կռնակ ծռել, ոչ ալ ծառայ ձեւանալ, բայց ես որ ճամբաս առնելու համար գլուխս միայն ունիմ, չեմ կրնար որեւէ առիթ փախցնել»:

Անտրէյ իշխան այդ օրը Օլմուցի մէջ չէր: Պորիս, տեսնելով այն քաղաքը ուր կը գտնուէին սպայակոյտը եւ դիւանագիտական մարմինը, եւ կը բնակէին երկու կայսրերը իրենց հետեւորդներով, ա՛լ աւելի ուժգնօրէն զգաց այդ բարձրագոյն ընկերութեան մաս կազմելու բաղձանքը:

Երբ գնաց տեսնել ուզեց Պոլքոնսքին, Քութուզովի բնակած տանը մէջ, բոլոր թիկնապահները, նոյնիսկ հասարակ պահակները այնպէս մը ընդունեցան զինքը իբր թէ հասկցնելու համար որ իրեն պէս սպաներ արդէն շատ ու շատ կուգան, եւ թէ Պոլքոնսքի անոնցմէ որո՞ւն պիտի հասնէր: Բայց հակառակ ասոր, մանաւանդ այս իսկ պատճառաւ, երկրորդ օրը դարձեալ Օլմուց եկաւ:

Այս անգամ Անտրէյ իշխան տունն էր, եւ Պորիսը առաջնորդեցին մեծ սրահ մը, ուր անշուշտ ասկէ առաջ պարեր սարքուած էին, բայց այդ միջոցին կը տեսնուէին հոն միմիայն հինգ անկողին, սեղան մը, աթոռներ եւ դաշնակ մը:

Պարսկական տարազով գիշերանոց հագած սպայ մը գիր կը գրէր. ուրիշ մը, գէր Նէսվիցքին, անկողինի մը վրայ փռուած, խնդալով կը խօսակցէր սպայի մը հետ: Երրորդ մը դաշնակին վրայ վիէննական վալս մը կ'ածէր: Չորրորդը կիսովին դաշնակին վրայ ծռած՝ երգ մը կը մրթմրթար:

Ոչ ոք ուշադրութիւն ըրաւ Պորիսի: Վերջապէս գիր գրող թիկնապահը նեղսրտութեամբ մը ըսաւ թէ Պոլքոնսքի զբաղած էր իր պաշտօնով, եւ թէ անպատճառ զինքը տեսնել կ'ուզէր, պէտք է երթայ ձախակողմ ընդունելութեան սրահին մէջ:

Պորիս շնորհակալ ըլլալով սենեակէն դուրս ելաւ, եւ ընդունելութեան սրահին մէջ գտաւ տասը զօրավար եւ սպայ:

Անտրէյ իշխան մտիկ կ'ընէր կուրծքը պատուանշաններով համասփռուած ռուս ծերունի զօրավարի մը՝ որ տեղեկատուութիւն կը կատարէր:

Զօրավարը ոտքերուն ծայրին վրայ կեցած էր, թեւերը երկնցուցած իրանին երկայնքին ի վար, զինուորական քաղաքավարի արտայայտութեամբ մը:

— Շատ լաւ, շատ լաւ, համեցէք սպասել, ըսաւ Անտրէյ իշխան ռուսերէն:

Պորիսը նշմարելով այլեւս ուշադրութիւն չըրաւ զօրավարին, որ կը հետապնդէր զինքը աղաչելով որ քիչ մըն ալ մտիկ ընէ: Այս պահուն Պորիս հասկցաւ որոշապէս, ինչ որ արդէն կը նախազգար, թէ կանոնագիրներով հաստատուած կարգապահութենէն եւ ստորակարգութենէն զատ, բանակին մէջ աւելի իրական ստորակարգութիւն մը կայ, այն, որ կը պարտաւորէր զօրավարը յարգանքով սպասել իշխան հարիւրապետ Անտրէյի բարեհաճութեան, երբ այս վերջինին քմահաճոյքը ուզէր խօսիլ պարզ դրօշապահի մը հետ, ինչպէս էր ինք Տրուպեցքոյ (Պորիս): Պորիս ամէն ժամանակէ աւելի միտքը դրաւ ծառայել այս կեղակարծ կարգապահութեան տակ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(140 – Շար.)

Այրի Տիկին Մարի Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թէրզեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Նուպար Թէրզեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍԱԹԵՆԻԿ ԹԷՐԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 20ին, 96 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Մարտ 25ին, ժամը 10,30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Սարգիս Աբրահամեան եւ զաւակները 150 Ֆր. կը նուիրեն «Հայաստան«ի եւ 50 «Յառաջ»ի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

յիշատակին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր եւ բոլոր ընկերուհիներու կողմէ խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Մարի Սաղրեանի՝ իր հօր ողբացեալ Գալուստ Սաղրեանի ցաւալի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրէ Մարսէյլի Մշակութային Տան:

ԽՆՋՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին, Կիրակի, Մարտ 28, ժամը 15էն սկսեալ Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ):

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

26 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,45ին քաղաքապետարանի երկրորդ սրահին մէջ

Annexe de la Mairie

34, Avenue Louis Pasteur

Փորթ տ'Օռլէանէն առնել օթոպիւս 188 Թիւը եւ իջնել

Rond Point des Martyrs

Ա) ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Բ) ՏԸԺՎԸԺԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՖԻԼՄԸ

Գ) ՆԿԱՐԻՉ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ծախքերու մասնակցութիւնը կամաւոր:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Կիրակի, Մարտ 28, ժամը 16,30ին Տիկին Հեղինէ Թորոսեանի բնակարանը, 88 Ռիւ Մարսէլ Պոնէ, Քաշան: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Հանգուցեալ Գալուստ Սաղրեանի մահուան առթիւ Վռամեան ենթակոմիտէին կողմէ Մարս. Մշակ. Տան 100 ֆրանք, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ եւ Պուլվ. Օտոյի Կ. Խաչին կողմէ Մարս. Մշակ. Տան 50ական, Օր. Մարի Սաղրեան 100 Մարս. Մշակ. Տան, 100 Ազգ. Դատի Յանձնախումբին, 50 «Յառաջ»ին, 50 «Հայաստան»ին, 50 եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեան 10 եկեղեցւոյ, 10 Մարս. Մշակ. Տան, Տէր եւ Տիկին Խօրտէքեան 10 եկեղեցւոյ, 10 Մարս. Մշակ Տան, Արզումանեան ընտանիք 50, Պր. Սերոբ Գինոսեան 20, Յուսիկեան ընտանիք 20 Մարսէյլի Մշակ. Տան, Պր. Գրիգոր Փիլիկեան 20 Մշակ. Տան, 10 եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէրտէրեան Մշակ. Տան 15, Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէ 70, Տիգրան Ղազարեան եւ Ժանօ Ղազարեան 50ական, Շալճեան ընտանիք 100 Մարսէյլի Մշակ. Տան:

(Շար.)

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Մարտ 28ին, Կիրակի կ. ե. ժամը 15,30ին, Լիոնի Ազգ. Տան սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ կազմակերպութեամբ կըրթական մարմնոյ:

Հայկազեան վարժարանի աշակերտութիւնը կը մասնակցի աւուր պատշաճի արտասանութիւններով, երգերով եւ մանկական պարերով:

Հաճելի անակնկալներ:

Այցելութիւն արդիական կահաւորումներով զարդարուած Հայկազեան վարժարանի դասարանները:

Դպրոցական կեանքէ առնուած ֆիլմերու ցուցադրութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կատարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը.— Քրիստափոր, Րաֆֆի, Փոթորիկ, Թէհլիրեան, Ռուբէն Ուս. Մ. այս Չորեքշաբթի 24 Մարտ Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 21ին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԱՍՈՒԼԻՍ - ՃԱՇ

մասնակցութեամբ ուսանողներու

Նիւթ՝ ԹԱՏՐՈՆ

Շաբաթ, Մարտ 27 ժամը երեկոյեան 5ին

Մշակոյթի Տան մէջ

17, Ռիւ Պլէօ

Երգ, պար, արտասանութիւն

Մասնակցութիւն 20 ֆրանք

ՃԱՇ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է ի նպաստ Մշակոյթի Տան, Պոմոնի մէջ, Մարտ 28ին ժամը 12ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք Մշակոյթի Տուն, 12–14 Ռիւ Սէնթ Պազիլ կամ եկեղեցւոյ սրահը, Պ. Թիւթէլեանի մօտ:

Ճաշագին.— 15 Ֆր. ճաշերը կը պատրաստուին Հայ տիկիններու կողմէ:

ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պոմոնի Թաղականութիւնը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի Խորվիրապի տօնին առթիւ կազմակերպած է հսկումի արարողութիւններ 22 Մարտ Երկուշաբթիէն 27 Մարտ Շաբաթ ամէն երեկոյեան ժամը 20ին: Յաջորդաբար պիտի քարոզեն

Հայր Գեղամ Վր. Պաղտասարեան

Տէր Եղիշէ խաչակիր քհնյ. Փանոսեան

Շահան խաչակիր քհնյ. Տէտէեան

Նշան քհնյ. Գույումճեան

Եւ աւագ սարկաւագներ Պ. Պ. Յարութիւն Նիկողոսեան եւ Յարութիւն Ալաճեան:

Իսկ Շաբաթ երեկոյեան հանդիսաւոր Նախատօնակ բոլոր հոգեւոր հովիւներու ներկայութեամբ: Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց:

CHEZ VOUS ET SANS MAITRE

APPRENEZ L'ARMENIEN EN 3 MOIS

En y consacrant 1/4 d'heure par jour

GRACE AU NOUVEAU MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE REDIGE PAR :

HAROUTIOUN KURKDJIAN

chargé de cours au « Haïgazian College »

Professeur de français au Lycée Arménien Palandjian de Beyrouth

CONÇU D'APRES LES METHODES PEDAGOGIQUES LES PLUS RECENTES ET ACCOMPAGNE D'UN DISQUE 33 TOURS

PRIX DE LANCEMENT : 20 F. (25 F. avec le disque)

PUBLICATION

UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE

EDITIONS « HAMASKAINE »

388 pages, 72 leçons + supplément + lexique

EN VENTE :

Maison des Etudiants Arméniens, 57 Bd. Jourdan — Paris (14e)

Librairie « Le Petit Prince », 121 Bd. St Michel — Paris (5e)

Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Tzerikiantz 13, Rue des Dominicaines, Marseille

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Կիրակի, Ապրիլ 25ին, Սերքլը Քաթոլիկի սրահը, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Մեծ Պահքի տեւողութեան ամէն Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին Փաթրոնաժի սրահը՝ Ռիւ տիւ Թուլոն:

Օրակարգ.— 1) Տարեկան գործունէութեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: 3) Զանազան հարցեր:

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

×

Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղանը Մայիս 16ին Կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք–Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն) (վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	15 ֆր.
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջականները, Պէյրութ, Թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 — Tél. : 326-88-65

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50	LE NUMÉRO 0,50 F.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՄԱՐՏ
JEUDI 25 MARS 1971

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12073 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.073

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

—o—

Բ. ՆՈՐ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

Երեւոյթները կը հաստատեն թէ շատ լուրջ էր բանակի երիտասարդ զինուորականներուն մտադրութիւնը:

Քաջալերուած 1960 Մայիս 27ի փորձէն, այդ սպաները կ'ուզէին ապարէզէն քշել Սիւլէյման Տէմիրէլի տապլէթեան կառավարութիւնը եւ ձեռք առնել իշխանութիւնը:

Շատ ակներեւ էր վտանգը: Բարձրաստիճան երկու զինուորականներ, Զօր. Սունայ եւ Զօր. Թաղմաչ տեսան, որ Տէմիրէլի կառավարութեան դէմ կ'ընդվզին ո՛չ միայն համալսարանի ուսանողներն ու բանուորական ձախ կազմակերպութիւններ, այլ նաեւ՝ բանակը:

Մարտ 3ի զինուորական բացառիկ հաւաքոյթի վաղորդայնին, Հանրապետութեան նախագահը բարեկամաբար թելադրեր է վարչապետին, որ «պատւով» հրաժարի, եթէ չուզեր որ բանակը բռնութիւն բանեցնէ վրան:

Տէմիրէլ բացարձակապէս մերժեր է: Վեց տարի անդադար վարչապետի պաշտօնին վրայ մնացեր էր եւ դիւրաւ չէր ուզեր հրաժարիլ իր աթոռէն, որուն վրայ կը նստէր օրինական ձեւով, ըստ Թուրքիոյ սահմանադրական օրէնքներուն:

Վերջերս այս սիւնակներուն մէջ արձանագրեցինք իր յայտարարութիւնները Թրիպիւն տը Ժընեւի աշխատակից Միշէլ Սալոմոնի, որ դիտել տուած էր իրեն թէ Ատալէթի յաջորդական հերձուածներուն հետեւանքով այլեւս իր կուսակիցները մեծամասնութիւն չէին կազմեր Խորհրդարանին մէջ, ուստի չէ՞ր մտածեր հրաժարիլ: Տէմիրէլ պատասխաներ էր, որ նոյնիսկ առանց մեծամասնութիւն ունենալու պիտի մնայ իշխանութեան գլուխը, որովհետեւ գիտէ թէ իր հակառակորդները պիտի չկրնան միացեալ ճակատ կազմել եւ զինքը տապալելու չափ քուէ հաւաքել: Կը հրաժարի այն ատեն միայն, երբ Խորհրդարանը անվստահութեան քուէ տայ իրեն դէմ:

Այս մտայնութեամբ առաջնորդուած է, որ բանակի Մարտ 12ի վերջնագրին դէմ խոտիւ բողոքեց առաջին վայրկեանին, սակայն շուտով կակուղցաւ: Նախ մերժեց Զօր. Ճէվտէթ Սունայի հրաւէրը՝ մասնակցելու Զանքայայի համակուսակցական խորհրդաժողովին: Սակայն քանի մը օր վերջ վազելով փութաց նախագահական պալատը եւ պատրաստակամութիւն յայտնեց Ատալէթը դնելու նորընտիր վարչապետի տրամադրութեան տակ:

Հանրապետութեան նախագահը իբրեւ վաղեմի զինուորական կտրուկ կարգադրութիւններ ըրաւ: Ամէն բանէ առաջ մաքրագործեց բանակը: Պաշտօնանկ ըրաւ բազմաթիւ զօրավարներ եւ այլուր փոխադրեց հարիւրաւոր երիտասարդ սպաներ, որոնց մասին կասկածներ կային:

Վարչապետութեան կոչեց Նիհատ Էրիմը, ծանօթ Հալքեան մը, որ Փարիզի մէջ իրաւաբանութիւն է ուսած, Նախարար եղած է Հալքի օրով, Թուրքիան ներկայացուցած է Եւրոպայի Խորհուրդին մէջ եւ այլ պատասխանատու պաշտօններ վարած: Երեսփոխան է: Հալքէն հրաժարեցաւ անմիջապէս, որպէսզի անկուսակցական, չէզոք դետնի վրայ կազմէ իր դահլիճը, կարեւոր բոլոր կուսակցութեանց մասնակցութեամբ: Ազգային, խառն դահլիճ մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ բուժել հիւանդը, վերահաստատել երկրին անդորրութիւնը՝ վերջ տալով ուսանողական խռովութեանց եւ բանուորական գործադուլներու, վերականգնել Մ. Քէմալի բարենորոգումները, պայքարիլ մէկ կողմէ համայնավարական, ձախապաշտ, քրտական շարժումներուն, միւս կողմէ մոլեռանդական, յետաշրջական — չէրիաթճիական — կազմակերպութեանց դէմ:

Բանակը մէկ տարի պայմանաժամ տուած է նոր կառավարութեան՝ որպէսզի ո՛չ միայն գլուխ հանէ ա՛յսքան բարդ ու դժուարին գործ մը, այլ մեղմացնէ ժողովուրդին թշուառութիւնը, պակսեցնէ ապրուստի անհրաժեշտ նիւթերու գինը, աւելցնէ աշխատավարձքերը եւ իրագործէ ընկերային այն բոլոր բարենորոգումները, որոնք նախատեսուած են Սահմանադրութեան մէջ:

Այս ա՛յն Սահմանադրութիւնն է, որ երկրին պարտադրուեցաւ 1961 Յուլիսին՝ Զօր. Կիւրսէլի զինուորական յեղափոխական կառավարութեան կողմէ: Բանակը հաստատ կանգնած է այս Սահմանադրութեան վրայ, որ խմբագրուած է ժողովրդավար սկզբունքներով:

Խիստ դժուար աշխատանք մը վերապահուած է նշանակեալ վարչապետին, որուն դէմ շաբաթ օր Անգարայի մէջ թշնամական ցոյցեր կատարած են ձախապաշտ տարրերը:

Նիհատ Էրիմ պիտի կրնա՞յ գոհացնել բոլոր կուսակցութիւնները՝ իւրաքանչիւրին համեմատական չափով աթոռ ապահովելով:

Սպասե՛նք եւ տեսնենք:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

—o—

Արժանթինի նախագահը՝ Զօր. Լեվինկսթոն, որ իշխանութեան գլուխ եկած էր անցեալ տարի, Յունիս 18ին, պետական հարուածի մը հետեւանքով հեռացուեցաւ իր պաշտօնէն: Մէկ տարուան մէջ երկրորդ անգամն է, որ Արժանթին կը փոխէ իր նախագահը, զինուորականներու պարտադրութեան տակ:

Այսպէս, Յունիս 8ին, Զօր. Լանիւս, որ բանակի սպայակոյտի պետն էր, զինուորական հարուած մը կազմակերպելով պաշտօնանկ ըրաւ նախկին նախագահը՝ Խուան Օնկանիա: Տասը օր ետք զինուորականները նախագահի աթոռը յանձնեցին անծանօթ զինուորականի մը՝ Լեվինկսթոն:

Արժանթինի ցամաքի, օդի եւ ծովի ուժերու պետերը՝ գլխաւորութեամբ Զօր. Լանիւսի, չորաթասկիզբին պահանջեցին իրենց իսկ հաստատած նախագահին՝ հրաժարիլ:

Այս վերջինը, որ 51 տարեկան է, նախապէս փորձած էր առաջքն առնել պետական հարուածին, որ կը նախատեսուէր որոշ ժամանակէ մը ի վեր: Այսպէս, առաջին առթիւ պաշտօնէ հեռացուց սպայակոյտի պետը, որուն տեղ նշանակեց Քորտոպայի ոստիկանապետը: Միւս կողմէ, ձայնասփռուած յայտարարութեամբ մը հաղորդեց նաեւ, թէ Զօր. Լանիւս «հակայեղափոխական» ընթացքի մէջ գտնուած է, որով սպայակոյտի համաձայնութեամբ ան եւս կը հեռացուի իր պաշտօնէն:

Այս լուրը հերքուեցաւ իսկոյն սպայակոյտի կողմէ, որ որոշեց իր երկու ներկայացուցիչները ղրկել պալատ՝ պահանջելու համար նախագահին հրաժարականը: Զօր. Լեվինկսթոն ընդունեցաւ պայմանը եւ գիշերանց հեռացաւ Հանրապետութեան պալատէն:

Իշխանութիւնը այժմ կը գտնուի եռորդութեան մը ձեռքը, որոնք կը ներկայացնեն արժանթինեան բանակի երեք ուժերը՝ օդային, ծովային եւ ցամաքային: Պաշտօնական յայտարարութեան մէջ զինուորական պետերը կը ճշդեն, թէ իշխանութիւնը ձեռք կ'առնեն եւ կը պահեն «մինչեւ որ երկրումին հասնի յեղափոխական հոլովոյթը»: Յետագային իշխանութիւնը պիտի յանձնեն «սահմանադրական» կառավարութեան: Այս առիթով կը շեշտուի, թէ Զօր. Լանիւս տրամադիր է խորհրդարանական ընտրութիւններ կատարել տալ առաւելագոյնը երկու տարիէն, թերեւս մինչեւ 18 ամիս: Պաշտօնանկ եղած նախագահը որոշած էր խորհրդարանական ընտրութիւնները կատարել 1975ին:

Տասը օր առաջ լուրջ բախումներ արձանագրուած էին Քորտոպա քաղաքին մէջ, որ մայրաքաղաքէն՝ Պուէնոս Այրէսէն 430 մղոն հիւսիս-արեւմուտք կը գտնուի: Բանուորական ցոյցերը զսպելու համար Զօր. Լեվինկսթոն պահանջած էր բանակէն միջամտել, սակայն Զօր. Լանիւս դէմ եղած էր այդ կարգադրութեան:

Աւելցնենք, որ պետական հարուածի գլխաւոր դերակատարը՝ Զօր. Լանիւս կը սերի ֆրանսական ընտանիքէ եւ կը նկատուի «հայրը» բոլոր պետական հարուածներուն: Արդարեւ, 1951էն ի վեր ինք նախաձեռնած է բոլոր պետական հարուածները: Միայն Փերոնի պաշտօնազրկման չէ կրցած մասնակցիլ, որովհետեւ այդ օրերուն կը գտնուէր բանտ:

Զօրավարը ազատախոհ մարդու համբաւ կը վայելէ:

ԻՐԼԱՆՏԱ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՈՒՆԻ

Հիւսիսային Իրլանտայի նոր վարչապետ ընտրուեցաւ Պրիան Ֆօքնըր որ 26 ձայն ստացաւ մինչ իր մրցակիցը՝ Ուիլըմ Քրէյկ, ծայրայեղ նկատուած, միայն 4 ձայն կը ստանար: Այս ձեւով յոյս կայ որ որոշ հանդարտութիւն մը վերահաստատուի երկրին մէջ, քանի որ Ֆօքնըր ծանօթ է իբրեւ չափաւորական տարր: Ընտրութենէն անմիջապէս ետք, կարճ յայտարարութիւն մը ըրաւ, ուր շեշտեց ի մէջ այլոց.— «Համոզուած եմ որ քաղաքական նոր սկզբունքներու չէ որ պէտք ունինք, այլ արդիւնաւէտ գործնական արդիւնքներու, ոչ միայն ահաբեկչութեան դետնի վրայ այլեւ ըմբոստութեանց եւ խառնակութեան: Իմ հիմնական սկզբունքս պիտի ըլլայ որ կարգն ու կանոնը պէտք է յաղթէ»:

Գրեթէ նոյն լեզուն է զոր կը գործածէր իր նախորդը՝ հրաժարեալ վարչապետը, Զիչեսթըր-Քլարք:

Իր հակառակորդը սակայն, Քրէյկ, որ ծայրայեղ մըն է, ձաղկած է անմիջապէս Ֆօքնըրի ընտրութիւնը, ըսելով որ քանի որ Զիչեսթըր Քլարք քանի մը ամիս դիմացաւ, աս ալ քանի մը շաբաթ կը դիմանայ եթէ չգործադրէ այն քաղաքականութիւնը, զոր ինք, Քրէյկ, միշտ առաջարկած է:

Ծանօթ է որ այս ամբողջ խառնակութիւնները ծագեցան երբ երեք բրիտանացի զինուոր սպաննուեցան: Ներկայիս կը փաստուի որ Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը՝ Հիթ իրաւունք ունեցաւ վճռական ըլլալու, քանի որ այս ձեւով երկու կէտեր պարզուեցան.— Ա) Հիւս. Իրլանտայի կառավարութիւնը կարելիութիւնն ունի քմահաճոյքի պահեր ունենալու բայց չի կրնար չհնազանդիլ Անգլիոյ: Բ) Ծայրայեղ աջը այնքան ալ զօրաւոր չէ եւ Քրէյկի ստացած խեղճուկրակ չորս ձայները ցոյց կուտան, որ ան չի կրնար անելի մատնել կառավարութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՔՍԸՆ շատ գոհ կը թուի Լաոսի մէջ կատարուած ամերիկեան միջամտութենէն: Այս առընչութեամբ, Միացեալ Նահանգներու նախագահը յայտարարած է հեռատեսիլէն թէ այդ միջամտութիւնը դրական է: Նիքսըն կ'ընդունի սակայն թէ «ոչ մեծ յաջողութիւն մըն է, ոչ ալ ձախողութիւն մը, հեռանկարները իրագործուեցան»:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ կիսապաշտօնական օրգանը՝ Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօ խոհեմութեամբ կ'ոգեկոչէ Երուսաղէմի փոքրամասնութեանց իրաւունքները, որոնք սպառնալիքի տակ են, ի տես իսրայելեան նոր նախաձեռնութեանց: Թերթը կը շեշտէ թէ Երուսաղէմ պէտք է մնայ միաստուածական երեք մեծ կրօնքներու — հրէական, իսլամ եւ քրիստոնեայ — քաղաքը: Կը պարզուի այս յօդուածէն թէ Իսրայէլ օրէ օր կը շեշտէ հրէականացման իր քաղաքականութիւնը, Երուսաղէմի արաբական մասին մէջ:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ հարիւր հազար գիւղացիներու ցոյցը իր բնոյթը բոլորովին կորսնցուցած է եւ ապստամբութեան ձեւ առած: Կառքեր եւ հանրակառքեր կրակի տրուած են, ցուցափեղկեր կոտրած, խանութներ թալանի տրուած եւ բախումներ եղած են ոստիկանութեան հետ: Մէկ մեռեալ եւ մօտ 160 վիրաւոր կայ: Հողագործները կը պահանջեն որ իրենք չըլլան «կանաչ Եւրոպա»յի զոհերը:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորին տեսակէտով կարելի չէ մտածել առանձին համաձայնութեան մը մասին՝ Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի մէջ: Խաղաղութիւնը պէտք է իրականացուի ընդհանուր դետնի վրայ, այսինքն պէտք է լուծուին բոլոր հարցերն ալ միասնաբար: Համաձայնութեան կնքումին պէտք է մասնակցին Եգիպտոս, Յորդանան եւ «եթէ հնարաւոր է» նաեւ Սուրիա: Անդրադառնալով Երուսաղէմի հարցին, Հիւսէյն դիտել կուտայ, թէ իրենց համար քաղաքին արաբական մասը «գրաւուած» կը նկատուի եւ «Սուրբ քաղաքը պէտք է պարպուի, արաբական գրաւուած այլ հողերու կարգին»: Հիւսէյն դիտել տուաւ նաեւ, թէ Իսրայելացիք փորձեր կը կատարեն ջնջելու համար «քրիստոնեաներու եւ մահմետականներու իրաւունքները Երուսաղէմի մէջ»:

ԹՈՒՐՔ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է երկու երիտասարդներ, որոնք մասնակցած են ամերիկացի օդանաւորդներու առեւանգման: Ձերբակալութիւնները կատարուած են Սարիզի մէջ, Կեսարիոյ մօտերը:

ՆԻԺԵՐԻՈՅ մէջ երեք հարիւր հոգի մեռած է քոլերայի հետեւանքով:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ անկախութեան 150ամեակին առթիւ մանիֆեստ մը հրապարակեցին հելլէն երկու քաղաքական կուսակցութիւններու առաջնորդները: Մանիֆեստին մէջ դիտել կը տրուի, թէ յոյն ժողովուրդը իր անկախութեան տարեդարձը կը տօնէ վարչաձեւի մը ներքեւ, որ չորս տարիէ ի վեր կը զրկէ յոյն քաղաքացին իր անհատական ազատութիւններէն:

ՌՈՒԹԻՆԵՐԸ նոր ցոյցեր սկսան Չորեքշաբթի օր, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, տակնուվրայ ընելով երթեւեկը: Բեռնատար կառքերը կեցած են մայրուղիներու վրայ եւ հիւսիսի թէ հարաւի գլխաւոր կառուղիները փակ են:

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԵՐ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Պոսթընի մեր պաշտօնակիցը՝ «Հայրենիք» սկսած է հրատարակել այս շահեկան յօդուածաշարքը, հետեւեալ խմբագրական ծանօթութեամբ.—

« Մինչ հրատարակութեան կը յանձնենք մեր աշխատակցին երկարաշունչ այս գրութիւնը, կը մղուինք իրեն հետ կասկածելու՝ որ մշակութային մեր հարստութեանց պահպանութեան պատասխանատուութիւնը ունեցողներ արժանի ու շադրութիւնը ցոյց տան բուռածին տարողութիւնը ըմբռնելու եւ ըստ այնմ շարժելու... գէթ այսուհետեւ:

Անփութութիւնը ուղն ու ծուծն է դարձած գրեթէ ամէն տեղ, ամէն մարզի վրայ: Իսկ այս պարագային՝ ցոյց տրուած վերաբերումը ցուցանիշ է արուեստի եւ մշակոյթի հանդէպ տարուէ տարի ծաւալող անտարբերութեան: Կը նշանակէ թէ ուխտ ըրած ենք քալելու *ժամանակի պահանջներուն դէմ* եւ մեր հարստութիւնները վատնելու... *փոշիին, մոռացութեան եւ պարբերական «անհետացումներու»*:

Պարոն Քիւրտեանի լայնաշունչ բողոքը, արդար ընդվզումն ու խորունկ կսկիծը արձագանգ պիտի գտնէ՞: Կը կասկածինք, — սակայն չենք ուզեր յուսահատիլ: Եւ կը մաղթենք՝ որ սխալողները ի՛նք ու մենք եղած ըլլանք: («Հ.»)

Ընթերցողները ձանձրացնելու հաւանականութեան գնով իսկ, կը յանդգնիմ ձեռք առնել մեր մշակութային հարստութեանց պահպանութեան խնդիրը, որուն ապահով լուծման համար մեր պատասխանատուութիւնը ապագայ սերունդներուն՝ կը շարունակենք ուրանալ ու անտեսել:

Ձեռագիրներու ողբալի հարցին լուծման եւ անոնց ապահովութեան համար տղայական եւ անարժէք քանի մը ակամայ ձեռնարկներէ վերջ՝ գուցէ աւելո՛րդ սեպուին իմ այս տողերս, մեր մանր արուեստներուն պատկանող իրերու ապահովութեան մտահոգութեամբ առնուած: «Մանր արուեստներ»ու մարզին մէջ ինկող ազգային իրերը՝ մեր «մշակութային հարստութեան» կարեւորագոյն մասը կը կազմեն: Ինծի համար, առանց տարակոյսի, մեր «մանր արուեստ»ներու ճանաչումը եւ ներկայացումը՝ Հայն ու Հայութիւնը միջազգային գիտակցութեան ներկայացնելու կարեւորագոյն եւ ամենապատուաբեր միջոցն է: Որքան որ ալ ընդհանրապէս հայ մամուլը եւ մասնաւորաբար ամերիկահայ մամուլը հարկ եղած ուշադրութիւնը ընծեռած չըլլան, օրինակ, ո՛չ Երուսաղէմի, ո՛չ ալ Լոս Անճելըսի համալսարանի հայկական մշակոյթի մանր արուեստներուն ցուցադրութեանց, այն մեծ թիւը հայ եւ օտար այցելուներուն՝ որոնք դացին վայելելու այդ ցուցահանդէսները, եւ այն լաւ տրամադրութիւնը՝ որ իրենց մէջ ստեղծուեցաւ հայ արուեստի մասին, ինքնին գրաւականներ են այն մասին, որ նման ցուցահանդէսներ ընտրելագոյն միջոցներ են Հայութիւնը իր բոլոր արժանիքով ներկայացնելու:

Ոչ ոք կրնայ ուրանալ Մոնթրէալի խումբ մը հայ երիտասարդներու անձնանուէր ու զոհաբերող ոգիով կատարած համեստ ցուցանհանդէսին մեծ տպաւորութիւնը, Հայոց չափ նաե՛ւ օտար այցելուներուն վրայ: Փարիզի ցուցահանդէսը, ուր «ուրարտացի» մեր նախնիքներու օրերէն սկսեալ մինչեւ մեր օրերու արուեստը ցարդ լաւագոյն կերպով ներկայացուեցաւ, կ՚երեւայ թէ աւելի շատ օտարներուն *ծանօթացուեցաւ՝ քան թէ Հայերու, դատելով այն բազմաթիւ օտար գրողներու ներբողներէն, որոնց ծանօթացանք հայ մամուլէն, թարգմանաբար:*

Սակայն հայ մամուլին մէջ ես չհանդիպեցայ մանրամասն նկարագրութեան (*) եւ վերլուծումներու, որոնց շատ ու շատ արժանի էր այդ ցուցահանդէսը: Մինչդեռ, ահագին վիլլո՛ւկ եւ խրարանցում ցոյց տրուեցաւ Թրքական ցուցահանդէսին հանդէպ, ուր ուրիշ մշակոյթներու հետ հայկական մշակոյթի նիւթեր ալ իւրացնել ջանացած էին անոնք: Ըստ իս, աւելի կարեւոր է մեր կատարած վերոյիշեալ ցուցահանդէսներով գրաւել եւ գրաւեցնել ոչ միայն Հայութիւնը, այլեւ օտարները:

Անշուշտ, մեր մէջ մասնագէտներու չգոյութիւնը մեզի թոյլ պիտի չտար որ մենք լուրջ քննադատութիւններ ունենայինք այդ ցուցահանդէսներու երբեմն աղաղակող պակասներուն մասին: Սակայն երբեք սխալ ու քննադատելի պիտի չըլլար, եթէ մենք բազմիցս ու գովեստով անդրադառնայինք այդ ցուցահանդէսներուն, որպէսզի Հայեր մեծ բազմութեամբ այցելէին ու նաեւ մղէին օտարները՝ այցելելու:

Քալիֆորնիայի մէջ, Լոս Անճելըսի ցուցահանդէսին, համալսարանի յարգելի նախագահէն մինչեւ մասնագէտ ուսուցչական աւագանին իրական *զարմացումով եւ անկեղծ զմայլանքով նկատեցին եւ ճանչցան հայ մշակոյթը, շնորհիւ ցուցադրուած մանր արուեստի նմոյշներուն:*

Մոնթրէալի ցուցահանդէսի բացումէն վերջ, խումբ մը օտարներ, որոնց մէջ կային պաշտօնական կարեւոր դէմքեր (Հայերու թիւէն աւելի) երկա՛ր մնացին հոն, յուսալով որ կարելի պիտի ըլլայ դասախօսութեամբ մը աւելի ծանօթանալ հայ արուեստին, բան մը՝ որ կարելի չեղաւ կատարել, ներկաներու սահմանափակ թիւին պատճառաւ:

Փարիզի ցուցահանդէսին, խեցեգործութեան մասնագէտ Ֆրանսացի հեղինակ մը ինծի չափ երկար մնաց ցուցահանդէսի խեցեգործական սքանչելի նմոյշներուն առջեւ, զարմանք յայտնելով որ խեցեգործական արուեստի աշխարհին անծանօթ մնացած են թէ այդ իրերը եւ թէ զանոնք ստեղծագործող *Հայերը:*

Դիպուածի արդիւնք չէ, որ Ռիէֆըս-դահլի, Արթըր Լէյնի, Բ. Ռաքհամի, Է. Քինէլի, Հոփսընի, Օթօ-Դորնի եւ այլ դէմքերու անծանօթ մնացած ըլլան հայկական դարաւոր եւ ընտրելագոյն խեցեգործութիւնը՝ Դուինէն մինչեւ Կուտինայ: Ասիկա՝ սակայն, շատ սուղի նստած է հայկական խեցեգործութեան, որովհետեւ օտար հեղինակութիւններ են անոնք, որոնց սխալ եզրակացութիւնները ի նպաստ Թուրք «արուեստին»՝ դժուար պիտի ըլլայ ուղղել այժմ, ա՛յն ալ ի գին մեծամեծ զոհողութեանց:

Շատ ցաւալի է մնայուն ցուցադրութեանց պակասը: Մնայուն ցուցադրութիւններ հայ մանր արուեստներու: Եւրոպական օտար թանգարաններու մէջ հայ արուեստի նիւթեր համադրուած չեն. այլ, ցանուցիր կը մնան անոնք՝ թանգարանի զանազան մասերուն մէջ: Պատահաբար միայն կրնայ հանդիպիլ անոնց՝ հայ կամ օտար այցելուն:

Օտար թանգարաններ երբեք հարկ եղած կարեւորութիւնը չեն ընծայեր հայ մշակոյթի իրերուն:

Լոնտոնի Վիքթորիա *եւ* Ալպէրթ *աշխարհահռչակ թանգարանի խեցեգործական իրերուն մէջ, փոքր ցուցափեղկի մը մէջ ամփոփուած են, օրինակ, Կուտինահայ յախճապակիները. մինչ կան ուրի՛շ կտորներ՝ հոս ու հոն ցրուած: Տարիներ առաջ, Կուտինահայ յախճապակիներուն համար նշանակուած էր* «թրքական» *արձանագրութիւնը: Այն ատեն դիտողութիւն ըրի հանգուցեալ բարեկամիս՝ Արթըր Լէյնի, որ այդ ճիւղին տնօրէնն էր, եւ կարելի եղաւ պիտակել՝ որ անոնք* «Թուրքիոյ մէջ գործող ՀԱՅ բրուտներու արտադրութիւններ էին», *քանի որ կարելի չէր ուրանալ անոնց Հայութիւնը՝ անօթներու վրայ գտնուող հայերէն արձանագրութիւններով, խաչերով, սուրբերու նկարներով, եւայլն:*

Նոյն թանգարանին մէջ, տեղ մը, պղնձեայ զմայլելի իրեր կան՝ զուտ հայկական ոճով եւ արձանագրութեամբ սակայն, «պարսկական» *իրերու կարգին:*

Ուրիշ տեղ մը, արծաթեայ եկեղեցական իրեր կան, խառնուած՝ յունականին, եթովպականին, *եւայլն: Այլուր՝ զոյգ մը կամ երկու:*

Սակայն ընդհանրապէս ստորադասուած են հայ արուեստի արտադրութիւնները, շատ անգամ բացարձակ տգիտութեան, երբեմն ալ կամաւոր չկամութեան պատճառաւ...

Ատոր համար է, որ Գալուստ Կիւլպէնկեան *թանգարանին մէջ... կը նախընտրուի հայկական գործերը Կովկասեա՛ն կոչել բան մը, որմէ զուրկ չեն եւրոպական թանգարաններ եւս, շնորհի՛ւ որքան տգէտ, նո՛յնքան յաւակնոտ «հմուտ մասնագէտներու»:*

Ինծի համար անմեկնելի մնացած է, թէ ինչո՛ւ մեր մէջ օտարը աւելի *«հմուտ» կը նկատուի Հայէն՝ երբ կը խօսի Հայոց մշակոյթին, Հայոց պատմութեան եւ յարակից նիւթերու մասին: Անոնց տգիտութեան, մանաւանդ (աւելի վատ) «կէսգիտութեան» պատճառաւ՝ մեր ունեցածը ոչ միայն դէշ ներկայացուած է, այլ եւ յաճախ արտառոց կերպով* սխալ:

Եւ սակայն, կը շարունակե՛նք, կը յամենանք մեր այս ողբալի մտայնութեան մէջ:

Եթէ պահ մը խորհինք՝ որ մեր Ոսկեդարը, արծաթ եւ այլ շրջանները օտար «հայագէտներու» միջոցաւ չէր որ ծաղկեցաւ, զարգացաւ եւ ուռճացաւ: Ասորիյոյն, բիւզանդացի եւ այլ «հայագէտ»ներ ո՛չ մէկ նպաստ բերած են մեզի Ոսկեդարէն սկսեալ, եւ եթէ *բան մըն ալ գրած են, այնքան անպէտ նկատուած է որ մեզի չէ հասած:*

Երբ օր մը դարձեալ գիտակցութիւնը տիրապետէ մեր վրայ եւ մենք զմեզ ծուաչիտակ վերլուծենք, ներկայացնենք, պանծացնենք մեր մշակոյթը՝ այն ատեն պիտի տեսնենք թէ որքա՛ն ողբալի են օտարներու կողմէ Նարեկացին, Խորենացին, հայկական մանրանկարչութիւնը, ճարտարապետութիւնը եւ մանր արուեստները բացատրելու, ներկայացնելու, ծանօթացնելու սխալաշատ եւ շատ անգամ վնասակար փորձերը:

Այս պայմաններուն տակ, բնական է որ Հայութեան հազարամեակներո՛ւ մշակութային գանձերը Բիւզանդացիներուն, Ասորիներուն, Պարսիկներուն եւ նոյնիսկ Թուրքերուն վերագրուին, եւ մենք վերածուինք աննկարագիր եւ անտաղանդ «ծծուն թուղթ»ի — իր թէ մենք չըլլայի՛նք տէրն ու տիրականը, ստեղծողն ու պահողը, կերտողն ու գնահատողը ՄԵՐ ունեցածին:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՏԵԱՆ

(1 — Շար.)

(*) ԽՄԲ.— «Յառաջ»ի մասնագէտ աշխատակիցը Տիկին Արշալոյս Խանտանեան երկար յօդուած մը նուիրած էր այս ցուցահանդէսին («Յառաջ», 20 Նոյեմբեր 1970):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Ի՞նչ նամակ, հարցուց Թագուհի անձկութեամբ:

— Նա, կարդամ տէ՝ մտիկ ըրէ:

Եւ Ղուկաս էֆէնտի իր կնոջ կարդաց այն նամակը, զոր տունէն ներս մտած ատենին տուեր էին իրեն:

Տիկին Թագուհի այս նամակը լսելով, բոլորովին այլայլեցաւ:

— Ալ հիմա հասկցայ, որ այս գործը պիտի չըլլայ. ամէնէն աղէկը ժամ առաջ նշանը ետ ընել ու խօսքը մէջտեղէն վերցնելն է:

— Խե՞նթ ես, քա, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի ոտքի ելլելով, ընդհակառակն ամէն բան ընելու է, որպէսզի հարսնիքը ժամ առաջ ընենք, լմնցնենք ու այդ ամէնուն ալ բերնին չափը տանք... Ե՞տ ընենք մի, որպէսզի բոլոր այդ խօսքերը վրանիս վաւերացուին, հա՞... Աստուած չընէ, եթէ պէտք ըլլայ, ամբողջ հարստութիւնս կը զոհեմ, այս նշանը ետ չեմ ըներ... ինծի Ղուկաս էֆէնտի կ՚ըսեն...

— Աղէկ, բայց այս խօսքերուն, այս խաղքութիւններուն առաջքը ի՞նչպէս պիտի առնենք:

— Դուն վաղը առտու պատրաստուէ, երթանք այդ տիկին Անթառամ ըլլալիքը տեսնենք, ես անոր բերանը գոցելու կերպը գիտեմ... մինչեւ հիմա ձայն չհանելնուս համար, կ՚երեւայ որ համարձակութիւն առաւ, կեցիր ես անոր ով ըլլալը հասկցնեմ...

— Ի՛նչ, գոչեց տիկին Թագուհի, կռի՞ւ ընելու պիտի երթանք...

— Ձէ, կռուի բան չկայ, պատասխանեց Ղուկաս էֆէնտի, որ իր որոշումը տուած էր, բարեկամաբար պիտի տեսնուինք, հինէն նորէն պիտի խօսակցինք, մեղայ, կռիւ ինչո՞ւ ընենք մեր խնամիին հետ...

— Աման, Ղուկաս էֆէնտի, դուն մինակդ գնա, ես դող կ՚ելլեմ:

— Ձէ, չըլլար, անպատճառ դուն ալ գալու ես, հէմ հետերնիս մէկ քանի հոգի ալ տանինք նէ՝ աւելի աղէկ կ՚ըլլայ... վաղը առտու պատրաստուէ. ալ աս գործը մէկ անգամէն մաքրելու է:

Տիկին Թագուհի գիտէր իր ամուսնոյն յամառութիւնն ու անդրդուելի կամքը, ուստի չընդդիմախօսեց, յուսալով, որ գուցէ հետեւեալ առտու միտքը ինքնին կը փոխէ:

Բայց ոչ. Ղուկաս էֆէնտի, ընդհակառակն հետեւեալ առտու կանուխ պնդեց այդ անհրաժեշտութեան մասին եւ ստիպեց կինը, որ շուտով հագուի:

Խեղճ Թագուհի ակամայ համակերպեցաւ եւ երկու ամուսինները, կառք մը բերել տալով, գացին Պրինթօլ պանդոկը:

Տիկին Անթառամ երբեք այդպիսի այցելութեան մը չսպասելով, որեւէ հրահանգ չէր տուած դռնապանին, այնպէս որ երբ Ղուկաս էֆէնտի հարցուց, թէ տիկին Կոկիկեանը հո՞ն էր, դռնապանը պատասխանեց.

— Այո, հոս է, ներս հրամմեցէք:

Ղուկաս էֆէնտի աւելորդ սեպեց ծառային միջոցաւ իրենց գալուստը իմացնելու Անթառամին, վախնալով որ կրնայ գլխենք չընդունիլ եւ կնոջը հետ ուղղակի դիմեց իրենց խնամիցուհիին սենեակը եւ դուռը զարկաւ:

— Մտէք, լսուեցաւ ներսէն:

Երբ դուռը բացուեցաւ ու տէր եւ տիկին Կէլկիթեան սեմին վրայ երեւցան, Անթառամ զարմացական ճիչ մը արձակեց, չուզելով աչքերուն հաւատալ:

— Բարեւ, տիկին Անթառամ, ի՞նչպէս էք, աղէ՞կ էք, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի, յառաջանալով:

— Շնորհակալ եմ, մրմնջեց Անթառամ, թիկնաթոռին վրայէն ելլելով:

Տիկին Թագուհի, որ միշտ յուզուած էր արդէն, գլխովը բարեւ մը տուաւ եւ նստելու համար սպասեց հրաւէրի, որ սակայն տեղի չէր ունենար:

— Նստէ նայինք, Թագուհի, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի իր կնոջ շփոթութիւնը տեսնելով, մենք օտարական չենք, նստելու համար հրաւէրի պէտք չունինք... խնամի կը սեպուինք, հոս ալ գրեթէ մեր տունն է:

Եւ ինքը օրինակը տալով՝ թիկնաթոռի մը մէջ բազմեցաւ: Թագուհի նոյնպէս նստեցաւ աթոռի մը վրայ:

Տիկին Անթառամ շուարած, շփոթած, ապուշ-ապուշ կը նայէր Ղուկաս էֆէնտիի, առանց կարենալ խօսք մը ըսելու:

— Երէկ իրիկուն ձեր գրած նամակը առի, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի, գրպանէն սիկարէթի տուփը հանելով եւ հատ մը վառելով. քանի մը անգամ կարդացի, խելք մը չկրցայ հասկցնել, անոր համար որոշեցի անձամբ գալ եւ բացատրութիւն ուզել:

— Կարծեմ գրածիս մէջ չհասկնալիք բան մը չկար, պատասխանեց Անթառամ չոր ձայնով մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՅՈԴԱՑԱՒԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

Յօդացաւի ենթականերուն առաջին թշնամին է ցուրտը, խոնաւ ցուրտը: Հիւանդութեան ծագման մէջ եւս դեր ունի: Անոնք որ աշխատանքի պայմաններուն մէջ պաշտպանուած չեն հովին ու ցուրտին դէմ, լաւ կ'ընեն եթէ բրդեղէն հագուին, եւ տուն վերադարձին՝ փոխեն իրենց հագուստները, հագնելու համար չոր ու տաք ճերմակեղէնները: Ամէն թրջած (անձրեւէն) կամ թաց (խոնաւութենէն) հագուստ կ'արթնցնէ յօդացաւը: Մասնաւորաբար զգուշանալ ոտքերու պաղութենէ, — պէտք չէ երբեք թաց պահել ոտքերը:

Ուրեմն, տաքութիւնը առաջին պայմանն է յօդացաւին մէջ, — պէտք է գիտնալ թէ տաքութիւնը ոչ միայն նախազգուշական միջոց է, այլեւ դարմանական: Ահա թէ ինչու պէտք է բրդեղէնով փաթթել գլխաւորաբար այն յօդերը, որոնք նուազ պաշտպանուած են ցուրտին դէմ, ինչպէս ծունկը: Բուրդէ գօտի մը՝ պաշտպանելու համար մէջքը:

Երկրորդ պայմանը՝ բնակարանի հարցը: Այն բնակավայրերուն մէջ, ուր սովորական է մառախուղը, այն տուներուն մէջ, որոնք կը գտնուին ջուրերու եզերքը (գետ կամ լիճ), ծառաշատ հովիտներու խորը, պակաս չէ յօդացաւը: Այն քաղաքացիները, որոնք իրենց յօդացաւէն նեղուած՝ կը խորհին երբեմն երթալ գիւղ, ազգականի մը մօտ, «մոռնալու համար իրենց ցաւերը», — աւելի եւս կը սաստկացնեն յօդացաւը: Գիւղը, անտառներու կողքին, ջուրի աւազաններով՝ պարտէզներու մէջ, աւելի խոնաւ է քան քաղաքը: Այս իրողութիւնը մատնանշելով՝ չենք ուզեր ըսել թէ աւելի լաւ են պայմանները քաղաքներու մէջ: Խոնաւ տուներ չկա՞ն՝ քաղաքներու մէջ, պատերը միշտ արցունքոտ, կամ բորբոսած, մանաւանդ այն դետնայարկերը՝ որոնք նկուղ չունին իրենց ներքեւը, պատուհանները փոքր են, կամ կը բացուին բակի վրայ, կամ հիւսիս կը նային, հետեւաբար արեւ չեն տեսներ երբեք, սենեակներու օդի քանակը անբաւական, — այսպիսի բնակարանները յօդացաւի բոյներ են:

Երրորդ պայմանը՝ աշխատանքի հարցը: Ի՞նչ կ'ուզէք որ ընէ բժիշկը, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ տոկայ ձեր մարմինը, բանուոր բարեկամներ, երբ ապրուստի հոգը կը ստիպէ ձեզ ամէն օր աշխատիլ ճաշարաններու լուացարաններուն մէջ, հանքերու ստորերկրեայ աշխարհին մէջ, մութ կամ չոռքցուած գործատեղիներու մէջ, եւ դեռ ի՛նչ աշխատանոցներու մէջ, որոնց նկարագրութիւնը կը յիշեցնէ դժոխքը: Այդ դժոխքը, որ ձեզի յօդացաւ մը կուտայ նուէր, ո՞ր սուրբին բարեխօսութեամբ եւ կ'առնէ այլեւս հիւանդութիւնը: Յօդացաւը ոչ սուրբին խօսքը մտիկ կ'ընէ, ոչ ալ բժիշկին: Իրականին մէջ, յօդացաւը որ կ'ըսենք՝ յօդացաւ չէ, ընդհանուր հիւանդութիւն մըն է, ծագումը մութ:

Այնպէս որ, փոխանակ բացատրելու թէ ի՛նչ հիւանդութիւն է ռիւմաթիսմը, — ենթակաները գիտեն թէ ինչ բան է — խրթին եւ անհասկնալի տարազներ հրամցնելէ աւելի օգտակար կը համարիմ խորհուրդ տալ թէ ի՛նչ պէտք է ընեն ենթակաները:

Այդ խորհուրդներուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ սննդառութեան հարցը:

Ռիւմաթիսմի ենթական անհատ մըն է, որ այս հիւանդութեան մասնայատուկ «հող ունի», այլ խօսքով՝ նախատրամադրութիւն կամ ընդունակութիւն: Ընդհանրապէս, այս դասակարգի մարդիկ ուտել շատ կը սիրեն, գիրնալու հակամէտ են — այս դասակարգին մէջ կը գտնէք բըթախտի, շաքարախտի, պնդերակութեան, չնչակապութեան (ասթմ), լեարդի եւ երիկամներու հիւանդութեան թեկնածուները: Ասոնց աղիքներն ալ մեղսակից են յաճախ: Այս ամէնուն վրայ՝ աւելցուցէք նաեւ կարեւոր իրողութիւն մը, — «հողը», որու մասին խօսեցանք, ժառանգաբար կը փոխանցուի սերունդէ սերունդ, այսինքն արթրիթիք հողը, ծնունդ կուտայ նոյն խմորով զաւակներու: Ընդհանրապէս քաղաքացի են, նստակեաց, մարմնակրթութեան թշնամի:

Այս կազմուածքով եւ բնութեամբ անհատ մը, երբ կը սիրէ մանաւանդ ուտել եւ շատ ուտել՝ առանց խնայելու իր երիկամները, լեարդը, աղիքները, թոքերը, սիրտը, երակները, որոնք գէշ կը գործեն, ի վերջոյ կը դատապարտուի այն ցաւերուն, որոնց պատրուակ կը ծառայէ երբեմն հովը, երբեմն յոգնութիւնը կամ աննշան բան մը:

Ահա թէ ինչու անոնց գործը պէտք է ըլլայ չափ մը դնել իրենց կերածին, — ոչ միայն կրճատել, այլեւ զանազանութիւն մը դնել արգիլուած եւ արտօնուած ուտելիքներուն միջեւ: Հրաժարիլ ճարպերէն եւ թունաւոր սնունդներէ: Միս շատ քիչ, — կէսօրուան ճաշին միայն, կամ շաբաթը մէկ, երկու անգամ, համաձայն հիւանդութեան թոյլտուութեան: Միսը խորոված ընել, բայց միշտ լաւ եփած ըլլայ: Կանանչ բանջարեղէն, խաշած: Ցեառյ, կաթնեղէն եւ պտուղ: Ընդեղէնը քիչ՝ ըստ տեսակին: Հացը քիչ, կրակի վրայ կարմրցուած կամ պիսքոթ: Ալիւրեղէնները դիւրամարս են, բայց կը գիրցնեն, հեւաբար չափաւոր: Ջուր քիչ մը գինիով խառն: Հանքային ջուրերը նախընտրելի: Եթէ շատ կը սիրէք՝ գարեջուր, բայց քիչ:

Զուտել լեարդ, երիկամ, ուղեղ եւ ինչ որ աղածոյ է՝ ինչպէս անճրուկը (խամսի), նոյնիսկ իւղի մէջ դրուած աղկերը (սարտին), մակրդեալ պանիրները (ռոքֆոր, քամամպէր), համեմները պղպեղ, քացախ, մանանեխ), պահածոները (ինչ որ դրուած է տուփի մէջ, բուսական թէ կենդանական), խոզենիք (շառքիւթըրի, այս կարգէն՝ սալուխտ, երշիկ, ·ի բաց առեալ ժամպոն), վայրի կենդանիներու միսերը, իւղոտ ձուկերը: Վերջապէս· թէ, բոհրած կամ խարկած սուրճ, քաքաօ:

Ուրեմն, սննդառութեան հիմը պէտք է կազմէ բուսական սնունդը: Բայց եւ այնպէս զգուշանալ սոպէն ու սիսեռէն, ոլոռէն ու լուբիայէն, մանաւանդ եթէ չոր են: Զուտել երբեք սմբուկ (փաթլիճան), կոտեմ: Ոչ ախորժաբեր,, ոչ ալ օգտակար ըմպելի:

ՏՈՔԹ. ՔՈՐՈՆ

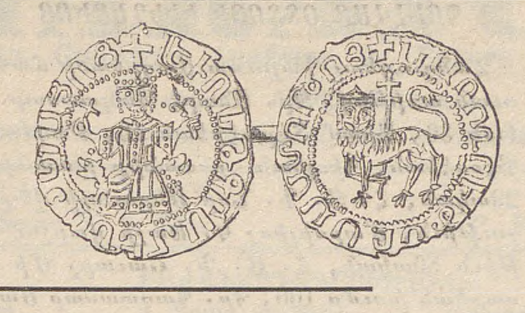

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ
ԵՒ ԻՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

BONS DE CAISSE

Կ'ուզէք ապահով միջոց մը գտնել տեղաւորելու համար ձեր անձնական կամ ձեր ընկերութեան դրամը, առանց սակայն երկար ժամանակ անշարժեցնելու եւ որոշ պայմանաժամի մը համար:

Եթէ այդ ժամանակաշրջանը վեց ամիսէն հինգ տարի է, վստահեցէք անոնք ձեր Դրամատան, որ անոնց փոխարէն ձեզի պիտի յանձնէ Պոն տը Քէսեր, որոնց ժամանակաշրջանը կրնաք ընտրել:

Վեց ամիս	4 %
Մէկ տարի	4,50 %
Երկու տարի	5 %
Երեք տարի	6 %
Հինգ տարի	7 1/3 %

Շահաբաժիններու այս սակերը ի զօրու են ներկայիս, բայց որոշ պարագաներու մէջ, կրնան բարելաւուիլ (օրինակ՝ ըստ ձգուած գումարին):

Արձանագրութիւնները (սուսքրիփսիոն) կրնան կատարուիլ.—

Ա) Ձեր անունին եւ այդ պարագային դանձուած շահաբաժինները պէտք է յայտարարուին անձերու եկամուտի տուրքին հետ, կամ ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի շահերուն հետ եթէ ձեր արձանագրութիւնը եղած է ձեր Ընկերութեան անունով:

Ձեր դիմումին վրայ, Դրամատունը ձեր անունին կամ ձեր Ընկերութեան անունին կը պատրաստէ Պոնները կամ «կրողին» (օ փորթէօր) ձեւին տակ:

Բ) Կամ անանուն եւ այդ պարագային 25 առ հարիւրի միանուագ գանձում մը շահաբաժիններուն վրայ ձեզ կ'ազատէ եկամուտի որեւէ տուրքէ, ուրեմն յայտարարելիք ոչ մէկ բան կ'ունենաք:

Շահաբաժինները կանխաւ կը վճարուին վեց ամիսէն երկու տարի Պոններու համար եւ երկու տարուան վրայ հաշուուած աւելի երկար ժամանակաշրջանի Պոններուն համար, այդ շահաբաժիններուն մնացեալը կը վճարուի երբ Պոններու պայմանաժամը լրանայ:

Օրինակ.— Հինգ տարուան Պոնի մը համար, երկու տարուան շահաբաժինները կը վճարուին արձանագրութեան ատեն եւ մնացեալը, այսինքն միւս երեք տարիներունը, հինգերորդ տարուան վերջը, Պոններու հատուցման ատեն:

Ուրիշ առաւելութիւն մը որ ուշադրութեան արժանի է.— Եթէ կ'ուզէք ձեր դրամը քաշել ճշդուած պայմանաժամէն առաջ, ձեր Պոն տը Քէսը կարելի է էսքոնթէ ընել, քիչ մը աւելի բարձր սակով, ինչ որ բնական է քանի որ պայմանաժամի խզում կայ:

Բայց այդ շահաբաժինը կը հաշուուի միայն մնացեալ ժամանակաշրջանի տեւողութեան վրայ:

Օրինակ.— Երկու տարուան համար արձանագրուած Պոնի մը շահաբաժինը կը հաշուուի վեց ամսուան վրայ եթէ ուզուած էսքոնթը 18 ամիս ետքը ուզուած է:

Վերջապէս, այն պարագային որ դրամի պէտք ունիք կարճ ժամանակի մը համար, կրնաք ձեր Դրամատան դիմել որ կանխավճար մը ընէ, իրեն յանձնելով ձեր Պոնը իբրեւ երաշխաւորութիւն:

Օրինակ.— Եթէ ձեր Պոններուն վրայ դեռ 18 ամիս պայմանաժամ կայ եւ դրամի պէտք ունիք 15 օրուան համար (առեւտրականները սպասելով իրենց մուտքերուն, անհատները սպասելով իրենց ամսականին, թոշակին կամ վարձքին) կանխավճար մը թոյլ կուտայ որ եղած ծառայութիւնը աւելի աժան արժէ օգտագործողին, շնորհիւ անոր կարճ տեւողութեան, մինչ Պոններու էսքոնթը վճարել պիտի տայ էսքոնթի շահաբաժինը 18 ամսուան վրայ:

ՆՇԱՆ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ
Directeur
BANQUE NATIONALE DE PARIS
66, Rue du Président Wilson
92 - LEVALLOIS-PERRET
Téléphone : 737-76-55
Métro : ANATOLE FRANCE

ՊԱՏԵՐԱԶՄ
ԵՒ
ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Բայց ճիշդ հոդ է դժուարութիւնը, ըսաւ Տոլկորուքով ընդմիջելով զայն: Դուք կը ճանչնաք Պիլիպինը, շարունակեց, խելացի մարդ մըն է, ան առաջարկեց պատասխանին հասցէն այսպէս.— «Առ յափշտակիչն եւ թշնամին մարդկային ազգի» :Տոլկորումով խնդաց կուշտ ու կուռ:

— Ա՞յսչափ միայն:

— Սակայն Պիլիպին աւելի լուրջ տիտղոս մը գտաւ:

— Եւ ի՞նչ է այս տիտղը:

— «Ֆրանսական կառավարութեան պետին», ըսաւ Տոլկորուքով լրջօրէն եւ գոհունակութեամբ: Լա՛ւ հասցէ է ասիկա, այնպէս չէ՞:

— Այո, լաւ է, բայց ասիկա Պոնափարթին ճաշակին չի յարմարիր, ըսաւ Պոլքոնսկի:

— Օ՛, անշուշտ: Եղբայրս գիտէ ասիկա: Անիկա քանիցս Փարիզի մէջ կայսեր մօտ ճաշած է, եւ ըսած է թէ անորմէ աւելի նրբամիտ եւ մէջէ մէջ անցած դիւանագէտ չկայ: Ֆրանսական վարպետութիւնը միացած իտալական երկդիմութեան հետ:

— Եկած եմ այս երիտասարդը ձեզի յանձնարարելու, ըսաւ Պոլքոնսքի:

Նոյն պահուն թիկնապահ մը եկաւ Տոլկորուքովը կայսեր մօտ կանչելու:

— Կը ցաւիմ, ըսաւ Տոլկորուքով, ոտքի ելլելով եւ Անտրէյ իշխանին ու Պորիսի ձեռքերը սեղմելով:

— Վստահ եղէք թէ ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ ձեզի եւ այս սիրուն երիտասարդին համար...:

Պորիսի ձեռքը անգամ մըն ալ սեղմեց պատկառալից թեթեւութեան արտայայտութեամբ մը:

Երկրորդ օրը զօրքերը սկսան արշաւանքի, եւ մինչեւ Օսթէրլիցի ճակատամարտը Պորիս չկրցաւ տեսնել ոչ Պոլքոնսքին, ոչ Տոլկորուքովը, եւ մնաց իր զօրագունդին մէջ:

ԼԱ

Նոյ. 16ին, արշալոյսին, կոփւին դաշտը ճամբայ հանուեցաւ Փոստովի պատկանած հեծեալ գումարտակը: Միւս գունդերուն ետեւէն մէկ վերստ քալած էր երբ հրաման ընդունեցաւ կենալ: Ռոստով տեսաւ քովէն անցնիլը հետեւակներու առաջին եւ երկրորդ գումարտակները, հետեւակներու վաշտերը հրետանիով, Փակրատիոն եւ Տոլկորուքով զօրավարները իրենց թիկնապահներով, բայց իր գումարտակը պահեստի պահուեցաւ:

Առտուան ժամը իննին, լսեց հրացանաձգութեան մը ճարճատիւնը եւ հուրրաներ. նշմարեց վիրաւորներու թափօր մը, եւ քիչ վերջը, հարիւրի չափ քոզակներու մէջտեղ, ֆրանսական հեծելազօրքի ամբողջ ջոկատ մը:

Զինուորները իրեն պատմեցին թէ Ռուսերը փայլուն յաղթութիւն մը տարած էին, թէ գրաւած էին Վիշաու քաղաքը եւ ամբողջ ֆրանսական գումարտակ մը գերի բռնած էին:

Գիշերուան սաստիկ սառնամանիքէն ետք արեւոտ բարի ցերեկ մը կար, եւ այս աշնանային պայծառ օրուան զուարթ պայծառութիւնը կը ներդաշնակուէր յաղթութեան լուրին հետ, զոր Ռոստով կը կարդար իր առջեւէն եկող դացող մեծ սպաներուն եւ թիկնապահներուն զոհունակ դէմքին վրայ:

Իր սիրտը, որ ի զուր վշտակրած էր ճակատամարտը կանխող երկիւղէն, ա՛լ աւելի կը ճնշուէր ցաւագին իր անգործութեան զգացումին վրայ:

— Ռոստով, հոս եկուր, պիտի խմենք մեր վիշտը խեղդելու համար, ըսաւ Տէնիսով:

Նստաւ ճամբուն եզերքը, շիշի մը պաքսուքսային առջեւ: Սպաներ մասնակցեցան այս փոքրիկ կերուխումին, Տէնիսովի կապելային շուրջ հաւաքուելով:

— Ահա գերի մըն ալ, ըսաւ սպաներէն մին, ցոյց տալով հետեւակ Ֆրանսացի վիշապազօրք մը երկու քոզակներու միջեւ, որոնց մին առանձին բռնած կը տանէր գերիին ֆրանսական գեղեցիկ եւ խոշոր ձին:

— Ձիդ ինծի ծախէ, պոռաց Տէնիսով քոզակին:

— Ամենայն սիրով, տէր իմ:

Սպաները շրջապատեցին քոզակներն ու գերին:

Երիտասարդ Ալզասցի մըն էր գերմանական շեշտով. երեսը կաս-կարմիր, եւ երբ սպաներուն Ֆրանսերէն խօսիլը լսեց, փութաց անոնց բացատրել թէ գերի ինկած ըլլալուն յանցանքը իրը չէր, թէ իր տասնապետը զինքը ղրկած էր ձիու ծածկոյթները բերելու, հակառակ իր դիտողութեան թէ Ռուսերը շատ մօտերն էին:

Եւ ամէն մէկ բառին վրայ կ'աւելցնէր. «Գթացէք Յիսուս», եւ կը շոյէր իր կենդանին:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(142 – Շար.)

Տէր եւ Տիկին Նշան եւ Զուարթ Այտապիրեան, այրի Տիկին Արաքսի Տատայեան (Քալիֆորնիա), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն եւ Հերմին Այտապիրեան, Օրիորդ Սօսէ Այտապիրեան, Տէր եւ Տիկին Վրէժ եւ Հելէն Պարունակեան եւ զաւակները (Քալիֆորնիա), Տէր եւ Տիկին Հրայր եւ Շաքէ Տատայեան եւ զաւակները (Քալիֆորնիա), ցաւոն կսկիծով կը յայտնեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ մամիկին

ՄԱՄԱՍ ԱԼՄԱՍ ԱՅՏԱՊԻՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Տօնապետեան)
Քէսիրիկցի (Խարբերդ)

մահը որ պատահեցաւ Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8ին, յետ անողոք հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի 25 Մարտ ժամը 15,45ին Սէնթ Էթիէնի հայ մատրան մէջ:

Մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Կիրակի, Մարտ 28, ժամը 16,30ին Տիկին Հեղինէ Թորոսեանի բնակարանը, 88 Ռիւ Մարսէլ Պոնէ, Քաշան: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

tout voir
en avant première

FOIRE
INTERNATIONALE
DE LYON

27 MARS
5 AVRIL
1971

RENSEIGNEMENTS
FOIRE INTERNATIONALE DE LYON
Palais des Congrès, 69 - LYON 6e .
Tél. 24-29-61
Télex : 33056 - Foirlyo-Lyon
à PARIS : 136, Bld. Haussman 8e
Tél. 924-68-50

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Հանգուցեալ Գալուստ Սագրեանի մահուան առիթով՝ Պր. Անտրէ Պաղտասարեան 30, Արամ Տէրտէրեան 10, Թովմաս Քէօսէեան, Կիւլեան ընտանիք ընտանիք 20ական, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութիւն, Մարսիլիոյ Կ. Խաչի վարչութիւն 50ական, Հ. Յ. Դ. Շաւարշ Միսաքեան խումբ 100, Պր. Պաղտասար Սահակեան 20 Մարսէյլի Մշակ. Տան: Ճիհանեան ընտանիք 10 եկեղեց. 20 Մուրատ Ռամ. Միութեան, Պր. Պէրպէրեան 50 եկեղեցիին, Խոզիկեան ընտանիք 10 Մարսէյլի Մշակ. Տան, Ասատուր Քէօսէեան 50 Մշակ. Տան, Բարդող Տէրտէրեան 50 եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Ճանիկեան 50 առաջնորդարանին, 50 եկեղեցւոյ, Ճանիկեան Կարապետ 20 եկեղեցւոյ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԻ ԱՌԹԻւ

Մարտ 28ին, Կիրակի կ. ե. ժամը 15,30ին, Լիոնի Ազգ. Տան սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ կազմակերպութեամբ կրթական մարմնոյ:

Հայկազեան վարժարանի աշակերտութիւնը կը մասնակցի աւուր պատշաճի արտասանութիւններով, երգերով եւ մանկական պարերով:

Հաճելի անակնկալներ:

Այցելութիւն արդիական կահաւորումներով զարդարուած Հայկազեան վարժարանի դասարանները:

Դպրոցական կեանքէ առնուած ֆիլմերու ցուցադրութիւն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
ԱՍՈՒԼԻՍ-ՃԱՇ
մասնակցութեամբ ուսանողներու
Նիւթ՝ ԹԱՏՐՈՆ
Շաբաթ, Մարտ 27 ժամը երեկոյեան 5ին
Մշակոյթի Տան մէջ
17, Ռիւ Պլէօ
Երգ, պար, արտասանութիւն
Մասնակցութիւն 20 փրանք

ԽՆՋՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին, Կիրակի, Մարտ 28, ժամը 15էն սկսեալ Աճարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ):

Մուտքը ազատ է:

ՃԱՇ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է ի նպաստ Մշակոյթի Տան, Պոմոնի մէջ, Մարտ 28ին ժամը 12ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք Մշակոյթի Տուն, 12-14 Ռիւ Սէնթ Պազիլ կամ եկեղեցւոյ սրահը, Պ. Թիւթէլեանի մօտ:

Ճաշագին.— 15 Ֆր. ճաշերը կը պատրաստուին հայ տիկիններու կողմէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտ սրահներուն մէջ:

×

Տրապիզոնի Նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղանը Մայիս 16ին Կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ - Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ Թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

Ազգային վարժարանի Ֆրանսաբնակ սաները կը հրաւիրուին
ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ

Ապրիլ 7ին Չորեքշաբթի ժամը 21ին

MAISON DES CENTRAUX
8, Rue Jean Goujon — Paris (8e)
Métro : Alma-Marceau ou Franklin D. Roosvelt

Մինչ այդ, կը խնդրուի հանրութենէն որ բարեհաճի տեղեկացնել՝ այն բոլոր ֆրանսաբնակ կեդրոնականցիներու հասցէները որոնք ծանօթ են իրենց

ASSOCIATION DES ANCIENS ELEVES DE GETRONAGAN
à l'attention de : M. V. BALTAT
46, Rue Poissonière — 75 - Paris (2e)
Հեռաձայն՝ ժամը 19էն ետք, 231-14-15

ՀԱՅԵՐԷՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

26 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,45ին քաղաքապետարանի երկրորդ սրահին մէջ
Annexe de la Mairie
34, Avenue Louis Pasteur
Փորթ տ'Օռլէանէն առնել օթոպիւս 188 թիւը եւ իջնել
Rond Point des Martyrs

Ա) ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ
Բ) ՏՐԺՎՐԺԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՖԻԼՄԸ
Գ) ՆԿԱՐԻՉ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ

ծախքերու մասնակցութիւնը կամաւոր:

ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պոմոնի Թաղականութիւնը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի Խորվիրապի տօնին առթիւ կազմակերպած է հսկումի արարողութիւններ 22 Մարտ Երկուշաբթիէն 27 Մարտ Շաբաթ ամէն երեկոյեան ժամը 20ին: Յաջորդաբար պիտի քարոզեն
Հայր Գեղամ Վր. Պաղտասարեան
Տէր Եղիշէ խաչակիր քհնյ. Փանոսեան
Շահան խաչակիր քհնյ. Տէտէեան
Նշան քհնյ. Գույումճեան
Եւ ապա սարկաւագներ Պ. Պ. Յարութիւն Նիկողոսեան եւ Յարութիւն Ալանեան:

Իսկ Շաբաթ երեկոյեան հանդիսաւոր նախատօնակ բոլոր հոգեւոր հովիւներու ներկայութեամբ: Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կատարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

sevan voyages
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՍԷՏԷՖԵԱՆ
50, Cours de la Liberté
LYON (3e)
Tél. : (78) 60-13-66

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կազմակերպուած կամ անհատական

ՆԱԵՒ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
եւ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ
(Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս)

Դիւրամատչելի մասնաւոր գիներ, կազմակերպուած կամ խմբական ճամբորդութիւններու համար:

ՕԴ — ՑԱՄԱՔ — ԾՈՎ

Ձեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար, առեւտրական թէ անձնական դիմեցէք

sevan voyages

Արագ սպասարկութիւն — Լաւագոյն պայմաններ:
Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ)
ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19,30

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երիտասարդ ամոլ մը, երկու սենեակնոց վարձու յարկաբաժին մը կը փնտռէ, ի հարկին հատուցումով (ռըփրիզ), խոհանոց եւ բաղնիք:

Գրել՝

ՌԱՈՒԼ ԱՃԷՄԵԱՆԻ
Maison Arménienne
57, Bd. Jourdan, Paris (14e)

Կամ հեռաձայնել Գրիշա Տէր-Ստեփանեանի (կէսօրէ ետք) 589-55-53

Surprise - Party
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Կազմակերպուած
Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի խումբին կողմէ
այս Շաբաթ Մարտ 27, ժամը իրիկուան 8էն սկսեալ
Մեզոն տէ ժէօն տ'Ալֆորվիլ
2, Ռիւ Ժաքլար
(Քաղաքապետարանին ետին)
ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ
Առատ կերուխում, ձրի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Մեծ Պահքի տեւողութեան ամէն Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Կիրակի, Ապրիլ 25ին, Սերքլը Քաթոլիկի սրահը, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին Փաթրոնաժի սրահը՝ Ռիւ տիւ Թոււլոն:

Օրակարգ.— 1) Տարեկան գործունէութեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: 3) Զանազան հարցեր:

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՄԱՐՏ

VENDREDI 26 MARS 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12074

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.074

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԱՈՍԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱՆ

—o—

Լաոսի պատերազմը գրեթէ վերջ կը գտնէր Հինգշաբթի օր: Արդարեւ, ինչպէս կը հաղորդէր մամուլը, Հարաւ. Վիէթնամի ուժերը, բացառութեամբ փոքր թիւով յետսապահներու, կը յաջողէին անցնիլ սահմանը եւ վերադառնալ Հարաւ. Վիէթնամ:

Ցարդ կարելի չէ ճշգրիտ կերպով հաշուեկշիռ մը ներկայացնել գործողութիւններու արդիւնքի մասին:

Լաոսի գործողութիւնները սկսելու նախապատրաստութիւնները տեղի ունեցան Յունուարի վերջերը, երբ մօտաւորապէս տասը հազար ամերիկացի զինուորներ դիրք գրաւեցին սահմանի եզրին: Անոնց նպատակն էր հրետանիով եւ օդանաւերով ու մասնաւորապէս թռանններով զօրավիգ կենալ Հարաւ. Վիէթնամցիներուն, որոնք Փետրուար 4ին կ՚անցնէին սահմանը եւ այս ձեւով կը սկսէին Լաոսի կռիւները: Ցարձակման լուրը հաղորդուեցաւ չորս օր ետք, այսինքն՝ Փետրուար 8ին, Հարաւ. Վիէթնամի նախագահին կողմէ: Համաձայն Նկիւյէն Վան Թիոյի՝ յարձակումը «ժամանակաւոր» բնոյթ ունէր եւ «սահմանափակ» դաշտ մը միայն:

Հարաւ. Վիէթնամցիք սկզբնական շրջանին յաջողեցան յառաջանալ գրեթէ մինչեւ Սեփոն, որ գլխաւոր հանգոյցը կը նկատուէր Հօ Շի Մին երթուղիին: Այս վերջինները նոյնիսկ գրաւեցին շրջանը կարճ ժամանակի մը համար:

Այսուհանդերձ, շուտով զգացուեցաւ Հիւսիս. Վիէթնամցիներու ճնշումը, որ օր աւուր զօրացաւ: Կռիւներն ու բախումները շատ բուռն եղան եւ արիւնալի: Հարաւ. Վիէթնամեան գունդեր պաշարուելով մասնատուեցան: Միւս կողմէ կարեւոր վնաս կրեց ամերիկեան օդուժը, հակօդային զօրաւոր կրակին պատճառով:

Օտար թղթակիցներ կը պնդեն, թէ Հարաւ. Վիէթնամցիներու նահանջը պարզապէս խուճապահար փախուստի մը պատկերը պարզեց: Ուրիշներու եւ, յատկապէս, կառավարական շրջանակներու համաձայն՝ նահանջը կանոնաւոր կերպով տեղի ունեցաւ եւ «ըստ նախատեսուած ծրագրի»:

Սայկոն եւ Ուաշինկթըն ընդհանրապէս արդիւնաւոր կը նկատեն Լաոսի գործողութիւնները, քանի որ, ինչպէս դիտել կուտան անոնք, այս չոր եղանակին, երբ Հիւսիս. Վիէթնամցիք մինչեւ անձրեւային եղանակի վերսկսումը իրենց ռազմամթերքն ու ուժերը կը փոխադրէին Հիւսիս. Վիէթնամէն հարաւ, մինչեւ Քամպոճ եւ Հարաւ. Վիէթնամ, զգալի կերպով դանդաղեցաւ: Հազիւ հարիւրին քսան տոկոսով ռազմամթերք յաջողեցան տեղափոխել Հօ Շի Մին երթուղիի միջոցաւ: Միւս կողմէ կարեւոր քանակութեամբ պահեստներ — ռազմամթերք եւ պարէնաւորում ուտեստեղէնի — երեւան հանուեցան եւ քանդուեցան:

Ցամենայն դէպս վնասները շատ ծանր են երկուստեք: Համաձայն Սայկոնի՝ Հարաւ. Վիէթնամցիք ունեցած են 1146 մեռեալ, 4235 վիրաւոր եւ 245 անհետացած, իսկ Ամերիկացիք կորսնցուցած են նուազագոյն 89 թռան: Հիւսիս. Վիէթնամցիները կռուի դաշտի վրայ ունեցած են 13.668 սպանեալ:

Մ. Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց առջի օր, թէ «Լաոսի արշաւանքը իրագործուած է», թէեւ ընդունեցաւ, որ Հարաւ. Վիէթնամցիք նախատեսուած ժամանակէն առաջ հեռացան Լաոսէ, որովհետեւ «զօրաւոր» հակադարձութեան մը դէմ յանդիման գտնուեցան: Մելվին Լէյրտ չեշտեց, որ Հիւսիս. Վիէթնամցիք ծանր կորուստներ արձանագրած են:

Հակառակ այս քիչ մը լաւատես յայտարարութեան, Հիւս. Վիէթնամեան ուժերը, ինչպէս կը հաստատեն օտար լրագրողներ, այժմ մօտեցած են Հար. Վիէթնամի սահմանին եւ, այժմ, կը սպառնան Քէ Սան կայանին: Ամերիկացիք կը մտածեն պարպել կայանը՝ պաշարման մը առաջքն առնելու համար: Սահմանագլուխին Հիւսիս. Վիէթնամեան հրասայլեր նշմարուած են:

Ամերիկեան օդուժը վերստին ռմբակոծեց Հիւսիս. Վիէթնամի Սամ հրթիռներու կայաններ, ինչպէս նաեւ այնպիսի շրջաններ, ուր վերջին օրերուն զինուորական կարեւոր կեդրոնացումներ նշմարուած էին:

Հիւսիս. Վիէթնամի վրայ կատարուած օդային ռմբակոծութիւններուն դէմ բողոքելու համար, Հիւսիս. Վիէթնամի պատուիրակութիւնը առջի օր չմասնակցեցաւ Փարիզի բանակցութիւններուն: Այսուհանդերձ, խօսք չկայ, քանի որ երկու կողմերն ալ որոշած են խօսակցութիւնները շարունակել Ապրիլ 1ին: 108րդ հանդիպումը պիտի ըլլայ այս մէկ կողմէ Հիւսիս. Վիէթնամցիներու եւ, միւս կողմէ, Հարաւ. Վիէթնամցիներու եւ Ամերիկացիներու միջեւ:

Աւելցնենք, որ Լաոս խուժած Հարաւ. Վիէթնամցիներու թիւը 20.000 զինուորէ աւելի էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ եւ Արեւմտեան Փաքիստաններու միջեւ «ամբողջական համաձայնութիւն» գոյացած է: Խօսակցութիւնները երկու շրջաններու վարիչներուն միջեւ տեղի ունեցած են Տաքքայի մէջ, Արեւելեան Փաքիստան: Երկու կողմերն ալ չեշտեցին, թէ շնորհիւ գոյացած համաձայնութեան «Փաքիստան կը յաջողի պահպանել իր միասնականութիւնը»: Այլեւս բաժանումի վախ չկայ: Դեռ կը պակսին մանրամասնութիւնները համաձայնութեան կէտերու շուրջ:

ՔԱՄՊՈՃԻ երբեմնի առաջնորդը՝ իշխան Նորոտոմ Սիհանուք, յայտարարեց, թէ ինք եւ իր վարչապետը կը փափաքին այցելել Քամպոճի «ազատագրուած» շրջանները», սակայն ամերիկեան ռմբակոծութիւններու պատճառով չեն կրնար իրագործել իրենց նպատակը:

ՊՐԱՆՏ, Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը յայտարարեց, թէ տուրքերու յաւելումներ տեղի պիտի չունենան այս տարեշրջանին: Զօրքերու հանդիպումը Պերլինի մասին յետաձգուեցաւ, Խորհրդային Միութեան առաջարկին վրայ:

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ մէջ պետական հարուած մը տեղի ունեցաւ զինուորականներու կողմէ: Զինուորական իշխանութիւնը արգիլեց քաղաքական կուսակցութիւններու գործունէութիւնը:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ զինուորական իշխանութիւնը, որ առջի օր պաշտօնանկ ըրաւ երկրին նախագահը, ընկերային բարենորոգումներու ձեռնարկեց: Առաջին առթիւ որոշեց 19 առ հարիւր յաւելում մը կատարել բոլոր բանուորներու թոշակներու վրայ:

ՍԻԷՐԱ ԼԷՕՆԷԻ նախագահը սպաննելու կրկնակի փորձեր ձախողեցան: Ափրիկեան այդ փոքր երկրին մէջ անդորրութիւնը վերահաստատուած է: Զինուորականներ պետական հարուած մը կը նախապատրաստէին:

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ իշխանութիւնները ազատ արձակեցին այն լիբանանցի զինուորները, որոնք գերի առնուած էին, երբ իսրայելացի արձակազէններ իբրեւ փոխադարձութիւն յարձակած էին լիբանանեան երկու գիւղերու վրայ, ուր ապաստան գտած էին պաղեստինցի ֆէտայիներ:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Շու էն Լայ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Փեքինի մէջ, խորհրդային Արտաքին փոխ-Նախարարին եւ տեղւոյն խորհրդային դեսպանին հետ: Երկու երկիրներու սահմանային վէճը դեռ չէ լուծուած: 1969 Հոկտեմբերէն ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուին այդ ուղղութեամբ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակներու սպայակոյտի պետ նշանակուեցաւ, Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ, Զօր. Ֆրանսուա Մոբէն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ նորակազմ կառավարութիւնը ծրագիր մը ներկայացուց Խորհրդարանին, որով կ՚առաջարկէ «պատերազմ յայտարարել աղքատութեան» դէմ: Այս նպատակով ընկերային բարեփոխումներ պիտի կատարուին, ինչպէս նաեւ ծաւալ պիտի ստանան ծնունդները սահմանափակելու աշխատանքները:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը թռանի արկած մը ունեցած է: Կայսրը, որ 78 տարեկան է, չէ վիրաւորուած:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ռաբունիներ եւ Հրեաներ յայտարարութեամբ մը պահանջեցին արտասահման գտնուող Հրեաներէն՝ «չմիջամտել իրենց ներքին կեանքին»: Միւս կողմէ դատապարտեցին Իսրայէլի «յարձակողական քաղաքականութիւնը»:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ – Չինաստան առեւտրական փոխանակումները պիտի եռապատկուին 1971ին, անցեալ տարուան բաղդատմամբ: Փոխանակուած ապրանքներու արժէքը 120-130 միլիոն ռուբլիի պիտի հասնի, երբ անցեալ տարի 41,9 միլիոն ռուբլի էր միայն: Ամէնէն բարձր տոկոսը արձանագրուած էր մշակութային յեղափոխութենէն առաջ 1965ին: Այդ տարի՝ 375,5 միլիոն ռուբլի արժողութեամբ ապրանք փոխանակուած էր երկու երկիրներու միջեւ:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ 2 յաջորդական երկրաշարժներ արձանագրուեցան Սինքիանկի շրջանին մէջ: Զոհեր չկան:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ կատարուած հանրային կարծիքի քննութիւն մը ցոյց կուտայ, թէ այրերու 45 առ հարիւրը համաձայն է կիրարկելու չորս օրեայ, 40 ժամուան շաբաթական աշխատանքի դրութիւնը, որ արդէն իսկ գործադրութեան դրուած է բազմաթիւ ընկերութիւններու մօտ:

ԹԻԹՕ Հինգշաբթի օր Հռոմ կը հասնէր՝ պաշտօնական այցելութեան: Երկուշաբթի պիտի տեսակցի Պապին հետ:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

ԽՄԲ.— Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն համալսարաններու մէջ գտնուած զինական պահեստներու մասին.—

Անգարայի Միջին Արեւելքի Թեքնիք Համալսարանին մէջ պատահած արիւնալի բախումէն ետք, ապահովութեան ուժերը համալսարանին գաղտնի նրբանցքներուն, դետնուղիներուն մէջ եւ շրջակայքը, երեւան հանեցին անհաւատալի ըլլալու չափ մեծաքանակ զէնքեր, վառօդարան եւ զանազան զգեստներ, որոնք հայթայթուած էին կերպարանափոխուելու համար:

Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, նոյն հաստատութեան մէջ գտնուած է աշխատանոց մը, ուր կը շինուէին այն ռումբերը, որոնք օգտագործուեցան բախումներու ընթացքին: Ապահովութեան ուժերը եւ զինուորները երկար ատենէ ի վեր կը շարունակէին այս խուզարկութիւնները, եւ վերջապէս գտան այն զէնքերը, որոնց պահուած տեղը անյայտ կը մնար: Անոնք գտնուեցան գաղտնի նրբանցքներու մէջ, չուաններէ կախուած:

Խուզարկութիւնները, որոնք կը շարունակուէին 5 Մարտէն ի վեր, վերջ գտան Մարտ 20ին եւ գտնուած զէնքերը, պայթուցիկները եւ այլնիւթերը յանձնուեցան ընդհ. դատախազութեան: Խուզարկութիւնները վարեց ոստիկան զօրաց հրամանատար, ընդապետ Մէհմէտ Խօզթեփրաք, որ ցուցակագրեց գտնուած զինամթերքը:

Միջին Արեւելքի Թեքնիք Համալսարանին գետնուղիներուն եւ Ուսանողական Տուներուն մէջ գտնուեցան հինգ ատրճանակ, երկու որսորդական հրացան, 44 դանակ, 285 լեցուն փամփուշտ, 26 օդային հրթիռ, 516 հրացանի եւ ատրճանակի պարապ փամփուշտ, 93 որսորդական հրացանի պարապ փամփուշտ, 76 Մոլոթոֆեան քոքթէյլ, ուժանակ եւ այլ պայթուցիկներ, 11 ատրճանակի պատեան, երեք հեռադիտակ, չորս անթել, ինը ռատիոյի ընկալուչ, ելեկտրոնիկ կազմած եւ հաղորդիչ անթել, 98 զինուորական վրանոց, 66 զոյգ մոյկ, 116 զոյգ զինուորական կօշիկ, 35 զինուորական – առողջապահական պայուսակ, սպայի յատուկ վրանոց մը, յիսնապետի աստիճանով, երկու սպայի գլխարկ, չարժուն լուսարձակ մը, 189 քիլօ որսորդական հրացանի փամփուշտ, երկու մեծ տոպրակ վառօդով լեցուն, մեծաքանակ ձախակողմեան արգիլուած հրատարակութիւններ եւ կոչեր, 21 զինուորական վրան, ինը պահնորդական հրացէն:

Խուզարկութեան ընթացքին ճշդուեցաւ թէ Միջին Արեւելքի Թեքնիք Համալսարանին մէջ երկու անջատ դետիններ կային, ուր հրացանաձգութեան եւ նշանառութեան փորձեր կը կատարուէին: Հոն գտնուեցան նոյնպէս դնդակներու տուփեր եւ պարապ փամփուշտներ, իսկ Ուսանողական Տուներու մէջ պատնէշներ եւ ամրութիւններ շինուած էին, հոն երեւան ելան նաեւ մեծաքանակ պահածոյ նիւթեր եւ ուտելիքի մթերքներ: Բազմաթիւ դիրքերու վրայ, քարերու եւ երկաթներու կոյտեր դիզուած էին եւ ամրութիւններ ձեւացուցած:

ՆՈՒՐՃԻԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ ՄԸՆ ԱԼ

Իզմիրի ոստիկանութիւնը Նուրճիական վարժարան մը երեւան հանեց Շիրինների մէջ, եւ ձերբակալուեցան ութ Նուրճիներ, որոնց հինգը տղայ:

Ապահովութեան տնօրէնութեան լուր տրուած էր թէ յիշեալ վայրին մէջ, Ալի Օսման անուն յանձնառուի մը տունը վերածուած էր աղանդաւորական դպրոցի մը, ուր Նուրի դասախօսութիւններ տեղի կ՚ունենային: Ոստիկանները անակնկալ խուզարկութեամբ մը յանցանքի վրայ ձերբակալեցին աղանդաւորները, որոնց մէջ էր Գոնիայէն եկած Արիֆ Վարոլ հոճան, եւ ուրիշ Նուրճիներ, Իպրահիմ Ույար, Մէհմէտ Գարադայա, եւն.:

Խուզարկութեան ընթացքին գտնուեցան նոյնպէս աղանդաւորական գիրքեր եւ պարբերականներ, ինչպէս «Րիսալէ-ի Նուր» եւ «Սախի Նուրսի», եւ խմորատիպ մեքենաներ: Նուրճիները հսկողութեան տակ առնուեցան եւ քննութեան ձեռնարկուեցաւ:

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԵՐ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Բ.

Մեր ունեցածը, մեր «մշակութային ժառանգութիւնը» դժբախտաբար ողբալի վիճակի մէջ է: Մեր խօսքը, հոս, մասնաւորապէս մեր մանր արուեստներու իրերուն մասին է:

Եթէ գնահատութեան գոնէ նախնական փորձ մը կատարուած է մեր ձեռագրական հարստութիւնը քիչ-շատ խնամքով պահպանելու, նման բան չէ կատարուած մեր մանր արուեստի իրերուն համար: Խորհրդային Հայաստանի ներկայ սահմաններէն դուրս, Սփիւռքի մէջ, եթէ ձեռագրական եւ տպագրական մատենադարաններ կազմուած են, ո՛չ մէկ փորձ եղած է փրկելու հայկական մանր արուեստի իրերը: Եկեղեցական թէ աշխարհական իրեր (արծաթ, ոսկի կամ պղինձ) հալեցուած են իրենց... մետաղին համար, եթէ նոյնիսկ անոնք կոտրած կամ վնասուած իրեր եղած չեն: Հալեցուած են՝ կա՛մ մետաղի արժէքին տիրանալու, կամ հանածոյէն նոր իրեր պատրաստելու համար:

Եթէ նկատի չառնենք նոյնիսկ թշնամիին տարած աւարը, լոկ հայ անհատներու եւ հաստատութեանց կատարած հալեցումը սահմռկեցուցիչ չափերու պէտք է հասնի:

Երուսաղէմի մեր վանքէն 1920–30ական թիւերուն մեծաթիւ պղնձեղէններ, իբրեւ անպէտ իր, ծախուեցան եւ մեծ մասամբ հալեցուեցան:

Մեր բոլոր վանքերն ու եկեղեցիները բարեպաշտ Հայերէ ստացած էին ամէն տեսակ մետաղեայ իրեր, գրեթէ մեծագոյն մասամբ արձանագրութիւններով՝ բոլոր դարերէն: Սակայն հազիւ մատներու վրայ կարելի է թուել որեւէ բան, որ ԺԲ.–ԺԳ. դարերէն մեզի հասած ըլլայ: Ճղճիմ թիւով մետաղեայ իրեր հասած են մեզի ԺԴ.–ԺԶ. դարերէն: Եւ սակայն, գիտենք որ մեծ թիւ մը ոսկի, արծաթ եւ պղինձ իրերու նուիրաբերուած են հայ եկեղեցիներու եւ վանքերու... ձեռագրաց յիշատակարաններէ: 1896ին «մեծ մասամբ արձանագրութեամբ» ու թուով 1613 պղնձեայ ամաններ գտնուեր են Էջմիածնայ «հին տպարանի ներքնայարկի դարանին» մէջէն, ժանգոտած եւ լքուած: 1613 պղնձեայ ամաննե՛ր...: *Ասոնց մէջ մէկ հատիկ, ՄԷԿ ՀԱՏԻԿ ԻՍԿ չէ գտնուած անօթ մը, որ նախ քան 1617 թուականի պատկանած ըլլայ: Կարելի՞ բան է, որ 1617էն վերջ 1613 պղնձեայ ամաններ շինուած ու նուիրաբերուած ըլլան հայ հաւատացեալներու կողմէ եւ... 1617էն առաջ շինուած ոչ իսկ հատ մը գոյութիւն ունեցած ըլլայ...:*

Ի՞նչ եղան այդ 1613 պղնձեայ ամանները՝ 1896ին գտնուելէ վերջ: *Ասոնցմէ* 83 *հատը «ուղարկուած են Պետերբուրգ՝ Հնագիտական Կայսերական Մասնաժողովին»:* Իսկ մնացեալնե՞րը...

Շատ եկեղեցիներուն մէջ, տեսեր եմ անգիտաց անպէտ *կոտրած – թափած արծաթ եկեղեցական իրեր: Կարդացեր, լսեր եմ հալեցման դրկուածներու մասին: Ինչ որ մազապուրծ ազատեր է մեր մանր արուեստի հնադարեան իրերէն՝ անոնց հանդիպեր եմ օտար թանգարաններու, անհատական հաւաքածոներու եւ շուկաներու մէջ: Ի՞նչպէս անոնք հեռացեր են իրենց վանքերէն, եկեղեցիներէն...: Ի՞նչպէս ԺԷ. դարու պատկանող զմայլելի եւ մեծ, ոսկեղէն տուփ մը՝ Էջմիածնէն ... Տըպլի՛ն հասեր է, եւ՝ ե՞րբ: Գուցէ Թուրքերու թալանին արդիւնքը ըլլան իմ ձեռքս հասած զմրուխտազարդ ճաճանչներ, արծաթաչէն մեծադանդուած պատարագի թագեր, սկիհներ, խաչեր... սակայն* Էջմիածնէ՛ն...

Աւելի զարհուրելի եղած է հայկական գորգերու, դիպակներու, հիւսուածեղէններու վիճակը: Գործածուելէ վերջ՝ մաշածը, վնասուածը, պատռածը՝ յօշոտուածը բնական է որ փճացուցած ըլլան, իբր «անգիտաց անպէտ»: Սակայն ինչո՞ւ մեր վանքերուն եւ եկեղեցիներուն մէջ չենք հանդիպիր գորգերու, վարագոյրներու, կրօնական հանդերձանքի՝ որոնք գոնէ ԺԶ. դարէն ըլլան:

Մեր մատենագրական գործերուն ու ձեռագիրներուն մէջ՝ կը վկայա՛ն նուիրաբերուած ընտիր գորգերու, հանդերձանքի, վարագոյրներու, հիւսուածեղէններու յիշատակութիւնները, ԺԱ. դարէն սկսեալ. մին, այժմ, ես կրնամ հազիւ քանի մը կտոր յիշել՝ որոնք նոյնիսկ ԺԷ. դարէն ըլլան եւ գոյութիւն ունենան:

Որքա՛ն աւաղելի է, որ Մխիթարեան հայրերը միայն *ձեռագիրներ հաւաքելու համար հազար տառապանքի եւ չարչարանքի ենթարկուեր են ու չէ եղեր անոնց մէջ մէկը, որ սա մեր մի՛ւս որբերուն, լքուածներուն,* մանր արուեստի իրերուն *տէր ու տիրական կանգնի: Անշո՛ւշտ որ ատիկա ակնկալել ծիծաղելի կերպով խըստապահանջ ըլլալ կը նշանակէ, եւ որեւէ կերպով իրաւունք չունինք: Սակայն եթէ եղա՛ծ ըլլար մէկը...*

Այսօր, թանգարանային հաւաքումներ մեր իրականութեան մէջ պատահական են: Վենետիկ, Սուրբ Ղազարու մէջ եղած հաւաքումը՝ քիչ մը ամէն բան է, անպէտին խառնուած է նաեւ պիտանին: Յարգելի հայրերը շնորհակալութեամբ ստացած են, ինչ որ տրուած է իրենց: Բնական է մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց տուած են իրերու մասին, որոնց վրայ հայերէն արձանագրութիւն եղած է: Սակայն, տարակոյս չկայ որ անոնք նոյն հետաքրքրութիւնը չեն ունեցած անոնց մասին՝ ինչ որ միշտ ցոյց տուած են ձեռագիրներու *համար: Ժամանակի ընթացքին՝ իրենց մօտ հաւաքուեր է արծաթ, պղինձ, խեցեղէն, հիւսուածեղէն իրերու դէզ մը, ուր յախճապակի (Կուտինական) իրերը առաջին շարքը կը գրաւեն:*

Դրամներու հաւաքածոն մեծապէս հետաքրքրեր է զիրենք, անշուշտ ազդուած՝ օտարներու ցոյց տուած ուշադրութենէն. սակայն ուրիշ մանր արուեստի իրեր ձըգուեր են պատահականութեան: Նիւթական միջոցներ չեն տրամադրուած՝ հին հայկական իրերու հաւաքման համար, եւ նման իրերու նուիրատուութիւնը դժբախտաբար շատ սահմանափակ եղած է: Ձեռագիր մը շա՛տ աւելի հեշտութեամբ վանքին կը նուիրուի (մանաւանդ երբ լաւ վիճակի մէջ չէ, կամ թէ արժէքաւոր կերպով ծաղկուած չի թուիր իրեն) քան ընտիր գորգ մը, հնադարեան հիւսուածեղէններ, արծաթ կամ ոսկի, եւ նոյնիսկ՝ պղնձեայ իրեր, զորս կրնան հեշտութեամբ վաճառել *օտար հնահաւաքներու կամ ամենագլի հնավաճառներու:*

Վենետիկի վանքը վերջին շրջանին ստացաւ Կուտինահայ յախճապակիներու եւ քանի մը ուրիշ իրերու եւ ձեռագիրներու հաւաքածոյ մը: Բնական է, ձեռագիրները ձեռագրատուն դրուեցան, իսկ մնացեալ հնութիւնները հայկական թանգարանի մը կորիզը նկատուեցան, եւ նուիրատուին՝ Հանգուցեալ Իսպէնեանի անունով պահուեցան, առանց խառնուելու վանքին նախապէս ունեցած հնութեանց հաւաքածոյին:

Միաբանութիւնը կը ցանկայ, այժմ, նորակերտ ձեռագրատան քով ներկայանալի թանգարան մըն ալ ունենալ: Այդ թանգարանը իրապէս արժէքաւոր եւ ներկայանալի ընելու համար, Միաբանութիւնը կարիք ունի քանի մը Իսպէնեան նուիրատուութեանց, թէեւ ցարդ վանքին ունեցածով իսկ կարելի է Սփիւռքի մէջ մեր լաւագոյն թանգարանը կազմել: Խնդիրը իրերու խնամով ընտրութեան, ցուցադրութեան եւ ներկայացման մէջ է: Ս. Ղազարի նման թանգարանի մը գոյութիւնը՝ հաւանաբար խրախոյս ըլլայ, որ արժէքաւոր թանգարանային իրեր նուիրուին, ճոխացնելու համար մեր մշակոյթի այդ կեդրոնին հայ արուեստի թանգարանը: Սակայն, ինչպէս ըսինք, հին հայկական գորգերու, հիւսուածեղէններու, մետաղեայ իրերու նուիրումը հաւանական չեմ գտներ, ունեցողներու ընչաքաղցութեան պատճառաւ:

Բնական է կայ եւ երկրորդ միջոց մը, այսինքն՝ դրամական միջոցներ ստեղծել, նուիրատուութեամբ, թանգարան մտնելու համար այցեգին նշանակելով, ցուցակներու եւ մանր արուեստներու նուիրեալ գրքոյկներու վաճառմամբ (հրատարակուած՝ հայերէն եւ օտար լեզուներով) եւ դրամական այդ միջոցներով գնել հրապարակի վրայ յաճախ յայտնուող հայկական իրեր: Միաբանութիւնը տրամադիր է երբեմն դրամով ձեռք բերելու հին հայկական դրամներ, հատուկտոր կամ հաւաքածոյ:

Սխալ պիտի չըլլայ, եթէ անոնք ձեռագիրներու եւ հին դրամներու իրենց հորիզոնը ընդարձակեն: Ողբալի է, որ ներկայիս նման իրերու գնումով զբաղող հայկական միութիւն մը գոյութիւն չունի, ինչպէս կար Մեծ Աղէտէն վերջ, Կ. Պոլսոյ մէջ:

Բարեգործականը իր հաշիւները ունի, իսկ Գալուստ Կիւլպէնկեան հաստատութիւնը հայկական հաստատութիւն մը չէ:

Բայց եթէ երբեք կան Հայեր՝ որոնք Ս. Ղազարի կատարուելիք մշակութային նուիրատուութիւններով կը մտահոգուին, իրենք իրենց կրնան հարց տալ թէ «ի՞նչ պիտի ըլլայ ապագան հոն հաւաքուած ձեռագիրներուն եւ հայ մշակութային իրերուն»:

Վրդովելու հարկ չկայ: Ասիկա տեղի՛ն հարցում մըն է: Գաղտնիք չէ, որ Միաբանութեան շարքերը տարուէ տարի կը նօսրանան եւ, օր մը, վանքը այլեւս կըրնայ զրկուիլ իր հայ միաբաններէն: Արդ, ԱՅՆ ԱՏԵՆ ի՞նչ բախտ պիտի վիճակուի վանքի հայկական հարստութեան: Ասոր այժմ պատասխան մը չկարենալ տալը կրնայ արգելք ըլլալ նորանոր նուիրատուութեանց՝ որոնք թանգարանը պիտի ճոխացնէին: Ներկայիս Միաբանութիւնը տէր ու տիրականն է իր հայկական գանձին եւ Միաբանական որոշումով մը կըրնայ կտակել իր հայկական մշակութային հարստութիւնը՝ հայ ժողովուրդին, *այսինքն անոր ներկայացուցիչ լաւագոյն հաստատութեան, որ այն ատեն գոյութիւն կրնայ ունենալ, եւ վերջնոյս գադարումէն կամ լուծարքէն վերջ պահել ու պահպանել զանոնք ապահով կերպով: Ասիկա արտառոց թող չթուի, քանի որ ոեւէ նուիրատու մը, որ այսօր ուրախութեամբ պիտի ուզէր նուիրաբերել ներկայ հայ միաբանութեան, պիտի չուզէր որ հեռաւոր օր մը, երբ այլեւս Ս. Ղազարու հայ միաբանութիւն գոյութիւն չունենար, իր նուիրածը անցնի* օտար *կամ աշխարհական ձեռքերու եւ իրաւասութեանց (*):*

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՏԵԱՆ

(Շար. – 2)

(*) «ՅԱՌԱՋ».— Մենք պիտի չուզէինք այնքան յոռետես ըլլալ, վասնզի Մխիթարեան Միաբանութեանց անհետացումը պիտի նշանակէր արեւմտահայ մշակոյթի վերջին օճախին անհետացումը, եւ ատիկա աւելի ծանրակշիռ է քան թանգարանային ապրանքներու կորուստը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Ընդհակառակն, ծայրէ ծայր անհասկնալի էր, պնդեց Ղուկաս էֆէնտի, անոր մէջ խօսք-կապը խզելու բաներ մը ըսած էիք, այդ որոշումը դուք ձեր կողմէ՞ տուիք, թէ միւսիւ Լեւոնն ալ գիտէ:

— Զաւկիս ալ պէտք եղածը գրած եմ, արդէն անիկա իմ խօսքէս դուրս չելլար, ասոր վստահ կրնաք ըլլալ...

Նոյն միջոցին դուռը զարնուեցաւ:

Դուռը բացուեցաւ եւ Տ. Միքիաս քահանան ներս մտաւ: Երբ հոն նստած տեսաւ Ղուկաս էֆէնտին ու տիկին Թագուհին՝ յանկարծակիի գալով՝ զարմացական փոքրիկ ճիչ մը արձակեց եւ ակամայ ետ քաշուելու շարժում մը ըրաւ: Ղուկաս էֆէնտի սակայն ուրախութեամբ ողջուներ էր այս երեւումը:

— Վա՛յ, տէր Միքիաս, աս ինչ աղէկ հանդիպում, գոչեց զուարթօրէն, ճիշդ ատենին եկաք, հրամմեցէք, հրամմեցէք...

— Եթէ առանձին խօսք ունիք, ես կ'երթամ, ըսաւ քահանան վարանոտ, հազար անգամ զղջալով, որ առանց նախապէս ծառաներէն տեղեկութիւն հարցնելու, սենեակ մտած էր, կարծելով որ տիկին Անթառամը, սովորականին պէս, առանձին պիտի գտնէր:

— Չէ, չէ, առանձին խօսք չունինք, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի, եկուր նստէ:

Տ. Միքիաս տեսնելով, որ անկարելի է իր օձիքը ազատել, որոշեց կուրծք տալ փոթորիկին եւ եկաւ տեղաւորուեցաւ թիկնաթոռի մը մէջ:

— Տէր հայր, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի, որպէսզի մեր խօսակցութեան նիւթը լաւ մը հասկնաս, նախ եւ առաջ ուշադրութեամբ կարդա սա նամակը, զոր երէկ իրիկուն տուն դալուս ստացայ:

Եւ վաճառականը քահանային տուաւ տիկին Անթառամին նամակը, զոր, ինչպէս արդէն ընթերցողները գիտեն, նոյնինքն Տ. Միքիաս շարադրած էր:

Քահանան ուշի ուշով կարդաց, զարմացած դէմքով մը, յետոյ թուղթը վերադարձուց Ղուկաս էֆէնտիի:

— Ի՞նչ կ'ըսես ասոր, հարցուց վաճառականը պիշ-պիշ Տ. Միքիասի երեսը նայելով:

Տիկին Անթառամի խորհրդատուն չպատասխանեց, միայն երկու ձեռքերը բանալով ու աչքերը դէպի վեր յառելով գոհացաւ, այս ձեւով անշուշտ իր զարմացումը յայտնելու համար:

— Հիմա, տէր հայր, շարունակեց Ղուկաս էֆէնտի, այս նամակը առնելուս պէս հարկ համարեցայ մեր տիկինին հետ գալ եւ մէկ քանի բացատրութիւններ ուզել տիկին Անթառամէն, նամակին մասին, որ բաւական մութ է... շատ գոհ եմ, որ դուն ալ դիպուածով եկար եւ մեր տեսակցութեանը ներկայ կը գտնուիս... Նախ կ'ուզեմ հասկնալ, թէ ի՞նչ են մեր նիւթական ու բարոյական վիճակին մասին առած շատ աննպաստ տեղեկութիւնները... միթէ ատիկա հարցնելու իրաւունք չունի՞մ:

Տ. Միքիաս գլխով շատ տարտամօրէն, հաստատական ձեւ մը ըրաւ:

— Ուրեմն, տիկին, ըսաւ վաճառականը դէպի Անթառամը դառնալով, կը խնդրեմ եւ միեւնոյն ատեն կը պահանջեմ, որ մեր նիւթականին ու բարոյականին մասին ինչ աննպաստ տեղեկութիւններ որ ունիք, մեզի հաղորդէք...

— Ես երկար բարակ բացատրութիւններ տալու պէտք չունիմ, պատասխանեց տիկին Անթառամ բորբոքած, ես զաւկիս չեմ ուզեր կարգել ձեր աղջկան հետ, ուրիշ բան չեմ գիտեր... զարմանալի բան՝ բանի կերպով աղջիկնիդ մեր գլո՞ւխը պիտի փաթթէք, ո՞ւր տեսնուած է այս տեսակ խայտառակութիւն... ձեր աղջիկը չեմ ուզեր, չեմ ուզեր, չեմ ուզեր...

— Մեր աղջիկը հաւնողը հաւներ, ուզողը ուզեր է, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի, ինքն ալ բորբոքած, եթէ միւսիւ Լեւոնը չուզէ, այն ատեն նշանը ետ կ'առնենք. բայց քու չուզելովդ նշանը ետ չըլլար... գալով բարոյականի, աղէկ կ'ընես, որ այդ տեսակ խնդիրներու մէջ չմտնես ու տեղդ ծանր նստիս ու բերնիդ եկած խօսքերը դուրս չտաս մեր տունէն...

— Շատ ալ աղուոր կ'ընեմ, մարդ բերանս չի կրնար կապել, այդ տեսակ խօսքերով զիս չես կրնար վախցնել... կ'երեւայ որ դուն տակաւին զիս չես ճանչցած, պատասխանեց Անթառամ, վճռաբար կռիւի ասպարէզը նետուելով:

— Ընդհակառակն շատ աղէկ կը ճանչնամ, պոռաց Ղուկաս էֆէնտի, Թոփ Գափուցի պայրաքտար Սուրբիկին աղջիկը չե՞ս...

Այս խօսքերը լսելով, Անթառամի գոյնը նետեց, այլայլեցաւ ու թեթեւ մը սարսռաց:

Ղուկաս էֆէնտի, նոյն բարկաճայթ շեշտով շարունակեց.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Ի՞՛ՆՉ ԿԸ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԻ ԻԲՐԵՒ ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՊԱԳԱՅ

Գիտնականի մը համար թերեւս ծիծաղելի թուի (գոնէ մինչեւ վերջերս այդպէս էր) հեռաւոր ապագայի մասին նախատեսութիւններ ընել, որովհետեւ այս մասնագիտութիւնը յատուկ է գուշակներուն կամ վիպագիրներուն: Վերջին տարիներուն սակայն, մարդկութիւնը ապագայ կեանքին պատրաստելու համար եւ մանաւանդ այդ ապագան ձեւաւորելու առաջադրութեամբ, գիտնականները մեծ աշխատանք կը տանին: Հիմնուելով գիտական յատուկ տուեալներու վրայ, ուսումնասիրելով կեանքի ներկայ պայմանները, անոնք կուգան եզրակացութիւններու, որոնք կրնան անտրամաբանական եւ մանաւանդ անհաճոյ թուիլ շատերուն: Գիտունները կը յայտարարեն սակայն, որ եթէ մեծ անակնկալներ (օրինակ կորիզային պատերազմ) չպատահին, 2000ի համար իրենց նախատեսած կեանքը իրականութիւն պիտի դառնայ, շատ չնչին փոփոխութիւններով:

ԵՕԹԸ ՄԻԼԻԱՌ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐ

Ներկայիս մտքերը չարչրկող տագնապը կորիզային պատերազմի վախէն աւելի, աշխարհի բնակչութեան թիւն է, որ պիտի կրկնապատկուի, այսինքն պիտի հասնի մօտ եօթը միլիառի, 2000 թուականին: Բնականաբար այս աճին իբրեւ անմիջական հետեւանք երկրի բնական հարստութիւնները անբաւարար պիտի դառնան եւ ուրեմն պիտի ստեղծուին նոր միջոցներ մարդկութեան անմիջական պէտքերը հոգալու համար:

Ծովու ջուրը անհատնում է, բայց անուշ ջուրի քանակը հետզհետէ կը նուազի, մինչ պահանջը կ'աւելնայ: Աղի ջուրի զտարանները ուրեմն պիտի բազմանան այս բացը գոցելու համար, բայց այս ձեւով ջուրը աւելի սուղ պիտի արժէ, ջուրի ապականութեան դէմ ալ սաստիկ պայքար պիտի մղուի եւ տնային զտիչներու գործածութիւնը պիտի ընդհանրանայ ամէն երկրի մէջ:

Օդի ապականութիւնը նոյնպէս մեծ դժուարութիւններ պիտի յարուցանէ եւ անոր դէմ պայքարելու նոր միջոցներ ի յայտ պիտի գան: Արդարեւ, առանց նախազգուշական միջոցներու, 2000 թուականին օդ շնչելը անկարելի պիտի դառնայ: Ամենակարեւոր քայլը, որ պիտի առնուի այս ուղղութեամբ, ելեկտրական ուժի գործածութիւնն է կեանքի բոլոր երեսներուն վրայ, ձերբազատուելու համար գործարաններու կամ ինքնաշարժներու մուխէն: Պիտի տեսնուի հաւանաբար, որ միլիոնաւոր ծխողներու արձակած ծուխը բաւական է չծխողներուն թոքի քանսեր պատճառելու. ուրեմն որեւէ տեղ ծխելը արգիլուած պիտի ըլլայ եւ պիտի ստեղծուին մասնաւոր «ծխարան»ներ, ներկայ ճաշարաններուն պէս, խնայելու համար չծխողներու թոքերուն:

ՈՒԺԻ ՆՈՐ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

Ուժի աղբիւրներու պարագային, 2000ին թերեւս մեծ դժուարութիւններու չհանդիպինք տակաւին, որովհետեւ քարիւղի եւ հանքածուխի պահեստները բաւական են մօտիկ ապագային համար, սակայն ուժ արտադրելու նոր միջոցներ հետզհետէ պիտի զարգանան, որովհետեւ նոյն այդ պահեստները անսպառ չեն: Երկրորդ՝ ինչպէս տեսանք, օդի ապականութեան գլխաւոր պատճառը ներկայ վառելանիւթերուն ծուխն է: Կորիզային ուժը այս գետնի վրայ մեծ դիւրութիւններ պիտի ընծայէ:

ԳԵՏՆԱՓՈՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Մարդկութեան առջեւ դրուող գլխաւոր հարցերէն մէկը պիտի ըլլայ տեղի հարցը: Քաղաքները հետզհետէ պիտի ընդարձակուին դէպի արուարձաններ եւ կարելի է նախատեսել, որ Ամերիկայի հիւսիս-արեւելեան եզերքը պիտի վերածուի յիսուն միլիոն բնակչութեամբ հսկայ քաղաքի մը, որուն անուն մը տալու համար հաւանաբար վէճեր պիտի ստեղծուին:

Այս կարեւոր հարցին հաւանական լուծումը պիտի ըլլայ գետնափոր քաղաքներու ստեղծումը: Փոխանակ գետնէն դէպի վեր բարձրանալու շէնքերը պիտի շինուին ամբողջութեամբ գետնին տակ: Ազատ օդի սիրահարներուն թերեւս անհաճոյ թուի, բայց այս ձեւի որդեգրումը կը ներկայացնէ շատ մը առաւելութիւններ: Նախ՝ ջերմութեան աստիճանի փոփոխութիւնները նուազ զգալի են գետնին տակ եւ հետեւաբար աւելի դիւրին պիտի ըլլայ օդը տաքցնել ձմրան շրջանին եւ զովացնել ամառը:

Անձրեւը կամ ձիւնը այլեւս պիտի չնեղեն քաղաքէն ներս տեղափոխութիւնները: Երկրորդ՝ քաղաքին վրայ, հողը կարելի պիտի ըլլայ յատկացնել մշակութեան կամ զբօսավայրերու, առանց խճողելու գետնափոր քաղաքը: Երրորդ՝ մարդոց արտադրողական կարողութիւնը պիտի աւելնայ, քաղաքէն ներս յաւիտենական ցերեկ պիտի տիրէ — գոնէ գործարաններու եւ շուկայի յատկացուած բաժնին մէջ — եւ չորս խումբեր կարգով պիտի աշխատին իւրաքանչիւրը վեց ժամ, այնպէս որ գործարանները պիտի գործեն քսանեւչորս ժամ անդադար:

Հոս կարելի է տեսնել արդէն, որ քաղաքի կեանքը բոլորովին տարբեր պատկեր մը պիտի ներկայացնէ երեսուն տարի ետք եւ մանաւանդ պիտի դառնայ աւելի մեքենական. գետնափոր քաղաքներու դրութիւնը հաւանաբար սկսած չըլլայ 2000ին, բայց այս ձեւը անպայման պիտի կիրարկուի գործարաններու եւ շուկաներու պարագային:

Քաղաքէն փախչելով մարդիկ պիտի փնտռեն հանդարտ գիւղական շրջաններ, անշուշտ եթէ իրենց նիւթական կարելիութիւնները ներեն: Անտառները բնակութեան իտէալ վայրեր պիտի դառնան, վասնզի գազանները արդէն ոչնչացման ժամանակաշրջանի մը մէջ պիտի ըլլան, իսկ միջատներու դէմ պայքարը իր գագաթնակէտին հասած պիտի ըլլայ: Կորիզային ուժի գործածութեան շնորհիւ, բեւեռային շրջանները եւս բնակելի պիտի դառնան: Կարելի է նաեւ նախատեսել ծաղկումը ամբողջութեամբ ջուրին տակ կառուցուած քաղաքներու, որոնք գետնափոր քաղաքներու ներկայացուցած առաւելութիւններէն անդին, ծովու մարզանքի սիրահարներուն դիւրութիւն պիտի ընծայեն:

Փոխադրական միջոցները հիմնական փոփոխութիւններ պիտի կրեն: Հելիքոփթէրի գործածութիւնը, օրինակ, լայն ընդունելութիւն պիտի գտնէ քաղաքներու մէջ — անշուշտ ոչ գետնափոր քաղաքներու: Եւ շէնքերու տանիքներուն վրայ, այլեւս բնական պիտի ըլլայ տեսնել փոքր տարածութեամբ «օդանաւակայան»ներ՝ հելիքոփթէրներու համար:

ԵՐԵՍՈՒՆ ԺԱՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Գործերը մեքենականանալով, մկաններու եւ ուղեղի գործածութիւնը պիտի նուազի: Աշխատանքի ժամերուն թիւը պիտի պակսի ուրեմն, հասնելու համար շաբաթական քանիէն երեսուն ժամուան դրութեան: Բայց այս ձեւով մարդիկ պիտի սկսին ձանձրանալ եւ հաճոյքի զանազան միջոցներու դիմել: Մարզական խաղեր նոր թափ պիտի առնեն եւ նոր խաղեր երեւան պիտի գան. թռչիլ օրինակ, նորոյթ-մարզանք մը պիտի ըլլայ: Այս թուականին մարդիկ իրենց մարմնին պզտիկ գործիք մը ամրացնելով պիտի կարենան օդը բարձրանալ: Կարելի է երեւակայել՝ ինչ մեծ հաճոյք պիտի պատճառէ այս խաղը մարդուն, որ փոքր տարիքէն միշտ երազած է թռչելու մասին:

Պատկերասփիւռի գործածութիւնը տուներէն ներս աւելի պիտի ընդհանրանայ: Մարդիկ աւելի երկար ժամեր պիտի անցնեն պզտիկ պաստառին առջեւ:

Հեռաձայնային խօսակցութիւնն ալ աւելի հետաքրքրական պիտի ըլլայ, որովհետեւ փոքր պատկերասփիւռի միջոցով կարելի պիտի ըլլայ խօսակիցին պատկերն ալ տեսնել: Հեռաձայնի այս դրութիւնը ընթերցանութեան համար նոյնպէս մեծ օգտակարութիւն պիտի ունենայ: Գրադարանները փոխանակ հսկայ հատորներ պահելու դարակներու մէջ, պիտի ունենան գրքերու ամբողջութիւնը միքրոֆիլմերու վրայ: Ընթերցողը առանց բազկաթոռէն շարժելու, պիտի կրնայ ուրեմն հեռաձայնով իր առջեւ ունենալ հատորի մը որոշ մէկ բաժինը, ստանալու համար իր ուզած տեղեկութիւնը: Այս դրութիւնը պիտի որդեգրուի մանաւանդ գործի աշխարհէն ներս եւ հեռաձայնով կարելի պիտի ըլլայ կազմակերպել ժողովներ՝ զանազան անձերու միջեւ, խնայելով տեղափոխութեան յատկացուած հսկայ գումարներ:

«Ա. Օ.»

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷԿ ԵՐՐՈՐԴԸ ԿԸ ԾԽԷ

1964էն 1969, Ֆրանսայի մէջ, ծխող կիներու համեմատութիւնը կրկնապատկուած է, 17 առ հարիւրէն անցնելով 34 առ հարիւրի, ամբողջ իգական բնակչութեան վրայ: Բայց իրենց ծխածին քանակը նուազ է քան այրերունը — 1,9 տուփ 5ի դէմ: Ասոնց մէկ երրորդը պատահաբար կը ծխէ եւ բուն ծխողներուն վրայ, միայն 11 առ հարիւրը շաբաթը մէկ տուփէն աւելի կը ծխէ, 2 առ հարիւրը վեց տուփէն աւելի, մինչ ծխող այր մարդոց 92 առ հարիւրին, 34 առ հարիւրը «մեծ ծխողներ» են:

Եղած քննութիւնը կը շեշտէ նաեւ թէ ծխող կիներու տարիքը նոյնքան որոշիչ չէ: 1969ին 15էն 25 տարեկան երիտասարդ ծխողները միայն երկու անգամ աւելի կը ծխէին քան 50էն 65 տարեկան կիները, մինչդեռ 1964ին, երեք անգամ աւելի կը ծխէին:

Աւելի քան այր մարդոց մօտ, կիներու մօտ ծխելը աւելի կապ ունի իրենց արհեստին հետ: Բարձր քատրերն են (59 %) որ աւելի կը ծխեն, իրենց կը հետեւին բանուորուհիները (33 %) եւ շատ աւելի հեռուն հողագործ կիները (17 %): Բայց հինգ տարուան մէջ, հողագործութեան շրջանակի ծխող կիներու թիւը եռապատկուած է:

Շատ աւելի ծխող կին կայ Փարիզի մէջ (50,5 %) քան փոքր քաղաքներու մէջ (31 %) եւ գիւղական շրջանները (20 %):

Եթէ ծխող կիներու համեմատութիւնը կ'աւելնայ, «բուն ծխողներու» տոկոսը նուազելու ձգտում ունի, մանաւանդ երիտասարդներուն մօտ: 36 առ հարիւր պակսած է 15էն 25 տարեկաններու մօտ, 29 առ հարիւր՝ 25էն 35ի մօտ, 8 առ հարիւր 50էն 65ի մօտ: Նոյն ատեն զտիչով ծխիկներու սպառումը 59էն 73 առ հարիւրի բարձրացած է կիներու մօտ:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Կը զգար որ Անտրէյ իշխանին յանձնարարուած ըլլալու պարզ իրողութեամբ իսկ, յանկարծ աւելի կարեւոր դիրք մը ստացած էր քան այս զօրավարը, որ, ամէն առիթի մէջ զինուորական շարքերուն վրայ կրնար մէկ բառով իսկ ոչնչացնել զինքը:

— Է՛ ուրեմն, սիրելիս, ըսաւ անոր Անտրէյ իշխան, միշտ թիկնապահ ըլլալու փափաք ունի՞ք:

— Այո: Կը փափաքիմ այս աղերսագիրը ուղղել վերին հրամանատարին: Քուրակին իշխան այս մասին արդէն գրած է անոր: Եւ ինքզինքը արդարացնելու համար աւելցուց թէ փութալուն պատճառը այն է որ մի գուցէ կայսերապահ ընտիր գունդը կուիւին դաշտը մեկնի:

— Լաւ, լաւ, կը խօսինք ատոր վրայ. թողէք միայն որ այդ պարոնին պէտք եղածը իմացնեմ եւ քեզմով միայն զբաղիմ այնուհետեւ:

Մինչ Անտրէյ կ'ազդարարէր հարկ եղածը զօրավարին, այս վերջինը՝ որ յայտնի է թէ Պորիսին գաղափարակից չէր կեղակարծ ստորակարգութեան առաւելութիւններուն վրայ, նայուածքով մը շանթահար ըրաւ անամօթ դրօշակակիրը, որ արդեւք կ'ըլլար իրեն խօսելու թիկնապահ իշխանին:

Պորիս վրդովուեցաւ այդ նայուածքէն, եւ ետին նայելով՝ անհամբեր սպասեց դուրս ելլող Անտրէյ իշխանին վերադարձին:

— Է՛ ուրեմն, սիրելիս, ես ձեր վրայ կը խորհէի, ըսաւ Անտրէյ իշխան, Պորիսը տանելով դաշնակը գտնուած սրահին մէջ, լաւ կ'ընէք որ չերթաք տեսնելու Քութուզովը, անվերջանալի քաղաքավարութիւններու տակ պիտի ընկճէ քեզ, ճաշի վար պիտի դնէ, սակայն հետեւանքը ոչինչ: Քիչ ատենէն հոս պիտի հասնին վաշտ մը թիկնապահներ եւ անոնց պահակները: Ես պատուական բարեկամ մը ունիմ, Տոլկորուքով իշխանը... Մնաց որ Քութուզով եւ մենք ամէնքս այս միջոցիս որեւէ ազդեցութիւն չունինք, ամէն բան կայսեր ձեռքն է: Ուստի լաւ կ'ընենք Տոլկորուքովը տեսնելով, արդէն քու մասիդ խօսած եմ իրեն, թերեւս պիտի կրնայ քեզ տեղաւորել իր շրջակայքին մէջ եւ... արեւուն աւելի մօտ:

Անտրէյ իշխան երթալով միշտ կ'ոգեւորուէր, երբ աշխատէր երիտասարդի մը յառաջացման համար: Ուրիշներու համար շնորհներ ձեռք բերելու պատրուակաւ, զորս հպարտութենէն ինք պիտի չընդունէր իրեն համար, կը գտնուէր այդ միջավայրին մէջ, որ շնորհները կը բաշխէր եւ զինքը կը հրապուրէր ակամայ:

Իրիկուան ժամերը արդէն յառաջացած էին, երբ Անտրէյ իշխան եւ Պորիս մտան կայսեր եւ իր հետեւորդներուն գտնուած Օլմուցի պալատը:

Այդ օրը պատերազմական խորհուրդ մը գումարուած էր արդէն, որուն մասնակցած էին ջոջ զօրավարները եւ երկու կայսրերը:

Երկու ծերունի զօրավարներուն՝ Քութուզովի եւ Շվարցէնպէրկ իշխանին յայտնած կարծիքին հակառակ, որոշուած էր որ թշնամութիւնները իսկոյն վերսկսին, եւ կանոնաւոր ճակատամարտ մը մղուի Պոնափարթի դէմ: Յարձակումի ամէնէն խանդավառ կուսակիցներէն մին, Տոլկորուքով, ժողովէն նոր դուրս ելած էր, յոգնած, հատած, բայց ժողովին մէջ յաղթութիւնը տարած ըլլալուն վրայ ոգեւորուած եւ հպարտ:

Անտրէյ իշխան անոր ներկայացուց Պորիսը, բայց Տոլկորուքով Անտրէյի ձեռքը սեղմեց ուժգին, առանց ըսելու բան մը ըսելու Տրուպէցքոյի, եւ մխրճեցաւ այդ պահուն ամէն բանէ աւելի զինքը շահագրգռող մտածումներուն մէջ:

— Է՛, ուրեմն, սիրելիս, ա՜ն ի՛նչ ճակատամարտ էր որ մղեցինք ասկէ առաջ: Տա՛յր երկինք որ յաջորդն ալ նոյնքան փառաւոր ըլլայ: Աւստրիական ճշդապահութիւնը՝ Ռուսերուն քաջութեան միացած, ալ ի՞նչ կ'ուզէք:

— Ուրեմն յարձակումը որոշուած է, հարցուց Պոլքոնսքի:

— Սա ալ ըսեմ սիրելիս, թէ ինծի այնպէս կուգայ որ Պոնափարթ իր տարրական խելքը անգամ կորսնցուցած է: Նամակ մը գրեր է Աղեքսանդր կայսեր, շարունակեց Տոլկորուքով նշանակալից ժպիտով մը:

— Ա՜խ, ի՞նչ կ'ըսէ:

— Ի՞նչ կրնայ ըսել, եւայլն, եւայլն. նպատակն է ժամանակ շահիլ: Կը վստահեցնեմ ձեզ թէ ան մեր ձեռքն է, ապահով եմ: Բայց աւելի զուարճալին կայ, այսինքն չէին գիտեր թէ ի՞նչ հասցէով պատասխան տան անոր: Աւելորդ է ըսել որ անիկա կայսր չէ. բայց եթէ չուզուիր իբրեւ հիւպատոսի գրել, պէտք է գրել զօրավար Պոնափարթի:

— Սակայն մեծ տարբերութիւն կայ զանիկա չճանչնալուն եւ զանիկա զօրավար Պոնափարթ կոչելուն միջեւ, ըսաւ Պոլքոնսքի...:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(141 — Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Պր. Գասպար Յարութիւնեան եւ զաւակը Ռոպէր, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Միհրանեան, Տէր եւ Տիկին Էտուար Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Ժիպրայէլ Պահատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պահատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արման Պահատուրեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Մարի Պահատուրեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Պահատուրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յարութիւնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հէրիքա Յարութիւնեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), ինչպէս նաեւ Պօղոսեան, Գալըաքեան, Էտիրնէլեան, Իսլի, Խարբութլեան (Պէյրութ), Խարբութլեան (Փարիզ), Պահատուրեան (Պէյրութ), Պաթմազեան (Պոլիս) շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ, ծաղկեպսակով, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆՈՅՇ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Պահատուրեան)

մահուան առթիւ:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլէն ընկեր եւ ընկերուհի Պաղտիկ եւ Եղիս Քիւլչէեան իրենց առաջին թոռնիկին՝ Րաֆֆիի ապաքինման եւ երկրորդ թոռնիկին՝ Վարուժանի ծննդեան առթիւ 50ական ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ Այնճարի «Յառաջ» դըպրոցին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կատարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԱՍՈՒԼԻՍ - ՃԱՇ

մասնակցութեամբ ուսանողներու
Նիւթ՝ ԹԱՏՐՈՆ
Շաբաթ, Մարտ 27 ժամը երեկոյեան 5ին
Մշակոյթի Տան մէջ
17, Ռիւ Պլէօ
Երգ, պար, արտասանութիւն
Մասնակցութիւն 20 ֆրանք

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին Փաթրոնաժի սրահը՝ Ռիւ տիւ Թուլոն:

Օրակարգ.— 1) Տարեկան գործունէութեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: 3) Զանազան հարցեր:

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

×

Տրապիզոնի Նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշսեղանը Մայիս 16ին Կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն իր բոլոր ընկերներու անունով ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Մասիս Աբրահամեանի իր հօր ընկ. Սարգիս Աբրահամեանի մահուան առթիւ:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի վարչութիւնը, իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Մարի Արզումանեանի, զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Եղիշէ Արզումանեանի, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Արզումանեանի եւ բոլոր Արզումանեան գերդաստանին, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ողբացեալ ՍՈՒՐԷՆ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 400 ֆր. այրի Տիկին Գայանէ Աբրահամեանի (Պանեէօ) իր ամուսնոյն, Սարգիս Աբրահամեանի մահուան առթիւ:

Այս առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր ընտանիքի բոլոր անդամներուն:

ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղականութիւնը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի Խորվիրապի տօնին առթիւ կազմակերպած է հսկումի արարողութիւններ 22 Մարտ Երկուշաբթիէն 27 Մարտ Շաբաթ ամէն երեկոյեան ժամը 20ին: Յաջորդաբար պիտի քարոզեն

Հայր Գեղամ Վր. Պաղտասարեան
Տէր Եղիշէ Խաչակիր Քհնյ. Փանոսեան
Շահան Խաչակիր Քհնյ. Տէտէեան
Նշան Քհնյ. Գույումճեան

Եւ աւագ սարկաւագներ Պ. Պ. Յարութիւն Նիկողոսեան եւ Յարութիւն Ասլանեան:

Իսկ Շաբաթ երեկոյեան հանդիսաւոր նախատօնակ բոլոր հոգեւոր հովիւներու ներկայութեամբ: Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց:

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ԽՆՋՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին, Կիրակի, Մարտ 28, ժամը 15էն սկսեալ Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ):

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

26 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,45ին

քաղաքապետարանի երկրորդ սրահին մէջ

Annexe de la Mairie

34, Avenue Louis Pasteur

Փորթ տ'Օռլէանէն առնել օթոպիւս 188

Թիւը եւ իջնել

Rond Point des Martyrs

Ա) ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Բ) ՏԸԺՎԸԺԻԿ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՖԻԼՄԸ

Գ) ՆԿԱՐԻՉ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ծախքերու մասնակցութիւնը կամաւոր:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Մարտ 28ին, Կիրակի կ. ե. ժամը 15,30ին, Լիոնի Ազգ. Տան սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ կազմակերպութեամբ կրթական մարմնոյ:

Հայկազեան վարժարանի աշակերտութիւնը կը մասնակցի աւուր պատշաճի արտասանութիւններով, երգերով եւ մանկական պարերով:

Հաճելի անակնկալներ:

Այցելութիւն արդիական կահաւորումներով զարդարուած Հայկազեան վարժարանի դասարանները:

Դպրոցական կեանքէ առնուած ֆիլմերու ցուցադրութիւն:

Surprise - Party

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած
Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի
Ալֆորվիլի խումբին կողմէ

այս Շաբաթ Մարտ 27, ժամը իրիկուան 8էն սկսեալ

Մեզոն տէ ժէօն տ'Ալֆորվիլ
2, Ռիւ Ժաքլար
(Քաղաքապետարանին ետին)

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Առատ կերուխում, ձրի:

ՃԱՇ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է ի նպաստ Մշակոյթի Տան, Պօմոնի մէջ, Մարտ 28ին ժամը 12ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք Մշակոյթի Տուն, 12–14 Ռիւ Սէնթ Պազիլ կամ եկեղեցւոյ սրահը, Պ. Թիւթէլեանի մօտ:

Ճաշագին.— 15 Ֆր. ճաշերը կը պատրաստուին հայ տիկիններու կողմէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Կիրակի, Մարտ 28, ժամը 16,30ին Տիկին Հեղինէ Թորոսեանի բնակարանը, 88 Ռիւ Մարսէլ Պոնէ, Քաշան: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Մեծ Պահքի տեւողութեան ամէն Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Կիրակի, Ապրիլ 25ին, Սերքըլ Քաթոլիկի սրահը, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ: Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ 27 ՄԱՐՏ
SAMEDI 27 MARS 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12075 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 47e ANNÉE — N° 12.075

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

—o—

Ուաշինկթըն դիւանագիտական աշխատանքներ կը կատարէ, որպէսզի կարելի ըլլայ վերստին բանալ եւ գործածութեան դնել Սուէզի ջրանցքը: Ամերիկեան կառավարութիւնը այս ուղղութեամբ երկու հանգրուաններ կը նախատեսէ.

Առաջին առթիւ կը սկսին ջրանցքի «մաքրութեան» աշխատանքները, քանի որ վեցօրեայ պատերազմի ընթացքին Եգիպտացիք քանի մը նաւեր ընկղմած են դիտմամբ, որպէսզի փակուի անցքը նաւերու առջեւ: Այս աշխատանքներուն կարելի է լծուիլ, երբ Գահիրէ խոստանայ որեւէ զինուորական գործողութիւն չկատարել Իսրայէլի դէմ: Միւս կողմէ, այս վերջինը իր ուժերը կը հեռացնէ ջրանցքի արեւելեան ափէն:

Երկրորդ հանգրուանին ջրանցքը կը բացուի: Այս պարագային Գահիրէ թոյլ կուտայ իսրայելեան նաւերուն ազատ անցք ունենալ Կարմիր ծովէն Միջերկրական, ջրանցքի ճամբով: Ծանօթ է, որ Եգիպտոս 1948էն ցայսօր, այսինքն Իսրայէլի Պետութեան հիմնումէն ի վեր, մերժած է ազատ անցքի իրաւունք տալ իսրայելեան նաւերուն:

Այսուհանդերձ, Եգիպտոսի նախագահը՝ Անուար էլ Սատաթ, Փետրուարին, ջրանցքի վերաբացման մասին արտայայտուած էր, առաջարկելով, որ իսրայելեան ուժերը հեռանան Սուէզի շրջանէն եւ, յատկապէս, էլ–Արիշ քաղաքէն, որ Միջերկրականի վրայ նաւահանգիստ մըն է, Սինայի մէջ: Սատաթ այդ օրերուն ոչ մէկ խօսք ըրաւ Թել Ավիվի այն պահանջին, որով այս վերջինը կ՚ուզէ իրաւունք ստանալ, բոլոր երկիրներու նման, օգտագործելու ջրանցքը:

Իսրայելեան մամուլը, որ կը հաղորդէ այս լուրերը, իր խմբագրականներուն մէջ դէմ կ՚արտայայտուի ծրագրին, եւ կը կարծուի, թէ Թել Ավիվ եւս պիտի մերժէ ընդունիլ ամերիկեան նախաձեռնութիւնը:

Թել Ավիվ, համաձայն քաղաքական շրջանակներու, կը մերժէ հեռացնել իր ուժերը ջրանցքի շրջանէն, ցորչափ Եգիպտացիք, իրենց կարգին, չեն քաշեր իրենց ուժերը նոյն շրջանէն:

Քաղաքական դէտերը կը փորձեն բացատրել Ուաշինկթընի չահագրգռութեան դրդապատճառները: Համաձայն անոնց՝ քարիւղի գիներու վրայ կատարուած ըրգալի յաւելումները, Թեհրանի խորհրդաժողովին, կրնայ մեղմանալ, եթէ քարիւղատար նաւերը աւելի կարճ ճամբայ մը ունենան գործածելի Արաբական ծոցէն Միջերկրական եւ հոնկէ եւրոպական երկիրներ:

Մինչ Ուաշինկթըն դիւանագիտական աշխատանք կը կատարէ, անդին Ուիլեըմ Ռոճըրս, Ամերիկայի Արտաքին նախարարը, կը ներկայանայ Ծերակոյտին առջեւ բացատրելու համար կառավարութեան քաղաքականութիւնը Միջին Արեւելքի հարցին մէջ:

Ամերիկացի ծերակուտականներ վերջերս խստիւ քննադատեցին իրենց կառավարութիւնը, որ Իսրայէլի վրայ ճնշում կը բանեցնէ ընդունիլ տալու համար Ռոճըրսի ծրագրին կէտերը: Ցատկապէս կը քննադատուի նախարարին վերջին յայտարարութիւնը, որով Ռոճըրս խաղաղութեան հաստատման համար կ՚առաջարկէր իսրայելեան ուժերու հեռացումը գրաւուած հողերէն, բացի Կազայէ, որու համար կը նախատեսէր առանձին իրավիճակի մը հաստատումը:

Կառավարական շրջանակները, իրենց կարգին, դիտել կուտան, թէ եթէ ցարդ խաղաղութեան համաձայնագիր մը կարելի չէ եղած գոյացնել Միջին Արեւելքի մէջ, Իսրայէլի և Եգիպտոսի միջեւ, հիմնական պատասխանատուն Իսրայէլն է, որ ապաւինելով Մ. Նահանգներուն, կ՚ուզէ իր պայմանները պարտադրել:

Ցատկանշական է Ֆիւլպրայթի յայտարարութիւնը: Արտաքին յանձնախումբի նախագահը «կը ցաւի», որ Իսրայէլ անզիջող դիրք կը բռնէ: «Համաձայնութիւն կարելի պիտի չըլլայ գոյացնել, ցորչափ Իսրայէլ հաւատած ըլլայ, թէ մենք ամբողջովին իր տրամադրութեան տակ ենք»:

Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը՝ Մահմուտ Ռիատ, որ Փարիզի մէջ խորհրդակցած էր Արեւմտեան Եւրոպայի եգիպտացի դիւանագէտներու հետ, Գահիրէ իր վերադարձին յայտարարեց, թէ իրենք թոյլ պիտի չտան, որ իրենց իրաւունքները ոտնահարուին: «Պէտք է վճռակամ գտնուինք մեր հողերու ազատագրման հարցին մէջ: Պիտի չհրաժարինք ո՛չ մեր եւ ոչ ալ պաղեստինցի ժողովուրդի իրաւունքներէն: Թիզ մը հող անգամ չենք թողուր Իսրայէլի»:

Մահմուտ Ռիատ դժգոհեցաւ ամերիկեան քաղաքականութեան հանդէպ: Ուաշինկթըն, համաձա՞յն Եգիպտոսի Արտաքին նախարարի յայտարարութեան, մէկ կողմէ անհրաժեշտ կը գտնէ իսրայելեան ուժերու պարպումը արաբ հողերէ, սակայն, միւս կողմէ, ոչ մէկ ճնշում կը բանեցնէ այս ուղղութեամբ Թել Ավիվի վրայ:

Նիւ Եորքի մէջ Պեն Կուրիոն, Իսրայէլի նախկին վարչապետը, որ այժմ 84 տարեկան է, կարեւոր յայտարարութիւն մը կատարեց ամերիկացի լրագրողի մը:

Խաղաղութիւնը, դիտել տուաւ ան, մեզի համար այլեւս դարձած է առաջնահերթ անհրաժեշտութիւն մը: Եւ ասոր համար կ՚արժէ ամէն զոհողութիւն կատարել: Որպէսզի ձեռք ձգուի խաղաղութիւնը, «պէտք է քաշուինք 1967ի սահմաններէն»: Պեն Կուրիոն յայտարարեց նաեւ, թէ իր կարծիքով պէտք է ետ յանձնել Վեցօրեայ պատերազմին առիթով գրաւուած արաբ հողերը, ի բաց առեալ Երուսաղէմի արեւելեան մասէն եւ Կոլանի բարձունքներէն, առաջինը պատմական, իսկ երկրորդը ապահովութեան պատճառով:

Պեն Կուրիոն չեշտեց նաեւ, թէ Իսրայէլ պէտք չունի արաբ հողերուն: Նեկեվի անապատի օգտագործումով Իսրայէլ կրնայ ընդունիլ աշխարհի բոլոր Հրեաները, եթէ, անշուշտ, բոլորն ալ ուզեն ներգաղթել:

× ՄԱԿի բանագնացը՝ Եարինկ, որ Շուէտի դեսպանն է Մոսկուա, իր պաշտօնատեղին մեկնեցաւ, ինչ որ կը հաստատէ այն կարծիքը, թէ խօսակցութիւնները առկախուած են ներկայիս: Բանագնացը Ապրիլի վերջ Նիւ Եորք պիտի վերադառնայ, թէեւ պատրաստ է այդ թուականէն առաջ եւս վերադառնալու, եթէ «անհրաժեշտութիւն նկատուի»:

× Խորհ. Միութիւնը նոր հրթիռներ յանձնած է Եգիպտոսի: Անոնք Սամ–2 եւ Սամ–3 հակօդային հրթիռներ են: Այս վերջինները կը նկատուին խորհրդային բանակի լաւագոյնները: Գահիրէէն կը հաղորդեն նաեւ, թէ ռազմական փորձեր կատարած է եգիպտական բանակը:

× Զորս Մեծերը 62րդ անգամ ըլլալով խորհրդակցեցան Միջին Արեւելքի հարցին շուրջ:

× Երուսաղէմի մէջ Հիւս. Ափրիկեցի Հրեաներ խորհրդաժողով մը ունեցան: Կը բողոքեն կառավարութեան ի գործ դրած խտրական ոգիին դէմ՝ իրենց եւ եւրոպացի Հրեաներու միջեւ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՓԱՔԻՍՏԱՆ

—o—

Երկու Փաքիստաններու միջեւ հաստատուած համաձայնութենէն անմիջապէս եաք, մթնոլորտը կրկին խառնակ բնոյթ ստացաւ:

Դեռ առջի օր, Տաքքայի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր, թէ Փաքիստանի նախագահը՝ Եահեա Խան համաձայնած է երեք կէտերու շուրջ: Նախ վերջ պիտի տրուէր պաշարման վիճակին, որ հաստատուած էր Արեւելեան Փաքիստանի մէջ: Բանակը պիտի քաշուէր զօրանոց եւ իշխանութիւնն ալ պիտի յանձնուէր «ժողովուրդի ներկայացուցիչներուն»:

Այս յայտարարութենէն քիչ եաք, սակայն, Փաքիստանեան վեց նաւեր նոր ուժեր ցամաք կը հանէին երկրին արեւելեան մասին մէջ: Բանակը անմիջապէս ձեռք կ՚առնէր իշխանութիւնը եւ կը վերահաստատէր պատերազմական վիճակը:

Հնդկական աղբիւրներու համաձայն, քաղաքացիական պատերազմի նկարագիր ստացած են բախումները Պենկալիներու եւ բանակի ուժերու միջեւ: Այս վերջինը նոյնիսկ գնդացիրներով կը պատասխանէ ցուցարարներուն: Միայն Տաքքայի մէջ կռուի ընթացքին սպաննուած են 40 հոգի եւ վիրաւորուած աւելի քան հարիւր հոգի:

Երեք այլ կարեւոր քաղաքներու մէջ եւս արիւնալի ընդհարումներ տեղի կ՚ունենան, ըստ հնդկական աղբիւրներու: Արեւելեան Փաքիստանի առաջնորդները կը յայտարարեն, թէ բանակը «սարսափի մթնոլորտ» հաստատած է երկրին մէջ:

Կացութիւնը Արեւելեան Փաքիստանի մէջ վատթարացած է անակնկալ կերպով Ուրբաթ օր:

Կ՚ենթադրուի, թէ բանակին միջամտութիւնը պատճառ դարձած է քաղաքացիական կռիւներու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Առողջապահութեան նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներէն մէկը յայտարարեց, թէ հարիւր հազարէ աւելի անձեր, երեք միլիոն բնակչութեան վրայ, թմրեցուցիչի մոլի դարձած են: Այս առթիւ ամբաստանեց պաղեստինեան ծայրայեղ կազմակերպութիւնները, որ նոյնիսկ ձրի թմրեցուցիչ կը յանձնեն երիտասարդութեան, որպէսզի «իսրայելացի նոր սերունդը ապականի»: Միւս կողմէ, գողութեան դէպքերը, անցեալ տարուան բաղդատմամբ, 9 առ հարիւր յաւելում արձանագրած են:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Փաքիստանի մէջ եւս խլրտումներ ծայր տուած են իշխանութեան դէմ: Զորս օրէ ի վեր արիւնալի բախումներ տեղի կ՚ունենան Լիալփուրի մէջ, որ ճարտարարուեստի կեդրոն մըն է երկրին հարաւ–արեւելքը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Համայնավար կուսակցութեան պատուիրակութիւն մը մեկնած է Խարթում, Սուտանի մայրաքաղաքը, որպէսզի փորձէ համաձայնութեան եւ խաղաղ գոյակցութեան եզր մը հաստատել կառավարութեան եւ Սուտանի Համայնավար կուսակցութեան միջեւ: Կառավարութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակած է կուսակցութիւնը, որ իր կարգին, ներքին տարակարծութիւններու հետեւանքով, երկուքի բաժնուած է:

ՄՈՍԿՈՒԱ «ոչ–բարեկամական» արարք մը նկատեց Մեքսիկայի կառավարութեան որոշումը՝ իբրեւ անբաղձալի տարր երկրէն հեռացնելու խորհրդային դեսպանատան հինգ պաշտօնատարներ: Այս վերջինները դրդած են երիտասարդները՝ խլրտումներ ստեղծել երկրին մէջ: Մոսկուա օգնած էր նաեւ մարքս–լենինեան խմբակցութեան մը կազմութեան: Խմբակցութեան անդամները ձերբակալուած եւ խոստովանած են:

ՊՈՒԷՆՈՍ–ԱՅՐԷՍԷՆ կը հաղորդեն, թէ Զօր. Լանիւս, գլխաւոր դերակատարն ու կազմակերպիչը վերջին պետական հարուածին, Արժանթինի նախագահ նշանակուած է զինուորականներու կողմէ:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ արիւնալի բախումներ տեղի ունեցած են ոստիկանութեան եւ ձախակողմեան ուսանողներու միջեւ: Այս վերջինները բռնի ուժով արգելք ըլլալ փորձած են այլ ուսանողներու՝ համալսարան մտնել, իրենց քննութիւնները անցնելու համար: Կռիւներու ընթացքին սպաննուած է թուրք վաճառական մը: Վեց հոգի ալ վիրաւորուած են: Ձախակողմեանները ատրճանակներով եւ պայթուցիկ նիւթերով դէմ դրած են ոստիկանական ուժերուն:

ՀԻՒՍ. ՎԻԷԹՆԱՄԵԱՆ պատուիրակութիւն մը մեկնեցաւ Փեքին: Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն փոխ–վարչապետն ու Արտաքին փոխ–նախարարը:

ԹԻԹՕ բացառիկ շուքով ընդունուեցաւ Հռոմի մէջ: Իտալիոյ նախագահը իր բարի գալուստի խօսքին մէջ «յատկանշական» նկատած է Եուկոսլաւիոյ նախագահին այցելութիւնը: Թիթօ, իր կարգին, օրինակելի գտած է տարբեր վարչաձեւեր ունեցող իրենց երկու երկիրներու յարաբերութիւնները: Քաղաքական խօսակցութիւնները տեղի ունեցած են Ուրբաթ օր: Շաբաթ օր մարեշալը կ՚այցելէ Թորինոյի «Ֆիաթ» գործարանը, իսկ Երկուշաբթի յատուկ տեսակցութիւն մը կ՚ունենայ Պապին հետ: Աւելցնենք, որ եօթը ամիսէ ի վեր դիւանագիտական բնականոն յարաբերութիւններ հաստատուած են Պելկրատի եւ Վատիկանի միջեւ: Թիթոյի այցելութեան դէմ բողոքի ցոյցեր տեղի ունեցան: Ռումբ մը պայթեցաւ Եուկոսլաւիոյ դեսպանատան պարտէզին մէջ, Հռոմ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ 65 պատմաբաններ խնդրագիր մը ներկայացուցին Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիային՝ Ամալրիքի ազատ արձակման համար: Խորհրդային պատմաբանը՝ Ամալրիք, ինչպէս ծանօթ է, 1970 Նոյեմբերին երեք տարուան աքսորի դատապարտուած էր «Խորհ. Միութիւնը անուանարկող» լուրեր տարածած ըլլալու ամբաստանութեամբ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդուժը վերստին ռմբակոծեց Հիւս. Վիէթնամի հակօդային հրթիռներու կեդրոններ՝ ճակատի վրայ Հիւս. Վիէթնամցիներու յառաջխաղացումը կը չարունակուի: Ամերիկացիք կը պատրաստուին պարպել Քէ Սանը, ուր կարեւոր ուժեր կեդրոնացուցած էին՝ զօրավիգ կանգնելու համար Հար. Վիէթնամցիներուն, երբ այս վերջինները յարձակեցան Լաոսի Հիւս. Վիէթնամեան ուժերու վրայ:

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ նորընտիր վարչապետը կազմեց իր դահլիճը: Պրիան Ֆոքնըր նոր կառավարութեան կազմին մէջ առած է իր կուսակցութեան («Իւնիոնիսթ») աջ եւ չափաւոր թեւերը, հաւասարակշռութիւնը պահպանելու համար: Վարչապետը իրեն վերապահած է Ներքին նախարարի պաշտօնը, զայն նկատելով շատ կարեւոր իրաց ներկայ կացութեան մէջ: Երկու ռումբեր պայթեցան կուսակցութեան կեդրոնատեղիին մէջ:

ԼԵՀ անուանի ջութակահար՝ Ռ. Կապրիէլ, որ լեհ արուեստագէտներու խումբի մը հետ կը շրջագայէր Մ. Նահանգները, քաղաքական ապաստանի իրաւունք խնդրեց ամերիկեան իշխանութիւններէն:

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԵՐ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Գ.

Կացութիւնը տարբեր չէ նաեւ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան համար: Արդարեւ, հոն հաւաքուած հայկական հարստութիւնը մեծագոյն մասամբ կը բաղկանայ ձեռագիրներէ եւ դրամներէ, մնացեալ իրերը՝ քիչ թիւով մեռաղեայ իրեր են, երբեք թանգարան մը կազմելու յաւակնութեան կորիզ:

Զմմառի վանքին թանգարանը ենթակայ է նոյն անորոշութեան, միայն թէ հոծ հայակեդրոնի մը մօտ է վանքը եւ դուցէ կարենայ փրկուիլ, — իր հայկական հարստութիւնը բուն տիրոջ՝ հայ ժառանգորդներուն վերադարձնել օր մը:

Փարիզի հայկական թանգարանը, որ, տարինե՛ր առաջ, Փարիզի պէս կեդրոնի մը համար չատ համեստ պարունակութեամբ մը սկսաւ, չեմ գիտեր թէ կը պահէ՞ իր գոյութիւնը: Ամէն պարագայի տակ, իր կազմութեան տուն տուող նպատակներուն եւ պայմաններուն ծանօթ չըլլալով, դժուար թէ կարելի ըլլայ բան մը ըսել:

Անցնելով Երուսաղէմի, ինչպէս նաեւ Նոր Ջուղայի Ս. Ամենափրկիչ վանքերուն եւ Թաւրիզի Մելիք-Թանգեանի անուամբ թանգարաններուն, ասոնք՝ ըլլալով ազգային – եկեղեցական թանգարաններ, ենթակայ են պատկան հայ համայնքներուն որոշման: Երբ որեւէ ատեն անոնք «եկեղեցական թանգարան» ըլլալէ դադրին, վստահօրէն կրնան պատկան պետութեանց կողմէ սեփականացուիլ:

Երուսաղէմի վանքապատկան թանգարանը կը գտնուի միաբանութեան տնօրինութեան սահմաններուն մէջ: 1927ի կանոնագրով (որ բրիտանական իշխանութեան օրով եւ անկէ վաւերացուեցաւ) առաջքը առնուած է «արտաքին» ամէն միջամտութեան՝ Երուսաղէմի միաբանութեան տնօրինութեան տակ գտնուող չարժուն եւ անշարժ սեփականութեանց: Այն ատեն, անշուշտ, նպատակը Երուսաղէմի միաբանական կամ վանական հարստութեան պահպանումն էր՝ խորհրդային ոտնձգութեան դէմ: Այն ատեն կը կարծուէր, որ էջմիածնայ միջոցաւ խորհրդային իշխանութիւնը կրնայ միջամտել եւ կամ տիրանալ վանքի տնօրինութեան: (Տե՛ս «Սիոն», 1928, թիւ 6, մասնաւորապէս էջ 166–168):

Երուսաղէմի վանքը «ազգային չտեմարան» մը նկատուեցաւ Մեծ Աղէտէն վերջ եւ հոն փոխադրուեցան Այնթապի, ինչպէս նաեւ Սեբաստիոյ ձեռագիրներէն ինչ որ փրկուած էր: Ուրեմն, իբրեւ ազգային չտեմարանի մը՝ բնական է որ Միաբանութիւնը գոնէ բարոյապէս պարտաւորուած ըլլայ «հաշիւ» տալ վանքի չարժուն կամ անշարժ կալուածներուն մասին, գոնէ Սփիւռքի հայկական գաղութին: Միաբանութիւնը եւ իր ընտրած պատրիարքները, ըլլան լաւ կամ վատ, որքան ալ ազատ ըլլան տնօրինելու ամէն ինչ ըստ իրենց համոզման եւ ըմբռնումին, սակայն ասիկա երբեք չի նշանակեր որ անոնք բոլորովին զերծ են պատասխանատուութենէ՝ հանդէպ համայնքին:

Միաբանութեան քայքայման եւ անհետացման հետ՝ կը չքանայ նաեւ Երուսաղէմի Պատրիարքութիւնը այն ատեն, որ եւէ տարակոյս չի մնար այն մասին, որ Սփիւռքի համայնքը ի՛նք կը ստանայ իր վանքին եւ անոր հարստութեանց տնօրինութեան իրաւունքը:

Մեր համոզումով, վանքին գործերուն միջամտելը ըլլալ դուրսէն՝ ապօրինի եւ վտանգաւոր իսկ է: Նոյն ատեն, Սփիւռքի հայ համայնքը, հեղինակութիւն մը որոշելով, կրնայ գործակցութիւն ստիպել եւ գործակցութեամբ Միաբանութեան վանքին դժուարութիւնները լուծել: Պէտք է յիշել, որ որքան որ Երուսաղէմի միաբանութիւնը եւ պատրիարքը պնդեն՝ որ իրենք կը հպատակին էջմիածնայ կաթողիկոսական տնօրինութեանց, անոնք չատ լաւ գիտեն որ ոչ ցանկալի տնօրինութեանց կրնան ընդդիմանալ: Պարզ է, որ էջմիածնայ իրաւասութիւնը լոկ «բարոյական» է, ինչպէս «բարոյական» է նաեւ Սփիւռքի հայ համայնքի կազմակերպութեան իրաւասութիւնը՝ Երուսաղէմի վանքին վրայ:

Ուրեմն, եթէ նոյնիսկ «երեւութական դժուարութիւններ» կան, բնականաբար դժուար է որ մանր արուեստի հնագիտական նիւթեր նուիրողներ ըլլան վանքի թանգարանին, այն պարզ առարկութեամբ՝ որ նուիրաբերուելիք իրերու ապագան չատ որոշ չէ. Թէեւ, Երուսաղէմի վանքը ներկայիս ապահովագոյն կեդրոնը կարելի է նկատել, նուիրելու համար հայերէն ձեռագիրներ եւ գեղօններ: Միաբանութիւն եւ պատրիարքներ կուգան ու կ'երթան, սակայն Երուսաղէմի վանքը մշակոյթի մեր կեդրոններու ամենահաստատներէն է ըստ ներկայ տուեալներու, եւ եթէ հարկ եղած միջոցները ստեղծուին՝ ամէնէն ապահովը (*):

Նոր Ջուղայի Ամենափրկիչ վանքի թանգարանը չահեկան է եւ իբր «ազգային–եկեղեցական» թանգարան կրնայ չարունակուիլ անորոշ ժամանակով, որքան ատեն որ վանքը, եկեղեցիները եւ յարակից հաստատութիւնները մատակարարող հայ գաղութ մը գոյութիւն ունենայ հոն:

Արդ, ի՞նչ գրաւականներ կան՝ որ Նոր Ջուղայի մէջ հայ գաղութը տեւական նկատուի: Ուրեմն, կա՞յ որեւէ կասկած այն մասին, որ գաղութի չիջումով կարեւք պիտի տեսնուի հոն հաւաքուած եկեղեցական հնութիւնները, ձեռագիրները, դիւանը, մատենադարանը անկէ փոխադրելու պարսկահայ ուրիշ կեդրոն մը, կամ վերջապէս բոլորովին տարբեր հայկական գօտի մը: Նոր թանգարանի չէնքի չինութիւնը բնականաբար գնահատելի է, սակայն թանգարանի պարունակութեան ճոխացումը նոր նուիրատուութիւններով՝ ո՛չ հաւանական է եւ ոչ ալ նպատակայարմար: Նոր Ջուղա, ձեռագրական իր հարստութեամբ չատերուն անմատչելի, հեռաւորութեան ու ձեռագիրները բացարձակապէս փականքի տակ պահելու խստապահանջութեան համար: Զեմ կարծեր, որ այնքան մեծ ազնուութեամբ՝ ձեռագիրներէն օգտուելու համար ինծի տրուած ազատութիւնը ներկայիս սովորական բան մը դարձած ըլլայ: Ձեռագիրները, տասնեակ տարիներով, փակուած ապակեդարաններու մէջ կը պահուէին, որոնց կղպանքները կարմրամոմով կընքուած կը մնային: Թանգարանի նոր չէնքը դուցէ դիւրութիւններ ստեղծէ նոր ուսումնասիրողներուն:

Թաւրիզի սաղմնային թանգարանը, խումբ մը խանդավառ, ուչիմ եւ գիտակից հայորդիներէ յղացուած, կազմակերպուած, տեսակ մը «ժամանակաւոր» ապահովարան է հոն հաւաքուած իրերուն եւ քանի մը ձեռագիրներու: Թաւրիզի եւ հոն հաւաքուած ձեռագիրներու գրեթէ ամբողջութիւնը ղրկուեցան էջմիածին, եւ անկէ ալ՝ Երեւանի Մատենադարանը (եթէ չեմ սխալիր), որով ինչ որ Թաւրիզ կը մնայ, քանի մը կտոր է միայն, նախանձախնդրութեամբ պահուած՝ գանձագան խրացնողներէ գրեթէ բռնութեամբ կորզուելէ վերջ. բան մը, որ այդ քանի մը ձեռագիրներուն Թաւրիզ մնալուն պատճառ եղաւ:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՏԵԱՆ

(Շար. – 3)

(*) Չենք ուզեր վիճիլ մեր աշխատակցին այս վերջին հաստատումին մասին: Սակայն կ'ուզենք շեշտել թէ «ձեռագիր» ու «գեղօն» կարելի չէ վստահիլ վանքի մը եւ վանականներու՝ որոնց հին ու նոր բարքերուն, կենցաղին եւ մեկնաբանական պայմաններուն ծանօթ է այլեւս Հայութիւնը: Պատրիարքական այդ աթոռին վրայ եւ միաբանական շարքերուն մէջ, արժանաւոր եւ յաւէտ յիշատակելի դէմքեր կրնան ապրած ըլլալ. սակայն իրողութիւնները չեն դադրիր հրահանգիչ ըլլալէ.— Ձեռագիրներու գողութիւն, կալուածային մութ ու խորհրդաւոր գործառնութիւններ, վանքին մէջ ներկայութիւնը անվստահելի կարգ մը տխտղոսակիրներու, լրբենի արհամարհանքը՝ հանդէպ հանրային կարծիքի, պատասխանատուութեան զգացումի չգոյութիւնը, ու տակաւին անասելի ա՛յլ անցուդարձեր ու վիճակներ, մեզ կը մղեն եզրակացնելու թէ կարելի չէ «ամէնէն ապահով» ոչ իսկ ապահո՛վ կեդրոն մը նկատել Երուսաղէմը, եթէ նոյնիսկ «հարկ եղած միջոցները ստեղծուին» ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ, Ի՛ ՎԵՐՋՈՅ ԿԱՐԵՒՈՐԸ ԱՒԱՆԴԱՊԱՀՆԵՐՈՒ ՊԱՐԿԵՇՏՈՒԹԻՒՆՆ Է ԵՒ ՈՒՂՂԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ ու այդ քննութեան մէջ ձախողած են վանքին գինուորեա՛լ պահակները…:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՆԵՐՍԷՆ

—o—

Խորհրդային մամուլը, որու կարգին նաեւ Հայաստանի թերթերը, Մարտ 14ի իրենց թիւով հրապարակեցին Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի տուած որոշումը՝ «Շրջանային եւ քաղաքային սովետների աշխատանքի յետագայ բարելաւման միջոցառումների» մասին:

Տեղական աստիճանի վրայ, Խորհ. Միութիւնը կը կառավարուի մօտաւորապէս 50.000ի հասնող Խորհուրդներով, կամ իրենց բառով՝ «սովետ»ներով: Իւրաքանչիւր քաղաք եւ, յաճախ նաեւ չրջանները, ինչպէս նաեւ գիւղերն ու գիւղական վայրերը ունին իրենց խորհուրդները: Պաշտօնապէս, ինչպէս կը յիչեցնէ Կեդր. Կոմիտէն իր որոշումին մէջ, խորհուրդներու գործունէութեան դաշտը մեծ եւ բազմազան է — բնակարաններու յատկացումներէն, անոնց նորոգման ու բարեկարգման հարցերու քննութիւններէն մինչեւ գործարաններու եւ ձեռնարկութիւններու վրայ կատարուած հսկողութիւն, որպէսզի իրականացուին ծրագիրները: Անոնք նոյնպէս պատասխանատու են ընթացիկ գործերու, ինչպէս, օրինակ, փողոցներու մաքրութիւն, չուկայի առուծախի հսկում, մշակութային կեանք եւայլն:

Խորհուրդները, համաձայն կիրարկուած օրէնքին, կ'ընտրուին չորս տարին անգամ մը (*) եւ, հակառակ այն հաւաստիացումին, թէ ամէն քաղաքացի իրաւունք ունի իր թեկնածութիւնը դնելու, իրականութեան մէջ համայնավար տեղական մարմիններն են, որ կը նշանակեն թեկնածուները եւ կը կազմեն ցանկերը, որոնք կը «վաւերացուին» բոլորին կողմէ բնականաբար: Այլ ցանկեր եւս ներկայացնելու ժողովրդավարական ձեւը չի կիրարկուիր Խորհ. Միութեան մէջ:

Կեդր. Կոմիտէի հրապարակած որոշումնագրին համաձայն, չրջանային եւ քաղաքային խորհուրդները «իրենց հնարաւորութիւնները ու իրաւունքները դեռ լրիւ չափով չեն օգտագործեր բնակչութեան սպասարկութիւնը բարելաւելու, շրջաններու եւ քաղաքներու տնտեսութիւնը համակողմանի կերպով զարգացնելու համար»:

Խորհ. Միութեան Համայնավար կու-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Դուն չէի՞ր, որ ամուսնիդ, խեղճ Նիկողոս աղային մահուանը պատճառ եղար… տէրտերու տէր ըրիր… սիրականիդ հետ մէկ անկողինի մէջ օձիքդ ձեռք տուիր… բարոյական աննպաստ տեղեկութիւններ, հէ՞… դեռ կ'ուզե՞ս բարոյական աննպաստ տեղեկութիւններ…

Ղուկաս էֆէնտի լռեց: Տիկին Անթառամ իր գլխուն իջնող այս լախտի հարուածներէն սահմռկած՝ կապարագոյն ու դողահար, չէր կրնար բան մը արտասանել: Տիկին Թագուհի այդ անլուր յայտնութիւնները լսելով, ինքն ալ գրեթէ սարսափած էր ու ամօթահար առջին կը նայէր, իսկ թէ Անթառամի վրայ ժայթքող նախատինքը գինքն ալ արտասուրած ըլլար: Իսկ Տ. Միքիաս իր խոշոր փառաւոր մօրուքը կը շոյէր, առանց յուզումի որեւէ նշան մը ցոյց տալու:

Նախատինքներու տարափին յաջորդող ճնշիչ լռութիւնը առաջին անգամ քահանան փորձեց խզել:

— Ղուկաս էֆէնտի, ըսաւ մեղմ ու համոզկեր ձայնով մը, ինչո՞ւ այդչափ կը յուզուիք, ինչո՞ւ այդչափ ծանր ու անտեղի խօսքեր կ'ընէք… աւելի աղէկ է այս տեսակ խնդիրները անուշութեամբ կարգադրէք:

— Անուշութեան տե՞ղ մնաց, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի, քանի մը օր առաջ կինս ու աղջիկս կ'ելլեն այցելութեան կուգան եւ ահա մեր Անթառամ հանըմը, առանց տեղի տուած ըլլալու, կ'ելլէ կարգ մը անվայել, անկիրթ խօսքեր կ'ընէ… խեղճերը դող ելած կուգան ինծի կը պատմեն, ես ալ որպէսզի խնդիր չըլլայ, ասոր անոր բերանը չիյնանք, կը պատուիրեմ, որ մարդու բան չըսեն, եղածը գաղտուկ պահեն, գայթակղութեան պատճառ չըլլան… Եկուր տես, որ աս մեր հանըմը, ձայնը հասած տեղը, խենթ ու խելառ կերպով, եղածը կը պատմէ. «Նրչանը ետ ըրի, մայր ու աղջիկ վռնտեցի» եւայլն կ'ըսէ… այնպէս որ այսօր ամբողջ Բերայի մէջ ամէնուն բերանն ենք… այս ամէնուն վրայ մէյ մըն ալ երէկ աս նամակը կ'առնեմ… դուն եղիր տէ՝ գիմացիր տեսնեմ:

— Ճանըմ, Ղուկաս էֆէնտի, դուք խելացի, կատարեալ մարդ մըն էք, պատասխանեց Տ. Միքիաս, հետեւաբար պէտք է խոհեմութեամբ չարժիք եւ խնդիրը քաղցրութեամբ լմնցնէք…

Քահանան իր ճերմակ մօրուքը շոյելէ ետքը, կրկին խօսքը չարունակեց.

— Հիմա ես տիկին Անթառամին գրած նամակէն ու ձեր հոս քիչ մը առաջ արտասանած խօսքերէն սա կը հետեւցնեմ, որ դժբախտաբար միսիւ Լեւոնի եւ մեր սիրելի Ռոզիկի միութիւնը, արդի պայմաններուն մէջ անկարելի կը դառնայ, եւ եթէ երկու կողմէն ալ նշանը խզելու տրամադրութիւն կայ, քանզի այս բանը բացայայտ կերպով կը տեսնուի, թէ տիկին Անթառամի ձեզ ուղղած նամակէն եւ ձեր քիչ մը առաջ տիկնոջ հասցէին ուղղած նախատինքներէն, որովհետեւ եթէ խզումը որոշած չըլլայիք, բնականաբար այդ խօսքերը պիտի չարտասանէիք…

— Բայց— բողոքեց Ղուկաս էֆէնտի:

— Ներեցէք, ըսաւ Տ. Միքիաս, թող տուէք, որ խօսքս լմնցնեմ եւ յետոյ եթէ դիտողութիւն մը ունիք, կ'ընէք:

— Շարունակէ, չարունակէ, պատասխանեց Ղուկաս էֆէնտի, որ իր ամբողջ պաղարիւնութիւնը գտած էր:

— Արդ, քանի որ երկու կողմէ ալ խօսք-կապը խզելու դիտաւորութիւն կայ, փոխանակ կռիւներ յարուցանելու, անօգուտ բանավէճերու տեղի տալու եւ թաղին մէջ խօսքի առարկայ դառնալու, լաւագոյն է սուսիկ փուսիկ գործը մէջերնիդ լմնցնել… այդպէս չէ՞, տիկին Անթառամ:

— Հարկաւ, իմ փափաքս ալ ան է, գործը խաղաղութեամբ վերջացնել… քանի որ բախտ չէ եղեր, ետ կ'ընենք կը լմնցնենք, ըսաւ տիկին Անթառամ, որ չատ գոհ մնացած էր Տ. Միքիաս քահանայի միջամտութենէն:

— Ես ալ արդէն գործը խաղաղութեամբ լմնցնելու համար եկայ եկայ, պատասխանեց Ղուկաս էֆէնտի:

— Տեսա՞ք մի, գոչեց քահանան ուրախութեամբ, ուրեմն ամէն բան կարգին է:

— Միայն թէ, աւելցուց Ղուկաս էֆէնտի, կէտի մը մասին ես համաձայն չեմ տիկին Անթառամի հետ:

— Ճանըմ, պզտիկ անհամաձայնութիւն մը ըլլայ նէ՝ դիւրին է, կը կարգադրենք, աճապարեց ըսել Տ. Միքիաս:

— Այսինքն թէ, առաջ բերաւ Ղուկաս էֆէնտի, ինձ այնպէս կ'երեւայ, որ տիկին Անթառամի համար խնդիրը խաղաղութեամբ կարգադրելու միակ միջոցն է հարսնիքը կատարել անպատճառ, որով միայն կարելի է մէջտեղ եղած խաղաղութիւնը վերջացնել:

Ղուկաս էֆէնտի մասնաւորապէս չեշտած էր անպատճառ խօսքը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ակցութեան Կեդր. Կոմիտէն, որ իր որոշումը տալէ առաջ յատուկ քննութեան առարկայ դարձուցած է խորհուրդներու ընդհանուր վիճակը երկրին մէջ, կը նշէ, թէ պատշաճ բարձրութեան վրայ չի գտնուիր օրէնքներու կիրարկման հսկողութիւնը: Միւս կողմէ, անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք չեն առնուիր բարելաւելու համար խորհուրդներու գործադիր կոմիտէներու, կամ իրենց ընտրումով գործկոմներու, անոնց կից հաստատուած վարչութիւններու աշխատանքները, «դանդաղ կ'արմատանայ կառավարական աշխատանքին գիտական կազմակերպման սկզբունքը»:

Խորհրդային առօրեայ հոգերու շարքին են, անկասկած, օրէնքի խախտումի, չարաշահութեան եւ պետական գոյքի «ապօրինի իւրացման» հարցերը: Ասոնք ընդհանրացած եւ ձեւով մըն ալ այլեւս սովորական դարձած երեւոյթներ են, որոնց դէմ պէտք է պայքարին, ինչպէս կը շեշտէ Կեդր. Կոմիտէն, նաեւ՝ խորհուրդները: Ահա թէ ինչո՛ւ որոշումնագրին մէջ կը շեշտուի, թէ «շատ խորհուրդներ անբաւարար չափով կը հսկեն օրէնսդրութեան կիրարկման վրայ, պատշաճ պայքար չեն մղեր պետական կարգապահութեան խախտողներուն դէմ»:

«Սով. Հայաստան»ի Մարտ 14ի թիւի ամբողջ առաջին էջը գրաւող Կեդր. Կոմիտէի որոշումը, կէտ առ կէտ կը թուէ եւ կը քննադատէ խորհուրդներու գործունէութեան մէջ արձանագրուած թերիները: Ընդհանրապէս զանոնք կը մատնանշէ յիշեցումի ձեւին տակ: Այսպէս՝ «Շրջանային եւ քաղաքային խորհուրդները պէտք է զօրացնեն ուշադրութիւնը շրջաններու եւ քաղաքներու տնտեսութեան բարդ զարգացման, արդիւնաբերական եւ գիւղատնտեսական ձեռնարկութիւններու ճիշդ մասնագիտացման ու տեղաբաշխման, արտադրութիւնը ընդլայնելու եւ անոր արդիւնաւէտութիւնը բարձրացնելու նպատակով տեղական աղբիւրներու առաւելագոյն օգտագործման հարցերուն նկատմամբ» եւայլն:

Խորհուրդներու աշխատանքին հիմնական խոչընդոտը կը հանդիսանայ համադրական գործին պակասը՝ իրենց եւ այլ գերատեսչութիւններու միջեւ:

Այսպէս՝ տեղական արդիւնաբերութեան, հանրային սպասարկութեան, առեւտրական կեդրոններու մեծ մասը անմիջական կերպով կապուած է եւ կը գտնուի հսկողութեանը ներքեւ այսպէս կոչուած «երկրամասային» եւ «մարզային» մարմիններու, ինչպէս նաեւ յաճախ Հանրապետութեան նախարարութիւններու եւ գերատեսչութիւններու, երբ փաստօրէն, այդ ձեռնարկութիւնները կը սպասարկեն իրենց շրջաններու բնակչութեան, որով պէտք է գտնուին տուեալ շրջանի խորհուրդի հսկողութեան ներքեւ: Այս իրողութիւնը պարզապէս պատճառ կը դառնայ, որ նուազի շրջանային եւ քաղաքային խորհուրդներու պատասխանատուութիւնը իրենց շրջանի գործերուն վրայ, կաշկանդէ անոնց նախաձեռնութիւնը բնակչութեան սպասարկութիւնը բարելաւելու հարցին մէջ:

Այս իրողութենէն կը բխի, օրինակ, Կեդր. Կոմիտէի այն հաստատումը, թէ «շատ քաղաքներու մէջ խորհուրդները ուղղակի առնչութիւն չունին պետական բնակարաններու ֆոնտի հիմնական մասին պահպանման, նորոգման եւ բարեկարգման հետ, որուն գրեթէ երկու երրորդը կը պատկանի ձեռնարկութիւններուն, հիմնարկութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն»: Այլ տեղ մը Կեդր. Կոմիտէն վերստին կ'անդրադառնայ այս հարցին նկատել տալով, թէ «շատ քաղաքներու մէջ շրջանային խորհուրդներու իրաւունքները անիրաւ կերպով կը սահմանափակուին, յստակ չէ ճշդուած շրջանային եւ քաղաքային խորհուրդներու իրաւասութիւնները»:

Այժմ ո՛չ միայն կը յանձնարարուի կարգաւորել այս հարցերը, այլեւ աւելի լայն իրաւասութիւններ տալ խորհուրդներուն, իրենց շրջանի գործերուն մէջ (**):

Կեդր. Կոմիտէի որոշումէն երկու օր առաջ, Մարտ 12ին, Երեւանի քաղաքային խորհուրդի «սեսիա»ի մէջ անհրաժեշտ կը գտնուէր, որ «խորհուրդները, գերատեսչութիւնները, հիմնարկ ձեռնարկութիւնները կատարելագործեն աշխատանքի ձեւերն ու եղանակները, խիստ հսկողութիւն սահմանեն դիմում - գանգատներուն օրինական հետեւութիւն տալու գործին նկատմամբ»:

Այս առիթով աւելցնենք, որ Երեւանի խորհուրդներու գործադիր մարմինները անցեալ տարի ստացած են աւելի քան 71 հազար դիմում, գանգատ եւ առաջարկ:

Արձանագրենք նաեւ, որ վերջին երկու-երեք տարիներուն որոշ բարելաւում մը նշմարուած է խորհուրդներու աշխատանքին մէջ, թէեւ դժգոհութիւնները կը շարունակեն կարեւոր տեղ գրաւել անոնց ուղղուած քաղաքացիներու նամակներուն մէջ: Որովհետեւ, ինչպէս կը հաստատէ արդէն Կեդր. Կոմիտէն իր որոշումնագրին մէջ, խորհուրդներու մօտ կը պակսի նախաձեռնութեան ոգին եւ շատ յաճախ անոնք անտարբեր վերաբերում ունին այնպիսի հարցերու հանդէպ, որոնք անմիջականօրէն կապուած են քաղաքացիներու առօրեային հետ: Մնաց որ կուսակցութիւնը ոտնձգութիւններ կը կատարէ խորհուրդներու գործունէութեան դաշտին մէջ:

Ժ. Մ.

(*) Յառաջիկայ ընտրութիւնները՝ Յունիս 13ին:

(**) Խորհ. Միութեան Գերագոյն խորհուրդի նախագահութիւնը յատուկ հրամանագրով կը սահմանէ շրջանային խորհուրդներու իրաւունքներն ու պարտականութիւնները (տես՝ «Սով. Հայաստան», Մարտ 20):

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻՒՆԻԽԻ ՄԷՋ

Վերջին ամիսներուն եռուն գործունէութիւն մը նկատելի դարձաւ Միւնիխի ՀայԱկումբի շրջագիծին մէջ: Այդ գործունէութեան առանցքը կազմեց նորակազմ Ուսանողական Միութիւնը:

Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան հինգերորդ համագումարին մասնակցելէ եւ այդ շարժումին միանալէ ետք, մեր ուսանող - ուսանողուհիները սկսան խանդավառ գործունէութիւն մը ի յայտ բերել, ջանալով նախ կենդանի հետաքրքրութիւն ստեղծել մեր փոքրիկ գաղութին եւ երիտասարդութեան մօտ՝ Հայ Դատի ու անոր հետ կապուած ձեռնարկներու շուրջ:

Այս նպատակով Միւնիխ հրաւիրուեցաւ Վենետիկէն երիտասարդ բժիշկ Սուրէն Ծովիկեան, որ Շաբաթ, Յունուար 23ին, մէկ ժամէ աւելի տեւող խնամուած դասախօսութիւն մը տուաւ Հայ Դատի հոլովոյթի փուլերուն մասին, ԺԵ. դարէն մինչեւ ԺԹ. դարու կէսերը: Ներկայ ուսանողները եւ գաղութի անդամներ, որոնք լեցուցած էին սրահը, լարուած ուշադրութեամբ հետեւելէ ետք դասախօսութեան, հարցումներ կատարեցին եւ կարծիքներ ու տեսակէտներ յայտնեցին, որոնց պատասխանեց դասախօսը ձեռնհասութեամբ:

Դասախօսութենէն ետք տեղի ունեցաւ խրախճանք խանդավառ մթնոլորտի մէջ եւ երիտասարդութիւնը սրահը թնդացուց ազգային երգերով ու պարերով:

Հետեւեալ օրը, Կիրակի, Յունուար 24ի երեկոյեան, ծանօթ ազգային մը հիւր դասախօսն ու բոլոր ուսանողները ճաշի հրաւիրեց քաղաքին ճաշարաններէն մէկուն մէջ, ուր դարձեալ այս գաղութին համար բացառիկ երեւոյթ մը նկատուած ազգային ջերմ մթնոլորտ եւ խանդավառութիւն ստեղծուեցաւ:

Շաբաթ, Փետրուար 6ի երեկոյեան, Ուսանողական Միութիւնը կազմակերպեց վիճաբանական հաւաքոյթ մը, որու ընթացքին երիտասարդներ եւ տարեցներ խօսեցան Հայ Դատի ու անոր հետ կապուած հարցերու մասին, ինչպէս նաեւ հայ կեանքի մէջ գործող կազմակերպութիւններու դերին մասին: Այս հետաքրքրական հաւաքոյթէն ետք տեղի ունեցաւ հայկական պարեկենդան, որ տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր:

Շաբաթ, Փետրուար 13ին գումարուեցաւ Հայ Ակումբի անդամական ընդհանուր ժողովը, որ համերաշխ մթնոլորտի մէջ ընտրեց Ակումբի վարչութիւնը, բաղկացած եօթը երիտասարդներէ, գլխաւորութեամբ երիտասարդ երաժշտագէտ Լուտվիկ Պագիլի:

Ուրբաթ, Փետրուար 19ին, ուսանողներու 12 հոգինոց խումբ մը մեկնեցաւ Վենետիկ՝ մասնակցելու համար Ե. Հ. Ո. Մ.ի տեղւոյն մասնաճիւղի կազմակերպած Հայ Դատի Դպրեվանքին: Ասիկա, իր դաստիարակչական բնոյթէն զատ, առիթ տուաւ, որ զանազան վայրերէ եկած հայ ուսանողներ ծանօթանան իրարու, մտերմութիւն ստեղծեն իրենց միջեւ եւ ծրագիրներ յղանան Եւրոպայի ուրիշ քաղաքներու մէջ առանձնացած ուսանողներն ալ իրենց շարքերուն մէջ առնելու:

Շաբաթ, Փետրուար 27ի երեկոյին, Հայ Ակումբի մէջ տեղի ունեցաւ միացեալ տօնակատարութիւնը Վարդանանց դիւցազնամարտի եւ 1921 Փետրուար 18ի ժողովրդային ապստամբութեան: Օրուան բանախօսը՝ ընկ. Գրիգոր Քոջարեան պատմականն ըրաւ իրարմէ 15 դարերով բաժնուած այս երկու հերոսամարտերուն եւ շեշտեց, որ անոնք նման էին իրենց բնոյթով, քանի որ երկու պարագային ալ հայ ժողովուրդը կը պայքարէր իր վրայ պարտադրուած խորթ ու օտար գաղափարաբանութիւններու դէմ: Գործադրուեցաւ նաեւ կոկիկ գեղարուեստական յայտագիր մը, պատրաստուած երիտասարդութեան կողմէ:

Ե. Հ. Ո. Մ.ի Միւնիխի մասնաճիւղի հրաւէրով Միւնիխ ժամանեց Փատովայի բժշկական ուսանողներէն Մելքոն Սուքիասեան, որ Շաբաթ, Մարտ 5ի երեկոյեան երկու դասախօսութիւն տուաւ՝ «Երիտասարդ Թուրքերը եւ Հայերը» եւ «Հայաստանի Հանրապետութիւնը» նիւթերու շուրջ: Այս դասախօսութիւններէն ետք դարձեալ տեղի ունեցան վիճաբանութիւն եւ ասուլիս: Երեկոն, ըստ աւանդական սովորութեան, շարունակուեցաւ հայկ. խրախճանքով:

Հետեւեալ օր, Կիրակի Մարտ 6ին, Ուսանողականի անդամները դասախօսին հետ միասին գումարեցին ժողով, ուր խօսեցան իրենց ծրագիրներու եւ ապագայ գործունէութեան շուրջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

— Մամա՛, գիտե՞ս, ճնաշրջիկ եմ ես, կ'ըսէ Յակոբիկ իր մայրիկին:

— Իրա՞ւ, տղաս, կը հարցնէ մայրը:

— Այո, երէկ գիշեր ելայ եւ պահարանին մէջի անուշը կերայ, կը յարէ Յակոբիկ:

×

Սկովտացի մը կ'ըսէ բարեկամին.

— Երէկ գիշեր, շատ գեղեցիկ աղջկան մը հետ պարեցի եւ յետոյ, թաքսիով զայն իր տունը տարի: Անպիտանը այնքան գեղեցիկ էր, որ չկրցայ աչք մը նետել թաքսիի ժամացոյցին վրայ:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Քօզաքները երկու ֆրանսական սկի յանձնեցին ձին, եւ սպաներէն ամէնէն հարուստը, Ռոստով, գնեց զայն:

— Լաւ խնամեցէք ձիս, ըսաւ Ալզացին Ռոստովի, երբ կենդանին իրեն կը յանձնուէր:

Ռոստով ժպիտով մը վստահեցուց վիշապազօրքը եւ անոր դրամ տուաւ:

— Օ՜ն, ուրեմն, օ՜ն, ըսաւ քօզաքը իր գերիին, քշելով զայն:

— Կա՜յսրը, կա՜յսրը, գոչեցին յանկարծ եւ ամէն ոք իր տեղը վազեց: Ռոստով չգիտցաւ թէ ինչպէս յանկարծ իր շարքին մէջ մտնելով ձիուն կռնակը ցատկած էր:

Ֆրանսական զօրամասի մը պարտութեամբ մը վերջացած այս կռիւը կայսեր իբրեւ փայլուն յաղթութիւն մը ներկայացուեցաւ: Ուստի երբ ծուխը տակաւին կը մնար ճակատամարտի դաշտին վրայ, ամէնքը կը կարծէին թէ Ֆրանսացիք պարտաւորուած էին նահանջի փող զարնելու:

Ցարը Փավլոկրադեան գունդը աչքէ անցընելէն քանի մը վայրկեան ետք հրամայեց որ անիկա իր առջեւ բերուի:

Վիշաուի մէջ Ռոստով դարձեալ տեսաւ կայսրը: Քաղաքին մեծ հրապարակին վրայ, ուր հրացանաձգութիւն կատարուած էր, տակաւին գետինը պառկած էին շատ մը սպաննուածներ եւ վիրաւորներ: Կայսրը իր հետեւորդներէն շրջապատուած եւ չէկ նժոյգի մը վրայ հեծած մէկ կողմ հակած, շնորհալի շարժուձեւով մը ոսկի միակնոց մը բռնած աչքին առջեւ, կը դիտէր կռնակի վրայ փռուած, առանց սաղաւարտի, եւ գլուխը արիւնլուայ զինուոր մը:

Ռոստով տեսաւ ցարին վայրահակ ուսերուն կծկուիլը սարսուռի մը մէջ, մինչ անոր ձախ ոտքը ջղայնօրէն կը մարակէր ձիուն կողը, բայց այս շարժումին վարժուած կենդանին անտարբերութեամբ կը դիտէր եւ անշարժ կը մնար:

Թիկնապահ մը ձիէն վար իջնելով՝ վիրաւորը իր թեւերուն մէջ առաւ եւ բերուած պատգարակի մը մէջ դրաւ. զինուորը հեծեծանք մը արձակեց:

— Կամաց, կամաց, չե՞ս կրնար աւելի կամաց շարժել, ըսաւ կայսրը:

Ռոստով արցունք տեսաւ կայսեր աչքերուն մէջ, եւ լսեց որ անիկա կ'ըսէր Հարթօրըսքիին.

— Ի՜նչ ահռելի բան է պատերազմը:

Յառաջապահները զետեղուեցան Աշուէն անդին, Ֆրանսացիներուն գծին առջեւ, որոնք ամբողջ օրը քաշուեցան ամենադոյզն հրացանաձգութեան մը պահուն:

Ցարը յառաջապահներուն յայտնել տուաւ իր երախտագիտութիւնը, վարձատրութիւններ խոստացաւ, եւ զինուորներուն բաշխել տուաւ կրկին չափով վոտքա:

Այն գիշերը գիշերապահներուն խարոյկները աւելի ուրախութեամբ փայլեցան, եւ զինուորներուն երգերը աւելի փայլ ունեցան:

Տէնիսով այն գիշերը կը տօնէր իր հազարապետի աստիճանին բարձրացումը, եւ Ռոստով որ բաւական չափէն աւելի խմած էր, բաժակ մը առաջարկեց վեհապետին կեանքին:

— Կը խմեմ անոր կեանքին եւ Ֆրանսացիներուն վրայ մեր ստոյգ յաղթութեան:

— Ալեքսանդր Ա.ի կենա՜ցը, հուրրա՜:

— Հուրրա՜, գոչեցին սպաներուն խանդոտ ձայները:

ԼԲ.

Հետեւեալ օրը, ցարին բժիշկը Վիլլիէ քանիցս կանչուեցաւ Ն. Վեհափառութեան մօտ: Իսկոյն լուր տարածուեցաւ թէ կայսրը հիւանդ էր: Իր շուրջի մարդիկը պատմեցին որ բան մը չէր կերած եւ գէշ գիշեր մը անցուցած էր:

Ցարին դիւրազգած հոգին սաստիկ յուզուած էր վիրաւորներուն տեսքէն:

Նոյ. 17ի արշալոյսին, Սավարի բանագնացի դրօշով մը ներկայացաւ՝ կայսրէն ունկնդրութիւն մը խնդրելու համար:

Ալեքսանդր նոր քնացած էր եւ Սավարի պարտաւորուեցաւ անոր արթննալուն սպասել: Կէսօրին ընդունուեցաւ, եւ մէկ ժամ վերջ Տոլկորուքով իշխանին հետ գնաց Ֆրանսական բանակին նախապահնորդներուն կեդրոնը:

Իսկոյն լուր տարածուեցաւ թէ Սավարի եկած էր տեսակցութիւն մը առաջարկելու Ալեքսանդր կայսեր եւ Նափոլէոնի միջեւ: Այս տեսակցութիւնը մերժուեցաւ ի մեծ ուրախութիւն եւ գոհունակութիւն ռուս բանակին, եւ կայսեր տեղը Նափոլէոնի հետ բանակցութիւններու մտնելու համար ղրկուեցաւ Վիշաուի յաղթական Տոլկորուքով իշխանը, եթէ ստուգիւ, ամէն գուշակութեանց հակառակ, Նափոլէոն հաշտութիւն կ'ուզէր:

Տոլկորուքով իրիկունը դարձաւ, եւ ուղղակի կայսեր մօտ երթալով երկար ատեն անոր հետ գլուխ գլխի մնաց:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(143 - Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր. այրի Տիկին Ղուկասեան Մարինոսէ ուխտի մը համար:

ԻՍԻԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հինգերորդ ցանկ

Տէր եւ Տիկին Գրճըրեան Սարգիս, Տէր եւ Տիկին Օգինեան Արթիւր, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան Ժերար, Տէր եւ Տիկին Մանտիքեան Ժան, Տէր եւ Տիկին Փափազեան Ժաք, Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան Փասքալ, Տէր եւ Տիկին Գալայճեան Վարդան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Շահինեան Ալպէր, Տէր եւ Տիկին Աւագեանց Գէորգ, Տէր եւ Տիկին Մավիլեան Ժաք, Տէր եւ Տիկին Իքս 500ական, Տէր եւ Տիկին Օհանեան Օհան, Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան Մխիթար, բժիշկ Ք. 200ական, Տէր եւ Տիկին Սէմէրճեան Ժաք 250, Օր. Պէնկեան 100, Պր. Տաղէսեան 50:

(Նախորդ ցանկին մէջ Հայրապետեանը պէտք է ըլլայ՝ Հայրապեան Մանուկ):

Surprise - Party
ՊԱՐԱՆՅԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած
Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի
Ալֆորվիլի խումբին կողմէ

այս Շաբաթ Մարտ 27, ժամը
իրիկուան 8էն սկսեալ

Մեզոն տէ Ժէօն տ'Ալֆորվիլ
2, Ռիւ Ժաքլար
(Քաղաքապետարանին ետին)

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Առատ կերուխում, ձրի:

ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղականութիւնը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի Խորվիրապի տօնին առթիւ կազմակերպած է հսկումի արարողութիւններ 22 Մարտ Երկուշաբթիէն 27 Մարտ Շաբաթ ամէն երեկոյեան ժամը 20ին: Յաջորդաբար պիտի քարոզեն Հայր Գեղամ Վր. Պաղտասարեան Տէր Եղիշէ Խաչակիր քհնյ. Փանոսեան Շահան Խաչակիր քհնյ. Տէտէեան Նշան քհնյ. Գույումճեան

Եւ աւագ սարկաւագներ Պ. Պ. Յարութիւն Նիկողոսեան եւ Յարութիւն Ասլանեան:

Իսկ Շաբաթ երեկոյեան հանդիսաւոր նախատօնակ բոլոր հոգեւոր հովիւներու ներկայութեամբ: Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց:

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphon er au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ Թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
56-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 4, ժամը 16ին Սալոն Սփլանտիտ, 31 Պուլվ. տ'Աթէն

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայրեն. Միութեան Կեդր. Վարչութեան

Կը նախագահէ՝ ՍԻՄՈՆ ԱՒՏՈՅԵԱՆ

Կը խօսի ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական բաժին.— կը մասնակցին՝ Նելլի Վէմեան, Վանիկ Նազարեան, Հայկ Ֆրէնճեան, Մայրանոյշ Կարապետեան, Այտա Ամիրեան, Կարօ Տէրտէրեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն ետք, ընտանեկան հաւաքոյթ – ճաշ

Արձանագրուիլ.— Պանտիկեան 62-92-32, Բաբայեան 64-42-65, Հացագործեան 48-94-24

A VENDRE
CABOURG
150 m. Plage Villa 1959

Salon, S. à M. 3 Ch. S. d'eau, cab. Toil., lingerie, 2 WC, Cuis. (division poss. en 2 Appts.), garage 2 voit., Ch. Cent. Maz. Eau Ch. Beau jard. Planté 450m2 (190.000), Villa MAS SOLE, av. de la Bizontine ou Tél. : 946-04-99 de 13 à 19 heures.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Մարտ 28ին, Կիրակի կ. ե. ժամը 15,30ին, Լիոնի Ազգ. Տան սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ կազմակերպութեամբ կրթական մարմնոյ:

Հայկազեան վարժրանի աշակերտութիւնը կը մասնակցի աւուր պատշաճի արտասանութիւններով, երգերով եւ մանկական պարերով:

Հաճելի անակնկալներ:

Այցելութիւն արդիական կահաւորումներով զարդարուած Հայկազեան վարժարանի դասարանները:

Դպրոցական կեանքէ առնուած ֆիլմերու ցուցադրութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Մեծ Պահքի տեւողութեան ամէն Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Կիրակի, Ապրիլ 25ին, Սերքլը Քաթոլիկի սրահը, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐԶՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԽՆՋՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին, Կիրակի, Մարտ 28, ժամը 15էն սկսեալ Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ):

Մուտքը ազատ է:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները Մարտ 28ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին Փաթրոնաժի սրահը՝ Ռիւ տիւ Թուլոն:

Օրակարգ.— 1) Տարեկան գործունէութեան տեղեկագիր՝ բարոյական եւ նիւթական: 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: 3) Զանազան հարցեր:

Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

VOYAGES WASTEELS
87 La Canebière
13 MARSEILLE 1er
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

DELIVRE tous billets :
de chemin de fer - de bateau - d'avion

PROPOSE : *des séjours — des voyages organisés individuels et groupes — des croisières.*

MET les servics de
Mr JACQUES CHELELEKIAN
à votre entière disposition

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի հերթական ժողովը Ուրբաթ, Ապրիլ 2ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
ԱՍՈՒԼԻՍ - ՃԱՇ

մասնակցութեամբ ուսանողներու
Նիւթ՝ ԹԱՏՐՈՆ
Շաբաթ, Մարտ 27 ժամը երեկոյեան 5ին
Մշակոյթի Տան մէջ
17, Ռիւ Պլէօ
Երգ, պար, արտասանութիւն
Մասնակցութիւն 20 փրանք

ՃԱՇ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած է ի նպաստ Մշակոյթի Տան, Պօմոնի մէջ, Մարտ 28ին ժամը 12ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Արձանագրութեան համար դիմել՝ ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք Մշակոյթի Տուն, 12-14 Ռիւ Սէնթ Պազիլ կամ եկեղեցւոյ սրահը, Պ. Թիւթէլեանի մօտ:

Ճաշագին.— 15 Ֆր. ճաշերը կը պատրաստուին հայ տիկիններու կողմէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Կիրակի, Մարտ 28, ժամը 16,30ին Տիկին Հեղինէ Թորոսեանի բնակարանը, 88 Ռիւ Մարսէլ Պոնէ, Քաշան: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

×

Տրապիզոնի Նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղանը Մայիս 16ին Կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կատարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՓԱՓԱՔԻՆ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԱՊԱՀՈՎԵՑԻՆՔ 18 ՕՐ

16 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ 7 ԱՊՐԻԼ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ 25 ԱՊՐԻԼ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» կամ «ԱՆԻ» հիւրանոցներէն միոյն մէջ փանսիոն քոմփլէթ — Այցելութիւն Հայաստանի տեսարժան վայրերը եւ

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Անմոռանալի է զարունը Երեւանի մէջ, ուր վերածլող բնութեան հետ կ'եռեւեփի նաեւ գեղարուեստական կեանքը

18 օր տեւող այս ճամբորդութեան անմրցելի գինն է 2200 փրանք

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՄԱՐՏ

DIMANCHE 28 MARS 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12076

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — No 12.076

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՐԻՒՐՅԻՍՈՒՆԱՄԵԱԿ ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ

—o—

25 Մարտ 1821։

Յաւէտ յիշատակելի թուական Յունաստանի նոր պատմութեան համար։

Այդ օրն էր, որ Փաթրասի մետրապոլիտ Երմանոս հանդիսաւորապէս կը բարձրացնէր յեղափոխութեան սուրբ դրօշակը՝ ազդանշանը տալով ընդհանուր ապստամբութեան օսմանեան անարդ բռնակալութեան դէմ։

Փարիզի Յոյներն ու Յունաստանի բարեկամները պատմական այդ դէպքի հարիւրյիսունամեակը ոգեկոչեցին 25 Մարտ Հինգշաբթի երեկոյ Մութիւալիթէի մեծ սրահին մէջ, հրապարակային հաւաքոյթով մը, որուն իրենց մասնակցութիւնն էին բերած Ֆրանսացի տասնեակ մը մտաւորականներ, — ակադեմական, դրագէտ, պատմագէտ, Նոպելեան մրցանակաւոր, ուսուցչապետ, հրապարակագիր, եւայլն, պանծացնելով դարաւոր մշակոյթի տէր Հելլէններուն ազատագրական պայքարը Թուրք բռնադրաւիչներու դէմ։

Փառահեղ, պանծալի անցեալով մը կը ներկայանար Յունաստան 1821ին քաղաքակիրթ աշխարհի առջեւ, որ շատ բան կը պարտէր հելլենական մշակոյթին, անոր դասական գրականութեան ու փիլիսոփայութեան։

Յուստինիանոսի օրով Բիւզանդիոնի սահմանները կը տարածուէին Ատլիական ծովէն մինչեւ Հայաստանի լեռներն ու վերին Եփրատի ափերը, Սեւ ծովէն մինչեւ Լիբիոյ անապատը։ Պահ մը նոյնիսկ գրաւած էր Իտալիան, Հիւսիսային Ափրիկէն եւ Սպանիոյ մէկ մասը։ Կ'իշխէր ամբողջ Միջերկրականի վրայ։ Բիւզանդական կայսրութիւնը յաջորդած էր հռոմէականին։ Բիւզանդիոն փոխարինած էր Հռոմը, աւելի դիւրութեամբ կռուելու համար բարբարոս ցեղերու դէմ, որոնք Ասիոյ խորերէն կը խուժէին դէպի Արեւմուտք։

Յուստինիանոսէն մէկ դար վերջ, Մահմետականութեան ծաւալումով ասպարէզ կ'իջնէր արաբական կայսրութիւնը, որ արագօրէն կը գրաւէր Միջերկրականի ամբողջ հարաւային ափերը եւ իր տիրապետութեան կ'ենթարկէր Տաւրոսէն մինչեւ Պիրենեան լեռները։

Բիւզանդական կայսրութիւնը այսպէս թէ այնպէս իր գոյութիւնը պահեց մինչեւ այն օրը, երբ Օսմանցիները, Սուլթան Մէհմէտ Բ. Ֆաթիհի գլխաւորութեամբ, 1453ին գրաւեցին Կոստանդնուպոլիսը։

Պոլսոյ անկումը ընդհանուր ազգաց պատմութեան մէջ դարաշրջան մը կը կազմէ։ 1453էն վերջ դտաւ Միջին Դարը եւ սկսաւ ժամանակակից շրջանը։

Յոյները կորսնցուցին իրենց անկախութիւնը, սակայն ազատութեան կրակը երբեք չմարեցաւ իրենց հոգիին մէջ։

Կեդրոնական Ասիոյ խորերէն եկած ոտագէտ, կիսավայրենի, խաշնարած, անտաշ ու անուս Թուրքերը շատ բան փոխ առին իրենց բռնագրաւած հողամասի յոյն եւ հայ բնակիչներէն։ Բիրտ ուժի վրայ կռթնած՝ օսմանեան բանակները պիտի գրաւէին Փոքր Ասիայէն եւ Միջերկրականի հիւսիսային ափերէն զատ ամբողջ արեւելեան Եւրոպան, հասնելով մինչեւ Վիէննայի դուռները, ուր Քարա Մուսթաֆա փաշայի բանակները չարաչար պարտութեան պիտի ենթարկուէին Քահլենպէրկի ճակատամարտին մէջ։

Այդ թուականէն կը սկսի օսմանեան կայսրութեան անկումը, որ պիտի շարունակուէր մինչեւ առաջին աշխարհամարտը, երբ իր երբեմնի սահմաններուն մէկ տասներորդին վրայ պիտի հիմնուէր Թրքական Հանրապետութիւնը։

Յոյները շատ կանուխէն ծրագիրներ մշակեցին ազատագրուելու համար թրքական լուծէն։

«Քլեֆթի»ները ամբողջ երկու դար Յունաստանի լեռներուն մէջ հայդուկային, հերոսական կռիւներ մղեցին Թուրքերուն դէմ։

Պոլսոյ Յունաց պատրիարքարանը (Ֆէնէր) յոյն ազատագրական շարժման գաղտնի կեդրոնն էր։

Օսմանեան կայսրութեան մէջ բարձր պաշտօններ վարող Յոյներ երբեք չդադրեցան Յունաստանի անկախութեան համար աշխատելէ՝ սքօղեալ ձեւով։

Յոյները մեծ յոյս չդրին Միջազգային դիւանագիտութեան վրայ, որ ճապուկ կը խաղար։ Թուրքիոյ անդամահատման համար իրարու հետ կը մրցէին, փոքր ազգերը գործիք դարձնելով իրենց շահերուն։

Հայրենասէր Յոյներ բոլորուեցան Էթէրիա յեղափոխական կազմակերպութեան շուրջ։ Մտքերը պատրաստուեցան ապստամբութեան համար։ Ու երբ հասաւ ժամը, ամէնքը մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնեցան, բոլորուած իրենց անձնազոհ ղեկավարներուն շուրջ։

Կռուեցան տարիներով դերակշիռ ուժերու դէմ։ Ու տարին յաղթանակը։ Որովհետեւ հաւատք ունէին ու կամք։ Եւ երբեք չէին կորսնցուցած իրենց յոյսը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

Արեւելեան Փաքիստան, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, չարաթավերջին քաղաքացիական պատերազմի թատերավայր դարձած էր։ Արդարեւ, երկրին գլխաւոր քաղաքներուն, ինչպէս Տաքքա, Չիթակոն եւ այլուր, կատաղի եւ արիւնալի կռիւներ տեղի կ'ունենան բանակի ուժերու եւ Պենկալցիներու միջեւ։ Գիւղերու մէջ եւս ժողովուրդը զէնքի դիմած է։

Արեւելեան Փաքիստանի առաջնորդը՝ Շէյխ Մուժիպար Ռահման, որուն «Պենկալեան Վաղր» մակդիրը տրուած է, Ուրբաթ օր երկրին անջատումը հաստատեց Արեւմտեան Փաքիստանէն, եւ հռչակեց Արեւելեան Փաքիստանի անկախութիւնը, անոր տալով «Փանկլա Տէշ Ժողովրդական Հանրապետութիւն» անունը։

Անկախութեան հռչակումէն անմիջապէս ետք, Փաքիստանի նախագահը՝ Եահեա Խան օրէնքէ դուրս հռչակեց Շէյխին կուսակցութիւնը՝ Աուամի Լիկան, իսկ անոր առաջնորդն ալ որակեց՝ «դաւաճան»։

Համաձայն հնդկական աղբիւրներու, 10.000 Արեւմտեան Փաքիստանցի զինուորներ հասած են երկրին արեւելեան շրջանը, ուր արդէն իսկ 60.000նոց բանակ մը կը գտնուի։

Ամէնուր կռիւները կատաղի եւ արիւնալի նկարագիր ստացած են։ Նոյնիսկ Ջարդերու մասին կը խօսուի։ Ժողովուրդը բուռն ընդդիմութիւն ցոյց կուտայ բանակին, որ չի վարանիր ամբոխին վրայ կրակելու։

Պենկալցիները որոշ շրջաններու մէջ յաջողութիւն ձեռք ձգած են, եւ համաձայն իրենց գաղտնի ձայնասփիւռին, բանակը պաշարուած է Չիթակոնկի, Քոմիլլայի, Սիլհէթի, Ժեսորի, Պարիժալքի եւ Խուլնայի մէջ։

Շաբաթ օր շրջան ընող լուրերու համաձայն, բանակը ձերբակալած է Շէյխն ու իր անմիջական գործակիցները։ Այլ լուրերու համաձայն՝ այս վերջինները կը գտնուին իրենց թաքստոցին մէջ։

Ցամենայն դէպս, Արեւելեան Փաքիստանի մէջ հաստատուած է պատերազմական վիճակ եւ կռիւները տարածուած են գրեթէ ամբողջ երկրին մէջ։

Միւս կողմէ կը հաղորդուէր, թէ Շէյխ Ռահման կոչ ուղղած է ՄԱԿի, որպէսզի այս վերջինը օգնութեան ձեռք երկարէ իրենց պայքարին մէջ՝ «ընդդէմ Եահեա Խանի բիրտ վարչաձեւին»։

Արեւմտեան Փաքիստանի մէջ եւս բուռն բախումներ տեղի ունեցան։ Արեւելեան Փաքիստանի ինքնավարութեան կողմնակիցները Քարաչիի, Լահորի եւ Լայալփուրի մէջ ցոյցեր կատարեցին, որուն հետեւանքով բանակը հարկադրուեցաւ միջամտել։

Հնդկաստան մօտէն կը հետեւի Փաքիստանի անցուդարձերուն, քանի որ 2160 քիլմ. տարածութեամբ հասարակաց սահման մը ունի Արեւելեան Փաքիստանի հետ։ Միւս կողմէ կարեւոր թիւ կը կազմեն Հնդկաստան ապրող Պենկալցիները։

Արեւելեան Փաքիստանի բնակչութեան թիւն է 73 միլիոն։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքիոյ վարչապետը՝ Նիհատ Էրիմ հաղորդեց, թէ կազմած է իր դահլիճը։

Կառավարութեան կ'անդամակցին միայն 11 երեսփոխաններ, իսկ մնացեալ 14 նախարարները մասնագէտներ են տնտեսական եւ թեքնիք հարցերու։

Երիտասարդ դիմագիծ ունի նոր կառավարութիւնը, քանի որ անոր անդամներու միջին տարիքը 50 է։ Փոխ-վարչապետի պաշտօնը յանձնուած է Գոնիայի Հալք երեսփոխանին՝ Սատի Քոչաշի։

Թուրքիոյ մէջ առաջին անգամ ըլլալով կին մը՝ Փրոֆ. Թիւրքիան Աքէօլ մաս կը կազմէ կառավարութեան (Ընկերային Ապահովութեան եւ Առողջապահութեան նախարար)։ Արտաքին նախարարութեան պաշտօնը յանձնուած է Օսման Օլճայի, որ օգնականն է Ատլանտեան Ուխտի ընդհ. քարտուղարին։

Նոր կառավարութեան կ'անդամակցին Ատալէթէն 5, Հալքէն 3 եւ Միլլի Կիւվէնէն մէկ երեսփոխաններ։

× Անգարայի ընդհ. դատախազութիւնը օրինական հետապնդումի ենթարկած է Հալքի նախկին ընդհ. քարտուղար՝ Պիւլէնտ Էճէվիթի դէմ, որովհետեւ այս վերջինը հեռասփռուած ասուլիսի մը ընթացքին անարգած է Հանրապետութեան նախագահն ու բանակը։

× Պոլսոյ Համալսարանը փակուեցաւ առժամեայ կերպով։ Իշխանութիւնները այս որոշումը տուին ուսանողական վերջին բախումներու առթիւ։

ԹՐԻԿՈՒՆԸ

Սա իրիկունն ըլլայի ես,
Եւ հրպէի եակտին ամէն անցորդի․
Զէնադգեղ ու նրւաղում յամուրդի
Սա իրիկո՛ւնն ըլլայի ես։

Սա իրիկունն ըլլայի ես,
Լի երգովը թռչուններուն, մարդերուն,
Ու տարրերուն աղաղակովը տրոփուն՝
Սա իրիկո՛ւնն ըլլայի ես։

Սա իրիկունն ըլլայի ես,
Թոյլ, նազեքի, շրղարշային,
վարդաբոյր,
Ու ծրփայի զերթ ոսկեսար վարագոյր
Վըրան ամէն հոգիի։

Սա իրիկունն ըլլայի ես,
Լի զանգակին ղօղանջներովն երկնաեեմ
Խնկապատար, օծուն, ջահուած ժամի
պէս
Սա իրիկո՛ւնն ըլլայի ես։

Սա իրիկունն ըլլայի ես,
Իմ անդորրիս մէջ ոգեւար աղջըկան
Մարող նրազին բոցեր տալու իմ ցոլքէս
Սա իրիկո՛ւնն ըլլայի ես։

Սա իրիկունն ըլլայի ես,
Լի զոռ ծափովն ոսկիանի ջուրերուն,
Սիւքին ծաղիկ մեղեդիքովն ականջուն,
Սա իրիկո՛ւնն ըլլայի ես։

Սա իրիկունն ըլլայի ես,
Որ կը մարի սատափ բարձին վրայ
ցայգուն
Թօթափող վարսքը գունազեղ ու ծըփուն
Սա իրիկո՛ւնն ըլլայի ես։

Ա՛ս իրիկունն ըլլայի ես,
Համայնական, չքնաղ, քաղցրիկ,
լուսազէս,
Եւ ամէնուն տայի հուրքէս, ոսկիէս
Սա իրիկո՛ւնն ըլլայի ես։

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիա առաջարկեց Պոնի՝ վերսկսիլ խօսակցութիւնները Պերլինի շուրջ։ Մարտ 12էն ի վեր բանակցութիւնները դադրած էին Արեւելեան Գերմանացիներու պահանջին վրայ։ Խօսակցութիւնները կը ձգտին բարելաւել եւ բնականոն վիճակի մէջ դնել երկու Պերլիններու բնակչութեանց յարաբերութիւնները — տեղափոխութիւն, այցելութիւն եւայլն։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը՝ Սայիպ Սալեմ հինգ օրուան պաշտօնական այցելութեան մեկնեցաւ Սէուտական Արաբիա։ Առաջին անգամն է 1964էն ի վեր, այսինքն Ֆէյսալ Թագաւորի գահակալութենէն այսօր, որ Լիբանանի կառավարութեան մաս կազմող անձնաւորութիւն մը կ'այցելէ Սէուտական Արաբիա։ Վարչապետը համաձայնագիր մը պիտի ստորագրէ քարիւղի զտարանի մը շինութեան համար Լիբանանի մէջ։ Իր տեսակին մէջ երրորդը պիտի ըլլայ ան Լիբանանի համար։

ՊՈՒՐԺԷԻ օդանաւերու «սալոն»ին, որ տեղի պիտի ունենայ Մայիսին, հաւանական է, որ ցուցադրութեան դրուի խորհրդային Թուփոլեվ-144 օդանաւը, որ «Քոնքորտ»ի մրցակիցը կը նկատուի։

ՉԻՆԱԿԱՆ երկրորդ արուեստական արբանեակը, որուն արձակումը կատարուած էր Մարտ 3ին, գործածութենէ դուրս եկած է։ Այլեւս «տեղեկութիւններ» չի հաղորդեր ելեկտրական խանգարումի հետեւանքով։

ՓՐԱԿԱՅԻ դատարանը երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտեց չեխ զօրավար Փրչլիքը, որ արդէն իսկ պաշտօնանկ եղած էր, որովհետեւ դատապարտած էր խորհրդային բանակին յարձակումը Չեխոսլովաքիոյ վրայ։ Զօրավարը նախկին պետն է չեխ բանակի քաղաքական Բիւրոյին։

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԵՐ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Դ.

Կը մնան Անթիլիասի եւ Պէյրութի ճեմարանին թանգարանները: Անթիլիասի կաթողիկոսարանին թանգարանը ներկայ վիճակին մէջ նախանձելի բան մը չէ, թէեւ յոյս կայ, յատուկ թանգարան մը ունենալէ վերջ, եղածը ճոխացնելու: Երուսաղէմի պէս, Անթիլիասը եւս ապահովագոյն վայր կարելի է սեպել ներկայիս, քանի որ ապագային, վանքի չիջումի պարագային, Հայութիւնը կրնայ տէր ըլլալ անոր: Ձեռագիրներու ու դիւանի թիւը կ՚աճին հոն, ինչ որ գանոնք այդ շրջաններուն մէջ անհատներու անփութութենէն փրկելու կարեւոր միջոցն է, եւ՝ գովելի: Վերջապէս, օր մը կարելի է հոն բերել խնամքի կարօտ ձեռագրական ուրիշ հաւաքումներ, զորս խնամել ու ապահով պահել կենսական է:

Անթիլիասի կաթողիկոսարանը բնականաբար աւելի ազգային հաստատութիւն մըն է քան Երուսաղէմի պատրիարքարանը: Առաջինը աւելի «մատչելի» է մօտ ու հեռու ապրողներուն, քան վերջինը: Աւելի պատասխանատուութիւն կայ առաջնոյն մէջ, որ ենթակայ է ականջալուր սփիւռքի Հայութեան բողոքին թէ գովասանքին, մեր մշակութային ժառանգութեանց մասին: Անթիլիասի մէջ կարելի է օր մը հաւաքել քանի մը հարիւր ձեռագիրներ, եւ կազմել հայկական մանր արուեստի ներկայանալի թանգարան մը, ուր, եթէ պահպանման եւ ներկայացման միջոցներ ստեղծուին, իբրեւ բանուկ միջազգային ճանապարհի, կրնայ նպաստաւոր հող ստեղծուիլ, բազմաթիւ նուիրատուութիւններու եւ իրապէս ճոխ թանգարանի մը, գիտական լրջութեամբ եւ ճեռնհասութեամբ կազմակերպուած: Կաթողիկոսարան մը աւելի մնայուն է՝ քան միաբանական պատրիարքութիւն մը:

Պէյրութի ճեմարանի թանգարանը չատ տարրական բան մըն է, ուր հազիւ ձեռագիր մը եւ քանի մը մանր-մունր բաներ հաւաքուած են, ուր կայ նաեւ Կիլիկեան դրամներու ընտիր հաւաքածոյ մը: Անտարակոյս, աւելի լաւ կ՚ըլլայ հոն գտնուած իրերը միացնել Անթիլիասի կաթողիկոսարանի թանգարանին, երբ վերջինս կազմակերպուի: Դպրոցական թանգարանի մը կազմութիւնը յաջողութեան մեծ յոյս չի ներշնչեր հայ իրականութեան մէջ: Թանգարան մը պէտք է ճոխացուի, եւ միայն նուիրատուութիւններ բաւական չեն ատոր համար, մեր մօտ: Թանգարանի մը պատասխանատուութիւնը՝ հայկական դպրոցներու համար թէ՛ նիւթապէս եւ թէ վարչականօրէն ծանր է: Թանգարան մը, պատահական սիրողներու եռանդով չի կրնար օգտակարապէս իր գոյութիւնը պահել: Ուրեմն՝ դպրոցներու համար մեր մօտ աւելորդ պերճանք մը պէտք է սեպել թանգարանի, ձեռագրատան նման անխոհեմ չռայլութիւնները:

Անշուշտ, արտակարգ պայմաններու տակ (ինչ որ գոյութեան կերպն է մեր կարգ մը գաղութներուն համար) օգտակար են նման «հաւաքումներ», որոնց շնորհիւ կը փրկուին, որոշ չափով, իրեր եւ ձեռագիրներ, զորս սակայն իրապէս «փրկուած» նկատելու եւ զանոնք օգտակար դարձնելու համար՝ ապահովութեան եւ ընդլայնումի ատակ հաստատութեանց պէտք է փոխանցել:

Բարեբախտութիւն էր Սանասարեանի (Կարին) ձեռնարկը ձեռագիրները հաւաքելու, ուր 1881–1895ի շրջանին 43 ձեռագիրներ հաւաքուեցան: Նոյն ատեն դիտել տամ, որ պատահական էր՝ հաւաքումը եւ թանգարանի մը կամ ձեռագրատան մը վայել ստեղծագործութեամբ չէր ճոխանար: Այս առաջին հանգրուանէն ձեռագիրներու փրկութեան կարելի եղաւ կորստեան մատնուելիք այդ 43 ձեռագիրները վերջապէս ապահովել խոշոր կեդրոնի մը համար, ինչպիսին էր նախ Էջմիածինը եւ յետոյ Երեւանի Մաշտոցեան Մատենադարանը:

Արտասահմանի մէջ, ուրեմն, ասոնք են Սփիւռքի կեդրոնները եւ ապագան. արժէքը եւ միջոցները՝ մեր մանր արուեստի իրերուն հաւաքման համար: Դրութիւնը բոլորովին տարբեր է Խորհ. Հայաստանի սահմաններէն ներս:

Խորհ. Հայաստան կը գտնուի վարչաձեւի մը տակ, որուն տէրն ու տիրականը Համայնավար կուսակցութիւնն է: Խորհրդային Հայաստանի Համայնավար կուսակցութիւնը իր կարգին անբաժանելի մասն է Խորհ. Միութեան, որուն կեդրոնական կուսակցութեան որոշումները բացարձակապէս պարտադիր են իր իրաւասութեան սահմաններուն մէջ: Պարզ խօսքով, Խորհրդային Միութիւնը տէրն ու տիրականն է ամէն ինչի, որ կը գտնուի իր Միութեան սահմաններուն մէջ:

Կազմակերպութեան կեդրոնը կրնայ տնօրինել ինչպէս որ կը ցանկայ, ամէն բանի մասին. ըլլա՛յ Խորհ. Հայաստանի մէջ, կամ ըլլայ Էսթոնիայի մէջ: Որոշ եւ յստակ ըլլալու համար ըսենք, որ Խորհրդային Հայաստանի՝ ինչպէս Միութեան միւս շրջաններուն մէջ՝ թանգարաններուն տէրը Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնն է, որով՝ Խորհ. Հայաստանի ձեռագիրները, տպագիրները եւ թանգարանային իրերը, իբրեւ անձեռնմխելի սեփականութիւն չեն պատկանիր հայ ժողովուրդին, այլ ենթակայ են Համայնավար կուսակցութեան վերջնական ցանկութեան կամ տնօրինութեան:

Իրապէս, երբ Սփիւռքէն Հայ մը ձեռագիր կամ ուրիշ հայ մանր արուեստի իր, նկար կամ այլինչ կը նուիրէ Երեւանի Մատենադարանին, Պետական Թանգարանին կամ Պատկերասրահին, ատիկա անտարկելի կերպով տրուած կ՚ըլլայ Համայնավար կուսակցութեան, եւ ան կրնայ բացարձակապէս ուզածին պէս տնօրինել:

Անշուշտ ատիկա չի նշանակեր, որ Համայնավար կուսակցութիւնը մտադիր է հայ ժողովուրդը զրկել իր մշակութային ժառանգութենէն: Ներկայիս գոնէ, որեւէ պատճառ չունինք այդ մասին մտահոգուելու: Նոյն ատեն յիշենք, որ քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ՝ Ստալինի օրով (եւ անկէ առաջ ալ) Դ. դարէն անգուգական Սինայական կոչուած Աւետարանը ծախուեցաւ 500.000 տոլարի, Բրիտանական Թանգարանին, ինչպէս ծախուեցան ութ գլուխ գործոց նկարներ՝ Գալուստ Կիւլպէնկեանին, եւ միլիոնաւոր տոլարի ուրիշ նկարներ՝ Անտրիւ Մելոնի. թո՛ղ այն մեծապանդուած գեղօնները՝ որոնք ծախուեցան Համբրգի եւ ուրիշներու, ռուսական պալատներէ հանուած:

Խորհրդային սահմաններուն մէջ ոչ ոք առարկեց այս անգին գանձերուն, մշակութային գլուխ գործոցներուն վաճառման, քանի որ Համայնավար կուսակցութեան իրաւունքն էր ատիկա կատարել, եւ պատճառներ ցոյց կը տրուէին այդ անհրաժեշտութեան համար: Կատարուածը արտակարգ բան մըն էր եւ գուցէ (մաղթենք որ) ապագային նոյն բանը ընելու կարիք չզգացուի:

Եւ սակայն, ինչ որ կատարուած է անցեալին, կրնայ կատարուիլ նաե՛ւ... ներկայիս կամ ապագային:

Ցարական շրջանի բռնապետութիւնը՝ կայսրութեան բոլոր կողմերէն Լենինկրատ (Փեթրոկրատ) եւ Մոսկուա կը հաւաքէր գեղարուեստական բոլոր արժէքաւոր հնութիւնները, զորս կրնար ձեռք բերել: Հակառակ Հայոց եկեղեցական կալուածներուն տէր դառնալու համար իր առած քայլին, ցարական իշխանութիւնը եկեղեցական իրերը գրաւելու փորձ չկատարեց: Սակայն, ցարական կառավարութեան կեդրոնը, կայսրութեան բոլոր կողմերէն հաւաքած իր նիւթական միջոցներէն եւ տուրքերէն բաժին կը հանէր նաեւ իր մշակութային հաստատութեանց. օրինակ՝ Հերմիթաժի թանգարանին:

Իր հաստատութեանց նիւթական միջոցներով, պեղումներ կատարել կուտար եւ գտնուած արժէքաւոր իրերը կը տանէր Լենինկրատի եւ Մոսկուայի թանգարաններուն, ճոխացնելու եւ հարստացնելու համար զանոնք: Դրամական միջոցներով կը գնէր օտար շուկաներու մէջ ծախուող մեծարժէք նկարներ, արձաններ, եւայլն: Որով, ի՛նչ որ Լենինկրատ եւ Մոսկուա կը հաւաքուէր՝ իրապէս ՀԱՄԱՅՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ նիւթական միջոցներուն ուղղակի կամ անուղղակի արդիւնքն էր: Թէեւ սեփականութեան մօքով կարելի էր անհատական, եկեղեցական եւ մասնաւոր թանգարաններ ունենալ, սակայն ցարական բռնատիրութիւնը նիւթապէս օժանդակ չէր ըլլար իր ծայրագաւառներու թանգարաններուն կազմութեան եւ ո՛չ ալ բարոյապէս կը քաջալերէր:

Հաւանաբար ազգային գիտակցութիւնն ալ կը պակսէր գոնէ Հայոց մէջ, որպէսզի ցարական շրջանին անոնք թանգարաններ ունենային:

Ինծի յայտնի չեն վրացական եւ ատրպէյճանական թանգարաններ ալ: Ընդհակառակն, Էջմիածնայ կաթողիկոսական իշխանութիւնն անգամ՝ կամայ թէ ակամայ, ցարին իբր նուէր կը ղրկէր ընտիր մանրանկարեալ Աւետարան մը, կամ՝ 1896ին պատահաբար Էջմիածնայ «հին տպարանի ներքնայարկի դարանին» մէջէն գտնուած, «ժանգոտած» 1613 պղնձեայ ամաններէն 83 հատը ընտրելի կ՚ուղարկէր Պետերբուրգ, «Հնագիտական Կայսերական Մասնաժողովին»:

Էջմիածնի որեւէ վարչութիւն կամ կաթողիկոս իրաւունք ունի՞ նման նուիրատուութիւն մը ընելու՝ Էջմիածնա՛յ նուիրուած մեր մշակութային հարստութենէն: Բացարձակապէս ո՛չ:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՏԵԱՆ

(Շար. — 4)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ ՆՈՅԻ ՏԱՊԱՆԸ

Մեծ ջրհեղեղը հաստատուած դէպք մըն է ո՛չ միայն Աստուածաշունչի կողմէ, այլեւ մաս կը կազմէ բազմաթիւ ժողովուրդներու աւանդութեան, Ովկիանիայէն մինչեւ հեռաւոր Ամերիկաները:

1872ին, Ուր քաղաքի աւերակներուն մէջ գտնուեցաւ բեւեռագիր արձանագրութիւն մը, որ քաղդէական լեզուով կուտար ջրհեղեղին պատմութիւնը: Այդ ձեռագրին մէջ, Նոյ նահապետ կը կոչուի Ութա Նափիշթիմ եւ այսպէս կը խօսի. «Նաւուն մէջ զետեղեցի կեանքի ամէն տեսակ սերմեր: Հոն բնակեցուցի ամբողջ ընտանիքս եւ ազգականներս, ընտանի կենդանիներ ու վայրի անասուններ: Յետոյ ես բարձրացայ անոր մէջ ու գոցեցի դուռը»:

Եւ օրեր ետք, կ՚ըսէ քաղդէացի Նոյը, նաւը կանգ առաւ Նիսիր լերան գագաթը: Աստուածաշունչը աւելի յստակ է մեզի համար: Անիկա կ՚ըսէ. «Տապանը կանգ

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Տ. Միքիաս եւ Տիկին Անթառամ այս յայտարարութեան վրայ ափ ի բերան մնացին:

— Բայց, Ղուկաս էֆէնտի, կակազեց քահանան, ի՞նչպէս կարելի է այդ տեսակ բան մը... փոխանակուած խօսքերէն ետքը:

— Այդ խօսքերը կարեւորութիւն չունին, ան մեզի ըսաւ, մենք ալ անոր ըսինք, փիք եղանք... այս ամուսնութիւնը պէտք է կատարուի, ես աս գիտեմ... ուստի տիկին Անթառամ, կը խնդրեմ, որ ալ ասկէ ետք վերջ տաք այդ տեսակ խօսքեր ընելու եւ լեզունիդ զսպէք, մինչեւ որ հարսնիքը լմնցնենք... հակառակ պարագային ես ալ պիտի ստիպուիմ ձեր վրայ բոլոր գիտցածներս մանրամասնօրէն մէջտեղ հանել, եւ եթէ հարկ ըլլայ թերթերուն մէջ հրատարակել... «Թոփ Գարուցի պայրաքտար Սուրբիկի աղջկան չահատակութիւնները» վերնագրով: Զմոռնամ ըսելու, որ ձեր հանգուցեալ ամուսնոյն մտերիմ բարեկամը, ոսկերիչ Յակոբ աղան, տակաւին ողջ է եւ յատուկ բարեւներ ունի ձեզի... ուրեմն առայժմ մնաք բարով:

Եւ Ղուկաս էֆէնտի ոտքի ելաւ մեկնելու համար. տիկին Թագուհի ինքն ալ ոտքի ելած էր, իսկ տիկին Անթառամ, այլայլած, անէացած, տեղէն շարժելու կարողութիւն չունէր:

— Տէր հայր, մնաս բարով, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի, Տ. Միքիասին դառնալով, յետոյ անոր ականջին ծռելով փսփսաց.

— Իշտէ ես մարդուն մարը ասպէս... կը լացնեմ:

Երբ տէր եւ տիկին Կէլկիթեան սենեակէն դուրս ելան, Տ. Միքիաս եւ տիկին Անթառամ պահ մը լուռ մնացին:

Քահանան սիկարէթ մը ոլորելով հանդերձ կը նայէր Անթառամին երեսը, որ ամօթահար, աչքերը վար յառած, չէր համարձակեր իր զաւակցին նայելու:

Տ. Միքիաս կը զգար, թէ Ղուկաս էֆէնտիի բոլոր յայտնութիւնները տիկին Կոկիկեանի մասին ճշմարտութիւններ էին, եթէ ոչ, անշուշտ Լեւոնի մայրը պիտի կատղէր, բողոքէր իր վրայ տեղացած այդ անարգանքներուն դէմ, մինչ ընդհակառակն, ընկճուած, սահմռկած մնացեր էր, առանց կարենալ բերանը բանալու:

— Աս ի՞նչ սարսափելի մարդ է, աս ի՞նչ փորձանք բերինք գլխներուս, ըսաւ վերջապէս տիկին Անթառամ, ձեռքը ծունկին զարնելով:

— Այո, այս մարդն իր գաղափարէն պիտի չհրաժարի, պատասխանեց Տ. Միքիաս, յայտնի կը տեսնուի... Միայն թէ դեռ յուսահատելիք բան չկայ, տակաւին կրնանք յաջողիլ եւ մեր նպատակին հասնիլ:

— Ի՞նչպէս, տէր հայր, հարցուց Անթառամ յուսակտուր շեշտով մը:

— Միւսիւ Լեւոնին միջոցաւ... Հոս գալէն ետքը, եթէ բոլոր այս անցած դարձածները իմանայ, չեմ կարծեր որ տակաւին յամառի այս աղջկան հետ ամուսնանալ ուզել, վերջապէս, բնականաբար, մայրական իշխանութիւն մը ունիս իր վրայ...

— Երթալէն ի վեր տակաւին նամակ մը չգրեց, դիտել տուաւ Անթառամ:

— Ատ կարեւորութիւն չունի, վճռեց քահանան, ճամբորդութեան մէջ գործերով զբաղած, գուցէ չէ կրցած ժամանակ գտնել... ատիկա ներելի բան մըն է... վերջապէս, տիկին, պէտք չէ, որ յուսահատինք... առ այժմ լուռ կը կենանք, նոր գայթակղութիւններէ կը զգուշանանք, մանաւանդ կ՚աշխատինք, որ Ղուկաս էֆէնտի բերանը կղպած պահէ եւ ես վստահ եմ, որ այնքան ատեն, որ յոյս ունենայ աղջիկը միւսիւ Լեւոնին հետ ամուսնացնելու, երբեք այդ ըսած խօսքերը ուրիշին պիտի չկրկնէ... այս կը պահանջէ իր շահը, հետեւաբար այդ կողմէն վախնալիք բան մը չունինք:

Այս ապահովիչ եւ յուսատու խօսքերուն վրայ՝ Տ. Միքիաս ոտքի ելաւ ու մեկնեցաւ, խոստանալով կրկին այցելել:

ԳԼՈՒԽ Ժ.

Ղուկաս էֆէնտիի այս պատմական այցելութենէն երեք օր ետքը, Հինդշարթի իրիկուն մը Ռոզիկ հետեւեալ նամակը ստացաւ Լեւոնէն:

«Պաշտելի նշանածս,

«Վերջապէս, երէկ ամբողջ գործերս լմնցուցի շատ յաջող կերպով: Կրնամ ըսել, որ քեզի հետ նշանուելէս ի վեր բախտը տարօրինակ կերպով կը ժպտի ինծի, ճշմարիտ մասքոթ մը եղար ինծի համար:

«Ոչ թէ միայն այն գործը, որուն համար այս ճամբորդութիւնը ըրի, յուսացածէս շատ աւելի լաւ պայմաններով կատարուեցաւ, այլ նոյնիսկ ուրիշ մէկ քանի անակնկալ գործեր ալ կատարեցի:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

առաւ Արարատ լերան գագաթը»: Կը թուի, թէ Քաղդէացիները Արարատը կը կոչէին Նիսիր:

Ծամբորդներ, ուխտաւորներ, գիտնականներ, պետութիւններ արշաւախումբեր կազմեցին, մագլցելու համար Արարատի գագաթը եւ փնտռելու համար Ս. Գիրքին հաստատումները: Գերմանացի գիտնական Պարրոտ, Խաչատուր Աբովեանի ընկերակցութեամբ, փորձեց այդ բախտաւորներէն մէկը ըլլալ: Եւ ո՞վ կրնայ ժխտել, որ հայ բանաստեղծը չէ փորձած նոյնը ընել յետագային եւ անհետացած է հսկայ լերան անդունդներէն մէկուն մէջ: Բանաստեղծի վայել վախճան մը՝ Արարատը ունենալ իբրեւ դամբարան:

Վերջերս Պորտօ քաղաքի համեստ բնակիչներէն մէկը, Ֆերնան Նաւառա, կ՚ուզէ ըլլալ այդ հերոսներէն մէկը: Ի՞նչը մղեց այս անծանօթ Ֆրանսացին մագլցելու սրբազան լերան գագաթն ի վեր եւ իր կեանքը վտանգելով հասնիլ Նոյի տապանին բեկորներուն: Արդեօք հետաքրքրութի՞ւնն էր, թէ հաւատքը:

Նաւառա երեք փորձեր կատարեց, 1952ին, 1953ին եւ 1955ին: Առաջին երկուքը որեւէ արդիւնք չտուին: Ահա թէ ի՛նչ պատահեցաւ երրորդին.—

Այդ տարուան Յուլիս ամսուն, Ֆերնան Նաւառա, իր կնոջ եւ երկու մանչ զաւակներուն հետ՝ ոտք կը դնէ Թրքական հողին վրայ, ու ցամաքի ճամբով կ՚ուղղուի դէպի նպատակակէտը: Ընելիքը պարզ է. կինը եւ զաւակը կը ձգէ Քարակէօզ քաղաքի պանդոկներէն մէկուն մէջ, որ կը գտնուի Արարատէն 80 քիլմ. հեռու, ու անկէ, իր անդրանիկ զաւկին ընկերակցութեամբ՝ կը շարունակէ ճամբան:

«3 Յուլիս 1955ի առաւօտեան ժամը 9ին, կը գտնուէինք Քարակէօզ քաղաքէն 30 քիլմ. ասդին, երբ նշմարեցինք Արարատը: Ինծի համար նորութիւն մը չէր, որովհետեւ զայն տեսած էի արդէն մէկէ աւելի անգամներ եւ սակայն նորէ տպաւորութիւնը ունեցայ: Պգտիկ գագաթին պաշտօնը կարծէք արժեւորել է մեծին վեհութիւնը: Երկուքին զանգուածը այնքան ներդաշնակ է, որ կուտայ մէկի տպաւորութիւն: Իսկ վերի սպիտակութիւնը կարծէք ամպ մըն է երկինքէն կախուած: Նոյնիսկ եթէ Արարատ անունը ոչ մէկ նշանակութիւն ունի շատ մը մարդոց համար, վստահ եմ, որ չկայ մարդկային էակ մը, որ չազդուի այդ խորհրդաւոր, կախարդող եւ անձկութիւն պատճառող տեսարանէն»:

Կը հասնին Քարակէօզ: Ֆերնան՝ կինը եւ կրտսեր մանչը կը ձգէ պանդոկի մը մէջ: Ինք ու իր 11 տարեկան մանչը, Ռաֆայէլ, կը պատրաստուին իրենց վտանգաւոր արշաւին:

Տիկին Նաւառա շատ խանդավառուած է եւ միշտ կը քաջալերէ իր ամուսինը:

Յաջորդ առտու, անհրաժեշտ գործիքներով ճամբայ կ՚ելնան եւ 1955 Յուլիս 5ին, առտուան ժամը 7,30ին, կը հասնին սառոյցէ պատին առջեւ, այսինքն յաւիտենական ձիւներու սահմանին: Հոն կը հաստատեն վրան մը, վերադարձին հանգչելու համար: «Լերան գագաթը կը ճառագայթէր, բայց այն փոսը, որուն մէջ կը գտնուէինք, պատուած էր մշուշով եւ այնպիսի՛ լռութիւն կը տիրէր, որ մեր մարմինէն վախի սարսուռ մը անցաւ. կարծէք լքուած էինք Աստուծմէ եւ մարդոցմէ»:

Հիմա պէտք է մագլցիլ 60 մեթր բարձրութեամբ սեպ պատ մը: Ֆերնան բաւական փորձառու է: Երկաթէ ցիցեր կը զամէ սառէ պատին մէջ ու չուան մը մէջքին կապած՝ կը սկսի բարձրանալ: Ռաֆայէլ, նոյն չուանին ծայրը մէջքին կապած՝ կը հետեւի հօրը: Սխալ շարժում մը, պզտիկ սայթաքում մը կրնայ իրենց կեանքին վերջ տալ: Զորս ժամ կը տեւէ այս գողգոթան: Վերջապէս կը հասնին վերը: Կը յառաջանան սառոյցէ սարահարթին վրայ ու կը հասնին անդունդի մը եզերքը: Ի՞նչպէս մօտենալ այդ վիհին:

— Ե՛ս կ՚երթամ, հայրիկ, կ՚ըսէ տղան:

Ֆերնան կրկին չուանը կը կապէ տղուն մէջքին, միւս ծայրը ամուր կը բռնէ, ու այսպէս Ռաֆայէլ սողալով կը հասնի վիհին եզերքը:

— Նաւը հոն է, կը պոռայ:

«Ուրախութենէս սիրտս պիտի կենար», կը խոստովանի Ֆերնան:

Բերած էին չուանէ սանդուխ մը: Զայն կը կապեն սառին մէջ մխուած երկու ցիցերու եւ կ՚իջնեն փոսին յատակը: Նեղ անցքէ մը դուրս կ՚ելլեն փոսէն ու կը գտնուին ընդարձակ պատշգամի մը վրայ: Սառոյցին տակ կը նշմարեն մութ զանգուած մը. տապանը ըլլալու է:

Հետերնին բերած էին զանազան գործիքներ: Երբ Ֆերնան գործի պիտի անցնի, ձիւնը կը սկսի այնքան առատօրէն տեղալ, որ կը ստիպուին ապաստան մը փնտռել: Կը գտնեն փոքրիկ քարայր մը, որուն տանիքը եւ կողմերը հաստ սառոյցի շերտեր են: Հոն կը մնան տասներեք ժամ: Ցուրտը անտանելի դարձած է: Ունին վառելանիւթի փոքրիկ աղիւսներ: Բահը գործածելով իբրեւ վառարան, կը յաջողին կրակ պատրաստել, այնքան տկար կրակ մը, որ կը վախնան սառելէ: Կը սկսին իրարու մարմինը շփել՝ արագացնելու համար արեան շրջանը:

Յաջորդ առտուան ժամը 5ին, ձիւնը կը դադրի ու դուրս կ՚ելլեն քարայրէն: Տղան ձգելով ապահով անկիւն մը՝ Ֆերնան գործի կ՚անցնի: Նախ կը մաքրէ նոր հաւաքուած ձիւնը, յետոյ կը կոտրէ սառը: Կէս ժամ փորելէ ետք, ջուր դուրս կուգայ ու սեւ զանգուածը կը վերածուի փոշիի:

«Յուսահատութիւն մը իջաւ վրաս: Ութսուն պատրանքի մը զոհը եղած էի: Կեանքիս տասնեւութ տարիները վատնած էի ոչինչ բանի մը համար: Երբեք արշաւներ կատարած էի, հազարաւոր քիլոմեթր ճամբայ կտրած ու պատրանքի մը համար վտանգած էի իմ ու իմ զաւկիս կեանքը:

«Վերջին յոյսով մը ձեռքս մխրեցի պաղ ջուրին մէջ, եւ յանկարծ... շօշափեցի կարծր բան մը: Փայտի զանգուած մըն էր: Նայեցայ, սեւցած գերանի մը ծայրն էր: Յուզումէս կը խեղդուէի: Անմիջապէս ծունկի եկայ ու գոհութիւն տուի Աստուծոյ, որ ինծի շնորհած էր այս երջանիկ պահը»:

Կը փորձէ գերանը դուրս քաշել: Անոր մեծ մասը տակաւին բռնուած է սառոյցին մէջ եւ ինք չունի պէտք եղած գործիքները: Տղան վերէն կը կանչէ. «Հայրի՛կ, շո՛ւտ եկուր, կը սառիմ»: Ի՞նչ ընել: Կ՚որոշէ գոնէ փայտին մէկ մասը հետը տանիլ: Կը սղոցէ ջուրէն դուրս գտնուած մասը, որ ունէր մօտ մէկուկէս մեթր երկարութիւն: Կտորը կը կապէ չուանին ծայրը ու տղան զայն վեր կը քաշէ՝ ուրախութեան ճիչեր արձակելով:

«1955 Յուլիս 6, առտուան ժամը եօթն էր: Եւ կարծէք երկինքն ալ ուրախացաւ մեր բրած գիւտին համար ու արեւը ողողեց մեզ»:

Ու իրենց թանկագին բեռը շալկած՝ հայր ու տղայ կը բռնեն վերադարձի ճամբան: «Զուգեցի տղաս շփացնել: Այդ 11 տարեկան երախային կը պարտէի յաջողութիւնս եւ յիշեցի հայ գրագէտին հետեւեալ խօսքը. «Նոյի տապանին հասնելու համար պէտք է մանուկի պէս մաքուր ըլլալ»:

Ժամը իննին կը հասնին իրենց բանակատեղին ու կը մտնեն վրանին տակ՝ քիչ մը հանգչելու համար: Կը խմեն տաք սուրճ մը ու կը մտածեն իրենց գանձը փոխադրելու մասին: «Դժուար էր կասկածամիտ Թուրքերուն աչքէն վրիպեցնել գերանի այս խոշոր կտորը, ուստի՝ որոշեցի զայն երեք մասի բաժնել ու զետեղել ճամբորդական պայուսակիս մէջ»:

Կը հասնին Քարակէօզ, ուր տիկին Նաւառա եւ Ժոզէ անձկութեամբ կը սպասէին իրենց սիրելիներուն: Ու մնացեալը կ՚ըլլայ սովորական ճամբորդութիւն մը:

Երբ կը հասնին Ֆրանսա, Ֆերնան գերանէն կտորներ կը յանձնէ մասնագէտ գիտնականներու եւ հաստատութիւններու: Մանրակրկիտ քննութենէ մը ետք, անոնք կը յանգին հետեւեալ եզրակացութեան.

1.— Թէ՝ այդ գերանը կաղնիի կտոր մըն է:

2.— Թէ՝ անիկա կը կրէ աշխատանքի հետքեր, բայց յայտնի չէ գործիքներուն տեսակը, քար, պղինձ, թէ երկաթ:

3.— Թէ՝ այդ աշխատանքը կատարուած է մեր թուականէն մօտ 5000 տարի առաջ:

Ի՞նչ կրնար ըլլալ ուրեմն այս աշխատուած բունի կտորը, թաղուած 5000 մեթր բարձրութիւն ունեցող ձիւնածածկ լերան մը կատարին:

Աստուածաշունչէն գիտենք, թէ մեծ ջրհեղեղը տեղի ունեցած է Քրիստոսէ 2528 տարի առաջ. այսինքն՝ կատարուած գիւտէն 4484 տարի առաջ: Ուր եւ Քիշ քաղաքներու արձանագրութիւնները մօտաւորապէս կը հաստատեն այս թուականին ճշդութիւնը, իրենց նկարագրած ջրհեղեղներուն համար:

Այդ գերանի կտորը, որուն վրայ յայտնի են մարդկային աշխատանքի հետքերը, գտնուած է Արարատի գագաթը. անիկա մաս կազմած է շինութեան մը: Եւ աւանդութիւնը, Սուրբ Գիրքը եւ զանազան արձանագրութիւններ կը հաստատեն, թէ Նոյի տապանը կանգ առած է Արարատի գագաթը:

Հիմա կը մնայ փաստել, որ այդ գերանի կտորը Նոյի տապանին տախտակին մէկ մասն է եւ ոչ թէ ուրիշ շինութեան մը: Եթէ ընդունինք, որ անիկա մաս կը կազմէր ուրիշ շինութեան մը, ի՞նչ կրնար ըլլալ այդ շինութիւնը: Աւելի մօտ 5000 տարի առաջ, մարդիկ ի՞նչ տեսակ շէնք կրնային կառուցանել 5000 մեթր բարձրութիւն ունեցող լերան մը անհասանելի գագաթին. բնակարա՞ն, տաճա՞ր: Ո՞վ պիտի բնակէր այդ սառնամանիքին մէջ, ո՞ր հաւատացեալը կրնար իր պաշտամունքը կատարել այդ անմատչելի տաճարին մէջ: Ուրեմն, այդ շինութիւնը ուրիշ բան չէր կրնար ըլլալ, եթէ ոչ Նոյի տապանը:

1958ին, գերանի կտորներէն մէկը յանձնուեցաւ ամերիկացի գիտնական Քարլթըն Երէքսի, ուսուցիչ Օրեկոնի համալսարանին մէջ: Գիտնականը փայտի կտորը ենթարկեց Քարպոն 14ի ներգործութեան անոր տարիքը հաստատելու համար, եւ պատասխանը եղաւ 4484 տարի:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Վերջին Աշխարհամարտի ընթացքին, Թորփիլահալածի մը կառավարիչը, նաւատորմի հրամանատարին ներկայանալով կը յայտնէ թէ՝ թշնամի սուզանաւ մը ընկղմած է:

Նաւատորմի հրամանատարը սակայն, միշտ թերահաւատ է եւ երբեք չի քաջալերեր իր ստորադասները:

Թորփիլահալածի կառավարիչին ուղղելով խօսքը, կ՚ըսէ.

— Բարեկամ, պէտք է գիտնաս թէ՝ շատ անգամ կը կարծենք թէ սուզանաւ մը ընկղմած ենք, առանց սակայն իրականութեան մէջ այդպիսի բան մը պատահած ըլլալու: Ծովուն վրայ քարիւղի հետքեր կամ ջուրին երեսը լողացող ուրիշ առարկաներ տեսա՞ր:

— Ոչ, բայց...

— Բայց-մայց չկայ, կը յարէ հրամանատարը: Այն սուզանաւը, զոր ընկղմած ըլլալ կը կարծես, այս պահուս կը հերքէ ծովէ ծով:

— Շատ լաւ, կը պատասխանէ Թորփիլահալածի կառավարիչը: Բայց ըսէք վերջապէս, թէ ի՞նչ ընելու եմ անոր անձնակազմը, զոր գերի բռնեցի:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Նոյ. 18 եւ 19ին ռուս բանակը աւելի յառաջացաւ, եւ ֆրանսական նախապահնորդները՝ կարճատեւ նախակռիւներէ վերջ՝ ետ քաշուեցան: 19ին, կէսօրուան միջոցին, տենդոտ գործունէութիւն մը տիրեց բարձր շրջանակներուն մէջ: Կէսօրէ վերջ, այս տենդը փոխանցուեցաւ Քութուզովի սպայակոյտին, երեկոյին ամբողջ բանակին մէջ, եւ 19էն 20ի գիշերը, դաշնակիցներուն 80.000 մարդոց բանակը ոտքի ելաւ, շարժեցաւ եւ ծաւալեցաւ ինը վերստ ժապաւէնի մը մէջ, սկսելու համար Օսթէրլիցի ճակատամարտը:

Անտրէյ իշխան այդ օրը սպասարկութեան կարգ ունէր եւ վերին հրամանատարին քովէն չէր բաժնուեր:

Իրիկուան ժամը 6ին Քութուզով կայսեր մօտ գնաց եւ քանի մը վայրկեան մնալէ վերջ գնաց արքունի մեծ մառեշալ կոմս Թոլսթոյի քով: Պոլքոնսքի (Անտրէյ) ազատութեան այս վայրկեանէն օգտուեցաւ Տոլկորուքովի քով երթալու եւ օրուան լուրերէն տեղեակ ըլլալու համար: Անտրէյ իշխան կը զգար թէ Քութուզով դժգոհ էր, եւ ուրիշներն ալ ոչ նուազ դժգոհ էին իրմէ:

— Է՛ ուրեմն, սիրելիս, ըսաւ անոր Տոլկորուքով որ Պիլիպինի հետ թէյ կը խմէր, տօնախմբութիւնը վաղն է: Ձեր ծերուկը ի՞նչ կ՚ընէ: Ուրախ ըլլալու չէ:

— Չեմ ըսեր թէ նեղսրտած է, բայց ինծի այնպէս կուգայ որ կը փափաքի ինքզինքը մտիկ ընել տալ:

— Բայց զինքը մտիկ ըրինք պատերազմական խորհուրդին մէջ եւ տակաւին մտիկ պիտի ընենք, երբ խելացի բաներ ըսէ, երբ մեզի չհամոզէ ամէն առենուան պէս ձգձգել գործերը, եւ մանաւանդ այս պահուս, երբ Պոնափարթ ամէն բանէ վեր կը սոսկայ ընդհանուր ճակատամարտէ:

— Այո, դուք տեսա՞ք Պոնափարթը: Ի՞նչ տպաւորութիւն ըրաւ ձեր վրայ:

— Այո, տեսայ եւ կրցայ համոզուիլ թէ իր ամէնէն վախցած բանն է ընդհանուր ճակատամարտը: Եթէ չվախնար, տեսակցութիւն պիտի չխնդրէր, եւ մանաւանդ նահանջի փող պիտի չզարնէր, ինչ որ հակառակ է իր բոլոր ռազմագիտութեան: Հաւատացէք ինծի, իր ժամը հնչած է, ես եմ ըսողը:

— Բայցըսէք ինծի, դուք զինքը տեսաք, ի՞նչ տեսակ մարդ է:

— Մութ գոյն ռետէնկոթով մարդ մը, որ մեծ փափաք ունի ձերդ Վեհափառութիւն կոչուելու, եւ որ ոչ մէկ տիտղոս ընդունած է, եւ ասիկա տանջանք մը եղած է իրեն համար: Ահա թէ ինչ տեսակ մարդ է: Ահա այսչափ, ըսաւ Տոլկորուքով, խնդալով եւ Պիլիպինի երեսը նայելով: Ծերունի Քութուզովի հանդէպ տածած ամէն յարգանքիս հակառակ, շարունակեց, իրաւցնէ խենթ եղած կ՚ըլլայինք եթէ պատերազմը յետաձգէինք եւ Պոնափարթին առիթ տայինք մեզմէ խուսափելու: Հաւատացէք ինծի, պատերազմի ժամանակ երիտասարդներուն կորովը աւելի ապահով միջոց մըն է քան ծերուկ ձգձգողներուն ամբողջ փորձառութիւնը:

— Ի՞նչ են Պոնափարթի դիրքերը: Ես այսօր մինչեւ յառաջապահները գացի, եւ անկարելի է ճշդել թէ իր բանակին մեծագոյն մասին հետ ո՞ւր կը գտնուի, ըսաւ իշխան Անտրէյ, որ սաստիկ կը փափաքէր Տոլկորուքովի առջեւ պարզել իր ծրագրած յարձակման յատակագիծը:

— Ա՛յ, ատիկա կարեւորութիւն չունի, ըսաւ Տոլկորուքով, ամէն ինչ նախատեսուած է:

Ոտքի ելլելով քարտէս մը բացաւ սեղանին վրայ, եւ եռանդով պարզեց աւստրիացի զօրավար Վէյրոթէրի պատրաստած յատակագիծը:

Անտրէյ իշխան երկրայութեան մէջ ձգեց այդ յատակագիծը, եւ պարզեց իրենին առաւելութիւնը, որ մէկ թերութիւն միայն ունէր, այսինքն թէ միւսը վաւերացուած եւ ընդունուած էր:

Տոլկորուքով իշխան մինչեւ իսկ ուշադրութիւն չըրաւ անոր, եւ հարեւանցի մը նայեցաւ ոչ թէ քարտէսին, այլ Անտրէյի դէմքին:

— Մնաց որ, ըսաւ, այս իրիկուն պատերազմական խորհուրդը Քութուզովի մօտ պիտի գումարուի եւ դուք կրնաք պարզաբանել ձեր ծրագիրը:

— Ես ալ նոյնը կը մտածեմ ընել, ըսաւ Անտրէյ իշխան:

— Ի՛նչ պարապ ժամանակ կ՚անցընէք, պարոններ, ըսաւ Պիլիպին, որ զուարթ ժպիտով մը մտիկ կ՚ընէր եւ անոնց կատակ մը ընել կը խորհէր: Վաղը, ճակատամարտին ելքը ինչ ալ ըլլայ, ռուսական զէնքերու փառքը ապահովուած է: Ձեր Քութուզովէն զատ, ռուս պետ չկայ: Զօրավար Վիմփֆէն, կոմս Լանժռոն, իշխան Լիխթէնսթայն, Հոէնլոէ եւ տակաւին Բրխ... Բրխ... Բրխ... ինչպէս կ՚ըլլան բոլոր լեհական անունները:

— Լռէ, չար լեզու, ըսաւ Տոլկորուքով, ճիշդ չէ, արդէն ունինք երկու Ռուսեր՝ Միլորատովիչ եւ Դոխթուրով, եւ երրորդ մըն ալ պիտի ունենայինք, կոմս Արաքչէեւ, եթէ ջիղերը տկար չըլլային:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(144 – Շար.)

Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Գարաեան, Օր. Սիմոնն Գարաեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Ջատիկեան եւ զաւակները Ալէն եւ Սերժ, այրի Տիկին Իսկուհի Քիւրքճեան, Պ. Յակոբ Քիւրքճեան, այրի Տիկին Շնորհիկ Փափազեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականներն ու բարեկամները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, քրոջ, քրոջ զաւկին, եղբօր զաւկին եւ սանին՝

ՕՐ. ՄԻՐԷՅ ԳԱՐԱԵԱՆԻ
(28 տարեկան)

մահը, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի 29 Մարտ ժամը 16ին, Cannes, Côte d'Azur Notre-Dame de Bon Voyage եկեղեցին եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Քանի Քօթ տ'Ազիւրի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

×

Այս տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Գարայեան կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին 100, Կարմիր Խաչին 100, Աղքատախնամին 100 եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման 50 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ
Ա. ՅԱՆԿ

Փարիզի մայր եկեղեցւոյ երգչախումբի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է Մարտ 7ի գեղարուեստական ցերեկոյթին առթիւ հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Պօյաճեան, Տիկին Սիրաքեան, Տիկին Նորա, Պր. Ն. Ֆրէնկեան 100ական, Տիկին Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Աժտէրեան 60ական, Օր. Զ. Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Մոմճեան, Պր. Ժ. Զիլինկիրեան, Տիկ. Յակոբեան, Օր. Քէչեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Ճամճեան 30 ֆրանք:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կատարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի հերթական ժողովը Ուրբաթ, Ապրիլ 2ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Մեծ Պահքի տեւողութեան ամէն Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
56-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 4, ժամը 16ին Սալոն Սփլանտիտ, 31 Պուլվ. տ'Աթէն

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայրեն. Միութեան կեդր. Վարչութեան

Կը նախագահէ՝ ՍԻՄՈՆ ԱԻՏՈՅԵԱՆ

Կը խօսի ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական բաժին.— կը մասնակցին՝ Նելլի Վէմեան, Վանիկ Նազարեան, Հայկ Ֆրէնքեան, Մայրանոյշ Կարապետեան, Այտա Ամիրեան, Կարօ Տէրտէրեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն ետք, ընտանեկան հաւաքոյթ - ճաշ

Արձանագրուիլ.— Պանտիկեան 62–92–32, Բաբայեան 64–42–65, Հացագործեան 48–94–24

A VENDRE
CABOURG
150 m. Plage Villa 1959

Salon, S. à M. 3 Ch. S. d'eau, cab. Toil., lingerie, 2 WC, Cuis. (division poss. en 2 Appts.), garage 2 voit., Ch. Cent. Maz. Eau Ch. Beau jard. Planté 450m2 (190.000), Villa MAS SOLE, av. de la Bizontine ou Tél. : 946-04-99 de 13 à 19 heures.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Տիրուհի Թաճեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Փիոթէ (Լոզան) եւ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Թաճեան (Սէն Պրիս), կը նուիրեն 150 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանի նոր շէնքին կահաւորման, փոխան ծաղկեպսակի, Գաբրիէլ Ճիհանեանի մահուան տխուր առիթով:

×

Հայ Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն՝ Պր. Մինաս Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Գասպար-Արզարեան (Ալպի), Տիկին Սաթենիկ Սըրտարեան (Մարսէյլ) 100ական ֆր.: Փոքրիկներ Էրիք եւ Իզապէլ Տամլամեան, Պր. Ալեքսանդր Տէր - Յակոբեան, Նաքաշեան (Սարթրուվիլ), Տիկին Վ. Արսլանճեան (Սէն Շամոն), Տէր եւ Տիկին Քոչարեան, Մեսրոպ Բրուտեան (Վիլֆրանշ), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Փափազեան (Սեվրան), Տիկին Վեհանոյշ Վահանեան (Մարսէյլ), Պր. Փանոս Եագուպեան 50ական ֆրանք: Պր. Խայեան Վահէ, Րընէ Հիւմբիւզեան, Տիկին Իվէթ Մաթոսեան 25ական: Այրի Տիկին Ասլանեան (Պուլոնեը սիւր Մէր), Պր. Թագւոր Թագւորեան (Նէօյի), Տէր եւ Տիկին Միհրան Գավէզեան (Արքէօյ), Պր. Թէքեան Սարգիս (Մարսէյլ), Տիկին Լուիզ Պետրոսեան (Րիւէյ Մալմէզոն), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Միլոշեան (Րիս Օրանժիս), Պր. Տիգրան Հաճեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Աճէմօֆ (Գլամառ), Տիկին Սիրարփի Սամանճեան (Մարսէյլ 20ական:

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս:

sevan voyages

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՍԷՏԷՖԵԱՆ

50, Cours de la Liberté
LYON (3e)
Tél. : (78) 60-13-66

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կազմակերպուած կամ անհատական

ՆԱԵՒ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
եւ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ
(Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս)

Դիւրամատչելի մասնաւոր գիներ, կազմակերպուած կամ խմբական ճամբորդութիւններու համար:

ՕԴ — ՑԱՄԱՔ — ԾՈՎ

Ձեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար, առեւտրական թէ անձնական դիմեցէք

sevan voyages

Արագ սպասարկութիւն — Լաւագոյն պայմաններ:
Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ)
ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19,30

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ - Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Կիրակի, Ապրիլ 25ին, Սերքըլը Քաթոլիկի սրահը, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՄԱՐՏ

MARDI 30 MARS 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12077

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.077

ԹԵՐԵՒՍ ԼՍԵ՜Ն, ՕՐ ՄԸ...

—o—

Քանի մը օր է կը կարդանք երկարաշունչ գրութիւն մը, որ — ինչպէս յօդուածագիրը կ'ըսէ — մեզ «ձանձրացնելու» գնով կ'արծարծէ հայ մշակութային հարստութեանց ապահովութեան խնդիրը:

Մեր յարգելի աշխատակիցը «լե՜ռ ու ձոր անցած, գետ ու ծով կտրած է»: Մխրճուած է ո՛չ միայն մշակութային գանձատուններու լռութեան եւ արուեստի ոսկեխօսիկ հարստութեանց մէջ, այլեւ շրջած է հորիզոնէ հորիզոն՝ ճանչնալու համար մնայուն ու գնայուն արժէքները, հարազատն ու խաթարուածը, կեղծն ու վաւերականը, սուտն ու շիտակը...

Եթէ կ'ենթադրէ, որ մարդիկ լսելու տրամադրութիւն չունին եւ «քիթ ու բերան կ'ընեն»՝ երբ իրենց թերացումն ու անհոգութիւնը հրապարակաւ կը խարանուի, — իրաւունք ունի յոռետես ըլլալու:

Եւ եթէ հակառակ իր ենթադրութեան ... «ձանձրացուցի՜չ» նկատուելու գնով, մեքենագիր տասնըվեց էջ դիտողութիւններ եւ խորհրդածութիւններ գրի կ'առնէ՝ որպէսզի մէկն ու միւսը սկսին շփել իրենց աչքերը, անշուշտ նկատի ունի ի՛ր իսկ խիղճն ու ազգային բծախնդրութիւնը: — Ձեռագիր մը, խեցանօթ մը, իւղանկար մը, սկզբնատիպ մատեան մը կամ մանրանկարչական որեւէ գործ՝ արուեստ է ու պատմութիւն, միտք է եւ հոգի, մշտակենդան ձեռակերտ ու վաստակ. ու գիտակից որեւէ մարդ՝ յարգանք, սէր ու գուրգուրանք տածելու բարոյական պարտաւորութիւնը ունի:

Մատնանշուած իրողութիւններն ու երեւոյթները կ'իյնան համազգային մտահոգութեանց շարքին: Թէեւ առօրեայ հեւքի ու ապրուստի պայքարի սահմաններէն դուրս կ'իյնան, սակայն սերտօրէն առնչուած են մեր ժողովուրդի մշակութային պատմութեան. վկայագրութիւններ են Հայութեան մտաւոր – ստեղծագործական ու ձեռարուեստային կարելիութեանց մասին, — ու իբրեւ այդպիսին՝ խօսուն պատմութիւն:

Եղերական ճշմարտութիւն մը կ'արծարծէ Գ. Քիւրտեան: Կը խօսի ունակութեան մը մասին՝ որ կը բնութագրէ մեր օրերու տագնապը պատասխանատուութեան զգացումի: Շեշտակի հաստատումով մը, կ'ուզէ դիտել տալ թէ մենք հետզհետէ կը միտինք փաստել մեր անարժանութիւնը՝ մեր ունեցածին:

Դարաւոր ժառանգութիւններ փոխանցուած են մեզի: Հուրէ ու սուրէ անցած հարստութիւններ. հինաւուրց մշակոյթի մը կարկառները. արցունքով ու արիւնով պատմութեան կռակուած վկայարաններ. մշակութային եւ քաղաքակրթական վաստակ մը՝ որ համաշխարհային կշիռ ունի: Սակայն, ահաւասիկ կացութիւն մը՝ որ գործնապէս կը հաստատէ մեր անարժանութիւնն ու անպատասխանատուութիւնը.— Չենք ուզեր յոգնիլ, ծրագրել, գուրգուրալ, սիրել եւ անյետաձգելի ու կենսական պարտականութիւն նկատել անոնց անայլայլ եւ ապահով պահպանութիւնը:

Նուիրապետական մեր աթոռները, վանական եւ միաբանական հաստատութիւնները, անհատական թէ ազգային մատենադարաններ, ու տակաւին մշակութային հարստութեանց զանազան կեդրոններ՝ իրենց առօրեայ կեանքին ու գործունէութեան առընթեր, հիմնական այն մտահոգութիւնը ցոյց պէտք է տան որ ա) իրենց մօտ գտնուող մշակութային եւ արուեստագիտական հարստութիւններ չենթարկուին ժամանակի ու բնութեան աւերին: Զոհ չդառնան փոշիին, լոյսին, օդին: Չենթարկուին զանոնք օգտագործող մարդոց անփոյթ վերաբերումին, — չփճացուին կամ չխոշտանգուին: Չկորսնցնեն իրենց հարազատութիւնը, ինքնութիւնը: Չկորանան, չաղտոտին, չհիւծին:

բ) Ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած մարդոց չնմանին: Արժեւորուին՝ աղբիւր դառնալով որոնումի եւ ուսումնասիրութեանց: Պարբերաբար կամ մնայուն կերպով երեւին Հայուն եւ օտարին: Դառնան խօսնակներ ու քարոզիչներ՝ ազգային մեր վաստակը իր իսկական նկարագրին ու տարողութեան մէջ ծանօթացնելով նա՛խ Հայուն ապա նաեւ օտարներուն:

Ո՛չ առաջին կէտին եւ ոչ ալ երկրորդին լիիւ կարեւորութիւնը ըմբռնած ենք: Մինչ ակնկալելի էր, որ իբրեւ հանրութիւն թէ սակաւական անհատներ աջակից դառնայինք մշակութային հարստութեանց ապահով պահպանութեան եւ ճանաչման գործին՝ ամէն հոգ ու գոհողութիւն ձգած ենք անոնց պահապաններուն:

Հազարաւոր մեծատուններ ունինք այստեղ, Եւրոպայի մէջ, Միջին Արեւելք ու ամէն տեղ: Եւ եթէ քանի տարին անգամ մը անոնցմէ մէկն ու միւսը պարագայօրէն մղուած է արդիական գանձատան մը եւ ձեռագրատան մը շինութեան ծախքերը ստանձնելու, անդին հարիւրաւորնե՞ր կան՝ որոնք մնացած են անտարբեր: Խուլ ու բութ՝ հանդէպ ազգային անգնահատելի հարստութեանց:

Իսկ մնայուն ցուցահանդէսնե՞ր, պարբերական լուրջ ցուցադրութիւննե՞ր եւ մտածուած, կազմակերպուած «մշակոյթի շաբաթներ» կամ ամիսնե՞ր, — ո՞վ սիրտ ունի յղնելու, կազմակերպելու, վարելու եւ արժեցնելու...

Ինքնաբաւութեան, կղզիացումի, ծուլութեան եւ անհոգութեան ընդհանուր թմրութիւնը փաստ է նաեւ ա՛յս մարզին մէջ:

Ահա նաեւ թէ ինչո՛ւ, աւանդական մեր չտեսութիւնը եւ օտարամոլութիւնը կը շարունակէ իր աւերը գործել նոր սերունդներու մէջ, ու մղել զանոնք անձնատուր ըլլալու այն «համոզումին»՝ թէ աղքատիկ պարտէ՜զ մըն է Հայ Մշակոյթ ըսուածը, օտար պուրակներէ եւ անտառներէ փրցուած տունկերով, տարաբոյս ծաղիկներով ու բոյսերով...

Ամերիկածին կամ եւրոպածին հայ երիտասարդը երկու ամիս պահել մշակութային մեր գանձարաններէն, վանքերէն ու մատենադարաններէն մէկուն մէջ, ու այդ հարստութեանց աւիշին եւ արիւնին հաղորդ միաբանի մը կամ ուսուցչի մը առաջնորդութեամբ տանիլ զայն հայ մշակոյթի պատմական ակունքին եւ դարաւոր իրագործումներու գիտական ճանաչումին՝ աւելի՛ կ'արժէ քան երկու տարուան ճառերն ու դասախօսութիւնները...

Բայց մենք, փոխանակ դժուարին ճիգերու միջոցաւ առաւելագոյն արդիւնքներու ձգտելու, կը շարունակենք գոհանալ դիւրին ու ձրի՛ ճամբաներով, — մակերեսային ու անցողիկ ուսուցումի կերպերով:

Ինչո՞ւ զարմանալ, որ տեղքայլի մէջ կը մնանք ու տրուածն ալ կը ցնդի մէկ ամիսէն միւսը:

Պր. Քիւրտեանի յօդուածաշարքը կ'ըսէ ամէն ինչ: Սակայն ըսուածէն աւելի՛ն պէտք է տեսնել իր կողմէ պարզուած իրողութեանց ու երեւոյթներուն ետեւ: Իր դիտողութիւններն ու խորհրդածութիւնները արձագանգ կը գտնե՞ն թէ ոչ, — կասկածելի է. սակայն, անկասկած, անկեղծութեամբ ու քաջութեամբ ըսուած են անոնք, եւ եթէ ականջ ունեցողներ մնացած են հոս ու հոն՝ ապա ուրեմն կրնանք յուսալ որ... կը լսեն օր մը:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԸ ՉԻ ՀԱՆԴԱՐՏԻՐ

—o—

ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթավերջին բուռն եւ արիւնալի բախումներ տեղի ունեցան Իրպիտի եւ ապա Ամմանի մէջ, Պաղեստինցիներու եւ յորդանանեան բանակի ուժերու միջեւ:

Իրպիտի կառավարիչին համաձայն, հազարի մօտ զինուած Պաղեստինցիներ յարձակած են քաղաքին ոստիկանատան վրայ եւ զէնք ու ռազմամթերք բաժնած են ժողովուրդին: Ապահովութեան ուժերը, բանակի օժանդակութեամբ, յաջողած են զսպել շարժումը բուռն կռիւներէ ետք:

Կիրակի օր Յորդանանի մայրաքաղաքն է, որ թատերաբեմ դարձած է արիւնալի կռիւներու, երբ բանակը արգելք հանդիսացած է կիներէ կազմուած ցուցարարներու՝ յառաջանալու քաղաքի կեդրոնը: Կռիւները տեւած են ժամեր շարունակ:

Համաձայն պաղեստինեան շրջանակներուն, Յորդանանի կառավարութիւնը կը հետապնդէ «պաղեստինեան յեղափոխութիւնը եւ պաղեստինցի ժողովուրդը» հաշուեյարդարի ենթարկելու իր հին քաղաքականութիւնը:

Վերջին արիւնալի բախումներուն առիթով Լիբիոյ նախագահը՝ գնդապետ Էլ Խատաֆի սպառնական արտայայտութիւններ ունեցած է Յորդանանի դէմ:

Եգիպտոսի նախագահը՝ Էլ Սատաթ Խարթումի մէջ յայտարարեց, թէ «յառաջիկայ հինգ օրերը վճռական անկիւնադարձ մը պիտի կազմեն Միջին Արեւելքի տագնապին մէջ»: Եգիպտոս, դիտել տուաւ ան, վերջին ամիսներուն ամէն ջանք թափեց, որպէսզի խաղաղ լուծման մը յանգի Մերձաւոր Արեւելքի հարցը, սակայն, Իսրայէլ միշտ դէմ կեցաւ Գահիրէի ճիգերուն:

Քաղաքական շրջանակները կը նկատեն, որ Ուաշինկթըն առժամեայ կերպով հրաժարած է ճնշում բանեցնելէ Իսրայէլի վրայ, որպէսզի այս վերջինը ընդունի Ռոճըրսի առաջարկը՝ պարպելու գրաւած հողերը: Այս նոր դիրքորոշումին մէջ կարեւոր դեր կատարած են ամերիկացի ծերակուտականները, որոնք դէմ են Իսրայէլի ապահովութիւնը յանձնելու միջազգային ուժի մը, որուն մաս պիտի կազմեն նաեւ Մ. Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը: Մնաց որ Իսրայէլ Ապպա Էպանի եւ Տիկին Կոլտա Մէյրի բերնով բացարձակապէս դէմ արտայայտուեցաւ Ռոճըրսի միտքին: Այս վերջինը հարկադրուեցաւ ճշդել իր դիրքը յայտարարելով, թէ երբեք չառաջադրեր ստիպել Իսրայէլի, որ առանց վերջնական համաձայնութեան մը քաշուի գրաւած հողերէն, երկրորդ՝ միջազգային ուժ մը կը հաստատուի սահմանագլուխին այն պարագային, երբ Գահիրէ եւ Թել Ավիվ համաձայն կը գտնուին անոր:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Փաքիստանի մէջ քաղաքացիական պատերազմը կը շարունակուի: Ընդհանրապէս հակասական են լուրերը, որովհետեւ զինուորական իշխանութիւնը, որ պատերազմական վիճակ յայտարարած է երկրին մէջ, թոյլ չի տար օտար լրագրողներու հաղորդել իրենց ականատեսի լուրերը: Արդէն այս վերջինները հարկադրուեցան հեռանալու երկրէն, իշխանութեան պահանջով:

Հնդկական աղբիւրներու համաձայն, ցարդ 10.000 հոգի սպաննուած են բանակին կողմէ: Այս վերջինը հրետանիով, օդանաւով եւ, նոյնիսկ, իր նաւատորմով բուռն ռմբակոծութեանց կ'ենթարկէ դիմադրութեան կէտերը:

Պենկալցիներու դաղտնի ձայնասփիւռը հաղորդեց կազմութիւնը Արեւելեան Փաքիստանի կառավարութեան, գլխաւորութեամբ հազարապետ Ժիա Խանի, հրամանատարը «Ազատագրութեան Բանակ»ի:

Այլ լուրերու համաձայն, սպաննուած է երկրին զինուորական կառավարիչը՝ Զօր. Թիքքա Խան:

Զինուորական իշխանութիւնները, որոնք իրենց տրամադրութեան տակ ունին 70.000 զինուոր, կը պնդեն, թէ «տէրն են կացութեան» եւ կեանքը «իր բնականոն ընթացքին մէջ կը մտնէ»: Այսուհանդերձ, հնդկական աղբիւրներ կը հաստատեն, թէ կռիւները կը շարունակուին երկրին մէջ եւ Պենկալցիները յաջողած են տէր դառնալ քանի մը կարեւոր քաղաքներու եւ կեդրոններու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԻՈՅ նախագահը սպառնաց ազգայնացնել իր երկրին քարիւղի ճարտարարուեստը, եթէ երբեք 19 միջազգային ընկերութիւններ, որոնք քարիւղահանքեր կը շահագործեն Լիբիոյ մէջ, չընդունին կառավարութեան որոշումը՝ քարիւղի գինի յաւելման մասին:

ՔՈՆԿՈՅԻ ժողովրդական Հանրապետութեան նախագահը՝ Զօր. Ժօզէֆ Մոպութու, Երկուշաբթի օր Փարիզ կը հասնէր, իբրեւ հիւրը Ֆրանսայի: Նախագահը Ֆրանսա պիտի մնայ վեց օր: Քոնկոյի բնակչութեան թիւն է 20.500.000, իսկ տարածութիւնը՝ 2.344.932 քառ. քիլոմեթր, այլ խօսքով չորս անգամը Ֆրանսայի: Պելժիոյ նախկին գաղթավայրն էր: Պաշտօնական լեզուն Ֆրանսերէնն է:

ԹԻԹՕ Իտալիոյ մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Եգիպտոսի Արտաքին նախարարին հետ: Յայտարարութեամբ մը դատապարտեց Իսրայէլի «անզիջող» դիրքը Միջին Արեւելքի հարցին մէջ:

ԿԱԼԷՍԻ ռըկպիի խումբը, Շաբաթ օր, Քոլոմպի մարզադաշտին մէջ պարտութեան մատնեց Ֆրանսան՝ 9–5 արդիւնքով: Մրցումը մաս կը կազմէր Հինգ Ազգերու մրցաշարքին:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը անդրադառնալով Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան ի մօտոյ գումարուելիք 24րդ համագումարին, զայն նկատեց «հակայեղափոխական, հակախորհրդային, հակամարքսիստ եւ հակընկերվարական»: Տարբեր բնոյթ չի կրնար ունենալ համագումարը, կը շեշտէ թերթը:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ կուսակցական պաշտօնաթերթը Պրաւդա «դրդութիւն» կը նկատէ այն լուրը, ըստ որուն Հրեաներու զանգուածային արտագաղթ մը ըլլայ: Թերթին խմբագրին համար Ամերիկացիք նման լուրեր կը տարածեն խուճապի մատնելու համար Արաբները եւ հակախորհրդային զգացումներ արթնցնելու Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ հանդիսաւոր տողանցքով մը ոգեկոչուած է Յունաստանի ազգային ապստամբութեան 150ամեակը թէեւ վարչապետը տեղ չէ գրաւած պաշտօնական անձնաւորութեանց կարգին եւ թողած է որ կառավարութիւնը ներկայացնէ փոխվարչապետը՝ Պատաքոս:

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԵՐ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ե.

Կացութիւնը մասամբ փոխուած կը գտնենք խորհրդային իշխանութեան ժամանակ: Համայնավար իշխանութիւնը, եբր տէր՝ հասարակաց հարստութեան (որոնց կարգին նաեւ եկեղեցական) կրնար գրաւել Էջմիածնայ ձեռագրատան հարստութիւնը: Կրնար գրաւել այլ հարստութեանց եւ եկեղեցիներու, դպրոցներու, ընկերութեանց մշակութային հարստութիւնները, ըլլան անոնք ձեռագիրներ (Սեւան), փայտեայ խոյակներ (Սեւան), փայտեայ դուռներ (Սեւան, Տաթեւ, Մշոյ Առաքելոց), եւայլն, եւ զանոնք ցուցադրել պետական թանգարաններու մէջ:

Խորհրդային իշխանութիւնը ոչ միայն կրնար գրաւել, այլեւ ծախել զանոնք, ինչպէս ըրաւ Սինայական Աւետարանին, գլուխ գործոց նկարներու եւ այլ գեղարուեստական իրերու, միլիոնաւոր տոլարի վաճառելով զանոնք 20ական եւ 30ական թուականներուն:

Ձեռագիրներու վաճառումը կրնար կատարուիլ նաեւ Խորհ. Հայաստանի մէջ: Երկրի նոր տէրութեան իրաւունքն էր ատիկա եւ կրնար գործել ըստ կարիքի: Եթէ այդ իրաւունքը չգործադրուեցաւ՝ ուրիշ պատճառներ կային հաւանօրէն: Այսօր ալ այդ իրաւունքը ունի ան եւ ապագային ալ կ'ունենայ՝ որքան ատեն որ սահմանադրութիւն մը բացարձակապէս արգիլէ ՀԸԼԼայ նման բան մը կատարելու:

Ինչպէս ցարական իշխանութեան ժամանակ, նոյնպէս խորհրդային իշխանութեան օրերուն ազգային – մշակութային հարստութեանց « նուիրատուութեամբ » հեռացումը Խորհ. Հայաստանի Մատենադարանէն կամ Թանգարանէն՝ իրողութիւն մըն է: «Էրմիտաժի (Լենինկրատի Թանգարանին) դիրեկցիայի (տնօրէնութեան) խնդրանքով եւ ՀՍՍՌ Ժողկոմսովետի 1940 թուի Յունիս 9ի որոշման համաձայն, Մատենադարանի թիւ 6269 ձեռագրի հետ, թիւ 94 Աւետարանը՝ 1325ին գրուած, «ՅԱՆՁՆՈՒԵԼ Է ԷՐՄԻՏԱԺԻՆ»: («ՑՈՒՑԱԿ ՁԵՌԱԳՐԱՑ ՄԱՇՏՈՑԻ ԱՆՈՒԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ, հատոր Ա., 1965, Երեւան, էջ 150):

Դարձեալ Էրմիտաժի մէջ կը գտնուին Սեւանայ իններորդ դարու փայտեայ խոյակներէն երկուքը: Հոն տարուած են նաեւ Ղրիմի ԺԴ.–ԺԴ. դարերու հայ եկեղեցիներէն՝ փայտափորագրեալ երեք կարեւոր դուռներ, փայտափորագրեալ հին գրակալներ եւ ուրիշ թանգարանային իրեր:

Ասոնք՝ զոյգ կամ «աւելորդ» օրինակներ չեն, այլ հայ մշակութային առումով կարեւոր ու մեծարժէք իրեր: Թէ ի՛նչ իրաւունքով ատոնք «տարուած» են, — շա՜տ յստակ է: Պարզապէս Համայնավար կուսակցութեան իրաւասութեամբ եւ որոշմամբ, քանի որ, ինչպէս ըսինք, Համայնավար կառավարութիւնն է տէրն ու տիրականը:

Բնական է որ արդարացման միջոցներ կան: Գլխաւորը այն է, որ Էրմիտաժը մեծարժէք նկարչական եւ այլ գործեր նուիրած է Երեւանի Նկարչական Թանգարանին, — անոնց կարգին՝ եւրոպացի հին վարպետներու ինչ ինչ նկարներ:

Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել, թէ նկարչական նուիրատուութիւնները «մէկ մասը» պէտք է նկատել այն իրաւունքին՝ զոր ցարական կայսրութեան օրերէն ունենալու էին Հայերը: Երբ խորհրդային իշխանութիւնը տապալեց կայսրութիւնը, բարոյական պարտք պէտք է սեպէր Հայոց, Վրաց, Ազրպէյճանցինե– րուն եւ ուրիշ ժողովուրդներուն հաւասարապէս բաժնել ցարական կայսրութեան ժամանակ այդ ժողովուրդներէն բռնօրէն կորզուած մշակութային հարստութիւնները: Հողային բաժանման հետ, պէտք է արդար կերպով բաժնուէին եւ ետ տրուէին մշակութային մեծ հարստութիւնները, որոնք ցարական կայսրութեան կողմէ խառնուած էին Էրմիտաժի եւ ցարական աւարատենչութեան հաւաքածոներուն:

Անտարակոյս, ցարական կայսրութեան տակ բռնաբարուած Հայութիւնը իրաւունք ունէր աւելի մեծ բաժին մը ստանալու՝ քան թէ այն քանի մը տասնեակ նկարները եւ իրերը, զորս ե՛րբ թէ Համայնավարութիւնը շնորհ ըրած է տալու, միւս կողմէ ո՛չ արդար կերպով տէր դառնալով ձեռագիրներու, խոյակներու, դուռներու եւ այլ իրերու՝ զորս Հայութիւնը, դարերու ընթացքին, անվերջ աւարառութեանց, կողոպուտներու, յափշտակութեանց ճիրաններէն կրցեր է փրկել:

Համայնավարական արդարասիրութեան քարոզչութեանց հետ խոտոր կը համեմատին «նուէր» ստանալու այս կերպերը:

Էջմիածնի գալով, հոն հետզհետէ հաւաքուած ձեռագրական հաւաքածոն 250ի կը հասնի: Անտարակոյս, անոնք օր մը Երեւանի Մատենադարանը պիտի փոխադրուին: Այդպէս ալ պէ՛տք է ըլլայ:

Իմաստ չունի Էջմիածնայ մէջ քանի մը ձեռագիր պահել՝ երբ քիչ հեռու, ամէնուն մատչելի, աշխարհի ամէնէն առաջնակարգ ձեռագրական մատենադարաններէն մէկը գոյութիւն ունի: Հոն պէտք է տարուին ոչ միայն Էջմիածնայ 250 ձեռագիրները, այլեւ Խորհ. Հայաստանի սահմաններուն մէջ դեռ գոյութիւն ունեցող ձեռագիրներ՝ որոնք գիւղական եկեղեցիներու մէջ կամ գիւղացիներու քով, աւելորդապաշտութեամբ կը պահուին. պահուելու ձեւ մը՝ որ այնքա՛ն անհաշիւ կորուստներու պատճառ եղած է, ձեռագրական հարստութեանց մարզին մէջ:

Էջմիածնայ Թանգարանը եկեղեցական պարզ թանգարան մըն է, ուր քիչ բան կայ ԺԸ. դարէն առաջ շինուած, որպէսզի հայ մշակոյթին համար մեծ արժէք մը ներկայացնէր: Եկեղեցական վարագոյրներ, հանդերձանք, կարեւոր մասով ո՛չ իսկ հայկական արուեստի կամ ձեռքի գործ: Կարելի է դայն իբր եկեղեցական իրերու թանգարան պահել առ այժմ, քանի որ անոնց Պետութեան կողմէ գրաւումը ցանկալի չէ եւ պետական թանգարաններու մէջ (Խորհ. Հայաստանի մէջ) անոնց ցուցադրութիւնը՝ դեռ լիապէս իրագործուած չէ:

Յուսանք, որ սխալ տպաւորութիւն չեն գործեր մեր այս ճշգրտումներով: Ուզեցինք իրապաշտ կերպով ներկայացնել կացութիւնը: Անմիջապէս աւելցնենք՝ որ մեր պետական կեանքի պատմութեան մէջ հաւանաբար ոչ մէկ ատեն հայ մշակոյթը եւ մշակութային չարժուն եւ անշարժ իրերը այնքան լաւ խնամքով եւ հասկացողութեամբ պահուած են, որքան կը պահուին անոնք ներկայիս: Նիւթական կարեւոր միջոցներ կը տրամադրուին մեր մշակոյթին, երբ այնքան կենսական կարիքներ ունի Հայաստանը: Հոն կայ գիտակցութիւն՝ Հայ Մշակոյթի հանդէպ, որ կը գերազանցէ Սփիւռքի Հայութեան անկատար եւ ոչ բոլորանուէր գիտակցութիւնը:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՏԵԱՆ

(Շար. – 5)

«ԱՐԱՐԱՏ» ԱՄՍԱԳՐԻ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հայկական մամուլը իր գոյութեան առաջին օրէն ցայսօր ունեցած է մօտ 3000 թերթ, ամսաթերթ, ուր տպագրուած են բազմահարուստ յօդուածներ, այլազան նիւթերու մասին: Մատենագիտութեան գործն է այդ հսկայ թիւ ներկայացնող արժէքաւոր նիւթերը կարգով այսօրուան ընթերցողին ներկայացնել: Կը թուի, որ ատիկա մեր մատենագիտութեան կարեւորագոյն հարցը պէտք է ըլլար:

Սակայն, առայժմ, միայն ցանկութիւն կը մնայ հայ մամուլի ամբողջական մատենագիտութիւնը ստեղծելու աշխատանքը: Ցարդ ունինք «Հանդէս Ամսօրեայ»ի, «Բազմավէպ»ի նիւթերու ցանկը, որ լրիւ չեն, ինչպէս նաեւ վերջերս հրատարակուած նիւթերու ցանկը՝ «Պատմա–բանասիրական Հանդէս»ի:

Այս աշխատանքներու շարքին կարեւոր յաջողութիւն մը պէտք է նկատել «Արարատ» ամսագրի մատենագիտութիւնը («Մատենագիտութիւն Արարատ ամսագրի», 291 երկսիւն էջ), որ լոյս տեսաւ 1970ին:

«Արարատ»ը, որ հիմնուած է 1868ին, Էջմիածին, ինչպէս յայտնի է, առաջին հայերէն գիտա–մանկավարժական ամսագիրն է՝ լոյս տեսած Հայաստանի մէջ: Անուանի հայագէտներ դարձած են անոր խմբագիրները, անոնց շարքին՝ Կ. Տէր-Մկրտչեան, Գ. Յովսէփեան, Գ. Տէր-Մկրտչեան: Հանդէսին աշխատակցած են նշանաւոր բանասէրներ, գրագէտներ, պատմաբաններ, մանկավարժներ, Կոմիտաս, Ստ. Մալխասեան, Մ. Աբեղեան, Հ. Աճառեան, Ն. Ադոնց, Գ. Էդիլեան, Գ. Ղափանցեան եւ ուրիշներ: Անոր էջերուն մէջ հրատարակուած են անծանօթ գործեր հայ հին մատենագրութենէն, որոնք մաս կը կազմէին Էջմիածինի ձեռագիրներու հաւաքածոյին: «Արարատ»ի 51 տարիներու թիւերը հայագիտական նիւթերու չափազանց արժէքաւոր հաւաքածոներ են:

Բայց «Արարատ»ը նաեւ պատմական շատ հարուստ աղբիւր է անցեալի հայ կեանքին վերաբերեալ: Օրինակ, եթէ այսօր կ'ուզենք մանրամասն տուեալներ ունենալ երբեմնի հայ դպրոցներու մասին Աստրախանի, Մոզդոկի, Նոր Նախիջեւանի, Գորիի, Պաքուի եւ այլ վայրերու մէջ, ամսագիրը կրնայ ստոյգ տեղեկութիւններ տալ:

Հոն լոյս տեսած են նաեւ հայ եւ օտար ականաւոր գրիչներու բարոյագիտական, արուեստաբանական եւ ուրիշ բնոյթի արժէքաւոր բազմաթիւ յօդուածներ, գեղարուեստական երկեր եւայլն:

Ահա այս ամբողջ նիւթն է, որ այսօր ընթերցողին կը ներկայանէ «Արարատ»ի նոր կազմուած մատենագիտութիւնը: Զայն կազմած է մատենագէտ Սեդա Կոծիկեան, խմբագրած են բանասէրներ Սուրէն Քոլանջեան եւ Արթուն Հաթիտեան: Դժուար աշխատանքը կատարուած է մեծ խնամքով, հոգատարութեամբ: Մատենագիտութեան ձեւը պարզ է եւ հաւանաբար լաւագոյնը այսպիսի ուղեցոյցներու համար: Հիմնական մասը ամսագրին ժամանակագրական ցանկն է, ուր ներկայացուած են «Արարատ»ի նիւթերը տարի առ տարի: Իւրաքանչիւր տարուան բաժնին մէջ նիւթերը դասաւորուած են այբբենական կարգով: Բազմաթիւ նկարագրութիւններ ունին հակիրճ ծանօթագրութիւններ, որոնք նախնական տեղեկութիւններ կուտան նիւթերու բովանդակութեան մասին:

Թերութիւններ կան անշուշտ, սակայն դրականը այնքան ակնրախ է, որ արամադրութիւն կը ստեղծէ խորհուրդ տա–

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

«Վաղը չէ միւս օրուան Էքսփրէսով կը վերադառնամ Պոլիս, հետեւաբար այս նամակս ձեռքդ հասնելէ երկու օր ետքը, այսինքն Շաբաթ առտու ժամը 10ին կը հասնիմ Սիրքեճիի կայարանը, ուր վըստահ եմ, որ պիտի գաս զիս ընդունելու, հայրիկիդ հետ:

«Զես կրնար երեւակայել, թէ որչափ կարօտցած եմ քեզ եւ թէ ինչ անհուն հրճուանքով քեզ պիտի դրկեմ թեւերուս մէջ: Երբ այս տողերս կարդաս, ես արդէն ճամբայ ելած պիտի ըլլամ Փարիզէն, վազն ի վաղ դէպի քեզ գալու համար:

«Տարօրինակ նամակ մը առի մայրի–կէս, որ զիս շատ վշտացուց: Զեմ գիտեր, թէ իմ բացակայութեանս միջոցին ինչ անցեր դարձեր է մէջերնիդ, որ տեսակ մը պաղութիւն տիրեր է: Նոյնիսկ մայրս քեզ նկատմամբ անհաճոյ բաներ ըսելու չափ առաջ գացեր էր: Այդ գրածները այնքան ցաւ պատճառեցին ինծի, որ բարկութեամբ նամակը պատռեցի եւ նոյնիսկ չուզեցի պատասխանել. գիտեմ, որ մայրս քիչ մը ջղային է եւ գուցէ աննշան միջադէպէ մը գրգռուելով է, որ այդ նամակը գրած է: Ինչ որ ալ ըլլայ, երբ Պոլիս հասնիմ, խնդիրը կը կարգադրեմ:

«Դուն, սիրելի Ռոզիկս, վստահ եղիր, որ ոչ մէկ բան կրնայ ազդել մեր սիրոյն վրայ, մեզմէ դուրս ուրիշներ կրնան իրարու հետ խնդիրներ ունենալ, բայց մեզի ի՞նչ փոյթ, մենք իրար կը սիրենք ու ատիկա բաւ է մեզի. այնպէս չէ՞: Ինծի համար այս միջոցիս, աշխարհիս երեսը քեզմէ զատ բան մը չեմ ճանչնար, ամբողջ էութիւնս քեզմով լեցուած է...

«Երկար չեմ գրեր այս անգամ, կ'ուզեմ բոլոր ըսելիքներս պահել Շաբաթ օրուան, երբ գլուխ գլխի առանձին մնանք, քանզի, անշուշտ, մեզ քիչ մը առանձին թողելու բարութիւնը պիտի ունենան՝ այսքան օրուան բաժանումէ մը ետքը:

«Զեմ ուզեր խօսիլ բոլոր այն աղուոր բաներուն վրայ, որոնք քեզի համար գնեցի. կ'ուզեմ, որ եկած ատենս անակնկալ մը ըլլան քեզի համար:

«Իմ դիտաւորութիւնս է Պոլիս հասնելէս շաբաթ մը ետքը հարսնիքը կատարել եւ նոյն օրն իսկ վերադառնալ Փարիզ, ուր ներկայութիւնս այլեւս անհրաժեշտ է: Կը յուսամ, որ բացակայութեանս միջոցին ամէն պատրաստութիւն տեսած էք արդէն: Իմ այս դիտաւորութիւնս իմացուր հայրիկիդ, մայրիկիդ եւ միեւնոյն ատեն, իրենց հաղորդէ իմ խորին յարգանքներս ու սիրալիր բարեւներս:

«Իսկ քեզի միլիոն համբոյր, մազերէդ մինչեւ ոտքերուդ ծայրը»:

Երբ Ռոզիկ նամակին պարունակութիւնը իմացուց իր ծնողքին, Ղուկաս էֆէնտի յաղթական գոհունակութիւն մը զգաց եւ գոչեց.

— Եթէ կ'ուզէ, եկած օրը պսակը կ'ընենք, կը լմնցնենք... եւ կարծեմ այդ ամէնէն աղէկը կ'ըլլայ:

Բայց տիկին Թագուհի հակառակեցաւ այս ձեւ ափհափոյ ամուսնութեան, որ կրնար իրենց կողմէ տղան խաղի բերելու դաւ մը համարուիլ ու բամբասանքներու տեղի տալ: Ընդհակառակն ինք կ'ուզէր, որ Լեւոնի բացատրուէր իր բացակայութեան ատեն տեղի ունեցած անցքերը եւ յետոյ անոր ազատ կամքին ձգել ամուսնութիւնը կնքել կամ նշանը խզել:

— Շատ աղէկ, թող քու ըսածիդ պէս ըլլայ, պատասխանեց Ղուկաս էֆէնտի, արդէն այս նամակէն կ'երեւայ, որ տղան իր մօրը գրածներուն բնաւ կարեւորութիւն չէ տուած, հետեւաբար հոս բաւելիքներուն ալ ականջ պիտի չդնէ:

Ռոզիկ հետեւեալ օրը տենդային անհամբերութեամբ անցուց: Կ'ուզէր, որ ժամ առաջ Լեւոնի ժամանումին վայրկեանը հասնէր: Խեղճ աղջիկը օրերէ ի վեր անցած դարձածէն այնքան յուզուած ու գրգռուած էր, որ գրեթէ ինքզինք հիւանդ կը զգար ու կը փափաքէր ժամ առաջ վերջացած տեսնել իր երջանկութեան դէմ սարքուած մեքենայութիւնները:

Շաբաթ առտու կանուխէն ելաւ եւ սիրտաւ իր արդուզարդով պարապիլ. Ղուկաս էֆէնտի պատշաճ էր դատած տիկին Անթառամին իմաց տալու իր տղուն գալուստը, բայց կ'ենթադրէր, որ գուցէ Լեւոն նամակով մը իր մօր լուր տուած էր այդ մասին:

Երբ Ռոզիկ ու հայրը Սիրքեճիի կայարանը հասան, տակաւին կառախումբին հասնելու կէս ժամ կար, ուստի գացին սպասման սրահը, ուր հեռուէն նշմարեցին տիկին Անթառամը, որ վառարանին մօտերը, նստարանի մը վրայ, խոր մտածումներու մէջ ընկղմած կը թուէր:

— Կ'երեւայ որ Լեւոն իրեն ալ իմացուցեր է գալը, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի իր աղջկան:

Յետոյ, պահ մը կանգ առնելով՝

— Ի՞նչ պիտի ընենք հիմա, քովը երթա՞նք, թէ հեռու փախչինք, հարցուց Ռոզիկի:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԿ ՍԵՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

—o—

Ողբացեալ Հայկ Սէրէնկիւլեանի այրին ու զաւակը, յաւերժացնելու համար իրենց ամուսնոյն եւ հօր յիշատակը, 1964 Թուականին տրամադրած էին որոշ գումար մը, որու տոկոսը պիտի յատկացուէր գրական գործերու հրատարակութեան։

Ընկեր Հայկ Սէրէնկիւլեան, իր ողջու – թեան, արդէն նման ծրագիր մը ունէր եւ մտադրած էր զայն գործադրութեան դնել «Ոսկէ կամուրջ» անուան տակ, զոր հրապարակ նետած էր ողբացեալ Ծ. Նարդունի։

Մշակոյթի Տան հոգեւին նուիրուած, հանգուցեալը ուզած էր նաեւ նիւթապէս օժանդակ հանդիսանալ գրողներու եւ քաջալերել անոնց ճիգերը։ Այսօր իր հարազատները «Գրական մրցանակով», «Մշ. Տան» եւ «Ոսկի կամուրջ», երկու գաղափարները մէկտեղուած գործադրութեան դրուած կ'ըլլան։

Մրցանակ շահած իւրաքանչիւր գիրքի հրատարակութեան ծախքերուն եւս իր հարազատները նիւթապէս պիտի օժանդակեն։

Այս առթիւ կազմուած դատական մարմնի կողմէ որոշուած էր որ վերոյիշեալ հիմնադրամը դրուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսի տրամադրութեան տակ, որ իր կարգին, պահ դնէ իր յարմար տեսած դրամատան մէջ։

Դատական մարմինը գործի լծուեցաւ, եւ ստացած ձեռագիրներու ընթերցումն ու ուսումնասիրութիւնները լրացնելէ յետոյ, յարմար նկատեց հրատարակել Զուիցերացի Քառլ Պրէֆինի «Քրիստոնէական»ը զոր հայերէնի թարգմանած էր Երուանդ Տէր-Անդրէասեան (Եռան) եւ գրքի անուան վրայ աւելցուցած՝ «Անիծարքային Հայոց Տրդատէս»։

Այս գիրքը լոյս տեսաւ 1967ին, 676 էջ, լաթակազմ։

Զուիցերացի հեղինակը կը պատմէ իր յառաջաբանին մէջ, որ 1914ին Հայաստանի եւ անոր տառապանքներուն մասին, բանախօսութեան մը ներկայ գտնուած է որ իրեն բարեկամ պատուելի մը ըրած էր։ Այս բանախօսութիւնը թելադրած է իրեն գրելու վերոյիշեալ հատորը, զոր ընդ-լայնած է վաւերական աղբիւրներով եւ լրացուցիչ ուսումնասիրութիւններով։ Գործը հիմնուած է պատմական ստոյգ տուեալներու վրայ։

Թարգմանիչը՝ Տէր-Անդրէասեան, իր կարգին հետեւեալ կերպով կը պատկերացնէ հեղինակն ու հատորը։

«1939ին, մտադրեցի հատոր մը եւս թարգմանել հայերէնի օտար գրականութենէն, որ գրած ըլլայ հայկական նիւթով։ Այդ նիւթը վիճակուեցաւ ըլլալ, Հայոց պատմութեան մէկ հետաքրքրական դրուագը, հայ աշխարհին մէջ, հեթանոսութեան եւ քրիստոնէութեան վճռական պայքարին ժամանակամիջոցը, որ ծանօթ է Տրդատի, Գրիգոր Լուսաւորիչի, Ագաթանգեղոսի գործունէութեամբ։

«Քառլ Պրէֆինի, վիպերգելու, պատմելու, վարդապետելու հրաշալի ոճը նկատի առնելով, կը համարձակիմ հաւատացնել ընթերցողներս, որ ոչ միայն հայ ցեղին պատմութեան ու նկարագրին, այլ եւ իբրեւ գրական զմայլելի յարդարանքով սեղան մը պիտի ըմբոշխնեն զայն կարդալով»։

Վերադառնալով մեր նիւթին, անմիջապէս յայտնենք որ 1967էն ի վեր տեղեակ չէինք Սէրէնկիւլեան գրական մրցանակի դատական մարմնի գործունէութեան մասին, այս իսկ պատճառաւ, ներկայացանք իրենց վարչական ժողովին եւ ըրինք հարցազրոյց մը, որպէսզի հնարաւորութիւն ստեղծենք յստակ գաղափար մը կազմել։

ՀԱՐՑՈՒՄ.— 1967ին տպուած «Առիւծարքայն Հայոց Տրդատէս»ը քանի՞ օրինակ լոյս տեսած էր։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— 1500 օրինակ, մօտ 300 օրինակը ղրկուած է Սփիւռքի հայ մատենադարաններուն եւ թերթերուն, մինչեւ Ամերիկա, Հայաստանի մատենադարաններուն ու թերթերուն, Պէյրութի Համազգային Մշ. Ընկերակցութեան, մնացեալները յանձնուեցան գրատուններու առ ի վաճառում։

Հ.— Այդ Թուականէն ի վեր ի՞նչ եղաւ ձեր գործունէութիւնը։

Պ.— 1968ին դատական մարմինս որոշեց հրատարակութեան յանձնել «Պատմութիւն Հայ Գրականութեան» ակիզբէն մինչեւ մեր օրերը, սակայն նախ Պր. Նարդունիի մահը, որ մաս կը կազմէր մարմնոյս եւ յետոյ անհրաժեշտ սեպուեցաւ կարգ մը լրացումներ եւ սրբագրութիւններ, որ սիրով յանձն առաւ Լիբանանէն Պր. Խորէն Գաբիկեան, այս բոլորը պատճառ եղան որ գիրքը, որու հեղինակն էր Յովհաննէս Գազանճեան լոյս տեսնէ յապաղումով, միայն 1970ին։

Հ.— Ուրիշ ի՞նչ գործեր ունիք հրատարակելի ձեր տրամադրութեան տակ։

Պ.— Ներկայիս Պէյրութի մէջ տպագրուելու վրայ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ «Հայկ Սէրէնկիւլեան Գրական Մրցանակ»ի 3րդ հատորը՝ Եղիշէ Չարենցի հատընտիր բանաստեղծութիւններուն հատորը, Ֆրանսերէն լեզուով, Թարգմանուած Պր. Լիւք Անտուէ Մարսէլի եւ Կարապետ Փօլատեանի կողմէ։ Այս գիրքի տպագրութեան համար, մայր գումարին տոկոսը բաւարար չըլլալով, հարազատները յաւելեալ 4000 Ֆր. եւս տրամադրեցին։ Տակաւին դատական մարմինս իր տրամադրութեան տակ, ունի մրցանակի արժանի կարգ մը հեղինակութիւններ ու գործեր, որոնք կարգով լոյս պիտի տեսնեն, ի մէջ այլոց Յ. Ճ. Սիրունիէն Նիկոլա Եորկայի մասին ուսումնասիրութիւն մը։

Հ.— Ի՞նչ են պայմանները «Սէրէնկիւլեան Գրական Մրցանակ»ի մասնակցու – թեան։

Պ.— Մրցանակի համար կրնան ընդունուիլ բոլոր այն հայ գրողներու գործերը, որ կը վերաբերին հայ մշակոյթին ու պատմութեան։ Ղրկուած ձեռագիրները պէտք է ներկայացուին մեքենագրուած ու ծածկանունով, իսկ գոց պահարանի մէջ իսկական անունով։ Մրցանակ շահած հեղինակը կաթողիկոսարանին կը թողու գործէն 100 օրինակ։ Մրցանակ շահած գործերը պիտի կրեն Հայկ Սէրէնկիւլեան Գրական Մրցանակի Մատենաշար մակագրութիւնը։

Նկատի պէտք է ունենալ որ մեզի ներկայացուած բոլոր գործերը պէտք է նախ կարդացուին դատական մարմնի իւրա – քանչիւր անդամի կողմէ, որպէսզի կարողանայ իր տպաւորութիւնը ներկայա – ցնել ժողովին, ինչ որ բնականաբար ժամանակի կը կարօտի։

Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

* * *

լու մատենագիտական հիմնարկութիւն – ներուն՝ ատրճանաբար լոյս ընծայելու նաեւ միւս կարեւոր պարբերականներու մատենագիտութիւնները։ «Հիւսիսափայլ», «Մեղու Հայաստանի», «Մշակ», «Արձագանգ», «Մուրճ», «Անահիտ» եւն.։

Ռ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

* * *

ՊՈՒՍ'Մ ԺՊԻՏ

—o—

Հակառակ պարագաներուն, Զեխերը չեն կորսնցուցած իրենց սրամտութիւնը։ Այսպէս, Զեխ մը կը դիմէ Փրակայի ոստիկանատան եւ կը յայտարարէ ոստիկանապետին.—

— Երկու Զուիցերացի զինուորներ գողցան իմ խորհրդային ժամացոյցս։

Ոստիկանը կ'ընդմիջէ.—

= Ըսել կ'ուզէք, երկու խորհրդային զինուորներ գողցան ձեր զուիցերական ժամացոյցը։

— Ատիկա ըսողը դո՛ւք էք, կը ճշդէ անմիջապէս Զեխը։

×

Կոփամարտի ախոյեան Ճօ Ֆրազիէ սկըսած է երգել ամերիկեան հեռատեսիլէն, ու յառ տիկին մը հարց կուտայ.— «Ո՞վ իրեն ըսած է արդեօք որ տաղանդ ունի»։

Ու խօսակիցը կը պատասխանէ.—

«Բայց, սիրելիս, ո՞վ պիտի համարձակի ըսել իրեն թէ չունի»։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ Հ. Յ. Դ. «Սեպուհ» կոմիտէի կողմէ յարգանքի երեկոյ մը կազմակերպուած է Մարտ 4ին, ի պատիւ ընկ. Հայկազ Ղազարեանի։ «Հայրենիք»ի աշխատակիցը յայտարարած է, թէ պատրաստ ունի 400 էջնոց հատոր մը՝ անգլերէն լեզուով, հրատարակութեան համար, ուր պիտի երեւին Թրքերէն գրուած վաւերագիրներու պատճէններ, որոնք օտարներուն պիտի փաստեն՝ Թուրք Պետու – թեան եւ ազգին ոճրային նկարագիրը։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը «Մէրիթ Լիպանէզ» շքանշանը պարգեւած է երաժիշտ Օննիկ Սիւրմէլեանի, Մարտ 16ին։ Շքանշանի տուչութիւնը կատարած է Պետական Երաժշտանոցի տնօրէն Հայր Խուրի, որ Օննիկ Սիւրմէլեանի անձին մէջ նկատած է լիբանանեան երաժշտու – թեան իր բազմակողմանի նպաստը բե – րած, ջութակի շնորհալի մենակատար եւ սերունդներ հասցուցած արուեստագէտ երաժիշտը։ Ան ծնած է Պոլիս, ուր ստացած է իր երկրորդական ուսումը Կեդ – րոնականի մէջ։ Ապա, հետեւելով Վիէննայի Երաժշտական Ակադեմիայի, վկայուած ու անցած է Ֆրանսա, ուր նուագած է Նիսի օփերայի Սիմֆոնիք նուագա – խումբին մէջ։ Պէյրութի մէջ 30 տարիէ ի վեր կը գործէ թէ՛ արուեստի աշխարհէն եւ թէ դաստիարակչական մարզէն ներս։

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ մէջ, Մարտ 15ին, մեռած է ընկ. Գրիգոր Պետրոսեան, ծանօթ Գ. Աթենացի գրչանունով։ Վասպուրականցի, Մեծ Եղեռնէն հրաշքով ազատելով 1922ին ապաստանած էր Յունաստան։ Կանուխէն մտած էր Դաշնակցութեան շարքերը եւ եղած անոր հաւատաւոր ու նուիրեալ զինուորներէն։ Գրական փորձեր հրատարակած էր նախապատերազմեան «Նոր Օր»ի եւ այլ թերթերու մէջ։ Պա – տերազմէն ետք ալ աշխատակցած էր «Ազատ Օր»ի գրական փորձերով եւ թղթակցութիւններով։ Ողբացեալ ընկերը 67 տարեկան էր։

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Մշակութային «Արա – րատ» կազմակերպութիւնը ձեռք ձգած է 45.000 քառ. մեթր տարածութեամբ հողամաս մը, ուր պիտի կառուցուի «Արարատ»ի մարզադաշտը, մարզական եւ մշակութային բոլոր յարմարութիւններով։ Հողամասը կը գտնուի մայրաքաղաքի լաւագոյն շրջաններէն մէկուն մէջ։ Մինչեւ 1972ի ամառը կը նախատեսուի հաստատել ոտնագնդակի, պասքէթ-պոլի, թենիսի եւ վազքի դաշտերը, ինչպէս նաեւ յետագային՝ շէնք, մարզական գոց սրահ, մշակութային աշխատանքներու սրահ, գըրադարան – ընթերցարան եւայլն։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Իր զարմին Անտրէյ իշխան չկրցաւ դիմանալ եւ հարցուց Քութուզովի թէ ինչ կը մտածէր յաջորդ օրուան ճակատամարտին վրայ։

Քութուզով խիստ նայուածք մը արձակեց իր թիկնապահին վրայ, եւ վայրկեան մը լռութենէ վերջ ըսաւ անոր.

— Կը մտածեմ թէ ճակատամարտը պիտի կորսուի։ Ըսի ասիկա արքունի մեծ մառէշալ Թոլսթոյ կոմսին, խնդրելով որ նոյնը կրկնէ կայսեր, եւ գիտե՞ս, ինծի ինչ պատասխանեց. «Է՛հ, սիրելի զորավար, իմ պաշտօնս բրինձն ու ոչխարի կողիկներն են, դուք էք որ զինուորական գործերով կը զբաղիք»։

ԼԴ.

Իրիկուան ժամը 10ի ատենները, աւստրիացի զօրավար Վէյրոթէր իր յատակագծերով գնաց Քութուզովի մօտ, ուր պատերազմական խորհուրդը տեղի պիտի ունենար։

Վէյրոթէր, որ վաղուան ճակատամարտին տնօրէնն էր, յայտնի հակապատկերն էր Քութուզովի, այս վերջինը դժգոհ ու թուլցած։ Վէյրոթէր յարձակումի համար անդիմադրելի եղած շարժումին գլուխը կը գտնուէր։ Իր կառքին հետ զարիթափին վրայ ամենայն արագութեամբ թողուած ձի մըն էր կարծես։ Քաշողը ի՞նչ էր թէ կը քշուէր, չէր գիտեր, այլ խելայեղ արագութեամբ կ'ընթանար, առանց ժամանակ ունենալու հարցնել ինքնիրեն թէ այս շարժումը ո՛ւր պիտի տանէր զինքը։

Ցերեկին երկու անգամ թշնամիին մօտ գացած էր անոր կարգադրութիւնները տեսնելու, երկու անգամ կայսրերուն առջեւ ելած էր իր դիտողութիւններն ու գննութիւնները ներկայացնելու անոնց, յետոյ իր դիւանատան մէջ գերմաներէն լեզուով կը թելադրէր ծրագիրը։ Քութուզովի քով հասաւ յոգնած զգլրած։ Այնքան զբաղած էր որ կը մոռնար քաղաքավար ըլլալ վերին հրամանատարին հետ։ Կ'ընդմիջէր անոր խօսքը, շուտ շուտ ու անորոշ կերպով կը խօսէր առանց անոր նայելու եւ անոր հարցումներուն պատասխանելու։ Ցեխով ծածկուած էր վրան գլուխը, ողորմելի ու հալած կերպարանք մը ունէր, բայց միեւնոյն ժամանակ ինքնահաւան ու հպարտ։

Քութուզովի աշխատութեան սենեակին մէջ գումարուեցաւ պատերազմական խորհուրդը։ Թէյ հրամցուեցաւ, եւ ամէն ոք կը սպասէր Փակրատիոն իշխանին գալուն։ Ժամը 8ին Անտրէյ իշխան եկաւ իմացնել թէ պիտի չկրնայ գալ Փակրատիոն արգելքի մը պատճառաւ, եւ Քութուզովի իրեն տուած արտօնութենէն օգուտ քաղելով, ինք ալ մնաց սրահին մէջ։

Քութուզով, որուն կոճակները քակուած համազգեստը օձիքէն վեր ցոյց կուտար գէր վիզը, նստած էր ալ լա Վոլթէր թիկնաթոռի մը մէջ, իր ծերուկի երկու ձեռքերը թեւերուն կռթնցուցած, եւ կէս մը քնացած։

Եթէ առաջին պահուն ներկաները կըրցած էին ենթադրել թէ ան քնանալ կը կեղծէր, բայց իր խռխռցը ընդհուպ հասկցուցին թէ վերին հրամանատարը այս վայրկեանին բոլոր այս կարգադրութիւններուն համար իր արհամարհանքը ցոյց տալէն աւելի սոփրողական հոգ մը ունէր, այսինքն հանգստանալու բնուն պէտքը գոհացնելու հոգը։ Իրօք կը քնանար։

Վէյրոթէր այնքան զբաղած էր որ հազիւ Քութուզովի կը նայէր, եւ համոզուած ըլլալով թէ վերին հրամանատարը կը քնանար, սկսաւ միօրինակ ձայնով մը կարդալ ապագայ ճակատամարտին կարգադրութիւնը։ Այս ծրագիրը շատ բարդ ու դժուարին էր, եւ զօրավարները առանց խանդավառութեան կը թուէին մտիկ ընել։

Վէյրոթէրի ամէնէն մօտը նստող կոմս Լանժոռն, հարաւարնակի նրբամիտ ժպիտով մը ամբողջ ընթերցման միջոցին իր սրածայր մատներուն կը նայէր, որոնք վրան պատկերով ոսկի ընչատուփ մը կը դարձնէին։ Շատ երկար միջոցէ մը վերջ դադրեցուց ընչատուփին թաւալման շարժումը, գլուխը վեր առաւ, եւ շրթունքին ծայրով անախորժ քաղաքավարութեան շեշտով մը ընդմիջեց Վէյրոթէրը, բայց աւստրիացի զօրավարը ընթերցումը շարունակեց, եւ բարկութեամբ յօնքերը կախեց։ Լանժոռն տխուր կերպով ծռեց աչքերը, նորէն սկսաւ ընչատուփը դարձնել իր մատներուն մէջ, եւ ամէնքէն լսելի ձայնով մը ըսաւ.

— Աշխարհագրութեան դա՛ս կ'առնենք։

Կէս ժամէն աւելի տեւող ընթերցումը լմնալէ վերջ, Լանժոռն, առանց Վէյրոթէրի երեսը նայելու, սկսաւ ապացուցանել թէ այդ կարգադրութեան գործադրութիւնը դժուարին էր, որովհետեւ որքան որ թշնամիին դիրքը իբրեւ որոշ կ'ենթադրուի, բայց անանկ չէր, քանի որ շարժման մէջ է անիկա։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(145 – Շար.)

Պր. Յարութիւն Որբերեան, Օր. Արուսեակ Որբերեան, Տիկին Պաղտասար Ճերմակեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Ճերմակեան եւ զաւակը ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՌՈՒԲԷՆ ՈՐԲԵՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Մարի Միրզայեան)

որ պատահեցաւ 91 տարեկանին:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը կատարուի Զորեքշաբթի 31 Մարտ ժամը 10,30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, եւ մարմինը կ'ամփոփուի Սէնթ-Ուէն Փարիզիէնի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Որբերեան եւ Ճերմակեան ընտանիքներուն:

ՄԱՀԱԶԴ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Ընկերակցութիւնը ցաւով կը տեղեկացնէ մահը Պր. Արթին Տատեանի, նախկին Լեգէոնական, որ տարիներ շարունակ վարած է Միութեանս քարտուղարութեան պաշտօնը:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ
Տասներորդ ցանկ

Վասպուրականի Հայրեն. Միութիւն (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պառաւեան (Փարիզ) 250ական ֆր., Պր. Ռաուլ Գազանճեան (Փարիզ) 150, Պր. Սարգիս Գոնեալեան, Կարապետ Վարդանեան (Պորտօ), Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Վարդապետեան, այրի Տիկին Մարիամ Սէֆէրեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պօղուքլեան, Պր. Հայկ Ճորճալեան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պօտուրեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Տէյիրմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Օհան Բաղըճեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Մխսէթեան 100ական ֆրանք:

Նախկին գումար 56430 ֆր. տասներորդ ցանկի գումար 1750 ֆր., ընդհանուր գումար 58180 ֆրանք:

VOYAGES WASTEELS
87 La Canebière
13 MARSEILLE 1er
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

DELIVRE tous billets : de chemin de fer - de bateau - d'avion

PROPOSE : des séjours — des voyages organisés individuels et groupes — des croisières.

MET les servics de
Mr JACQUES CHELELEKIAN
à votre entière disposition

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ
Ամէն Ուրբաթ ժամը 18,30ին կը կատարուի «Հսկում»ի արարողութիւն Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

×

Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղանը Մայիս 16ին Կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի հերթական ժողովը Ուրբաթ, Ապրիլ 2ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Նախագահութեամբ Պ. Ժ. ՖՐԱՆՉԵՍՔԻԻ
Այս Ուրբաթ (2 Ապրիլ), ժամը 20,45ին
ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹ, ՎՈԼԹԷՌ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերոմի Թաղական Խորհուրդը ստացած է.— Ողբացեալ Հայկուհի Նշանեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Վարուժան Պողաճիեանէ 50 ֆր. եկեղեցիին, Գէորգ Աւետիսեանէ 10:

Ողբացեալ Լեւոն Պետրոսեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պապաքէրեան 20 եկեղեցիին, 20 Մշակոյթի տան, Տէր-Փիլիպոսեան 5 եկեղեցիին, 5 դպրոցին, Ղեւոնդ Կիւլեան 10 եկեղեցիին, 10 դպրոցին, Յովակիմ Պէնլիեան, Արզումանեան Արշակ 10ական եկեղեցիին:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
56-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 4, ժամը 16ին Սալոն Սփլանտիտ, 31 Պուլվ. տ'Աթէն

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայրեն. Միութեան Կեդր. Վարչութեան

Կը նախագահէ՝ ՍԻՄՈՆ ԱԻՏՈՅԵԱՆ

Կը խօսի ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

Գեղարուեստական բաժին.— կը մասնակցին՝ Նելլի Վէմեան, Վանիկ Նազարեան, Հայկ Ֆրէնքեան, Մայրանոյշ Կարապետեան, Այտա Ամիրեան, Կարօ Տէրտէրեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն ետք, ընտանեկան հաւաքոյթ - ճաշ

Արձանագրուիլ.— Պանտիկեան 62-92-32, Բաբայեան 64-42-65, Հացագործեան 48-94-24

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի 4 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Պր. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Մեծ Պահքի տեւողութեան ամէն Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ - Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ Թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Կիրակի, Ապրիլ 25ին, Սերքըլ Քաթոլիկի սրահը, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

CHEZ VOUS ET SANS MAITRE

APPRENEZ L'ARMENIEN
EN 3 MOIS

En y consacrant 1/4 d'heure par jour
GRACE AU NOUVEAU MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE REDIGE PAR :

HAROUTIOUN KURKDJIAN

chargé de cours au « Haïgazian Collège »
Professeur de français au Lycée Arménien Palandjian de Beyrouth

CONÇU D'APRES LES METHODES PEDAGOGIQUES LES PLUS RECENTES ET ACCOMPAGNE D'UN DISQUE 33 TOURS

PRIX DE LANCEMENT : 20 F. (25 F. avec le disque)

PUBLICATION
UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE
EDITIONS « HAMASKAINE »

388 pages, 72 leçons + supplément + lexique

EN VENTE :
Maison des Etudiants Arméniens, 57 Bd. Jourdan — Paris (14e)
Librairie « Le Petit Prince », 121 Bd. St Michel — Paris (5e)
Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris (9e)
Tzerikiantz 13, Rue des Dominicaines, Marseille

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ
ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կը տեղեկացնէ թէ 13էն 25 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար նախատեսուած հայկ. պարի ձրի դասընթացքը յետ այսօրիկ պիտի տրուի 8էն 35 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար: Տարիքի այս փոփոխութիւնը կը կատարուի պահանջներուն գոհացում տալու նպատակով:

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին ծանօթանալ հայկական տոհմիկ պարերուն, միաժամանակ համախումբ կերպով քանի մը հաճելի ժամեր անցընել հայկական միջավայրի մէջ շարթուան որոշ մէկ օրը, վառ պահելով հայ ոգին, բարեհաճին դիմել Միութեանս, գրաւոր կերպով, հետեւեալ հասցէով.

Mlle Hilda Kalfayan
25, Av. du Maréchal Lyautey,
Paris (16e)

Կը խնդրուի նամակի մէջ ճշդել անուն, մականուն, սեռ, տարիք եւ հասցէ:

Սոյն դասընթացքները տեղի պիտի ունենան շաբաթ կէսօրէ վերջերը:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 ֆր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 ֆր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 ֆր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 ֆր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հարք-Խնուս (Տարօնի շրջանի պատմութիւն) (վերօգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	15 ֆր.
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջակաները, Պէյրութ, Թղթակազմ	15 ֆր.
ԳՐ. ԵՊՍ. ՊԱԼԱԳԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 ֆր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Առաքել Պատրիկի, Երեւան, 1967	17 ֆր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՁՈՒ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35 Tél. : 326-88-65

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՄԱՐՏ
MERCREDI 31 MARS 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12078
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.078

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

(Անկախութեան 150ամեակին առթիւ)

———o———

Ա. 1770Ի ԱՌԱՋԻՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Բիւզանդական կայսրութեան անփառունակ վախճանը աւելի կ'ընծայէր Թուրքերուն նոր յաղթանակներ ապահովելու Եւրոպայի մէջ:

Պալքանի քրիստոնեայ ազգերն ալ կ'ենթարկուէին արեւելեան նահանգներու հայ բնակչութեան տխուր ճակատագրին: Ամէնէն աւելի հալածանքի ենթարկուած էին Ելլադայի յոյն բնակիչները, որոնց հոգիին մէջ միշտ վառ ու կենդանի էր մնացած անկախութեան ձգտումը: Անոնք անզօր կատաղութեամբ կը տանէին օսմանեան անարգ լուծը: Առիթի կը սպասէին ազատագրուելու համար:

Իբրեւ օրթոտոքս, մեծ յոյսեր դրած էին կրօնակից Ռուսիոյ վրայ, որ յաճախ կը պատերազմէր Թուրքիոյ դէմ: Մեծն Պետրոս կ'երազէր վերականգնել Բիւզանդական կայսրութիւնը, քրիստոնէական խաչը տնկել Ֆաթիհի կողմէ մզկիթի վերածուած Այա Սոֆիայի մայր տաճարի գմբէթին վրայ եւ իջնել հարաւի տաք ջուրերը: Իր գործակալները Մոլտավիոյ եւ Վալախիոյ մէջ մտքերը կը պատրաստէին այս ուղղութեամբ: Հարիւրաւոր ռուս քահանաներ կը տեղաւորուէին Այնորոզի (Աթոս լեռ) վանքերուն մէջ:

Եկատերինա Բ. կայսրուհին (1762–1796) կը շարունակէր Մեծն Պետրոսի ծաւալողական քաղաքականութիւնը: Երբ Եկատերինա Բ. յարձակեցաւ Լեհաստանի վրայ, Թուրքիա, Ֆրանսայի դրդումով, պատերազմ յայտարարեց Ռուսիոյ դէմ: Պալքանի քրիստոնեաները, մասնաւորաբար Յոյները մեծ խանդավառութեամբ ողջունեցին յաղթանակները ռուսական բանակներուն, որոնք իրարու ետեւէ գրաւեցին Պալթան, Ազովը, Թականեսկը, Խոթինը, եւայլն: Կրիմէն վերջ ձեռք անցուցին Մոլտավիան եւ Վալախիան:

Մորէայի եւ կղզիներու Յոյները, լեռնաբնակ Քլէֆթիներն ու Կիկլատներու նաւազները — Արքիպեղաքոսէն մինչեւ Փոքր Ասիոյ եզերքները — ամէն աջակցութիւն ընծայեցին «ազատարար» Ռուսին, որուն Պալթիկեան նաւատորմը ճիպրալթարէն անցնելով մտած էր Միջերկրական եւ հասած Մորէայի առջեւ, հրամանատարութեամբ ծովակալ Ալեքսիս Օրլոֆի:

Ապստամբութեան դրօշը կը պարզէին Մորէացիները:

Հազարաւոր յոյն կամաւորներ փութացին Մորէա, միանալու համար Ռուսերուն, որոնք մաս մը գինուոր ցամաք հաներ էին Քորոն եւ պաշարած քաղաքը: Յունական ապստամբութեան արձագանգը հասեր էր մինչեւ Պոլիս, ուր սուլթանը պաշտօնանկ ըրաւ Մելետիոս Բ. պատրիարքը:

Թուրքերը սարսափահար փախչելով ապաստանած էին Մորէայի փաշալըքութեան կեդրոն Տրիպոլիցա ամրոցը: 15.000 Յոյներ եւ 400 Ռուսեր հետապնդեցին զանոնք Միքոնոսցի Փսարոսի ղեկավարութեամբ: Սակայն չկրցան յաղթել: Երկարատեւ պաշարման համար անհրաժեշտ միջոցները չունէին: Ալեքսիս Օրլոֆ գրաւեց Սֆաքթերիա կղզին ու Նաւարինը, ուր մնաց որոշ ատեն մը:

Ռուսերու մեկնումէն վերջ ահարկու եղաւ Թուրքերու փոխ–վրէժը: Օրլոֆի աչքերուն առջեւ Մորէան եւ յունական այլ շրջաններ հուրի եւ սուրի մատնուեցան: Ռուսերը փախան իրենց նաւերով, Յոյներու հայհոյչներուն տակ: Տրիպոլիցայի մէջ ջարդուեցան 3000 Յոյներ: Ահուսարսափի մատնելու համար քրիստոնեաները, Թուրքերը աւելի քան 100 հազար Ալպանացիներ ղրկեցին Յունաստանի վրայ: Խրիսթոս Ղրիվասի 300 յոյն կամաւորները Անկէլօ–Քասթրոյի կամուրջին վրայ մինչեւ վերջին մարդը նահատակուեցան բոլորն ալ՝ Ալպանացիներուն դէմ կռուելով:

Միսոլոնկին աւարի տրուեցաւ: Փաթրասի բնակիչները ջարդուեցան: Բէովտիան, Մեգարիան եւ Կորնթոսը Թրքական բարբարոսութեանց նշաւակ դարձան: Ամբողջ Մորէան արեան մէջ խեղդուեցաւ:

1770ի ապստամբութիւնը Յոյներու ազատագրական անդրանիկ շարժումն էր:

Ձախողեցաւ, որովհետեւ ժողովրդական, տարերային պոռթկում մըն էր եղած անիկա, առանց երկարաշունչ, լուրջ պատրաստութեանց: Յոյն հայրենասէրները ապաւինած էին ռուս բանակներուն, որոնց սկզբնական յաջողութիւնները անսահման վստահութիւն էին ներշնչած իրենց, փայլուն հեռանկարներով:

Կատարինէ կայսրուհիի նաւատորմը բաւարար քանակով զինուորներ չէր կրցած փոխադրել Միջերկրականի ցամաքի վրայ ճզմելու համար օսմանեան բանակը:

Սակայն Թրքական վայրագութիւնները անպատիժ չմնացին: Ռուսերու փոխ–վրէժը չուշացաւ: Մորէայէն մեկնելով, Ալեքսիս Օրլոֆ հետապնդեց Արքիպեղաքոսի Թիւով գերակշիռ Թրքական նաւատորմը, որ յաջողեցաւ անցնիլ Քիոսի նեղուցէն եւ համախմբուիլ Չէշմէի նաւակայքին առջեւ: Օրլոֆ յանկարծակիի բերաւ Թրքական մարտանաւերը, առանց ինքնապաշտպանութեան ժամանակ տալու: Եւ հրձիգ նաւերով, Թնդանօթի գնդացիրներով, ռումբերով եւ այլ պայթուցիկ նիւթերով զանգուածային, չանթահարող յարձակում կատարեց անոնց վրայ եւ քանի մը ժամուան մէջ ծովամոյն ըրաւ օսմանեան մեծազօր նաւատորմը՝ 1770 Յուլիս 8ին:

Թուրքերը ցնցուեցան իրենց հսկայ նաւատորմին այդքան խայտառակ ձեւով բնաջնջումէն: Միջերկրականը մաքրուած էր եւ Ռուսերը ազատօրէն կրնային անցնիլ Տարտանէլէն եւ գրաւել Պոլիսը, եթէ քիչ մը աւելի ուժ ունենային: Մանաւանդ եթէ չվախնային դիւանագիտական բարդութիւններէ:

Եւրոպա աչալուրջ կը հսկէր: Թոյլ չէր տար, որ ցարական Ռուսիան հաստատուի Վոսփորի ափերուն վրայ: Ռուսերը գոհացան գրաւելով Միջերկրականի կղզիները, որոնք կը պատկանէին օսմանեան կայսրութեան:

1770ի զանգուածային առաջին ապստամբութեան ձախողութիւնը երբեքչվրհատեցուց յոյն հայրենասէրները, որոնք մութին մէջ լռելեայն պատրաստուեցան Մեծ Օրուան համար:

Կէս դար վերջ, 1821 Մարտ 25ին պիտի պայթէր մեծ ապստամբութիւնը, որ պիտի առաջնորդէր դէպի վերջնական յաղթանակ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՆԿՕՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

———o———

Քոնկոյի Ժողովրդավար Հանրապետութեան նախագահը՝ Զօր. Ժօզէֆ Մոպութու, որ, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, վեց օրուան համար պաշտօնական հիւրը կը դառնայ Ֆրանսայի, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք Օրլիի մէջ դիմաւորուեցաւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին, Տիկին Փոմփիտուի եւ կառավարութեան անդամներու ու այլ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու կողմէ:

Ժորժ Փոմփիտու, իր բարի գալուստի ճառին մէջ յայտնեց, թէ այս այցելութիւնը նոր խթան պիտի հանդիսանայ երկու երկիրներու համագործակցութեան ճամբուն վրայ, պիտի ամրապնդուի նաեւ Ֆրանքեւքոնկոլեան բարեկամութիւնը, «որ կը նշենք նոյն լեզուով»:

Քոնկոյի Նախագահը, իր կարգին, դիտել տուաւ, թէ «շատ կարեւոր նշանակութիւն» կուտայ իր այս այցելութեան, քանի որ պիտի ամրապնդուի երկու երկիրներու միջեւ հաստատուած փոխադարձ կապը:

Քոնկոյի նախագահին ընկերացող պատուիրակութիւնը բազմանդամ է: Կը բաղկանայ շուրջ 60 անդամներէ, որոնց կարգին Տնտեսութեան նախարարն ու Արտաքին Առեւտուրի նախարարը, ինչպէս նաեւ Ազգային Դրամատան տնօրէնը: Արդէն վեցօրեայ խօսակցութիւններու ընթացքին կարեւոր տեղ պիտի գրաւեն տնտեսական եւ ելմտական հարցերու քննութիւնը:

Քոնկօ, ինչպէս դիտել կուտան օտար լրագրողները, Ափրիկեան պետութիւններու ամէնէն հարուստն է: Նախ ունի պղինձի, ոսկիի եւ ադամանդի հարուստ հանքեր, ապա իր դրամը՝ դէյր, կը նկատուի կայուն, կամ ինչպէս սովորութիւն է ըսել նման պարագաներու, «զօրաւոր» է, որու շնորհիւ 1970ի Յունուարէն ի վեր ան յաջողած է մաս կազմել «Տասներու Ակումբ»ին:

Երկիրը, որ տարիներ շարունակ ներքին արիւնալի ցնցումներու թատերավայր դարձաւ, հինգ տարիէ ի վեր գտած է իր անդորրութիւնը, քաղաքական կայունութիւնը: Շնորհիւ այս իրողութեան, Զօր. Մոպութու այժմ կը ձգտի իր երկրին համար ապահովել օտար դրամագլուխներ: Իր նպատակն է, ինչպէս կը շեշտեն դիտերը, համոզել ֆրանսական գործի շրջանակները, որ կարեւոր դրամագլուխներ յատկացնեն Քոնկոյի մէջ, ինչպէս արդէն բրած են մեծ չափով Պելժիացիներ, Ամերիկացիներ, Գերմանացիներ եւ Ճափոններ:

Մոպութու եւ Փոմփիտու Էլիզէի մէջ ժամուան մը տեսակցութիւն ունեցան իրարու հետ: Ապա, երեկոյեան, Ֆրանսայի հիւրը ներկայ կը գտնուէր իրեն ի պատիւ տրուած ճաշի մը, Մեծ Թրիանոնի մէջ:

Պաշտօնական ճաշի ընթացքին է, որ Փոմփիտու յայտարարեց Մոպութիւի, որ «Ֆրանսա պիտի քաջալերէ ճարտարարուեստագէտները, իրենց դրամագլուխները առանց վերապահութեան յատկացնելու ձեր երկրին»:

Զօր. Ժօզէֆ Մոպութու Ապրիլ 4ին պիտի այցելէ Քոլոմպէ, Զօր. Տը Կօլի գերեզմանը:

Աւելցնենք, որ Քոնկոյի նախագահը երկու առիթներով՝ 1967ին եւ 1969ին, ընդունուած էր Ֆրանսայի նախկին նախագահին կողմէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարապետը՝ Շապան Տէլմաս առջի օր հաստատեց «Երիտասարդութեան մարզականի եւ զբօսանքի» Բարձր կոմիտէ մը եւ բացումը կատարեց անոր առաջին նիստին: Շապան Տէլմաս շեշտեց թէ պէտք չէ շփոթել երիտասարդութիւնը անիշխանականութեան հետ: Նախարար Քոմիթի ալ յայտարարեց թէ այս կոմիտէն նոր է իր ոգիով եւ մեթոտներով:

ԿԱՌՔԻ ցուցահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի մէջ Հոկտ. 7էն 17: Ծանօթ է որ այս ցուցահանդէսը տեղի պիտի չունենար կառքերու մեծ ընկերութեանց որոշումով իսկ բայց նախագահ Փոմփիտուի պնդումին վրայ տեղի տալին: Անշուշտ ի փոխարէն իրաւունք ստացան բարձրացնելու նոր կառքերու գիները: Այս անգամ ալ սակայն օտար կառքերու ընկերութիւններն են որ դէմ կ'արտայայտուին:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Արտաքին նախարարը՝ Մահմուտ Ռիատ Փարիզի մէջ յաջորդաբար տեսակցեցաւ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին եւ ՄԱԿի բանագնացին հետ: Շումանի հետ իր ունեցած տեսակցութիւնը նկատեց «արդիւնաւոր»: Նախարարը շեշտեց, թէ երկու երկիրներու նպատակը կը մնայ նոյնը՝ խաղաղութեան վերահաստատումը Միջին Արեւելքի մէջ: «Սակայն, անելի մը առջեւ կը գտնուինք, որովհետեւ Իսրայէլ կը մերժէ ընդունիլ Եարինկի առաջարկը՝ գրաւեալ հողերու պարպումի մասին: Ֆրանսական շրջանակներու տպաւորութիւնը այն է, որ եգիպտացի դիւանագէտը լրջօրէն մտահոգ է սանդծուած անել կացութեան համար: Այժմու կացութիւնը կրնայ դառնալ նոր ընդհարումներու, ահա թէ ինչու ֆրանսական շրջանակներու համար անհրաժեշտ կը նկատուի, որ Զօրսերը վճռականօրէն ստանձնեն իրենց պատասխանատուութիւնները: Եգիպտոսի Խորհրդարանը մերժեց ընդունիլ Սինայի ապազինման գաղափարը:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ կացութիւնը միշտ լարուած է, թէեւ լուրջ բախումներ տեղի չունեցան վերջին 24 ժամերուն: Պաղեստինեան շրջանակներու ներկայացուցած թիւերու համաձայն՝ Իրպիտի մէջ 200 հոգի սպաննուած, 400 հոգի վիրաւորուած եւ 1000 հոգի ձերբակալուած են:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Փաքիստանի լուրերը միշտ հակասական են: Քարաչի կը պնդէ, որ անդորրութիւնը հաստատուած է եւ կեանքը իր բնականոն հունին մէջ մտած է: «Ազատ Պենկալ» գաղտնի ձայնասփիւռը կը պնդէ, թէ կռիւները կը շարունակուին եւ ցարդ 300.000 հոգի սպաննուած է: Հնդկական աղբիւրները կը պնդեն, որ քաղաքացիական պատերազմը կը շարունակուի, յատկապէս Չիթակոնկ քաղաքի մէջ եւ գիւղերը: Հնդկաստան կը մտադրէ Փաքիստանի հարցը յանձնել Ապահովութեան Խորհուրդին:

ՖՈՐԹ ՊԵՆԻՆԿԻ զինուորական ատեանը յանցաւոր հռչակեց ենթասպայ Քալէն եւ զայն մահուան դատապարտեց: Ամերիկացի սպան ամբաստանուած էր չորս գլխաւոր յանցանքներու համար, որոնց կարգին 22 անզէն Վիէթնամցիներու կանխամտածուած ջարդը (Մի Լէ): Քալէ իր մեծաւորներուն վրայ փորձած է թողուլ ամբողջ պատասխանատուութիւնը: Հաւանաբար մահավճիռը (կազի սենեակ) անմիջապէս գործադրուի, տրուած ըլլալով որ Քալէ վերաքննութեան պիտի դիմէ:

ԹԻԹՕ Պելկրատ վերադարձաւ Պապին հետ տեսնուելէ ետք: Եուկոսլաւիոյ պետը յայտարարած է Պապին «մեր տեսակէտները նոյնն են»:

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԵՐ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Զ. եւ վերջին մաս

Հայաստանի մէջ հին ու նոր գիտնականներու անձնազոհ փաղանգ մը կայ, որ անդադրում կը պեղէ, կը նորոգէ, կը փրկէ, կը պաշտպանէ, կ'ուսումնասիրէ մեր մշակոյթին անհատնում յայտնի եւ անյայտ հարստութիւնները, գանձերը: Խորհրդային իշխանութիւնը կը քաջալերէ զիրենք իրենց չարչարալից աշխատութեանց մէջ: «Մաշտոցի անուան Մատենադարանին» պէս շէնքի մը շինութիւնը, մեր իրականութեան մէջ աննախընթաց եւ կոթողային գործ է, գանձարան մեր մշակութային հարստութեան համար: Պետական Պատմական եւ Կերպարուեստի թանգարանները, որոնք այնքա՜ն ստիպողական կերպով կարիք ունին նոր թանգարանային հիմնարկութեանց, անբաւարար են այն մեծ հարստութեան համար՝ որ Խորհրդային Հայաստանի իշխանութեան օրով հաւաքուեցաւ: Որքա՜ն ցաւալի է, որ անորոշ ժամանակով յետաձգուած է, այժմ, թանգարանային այդ շէնքերու կառուցումը, Երեւանի կեդրոնէն աւելի հեռու տեղ մը, Մատենադարանին պէս, Երեւանը շրջապատող բարձունքներուն մէկուն վրայ, ինչ որ աւելի յարմար պիտի ըլլար եւ կարելի է աւելի ընդարձակ գետին գործածել, քան քաղաքի կեդրոնին նեղ ու անձուկ վայրերուն մէջ:

Մաղթենք, որ բարի դիպուած մը ստիպէ նոր թանգարանի շինութիւնը՝ ուր կարելի ըլլայ ցոյց տալ այն հսկայական գանձը, որ այսօր պահեստներու մէջ թաղուած կը մնայ:

Ո՜վ գիտէ, գուցէ համայնավարական – կուսակցատիրական սկզբունքները եղան պատճառ Գալուստ Կիւլպէնկեանը խրտչեցնելու, որպէսզի ան Խորհ. Հայաստանի թանգարաններուն չթողու իր միջազգային մշակոյթի սքանչելի հաւաքածոյին գոնէ մէկ մասը: Թերեւս իրեն պէս ուրիշներ ալ «վախնան» իրենց մշակութային հարստութիւնը նուիրել Խորհ. Հայաստանի թանգարաններուն, քանի որ «նուիրատուութիւնը» պիտի սեփականացուի Համայնավար կուսակցութենէն: Անշուշտ տարբեր պիտի ըլլար, եթէ Խորհրդային Հայաստանի մէջ թանգարաններու, ձեռագրատուներու, եւայլն, տէրն ու տիրականը ի՛նքը, հայ ժողովուրդը ըլլար եւ ո՛չ թէ կուսակցութիւն մը:

Բրիտանական թանգարանը կամ Վիքթորիա եւ Ալպերթ թանգարանը անգլիացի ժողովուրդին կը պատկանի եւ ո՛չ թէ «գործաւորական», «Թորի» կուսակցութեան կամ Անգլիոյ արքունիքին: Պարզ է, որ հոս իրաւասութեան տարբերութիւն մը կայ: Մինչ, օրինակ, երբեք եւ ո՛րեւէ առթիւ կարելի չէ որ բրիտանական թանգարանը բան մը ծախէ առանց Խորհրդարանի որոշման, (այն ատեն իսկ, հաւանաբար ժողովրդային պոռթկումներու եւ ընդդիմադրութեանց հանդիպի), անդին՝ ծանօթ է որ դեռ քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ խորհրդային իշխանութիւնները հարկ դատեցին եւ կրցան մեծարժէք մշակութային գանձեր ծախել, որուն դէմ որեւէ առարկութիւն ցոյց չտուաւ ժողովուրդը:

Իրապէս դժուարին կացութեան մը առջեւ կը գտնուի նուիրատուն, երբ ուզէ իր գոհողութեամբ հաւաքած մշակութային հարստութիւնը իր մահէն առաջ կամ վերջ նուիրել հաստատութեան մը՝ իր նուիրատուութեան համար համաձայնութեան մը գալով եւ պայմանաւորուելով: Վստահօրէն ո՛չ մէկ խղճամիտ գեղարուեստասէր հաւաքող պիտի ուզէր, որ իր հաւաքածոն ապահով ապագայ չունենայ: Եթէ պատահական հաւաքող մըն էր, այն ատեն անտարակոյս նուէր տալէ աւելի պիտի ցանկար ծախել: Եթէ իրեն համար դրամական փոխարժէքը նշանակութիւն չունի՝ այն ատեն բնական է քիչ-շատ նուիրումով հաւաքող մը եղած է, եւ բնական է որ բծախնդիր ըլլայ իր հաւաքածոյի ապագային մասին: Իսկ իրապէս գիտակից հաւաքող մը՝ պիտի մտնուի հոգեկան դրութեան մը, զոր դժուար է բացատրել՝ նոյն վիճակին փորձառութիւնը չունեցողի մը:

Գալուստ Կիւլպէնկեանին համար՝ իր հաւաքածոն նիւթական արժէքէն շատ աւելի կարեւոր արժէք մը ունէր: Յակոբ Գէորգեան, որուն հանդէպ իր եղբայրներն իսկ իրաւամբ կը գանգատէին, չափ ու սահման չըմբռնող աւարատենչ հաւաքող մըն էր: Պատմութեան մէջ կարելի է գտնել բազմաթիւ օրինակներ: Անոնք, բոլորն ալ, իրենց չափազանց սէրէն տարեալ՝ անխոհեմ կամ արտակարգ որոշումներու յանգեցան իրենց սիրած հաւաքածոներուն ապագան ապահովելու համար: Անտարակոյս, խորունկ եսասիրութիւն մըն է որ տուն կուտայ իրենց՝ ապահովելու համար ա՛յն, ինչ որ իրենք շատ կը սիրեն... Եւ յաճախ կը փճացնեն իրենց ունեցածը, զոհ դառնալով կուրութեան մը՝ որ զիրենք կը մղէ գէշ ընտրութիւն մը ընելու իրենց հաւաքածոյին համար:

Կարելի՞ է տարակուսիլ, որ վերը ներկայացուած պայմաններուն տակ՝ հաւաքածոյ կազմողի մը համար մղձաւանջ մըն է իր հաւաքածոյին ապագան տնօրինել, երբ նկատի ունենանք մանաւանդ մարդիկ, որոնք իրենց կեանքին մէջ ժում մը իսկ անօթի չեն մնացած ցանկացուած ձեռագիր մը, դրամ մը կամ իր մը գնելու համար, աղմկայարոյց «պահանջատէր» կ'ըլլան իրենց «մշակութային ժառանգութեան» ու... կը սատարեն վրդովումին եւ մտահոգութեան՝ հաւաքածոյ կազմողին:

Կ'արժէ որ աւելի լրջութեամբ հետաքրքրուինք մեր մշակութային գանձերու ապահովութեամբ, փրկութեամբ եւ ապագայով:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՏԵԱՆ

1905 «ՓՈԹԵՄՔԻՆ» ԶՐԱՀԱՒՈՐԻՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

27 Յունիս 1905:

Սեւ ծովու ռուսական նաւատորմին պարծանքը, Փոթեմքին զրահաւորը խարիսխ նետած է Օտեսայի բացերը: Ծովը հանդարտ է, բայց նոյն հանդարտութիւնը չունին ռազմանաւուն 670 նաւաղները:

Միսը, որով խոհարարապետը կը պատրաստուի եփել աւանդական պորշիչը, որդերով կը վխտայ:

— Ամօ՛թ, կը փսփսան նաւաղները: Խոզերն իսկ չեն ուտեր ասիկա:

Նաւաղները կը կանչեն բժշկապետ Սմիրնովը: Այս վերջինը կը դնէ իր միակնոցը, կը մօտենայ աւրուած միսերուն եւ կը յայտարարէ.

— Այս միսը կատարելապէս ուտելիք է:

Կէսօրին, նաւաղները կը մերժեն ուտել նեխած պորշիչը:

— Ամէն ոք թող կամրջակ բարձրանայ, կը հրահանգէ հրամանատար Կոլիքով:

Երեք շարքի վրայ, լուռ կեցած նաւաղներուն, սպան կը պոռայ.

— Որեւէ բողոք անօգուտ է: Կրնամ կայմերուն կապել տալ:

Հրահանգը արդիւնք չի տար: Ուստի, կը պոռայ.

— Անոնք որ կ'ուզեն ուտել, թող շարքերէն դուրս գան:

Նաւաղ մը կը շարժի, կարծէք գզջալով: Միւսները չեն շարժիր:

— Շատ լաւ, կ'ըսէ Կոլիքով: Ուրիշ բան պիտի չտան ձեզի: Ցրուեցէ՛ք:

Հրամանատարը կը վերադառնայ իր խուցը, բայց իր տեղակալը, նաւապետ Ժիլիարովսքի կ'ուզէ աւելի առաջ երթալ: Ատենօք, ռուսական նաւատորմին մէջ, երբ նաւաղ մը ըմբոստանար, ուռկանի մը մէջ կը փաթթէին ու տեղւոյն վրայ կը գնդակահարէին:

— Թող ուռկանները բերեն ու կանչեն պահակները, կը հրահանգէ տեղակալը:

Պահ մը ետք, պահակները եկած են եւ ուռկան կը նետեն նաւաղի մը վրայ: Խմբապետ Մաթիուշէնքօ դուրս կուգայ շարքերէն: Յեղափոխական մըն է, պոլշեւիկ մը, միակը՝ անձնակազմին մէջ:

— Ընկերներ, կը պոռայ պահակներուն, ձեր եղբայրներուն վրայ կրակ պիտի չբանաք անշուշտ:

— Իրաւունք ունի, կ'ըսեն միւս նաւաղները: Մի՛ կրակէք:

Պահակները կարծէք կը վարանին:

— Կրա՛կ, կը հրամայէ Ժիլիարովսքի:

Բայց պահակները չեն կրակեր:

Այս տեսարանին առջեւ, նաւաղներուն գրգռութիւնը կը հասնի իր գագաթնակէտին: Ժիլիարովսքի, զայրացած, ատրճանակը կը քաշէ ու կը կրակէ: Նաւաղ մը, Կրիկորի Վաքուլինչուք կ'իյնայ գետապաստ:

— Մարդասպա՛ն, կը բացագանչէ Մաթիուշէնքօ:

Եւ, հրացան մը խլելով պահակներէն մէկուն ձեռքէն, իր կարգին կը սպաննէ տեղակալ սպան: Այս անգամ, նաւաղները կը շարժին: Ծով կը նետեն Ժիլիարովսքիին դիակը, կը խորտակեն զինարանին դուռները եւ կը ձերբակալեն բժշկապետ Սմիրնովը:

— Ահա՛ քեզի, շո՛ւն, կ'ուզէիր մեզ թունաւորել, կը պոռան նաւաղները, զայն զգետնելով:

Բժշկապետը, իր կարգին, ծով կը նետեն: Այլ սպաներ, խուճապի մատնուած, լողալով կը փախչին դէպի թիւ 267 Թորփիլնաւը, որ կ'ընկերանար Փոթեմքինին: Հոն կը մնայ միայն հրամանատար Կոլիքովը: Երկու նաւաղները կը գտնեն իր թաքստոցը, կը պաղատի անոնց.

— Զաւակներս, ես ձեր հայրն եմ, ծերացած մարդ եմ, խնայեցէք ինծի:

Կոլիքով կը սպաննուի թուրի հարուածով մը: Խմբապետ Մաթիուշէնքօ կը խօսի իր ընկերներուն ու կը յաջողի հանդարտեցնել անոնց կատաղութիւնը: Կ'ընտրուի քսան անդամներէ բաղկացած յեղափոխական մարմին մը: Անձնակազմին կողմէ սիրուած սպայ մը, տեղակալ Ալեքսէյ կը նշանակուի հրամանատար:

Մինչ այդ, քանի մը մղոն անդին, թիւ 267 Թորփիլնաւը իր ուղղութիւնը կը փոխէ: Արդեօք նաւատորմին լո՞ւր պիտի տայ: Փոթեմքին անոր ուղղութեամբ ազդարար հարուած մը կ'արձակէ ու զայն կը գրաւէ: Ապստամբները կը բացատրեն պատահածը: Թորփիլնաւուն մարդիկը, իրենց սպաները խուցերու մէջ արգելափակելէ ետք, կը միանան ապստամբներուն: Երկու նաւերը, կարմիր դրօշակ պարզած, ճամբայ կ'ելլեն դէպի Օտեսա:

Օտեսա, 1905ի այս ամառը, ամբողջ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Աղջիկը, որ արդէն իր ապագայ կեսուրը տեսնելով դող ելած էր, չպատասխանեց:

Բայց Ղուկաս էֆէնտի, որ ամէն դժուարին կացութիւններու հանդէպ գործի մարդու կտրուկ որոշողութիւնը ունէր, վճռեց:

— Պէտք է որ քովը երթանք, լաւագոյնը ան է:

Եւ վստահ քայլերով յառաջացան դէպի այն նստարանը, որուն վրայ բազմած էր Լեւոնին մայրը:

— Բարեւ, տիկին Անթառամ, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի, քովը մօտենալով, կ'երեւայ որ միւսիւ Լեւոնը ձեզ ալ իմացուցեր է իր գալուստը...

Տիկին Անթառամ գլուխը վեր վերցուց, դժժան նայուածք մը արձակեց իր խօսակցին երեսին եւ ըսաւ.

— Այո, երէկ նամակ առի:

Ռոզիկ եւս մօտեցեր էր իր ապագայ կեսրոջ եւ կ'ուզէր ձեռքը համբուրել, մինչ Անթառամ ետ կը քաշէր զայն:

Ղուկաս էֆէնտի ուզեց անպատճառ սուրճ մը հրամցնել տիկին Անթառամի, մինչ ինք իրեն համար կոնեաք մը կ'ապսպրէր պիւֆէի ծառային: Տիկին Կոկիկեան թէեւ քանիցս մերժեց սուրճը, բայց Ղուկաս էֆէնտիի ստիպումներուն վրայ տեղի տուաւ:

— Միւսիւ Լեւոնը, ըսաւ վաճառականը, աղջկանս գրած նամակին մէջ կ'ըսէ, որ գալ շաբթու հարսնիքը ընենք լմնցնենք, որովհետեւ իր գործերը չեն ներեր եղեր, որ աւելի երկար ատեն հեռու մնայ Փարիզէն: Արդեօք այս մասին ձեզի ալ բան մը գրա՞ծ է:

— Չէ, բան մը չէ գրած, պատասխանեց Անթառամ, որ յայտնապէս նեղութիւն կը զգար այս դժնդակ խօսակցութենէն:

Բայց Ղուկաս էֆէնտի կարեւորութիւն չտուաւ տիկին Անթառամի բռնած ընթացքին, որ միավանկ բառերով կը պատասխանէր իրեն բոլոր խօսքերուն, այլ, ընդհակառակն, սկսաւ երկարօրէն խօսիլ հարսնիքի մանրամասնութիւններուն վրայ:

Վերջապէս հեռաւոր սուլոց մը իմացուց կառախումբին գալուստը. Ճամբորդները դիմաւորել եկող բազմութիւնը սկսաւ խռնուիլ քարափին վրայ ու անոր երկայնքը շարուիլ. տիկին Անթառամ եւ Ղուկաս էֆէնտի քով քովի կեցած էին, իրր թէ աշխարհի լաւագոյն բարեկամները ըլլային, իսկ Ռոզիկ քիչ մը անդին աչքերը յառած էր մօտեցող կառախումբին վրայ, երջանիկ ու սրտատրոփ: Ու ահա վերջին շչիւն մը արձակելով, կառախումբը հեւալով ու փչչալով մտաւ կայարան:

— Ահա Լեւոնը, գոչեց Ռոզիկ ցնծագին, նշմարելով իր նշանածը, որ առաջին կարգի վակոնի մը պատուհանին առջեւ կեցած էր, խուզարկու ակնարկը չորս կողմ պտըտցնելով: Ինքնալ իր կարգին տեսեր էր մանկատի աղջիկը:

— Ռոզիկ, ի՞նչպէս ես, աղէ՞կ ես, կը պոռար պատուհանէն:

Րոպէ մը ետքը իրարու գիրկն էին:

Լեւոնի համար հաճելի անակնկալ մը եղաւ տեսնել իր մայրն ու Ղուկաս էֆէնտին քով քովի կեցած, զինքը դիմաւորելու համար:

Վերջին օրերը իր մօրմէն ընդունած մէկ երկու նամակները զինքը շատ վրդոված էին: Անթառամ սոսկալի կերպով լարուած կը թուէր այդ նամակներուն մէջ կէլկիթեաններու հանդէպ: Նոյնիսկ իր տղուն կը զգացնէր, թէ ծրագրուած ամուսնութիւնը անկարելի էր կատարել կարգ մը պատճառներով, զորս պիտի բացատրէր Լեւոնին Պոլիս հասնելուն: Այդ խորհրդաւոր խօսքերը զինք քիչ մը տակնուվրայ ըրած էին: Իրաւ է, որ ինք որոշած էր անպատճառ ամուսնանալ Ռոզիկի հետ, առանց դրամօժիտի կամ երկրորդական դժուարութիւններու կարեւորութիւն տալու, սակայն եթէ իրաւցնէ այդ միութեան դէմ լուրջ ու անակնկալ արգելքներ ըլլային, ի՞նչ պիտի ընէր: Եւ ճամբորդութեան ամբողջ տեւողութեան միջոցին իր միտքը չարչարած էր գուշակելու համար մօր ակնարկած պատճառները:

Եւ ահա հիմա կայարան հասնելով, կը տեսնէր, որ մայրն ու Ղուկաս էֆէնտի, ինչպէս նաեւ իր նշանածը, քով քովի իրեն կը սպասէին:

Իր առաջին տպաւորութիւնը այն եղաւ, թէ իր մայրը որեւէ մեքենայութեան զոհ գացած է պահ մը, եւ թէ յետոյ, իր սխալմունքը հասկնալով հաշտուած է իր խնամացուներուն հետ: Եւ այս ենթադրութիւնը չափազանց ուրախացուց զինքը եւ սկսաւ զուարթօրէն ու սիրալիր կերպով տեսակցիլ ամէնուն հետ:

Յետոյ, երբ Բերա դառնալու կը պատրաստուէին՝ առաջարկեց.

— Ղուկաս էֆէնտի, օթէլ երթանք եւ ճաշը միասին ընենք, հը՞լլը՞:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Թուսիոյ պէս, եռեւեփի մէջ է: Նոյն օրը, ոստիկանութիւնը սուիններով զսպած է ցոյց մը: Սոցիալ Դեմոկրատ ճառախօսներ միթինկներ գումարած են, պատնէշներ տեսնուած են քիչ մը ամէն կողմ:

Փոթեմքին ցամաք կը ղրկէ մակոյկ մը: Մակոյկին մէջ կը գտնուի Նաւաստի Վաքուլինչուքի մարմինը:

Երբ ապստամբութեան լուրը կը տարածուի քաղաքին մէջ, ամբողջ բնակչութիւնը կը տողանցէ դիակին առջեւէն: Զինուորական կառավարիչը, զօրավար Քախանով ցարէն հրահանգ կը ստանայ ամէն գնով զսպելու ապստամբութիւնը: Չեռեւեալ օր, Յունիս 28ին, խուռներամ բազմութիւն մը, նաւահանգիստ տանող հսկայ աստիճաններէն իջնելով, կ՚երթայ դիտելու ապստամբ նաւերը: Շատ չանցած, կը պարզուի ամէնէն քստմնելի տեսարանը, որ երբեւիցէ տեսնուած ըլլայ Սեն-Փեթերսպուրկի «Կարմիր Կիրակի»էն ի վեր: Զօրքը, իր կարգին, աստիճաններէն իջնելով, ամենայն պաղարիւնութեամբ, կը կրակէ ամբոխին վրայ, ապա զայն կոխկռտել կուտայ ձիերով: Հարիւրաւոր սպանեալներ կան. այր, կին, երախայ: Բանուորական պատուիրակութիւն մը օգնութիւն կը հայցէ Փոթեմքինէն, որ իր 152նոց թնդանօթները կ՚ուղղէ պաշտօնական շէնքերուն:

Այդ պահուն, ծովուն բացերը կը յայտնուի ծովակալ Քրիէկէրի հրամանին տակ գտնուող նաւաբաժինը: Փոթեմքին, այս լուրը հազիւ առած, ճամբայ կ՚ելլէ հետապնդուելով տասներկու-Առաքեալներ, Երրորդութիւն եւ Յաղթական Գէորգ զրահաւորներուն կողմէ: Այս վերջինը, սպառնականօրէն կը մօտենայ Փոթեմքինին: Ապստամբներուն համար, արկածախնդրութեան վախճանը հասա՞ծ է: Ո՛չ: Յաղթական Գէորգին վրայէն, յանկարծ ձայներ կը բարձրանան.

— Ողջո՛յն, ընկերներ: Կեցցէ՛ Փոթեմքինը:

Այս նոր «դաւաճանութեան» առջեւ, ծովակալ Քրիէկէր ետ դարձի հրահանգ կուտայ նաւաբաժնին: Յաղթական Գէորգին նաւաստիները մինչեւ ապստամբութիւն չեն երթար: Կամովին իրենց նաւը կը բերեն ծովափ ու աւազներու մէջ կը խրեն: Փոթեմքին, քանի մը օր դեգերելէ ետք, կ՚ապաստանի ռումանական Քոնսթանցա նաւահանգիստը: Ապստամբներէն շատեր ռումանական հպատակութիւն կը ստանան: Մաթիուշէնքօ կ՚ընտրէ Հարաւային Ամերիկան: Ներումի կ՚արժանանայ ու, 1907ին, կը վերադառնայ Ռուսիա: Կ՚իյնայ Թակարդի մէջ ու կը գնդակահարուի:

Քսան տարի ետք, խորհրդային բեմադրիչ Այզընշթայն ռուսական առաջին յեղափոխութեան այս շնդալից դրուագէն պիտի պատրաստէր համաշխարհային շարժանկարին գլուխ գործոցներէն մէկը:

ԱՄԷՆԷՆ ՈՒԺՈՎԸ

Տղայ մը հօրը կը հարցնէ օր մը.

— Ի՞նչ կայ քեզմէ աւելի ուժով:

— Պիտի տեսնես, կը պատասխանէ հայրը:

Օր մըն ալ ճամբորդութեան կ՚ելլեն հայր ու որդի. քարերը կը վիրաւորեն հօրը ոտքերը եւ տղան կ՚ըսէ.

— Հասկցայ, քարերը հօրմէս աւելի ուժով են:

Հայրը գաւազան մը կը գտնէ ճամբուն վրայ, կ՚առնէ զայն եւ կը գործածէ քալելու եւ քարերը անդին քշելու համար: Տղան կ՚ըսէ.

— Գաւազանը աւելի ուժով է քարէն, քանի որ անդին կը քշէ զայն եւ աւելի ուժով է հօրմէս, քանի որ կրնայ կրել անոր ծանրութիւնը:

Կը նստին ծառի մը տակ. հայրը կը հանէ դանակը եւ կը կտրէ գաւազանը որ շատ երկայն է:

— Երկաթը ամէնէն ուժովն է, կ՚ըսէ տղան:

Գիւղ հասնելէ առաջ կը տեսնեն մարդեր, որոնք երկաթ կը հալեցնեն հնոցներու մէջ: Այն ատեն տղան կ՚ըսէ.

— Ամէնէն ուժովը կրակն է:

— Սպասէ, կ՚ըսէ հայրը:

Գիւղ կը մտնեն. հրապարակին վրայ կար դարբին մը, որ երկաթը կը ծեծէր կրակին մէջ եւ կը շինէր բահեր, տապարներ, դանակներ:

— Մարդը, ամէնէն ուժովն է, կ՚ըսէ տղան հիացած:

— Սպասէ, կը պատասխանէ հայրը:

Այդ դարբինը, որ տարիքը առած մարդ մըն էր, ունէր երիտասարդ եւ աղուորիկ կին մը, որ ամէն ուզածը ընել կուտար ամուսինին, մանաւանդ անոր մանչ զաւակ մը պարգեւած օրէն ասդին: Հայր եւ որդի կը բնակէին դարբինին տունին մօտիկ տնակի մը մէջ եւ տղան կը լսէր դարբինին կինը, որ հրամաններ կ՚արձակէր ամուսինին:

— Ա՛հ, կ՚ըսէ այն ատեն տղան, կինը ամէնէն ուժովն է:

— Է՛հ, երբեմն, կը պատասխանէ հայրը. սպասէ սակայն:

Կինը կը պառկի եւ կ՚ուզէ քնանալ. անոր պզտիկը սակայն որ հիւանդ է, կուլայ, կը ճչայ եւ մայրը կը հնազանդի անոր, կ՚ելլէ անկողինէն:

— Երախան է ամէնէն ուժովը, կ՚ըսէ տղան:

— Սպասէ տակաւին, կը պատասխանէ հայրը:

Նոյն գիշերուան մէջ կուգայ մահը եւ կ՚առնէ կը տանի դարբինի որդին:

— Հիմա գիտեմ: Մահն է ամէնէն ուժովը, կ՚ըսէ տղան:

— Իրաւունք ունիս, կը պատասխանէ հայրը: Մահն է ամէնէն ուժովը: Բայց, Մահը ձեռքին մէջն է Աստուծոյ, տէրը՝ երկնի եւ երկրի, որ ամենահզօր է:

Քաղեց՝ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ Ե. ԽՕՋԵՐ

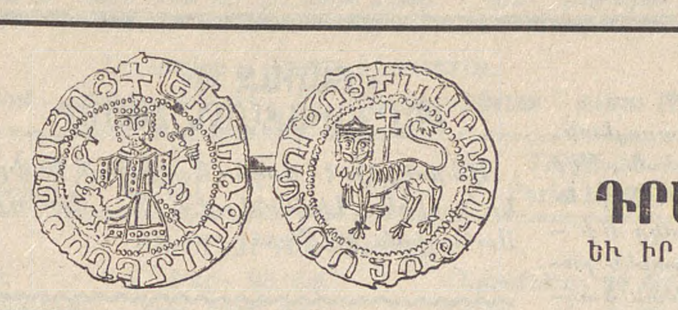

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ
ԵՒ ԻՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐ
(BONS D'EPARGNE)

Յառաջդիմող շահաբաժիններով զետեղում (փլասըման) մըն է:

Դրամ ունիք զետեղելու, որ կը սպասէ շահագործման (էնվեսթիսըման) դրուելու եւ չէք գիտեր թէ որքան ատենէն պէտք պիտի ունենաք, մի ձգէք որ «քնանայ», արդիւնաբեր դարձուցէք զայն խնայողութեան տոմսերով (պոն տ'էփարնեը):

Մասնաւորաբար ճկուն զետեղումի ձեւ մըն է եւ եթէ կը փափաքիք՝ անանուն:

Կրնաք ձեր դրամագլուխին վճարումը պահանջել 3րդ ամիսէն սկսեալ մինչեւ ձեր տոմսերուն պայմանաժամը՝ այսինքն՝ հինգ տարի:

Շահաբաժինները ձեզի կը վճարուին հատուցման ատեն, ինչ որ թայլ կուտայ ձեզի որ օգտուիք երթալով բարձրացող սակերէ, որոնք 2,50 առ հարիւրէն (երեք ամիսի), կ՚երթան 8,25 առ հարիւրի հինգ տարուան վրայ (ներկայիս):

Այս տոմսերը կրնան արձանագրուիլ ձեր անունին կամ անանուն ձեւին տակ եւ կտրոնները կ՚ունենաք ըստ ձեր ընտրութեան.— 500 Ֆրանք, 1000 Ֆ., 5000 Ֆր., 10.000 Ֆր.:

Անանուն արձանագրութեան պարագային, 25 առ հարիւրի միանուագ գանձում մը շահաբաժիններուն գումարին վրայ ձեզ ազատ կը թողու եկամուտի որեւէ տուրքէ, ուրեմն պէտք չէք ունենար զանոնք մատնանշելու եկամուտի տուրքի ձեր յայտարարութեան մէջ:

Ասոր հակառակ, պէտք է որ զանոնք յայտարարէք եթէ արձանագրութիւնը եղած է ձեր անունին կամ ձեր Ընկերութեան անունին:

Վերջապէս, այն պարագային երբ դրամի պէտք կ՚ունենաք կարճ ժամանակի մը համար, կրնաք ձեր Դրամատան դիմել, որ ձեզի կանխավճար մը ընէ, իբրեւ երաշխաւորութիւն տալով ձեր տոմսերը, ինչպէս պոն տը քէսի պարագային, որոնց մասին խօսեցանք մեր նախորդ յօդուածին մէջ:

ՆՇԱՆ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ
Directeur
BANQUE NATIONALE DE PARIS
66, Rue du Président Wilson
92 - LEVALLOIS-PERRET
Téléphone : 737-76-55
Métro : ANATOLE FRANCE

ՅՈՎՀ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(JEAN ALTHEN)

—o—

Վերջերս արտատպելով Երեւանի «Հայրենիքի Ձայն»էն, հրատարակած էինք Յովհ. Ալթունեանի նուիրուած յօդուած մը:

Ծանօթ է Յովհ. Ալթունեանի ողիսականը, նախկին գերի որ 1756ին Մարսէյլ հասած է, ապա Ավինեոն հաստատուած, ուր սկսած է տորոն մշակել, ինչ որ գըլխաւոր հարստութիւնը եղած է Վօքլիւզի նահանգին, յիսուն տարիներու ընթացքին: Տորոնի չորցած արմատն է, որ փոշիի վերածուած շատ գեղեցիկ կարմիր գոյն մը կուտայ: Այս մշակումը թոյլ տուաւ Ֆրանսայի որ առաջին տեղը գրաւէ այդ ներկին արտածման մէջ:

Առ ի երախտագիտութիւն Տոմսի ժայռին վրայ կառուցուած էր Յովհ. Ալթունեանի արձանը, որ անհետացաւ սակայն գրաւման շրջանին:

Ներկայիս Ավինեոնի մէջ Ֆրանքեւհայկական խառն յանձնախումբ մը կազմուած է, որու նպատակն է նոր արձան մը կառուցանել, յիշատակի հատոր մը հրատարակել եւ կարելիութեան պարագային գնել հողը ուր թաղուած է եղեր:

Յանձնախումբը 150էն 200 հազար Ֆրանքի ընդհանուր ծախք մը կը նախատեսէ:

Ժան Ալթէն (Յովհ. Ալթունեան) միակ Հայն էր որու արձանը կար Ֆրանսայի մէջ:

Յանձնախումբը կը յուսայ որ Հայերն ալ կը մասնակցին այս հանգանակութեան:

Յանձնախումբին նախագահն է.—

K. BEHRIGUIAN
103, Rue Bonneterie
84, AVIGNON
No de Compte pour la souscription :
Banque Chaix No 01.30.532 G.

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Այս դիտողութիւնները հիմնաւոր էին, բայց յայտնի էր թէ Լանժառն զանոնք կը ներկայացնէր, գլխաւորաբար պլլացնելու համար աւստրիացի զօրավարին թէ իր շուրջը գտնուողները ապուշ չէին:

Երբ Վէյրոթէրի միօրինակ ձայնը լռեց, Քութուզով աչքերը բացաւ, ինչպէս ջաղացպանը կ՚արթննայ երբ անիւին թմբեցուցիչ ճարճատիւնը զինքը ընդմիջէ. ականջ կախեց Լանժառնի խօսքերուն, յետոյ կարծես ինքնիրեն կ՚ըսէր. «Այ, մինչեւ հիմա աւանկ պարապ բաներու վրայ կը խօսէիք», աչքերը նորէն գոցեց եւ գլուխը ա՛լ աւելի ծռեց:

Լանժառն, Վէյրոթէրի անձնասիրութեան ամէնէն աւելի դիւրազգած կէտին դպչելու համար, ապացուցուց թէ Պոնափարթ, փոխանակ թոյլ տալու որ իրեն վրայ յարձակինք, կրնար ինք եւս յարձակողականի սկսիլ, որով Վէյրոթէրի կարգադրութիւնը անօգուտ պիտի ըլլար: Աւստրիացի զօրավարը իրեն ուղղուած բոլոր դիտողութիւններուն արհամարհոտ ժպիտով մը պատասխանեց:

— Եթէ Պոնափարթ կարենար մեր վըրայ յարձակիլ, այսօր իսկ կ՚ընէր այդպէս, ըսաւ:

— Ուրեմն կը կարծէք թէ իր ուժերը անբաւակա՞ն են, հարցուց Լանժառն:

— Չեմ կարծեր որ 40.000 հոգիէն աւելի մարդ ունենայ, ըսաւ աւստրիացի զօրավարը:

— Այդ պարագային, Պոնափարթ մեր իրեն վրայ յարձակելուն սպասելով, յօժարակամ իր կորուստին կը դիմէ, ըսաւ Լանժառն, հեգնութեան նշման մը փնտըռելով մօտը նստողին՝ զօրավար Միլոռատովիչին վրայ. բայց այս զօրավարը այդ կուիէն տարբեր բանի վրայ կը մտածէր:

— Ձգեցէք, ըսաւ, վաղը ճակատամարտի դաշտին վրայ կը խորհինք պէտք եղածը:

Անտրէյ իշխան, որ իր տեսութիւնները պարզելու առիթի մը կը սպասէր, խօսք առնելու վրայ էր, երբ Քութուզով արթնցաւ, դժուարաւ մը հազաց, եւ բոլոր զօրավարներուն երեսը նայեցաւ:

— Պարոններ, ըսաւ, վաղուան կամ նոյնիսկ այսօրուան կարգադրութիւնը, քանի որ առտուան ժամը մէկն է, կարելի չէ այլեւս փոխել: Հիմա ամէնքդ ալ գիտէք զայն, եւ ամէնքս ալ մեր պարտքը պիտի կատարենք, բայց ճակատամարտէն առաջ լաւ քուն մը քաշելէն աւելի կարեւոր բան չկայ:

Զօրավարները հրաժեշտ առին իրմէ եւ քաշուեցան իրենց տեղերը. Անտրէյ իշխան մեկնեցաւ սրահէն:

ԼԵ.

Ռոստով այդ գիշերը իր ջոկատին հետ անցուց յառաջապահներու գծին մէջ, Փակրատիոնի զօրաբաժինին առջեւ: Իր հիւսարները երկ-երկու թիւով պահակ կեցած էին որոշ միջոցի մէջ, մինչ ինքը ձիու վրայ կ՚երթար կուգար, ջանալով յաղթել զինքը գրաւող քունը:

Յանկարծ հեռուէն աղաղակ մը լսեց զինքն իր երազէն, սարսռալով աչքերը բացաւ:

— Ո՞ւր եմ: Այո, թշնամիին յառաջապահներուն մօտ, կարգախօսներն են «Թիմոն, Օլմուօ»: Մե՛ղք որ մեր գումարտակը վաղը պահեստի է:

Ինքզինքը թօթուեց ձիուն վրայ, եւ անգամ մըն ալ ուզեց աչքէ անցընել իր գումարտակը. ճերմակ բիծ մը կը տեսնէր, առանց կարենալ ճշդելու թէ լուսնին մէկ ցո՞լքն էր, ամպի արդի՞նք թէ ճերմակ տուներ: Իրեն այնպէս երեւցաւ թէ այդ բիծը կը շարժէր, բայց երիտասարդութեան անդիմադրելի քունը միշտ կը բռնանար իրեն վրայ: Դարձեալ ծռեցաւ ձիուն պարանոցին վրայ եւ սկսաւ երազել:

Կարծես յանկարծ կրակ ըրին: Աչքերը բացաւ, եւ Ֆրանսացիներուն ուղղութեամբ իրեն առջեւ լսեց բիւրաւոր ձայներու հաւաքական երկարաձիգ կառանչները:

Իր եւ իրեն մօտ գտնուող հիւսարին ձիերը ականջնին տնկեցին. միեւնոյն ժամանակ Ֆրանսական զօրքերուն բռնած դաւ գիծին վրայ խարոյկներ վառեցան, եւ աղաղակները ալ աւելի սաստկացան:

Ռոստով Ֆրանսերէն բառերու ձայներ լսեց, առանց կարենալու խօսքերը ճշդել:

— Ի՞նչ է այս: Ի՞նչ կ՚ըսես հարցուց Ռոստով հիւսարին. թշնամիէ՞ն կուգայ արդեօք այս ժխորը:

Հիւսարը պատասխան չտուաւ:

Խարոյկները կը ծաւալէին հետզհետէ Ֆրանսացիներուն գծին վրայ: Ռոստովի քունը փախաւ: Թշնամիին ուրախ, յաղթական աղաղակները զրգռեցին զինքը: Հիմա որոշակի կը ճշդէր խօսքերը «կեցցէ՛ կայսրը, կեցցէ՛ կայսրը»:

— Եւ շատ ալ մօտն է, ահա, գետակին ետեւը, ըսաւ հիւսարին:

Այս վերջինը հառաչանք մը արձակեց եւ բարկութենէն հազաց:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(146 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գարոյեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խուպէսէրեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Մարք Նշանեան եւ զաւակը Մի – քայէլ շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, նամակով, հեռաձայնով, հեռագրով, իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց մօր, մեծմօր եւ մամիկին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍԱԹԵՆԻԿ ՉԵՐՉԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

Ի մասնաւորի Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան եւ բոլոր ընկերուհիներուն, որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻՉ

Այս Հինգշաբթի, 1 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 6,30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի հսկումի վերջին արարողութիւնը՝ նախագահութեամբ Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Այս արարողութեան ներկայ պիտի գտնուին նաեւ Եւրոպայի զանազան շրջաններուն մէջ պաշտօնավարող պատասխանատու եկեղեցականները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Վարդան Մուրատեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, բոլոր ընկերներուն եւ բարեկամներուն, որոնք անձամբ, իրենց ներկայութեամբ, հեռագրով եւ թերթերով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ողբացեալ կնոջ՝ Սառա Մուրատեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 15, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան 20ամեայ գործունէութեան տարեդարձին առիթով կազմակերպած գեղարուեստական երեկոյթը՝ ՍԵՎՐ:

×

Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղանը Մայիս 16ին Կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Պ. Յովհ. Յակոբեան 10 Ֆր. կը նուիրէ: Վիլթանէօզէն Պ. Սամուէլ Սահակեան 10 Ֆր.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր եւ ընկերուհի Մասիս Աբրահամեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրելի հօր Ս. Աբրահամեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Անանիա Խազնաճեանէ 40 Ֆր. իր եղբօր՝ Յարութիւն Խազնաճեանի մահուան քառասունքին առթիւ, ի նպաստ օղափոխութեան կայանին:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի հերթական ժողովը Ուրբաթ, Ապրիլ 2ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Նալպանտեան, այրի Տիկին Սաթենիկ Զէրչեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն 50 Ֆր., Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Օսկիան Կէզուրեան (այժմ Տէմիրճիօղլու) կը փնտռէ իր հօրեղբայրները՝ Խաչատուր, Գարեգին, Արմաւէն Կէզուրեանները եւ իրենց ընտանեկան պարագաները: Փնտռողին հօր անունն է Արմենակ: Կը կարծուի թէ անոնք հաստատուած են Լիոնի շրջանին մէջ:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝

B. SAYRIM
65, Rue du Gouv. Gal. F. Eboue
92 - Issy les Moulineaux

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

3 Ապրիլ, Շաբաթ, Յիշատակ Յարութեանն Ղազարու:

Կիրակմուտի ժամերգութիւն ժամը 16,30ին,

4 Ապրիլ, Կիրակի Ծաղկազարդ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք 16ին:

6 Ապրիլ, Աւագ Երեքշաբթի, Յիշատակ Տասն Կուսանաց, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16ին:

7 Ապրիլ, Աւագ Չորեքշաբթի, Աւետումն Ս. Աստուածածնի, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ, այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ, առաւօտեան ժամերգութիւն և անդաստան ժամը 7,40ին, Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան արարողութիւն, ԴՌՆԲԱՑԷՔ ժամը 17ին:

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք երեկոյեան ժամը 5ին:

Հինգշաբթի.— Պատարագ առաւօտեան ժամը 10ին, Ոտնլուայ երեկոյեան 4ին, կարգ չարչարանաց 7ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ: Հայրապետական պատարագ, անդաստան եւ ուռօրհնէք ժամը 10,30ին:

Աւագ Հինգշաբթի ժամերգութիւն ժամը 15,30ին, պատարագ ժամը 16ին:

Աւագ Ուրբաթ ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին ժամը 18ին:

Աւագ Շաբաթ ժամերգութիւն ժ. 17ին, Հանդիսաւոր պատարագ 18ին:

Զատիկ, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

Երկուշաբթի մեռելոց, ձայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

56-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 4, ժամը 16ին Սալոն Սփլանտիտ, 31 Պուլվ. տ'Աթէն

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայրեն. Միութեան Կեդր. Վարչութեան

Կը նախագահէ՝ ՍԻՄՈՆ ԱԻՏՈՅԵԱՆ

Կը խօսի ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական բաժին.— կը մասնակցին՝ Նելլի Վէմեան, Վանիկ Նազարեան, Հայկ Ֆրէնքեան, Մայրանոյշ Կարապետեան, Այտա Ամիրեան, Կարօ Տէրտէրեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն ետք, ընտանեկան հաւաքոյթ – ճաշ

Արձանագրուիլ.— Պանտիկեան 62–92–32, Բաբայեան 64–42–65, Հացագործեան 48–94–24

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Նախագահութեամբ Պ. Ժ. ՖՐԱՆՉԵՍՔԻԻ
Այս Ուրբաթ (2 Ապրիլ), ժամը 20,45ին
ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹ, ՎՈԼԹԷՌ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի 4 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Պր. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Կիրակի, Ապրիլ 25ին, Սերքըլ Քաթոլիկի սրահը, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 9-ԷՆ 24

ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ ԳԻՆ 2.150 ՖՐ.

ԱՅՍ ԳԻՆԻՆ ՄԷՋՆ ԵՆ.— օդանաւով երթուդարձի տոմսը: Ա. կարգի պանդոկի բնակութիւն եւ ճաշ Մոսկուայի մէջ եւ Երեւանի (Արմենիա կամ Անի պանդոկ):

Բոլոր պտոյտները.— քաղաքի շրջապտոյտ, Մատենադարան, Զուարթնոց, Հռիփսիմէ, Էջմիածին, Ծաղկաձոր, Սեւանայ լիճ, Գառնի, Գեղարդ, Օշական, Սարդարապատ, դպրոցներու եւ թանգարաններու այցելութիւններ, ազգային արտադրութեանց ցուցահանդէսներ, եւայլն:

ԵՒ ԶԱՏԻԿԻՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

sevan voyages

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՍԷՏԷՖԵԱՆ
50, Cours de la Liberté
LYON (3e)
Tél. : (78) 60-13-66

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կազմակերպուած կամ անհատական

ՆԱԵՒ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
եւ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ
(Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս)

Դիւրամատչելի մասնաւոր գիներ, կազմակերպուած կամ խմբական ճամբորդութիւններու համար:

ՕԴ — ՑԱՄԱՔ — ԾՈՎ

Ձեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար, առեւտրական թէ անձնական դիմեցէք

sevan voyages

Արագ սպասարկութիւն — Լաւագոյն պայմաններ:
Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ)
ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19,30

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)